

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

FASTIGHETSREGISTRERING

BETÄNKANDE AV

FASTIGHETSREGISTERUTREDNINGEN

ANGÅENDE PRINCIPIELLT SYSTEM

FASTIGHETS BETECKNINGAR

KOORDINATREGISTRERING

Stockholm 1966

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966

Kronologisk förteckning

1. Svensk ekonomi 1966—1970. Esselte. 294 s. Fi.
2. Export och import 1966—1970. Bilaga 1. Esselte. 92 s. Fi.
3. Yrkesutbildningen. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 586 s. E.
4. Ny myntserie. Beckman. 87 s. Fi.
5. Internationellt fredsforskningsinstitut i Sverige. Norstedt & Söner. 61 s. U.
6. Förenklad statsbidragsgivning till hälso- och sjukvården. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 157 s. S.
7. Utsökningsrätt IV. Esselte. 147 s. Ju.
8. Tillgången på arbetskraft 1960—1980. Bilaga 2. Esselte. 67 s. Fi.
9. Omsorger om psykiskt utvecklingshämmande. Esselte. 187 s. S.
10. Handelsn arbetskrafts- och investeringsbehov fram till 1970. Esselte. 82 s. Fi.
11. Tygförvaltningens centrala organisation. Svenska Reproduktions AB. 164 s. Fö.
12. Renbetesmarkerna. Svenska Reproduktions AB. 273 s. + 1 kartbilaga. Jo.
13. Utvecklingstendenser inom undervisning, hälso- och sjukvård samt socialvård 1966—1970. Bilaga 6. Esselte. 51 s. Fi.
14. Ny hyreslagstiftning. Norstedt & Söner. 473 s. Ju.
15. Undersökning angående hyressplittringen. AB Kopla. 205 s. Ju.
16. Ny folkbokföringsförordning m. m. Esselte. 241 s. Fi.
17. Arbetspromemorior i författningsfrågan. Esselte. 94 s. Ju.
18. Strategi i väst och öst. Esselte. 174 s. Fö.
19. Statliga betänkanden 1961—1965. Kihlström. 170 s. Fi.
20. Decentralisering av naturalisationsärenden m. m. Norstedt & Söner. 49 s. Ju.
21. Oljebranschen. Esselte. 71 s. Fi.
22. Lagstiftning mot radiostörningar. Esselte. 91 s. H.
23. Markfrågan I. Norstedt & Söner. 330 s. Ju.
24. Markfrågan II. Bilagor. Norstedt & Söner. 231 s. Ju.
25. Sällskapsresor. Hæggström. 229 s. H.
26. Bostadsarrende m. m. Esselte. 247 s. Jo.
27. Skeppholmens framtida användning. Kihlström. 114 s. + 1 utviksblad. Fö.
28. Läkemedelsförmånen. Beckman. 228 s. S.
29. Atomansvarighet III. Norstedt & Söner. 391 s. Ju.
30. Den framtida jordbrukspolitiken. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 361 s. Jo.
31. Den framtida jordbrukspolitiken. B. Esselte. 411 s. Jo.
32. Kommunerna och ungdomen. Esselte. 214 s. S.
33. Friluftslivet i Sverige. Del III. Anläggningar för det rörliga friluftslivet m. m. Svenska Reproduktions AB. 248 s. K.
34. Luftfartsverkets ekonomi och organisation. Esselte. 134 s. K.
35. Militärsjukvården. Esselte. 196 s. Fö.
36. Vägfraktavtalet I. Norstedt & Söner. 197 s. Ju.
37. De statliga undervisningssjukhusens organisation. Esselte. 132 s. S.
38. Utsökningsrätt V. Esselte. 81 s. Ju.
39. Lagstiftning om elektriska anläggningar. Esselte. 153 s. H.
40. Arbetspsykologisk verksamhet. Hæggström. 116 s. E.
41. Fordonskombinationer. Esselte. 259 s. K. Utkommer senare.
42. Konsumtionskrediter i Sverige. Esselte. 274 s. Fi.
43. Vård utom skola av ungdomsvårdsskoleelever. Kihlström. 85 s. S.
44. Bostadspolitiskt kreditstöd. Esselte. 474 s. I.
45. Aktiv åldersvård och handikappvård. Esselte. 42 s. S.
46. Jaktstadgan m. m. Svenska Reproduktions AB. 248 s. Jo.
47. Ungdomens förenings- och fritidsliv. Esselte. 302 s. E.
48. Prissamverkan och konkurrens. Esselte. 278 s. H.
49. Lanbruksnämndernas nya organisation m. m. Svenska Reproduktions AB. 405 s. + 1 utviksblad. Jo.
50. Smittskyddslagstiftning. Kihlström. 210 s. S.
51. Framtidsperspektiv för svensk industri 1965—1980. Bilaga 4. Esselte. 184 s. Fi.
52. Skoglig forskning. Svenska Reproduktions AB. 132 s. Jo.
53. Värdesäkring av trafiklivräntor. Esselte. 138 s. Fi.
54. Yrkesskadeförsäkring. Esselte. 343 s. S.
55. Skolgång borta och hemma. Kihlström. 390 s. E.
56. Svensk säkerhetspolitik. Esselte. 158 s. Fö.
57. Centralt statligt personalutbildningsorgan. Kihlström. 112 s. C.
58. Militärändvården. Esselte. 115 s. Fö.
59. Remissyttranden över 1965 års långtidsutrednings huvudrapport. Esselte. 253 s. Fi.
60. Offentlighet och sekretess. Berlingska Boktryckeriet, Lund. Ju. Utkommer senare.
61. Offentlighet och sekretess. Bilagor. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 287 s. Ju. Utkommer senare.
62. Rikets vapen och flagga. Norstedt & Söner. IV + 106 s. Ju.
63. Fastighetsregistrering. Esselte. 317 s. + 6 s. ill. Ju.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966:63

Justitiedepartementet

FASTIGHETSREGISTRERING

BETÄNKANDE AV
FASTIGHETSREGISTERUTREDNINGEN
ANGÅENDE
PRINCIPIELLT SYSTEM
FASTIGHETS BETECKNINGAR
KOORDINATREGISTRERING

ESSELTE AB, STOCKHOLM 1966

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1962

Landbruksdepartementet

FASTIGHETSREGISTERING

BEZÄKKNING

FASTIGHETSREGISTERINGSBESLUT

AV

PRINCIPALSYSTEM

FASTIGHETSREGISTERINGSBESLUT

KOORDINATREGISTERING

ESSELJE AB, STOCKHOLM 1962

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.	9
<i>Sammanfattning och Summary</i> se 15 kap.	301

AVDELNING I

Utredningsuppgiften

<i>Kapitel 1: Uppdraget. Utredningsarbetets uppdelning</i>	13
1 Direktiv m. m.	13
2 Arbetets avgränsning	16
3 Uppdelning av utredningsarbetet	17
4 Registerreformens samband med pågående lagstiftningsarbeten och utredningar.	19
<i>Kapitel 2: Fastighetsindelningen och rättsliga förhållanden rörande fast egendom</i>	21
1 Fastigheter och fastighetsindelning	21
11 Fastigheter	21
12 Samfälligheter.	23
13 I fastighetsindelningen ej ingående mark	24
14 Fiske	24
15 Fastighetsindelningens funktioner	25
2 Rättsliga förhållanden rörande fast egendom	26

AVDELNING II

Nuvarande system

<i>Kapitel 3: Huvuddragen i samhällsbyggandets nuvarande informationsredovisning</i>	39
1 Allmän bakgrund	39
2 Allmänt om produktion, tillströmning och redovisning av data	40
3 Nuvarande informationsredovisning i stora drag	41
4 Fastighetsregistrering	45
5 Fastighetsböckerna	46
51 Fastighetsböckerna i huvuddrag	46
52 Inskrivnings rättsverkningar	48
53 Anteckningar i fastighetsbok	49
6 Annan redovisning med anknytning till fastigheter	51
<i>Kapitel 4: Nuvarande system för fastighetsregistrering.</i>	54
1 Fastighetsregistren	54
11 Tillkomst	54

12	Registrens tillämplighetsområden samt registermyndigheter	56
13	Jordregister	57
14	Stadsregister	60
15	Fastighetsregistrens tekniska anordning	74
16	Fastighetsregistrens primärmaterial. Arkiv	76
17	Information från fastighetsregistren	78
18	Fastighetsregistrens rättsverkningar	78
2	Vissa utländska system	85
21	Inledning	85
22	Frankrike	87
23	Holland	88
24	Österrike	90
25	Schweiz	92

AVDELNING III

Principer till grund för uppbyggnad av ett nytt fastighetsregister

<i>Kapitel 5: Allmänna synpunkter på en reformering av samhällsbyggandets informationssystem</i>	97
1 Reformbehovet	97
2 Bedömning av riktlinjerna	102
21 Allmän målsättning	102
22 Enhetligt nät av informationssystem	103
23 Nätets uppdelning på skilda informationssystem	103
24 Samordning mellan nätets informationssystem.	105
25 Lägesredovisning av data	108
26 Rationella tekniska hjälpmedel	109
<i>Kapitel 6: Fastighetsregistreringens inordnande i samhällsbyggandets integrerade informationssystem</i>	113
1 Inverkan på fastighetsregisterreformen	113
2 Fastighetsredovisningens fördelning på olika register	114
3 Samordningen med annan redovisning	115
31 Fastighetsböckerna	115
32 Folkbokförings- och beskattningsväsendet	118
4 Fastighetsregistrets funktioner	120
41 Identifiering av fastigheterna	120
42 Informationsredovisning för rationell samhällsverksamhet.	122
43 Publicering med hänsyn till enskilda intressen	128
44 Betydelse för kommunindelningens beskaffenhet m. m.	130
<i>Kapitel 7: Indelningen i registerområden. Samband med indelningen i förvaltningsområden</i>	132
1 Nuvarande indelning i registerområden. Sockenindelningens innebörd	132
2 Samband med olika indelningar i förvaltningsområden	143
21 Samband med kommunal indelning	143
22 Samband med annan indelning i förvaltningsområden än den primärkommunala	145
23 Särskilda problem vid ändring i kommunal indelning	145
24 Hänförande av samfällighet till viss kommun	146
25 Samband med församlingsindelning m.m.	147
26 Genomförande	148

<i>Kapitel 8: Fastighetsregistreringens enhetlighet. Registerenheternas beteckningar</i>	149
1 Enhetligt registersystem. Registrets fysiska omfattning	149
2 Registerområden och registerbeteckningssystem	152
21 Översikt av gällande system	152
22 Principiella överväganden i beteckningsfrågan	154
23 Registerområden	155
24 Fastighets registerbeteckning	158
25 Samfällighets registerbeteckning	162
26 Sifferbeteckning	162
27 Tomtbegreppet	163
28 Översyn av nuvarande registernamn	170
<i>Kapitel 9: Fastighetsregistrets innehåll och uppbyggnad i stort</i>	174
1 Principiell avgränsning och målsättning	174
2 Registrets rättsverkningar	175
3 Registrets innehåll	180
31 Innehållets allmänna art	180
32 Allmänna synpunkter på innehållets omfattning, kvalitet och fullständighet	180
33 Informationstillströmning och informationsurval	184
34 Innehåll med hänsyn till fastigheternas identifiering m.m.	187
35 Innehåll med hänsyn till rationalitets- och publiceringsintressen	190
36 Innehållets anpassning till informationsbehovet	197
4 Registrets uppbyggnad i huvuddrag	200
41 Registrets huvuddelar	201
42 Informationernas gruppering	204
<i>Kapitel 10: Allmänna tekniska synpunkter på fastighetsregistersystemet</i>	208
1 Utgångspunkter för bedömning av hjälpmedlens lämplighet	208
2 Allmänt om rationaliseringsåtgärder vid registrering	209
3 Tekniska hjälpmedel för omläggning till ett nytt system	211
4 Tekniska hjälpmedel i ett nytt system.	212

AVDELNING IV

Fastighetsregistrets utformning

<i>Kapitel 11: Fastighetsregistrets mediatyper</i>	221
1 Mediatyper	221
2 Mediatypernas användning vid datakonsumtion	222
3 Principer för fördelningen av informationer mellan skilda media	223
31 Mellan visuellt register och datamaskin	223
32 Mellan registerbok och registerkarta	223
<i>Kapitel 12: Principiell utformning av skriven redovisning och karta</i>	226
1 Utgångspunkter vid utformningen	226
2 Innehållet i skrivet register och på karta	227
3 Den skrivna redovisningen	229
31 Standardutskrifter och speciella ändamålsanpassade utskrifter	229
32 Innehållets fördelning på olika redovisningsenheter	230
33 Registerkorten	236

4	Registerkartan	239
41	Tillgängligt kartunderlag	239
42	Innehållets fördelning på skilda kartor	240
43	Kartverkets tekniska utformning	242
<i>Kapitel 13: Koordinatmetoden.</i>		246
1	Behovet	246
2	Redovisningsobjekt	251
3	Koordinatregistrering av fastigheter	253
31	Representativa koordinatpunkter	253
32	Underlaget för registrering	258
33	Ajourhållning	262
4	Teknisk utrustning	263
41	I uppläggningskedet	263
42	Vid ajourhållning	264
5	Försöksverksamhet m. m.	264
51	Koordinatregistrering	265
52	Koordinatmetodens användning	268
53	Viss utredning om koordinatmetodens användning	268
6	Förslag till koordinatregistrering	277
61	Kartunderlag m. m.	277
62	Koordinatpunkter	277
63	Samtidig registrering av andra uppgifter	278
64	Koordinatuppgifternas redovisning	278
65	Ajourhållning	278
7	Genomförandet	278
<i>Kapitel 14: ADB-system för fastighetsregistret</i>		281
1	Motiv för ADB	281
2	Faktorer vid val av ADB-system	287
3	Alternativa ADB-system	289
4	Kostnader	295

AVDELNING V

Utredningens förslag

<i>Kapitel 15: Sammanfattning och förslag</i>		301
1	Bakgrund	301
2	Förslag	302
3	Genomförande	309
4	Summary	309
<i>Kapitel 16: Författningsutkast</i>		314
Blankettexempel.		318

Förkortningar av författningsrubriker och lagförslag

AVL	lagen om allmänna vägar
BL	byggnadslagen
EVL	lagen om enskilda vägar
ExprL	expropriationslagen
FBSL	1917 års lag om fastighetsbildning i stad
FRF	1917 års fastighetsregisterförordning
IF	1875 års inteckningsförordning
JDL	1926 års lag om delning av jord å landet (jorddelningslagen)
JRF	1908 års jordregisterförordning
KL	konkurslagen
LB 1960	lagberedningens förslag år 1960 till ny jordabalk
LF	1875 års lagfartsförordning
1948 årsL	1948 års lag med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad
1964 årsL	1964 års lag med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m.
NFBL	fastighetsbildningskommitténs förslag år 1963 till ny fastighetsbildningslag
ServL	1907 års servitutslag
SML	1926 års lag om sammanläggning av fastigheter å landet (sammanläggningslagen)
UL	utsökningslagen
VL	vattenlagen

Förkortningar av förslagsnamn och förslag

477	Lagen om allmans vägar
478	Byggnadslagen
479	Lagen om enskilda vägar
480	Exportationslagen
481	1917 års lag om fastighetsbildning i stad
482	1917 års fastighetsregisterordning
483	1875 års införselsordning
484	1876 års lag om delning av jord å landet (jorddelningslagen)
485	1908 års fastighetsregisterordning
486	Konsumtionslagen
487	Jagdsordningens försvar år 1900 till ny förtärlig
488	1875 års jaktförordning
489	1918 års lag med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad
490	1904 års lag med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning i landsbygd i kommunal inordning m. m.
491	Fastighetsbildningskommitténs förslag år 1905 till ny fastighetsbildningslag
492	1907 års servitutlag
493	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
494	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
495	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
496	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
497	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
498	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
499	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
500	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
501	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
502	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
503	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
504	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
505	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
506	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
507	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
508	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
509	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
510	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
511	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
512	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
513	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
514	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
515	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
516	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
517	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
518	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
519	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
520	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
521	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
522	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
523	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
524	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
525	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
526	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
527	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
528	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
529	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)
530	1928 års lag om sammanslagning av fastigheter å landet (kommunstyrelsens förslag)

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet

Efter bemyndigande den 17 januari 1964 uppdrog chefen för justitiedepartementet den 18 i samma månad åt särskild utredningsman att jämte experter och sekreterare verkställa en översyn av reglerna rörande fastighetsregistrering.

Till utredningsman utsågs överingenjören H. Wallner och till sekreterare lantmätarna J. Falk och O. Millgård. Till utredningens förfogande står enligt statskontorets beslut byrådirektören B. Cedheim, lantmätaren T. Lindskog och avdelningsdirektören Å. Åkesson, vilka dessutom med stöd av bemyndigandet förordnats som experter. Utredningsmannen, sekreterarna och dessa experter utgör det arbetande kansliet inom utredningen, vilken antagit namnet fastighetsregisterutredningen.

Vid fullgörandet av utredningsuppdraget har utredningen enligt förordnanden, som meddelats med stöd av bemyndigandet, biträttats av följande experter, nämligen stadsarkitekten U. Engwall, t.f. överingenjören T. Hygstedt, överingenjören A. Jörbeck, byråchefen E. Larsson, departementssekreteraren B. Thufvesson, organisationsdirektören L. Wilhelmson, byrådirektören R. Yregård och överlantmätaren H. Örtegren.

Med hänsyn till fastighetsregisterreformens genomgripande karaktär har utredningen ansett det lämpligt att principerna för uppbyggnaden av ett nytt fastighetsregister, ävensom därmed sammanhängande förslag till vissa förberedande åtgärder, redovisas för ett ställningstagande av statsmakterna innan utredningsarbetet avslutas i sin helhet.

Utredningsarbetet har i dessa avseenden nu slutförts. I föreliggande betänkande upptas *dels* förslag till principer för konstruktion av ett nytt fastighetsregister, *dels* förslag av detaljkaraktär angående de primära registerenheterens beteckningar och angående numerisk lägesredovisning av registerenheterna med tillämpning av koordinatmetoden.

I betänkandet har huvuddragen i det nya fastighetsregistret skisserats för att ge en mera konkret bild av det tänkta systemet och för att ge ett underlag för en enkät angående denna skiss.

Under arbetet har kontakt hållits med lantmäteristyrelsen och centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden, i olika principiella frågor med byggnadsstyrelsen, statistiska centralbyrån, kammarkollegiet och skilda organ inom det totala försvaret samt, såvitt angår koordinatmetoden, dessutom med statens råd för byggnadsforskning och vetenskapliga institutioner. Inskrivningskommittén har informerats om utredningens förslag.

Fastighetsregisterutredningen får härmed vördsamt överlämna sitt betänkande Fastighetsregistrering. En bilaga, som endast innehåller redogörelse för viss försöksverksamhet med tillämpning av koordinatmetoden inom del av Östergötlands län, kommer att i stencilerad form översändas senare.

Experterna har anslutit sig till utredningens förslag.

Stockholm den 10 oktober 1966

Helmer Wallner

Bengt Cedheim

Jan Falk

Torsten Lindskog

Olle Millgård

Ake Åkesson

AVDELNING I

Utredningsuppgiften

VADÉZING I

Urbansupplicen

KAPITEL I

Uppdraget. Utredningsarbetets uppdelning

1. Direktiv m. m.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 oktober 1953 tillkallades inom justitiedepartementet särskilda sakkunniga, vilka sedermera antog namnet *1954 års fastighetsbildningskommitté*, för att verkställä revision av fastighetsbildningslagstiftningen. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet samma dag uttalade departementschefen att skillnaden mellan land och stad alltmera utjämnats genom de under senare år gjorda ändringarna i rikets kommunala indelning. Åtskilliga städer innehöll sålunda betydande områden av ren landsbygds-karaktär, medan flertalet landskommuner å andra sidan omfattade tätortsbildningar som, utan att vara administrativt skilda från kommunen, dock i åtskilliga hänseenden uppvisade typiska stadsproblem. Departementschefen fann därför skäl föreligga att närmare undersöka om inte fördelar kunde vinnas genom att man i samma lag reglerade fastighetsbildningen såväl i stad som på landsbygden. Som en följd härav torde, framhöll departementschefen, vid översynen av jordregisterförordningen och fastighetsregisterförordningen böra övervägas, i vilken utsträckning reglerna för registrering av fastigheter i stad och på landet kunde göras enhetligare och sammanföras i en författning.

Sedan fastighetsbildningskommittén den 14 oktober 1963 slutfört huvuddelen av sitt arbete genom avgivande av

Letänkandet Fastighetsbildning (SOU 1963:68), vari såvitt angår fastighetsregistreringen endast vissa grundläggande frågor behandlats, beslutades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 17 januari 1964, att, utom annat, frågan om en översyn av reglerna rörande fastighetsregistrering skulle utbrytas till särskild utredning. Som skäl härför anfördes att översynen intog en särställning. Uppgiften var i många hänseenden av utpräglat teknisk natur, bl. a. med hänsyn till behovet att på lämpligt sätt tillhandahålla data av olika slag i samhällsplaneringen. Frågan om fastighetsregistreringens framtida utformning ägde också ett påtagligt samband med folkbokförings- och uppbördsväsendet och bl. a. med hänsyn till denna omständighet var det angeläget att registreringsfrågan behandlades med största möjliga skyndsamhet.

Utredningen uppdrogs åt särskild utredningsman jämte experter och sekreterare. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet sistnämnda dag meddelade departementschefen ytterligare direktiv för den sålunda tillkallade *fastighetsregisterutredningen*. Departementschefen uttalade därvid att hänsyn vid utredningens bedrivande borde tas till hur förslaget till lag om fastighetsbildning i fortsättningen kom att behandlas. Behovet av nya regler om fastighetsregister torde emellertid, framhöll departementschefen, kvarstå även om detta förslag ej genomfördes. Utred-

ningen borde ske under beaktande även av det reformarbete som bedrevs inom folkbokförings- och uppördsväsendet och under medverkan av expertis från de myndigheter som berördes av utredningen.

I fastighetsbildningskommitténs förslag till ny lag om fastighetsbildning har fullföljts vad i direktiven för kommittén anfördes om en enhetlig lagstiftning för land och stad. Den nya lagstiftningen föreslås sålunda gälla oberoende av kommuntyp. I förslaget, vilket med hänsyn till vad i direktiven för fastighetsregisterutredningen uttalar kan utöva inflytande på omfattningen och innebörden av utredningens uppdrag, upptas i 1 kap. 2 § första stycket den grundläggande regeln i överensstämmelse med gällande rätt att fastighetsregister skall föras över fastighetsbeståndet i riket. I andra stycket av samma paragraf finns intagen definitionen på vad som enligt kommittéförslaget är avsett att omfattas av fastighetsbegreppet. De övriga bestämmelser angående fastighetsregister, vilka ansetts böra ges civillagskaraktär, är redovisade i förslagets 19 kap. Lagförslaget är numera remissbehandlat. Fastighetsregisterutredningen upptar frågan om förslagets inverkan på utredningsarbetet i ett följande avsnitt av förevarande kapitel, som även innehåller viss redogörelse för förslaget och remissvaren i nu aktuella delar.

Efter det fastighetsbildningskommitténs nämnda förslag framlades har frågan om reformering av fastighetsregistreringen varit föremål för riksdagens behandling. I de likalydande motionerna nr I: 304 och II: 391 vid 1964 års riksdag anfördes följande:

»En mycket stor del av den ekonomiska, tekniska, administrativa och judiciella aktiviteten

i vårt land rör dess jord. Det borde av denna anledning vara en självklar sak att jordens indelning i fastigheter vore registrerad på ett enhetligt, någorlunda korrekt och om möjligt aktuellt sätt. Så är icke fallet.

Som exempel på detta påstående kan nämnas att jordregistret ofta helt saknar uppgifter om enheternas storlek. Aktuella uppgifter om jordens fördelning i olika ägoslag föres icke; erfordras sådana få även statliga myndigheter lita till det av RLF på sin tid upprättade jordbruksregistret. I jordregistret angivna arealuppgifter äro ibland korrigerade för från enheten avskilda områden, ibland icke. Det går således ej för en lekman att enbart ur ett registerutdrag läsa sig till innehållet bakom en fastighetsbeteckning. Allvarliga fel sker därför vid praktiskt utnyttjande av jordregistret, icke minst i samband med de nu vanliga kommunalköpen. Fastighetsregistren för städerna äro på enahanda sätt behäftade med fel och därtill i kvalitativt hänseende synnerligen ojämna. De äro därtill upplagda på ett föga rationellt sätt.

Nuvarande bestämmelser om fastighetsregistrering finnas i kungl. förordning angående jordregister den 13 juni 1908 samt i lag den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad, vars 7 kap. handlar om fastighetsregister för stad. Ett flertal ändringar ha under årens lopp skett i dessa författningar, och floran av tillämpningsföreskrifter är rikhaltig.

I direktiven till 1954 års fastighetsbildningskommitté pekade statsrådet Zetterberg bl. a. på att gränserna mellan tillämpningsområdena för jorddelningslagen och lagen om fastighetsbildning i stad genom den nya kommunindelningen blivit flytande. Han ger också kommittén i uppdrag att behandla de frågor av lagstiftningskaraktär eller författningsmässig art, som ha omedelbar anknytning till det lagstiftningsområde, som kommittén skulle behandla. Av det betänkande om fastighetsbildning, som kommittén överlämnade den 14 oktober 1963, framgår också att kommittén sökt utbilda gemensamma bestämmelser för stad och land och fattat som sin uppgift att göra en översyn av reglerna om fastighetsregister. I sjunde avdelningen av förslaget till lag om fastighetsbildning finnes således ett 19 kap. om fastighetsregister. I motiveringen till 1 § av detta kapitel är emellertid klart ut sagt att något nytt register icke skall uppläggas och att de hittillsvarande fastighetsregistren skola kunna bibehållas och utgöra sådant fastighetsregister, som avses i denna lag.

Emellertid fordrar det nya lagförslaget en rad kompletterande bestämmelser rörande fastighetsregistreringen, och initiativ lär redan ha

tagits för utredning härom. Eftersom bristerna i befintliga register äro stora och icke på längre sikt kunna förbigås, då samtidigt likformigheten i fastighetsbildning mellan stad och land måste ställa krav på likformighet i fastighetsredovisning, är det en fara i att nu göra större ändringar i befintliga register med mindre siktet är inställt på att förbereda en ofrånkomlig reform.

Målet för ett lands fastighetsredovisning bör vara en form av kataster såsom dessa föras i vissa kontinentala länder, byggd på en registerkarta över hela landet och så konstruerad, att den kan föras aktuellt och kunna samordnas med taxeringsuppgifter samt inskrivning av äganderätter och inteckningar. Sistnämnda uppgifter äro nu splittrade på tre skilda ämbetsverk.

En sådan reform får emellertid ses på längre sikt. Den moderna ekonomiska kartan kan lämnas underlaget till registerkartan. Modern maskinbokföring på kort och databehandling av materialet ge helt andra förutsättningar för uppläggande och förande av ett rationellt fastighetsregister än för 50 år sedan, då nuvarande register lades upp på grundval av ett bristfälligt och traditionsbundet material.»

Motionärerna hemställde att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till systematiskt uppbyggande av ett enhetligt och aktuellt register för redovisning av landets fastigheter i enlighet med i motionen anförda riktlinjer och syften.

Tredje lagutskottet redogjorde i sitt utlåtande i anledning av motionerna (nr 11/1964) för gällande bestämmelser angående fastighetsregistrering, folkbokföring och inskrivningsväsende samt för ett flertal framlagda reformförslag och pågående utredningar inom ifrågavarande rättsområden. Lagutskottet anförde därefter.

»Rikets fastigheter redovisas f. n. antingen i jordregister eller i fastighetsregister enligt reglerna för stad. Grundläggande föreskrifter i ämnet återfinnes, i fråga om jordregister i jordregisterförordningen samt beträffande fastighetsregister för stad huvudsakligen i lagen om fastighetsbildning i stad och den i anslutning därtill utfärdade fastighetsregisterförordningen. Åt fastighetsbildningskommittén har bl. a.

uppdragits att överse gällande bestämmelser om fastighetsregistrering under överväganden av frågan, i vilken utsträckning reglerna kunde göras enhetligare och sammanföras i en författning. Kommittén har i sitt nyligen framlagda förslag till lag om fastighetsbildning intagit vissa grundläggande stadganden rörande fastighetsregistreringen, varvid förutsatts att frågan om erforderliga kompletterande bestämmelser av beskaffenhet att böra utfärdas i administrativ ordning skulle bli föremål för fortsatt utredning. Bland de spörsmål som borde regleras i sådan ordning har kommittén särskilt angivit frågan om och i vilken utsträckning en till fastighetsregistret hörande karta skall föreligga.

I motionerna föreslås vissa riktlinjer för det sålunda återstående reformarbetet. Motionärerna anser att fastighetsredovisningen med utnyttjande av moderna tekniska hjälpmedel bör ske enligt det på vissa håll utomlands förekommande katastersystemet och därvid grundas på en registerkarta och utformas så att den kan hållas aktuell och samordnas med taxeringsuppgifter och inskrivning av äganderätter och inteckningar. I motionerna hemställs om utredning och förslag till systematiskt uppbyggande av ett enhetligt och aktuellt register för fastighetsredovisningen enligt de i motionerna angivna riktlinjerna.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 17 januari 1964 har den återstående översynen av bestämmelserna om fastighetsregistreringen uppdragits åt en särskilt tillkallad sakkunnig. I direktiven har bl. a. erinrats om att uppgiften i många hänseenden är av utpräglat teknisk natur och att frågan om fastighetsregistreringens framtida utformning äger ett påtagligt samband med folkbokförings- och uppboordsväsendet. Såsom framgår av den föregående redogörelsen skall på sistnämnda område enligt statsmakternas beslut år 1963 automatiska datamaskiner införas som hjälpmedel. Jämväl frågan om inskrivningsväsendets framtida utformning kommer efter lagberedningens förslag till jordabalk, som f. n. remissbehandlas, och JO:s år 1962 avgivna framställning till Konungen om utredning av frågan om större domkretsar för inskrivningsväsendet att bli föremål för övervägande. Vid angivna förhållanden finner utskottet att motionärernas önskemål om utredning i allt väsentligt har tillgodosetts. Med hänsyn till det pågående utredningsarbetet synes något riksdagens ställningstagande till de i motionerna framlagda förslagen ej vara påkallat.»

Tredje lagutskottet hemställde sålunda att motionerna icke måtte föranleda

någon riksdagens åtgärd. Detta blev också riksdagens beslut.

En reformering av fastighetsregistreringen kommer av naturliga skäl att kunna få en arbetsrationaliserande effekt på fastighetsbildningsverksamheten och annan samhällsverksamhet. Redan på grund härav faller utredningsarbetet till viss del inom statskontorets verksamhetsområde. Såsom av direktiven för utredningen framgår ingår i utredningsuppdraget att beakta behovet att på lämpligt sätt tillhandahålla data av olika slag till grund för samhällsplaneringen. Därmed krävs vid utredningen i vidare omfattning ett hänsynstagande till samhällsorganens, näringslivets och enskildas behov i samhällsbyggandet av sådana uppgifter, som på ett eller annat sätt äger samband med den fasta egendomen och dennas indelning i fastigheter, och fastighetsregisterutredningen torde ha att till behandling uppta frågan om principerna för en rationell redovisning av dessa data. Med hänsyn till de nu rådande, påfallande bristerna i informationssystemen i olika avseenden, inte minst i fråga om det tekniska systemet, torde stora förväntningar ställas på en reformering av den primära fastighetsregistreringen och på de principer för redovisning och förmedling av informationer som utredningen kan komma att föreslå till grund för, utom annat, statlig och kommunal planering. Under utredningsarbetets inledningskede har statskontoret vid samråd framhållit utredningsuppdragets betydelse i rationaliseringshänseende, särskilt i fråga om uppbyggnaden av ett utvecklingsbart och för samhällsbyggandet i allmänhet anpassningsbart redovisningssystem. Utredningens rationaliseringsfunktioner har understrukits därigenom att statskontoret, med beak-

tande av departementschefens uttalande i direktiven att utredningen skall bedrivas under medverkan av expertis från de myndigheter som berörs av utredningen, ställt heltidsavlönad arbetskraft till utredningens förfogande. Vidare har statskontoret anvisat medel till utredningen för viss försöksverksamhet.

Efter framställning av byggnadsnämnden i Stockholms stad föreslog lantmäteristyrelsen i underdånig skrivelse den 3 april 1962 att ändringar skulle genomföras i fastighetsregisterförordningen och därtill anslutande författning i syfte att införa ett nytt beteckningssätt beträffande vissa fastigheter inom byggnadskvarter som inte undergått tomtindelning. I yttrande den 14 augusti 1962 har 1954 års fastighetsbildningskommitté tillstyrkt bifall till framställningen. Genom beslut den 26 mars 1965 har Kungl. Maj:t förordnat att lantmäteristyrelsens skrivelse med därvid fogade handlingar jämte fastighetsbildningskommitténs utlåtande skulle överlämnas till fastighetsregisterutredningen för att beaktas vid fullgörande av dess uppdrag.

2 *Arbetets avgränsning*

Vid tillkomsten av nuvarande bestämmelser för fastighetsregistrering underströks fastighetsregistrens funktion att utgöra underlag för den redovisning av rättsförvärv till fast egendom, som sker i fastighetsböckerna. Förarbetena till registerförfattningarna innehåller därjämte utförliga redovisningar av överväganden, som avser andra mera allmänna funktioner i samhällslivet. I syfte att tillgodose dessa behandlades i utredningsskedet frågor angående en sådan uppbyggnad av registren, att in-

nehållet däri skulle kunna erhålla en vidsträckt användning. Sålunda diskuterades t. ex. möjligheterna att upprätta katasterkarta med tämligen långtgående rättsverkningar i fråga om redovisningen av fastigheternas belägenhet och omfattning m. m.

Utvecklingen under 1900-talet har bl. a. medfört ett ökat utnyttjande av den fasta egendomen som underlag för fastighetskredit och upplåtande av rättigheter av olika slag. Med hänsyn härtill har sambandet mellan fastighetsregistren och fastighetsböckerna inte blivit mindre än vad som förutsattes vid fastighetsregistrens tillkomst. Vid sidan därav har fastighetsregistrens mera allmänna funktioner i samhället ständigt ökat i betydelse. Fastighetsregisterutredningens uppgifter har inriktats i linje med denna utveckling. I direktiven för utredningen framhålles nämligen fastighetsregistrens roll i samhällsplaneringen och utredningens samband med pågående revision av folkbokförings- och uppbördsväsendet. Skälen för denna inriktning är starkt underbyggda.

I det moderna samhället sker en snabb folkomflyttning och strukturomvandling. Statens och kommunernas insatser och aktivitet stegras ständigt. Det må endast erinras om lokaliseringpolitiken, bostadspolitiken, reformerna på utbildningens område, revisionen av kommunindelningen med pågående samarbete inom kommunblocken m. m. Samtidigt bedrivs en omfattande enskild verksamhet inom samhällsbyggandets ram. Till grund för all denna verksamhet erfordras kännedom om det samhälle vi lever i och dess förändringar. Behovet av en lämpligt utformad redovisning och förmedling av information är för detta ändamål väsentligt.

Med hänsyn till att den fasta egendomen utgör ett underlag för nära nog

all samhällelig verksamhet är redovisningen av de data som är anknutna till den fasta egendomen och dennas indelning i fastigheter en viktig del av den allmänna informationsproblematiken i samhällsbyggandet. Till detta bidrar att t. ex. folkbokföringen sker i anslutning till fastighetsindelningen. En revision av fastighetsregistreringen kan på grund härav inte lämpligen ske utan att denna allmänna problematik beaktas.

Med hänsyn till de krav som samhället sålunda torde ställa på en ändamålsenlig redovisning såvitt angår fastigheterna finner sig fastighetsregisterutredningen böra ägna uppmärksamhet åt de principer som kan bedömas bli uppställda beträffande den allmänna informationssystematiken i samhällsbyggandet. Utredningen för därför en kortfattad diskussion angående dessa principer och gör vissa bedömanden. Med beaktande av dessa vidare aspekter torde ett nytt fastighetsregister få byggas upp. Utformningen av fastighetsregistret behandlas därefter. I anslutning därtill diskuteras frågan om samordning i tekniskt avseende med annan dataredovisning.

3 Uppdelning av utredningsarbetet

Den fasta egendomens betydelse i olika avseenden motiverar en såvitt möjligt fullständig och tillförlitlig redovisning av fastigheterna i ett officiellt register. Såsom framhållits i närmast föregående avsnitt, ställs på grund av den snabba utvecklingen i samhället allt större krav på en sådan redovisning.

Den nuvarande registreringen av fastigheter och av data som lämpligen knyts till fastigheter är i väsentliga avseenden bristfällig. Detta gäller såväl innehållet i registren som själva syste-

men för redovisningen. Uppbyggandet av ett nytt fastighetsregister måste på grund härav bli en genomgripande reform. Med de hjälpmedel som numera står till förfogande torde goda förutsättningar föreligga i tekniskt hänseende att erhålla ett fastighetsregister som väsentligt bättre än de nuvarande kan betjäna samhällsorganen, näringslivet och de enskilda.

Utformningen av ett nytt system för fastighetsregistrering torde sålunda få grundas på principer som i tämligen avsevärd omfattning skiljer sig från dem som hittills tillämpats. Fastighetsregisterutredningen anser det med hänsyn härtill lämpligt att principerna för konstruktionen redovisas för ett ställningstagande av statsmakterna innan utredningsarbetet i sin helhet slutförs.

En sådan uppdelning av utredningsarbetet motiveras även av andra omständigheter. En övergång till ett nytt system, som i fråga om själva systemomläggningen bör genomföras snabbt, synes i vissa avseenden komma att fordra en tämligen omfattande förberedelse om det nya registret skall kunna fylla de krav som omedelbart föreligger. Så kan t. ex. bli fallet med utredningar till grund för uppläggande av ett mera fullständigt fastighetsregister. En komplettering av innehållet däri hör visserligen sedermera ske successivt. Behovet av redovisning av de olika områden (skiften), varav en fastighet består, och av lägesangivning av dessa områden, två spørsmål som nära hänger samman, är emellertid så framträdande att arbetet därmed torde få påbörjas så snart förhållandena det medger. Uppgifterna därom bör i största möjliga utsträckning inflyta i registret redan vid själva övergången. Utredningsuppdragets slutförande synes därför inte böra avvaktas innan angivna arbete igångsättes.

Ytterligare skäl till uppdelning av utredningsarbetets redovisning finns. Gällande båda system för fastighetsregistrering är i vissa avseenden inbördes så olika att en övergång i tekniskt avseende försvåras. Särskilt gäller detta fastigheternas beteckningar. En reform skulle i hög grad underlättas om det förslag angående ett enhetligt beteckningssystem, som torde komma att påkallas av tekniska skäl men som även eljest är motiverat, genomförs eller i varje fall fullständigt förbereds före systemomläggningen. På samma sätt kan det förhålla sig med andra detalj-spørsmål.

På grund av vad sålunda anförts behandlar fastighetsregisterutredningen i förevarande betänkande dels vissa grundläggande principer för det nya registreringssystemet och dels, i detalj, frågor som är av betydelse för förberedande reformåtgärder. Dessutom skisserar utredningen, utan att själv ta ställning, huvuddragen av den utformning ett nytt fastighetsregister kan tänkas få på grundval av de föreslagna principerna. Avsikten därmed är att ge läsaren en uppfattning om hur de föreslagna principerna kan tänkas bli konkret utformade. En remiss av betänkandet kan då utom annat tjäna syftet att inhämta synpunkter på den detaljerade uppbyggnaden av ett nytt fastighetsregister. Detaljförslag avser utredningen att framlägga i ett senare betänkande.

Principbetänkandet disponeras så att i fortsättningen av förevarande avd. I viss redogörelse lämnas för de objekt som är föremål för redovisning i fastighetsregistersammanhang. I avd. II anges huvuddragen i samhällsbyggandets nuvarande informationssystem, av naturliga skäl med tonvikt på data som avser den fasta egendomen. Principerna

till grund för uppbyggnad av ett nytt fastighetsregister behandlas i avd. III. Därefter skisseras fastighetsregistrets utformning i avd. IV som dock innehåller en slutbehandling av frågan om koordinatregistrering av rikets fastighetsbestånd. I avd. V slutligen framförs fastighetsregisterutredningens förslag.

I redaktionellt avseende utformas de skilda delarna av betänkandet så att de i viss utsträckning kan läsas tämligen fristående. Avsikten härmed är att underlätta läsningen för dem som har anledning att endast ta del av begränsade avsnitt.

4 Samband med pågående lagstiftningsarbeten och utredningar

Till grund för fastighetsregisterreformen ligger bl. a. det år 1963 framlagda förslaget till ny lag om fastighetsbildning. Utredningens förslag ansluter sig helt till de principer som där kommit till uttryck. Samtidigt bör emellertid understrykas, att registerreformen, åtminstone såvitt beträffar de frågor som behandlas i förevarande betänkande, inte är beroende av att ny fastighetsbildningslag först kommer till stånd. Principerna för ett nytt fastighetsregister kan bestämmas och erforderliga förberedande åtgärder genomföras oberoende av nämnda lagstiftningsfråga.

Förslaget till lag om fastighetsbildning innehåller bl. a. vissa stadganden om fastighetsregister. Det har nämligen ansetts motiverat att de grundläggande bestämmelserna härom upptas i civillag, såsom redan nu är fallet beträffande stadsregister (7 kap. lagen 1917 om fastighetsbildning i stad). De anförda skälen härför är i huvudsak att fastighetsregistret bildar grundval för inskrivningsväsendet samt att fastighetsregi-

streringen har vissa rättsverkningar i fastighetsbildningssammanhang, vilka för övrigt i lagförslaget föreslås vidgade. De stadganden om fastighetsregister som föreslagits har mot nu angivna bakgrund till syfte att ge fastighetsregistreringen en allmän förankring i den fastighetsrättsliga lagstiftningen samt bestämma fastighetsregistreringens rättsliga funktion i fastighetsbildningssammanhang. Stadgandena har i korthet följande innehåll. I 1 kap. 2 § fastslås att fastighetsregister skall föras över fastighetsbeståndet i riket och att med fastighet skall förstås sådan enhet som är i registret redovisad som särskild fastighet. 16 kap. 9—10 §§ meddelar regler, som innebär att fastighetsbildningsåtgärd normalt blir slutligt gällande i och med att åtgärden antecknas i fastighetsregistret. Reglerna i övrigt om fastighetsregister är samlade i 19 kap., som innehåller fem paragrafer. I 1 § anges vilka objekt som skall registreras som fastigheter samt föreskrivs att alla åtgärder innefattande fastighetsbildning eller fastighetsbestämning skall antecknas i registret. I 2 och 3 §§ stadgas om tidpunkten för registrering, i 4 § om rättelse i fastighetsregister och i 5 § om registerförare.

Vad sålunda föreslagits har i huvudsak lämnats utan erinran av remissinstanserna.

I remissyttrandena har även framförts vissa synpunkter angående frågor, som närmast har anknytning till den nu ifrågavarande fastighetsregisterreformen. Dessa synpunkter kan beaktas i förevarande betänkande i den mån de avser principerna för fastighetsregistret.

Förslaget till ny lag om fastighetsbildning förutsätter inte att fastighetsregistren samtidigt eller dessförinnan reformeras. Fastighetsbildningskommittén har härom särskilt framhållit, att de

hittillsvarande registren skall kunna bibehållas och var för sig utgöra sådant fastighetsregister som avses i förslaget till lag om fastighetsbildning (bet. s. 133, 783).

Förslag till ny jordabalk, utarbetat inom justitiedepartementet på grundval av bl. a. 1960 och 1963 års jordabalksförslag, har den 11 februari 1966 av Kungl. Maj:t remitterats till lagrådet för yttrande. Mellan detta förslag och förslagen i förevarande betänkande synes inte föreligga något beroende.

Däremot föreligger nära beröringspunkter mellan förevarande utredning och den utredning angående automatisk databehandling på inskrivningsväsendets område, som skall verkställas av inskrivningskommittén på uppdrag av chefen för justitiedepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 17 december 1965. I direktiven för inskrivningskommittén har uttalats, att frågorna om fastighetsregistreringen och fastighetsbokföringen bör samordnas och att kommitténs arbete bör bedrivas i nära samarbete med fastighetsregisterutredningen. Emellertid befinner sig inskrivningskommitténs utredningsarbete i sitt inledningsskede, och ett gemensamt konstruktionsarbete har därför ännu inte kunnat komma till

stånd. Fastighetsregisterutredningen bygger i förevarande betänkande upp sitt principförslag så att det på detta stadium skall kunna behandlas fristående. Härom hänvisas till 6 kap. Självfallet måste därefter ett nära samarbete etableras vid den närmare utformningen av ett nytt fastighetsregister.

Enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 17 december 1965 har chefen för jordbruksdepartementet tillkallat sakkunniga för att verkställa utredning rörande organisationen av fastighetsbildnings- och mättningsväsendet m. m. Härvid bör, enligt direktiven, även fastighetsregistreringens organisation tas upp till prövning, varvid samråd bör ske med fastighetsregisterutredningen. De förslag som framläggs i förevarande betänkande är i huvudsak oberoende av organisationsfrågan.

Slutligen kan här nämnas, att fastighetsregisterutredningen i enlighet med sina direktiv beaktar det reformarbete som bedrivs inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Utredningens förslag är bl. a. avsedda att tillgodose samhällsbyggandets behov av samtidigt utnyttjande av data från folkbokförings- och uppbördsväsendets register och fastighetsregistret. Härom hänvisas till 6 kap.

KAPITEL 2

Fastighetsindelningen och rättsliga förhållanden rörande fast egendom

1 Fastigheter och fastighetsindelning

II Fastigheter

I all fastighetsredovisning utgör fastigheterna registrens primärenheter. Vad som menas med fastighet kommer att framgå av det följande. Här må endast framhållas att den fasta egendomen omfattar jorden eller marken i riket, inbegripet vattenområden, och att denna fasta egendom med enstaka undantag är indelad i fastigheter (registerfastigheter, dvs. enligt gällande system jordregisterfastigheter, tomter och stadsägor).

En fastighet utgöres utan undantag av fast egendom. Enligt den fastighetsrättsliga nomenklaturen utgör byggnader, skog, gröda m. m. — i den mån sådana tillgångar är att betrakta som fast egendom, vilket normalt är fallet — tillhör till jorden och därmed till fastigheterna. Av denna tillhörsegenkap följer att en fastighet inte kan bestå enbart av sådana saker (byggnader etc.) som sålunda ingår i tillbehörskategorin.

En fastighet kan omfatta ett eller flera områden på marken. Dess reella innehåll motsvaras emellertid snarare av ett tredimensionellt utrymme. Uppåt och nedåt, från markytan räknat, torde en fastighet sträcka sig så långt som erfordras med hänsyn till de befogenheter, som i olika hänseenden tillkommer markägaren. I sidled begränsas en

fastighet av vertikalplan genom de linjer på jordytan som brukar betecknas som gränslinjer. Detta sakförhållande hindrar inte att en fastighet kan anses omfatta en markyta med viss areal. Denna kan då sägas representera fastigheten eller fastighetens innehåll, och detta innehåll av fast egendom redovisas entydigt som denna markyta, omfattande ett eller flera markområden. Vid återgivning på karta redovisas en förminskad bild av markytan, men inte en bild av den verkliga, i regel mer eller mindre lutande jordytan utan av en tänkt horisontell yta. De officiella mätningarna till grund för fastighetsbildning och fastighetsregistrering skall enligt 1920 års mättningsförordning i höjddled beräknas till ett angivet nollplan (medelhavsytan). Den yta som representerar viss fastighet kan därför sägas utgöra den tänkta horisontella jordytan mellan fastighetens vertikala gränsplan vid medelhavsytagens nivå.

Vid sidan av denna normalt förekommande fastighetstyp finns vissa speciella fastigheter, dels s. k. andelsfastighet, som utgör viss kvotdel av ett eller flera markområden medan övriga kvotdelar ingår i andra fastigheter, och dels fiskefastighet, omfattande endast rätten till fiske inom visst vattenområde, vilket ej tillhör fastigheten. Fastighet av det förstnämnda slaget kan i begränsad utsträckning tillskapas enligt gällande rätt, och enligt fastighetsbildningskom-

mitténs förslag skall så kunna ske i något ökad utsträckning. Fiskefastigheter utan förening med rätten till vattenområdet finns fortfarande kvar från äldre tid, dock inte något större antal. En mera säregen typ av fast egendom från äldre tid utgör vattenverk å annans grund i förening med sådan rätt till grunden att den ej må av ägaren återtagas så länge verket uppehålles. Sådan egendom anses skola i varje fall i viss utsträckning redovisas i fastighetsregister. Denna fastighetstyp torde väl snart bli av endast historiskt intresse.

En fastighet av normaltyp, som sålunda består av ett eller flera markområden, kan genom ägoutbyte eller annan omreglerande fastighetsbildningsåtgärd förflyttas till annat läge på marken och erhålla ändrad omfattning utan att fastighetsbeteckningen förändras. Tidigare meddelad lagfart och andra inskrivningar (inteckningar m. m.) kvarstår då orubbade i samma fastighetsindivid som förut, oberoende av dess förändring på marken. Redovisningen av dessa fastighetsindivider med sina särskilda identifierande beteckningar är en av fastighetsregistreringens huvuduppgifter. Varje fastighetsindivid omfattar vid visst tillfälle sin bestämda fasta egendom, och självfallet bör av fastighetsregistret direkt eller indirekt framgå vilken egendom den vid tillfället består av för att registreringen skall fylla någon mening. Indelningen i fastighetsindivider och den konkreta fastighetsindelningen på marken vid visst tillfälle, vilka uppenbarligen äger ett nära samband, är var för sig av väsentligt intresse.

Av ovanstående redogörelse för fastighets innehåll framgår att denna kan bestå av ett eller flera områden på marken. I fråga om fastigheternas områden brukar dessa vanligen kallas skiften eller, i stadsregistret, stadsägoområ-

den (tomt har i varje fall tidigare ansetts i princip inte kunna bestå av mer än ett område). Fastighetsregisterutredningen inför den enhetliga benämningen *fastighetsområde*.

Fastigheter bildas genom olika slag av fastighetsbildningsåtgärder, t. ex. laga skifte, avstyckning, sammanläggning. En stor del av de nuvarande fastigheterna har tillkommit genom åtgärder vidtagna enligt äldre, numera upphävdade regler. En del av dessa åtgärder har haft officiell karaktär, såsom t. ex. åtgärder för skattläggning och jordeboksredovisning, medan andra varit av övervägande privat natur, om än officiellt godkända eller noterade, t. ex. avsöndring. Det finns också av ålder bestående fastigheter, t. ex. vissa tomter i stad. Det framgår numera av fastighetsregisterförfattningarna vilka slag av objekt som skall upptagas i fastighetsregister och som alltså utgör fastigheter.

En fastighet kan, om den inte är av ålder bestående, individualiseras genom hänvisning till den åtgärd, varigenom den tillkommit. Det kan också ske genom beskrivande av fastighetens innehåll, dvs. belägenheten och omfånget av det eller de områden fastigheten omfattar eller har andel i samt, såvitt beträffar sistberörda andelar, delaktighetens omfattning, vanligen i form av andelstal. Enklare är emellertid att använda fastighetsbeteckningen. Varje fastighet har nämligen vid införandet i fastighetsregister erhållit en officiell beteckning. Enär registreringen grundar sig på och ansluter till den eller de akter, genom vilka fastigheten bildats och erhållit sitt innehåll, och beteckningen vidare är unik, så att det i princip inte finns två fastigheter med samma beteckning, erhålles genom användande av fastighetsbeteckningen fullständig såväl individualisering som specia-

lisering av den fasta egendomen. Varje beteckning motsvarar en fastighetsindivid, vars innehåll framgår av de kartor och handlingar till vilka fastighetsregistret hänvisar. Innehållet kan förändras genom omreglerande åtgärd, t. ex. ägoutbyte, eller genom att viss del av fastigheten avstyckas, men så länge fastighetsindividens över huvud taget har något reellt innehåll kvarstår den under i princip oförändrad beteckning. Fastigheten bibehåller alltså, trots förändringarna, sin identitet.

Fastighet som delas genom klyvning (laga skifte) eller ingår i sammanläggning upphör såsom fastighetsindivid. Den avregistrerade fastighetens beteckning användes inte vidare. De genom klyvningen nybildade fastigheterna, resp. den genom sammanläggningen nybildade fastigheten, upptas i fastighetsregistret som nya fastigheter med nya beteckningar.

I vissa särskilda fall skall fastighet undergå beteckningsbyte, såsom då fastighet överförs från ett registerområde till ett annat, t. ex. i samband med kommunal indelningsändring. Fastighet som varit föremål för sådan omregistrering bibehåller, bortsett från beteckningsbytet, sin identitet. Den nya beteckningen avser alltså samma fastighetsindivid och innehåll som den gamla.

12 Samfälligheter

I fastighetsindelningen ingår, förutom den mark som enskilt hör till fastigheterna (fastigheternas enskilda mark), mark som är samfällad för två eller flera fastigheter. Andelarna i denna mark tillhör ju som integrerande delar vissa bestämda fastigheter, och därav följer att desamma och självfallet den samfällda marken i sin helhet ingår i den fasta egendomens indelning i fastigheter. Att motsatt uppfattning ibland gör

sig gällande, varvid brukar åberopas ordalydelsen av vissa bestämmelser i 1917 års lag om fastighetsbildning i stad, torde grunda sig på att uttrycket fastighetsindelning i sådana sammanhang ges en annan, inte begreppsmässig innebörd, som här är utan intresse.

Den samfällda marken — vilken liksom fastigheter av normaltyp omfattar ett tredimensionellt utrymme men redovisas som en markyta — utgör särskilda enheter, tillkomna vid fastighetsbildning (eventuellt bestående av ålder), ofta för angivna ändamål. Dessa enheter omfattar i allmänhet ett enda område på marken men kan ibland utgöras av två eller flera sådana, vilka måste sammanhållas av jordpolitiska skäl (t. ex. gemensamhetsskog). De benämns i fastighetsbildningskommitténs betänkande samfällad ägolott. Den av ålder använda beteckningen samfällighet ansågs därvid kunna föranleda missförstånd, då även vissa sakrättsliga sammanslutningar av fastigheter för utförande av gemensamt företag o. d. i lagstiftning har betecknats samfälligheter, t. ex. vägsamfällighet enligt lagen om enskilda vägar, regleringssamfällighet enligt vattenlagen m. m. Fastighetsregisterutredningen finner emellertid den föreslagna benämningen samfällad ägolott inte vara lämplig i registrerings-sammanhang, enär enhetsbeteckningen ofta måste ingå i sammansatta ord, varvid en beteckning med två ord är mindre lämplig. Utredningen anser vidare att några egentliga olägenheter av att vid registrering använda den gamla beteckningen samfällighet inte uppkommer. Det torde normalt framgå av sammanhanget om med samfällighet avses samfällad mark (marksamfällighet) eller ett gemensamt företag för visst ändamål (företagssamfällighet, t. ex. vägsamfällighet m. m.).

Samfällighetsbegreppet som utred-

ningen sålunda använder har samma innehåll som begreppet samfälld ägolott i fastighetsbildningskommitténs betänkande och omfattar alla olika tänkbara slag av mark som är gemensam för två eller flera fastigheter. Dit räknas alltså t. ex. mark, som vid fastighetsbildning undantagits för gemensamt behov, mark som lämnats oskiftad, mark som vid fastighetsbildning utlagts som ägolott gemensam för två eller flera fastigheter vare sig dessa dessutom har enskild mark eller ej, alltså även vad som brukar benämnas gemensam ägovidd, ävensom mark som av ålder är samfälld. S. k. andelsfastighet (se ovan) omfattar endast andel i en eller flera samfälligheter.

Samfälligheter redovisas i stadsregistret (bihang B) men ej i jordregistret (för fastighet framgår dock andelstal i samfälld mark i allmänhet av uppgift om mantal eller motsvarande och därutöver lämnas uppgift i särskilda fall om delaktighet i vissa angivna samfälligheter). Ett undantag från huvudregeln att jordregistret saknar redovisning av samfälligheter utgör den s. k. gemensamma ägovidden. På samma sätt kan förhållandet anses vara med sådan allmänning som upptagits i jordregistret som särskild fastighet. Så torde ha skett med häradsallmänningar samt de s. k. allmänningsskogarna i Norrland och Dalarna. Bakgrunden till en sådan redovisning synes ha varit att allmänning av detta slag inte ansetts samfälld i vanlig mening. Det finns dock ett klart sakrättsligt samband mellan allmänningsfastigheten och deläggande fastigheter.

För samfällt område användes i detta betänkande benämningen *samfällighetsområde*. En samfällighet kan, som ovan framgått, bestå av ett eller flera sådana områden.

13 I fastighetsindelningen ej ingående mark

Viss fast egendom skall för närvarande ej redovisas i jordregister. Så är förhållandet med allmänt vattenområde, dvs. vattenområdet i havet samt sjöarna Vänern, Vättern, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland utanför det enskilda, till strandfastigheterna hörande vattnet. Detta allmänna vatten ingår således inte i fastighetsindelningen. Inte heller sådan gatemark m. m. inom stadsregisterområden, som är upptagen i bihang C till stadsregistret, redovisas till fastigheter (se härom 4 kap. 14).

14 Fiske

Begreppet fiske eller fiskerätt synes erfordra ett klarläggande till grund för utredningsarbetet. Den grundläggande principen är att, i den mån fiske inte är fritt (för allmänt begagnande) enligt lagen om rätt till fiske, rätten till fiske i visst vattenområde ingår som en ägarebefogenhet i äganderätten till vattenområdet. Emellertid har under äldre tid fiskerätten ibland skilts från rätten till vattenområdet och dåmera blivit föremål för skattläggning. Sådant fiske, s. k. jordeboksfiske, kan vara registrerat som särskild fastighet eller tillhöra annan by eller annat hemman än vattenområdet.

Vanligare är dock att fisket blivit skilt från äganderätten till vattnet genom laga skifte eller något av detta instituts föregångare. Därvid kan själva vattenområdet ha delats men fisket behållits gemensamt. Ofta har frågan om vattnets och fiskets status ej behandlats vid skiftet, och presumtionen är då enligt rättspraxis att vattenområdena blivit delade med strandens delning medan fisket däremot blivit undantaget samfällt. Och eftersom det var synnerligen

vanligt att sådana frågor ej behandlades vid skiften som skedde före jorddelningslagens ikraftträdande år 1928, har fisket i en jämförelsevis stor del av landets vattenområden blivit skilt från rätten till vattenområdena. Ibland har detta fiske undergått särskild delning i fiskelotter som helt avviker från vattnets indelning. Det finns alltså såväl samfällt som delat, från rätten till vattenområdet fristående fiske, s. k. fiske som ej är förenat med rätten till grunden. Enligt fastighetsbildningskommitténs förslag till ny fastighetsbildningslag skall möjligheterna att skilja fiske från rätten till vattenområdet i begränsad utsträckning vidgas. — I stads gamla område anses vidare fisket ej ingå i äganderätten till vattenområdet.

Fiske som på angivna sätt blivit skilt från rätten till grunden torde i sakrättsligt avseende ha likartad karaktär med äganderätten och detta vare sig fisket är samfällt eller delat i särskilda fiskelotter (jfr Svensk lantmäteritidskrift 1963: 5). Fiske som sålunda är skilt från rätten till vattenområdet — vilket vid avstyckning kan disponeras och därvid under i lagen angivna förutsättningar helt eller delvis läggas till styckningslott — ingår enligt den nomenklatur som tillämpas vid avstyckning i kategorin särskilda rättigheter. Enligt fastighetsbildningskommitténs förslag skall sådant fiske vid fastighetsbildning behandlas på samma sätt som mark. Frågan om redovisning i fastighetsregister av fristående fiske kommer att behandlas i 9 kap.

Vad nu sagts om fiske som skilts från rätten till vattenområdet utgör självfallet inget hinder mot att fiskerätt kan ha blivit föremål för servitutsupplåtelse och på denna rättsgrund utgör rättighet till förmån för en fastighet på annan fastighet. Redovisningen torde då få

följa de generella regler för redovisning av servitut som gäller eller föreslås av utredningen.

I fråga om fiske använder sig fastighetsregisterutredningen av den nomenklaturen att fiske, som inom ett vattenområde inte är förenat med äganderätten till grunden, utgör *samfällt fiske* eller *fiskesamfällighet* (jfr marksamfällighet), om det lämnats oskiftat eller undantagits för gemensamt behov eller vid fiskedelning utlagts som fiskelott, vilken är samfälld för två eller flera fastigheter. Sådant fiskelott som är enskild för en fastighet benämnes *enskilt fiske*. En fiskelott kan sålunda vara antingen samfälld eller enskild, och om det av sammanhanget framgår, huruvida det rör sig om den ena eller andra, eller om distinktionen saknar betydelse, kommer attributet samfälld eller enskild att utelämnas. Är ett i fastighetsrättsligt avseende enhetligt fiske uppdelat på flera områden talar utredningen om *samfällt fiskeområde* eller *(fiske)samfällighetsområde* resp. *enskilt fiskeområde*.

Fiske som inom ett vattenområde är förenat med äganderätten till vattenområdet redovisas över huvud taget inte. Fiskerätt som får utövas med stöd av ett för ändamålet bildat servitut benämnes fiskeservitut (jfr vägservitut).

15 Fastighetsindelningens funktioner

Fastighetsindelningen har i dag i huvudsak följande funktioner.

Genom fastighetsindelningen individualiseras objekt för äganderätt och andra privaträttsliga förhållanden, t. ex. panträtt och servitut. Denna funktion har sitt tydligaste uttryck däri att fastigheterna utgör de principiella objekten för lagfart och inteckning, dvs. för inskrivning och därmed förenat rättsligt skydd av äganderätt och andra rättig-

heter. Fastigheterna utgör därför de enheter, som redovisas i de för inskrivningsväsendet upplagda fastighetsböckerna.

Fastigheterna utgör objekt för offentligrättsliga bestämmelser av jord-, mark- eller bebyggelsepolitisk eller därmed jämförlig art. Fastigheterna utgör sålunda direkta föremål för de jord- och planpolitiska reglerna i fastighetsbildningslagstiftningen. Även utanför denna lagstiftning finns regler av här avsedd art som an knyter till fastigheterna. Som exempel kan nämnas 38 § 1 st. BL (nybyggnad inom byggnadskvarter i stadsplan får i princip endast ske på rättsligen bestående tomt) samt 4 kap. 1 och 9 §§ nyttjanderättslagen (tomträtt skall i princip avse fastighet).

Vidare utgör fastighetsindelningen referenssystem för offentligrättsliga normer och beslut rörande fast egendom, såväl sådana som har fastigheterna till föremål som även sådana som i första hand avser mark (område), naturtillgång, bebyggelse etc. Denna funktion hänger nära samman med fastigheternas betydelse som objekt för äganderätt och andra privaträttsliga förhållanden samt med fastighetsredovisningen.

Fastighetsindelningen ligger till grund för folkbokföringen. I de officiella folkregistren — således enligt nuvarande ordning vid kyrkobokföringen och mantalsskrivningen samt vid registreringen hos länsbyråerna för folkbokföringen — skall envar bokföras på den fastighet där han är bosatt. Denna registrering är grundläggande för tillhörigheten till olika administrativa och judiciella indelningsområden, såsom kommun, församling, valdistrikt, taxeringsdistrikt och domkrets.

Fastighetsindelningen ligger till grund för indelningen i taxeringsenheter vid beräkning av skatteplikt för fastighet (8 § kommunalskattelagen). Taxerings-

enheterna redovisas, med anslutning till fastighetsindelningen, i fastighetslängden.

Fastigheterna utgör i stor utsträckning byggstenar (minsta grundelement) för indelning i förvaltningsområden. Socknarna utgör grupper (samlingar) av fastigheter, och den närmare omfattningen av kommuner och församlingar är i stor utsträckning beroende av fastighetsindelningen. Genom att indelningarna i domkretsar och län är beroende av socken- och kommunindelningarna är även sistnämnda indelningar beroende av fastighetsindelningen.

2 Rättsliga förhållanden rörande fast egendom

Till den fasta egendomen knyter sig en mängd rättsliga förhållanden. Dessa utgör ett ytterst svåröverskådligt problemkomplex. Härtill bidrar inte minst den otillfredsställande redovisningen, som inte möjliggör den publicitet som torde kunna krävas med hänsyn till fastighetsägarnas, tredje mans, fastighetsomsättningens och samhällets intressen.

De rättsliga förhållandena rörande fast egendom är dels av privaträttslig art, dvs. avser rättsförhållanden mellan enskilda intressen, dels av offentligrättslig art, dvs. reglerar förhållandet mellan allmänna och enskilda intressen. Vissa rättsliga förhållanden berör endast en fastighet, andra berör flera, varigenom uppkommer rättsliga samband mellan fastigheter.

Fastigheterna — som enligt föregående avsnitt kan omfatta mark och fiske samt andel i samfällad mark och samfällt fiske — är i betydande utsträckning utrustade med rättsliga tillbehör eller tilllydenheter i form av servitut, som bereder fastigheten tillgång till viss förmån

som fastigheten eljest inte skulle äga, t. ex. rätt till väg över en angränsande fastighet. Samtidigt är fastigheterna belastade av rättigheter till förmån för annan fastighet, t. ex. nyssnämnda vägservitut, eller av rättigheter till förmån för viss person, t. ex. panträtt eller nyttjanderätt. Fastigheter kan vidare, för ändamål av gemensamt intresse för en viss krets av fastigheter, vara organiserade i sammanslutningar i rättsligt bindande former. Exempel härpå utgör vägsamfällighet och vägförening enligt EVL samt organisation enligt bysamfällighetslagen för gemensam förvaltning av samfälld mark. Till fastighet, som ingår i fastighetssammanslutning, är normalt knutna vissa förmåner för fastigheten, t. ex. rätt att nyttja en gemensam väg eller annan anläggning, samt vissa förpliktelser, t. ex. skyldighet för fastighetens ägare att i viss omfattning och ordning bidra till täckandet av gemensamma kostnader.

Enligt stadganden med jord-, mark- eller bebyggelsepolitiskt eller härmed jämförligt syfte i ett flertal olika lagar fastställer myndigheterna planer, förbud och andra föreskrifter beträffande markanvändning och bebyggelse m. m. Som exempel kan anföras stadsplan enligt BL och naturreservat enligt naturvårdslagen. Fastighetsindelningen tjänar i allmänhet som referenssystem vid identifiering och redovisning av de områden planerna etc. avser. Redovisning sker i flertalet fall endast i handlingar, ibland också på karta, till vederbörande myndighetsbeslut. I viss utsträckning sker dock dessutom publicering i fastighetsregister eller fastighetsbok eller vissa andra register.

Offentligrättsliga bestämmelser tillkommer genom myndighets beslut. Pri-

vaträttsliga förhållanden tillkommer genom avtal eller upplåtelse, t. ex. avtals-servitut, eller genom myndighets beslut, t. ex. servitut enligt fastighetsbildningslagstiftningen samt vägsamfällighet och vägförening enligt EVL.

Här skall tilläggas, att distinktionen privaträttslig-offentligrättslig lämpligast användes för att åtskilja huvudgrupper av rättsliga förhållanden med karaktäristiska olikheter. Åtskilliga rättsliga förhållanden innehåller emellertid moment av båda slagen, varför distinktionen i enskilda fall kan ha begränsat värde. En stadsplan kan t. ex. vara av betydelse för rättsförhållandet mellan grannar. Privaträttsliga avgöranden kan grunda sig på lagregler som huvudsakligen representerar en intresseavvägning mellan enskilda och allmänna intressen.

Förteckning över vissa rättsliga förhållanden rörande fast egendom

Förteckningen nedan är avsedd att översiktligt orientera om olika slag av rättsliga förhållanden rörande fast egendom som tillkommer genom myndighets beslut samt, oavsett tillkomstsätt, om rättsliga samband mellan fastigheter. Privaträttsliga förhållanden i övrigt som tillkommer genom avtal ingår däremot inte i förteckningen, med vissa avvikelser för sammanhangets skull.

Hänvisningarna i första kolumnen är avsedda att bidra till klargörandet av vilka rättsliga förhållanden som avses, däremot inte att ge fullständiga besked om normerande stadganden.

I tredje kolumnen har angivits huruvida fråga övervägande är om privaträttsligt förhållande (P) eller offentligrättslig bestämmelse (O).

1 *Servitutlagen (ServL) och inteckningsförordningen (IF)*

- 1 § ServL, 55 § IF Avtals servitut. Kan inskrivas (intecknas). P
 Indelning efter beskaffenhet (ändamål):
 Plattservitut t. ex.
 Vägserv.
 Vattenledningsserv.
 Avloppsledningsserv.
 Kraftledningsserv.
 Värmeledningsserv.
 Dikesserv.
 Båtplattserv.
 Badplattserv.
 Upplagsplattserv.
 Linbaneserv.
 Alsterservitut t. ex.
 Skogsserv.
 Betesserv.
 Slåtterserv.
 Tångtäktserv.
 Substansservitut t. ex.
 Grustäktserv.
 Sandtäktserv.
 Lertäktserv.
 Torvtäktserv.
 Fångstservitut
 Jäktserv.
 Fiskeserv.
 Vattenservitut
 Vattentäktserv.
 Grundvattentäkt
 Ytvattentäkt
 Skydd mot förorening
 Vattenkraftserv. (strömfallsserv.; avser tillgodogörande av
 vattenkraft, dämning, anläggande av damm, väg etc.)
 Byggnadsservitut
 Rätt att ha byggnad på annan fastighet
 Villaservitut
- 3 § ServL Servitut som tillkommit genom avtal före 1876 eller som gäller av P
 ålder kan inte utgöra föremål för inteckning

2 *1920 års lag om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m.*

- 14 §; 58 § IF Rätt till elektrisk kraft. Gäller till förmån för person. Kan intecknas. P

3 *Fastighetsbildningslagstiftningen*

- Jorddelningslagen (JDL)
 Lagen om fastighetsbildning i stad (FBL)
 Förslaget till ny fastighetsbildningslag (NFBL)
 1964 års lag med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning
 efter ändring i kommunal indelning m. m. (1964 års L)
 1948 års lag med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom
 vissa områden av stad (1948 års L)

JDL 10: 9, 19: 12	Servitut. Indelning se ovan	P
FBLS 5: 6		
NFBL 7: 1, 10: 3, 11: 5		
NFBL 5: 20	Avverkningsförbud	O
	Förbud att bortföra matjord	O
NFBL 5: 22	Byggnadsförbud	O
JDL 19: 13 3 mom.	Avstyckningsförbud	O
FBLS 5: 8 2 mom.	D:o	O
1964 års L	Förordnande om tillämpning av FBLS på landet eller JDL i stad	O
1948 års L	Förordnande om tillämpning av JDL i stad	O

4 Lagen om enskilda vägar (EVL)

6, 7, 13, 14 §§	Vägservitut	
15, 9 §§	för fastighet, då vägsamfällighet ej bildas eller då ersättning skall utgå såsom slitageersättning enligt 2 kap.	P
77 §, 86 § 7 st.	för fastighet, då ersättning skall utgå som slitageersättning enligt 3 kap.	P
15, 35, 50 §§	för vägsamfällighet	P
75 §	för vägförening (sedan ersättningsfrågan avgjorts, se nedan)	P
73 §	Beslut om vägförenings vägar	P
86 §	Dom ang. ersättning för upplåtelse och intrång av vägförening	P
50 §	Vägsamfällighet	P
71, 84 §§	Vägförening	P
71, 72 §§, 80 § 2 st.	Beslut om vägförenings område	P
100 §	Förbud mot byggnad, stängsel m. m.	O

5 Expropriationslagen (ExprL)

2 §	Servitut	P
	Nyttjanderätt	P
1 §	Expropriationstillstånd (KMt)	O

6 1902 års lag med vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

1 §	Servitut	P
	Nyttjanderätt	P
	Expropriationstillstånd (KMt)	O

7 1918 års lag om rätt att framdraga husbehovsvattenledning

1 §	Rätt att anlägga vattenledning (på annan fastighet; enligt dom, 3 §)	P
2 §	Dom ang. ersättning för intrång av vattenledning	P

8 Vattenlagen (VL)

11 kap. 62 § 2 mom.	Strömfallsfastighet (fastighet med vilken, för byggande i vatten, rätt till tillgodogörande av vatten är förenad)	P
11 kap. 62 § 3 mom.	Vattentäktsfastighet (fastighet med vilken rätt till tillgodogörande av grundvatten är förenad)	P
1 kap. 14 §	Rätt till strömfall (dvs. rätt till tillgodogörande av strömfall som hör till annan fastighet)	P
2 kap. 5, 6, 23 §§		

- 2 kap. 3 § Rätt till dämning eller sänkning (på annan fastighet) P
för tillgodogörande av vatten
- 3 kap. 2 § 1 st. för vattenreglering
- 7 kap. 38 § för vattenavledning
- 7 kap. 38, 49 §§ för invallning
- 2 kap. 14 § 1 st Rätt att anlägga damm, vall, väg eller ledning (på annan fastighet) P
för tillgodogörande av vatten
- d:o, 3 kap. 2 § 2 st. för vattenreglering
- 7 kap. 40 § 1 st. för vattenavledning
- d:o, 7 kap. 49 § för invallning
- Rätt att begagna sig av befintlig byggnad i vatten (på annan fastighet) P
het)
- 2 kap. 15 § för tillgodogörande av vatten
- d:o, 3 kap. 2 § 2 st. för vattenreglering
- 7 kap. 50 § för invallning
- Rätt att uppföra byggnad (på annan fastighet) P
- 2 kap. 16 § för tillgodogörande av vatten
- d:o, 3 kap. 2 § 2 st. för vattenreglering
- 7 kap. 40 § 2 st. för vattenavledning
- d:o, 7 kap. 49 § för invallning
- 2 kap. 34 § Skyldighet (för annan fastighetsägare) att underhålla byggnad i P
vatten (belastande den underhållspliktiga fastigheten)
- 2 kap. 44 § Rätt att anordna (och nyttja) grundvattentäkt (dvs. rätt för vatten- P
täktsfastighet att tillgodogöra sig grundvatten; i den mån rättig-
heten medför skada och intrång för annan fastighet kan den jäm-
ställas med servitut; i övriga fall innebär tillstånd att anordna
grundvattentäkt ur privaträttslig synpunkt ett bestämmande av
ägarbefogenhet)
- 2 kap. 45 § Rätt att anlägga ledning, väg m. m. (på annan fastighet) för till- P
godogörande av grundvatten.
- 2 kap. 62 § Servitutsbestämmelser till skydd mot förorening av grundvatten. P
(torde kunna bestå i skyldighet för tjänande fastighet att tåla
visst intrång eller underlåta viss verksamhet; ex. byggnadsför-
bud).
- 2 kap. 49 § 1 st. Skyldighet för ägare av grundvattentäkt att avstå vatten för all- O
mänt behov (åläggs i förekommande fall vid meddelande av till-
stånd till grundvattentäkt).
- 2 kap. 64 § Skyddsområde för grundvattentillgång (fastställs av länsstyr.; där- O
vid meddelas skyddsföreskrifter, t. ex. förbud mot utsläpp av
avloppsvatten).
- 2 kap. 14 § 3 st. Servitutsbestämmelser till skydd mot förorening av ytvatten (inne- P
håll se ang. grundvattenskydd, 2: 62 ovan; kan anses utgöra servi-
tut till förmån för vattentäktsanläggningen eller den fastighet
varå denna är belägen; jfr vattentäktsfastighet vid tillgodogörande
av grundvatten).
- Rätt att för torrläggning anlägga dike eller leda vatten till befintligt P
dike (på annan fastighet)
- 7 kap. 1, 2 §§ för dikning
- 7 kap. 1, 2, 37 §§ för vattenavledning
- 7 kap. 1, 2, 37, 49 §§ för invallning
- 8 kap. 19 § 1 st. Rätt att för torrläggning leda vatten till befintlig kloakledning (på P
annan fastighet)
- 8 kap. 4 § Rätt att för avledande av kloakvatten anlägga ledning (på annan P
fastighet; till förmån för fastighet eller samhälle 1 §, byggnad eller
anläggning 54 §)
- Rätt att leda kloakvatten till befintlig ledning (på annan fastighet) P

8 kap. 11 § 1 st.	befintlig kloakledning	
8 kap. 18 § 1 st.	befintlig ledning för torrläggning	
8 kap. 24 §	Rätt att (på annan fastighet) utföra anläggning för renande av kloakvatten	P
8 kap. 31, 33 §§	Vad ovan sägs om kloakvatten gäller även industriellt avloppsvatten	P
8 kap. 2 § 1 st. KK 31/7 1956	Föreskrifter till förebyggande av vattenförorening (meddelas av länsstyr.)	O
	Skyldighet, som kan åläggas ägare till strömfallsfastighet och den som utsläpper industriellt avloppsvatten:	O
2 kap. 8, 10 §§ 8 kap. 34 §	fiskevårdsavgift (årlig, till myndighet)	
	Skyldigheter, som kan åläggas ägare till strömfallsfastighet:	O
2 kap. 8 §	fiskevårdsåtgärder	
1 kap. 27, 28, 31 §§	hushållningsföreskrifter	
4 kap. 1 §	bygdekraft (till bygden)	
4 kap. 14 §	vattenregleringsavgift (årlig, till myndighet)	
	Samfälligheter och båtnadsområden för	P
3 kap. 3 §	vattenreglering	
7 kap. 21 §	dikning	
7 kap. 21, 37 §§	vattenavledning	
7 kap. 21, 37, 49 §§	invallning	
8 kap. 48 §	avledande av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten	
9 kap. 13, 14 §§	Rätt till ersättningskraft (dvs. rätt för fastighet till elkraft från strömfallsfastighet, såsom ersättning för vattenkraft som avståtts)	P
9 kap. 46 §	Rätt till ersättningsvatten (dvs. rätt för fastighet till leverans av vatten från vattentäktsfastighet, såsom ersättning för skada och intrång genom förlust av grundvatten)	P

9 Gruvlagen

2, 13 §§	Inmutningsrätt (rätt till undersökning inom inmutat område enligt av bergmästare utfärdad mutsedel)	O
2, 51 §§	Gruva (gruvrätt, rätt till brytning, enligt av bergmästare verkställd utmålsförrättning)	P
2, 30 §§	Utmål	P
33 §	Område för arbete ovan jord inom utmål	P
34 §	Område för gruvdrift utanför utmål	P
17, 18, 36—39 §§	Intrång på fastighet (enligt avgörande om ersättning vid utmålsförrättning eller genom skiljedom eller dom)	P
35, 53, 55 §§	Jordägaravgäld samt jordägarandel av försvarsavgift (till fastighet inom utmål knuten rätt till årlig avgift från gruvinnehavaren, jordägaravgälden i visst förhållande till brytningen, försvarsavgiften i visst förhållande till arealen)	P
Övergångsbest.	Jordägarandel i gruva (enligt före 1940 gällande lag)	P

10 Stenkolslagen

1, 8 §§	Koncession (rätt till eftersökning och bearbetning inom koncessionsområde samt till väg till d:o; KMt)	O
12 § 1 mom.	Område i dagen inom koncessionsområde (enligt bergmästarförrättning)	P
12, 14, 18, 19 §§	Intrång på fastighet (enligt avgörande om ersättning genom dom eller skiljedom)	P

- 22 § Jordägaravgift (till fastighet inom koncessionsområde knuten rätt till årlig avgift från koncessionsinnehavaren i visst förhållande till brytningen) P

11 Uranlagen

- 1, 4 §§ Undersökningstillstånd (inom undersökningsområde; kommers- O
kollegium)
- 1, 23 §§ Koncession (rätt till undersökning och bearbetning inom koncessionsområde; KMt) O
- 36, 37 §§ Område i dagen inom koncessionsområde samt område för gruvdrift utanför d:o (enligt bergmästarförrättning) P
- 21—22, 38—40, 42 §§ Intrång på fastighet (enligt avgörande om ersättning vid bergmästarförrättning eller genom skiljedom eller dom) P
- 43 § Jordägaravgäld (till fastighet inom koncessionsområde knuten rätt till årlig avgäld från koncessionsinnehavaren i visst förhållande till brytningen) P

12 Bysamfällighetslagen

- 5 § Gemensam förvaltning P
Reglemente (samt ändring härav; fastställs av rätten) P
- 10 § Förvaltning av god man P
Föreskrifter (samt ändring härav; meddelas av rätten) P

13 Lagen om häradsallmänningar

- Häradsallmänning P
- 1 §, 45 § Av ålder bestående, utgör särskild fastighet
- 13 §; 5 § KK 18/4-52 Införlivad fastighet (enligt länsstyr:s beslut)
- 9 § Fastighet kan upphöra att utgöra häradsallmänning genom avyttring (beslutas av KMt)
- Delaktighet i häradsallmänning P
- 2 § Enligt mantal eller beslut vid jorddelning
- 8 § Delaktighet kan avlösas genom beslut av länsstyr.
- 39—41 §§ Reglemente för häradsallmänning (samt ändring härav; fastställs av KMt) P

14 Lagen om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna

- Allmänningsskog P
- 1 § Utgör särskild fastighet
- 12 §; 5 § KK 18/4-52 Införlivad fastighet (enligt länsstyr:s beslut)
- 8 § Fastighet kan upphöra att utgöra allmänningsskog genom avyttring (beslutas av KMt)
- Delaktighet i allmänningsskog P
- 2 § Enligt storskifte eller avvittring eller beslut vid jorddelning
- 7a § Delaktighet kan avlösas genom beslut av länsstyr.
- 38—40 §§ Reglemente för allmänningsskog (samt ändring härav; fastställs av KMt) P

15 Ägofredslagen

- 12 § Förordnande (av KMt) att inom län eller länsdel betesreglering må äga rum O

14, 18 §§	Betesservitut (betesreglering)	P
1—3 §§	Hägnadsskyldighet	P
41 §	Betes- eller hägnadssamfällighet	P

Här ovan avses betesservitut, hägnadsskyldighet och samfällighet, som tillkommit enligt ägofredslagen, dvs. genom syneförrättning, 21 §, eller genom i rättens protokoll intagen förening, 36 och 37 §§.

16 Jaktlagen

10 §	Jaktvårdsområde (enligt av länsstyr. fastställt beslut)	P
	Huvudgrunderna (samt ändring härav; fastställs av länsstyr.)	P
10 § 1 mom.	Rätt för delägare att jaga på annan delägars mark (enligt fastställda	P
13 § 3 mom.	huvudgrunder eller upplåtelse)	

17 Lagen om fiskevårdsområden

1—4 §§	Fiskevårdsområde (enligt länsstyr:s beslut)	P
	Stadgar (samt ändring härav; fastställs av länsstyr.)	P
11 § 2 st.	Rätt för delägare att nyttja annan delägars fiske (enligt stadgar	P
	eller upplåtelse)	

18 Fiskerättslagen

24 § 1 st.	Föreskrifter (av länsstyr.) om nyttjandet av samfällt fiske	P
3 st.	» » » » » » fastighets enskilda fiske	P

19 Skogsvårdslagen

13 §	Avverkningsförbud (av skogsvårdsstyr.)	O
19—21 §§	Bestämmelser om återväxtåtgärder eller andra åtgärder för att er- hålla nöjaktigt skogstillstånd (enligt överenskommelse med skogs- vårdsstyr. eller enligt dom)	O
25 §	Förordnande (av KMt) angående svärförnygrad skog eller skydds- skog	O

20 Byggnadslagen (BL)

126 §	Regionplan	O
9, 96 §§	Generalplan	O
24, 105 §§	Stadsplan	O
76, 107 §§	Byggnadsplan	O
77, 119 §§	Utomplansbestämmelser	O
28 §	Tomtindelning	O
38 §	Rättsligen bestående tomt	O
45 § 3 st.	Villkorligt fastställd stadsplan	O
83 § BS	Avstyckningsplan	O
	Förbud mot nybyggnad	O
14, 15, 16 §§	i avbidan på generalplan	
35, 36 §§	stadsplan	
37 §	tomtindelning	
109 §	byggnadsplan	
80 §	utompl.best.	
110 § 2 st.	innan vägar eller avlopp ordnats inom byggnadsplan	

168 §, 110 § 2 st.	inom avstyckningsplan	
81 § 2 st., 82 §	vid atomenergianläggning	
86, 122 §§	vid historiskt eller konstnärligt värdefull bebyggelse, fast fornlämning, minnesmärke	
	Förbud mot schaktning m. m.	O
17 § 2 st.	i avbidan på generalplan	
40 § 2 st.	i avbidan på stadsplan	
110 § 4 st.	i avbidan på samt inom byggnadsplan	
110 § 4 st., 168 §	inom avstyckningsplan	
81 § 1 st., 82 §	Förbud mot nybyggnad, schaktning m. m. vid flygfält eller militär anläggning	O
87, 123 §§	Föreskrifter till förekommande av oreglerad tätbebyggelse	O
70, 73 §§, 115 § 2 st.	Förordnande (av KMt) om skyldighet att utan ersättning avstå mark till gata m. m. inom stadsplan	O
113 §	Förordnande (av länsstyr.) om skyldighet att utan ersättning upplåta mark till väg m. m. inom byggnadsplan	O
	Expropriationstillstånd (av KMt)	O
44 §	zonexpropriation	
44a §	expropriation för sanering av historiskt eller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse	
45 § 1 st.	tomtexpropriation	
45 § 2 st.	Föreskrift (av KMt) om viss tid för stadsplans genomförande (vid äventyr av tomtexpropriation)	O
39 §	Rätt att ha byggnad på grannes mark	P
	Dom angående	
	ersättning för skada el. intrång av	
22 §	generalplan	O
116 §	byggnadsplan	O
83 §	förbud enligt 81 eller 82 §	O
39 §	byggnad på grannes mark	P
	ersättning för byggnad m. m.	
71 §	vid förordn. enl. 70 §	O
56—66 §§	gatumark ersättning	O
	bidrag till	
67—69 §§	gatubyggnadskostnad	O
53 §	kostnad för trafikled	O
 <i>21 Hälsovårdsstadgan</i>		
68 §	Hälsovårdsordning	O
 <i>22 Lagen om allmänna vägar (AVL)</i>		
1, 25 §§, VSt 1 §	Allmän väg	O
18, 25 §§	Vägrätt	O
15 §, VSt 25 §	Arbetsplan	O
31a §, VSt 34b §	Reglering av tillfart till allmän väg	O
	Utfartsförbud	O
33 § 1 st., 34 §	Förbud mot byggnad, upplag m. m.	O
1 st., VSt 34b §		

34 § 2 st, VSt 34b §	Byggnadsförbud i avbidan på arbetsplan	O
19, 22, 23 §§	Dom eller överenskommelse om ersättning för upplåtelse och intrång	O

23 Naturvårdslagen

4 §	Nationalpark	O
7 §	Naturresevat	O
11 §	Förbud i avbidan på naturresevat	O
13 §	Naturminne	O
14 §	Förbud till skydd för växt eller djur	O
15 §	Strandskyddsområde	O
18 §	Täktplan (sten, grus, sand, lera)	O
19 §	Föreskrifter till skydd för landskapsbilden	O
	Dom eller överenskommelse ang. ersättning för skada eller intrång av	O
25 §	naturresevat	
27 §	förbud i avbidan på d:o	
28 §	strandskyddsområde	
29 §	täktförbud eller täktplan	
28 §	föreskrifter till skydd för landskapsbilden	

24 Fornminneslagen

4 §	Föreskrifter till skydd för fornlämning	O
7 §	Dom ang. ersättning för hinder eller olägenhet av fornlämning	O

25 Byggnadsminneslagen

1 §	Byggnadsminne	O
5 §	Dom eller överenskommelse ang. ersättning för skada av byggnadsminne	O

10	Die Statistik der Bevölkerung	10
11	Die Statistik der Wirtschaft	11
12	Die Statistik der Kultur	12
13	Die Statistik der Verwaltung	13
14	Die Statistik der Wissenschaft	14
15	Die Statistik der Kunst	15
16	Die Statistik der Religion	16
17	Die Statistik der Politik	17
18	Die Statistik der Philosophie	18
19	Die Statistik der Medizin	19
20	Die Statistik der Pädagogik	20
21	Die Statistik der Psychologie	21
22	Die Statistik der Soziologie	22
23	Die Statistik der Ethik	23
24	Die Statistik der Logik	24
25	Die Statistik der Metaphysik	25
26	Die Statistik der Naturwissenschaft	26
27	Die Statistik der Technik	27
28	Die Statistik der Kunstwissenschaft	28
29	Die Statistik der Religionswissenschaft	29
30	Die Statistik der Politikwissenschaft	30
31	Die Statistik der Philosophiewissenschaft	31
32	Die Statistik der Medizinwissenschaft	32
33	Die Statistik der Pädagogikwissenschaft	33
34	Die Statistik der Psychologiewissenschaft	34
35	Die Statistik der Soziologiewissenschaft	35
36	Die Statistik der Ethikwissenschaft	36
37	Die Statistik der Logikwissenschaft	37
38	Die Statistik der Metaphysikwissenschaft	38
39	Die Statistik der Naturwissenschaftwissenschaft	39
40	Die Statistik der Technikwissenschaft	40
41	Die Statistik der Kunstwissenschaftwissenschaft	41
42	Die Statistik der Religionswissenschaftwissenschaft	42
43	Die Statistik der Politikwissenschaftwissenschaft	43
44	Die Statistik der Philosophiewissenschaftwissenschaft	44
45	Die Statistik der Medizinwissenschaftwissenschaft	45
46	Die Statistik der Pädagogikwissenschaftwissenschaft	46
47	Die Statistik der Psychologiewissenschaftwissenschaft	47
48	Die Statistik der Soziologiewissenschaftwissenschaft	48
49	Die Statistik der Ethikwissenschaftwissenschaft	49
50	Die Statistik der Logikwissenschaftwissenschaft	50
51	Die Statistik der Metaphysikwissenschaftwissenschaft	51
52	Die Statistik der Naturwissenschaftwissenschaftwissenschaft	52
53	Die Statistik der Technikwissenschaftwissenschaft	53
54	Die Statistik der Kunstwissenschaftwissenschaftwissenschaft	54
55	Die Statistik der Religionswissenschaftwissenschaftwissenschaft	55
56	Die Statistik der Politikwissenschaftwissenschaftwissenschaft	56
57	Die Statistik der Philosophiewissenschaftwissenschaftwissenschaft	57
58	Die Statistik der Medizinwissenschaftwissenschaftwissenschaft	58
59	Die Statistik der Pädagogikwissenschaftwissenschaftwissenschaft	59
60	Die Statistik der Psychologiewissenschaftwissenschaftwissenschaft	60
61	Die Statistik der Soziologiewissenschaftwissenschaftwissenschaft	61
62	Die Statistik der Ethikwissenschaftwissenschaftwissenschaft	62
63	Die Statistik der Logikwissenschaftwissenschaftwissenschaft	63
64	Die Statistik der Metaphysikwissenschaftwissenschaftwissenschaft	64
65	Die Statistik der Naturwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	65
66	Die Statistik der Technikwissenschaftwissenschaftwissenschaft	66
67	Die Statistik der Kunstwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	67
68	Die Statistik der Religionswissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	68
69	Die Statistik der Politikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	69
70	Die Statistik der Philosophiewissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	70
71	Die Statistik der Medizinwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	71
72	Die Statistik der Pädagogikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	72
73	Die Statistik der Psychologiewissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	73
74	Die Statistik der Soziologiewissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	74
75	Die Statistik der Ethikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	75
76	Die Statistik der Logikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	76
77	Die Statistik der Metaphysikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	77
78	Die Statistik der Naturwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	78
79	Die Statistik der Technikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	79
80	Die Statistik der Kunstwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	80
81	Die Statistik der Religionswissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	81
82	Die Statistik der Politikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	82
83	Die Statistik der Philosophiewissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	83
84	Die Statistik der Medizinwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	84
85	Die Statistik der Pädagogikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	85
86	Die Statistik der Psychologiewissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	86
87	Die Statistik der Soziologiewissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	87
88	Die Statistik der Ethikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	88
89	Die Statistik der Logikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	89
90	Die Statistik der Metaphysikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	90
91	Die Statistik der Naturwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	91
92	Die Statistik der Technikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	92
93	Die Statistik der Kunstwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	93
94	Die Statistik der Religionswissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	94
95	Die Statistik der Politikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	95
96	Die Statistik der Philosophiewissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	96
97	Die Statistik der Medizinwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	97
98	Die Statistik der Pädagogikwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	98
99	Die Statistik der Psychologiewissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	99
100	Die Statistik der Soziologiewissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaftwissenschaft	100

AVDELNING II

Nuvarande system

AVDELNING II

Nyårsbrev system

KAPITEL 3

Huvuddragen i samhällsbyggandets nuvarande informationsredovisning

1 Allmän bakgrund

Med den inriktning utredningsarbetet enligt direktiven skall ges blir det erforderligt att söka få en översiktlig bild av nuvarande dataredovisning till grund för samhällsbyggnadsåtgärderna och det behov av informationer som den hittillsvarande utvecklingen lett till.

Sedan principerna för våra nuvarande fastighetsregister drogs upp har en genomgripande förvandling skett från agrart till urbaniserat samhälle. Inom näringslivet har stadsnäringarna gått starkt fram och tagit en allt större del av den tillgängliga arbetskraften i anspråk, medan jordbruksbefolkningen ständigt minskat. Samtidigt har en snabb teknisk utveckling skett som bidragit till en allmän standardhöjning. I anslutning härtill har näringslivet undergått en snabb strukturomvandling beträffande företagsstorleken. De stora företagen har därvid ökat både i omfattning och antal. Genom dessa förhållanden har uppkommit stegrade krav på samhällsinsatser inom de flesta områden.

Denna snabba och genomgripande omdaning av samhället förutsätter långsiktiga och kortsiktiga utredningar och planeringar. Den samhällsplanering som på grund härav utvecklats och alltmer intensifierats har skett både på riksnivå och inom länen, regionalt och kommunalt, ävensom inom näringslivet. Den har inriktats på investeringsfrågor,

verksamheter inom samhällets skilda områden och markanvändning och har inbegripit alla former av lokalisering och dimensionering av anläggningar och byggnader för olika slag av mänsklig aktivitet, bostäder, arbetsplatser, områden för rekreation och fritidsbebyggelse samt kommunikationer och serviceanläggningar (skolor, sjukhus, detaljhandel). Denna utvecklingsplanering som bedrivs i form av såväl ekonomisk som social och fysisk planering har i stor utsträckning utvecklats från skilda utgångspunkter inom olika sektorer. En mer eller mindre översiktlig helhetsplanering synes tidigare inte ha skett annat än för tämligen begränsade områden.

Karakteristiskt för utvecklingen inom planeringsområdet synes emellertid vara en strävan att uppnå ökad samordning mellan olika delar av samhällsplaneringen. En sådan samordning har väsentligt försvårats av bristen på ett tillfredsställande informationsunderlag. De ökade samordningskraven synes sammanhänga bl. a. med att en vidgad integrering mellan olika verksamheter uppkommit och att långsiktiga investeringar fått ett allt större utrymme. Kapitalinsatser av detta slag har ofta för samhällsstrukturen i stort verkningar långt framåt i tiden. Detta gäller inte minst de offentliga investeringarna i exempelvis kommunikationsleder, bostäder, sjukhus, undervisningslokaler och va-anläggningar. Sådana konsekven-

ser följer emellertid även av större investeringar från näringslivets sida, varigenom tätorter kan språngartat utvecklas (Oxelösund, Stenungsund), eller risiker uppkomma för försämring av betydelsefulla miljöfaktorer såsom i vatten- och luftvårdshänseende (Hargshamn, Kvikvsund och Väröbacka), allt av genomgripande betydelse.

En annan utvecklingslinje inom samhällsplaneringen av betydelse för informationsredovisningen är att en tydlig övergång skett från engångsplanering till kontinuerligt planarbete inom ramen för s. k. rullande planering. I flera hänseenden eftersträvas möjlighet till sammanfattande, översiktliga och mera långsiktiga bedömanden. Den ekonomiska planeringen synes även — i den mån sådan planering med nuvarande underlag är möjlig — numera eftersträvas som ett moment i såväl den fysiska planeringen som i verksamhetsplaneringen.

I planeringsdebatten har under senare år från bl. a. samhällsvetare och ekonomer (Svensk ekonomi SOU 1966:1 s. 289) framförts att diskussionen om regionala planeringsfrågor för närvarande i många hänseenden måste bli vag och stödjas på analyser som arbetar med gissningar och närmevärden. Anledningen härtill har sagts vara att det saknas informationsmaterial — och detta är särskilt fallet på det ekonomiska och tekniska området — som kan visa skeendets i rummet lokaliserade detaljer och deras inbördes sammanhang. Om samordning i planeringen skall kunna uppnås och en regionalpolitik bedrivs framgångsrikt krävs i själva verket att man bygger upp och vidmakthåller datasystem, som delvis har en annan karaktär än den nu tillgängliga statistiken, vilken i så hög grad inriktar sig på aggregering över riksnivå.

Behovet av informationer i samhällsbyggandet och av en ändamålsenlig redovisning av dessa har under senare år mycket klart ökat. Detta sammanhänger givetvis med strukturomvandlingen, samhällsfunktionernas vidgande och planeringsverksamhetens intensifiering men därjämte bl. a. med nödvändigheten av att samordna olika moment i samhällsbyggnadsåtgärderna och därmed i den totala samhällsplaneringen och att driva planeringsarbetet i ändamålsenliga former.

2 Allmänt om produktion, tillströmning och redovisning av data

Behovet av data i samhällsbyggandet avser en mängd skilda objekt och företeelser, såsom fysiska personer, företag inom näringslivet, fastigheter med anläggningar och byggnader för skilda ändamål, motorfordon etc. En primär fråga vid tillgodoseende av detta behov är att producera data om objekten och företeelserna. Även om i inte oväsentlig utsträckning tillgång saknas till sådana informationer sker dock en omfattande *dataproduktion* i ett organiserat, progressivt samhälle.

Det förtecknande av dessa uppgifter, som utgör ett nödvändigt led i själva dataproduktionen, sker i vitt skilda situationer. Resultatet av myndigheternas åtgärder antecknas normalt i särskilda för ändamålet avsedda handlingar. I inte ringa utsträckning är detta också fallet med näringslivets organ. Befolkningen förses varje år med blanketter för ifyllande av t. ex. mantalsuppgifter och självdeklarationer, vilka därefter insamlas. Med större tidsintervall eller oregelbundet sker motsvarande insamlande till grund för fastighetstaxering, folkräkning och bostadsräkning, jordbruksräkning etc. I viss utsträckning åligger det be-

folkningen att självmant anmäla visst förhållande, t. ex. flyttning till annan fastighet.

De uppgifter som sålunda produceras och i förekommande fall insamlas blir i inte ringa utsträckning föremål för registrering. Först därigenom blir de i allmänhet bearbetningsbara och någorlunda lätt tillgängliga utan att grundhandlingarna behöver uppsökas. Dessa handlingar brukar för längre eller kortare tid arkiveras, ofta för all framtid.

De på detta sätt upprättade registren, som alltså innehåller en primärredovisning av informationerna, kan ha helt skilda huvudfunktioner. De är normalt avsedda att användas i verksamheter av olika slag eller att innehålla en publicering av rättsliga förhållanden, inte sällan till den enskilde rättighetshavarens skydd. Registren har ibland användning endast inom det registrerande organet, vare sig detta utgör myndighet, enskilt organ eller företag. I fråga om de offentliga registren torde emellertid detta höra till undantagen. Normalt innehåller dessa register en mängd värdefull information om samhället av betydelse för ett flertal skilda eller sammanhängande samhällsåtgärder. Den samordning som för detta ändamål är erforderlig mellan skilda register är med de former för redovisning som hittills i allmänhet tillämpas inte möjlig att åstadkomma. Där ett oundgängligen nödvändigt behov av samordning föreligger sker en avisering mellan registren av erforderliga uppgifter. Dessa blir då sekundärt föremål för en ytterligare redovisning. För att ett register skall bli funktionsdugligt innehållsmässigt är vid sidan av dataproduktionen denna *tillströmning av informationer* en för all dataredovisning grundläggande fråga. Ett registers brister i fråga om fullständighet kan visserligen bero på ett tekniskt ofullgånget system som inte

ger en tillräcklig kapacitet till rimlig kostnad, men även med avancerade tekniska hjälpmedel kan ju ett register inte bli mer fullständigt än som motsvaras av informationstillströmningen.

Hittills diskuterade *redovisning av grunddata, primärt eller sekundärt*, normalt med resp. objekt som registerenhet, brukar inte sällan sammanställas efter annan indelningsgrund, t. ex. efter rikets indelning i län, landsting, fögderier, kommunblock, kommuner, församlingar eller efter en geografisk indelning i flodområden, fångstområden, skolregioner, jordbruksområden eller inom näringslivet efter branscher etc. I vissa fall sker denna sammanställning av data på grundval av redovisning i register. I andra fall förekommer en särskild för ändamålet utformad datainsamling. Den *statistikproduktion* som härigenom sker, väsentligen av statistiska centralbyrån (SCB), är av betydande omfattning.

3 Nuvarande informationsredovisning i stora drag

De primära källorna för informationer av betydelse i samhällsbyggandet är många. Beträffande data som är ägnade att ge en beskrivning av nuläge och utvecklingstrender intar befolkningsuppgifterna en central plats. De väsentligaste källorna för demografiska uppgifter utgör folkbokföringen och den därmed sammanhängande mantalsskrivningen. För att folkbokföringen ständigt skall hållas aktuell erfordras en viss medverkan från allmänheten. Denna består i huvudsak av anmälning av flyttning, födelser och dödsfall. Skriftlig mantalsuppgift skall årligen i princip lämnas för var och en.

Vid sidan om den egentliga folkbokföringen förekommer registrering av fy-

siska personer av väsentlig omfattning. I olika förekommande register redovisas sålunda uppgifter om namn, födelse-tid, civilstånd, yrke, arbetsgivare, bo-stad, mantalsskrivningsadress, familj, utbildning, hälsotillstånd, blodgrupp, vaccination, militärtjänstgöring, bered-skapsuppgifter, inkomster, förmögenhe-ter, rösträtt, innehav av körkort, pass, vapen, jaktkort, hund, telefon, radio-mottagare, televisionsmottagare, postgi-ro och bankkonto etc., vidare sjukför-säkrings- och pensionsförhållanden, be-gångna förseelser m. m. Det bör emel-lertid framhållas att flertalet av dessa register är svåra att integrera med and-ra och därmed — liksom av andra or-saker — har begränsat värde i samhälls-byggandet. Kommittén för maskinell da-tabehandling redovisar i sitt betänkande Automatisk databehandling (SOU 1962: 32) efter en av kommittén gjord över-siktlig inventering 64 olika personre-gister, som av kommittén anges utgöra ett urval av personregister som före-kommer i allmän förvaltning, och upp-ger att det totala antalet register helt visst är mycket större.

Föremål för registrering är inte bara fysiska personer utan en mängd andra företeelser i samhället. Exempel härpå utgör företag och företagare, fastighe-ter, motorfordon. Kommittén för maski-nell databehandling har över företag och företagare redovisat 23 olika regis-ter som utvisar stor variation i fråga om såväl innehåll som registrerings-principer.

I fråga om redovisning av mark- och anläggningsdata, vilka i förevarande ut-redning är av särskilt intresse, finns ett flertal register. De olika formerna för fastighetsredovisningen framgår av föl-jande avsnitt och av 4 kap.

Beträffande markförhållandena av

olika slag samt anläggningar m. m. ut-gör den på olika slag av kartor givna re-dovisningen ofta den enda informations-källan. Kartredovisningen bygger nor-malt på olika undersökningar även för aktualisering. De registerkartor som an-vänds för att åskådliggöra den aktuel-la fastighetsindelningen aktualiseras emellertid kontinuerligt.

Viss redovisning om markförhållan-den förekommer dock. Så är fallet t. ex. med markens faktiska användning i frå-ga om jordbruksfastigheternas fördel-ning i olika ägoslag även om denna re-dovisning f. n. är otillfredsställande (se härom nedan).

Vidare är ett brunnregister under uppbyggnad, varigenom grundvattenför-hållandena kan åskådliggöras. — Mark-undersökning pågår i olika sammanhang både mera systematiskt och till grund för beslutande eller ifrågasatta projekt i samhällsbyggandet. Någon registrering därav synes inte förekomma, varigenom resultatet skulle kunna nyttiggöras i vi-dare omfattning. Försöksverksamhet be-drivs i viss utsträckning för att skapa underlag för produktion av data om markförhållandena. Som exempel kan nämnas arbetet med bildtolkning vid lantmäteristyrelsen.

Viktiga komplement till de register som myndigheterna för i olika sammanhang utgör de räkningar av befolkning, företag etc. som skett med viss regel-bundenhet.

Efter 1860 har folkräkningar före-kommit vid varje årtiondeskifte samt åren 1935, 1945 och 1965. Programmet för folkräkningen har alltid omfattat ett visst minimum nämligen uppgifter om totalbefolkningen samt dennas förgre-ning efter bosättningsort, ålder, kön och civilstånd. Folkräkningarna grundas för närvarande på mantalsuppgifterna vilka folkräkningsåren kompletteras med vis-

sa uppgifter som inte behövs för själva mantalsskrivningen.

Andra viktiga komplement till registren utgör företagsräkningarna. Utförligast torde datatillgången beträffande jordbruksnäringen vara. Allmänna jordbruksräkningar har under senare tid ägt rum åren 1951, 1956 och 1961 och utförs även år 1966. Huvudändamålet med jordbruksräkningarna har varit att lämna uppgifter om arealen av olika ägoslag samt att belysa jordbrukens storleksgruppering och förändringarna däri. Uppgifter samlas också om åkerjordens användning och antalet husdjur.

Över andra företag än jordbruksföretag har åren 1930 och 1951 företagsräkning verkställt. Populationen var i stort sett densamma vid båda dessa tillfällen. Man strävade efter att få med samtliga arbetsställen, industriella och andra, varjämte uppgifter insamlades om omsättning, personalens storlek, ägareförhållanden, lagervärden m. m. Genom tillkomsten av det centrala företagsregistret som nu håller på att upprättas inom SCB har frågan om företagsräkning av traditionell typ kommit i ett annat läge. Genom detta register får man tillgång till ett grundmaterial som dels gör det möjligt att när som helst få fram vissa grundläggande uppgifter om samtliga företag, dels kan läggas till grund för specialundersökning i olika branscher. Företagsregistrets material grundar sig på i första hand riks försäkringsverkets arbetsgivaruppgifter om företag med anställd personal och på uppgifter om taxeringen av företag utan anställd personal. År 1964 företogs en särskild handelsräkning, varvid uppgifterna inhämtades direkt från företagare.

Bostadsräkningar, som omfattat samtliga stadigvarande bostadslägenheter i riket, har företagits åren 1945, 1960 och 1965. Vid räkningarna har metoden

för insamling av primärmaterialet i regel inneburit att särskilda uppgifter om bostäderna insamlats i samband med mantalsskrivningarna. De insamlade uppgifterna har gett möjlighet till redovisning av lägenheter på utnyttjande, hustyp, storlek, byggnadsår, utrustning, hushållens storlek m. m. Förutom dessa allmänna bostadsräkningar kan nämnas att åtskilliga bostadsundersökningar eller bostadsräkningar utförts för skilda städer. — Bostadsbyggnadsstatistiken som fram till 1965 handhades av bostadsstyrelsen och sedan övertagits av SCB innehåller nyproduktionen av bostäder.

Tidigare var *den statliga statistikproduktionen* uppdelad på flera verk och organ. Efter förslag av 1956 års statistikkommitté i betänkandet »Förslag till organisatoriska riktlinjer för svensk statistik» (SOU 1959:33) fattade 1960 års riksdag principbeslut som gick ut på att all statlig statistik som inte av mycket påtagliga administrativa skäl var bunden till ett visst verk skulle vara förlagd till SCB.

Formerna för och arbetet med centraliseringen utarbetades av ett särskilt organ, delegationen för statistikfrågor, som i ett antal betänkanden redovisat synpunkter och åtgärdsförslag i samband med centraliseringen.

Motiven för att övergå från en decentraliserad statistikproduktion till att inordna större delen av densamma under statistiska centralbyråer har i huvudsak sammanhängt med dels behovet av en standardisering av statistikproduktionen och de inom densamma använda metoderna, definitionerna och begreppen, dels att en koncentration av statistikproduktionen ansetts underlätta en samordning av klassificeringar och definitioner, dels slutligen att övergången till användandet av större och

mer kapitalkrävande datamaskiner nödvändiggjort en långtgående centralisering av maskinenheterna.

Även om den statliga statistikproduktionen till största delen framställs på SCB kommer dock andra statliga organ i framtiden att förbli statistikproducenter. Bland statlig statistik av mera allmänt intresse som nu utarbetas utanför SCB, kan som exempel nämnas medicinalstyrelsens hälso- och sjukvårdsstatistik samt cancerregister, bostadsstyrelsens låne- och bidragsstatistik samt de affärsdrivande verken m. fl. verks verksamhetsstatistik.

I stor utsträckning kan kommunerna utnyttja den statliga statistikens resultat. I de större städerna finns emellertid särskilda kommunala statistiska kontor eller avdelningar. Verksamheten vid dessa kontor är till stor del av utredningskaraktär, och man bygger därvid inte minst på material som erhålls ur den statliga statistikproduktionen. Även egen statistikproduktion förekommer dock i inte obetydlig omfattning. Till komplettering av den lokala statistiken har kommunförbunden både viss statistikproduktion samt viss service i statistikhänseende.

Åtskillig statistik utarbetas av näringslivets och arbetsmarknadens organ. Framför allt rör det sig om korttidsstatistik över produktion, lager och leveranser, omsättning m. fl. näringsekonomiska data samt om statistik avsedd att användas som underlag för förhandlingar. I motsats till den statliga och kommunala statistiken är den privata i regel icke offentlig och publice-ras endast i begränsad omfattning.

Den offentliga statistiken redovisas normalt efter någon indelning av riket i territoriella enheter. Av särskild betydelse har därvid den administrativa indelningen i riket kommit att bli men

även andra områdesindelningar användes i viss mån statistisk redovisning. Särskilt rikhaltig är den statistik som föreligger med indelning efter län ibland därjämte med uppdelning på landsbygd och stad. Åtskillig statistik föreligger för mindre regionala administrativa enheter såsom kommuner och församlingar. En ännu mindre regional enhet nämligen valdistrikt begagnas vid redovisning av valstatistiken. På senare år har, i samband med att intresset för regional fördelad statistikinformation ökat, mer eller mindre strängt näringsgeografiska och s. k. centerade regioner utarbetats. Exempel härpå är arbetsmarknadsstyrelsens A-, B- och C-regioner liksom SCB:s S-regioner. Även de i samband med den pågående kommunreformen beslutade kommunblocken utgör normalt sådana enheter. Nyligen har utarbetats ett system med kommunblocksregioner, som skall ersätta arbetsmarknadsstyrelsens A-regioner.

En viss redovisning har även skett av tätorts- respektive glesbygdsbefolkningen vid de sista folkräkningarna. I samband med 1950 års folkräkning försökte man sålunda i tre län att avgränsa de inte administrativa tätorterna på kartunderlaget. De erfarenheter man då fick användes för tätortsavgränsning vid 1960 års folk- och bostadsräkning då samtliga de tätorter som kunde beräknas ha minst tvåhundra invånare avgränsades och blev föremål för särskild redovisning. Vid 1965 års folkräkning följdes tätortstillväxten upp genom en ny tätortsavgränsning. Från och med 1965 års fastighetsprisstatistik sker även en redovisning av köpesskillningar på fastigheter efter tätortsavgränsningen vid 1965 års folkräkning.

Tillgången på uppgifter för de olika geografiska enheterna är synnerligen ojämn. Ett studium av nu föreliggande information om tillgänglig statistik från

statistiska centralbyrån för administrativa och andra indelningar ger vid handen bland annat att antalet tillgängliga data för länen är tre till fyra gånger så stort som antalet för kommunerna, som i sin tur är väsentligt större än tillgången på data för övriga indelningar.

En väsentlig del av den statliga statistikproduktionen ingår i *Sveriges officiella statistik* (SOS), som är en gammal huvudserie för publikation av statlig statistik. Publicering i denna form påbörjades 1911. För närvarande ingår 38 årspublikationer, vartill kommer korttidspublikationer om utrikeshandeln.

Andra mera omfattande publikationsserier på området är *Statistisk årsbok för Sverige*, *Årsbok för Sveriges kommuner samt Historisk statistik*. Dessa publikationer påminner om de i SOS ingående men tillhör formellt sett inte serien.

Statistisk Årsbok innehåller i princip ett koncentrat av uppgifter som i regel finns redovisade i andra sammanhang.

Förutom SCB producerar och publicerar ett flertal andra statliga organ statistik. En förteckning över dessa producenter återfinnes i v. Hofsten, *Vägvisare i Svensk statistik* sid. 161—163.

4 Fastighetsregistrering

Det nuvarande fastighetsregistersystemet infördes för landet genom 1908 års jordregisterförordning (JRF) samt för städerna genom stadgandena i 7 kap. lagen 1917 om fastighetsbildning i stad (FBL) och den samtidigt utfärdade fastighetsregisterförordningen (FRF). Enligt den i registerförfattningarna tillämpade terminologien föres på landet jordregister och i stad fastighetsregis-

ter. Senare har emellertid såväl i vissa författningar som i språkbruket i övrigt uttrycket fastighetsregister kommit att utgöra en sammanfattande benämning för båda typerna av register. Detta språkbruk, som även tillämpas i direktiven för fastighetsregisterutredningen, iakttas i det följande, varvid fastighetsregister för stad benämnes stadsregister.

En närmare redogörelse för jordregistret och stadsregistret lämnas nedan i 4 kap.

Den officiella registreringen av fastighetsindelningen enligt jordregister- och fastighetsregisterförordningarna (JRF och FRF) innebär en primärredovisning av fastigheterna. För att under utredningsarbetet särskilt behålla begreppen förbehålles beteckningen fastighetsregistrering för denna primära fastighetsredovisning. Fastigheterna i riket är emellertid dessutom upptagna i ett flertal register, som är upprättade för olika ändamål och med varierande innehåll av uppgifter. Gemensamt för dem alla är att dessa uppgifter är på ett eller annat sätt förbundna med den fasta egendomen och dennas indelning i fastigheter.

Beteckningen fastighetsredovisning användes sålunda här med en vidare innebörd. Den sekundära redovisningen av fastigheterna, dvs. redovisningen i andra register än fastighetsregistren, har till ändamål att identifiera de objekt till vilka det är av intresse att knyta olika slag av data. Dessa uppgifter i annat register, som där kan vara av primär art och motsvara huvudinnehållet i registret i överensstämmelse med dess funktioner, kan avse ägaren och dennes förvärv jämte inskrivning därav, andra rättsförvärv, taxering, företag m. m. I andra register kan fastighetsbegreppet vara av annat slag än i fas-

tighetsregistret, ehuru det i första hand bygger på indelningen i registerfastigheter (t. ex. i taxeringsammanshang).

Fastighetsredovisningen kan vara både av officiell och privat art. Det är naturligt att även den privata fastighetsredovisningen ansluts till den officiella fastighetsindelningen, på samma sätt som privata rättshandlingar avseende fast egendom normalt måste avse registerfastigheter eller viss angiven del därav för att rättshandlingsobjektet skall vara klart identifierat och rättshandlingen skall kunna bli föremål för inskrivning i officiellt register vilket ofta är nödvändigt.

5 Fastighetsböckerna

51 Fastighetsböckerna i huvuddrag

I fastighetsböckerna redovisas beslut angående lagfart och annan inskrivning. Grundläggande härför är främst lagfartsförordningen (LF) och inteckningsförordningen (IF), båda av år 1875. Själva handläggningen av ärendena samt uppläggandet och förändret av fastighetsbok regleras i huvudsak i författningar tillkomna år 1932, främst i en lag med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden och en lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet. Den sistnämnda lagen är i princip icke tillämplig i stad med rådhusrätt, där fastighetsbokföringen i stället grundar sig på en författning från år 1875. Detta förhållande har emellertid inte någon större betydelse, ty det för städerna gällande systemet skiljer sig inte principiellt från det som gäller för landet. Dessutom har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut i ett stort antal fall medgett att fastighetsböckerna för stad får inrättas och föras på samma sätt som för landet.

Fastighetsbok förs av inskrivningsdomaren vid domsagens resp. rådhusrättens kansli. Boken är upplagd på grundval av fastighetsregistret. För varje registerfastighet finns ett upplägg (från vissa undantag bortses här). Uppläggen, ordnade i samma ordning som i fastighetsregistret, förvaras vid tillämpning av de för landet gällande reglerna i lösbladsband (skruvliggare) med låsinrättning men enligt stadsreglerna i fasta band. Upplägg för fastighet som upphör att existera tages vid lösbladssystem ur bandet och överflyttas till arkivband. För fastighet som nybildats inrättas nytt upplägg, som insättes i vederbörligt lösbladsband. Varje upplägg innehåller en överskrift, upptagande fastighetens registerbeteckning, samt tre avdelningar, en för vissa anteckningar om själva fastigheten (fastighetsspalt), en för lagfarter (lagfartsspalt) och en för inteckningar (inteckningsspalt). Vid uppläggandet överförs till resp. upplägg de tidigare meddelade lagfarts- och inteckningsbeslut, som vid tidpunkten för uppläggandet alltså är av betydelse. Nyttillkommande beslut införs sedan på upplägget i kronologisk ordning. Fastighetsbok är nu upplagd för hela landet med vissa lokala undantag, t. ex. vissa delar av Kopparbergs län. Där fastighetsbok ännu inte upplagts förs i stället lagfarts- och inteckningsböcker enligt 1875 års regler. Vid sidan av fastighetsbok förs av inskrivningsdomaren enligt särskilda stadganden tomträttsbok och vattenfallsrättsbok i den mån upplåtelse av tomträtt resp. vattenfallsrätt förekommit.

Med inteckning avses här, i överensstämmelse med gällande regler, såväl fordringsinteckning som inteckning av servitut, nyttjanderätt eller annan inskrivningsbar begränsad rätt. Det kan emellertid nämnas, att det år 1966 till

lagrådet remitterade förslaget till ny jordabalk innefattar förslag till ändring av denna nomenklatur såtillvida att uttrycket inteckning reserveras för sådan inskrivning som avser panträtt, dvs. den nuvarande fordringsinteckningen. Servitut etc. sägs alltså i jordabalksförslaget vara föremål för inskrivning men inte för inteckning.

Inskrivningsväsendet har till främsta ändamål att bereda publicitet och rättsligt skydd åt rättsförvärv avseende fast egendom. Behovet härav torde bl. a. sammanhånga med att det vid fast egendom inte är möjligt att i samma utsträckning som vid lös egendom manifesteras äganderätt och andra rättsförvärv genom besittning eller faktisk rådhighet. Vidare har den fasta egendomen alltid representerat förhållandevis stora ekonomiska värden. Behovet av publicitet i officiell ordning har visats sig föreligga inte bara i Sverige utan i alla länder med jämförbar utvecklingsnivå.

Det är naturligtvis möjligt att bereda publicitet åt lagfarter och andra inskrivningar utan att för den skull ha en fastighetsbok, dvs. en fastighetsvis uppställd bok. Det är ju nämligen i princip tillräckligt att inskrivningarna förvaras och arkiveras på ett betryggande sätt och i erforderlig utsträckning hålls tillgängliga. Själva bokföringen eller protokolleringen kan därvid ske kronologiskt inom t. ex. varje domsaga. En dylik kronologisk inskrivningsmetod tillämpades tidigare i Sverige. Under 1800-talet blev emellertid olägenheterna av denna metod alltmera märkbara. Det blev förenat med orimligt stort arbete att söka reda på de inskrivningar, som angick en viss fastighet. Bl. a. framträdde detta förhållande då gravationsbevis skulle upprättas, samtidigt som behovet av gravationsbevis med fastighetskreditens utveckling blev allt större. Mot bakgrund av

denna utveckling tillkom i samband med 1875 års LF och IF även författningar om uppläggande av fastighetsböcker. Man bibehöll de kronologiska protokollen som den egentliga formen för inskrivning, men kompletterade protokollen med fastighetsböcker, som kan sägas utgöra register till protokollen. Fastighetsböckerna för stad upplades fullt specialiserade med särskilt upplägg för varje fastighet, medan lagfarts- och inteckningsböckerna för landet upplades med jordeboken som underlag. Eftersom utvecklingen så småningom medförde, att en jordeboksenhet kunde bli uppdelad i hundratals eller stundom tusentals olika fastigheter, dvs. äganderätts- eller inskrivningsobjekt, exempelvis i samband med samhällsbildning, blev böckerna för landet svåröverskådliga och risken för rättsförlust på grund av förbiseende stor. Genom 1932 års inskrivningsreform infördes den nuvarande fastighetsboken med ett särskilt upplägg för varje fastighet. Detta var möjligt tack vare att man genom 1908 års jordregisterreform hade fått ett register över fastigheterna, som gjorde att man kunde frångå jordeboken som omedelbart fastighetsboksunderlag.

1932 års inskrivningsreform innebar också andra förändringar. Bl. a. öppnades möjlighet att efter Kungl. Maj:ts bestämmande övergå från protokollsystemet till det s. k. aktsystemet. Vid tillämpning av protokollsystemet utgör fastighetsboken blott ett register till protokollen, och detta registers tillförlitlighet är inte på något sätt rättsligt garanterad. Vid tillämpning av aktsystemet gäller att protokoll ej förs och att beslut primärt antecknas i fastighetsboken, som alltså i första hand äger vitsord beträffande besluts innehåll. Aktsystemet är numera genomfört i hela riket.

52 Inskrivnings rättsverkningar

Eftersom fastighetsboken upplagts på grundval av den indelning i fastigheter, som kommer till synes i fastighetsregistren, är det dessa fastigheter, registerfastigheterna, som är de principiella objekten för inskrivningsbeslutens och fastighetsbokens rättsverkningar. Meddelad lagfart eller inteckning avser viss registerfastighet (eller flera fastigheter eller kvotdel av en fastighet). Frågan om fastighetens omfattning och innehåll är emellertid i princip inte beroende av inskrivningarna i fastighetsboken. Man kan uttrycka saken på det sättet, att inskrivningarna egentligen inte hänför sig till annat än fastigheternas registerbeteckningar.

I princip skall inskrivning grunda sig på det föreliggande materiella rättsläget. Så t. ex. skall en lagfartsansökan beviljas endast om giltigt fång visas föreligga. Även om, såsom enligt svensk rätt, en relativt omfattande kontroll av de materiella faktorerna sker i ärenden angående lagfart och inteckning, kan emellertid proceduren inte göras så omfattande, att full säkerhet erhålles för inskrivningsbesluts överensstämmelse med det materiella rättsläget. Det kan inträffa att lagfart beviljas på ett fång som senare av domstol befinnes vara ogiltigt, eller över huvud taget att inskrivning kommer till stånd i strid mot det materiella rättsläget. Såsom allmän grundsats för sådana fall gäller att inskrivning saknar betydelse för frågan om det ifrågavarande rättsförvärvets giltighet. Vissa undantag från denna grundsats finns dock. Det viktigaste avser lagfartens betydelse för äganderättsförvärv genom 20-årig hävd. Inskrivning har vidare rättsverkan i fråga om företrädet mellan konkurrerande rättsförvärv, således vid tvesalu (dubbelöverlåtelse), vid konkurrens

mellan överlåtelse och rättighetsupplåtelse samt vid konkurrens mellan flera rättighetsupplåtelser. Lagfart botar sådan ogiltighet hos en överlåtelse, som beror på bristande förvärvstillstånd enligt jordförvärvslagen.

Det förhållandet att det materiella rättsläget, t. ex. i avseende å frågan om äganderätt, till följd av ovan berörda grundsats undantagsvis kan vara ett annat än det som synes framgå av verkställd inskrivning innebär att den som vill företaga en rättshandling, t. ex. ingå ett avtal om rättighetsupplåtelse, inte fullständigt kan förlita sig på att uppgifterna i fastighetsboken är riktiga. I vissa främmande länder, där samma förhållande förelegat, har man i princip sökt lösa konflikten mellan inskrivning och materiellt rättsläge på det sättet att inskrivningen förlänats rättsverkan framför det materiella rättsläget. Fastighetsboken eller motsvarande urkund har sålunda tillagts rättslig trovärdighet. Detta har skett i syfte att underlätta den redbara omsättningen. Mest konsekvent har reglerna om fastighetsbokens trovärdighet utformats i den tyska lagstiftningen. Till förmån för den som genom avtal förvärvar rätt till fast egendom uppställs i den tyska lagstiftningen såsom en så gott som undantagslös huvudprincip att innehållet i fastighetsboken gäller som riktigt, såvida inte protest däremot blivit inskriven i boken eller oriktigheten varit känd för förvärvaren. I England tillämpas en annan princip. En inskrivning i strid mot det materiella rättsläget rubbar där inte sistnämnda rättsläge, men garanterar den, som företagit en rättshandling i förlitan på inskriven uppgift, rätt till ersättning av statsverket. En mellanståndpunkt intages av de danska och norska lagarna om inskrivning. Dessa kännetecknas av att vid mindre kvalificerade invänd-

ningar rättsägaren, såsom i det engelska systemet, bibehålls vid sin rätt men godtrosvörvärvaren kompenseras med ersättning av allmänna medel.

I det till lagrådet år 1966 remitterade förslaget till ny jordabalk har inskrivningen tillagts rättsverkan i betydligt större utsträckning än enligt gällande lagstiftning. Förslaget står mellan de tyska och engelska ståndpunkterna och överensstämmer till stor del med de danska och norska reglerna. Enligt förslaget skall som huvudregel gälla, att en överlåtelse eller rättighetsupplåtelse från inskriven (lagfaren) ägare är giltig även om den inskrivne ägarens åtkomst var ogiltig och alltså överlåtelsen resp. upplåtelsen egentligen skulle ha skett från en annan person. Förutsättning för huvudregeln är god tro hos förvärvaren. Huvudregeln skall inte gälla om den inskrivne ägarens åtkomst var behäftad med vissa kvalificerade ogiltighetsgrunder, såsom förfalskning, bristande behörighet, våld, konkurs, omyndighet, rubbad själsverksamhet samt vissa fall då förvärv enligt lag är ogiltigt på grund av t. ex. formbrist. Rätt till ersättning av statsmedel skall föreligga såväl för ägare som genom annans godtrosvörvärv enligt huvudregeln ovan förlorat sin äganderätt som för godtrosvörvärvare som på grund av undantagsreglerna fått vika för rätte ägaren.

På grund av de nu i korthet berörda föreslagna reglerna kommer, om förslaget genomförs, inskrivning i fastighetsbok att i väsentligt större utsträckning än för närvarande äga materiell rättsverkan. De nya rättsverkningarna kommer i vissa fall att bestå i att inskrivning ger giltighet åt rättsförvärv, som utan inskrivning skulle ha varit ogiltigt, medan i andra fall inskrivning kommer att grunda rätt till ersättning därest den inskrivne förvärvaren

nödgas avstå från själva rättigheten. De nämnda rättsverkningarna skall dock inte gälla till förmån för ondtröende förvärvare.

53 Anteckningar i fastighetsbok

Till inskrivning hänföres även anteckningar i fastighetsbok, som inte avser lagfart eller inteckning och som väsentligen har till ändamål att tjäna till offentlig upplysning (publicitet) angående vissa rättsliga förhållanden. Föreskrifter om sådana anteckningar finns i flera olika författningar. De flesta anteckningarna skall göras ex officio, men i några fall erfordras ansökan.

Nedan lämnas en förteckning över sådana anteckningar i fastighetsbok. Det bör anmärkas, att förteckningen inte innefattar anteckningar om beslut eller ärenden rörande lagfart eller fordringsinteckning eller annan inteckning, liksom inte heller anteckningar angående legal pant- och förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken och därtill anslutande lagar (avdikningslån, ersättning vid jorddelningsförrättning m. m.). Inte heller i övrigt gör förteckningen anspråk på fullständighet.

1. Ägares konkurs (21, 26 och 198 §§ KL). Anteckning sker såväl om egendomens avträdande till konkurs som om konkursens upphörande. (Anm.: Sedan egendomen avträtts till konkurs är ägaren inte berättigad att råda över densamma, 22 § KL.)

2. Utmätning av fast egendom, fastställande av intecknad fordran till betalning samt begäran om exekutiv försäljning av fast egendom i konkursbo (38 § IF, jfr 33 kap., 5 § LB 1960). Anteckning sker såväl om förfarandets början som dess upphörande, t. ex. att utmätning upphävts eller att fastighet

blivit exekutivt försäld. (Anm.: Utmätning medför att ägaren inte får förfoga över fastigheten till förfång för borgenären och andra rättsägare, jfr 81 § UL.)

3. Inskränkningar i ägares befogenhet att överlåta, pantsätta eller grunda annan rätt i fast egendom till följd av föreskrift i fångeshandlingen eller i testamente (11 och 18 §§ LF, jfr 28 kap. 20 § LB 1960).

4. Förordnande om sammanläggning (SML 20 § 1 st., FBLS 3 kap. 7 § och 4 kap. 2 §). Före 1948 gällde att anteckning skulle göras om ansökan samt om beslutet däröver. Genom lagändringar 1947 inskränktes anteckningskyldigheten till förordnande om sammanläggning. Att anteckning om sådant förordnande ansetts erforderlig torde få ses mot bakgrund av att det vid sammanläggning normalt förflyter viss tid från det att förordnande meddelats till det att registrering i fastighetsregistret skett och därpå grundade uppläggningsåtgärder i fastighetsbok vidtagits.

5. Förordnande om införlivning med häradsallmänning eller allmänningsskog i Norrland och Dalarna (5 § KK 1952 ang. förfarandet vid införlivning etc.). Antecknas på upplägget för införlivad fastighet. (Det synes inte finnas några föreskrifter om skyldighet att eljest utmärka fastighets karaktär av häradsallmänning resp. allmänningsskog. I praxis torde emellertid anteckningar härom finnas införda i resp. uppläggs fastighetsspalt. Betr. av ålder bestående häradsallmänning framgår f. ö. allmänningsegenskapen oftast av registernamnet. Någon särskild föreskrift om anteckningsskyldighet när allmänningssfastighet avyttrats synes inte finnas.)

6. Vissa tvistemål rörande fast egendom, nämligen mål om klander och återgång (13, 16 och 18 §§ LF; enl. LB 1960 33 kap. 3 § mål om hävande, återgång eller bättre rätt). Anteckning sker dels om målets anhängiggörande, dvs. vid här ifrågavarande mål stämningen, dels om dom eller slutligt beslut varigenom målet avgjorts. (Motsvarande gäller i princip även för övriga nedan angivna mål, som skall antecknas i fastighetsbok. I vissa fall saknas särskild föreskrift rörande antecknande om dom eller slutligt beslut. Att sådan anteckning skall göras ifall det för inskrivningsdomaren »visas» att lagakraftvunnet avgörande föreligger framgår generellt av 16 § LF.)

7. Mål om arrendators förköpsrätt (4, 5 och 10 §§ lagen om arrendators förköpsrätt) jfr 33 kap. 3 § LB 1960.

8. Vissa jorddelningsmål (JDL 21 kap. 36 §) t. ex. underställda äganderättstvister enligt 3 kap. 12 § och 19 kap. 15 §, däremot inte gränstvister eller mål om fastställelse av jorddelningsförrättningar.

9. Mål enligt ExprL (23, 50, 60 och 61 §§ samt 58 § 1 st.). Kungl. Maj:ts expropriationstillstånd antecknas inte. (Anm.: Vid expropriation, innebärande upplåtelse av servitut eller nyttjanderätt, har anteckningen om expropriationens fullbordan särskild betydelse såsom upplysning om den genom expropriationen tillskapade rättigheten. Vid expropriation, innebärande inlösen av särskild rätt, har anteckningen om expropriationens fullbordan särskild betydelse såsom upplysning om den inlösta rättighetens upphörande.)

10. Mål om vissa andra tvångsförvärv, som handlägs av expropriations-

domstol. Anteckningsskyldigheten regleras i dessa fall genom hänvisning till ExprL. Exempel: Mål om inlösen eller upplåtelse enligt lagen 1902 om el. anläggningar (1 §), mål om inlösen, upplåtelse eller ersättning enligt BL (137 och 146 §§), mål om inlösen eller ersättning enligt naturvårdslagen (36 §), mål om inlösen enligt AVL (24 §), mål om ersättning enligt byggnadsminneslagen (12 §). Detsamma gäller mål om återköpsrätt (6 § sista stycket lagen om återköpsrätt till fast egendom).

11. Förrättning för inlösen enligt ensittarlagen. Anteckning sker om att länsstyrelsen förordnat förrättningsman (7 §) samt om att inlösen fullbordats (beslut varigenom fastställelse meddelats eller ej befunnits erforderlig, 18 § sista stycket).

12. Servitut och nyttjanderätter, tillkomna genom dom enligt ExprL (2 §), 1902 års lag med vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (1 §) eller BL (18 a, 41 a och 44 a §§). Antecknas på belastad fastighet. Tillkomstanteckningen utgöres av den anteckning om expropriations fullbordan, som skall göras enligt föreskrifterna om antecknande av expropriationsmål (punkt 9 ovan) resp. mål enligt 1902 års lag och BL (punkt 10 ovan). Särskilda föreskrifter om anteckning vid upphörande av enligt ovan tillkommen rätt finns inte.

13. Vissa skyldigheter, tillkomna genom dom (2 kap. VL), nämligen *dels* skyldighet att underhålla byggnad i vatten, åvilande annan tillhörig fast egendom enligt åtagande (34 §), *dels* bestämmelser till skydd mot förorening av grundvatten (62 §) och *dels* bestämmelser till skydd mot förorening av ytvatten (14 § 3 st.). För dessa an-

teckningar gäller samma regler som för anteckningar om utmätning (38 § IF), vilket i princip innebär att anteckning skall ske på belastad fastighet såväl när skyldigheten tillkommit som när den upphört.

14. Domstols beslut i fråga om upphörande av vissa servitut (7 a § ServL). Här avses endast beslut om upphörande i vissa fall av privilegierade skogsfångs- och mulbetesservitut.

15. Förordnande (av Kungl. Maj:t enligt BL 45 § 2 st.) om viss tid för stadsplans genomförande samt anmälan (från byggnadsnämnd enligt 70 resp. 113 § BL) att fråga väckts om skyldighet att utan ersättning avstå mark till gata m.m. inom stadsplan resp. upplåta mark till väg m.m. inom byggnadsplan.

16. Skyldighet att inom viss tid avyttra jordbruksfastighet som förvärvat genom inrop på exekutiv auktion (12 § jordförvärvslagen).

17. Ianspråktagande för jordbruk av vanhävdad fastighet (46 § sista stycket allmänna förfogandelagen samt KK 15/4 1942 om inskrivningsåtgärder med anledning av upplåtelse av vanhävdad jordbruksfastighet jämlikt allmänna förfogandelagen). Sådant ianspråktagande kan ske under krig, vid krigsfara etc.

18. Mål om upplösning av bulvanförhållande enligt lagen 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom (13 §).

6 Annan redovisning med anknytning till fastigheter

Inom folkbokförings- och beskattningsväsendet redovisas fastighetsbeståndet

i mantalslängdens fastighetsliggare och i fastighetslängd (liggare och längd är de flesta år framställda på gemensamt formulär). Tidigare hade registrering av fastigheter i mantalslängd (mantalskrivning av fastigheter) stor betydelse för befolkningsregistreringen och beskattningen. Numera har förfarandet inte ansetts fylla någon praktisk funktion och har av centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden föreslagits skolas.

Den för fastighetstaxeringen erforderliga fastighetsredovisningen sker i fastighetslängden. I denna redovisas fastighetsbeståndet taxeringsdistriktsvis i kameral ordning (i huvudsak alfabetisk ordning efter fastighetsbeteckning). Fastighetslängden innehåller bl. a. uppgift om fastighetsbeteckning, fastighetens ägare eller brukare (namn och adress), fastighetens art och taxeringsvärden. För år då allmän fastighetstaxering sker — i princip vart femte år — innehåller fastighetslängden därutöver uppgifter bl. a. avseende föregående års taxeringsvärden, fastighetens totala areal och denna uppdelad på åker, tomt och trädgård, ängs- och betesmark, skogsmark och övrig mark. För skog innehåller längden därtill vissa speciella upplysningar.

Stommar till mantalslängdens fastighetsliggare och fastighetslängd har hittills framställts hos länsstyrelserna med ett tryckande register (plåtregister). Komplettering av längderna har sedan skett av lokal skattemyndighet. Övergång till ADB-mässig redovisning av fastighetsbeståndet hos länsstyrelserna sker dock under år 1966. Plåtregistret kommer därefter icke längre att användas. I stället kommer magnetsbandsregister till användning vid fastighetslängdframställning m. m.

Eftersom folkbokföringen sker i anslutning till gällande fastighetsindelning, erfordras en redovisning av fastighetsbeståndet även till grund för folkbokföringen. Den redovisning som skett i mantalslängdens fastighetsliggare och i fastighetslängd har därvidlag använts. Vid övergång till ADB inom folkbokföringen har skapats sådan integration mellan olika register att för folkbokföringen erforderliga uppgifter beträffande fastighetsbeståndet kan erhållas från länsstyrelsernas magnetsbandsregister över fastigheter.

Vid lantbruksnämnderna förs enligt av lantbruksstyrelsen utfärdade anvisningar eller avses att föras en förteckning över landets jordbruksfastigheter (det s. k. centralregistret). Det upprättas på grundval av fastighetslängden, och som registerobjekt utnyttjas brukningsenheten (eller i vissa fall taxeringsenheten). Förteckningen förs i form av kortregister. Kortet innehåller redovisning av:

- Brukningens enhets namn; bynamn när brukningsenheten saknar namn.
- Fastighetsbeteckning(ar).
- Ägare och brukare.
- Taxeringsvärdet uppdelat på jordbruksvärde och skogsvärde.
- Arealer åker, betesmark och skog.
- Anteckningar om förändringar, t. ex. sammanslagning av brukningsenheter.

I det företagsregister som är under upprättande inom statistiska centralbyrån planeras enligt uppgift att redovisa företagets anknytning till fastighet. Registret blir därigenom av väsentlig betydelse i samhällsplaneringen. ADB utnyttjas som hjälpmedel. I registret redovisas följande uppgifter om företagen, varvid dock jordbruksföretag inte är medtagna:

- Namn och adress.
- Kommun och län.
- Antal anställda.

Ägarkategori.
Näringsgrenar.
Verksamhetsställen.

Riksförbundet landsbygdens folk har upplagt ett omfattande register (RLF:s jordbruksregister) över landets jordbruksfastigheter. Det är upptaget på hålkort, på vilka bl. a. redovisas:

Brukarens namn och adress.
Brukarkategori.
Åker-, betes- och skogsareal.
Storleksgrupp.

Registret är inte av officiell karaktär.

Att fastigheter dessutom i stor omfattning redovisas i förvaltningssammanhang är naturligt. Så sker exempelvis för försvarsändamål. På samma sätt finns i enskilda företag en tämligen omfattande fastighetsredovisning.

Informationer om rättsliga förhållanden rörande fast egendom finns — vid sidan av fastighetsböckerna och övriga till inskrivningsväsendet hörande böcker, dvs. tomträttsböckerna och vattenfallsrättsböckerna — i flera olika register för speciella ändamål, med eller utan anslutning till fastighetsindelningen. Här kan nämnas följande författningsreglerade register.

Register över elektriska anläggningar förs av kommerskollegium (7 och 12 §§ 1920 års lag om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m.). Genom registrering, som sker på begäran av ägare till elektrisk huvudstation, erhåller ägaren tillhöriga ledningar och understationer på andra fastigheter egenskap av tillbehör till huvudstationsfastigheten. Registreringen medför bl. a. att anläggningar som eljest skulle ha utgjort lös egendom blir fast egendom.

I vattenbok, som förs vid vattendomstolarna, redovisas huvudsakligen domar och besiktningsprotokoll angående företag enligt vattenlagen (12 kap. VL).

Hos bergmästarna förs gruvregister och uranregister. I gruvregister redovisas inmutade områden, utmål, gruvnas övergång till ny innehavare, upplåtelse av nyttjanderätt till gruva, myndigheters beslut och åtgärder rörande inmutat område eller utmål samt andra omständigheter av betydelse för bedömning av rätt till gruva (78 § gruvlagen). I uranregister redovisas undersöknings-tillstånd och koncessioner beträffande fyndigheter av uranhaltigt mineral, myndigheters beslut och åtgärder rörande undersökningsområden och koncessionsområden samt fyndanmätningar och andra omständigheter av betydelse för bedömning av rätt till sådana områden (56 § uranlagen).

Länsstyrelserna skall föra register över fiskevårdsområden (4 § KK 1960 med tillämpningsföreskrifter till lagen om fiskevårdsområden). Detta register skall bl. a. innehålla hänvisning till länsstyrelses beslut om fiskevårdsområdes stadgar samt uppgift om fiskevårdsområdets styrelse.

Länsstyrelserna skall även föra register över sådana beslut i naturvårdsärenden, som medför inskränkning i rätt att förfoga över fastighet eller eljest är av den beskaffenhet att upplysning om dem bör vara lätt tillgänglig. Naturvårdsnämnden skall föra ett sammanfattande riksregister (21 § naturvårdskungörelsen 1964). Registren föreligger inte i färdigt skick. Enligt tidigare gällande föreskrifter skulle över naturminnen föras register hos länsstyrelserna och sammanfattande riksregister hos domänstyrelsen.

Riksantikvarien skall föra register över byggnadsminnen, innefattande uppgift om den ort, där byggnadsminnet är beläget, samt byggnadsminnets art (6 § KK 1960 med närmare bestämmelser rörande tillämpningen av lagen om byggnadsminnen).

KAPITEL 4

Nuvarande system för fastighetsregistrering

1 Fastighetsregistren

11 Tillkomst

Omkring sekelskiftet fanns tre officiella fastighetsredovisningssystem.

Sålunda redovisades i *kronans jordebok* den indelning av jorden på landet, som erfordrades för beräkningen av grundskatterna. Under benämningen grundskatter brukar sammanfattas ränator och andra pålagor av stående natur, som tidigare åvilade jorden i förhållande till kronan. I jordeboken redovisades för detta ändamål den sedan äldre tid föreliggande indelningen i socknar, byar och hemman samt s. k. jordebokslägenheter, såsom torp och andra särskilt skattlagda lägenheter. Jordebokens indelning av jorden har brukat benämnas den kamerala indelningen. Den av riksdagen 1885 och 1892 beslutade grundskatteavskrivningen slutfördes 1904, men med hänsyn till vissa kvarstående funktioner fortsattes förändrat av jordeboken i principiellt oförändrad omfattning ända till år 1936. Sedan denna tidpunkt föres jordeboken endast i vissa mycket begränsade avseenden.

För beräkning av den s. k. fastighetsbevillningen, dvs. skatt som utan att vara av grundskatts natur utgick av den fasta egendomen, redovisades i *fastighetslängd* en indelning i taxeringsenheter enligt liknande principer som i nu gällande taxeringsförfattningar.

Slutligen fördes för inskrivningsväsendets behov *fastighetsböcker* enligt

stadganden av år 1875. Dessa böcker utgjordes för landet av lagfarts- och in-teckningsböcker, upprättade på grundval av jordeboken och således innehållande ett upplägg för varje jordeboksenhet. På varje upplägg antecknades i kronologisk ordning de lagfarter och in-teckningar, som avsåg egendom inom jordeboksenheten. För stad fördes en för lagfarter och in-teckningar gemensam fastighetsbok, som ej var upplagd på grundval av jordeboken, eftersom denna ej innefattade städerna. Stadsfastighetsbok skulle i stället uppläggas på grundval av den föreliggande indelningen i äganderättsobjekt och brukningsenheter.

Fastighetsregister infördes för landet år 1908 genom JRF samt för städerna år 1917 genom stadgandena i 7 kap. FBLS och FRF. Dessa författningar är ännu gällande, ehuru detaljändringar skett i åtskilliga hänseenden. Enligt den i registerförfattningarna tillämpade terminologien föres på landet jordregister och i stad fastighetsregister. Senare har emellertid såväl i vissa författningar som i annat officiellt språkbruk uttrycket fastighetsregister kommit att utgöra en sammanfattande benämning för båda typerna av register (se t. ex. 3 § lagen 1932 om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet samt 2 § lagen 1952 om sammanföring av samfällid vägmark etc.). Detta språkbruk, som även tillämpas i direktiven för fastighetsregisterutredningen, iakttages i detta be-

tänkande, varvid fastighetsregister för stad benämnas stadsregister.

Genom kungörelse 1913 utfärdades särskilda bestämmelser i fråga om jordregister för Kopparbergs län och Hamra kapellag i Los socken av Gävleborgs län.

Arbetet med jordregistrets uppläggande ägde till huvudsaklig del rum under 1910-talet och fullföljdes slutligt i början av 1930-talet. Arbetet med uppläggande av stadsregister slutfördes vid mitten av 1930-talet såvitt beträffar de dåvarande stadsområdena.

Med stöd av stadganden i 7 kap. FBLS har förordnats om upprättande av stadsregister i jämförelsevis stor utsträckning även i köpingar, municipalsamhällen och andra orter på landet, varjämte utvidgning av städernas stadsregisterområden skett i samband med kommunindelingsändringar. Härav föranlett uppläggande av stadsregister har efter den nyss angivna tidpunkten inneburit övergång från jordregister till stadsregister. Arbetet härmed har skett fortlöpande och torde ännu pågå.

Båda typerna av fastighetsregister har, enligt vad som framgår av motiven till registerförfattningarna, väsentligen samma ändamål. Att dessa författningar likväl utarbetades i två etapper — 1908 resp. 1917 — samt innefattade skilda registertyper sammanhänger med de olikheter, som vid ifrågavarande tid förelåg mellan land och stad i avseende å den fasta egendomens beskattning, indelning och redovisning.

Syftet med jordregistret sammanfattades i motiven till JRF av chefen för justitiedepartementet på följande sätt (s. 20 i det utdrag av statsrådsprotokollet som var fogat till Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen år 1908 om medel för inrättande av jordregistret):

Att den revision av lagstiftningen angående lagfart och inteckning, som senare tids utveckling gjort nödvändig, och som för närvarande

är föremål för lagberedningens arbete, icke kan på ett tillfredsställande sätt genomföras utan att åt fastighetsböckerna beredes ett nytt underlag, synes mig ställt utom allt tvivel. Jordregistrets närmaste uppgift är att bilda ett sådant underlag, men inskränker sig dess betydelse icke här till utan åsyftar jordregistret att i det hela bringa ordning och reda i våra invecklade jordförhållanden, varjämte det ock har andra från det allmännas synpunkt viktiga uppgifter att fylla. Särskilt bör härvid erinras om dess betydelse för fastighetskrediten, beskattningsväsendet, jordbruksstatistiken och lantmåteriväsendet.

De till grund för jordregistret anförda motiven upprepades sedan, med vissa i detta sammanhang oväsentliga förändringar, i förarbetena till stadsregisterförfattningarna.

Beträffande den i angivna departementschefsuttalande åsyftade revisionen av lagstiftningen angående lagfart och inteckning kan nämnas, att lagberedningen i sitt år 1907 framlagda förslag till lag om inskrivning intog för land och stad enhetliga regler om ett fastighetsregister och en på grundval härav upprättad fastighetsbok (14 kap. i 1909 års jordabalksförslag). Något fastighetsregister, ägnat att fylla det av lagberedningen avsedda ändamålet, förelåg emellertid icke då utan först i och med de sedermera upprättade jord- och stadsregistren. Det blev därför först genom lagen 1932 om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet möjligt att genomföra den reform, som närmast åsyftades i departementschefens ovan återgivna uttalande vid tillkomsten av JRF.

Med fastighetsregistrens funktion som underlag för fastighetsböckerna sammanhänger, såsom berördes i motiven, deras betydelse för fastighetskrediten. En annan funktion hos fastighetsregistren skulle enligt motiven vara att etablera förbindelse med mantalslängderna och därigenom även med taxeringslängderna samt de andra längder, för vilka

mantals- och taxeringslängderna ligger till grund. Att dessa längder genom förbindelsen med fastighetsregistren även skulle vinna överensstämmelse med fastighetsböckerna ansågs som en avsevärd fördel. Fastighetsregistren var alltså redan från början avsedda att underlätta samordnad användning av olika officiella längder för fastighetsredovisning och personredovisning.

Vidare framgår av motiven, att upplysningarna om fastigheternas omfattning och innehåll — direkt eller genom hänvisning till viss fastighetsbildningsakt — var avsedda att underlätta värdering vid belåning och beskattning. Fastighetsregistren skulle även underlätta de fastighetsutredningar, som erfordrades inom fastighetsbildningsverksamheten, och således ha en förrättningsrationaliserande funktion. Jordregistret förutsattes få betydelse för jordbruksstatistiken. Stadsregistret avsågs underlätta städernas bebyggelse- och bostadsplanering samt markpolitik.

12 Registrens tillämplighetsområden samt registermyndigheter

Som huvudregel gäller att jordregister skall föras för landsbygden (1 § JRF) och stadsregister för stad (7:1 FBLS). Emellertid kan Kungl. Maj:t eller (numera) myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer (lantmäteristyrelsen) förordna om undantag från angivna huvudregel. Sålunda kan förordnas, att stadsregister skall föras för samhälle eller del därav eller för annan ort å landet (7:1), eller att jordregister skall föras för stad eller del därav (1 §). Till följd av meddelade förordnanden gäller för närvarande att stadsregister skall föras för 68 av rikets 95 köpingar (helt eller delvis), för 5 av rikets 18 municipalsamhällen samt för 28 andra orter, i allmänhet utgörande förutvarande mu-

nicipalsamhällen. Å andra sidan har förordnats att jordregister skall föras för delar av omkring 50 städer. Dessa delar utgöres av sådana områden, oftast hela förutvarande landskommuner, som i senare tid införlivats med stad.

Jordregistret förs för varje län av överlantmätaren (1 §). Jordregisteruppläggen skall vara ordnade sockenvis (2 §). Skall jordregister föras för stad eller del därav gäller vad i JRF stadgas om socken i tillämpliga delar för staden eller området (1 § andra stycket). Staden eller området ersätter därför i dylika fall socknen såsom grund för uppläggens ordnande, varjämte uppläggen i stället för socknens namn kommer att innehålla stadens namn resp. områdets benämning (jfr 5 § andra stycket). Någon särskild föreskrift om sockenindelningens betydelse vid jordregister inom köping finns inte. Förefintlig sockenindelning inom köping torde därför få följas vid tillämpning av JRF. Emellertid har beslut i frågor om sammanläggning av landskommun med köpingskommun i vissa fall utformats så, att sockenindelningen genom beslutet torde få anses upphävd. I dessa fall har nämligen socken förklarats sammanlagd med köping bl. a. »i avseende å fastighetsredovisningen». Köpingen, eller köpingens jordregisterdel, torde därvid träda i socknens ställe vid tillämpningen av JRF, varigenom motsvarande ordning som i stad erhålles.

Stadsregister förs för varje stad av en särskilt förordnad registerförare (7:1 och 4 FBLS). För annan stadsregisterort gäller som huvudregel, att överlantmätaren är registerförare (7:17).

Reglerna om tillsyn över fastighetsregistreringen samt besvärsordning är inte helt lika för de båda registertyperna (2 och 3 §§ lantmäteriinstruktionen 1965: 794, 34 och 44 §§ JRF, 7:14 och

18 FBLS, 43 § FRF). I huvudsak gäller emellertid beträffande båda registertyperna att den centrala tillsyns- eller överinseendefunktionen ombesörjes av lantmäteristyrelsen, som även har att meddela tillämpningsföreskrifter, samt att talan mot beslut i registreringsfrågor kan föras hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten såsom högsta instans (2 § 7:o regeringsrättslagen).

13 Jordregister

Jordregistret innehåller ett upplägg för varje hemman eller annan jordeboksenhet (2 §). Även vissa på annat sätt bildade objekt erhåller särskilda upplägg, t. ex. fastigheter bildade genom sammanläggning av fastigheter på skilda upplägg (3 §). På varje upplägg redovisas i särskilda rum först den fastighet, för vilken upplägget är inrättat, och sedan de fastigheter, som bildats genom delning eller andra fastighetsbildningsåtgärder avseende förstnämnda fastighet. I överskriften på varje upplägg antecknas namn och nummer på det hemman (eller motsvarande), för vilket upplägget är inrättat. Namnet består i normalfallet av byns namn, t. ex. Åby, och numret är då det ifrågavarande hemmanets ordningsnummer i byn, t. ex. 1. Varje på upplägget redovisad fastighet åsätts ett registernummer, bestående av nyssnämnda hemmansnummer med en sifferexponent. Fastighetens registerbeteckning (namn och registernummer) blir då Åby 1¹, om fastigheten utgör ett odelat hemman (eller motsvarande). Har fastigheten genom åtgärd av klyvningskaraktär, t. ex. laga skifte, delats i flera lotter, betecknas dessa med de närmast lediga registernumren 1², 1³, 1⁴ etc. På motsvarande sätt förfars vid klyvning av t. ex. Åby 1³ (7 § 2 mom). I delad fastighets rum sker överlinjering med rött av bl. a. den kolumn, där register-

numret återfinns (19 §). Denna fastighet (fastighetsindivid) anses genom delningen ha upphört att existera. Har fastighet delats genom avstyckning sker registreringen emellertid enligt en annan princip, i det att stamfastigheten kvarstår utan överlinjering och med bibehållet registernummer, medan den avstyckade ägoviddens registreras som en ny fastighet med användande av närmast lediga registernummer. På samma sätt förfars även vid andra fastighetsbildande åtgärder, innebärande att visst område avskiljs från fastighet, t. ex. vid expropriation av del av fastighet.

För varje särskild fastighet redovisas i jordregistret uppgifter i väsentligen följande hänseenden:

Registernummer (dels gällande och dels, som en upplysning om fastighetens »härkomst», förutvarande nummer).

Mantal (för sambandet med före jordregistrets uppläggande gällande fastighetsindelning samt såsom en upplysning om delaktigheten i samfällad mark).

Särskilt namn å fastigheten (annat än det i jordregisterbeteckningen ingående; uppgiften har ansetts äga betydelse för individualiseringen).

Ägovidd (fördelad på vissa ägoslag).

Lantmäteriförrättning, vid vilken fastighetens areal blivit bestämd (med angivande av förrättningens art, tiden då förrättningen fastställts eller blivit avslutad, skifteslittera, ägares namn samt förrättningens arkivnummer; med ägare avses ägaren vid tiden för ifrågavarande förrättning). Beträffande avsöndringar — vilka icke anses som lantmäteriförrättningar — redovisas i stället för nyss avsedda uppgifter tiden då avsöndringen fastställts (jämte uppgift om fastställelsemyndighet) eller då lagfart första gången meddelats.

Slutligen finns en kolumn för sär-

skilda anteckningar, i vilken i förekommande fall införs uppgifter av flera olika slag, bl. a. — då fastighet delats — uppgift om de nya registernumren.

Vilka olika slag av lantmäteriförrättningar och andra åtgärder, som skall föranleda införingar i jordregistret, anges i JRF, i första hand genom uppräknings (2, 7 och 18 §§). Reglerna häröfver innebära i huvudsak att åtgärder som avser nybildning av fastighet (och i samband härmed eventuellt upphörande av befintlig fastighet) eller omreglering av befintliga fastigheter (t. ex. ägoutbyte eller laga skifte av samfällad mark) antecknas i jordregistret, medan däremot åtgärder som innebära fastighetsbestämning (gränsbestämning) i allmänhet inte antecknas.

I jordregistret sker i princip inte någon närmare redovisning av fastighetens innehåll än genom angivande av dess areal, med fördelning på ägoslag. Arealuppgiften avser fastighetens enskilda mark, sådan den blivit redovisad i vederbörande akter. Särskild redovisning av varje till fastigheten hörande område sker ej, inte ens genom angivande av antalet sådana områden.

Samfälligheter är i huvudsak ej föremål för redovisning i jordregistret. Normalt antecknas ej heller på rummen för fastigheterna huruvida till dessa hör andel i samfällad mark eller ej. Till viss ledning i detta hänseende tjänar dock uppgiften om fastighets mantal, eftersom fastigheter med mantal kan förutsättas ha del i sådana samfällda undantag som gjorts vid skiften på byar och andra primära skifteslag samt förekomst av dylika samfällda undantag torde höra till vanligheten. Endast vid förekomst av vissa mera ovanliga eller oregelmsässiga fall av samfälligheter skall anteckningar ske i jordregistret (10 § tredje stycket), och dessa anteck-

ningar syftar ej till att redovisa samfälligheten i fråga utan innefattar endast en anmärkning — på rummen för respektive delägarfastigheter — att till fastigheten hör andel i viss samfällighet.

I jordregistret redovisas inte servitut eller andra privaträttsliga förhållanden rörande fast egendom, varken sådana som tillkommit genom avtal eller sådana som tillkommit vid fastighetsbildning eller annan officialåtgärd.

Icke heller offentligrättsliga begränsningar m. m. redovisas i större utsträckning i jordregistret. Vissa sådana förhållanden skall dock enligt särskilda föreskrifter antecknas (33 § fjärde och femte styckena). Dessa anteckningar, som skall införas antingen på upplägg, varå berörd fastighet finnes upptagen, eller i anmärkningskolumnen av sådan fastighets rum, allt efter som i varje särskilt fall är lämpligast, avser förhållanden av följande slag:

Att den för städerna gällande ordningen för bebyggande skall iakttagas (föreskriften avser municipalsambhällen och andra tätare befolkade orter på landet, beträffande vilka särskilt förordnande av angivet innehåll meddelats).

Att förordnande meddelats (eller återkallats) enligt (den numera upphävda) 1948 års lag (lagen med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad).

Att fastighet beröres av stadsplan, byggnadsplan, fastställd generalplan, utomplansbestämmelser, s. k. avstyckningsplan (enligt äldre lag), förordnande (enligt äldre lag) att stadsplan skall upprättas samt särskilda byggnadsföreskrifter (enligt äldre lag).

Att beslut meddelats om vägföreningsväg (jäml. 3 kap. lagen om enskilda vägar). Att beslut meddelats rörande fast fornlämning (jäml. 3 eller 4 § lagen om fornminnen).

Ajourhållningen av jordregistret är i huvudsak begränsad till redovisning av ändringar i fastighetsindelningen (jfr ovan). Dock skall införas uppgift om »lantmäteriförrättning, vid vilken fastighetens areal blivit bestämd» oavsett om förrättningen innebär ändring i fastighetsindelningen eller ej. På grund härav skall s. k. arealavmätning (jfr JDL 20:10) föranleda införing av de vid avmätningen framkomna arealuppgifterna. Detsamma torde gälla för det fall att vid gränsbestämning skett ny redovisning av fastighets areal. Vidare ger gällande bestämmelser möjlighet att besluta om ändring av benämning på jordregisterenhet (34 § andra stycket) samt om fastställande av särskilt namn på fastighet (9 §). Sådana förändringar skall införas i jordregistret. Det är även sörjt för att förekommande beslut om ändringar i sockenindelningen blir redovisade (38 §). Slutligen innebär bestämmelserna om anteckningar angående offentligrättsliga förhållanden (jfr ovan) i princip att dessa anteckningar skall ajourhållas.

Har tomtindelning fastställts för område, för vilket förs jordregister, skall för den ort, vartill området hör, särskild tomtbok uppläggas och föras (37 § JRF). Tomtboken är att anse såsom en del av jordregistret och skall beträffande område, som från jordregistret överförts till tomtboken, träda i jordregistrets ställe. Angående registerföringen inom sådan ort som här avses gäller föreskrifter, som i stor utsträckning sammanfaller med eller liknar motsvarande bestämmelser för stadsregisterområde. Praktiskt taget innebär systemet att inom orten jordregistret har byggts ut med motsvarigheter till stadsregistrets tomtbok, registerkarta och tomtbildningslängd (bihang A).

Genom den ekonomiska kartan i skala

1 : 10 000, som upprättas genom rikets allmänna kartverks försorg, har uppkommit möjlighet att i princip fylla den brist, som frånvaron av registerkarta till jordregistret utgör. Även i de delar av riket, där ekonomisk karta ännu inte färdigställts, föreligger numera i större utsträckning än tidigare kartor, utvisande bl. a. fastighetsindelningen inom större eller mindre områden. Mot bakgrund av dessa förhållanden infördes år 1957 i lantmäteriinstruktionen (35 §) bland överlantmätarens arbetsuppgifter i anslutning till fastighetsregistreringen följande: Överlantmätaren skall i erforderlig omfattning låta upprätta och föra översiktskartor utvisande gällande fastighetsindelning, planer m. m. Inom län, där ekonomiska kartor i skalan 1 : 10 000 utgivits, skall fastighetskarta och bestämmelsekarta upprättas och föras enligt de anvisningar, som lantmäteristyrelsen, beträffande fastighetskartan efter samråd med rikets allmänna kartverk, utfärdar. De nu berörda bestämmelserna har numera en allmännare utformning.

Enligt de anvisningar, som lantmäteristyrelsen utfärdat i ämnet, är fastighetskartans syfte att hålla ekonomiska kartans redovisning av fastighetsindelningen aktuell. Fastighetskartan skall därför i samma omfattning som ekonomiska kartan redovisa enligt jordregistret gällande fastighetsindelning, indelningen i socknar och antal skiften till fastighet. Därjämte skall fastighetskartan genom specialblad i större skala (1 : 2 000) redovisa fastighetsindelningen inom tätorter och andra områden (med jordregister), där behov föreligger av fullständigare redovisning än den ekonomiska kartans skala medger. Redovisningen på specialblad av samfälligheter skall vara fullständig. Specialbladen bör upprättas med hjälp av

grundkartor, planer, förrättningskartor eller uppförstorad del av ekonomiska kartan. Bestämmelsekartan skall i den utsträckning fastighetskarta förs utvisa områdena för planer och bestämmelser, som bör beaktas vid fastighetsbildning, såsom planer och bestämmelser enligt JDL, FBLS, BL, naturvårdslagen, lagen om allmänna vägar samt lagen om fornminnen. På bestämmelsekartan bör därjämte i den utsträckning överlantmätaren finner lämpligt redovisas områden för förslag till planer, bestämmelser och ändringar därav.

Genom det successiva upprättandet av fastighetskarta och bestämmelsekarta i enlighet med ovan i huvudsak anförda regler sker en väsentlig förändring av jordregistret i riktning mot ett register av katastertyp.

14 Stadsregister

Stadsregister består av tomtbok för tomterna och stadsägobok för övriga fastigheter inom staden. Till registret förs tre bihang, benämnda bihang A, bihang B och bihang C, varjämte till registret hör en registerkarta.

Tomtbok

I tomtboken redovisas rättsligen bestående tomter, dvs. fastigheter som bildats i överensstämmelse med fastställd tomtindelning enligt BL eller motsvarande äldre lagstiftning (samt fastigheter som vid registrets uppläggande befunnits utgöra »av ålder bestående tomt», 7 kap. 3 § FBLS). Tomterna redovisas normalt kvartersvis, i det att för varje byggnadskvarter är inrättat särskilt upplägg i tomtboken, inom vilket upplägg de till byggnadskvarteret hörande rättsligen bestående tomterna är uppförda i nummerföljd.

Byggnadskvarteren betecknas med namn och tomterna med nummer i fortlöpande följd inom varje kvarter. Tomts

registerbeteckning utgörs därför av kvarterets namn i förening med tomtens nummer, t. ex. tomten nr 1 i kvarteret Alen (jämte registerområdets namn, t. ex. Gustavshamn stad; framställningen i detta avsnitt avser beteckningssystemet inom registerområdet, varför detta områdes namn ej upprepas i exemplen). Kvarter må, där så finnes lämpligt, sammanföras till stadsdelar eller rotar, varvid stadsdelens eller rotens beteckning bör fogas till kvartersnamnet. Ex.: Tomten nr 2 i kvarteret Biet å stadsdelen Örholmen; Tomten nr 4 i kvarteret Domaren å Norrmalm. Vidare kan kvartersnamnen kompletteras med kvartersnummer, om detta för orientering eller eljest finnes lämpligt. Där såväl kvartersnumrering som sammanförande av kvarter till stadsdelar eller rotar tillämpas skall kvartersnumreringen ske i fortlöpande följd inom varje stadsdel eller rote.

Före år 1922 var det tillåtet att numrera tomterna i löpande följd för stad i dess helhet, varvid detta nummer utgjorde tomtens hela registerbeteckning, t. ex. tomten nr 184. Det kan alltjämt förekomma tomter med sådan ännu gällande beteckning.

Tomts registerbeteckning (kvarternamn och tomtnummer) bestäms av KB. Detta brukar ske redan i anslutning till fastställandet av tomtindelningen, således innan tomterna ännu blivit rättsligen bestående. (Härigenom blir det möjligt att utnyttja tomtbeteckningarna för redovisningen i bihang A av de administrativt bildade tomterna.) Samma förfarande tillämpas vid ändring av tomtindelning, och detta oberoende av om den gamla tomtindelningen är rättsligen genomförd (dvs. tomterna rättsligt bildade) eller ej. Gällande föreskrifter utesluter inte att tomt i den nya tomtindelningen betecknas med samma nummer som tomt i den gamla tomt-

indelningen. I dylikt fall kvarstår tomten, om den var rättsligen bestående, i tomtboken på samma ställe och med oförändrad beteckning även sedan den genom vederbörliga åtgärder — t. ex. genom ägoutbyte eller genom avstyckande åtgärd och sammanläggning — förändrats till sitt läge på marken i enlighet med den nya tomtindelningen. Tomten anses alltså utgöra samma fastighet som före förändringen (identitetsprincipen). Som huvudregel för åsättande av tomtbeteckningar efter tomtindelningsändring gäller emellertid att de tomter, som skall bildas enligt den nya tomtindelningen, åsätts nummer som skiljer sig från de inom kvarteret förut befintliga numren (nytomtsprincipen). Som nya nummer skall därvid väljas de närmast lediga numren efter det högsta förut befintliga inom kvarteret. Nytt tomtnummer kommer emellertid inte till användning i tomtboken (dvs. användes inte såsom fastighetsbeteckning) förrän den tomt som skall bära numret i fråga blivit rättsligen bildad. Sedan de åtgärder företagits, som erfordras för rättslig tomtbildning — t. ex. ägoutbyte eller avstyckande åtgärd och sammanläggning — upptages den nya tomten i tomtboken. Gammal tomt, som enligt den nya tomtindelningen ej skall bibehållas, kvarstår i tomtboken under sitt gamla nummer intill dess att all mark i tomten överförs till den eller de nya tomter, i vilka marken skall ingå, och dessa tomter upptagits i tomtboken. Intill dess att så skett föreligger inom kvarteret ett dubbelt beteckningssystem, nämligen en serie beteckningar för de gamla rättsligen bestående tomterna och en annan serie beteckningar för de nya administrativt bildade tomterna.

Nyttillkommande tomtnummer skall som redan nämnts utgöras av närmast lediga nummer inom kvarteret. Före år

1950 kunde emellertid tomt, som bildades genom styckning av befintlig tomt, åsättas sistnämnda tomts nummer med tillägg av littera. Härigenom uppkom beteckningar av typen tomten nr 5 A i kvarteret Freja. Vidare kunde tomt, som bildades genom sammanslagning av flera tomter, betecknas med dessa tomters nummer i förening, t. ex. tomten nr 18 + 23 + 27 i kvarteret Galeasen. Dylika beteckningar kan alltjämt förekomma, ehuru nya sådana ej längre får åsättas.

För tomt (i stad dock endast inom så kallat villakvarter) kan vid sidan av den ordinarie registerbeteckningen i vissa fall fastställas särskilt namn. Ex.: Villa Tomtebo.

För tomt införs i tomtboken uppgifter i huvudsakligen följande hänseenden:

Tomtens nummer.

Gällande tomtindelning och senaste tomtmätning.

Tomtens areal och längden av tomtens sidor.

Tomtens beteckning i fastighetsboken vid tiden för tomtbokens uppläggande.

I kolumn för särskilda anteckningar införes i förekommande fall anteckningar om tomten i åtskilliga hänseenden, t. ex.:

Andel i samfällad mark (samtliga områden i bihang B, vari tomten äger del, uppräknas).

Särskilt namn (fastställt namn skall antecknas, i orten vid tiden för tomtbokens uppläggande brukligt namn må antecknas).

Ställe i tomtboken eller stadsägoboken eller bihang B eller C, varifrån mark överförs till tomten eller vartill mark överförs från tomten.

Servitut, som besvärar tomten (endast servitut tillkomna vid fastighetsbildning; servitut tillkomna 1918 eller

senare skall antecknas, servitut tillkomna tidigare må antecknas).

Rum i tomtbildningslängden (bihang A), i fall då förändring av tomts område skall ske (enligt fastställd tomtindelning) men ännu ej skett.

I en särskild avdelning av upplägget för varje kvarter i tomtboken redovisas vissa uppgifter gemensamt för hela kvarteret, nämligen i huvudsak:

Uppgifter om stadsplaner, byggnadsplaner och tomtindelningar och om byggnadsbestämmelser, som meddelats enligt äldre stadganden.

Stadsägobok

Vid uppläggande av stadsregister sker utredningen av den föreliggande fastighetsindelningen och upprättandet av registerkartan genom en särskild procedur, som benämnes förrättning för upprättande av registerkarta. Därvid är den del av utredningsresultatet, som avser stadsägoindelningen, föremål för särskilt fastställelsebeslut av KB (förr magistraten; till frågan om innebörden av stadsägoindelningens bestämmande på angivet sätt återkommer framställningen i avsnitt 18).

Stadsägoböckerna är upplagda på grundval av markens indelning i stadsägor enligt den sålunda verkställda utredningen. Varje särskild vid utredningen förefintlig stadsäga är upptagen i stadsägoboken såsom en enhet (stadsägoenhet) på särskilt upplägg. Stadsägor, som efter stadsregisters uppläggande tillkommer genom delning (klyvning) av eller avstyckning från stadsäga, registreras i nya rum på samma upplägg som den stadsäga, som var föremål för klyvningen resp. avstyckningen. Blir en sålunda registrerad stadsäga sedan i sin tur föremål för klyvning eller avstyckning registreras även de därvid tillkomna stadsägorna i nya rum på samma upplägg. Stads-

äga, som nybildas av mark från stadsägor på skilda upplägg genom t. ex. sammanläggning, redovisas på särskilt upplägg. Stadsägorna är alltså i stadsägoboken ordnade efter motsvarande grunder som gäller för fastigheterna i jordregistret. Ett undantag från denna principiella överensstämmelse föreligger dock i det speciella fallet att från stadsäga, som består av flera (ursprungliga) stadsägoområden, avstyckas eller på annat sätt utbrytes helt sådant område (eller vad som återstår av sådant område efter tidigare verkställda avstyckningar). I sådant fall skall den genom åtgärden bildade nya stadsägan behandlas som särskild stadsägoenhet och uppföras på nytt upplägg, trots att den inte bildats av mark från stadsägor på skilda upplägg.

Beteckningssystemet för stadsägorna bygger på de nummer, som i samband med registrets uppläggande användes för att beteckna varje särskilt skifte (stadsägoområde). För numreringen av stadsägoområdena gäller därvid följande principer: Områdena numreras för sig och således inte i nummerföljd med tomterna. Numreringen sker i förlöpande följd (från 1 och uppåt) antingen för registerområdet i dess helhet eller särskilt inom ägotrakter eller församlingar. Vilket av dessa alternativ som skall tillämpas är en lämplighetsfråga. För separat numrering ägotraktsvis förutsättes emellertid att stadsägorna av ålder pläгат redovisas efter särskilda ägotrakter, varjämte föreskrivits att numrering ej bör ske separat för ägotrakter, som hör till samma församling och gränisar intill varandra. (I det följande reserveras uttrycket ägotrakt för sådan trakt, inom vilken numreringen av stadsägoområdena faktiskt skett separat.)

Registerbeteckning, som åsatts stadsäga vid registrets uppläggande, utgörs

av numret på det område stadsägan omfattar resp. — om stadsägan omfattar flera områden — av en uppräknig av dessa områdens nummer. Ex.: Stadsägan nr 11, stadsägan nr 22 + 23 + 24 + 368 + 793. Har numrering av områdena skett särskilt för församling eller ägotrakt skall namnet å församlingen resp. ägotrakten ingå i registerbeteckningen. Ex.: Stadsägan nr 319 i Sofia församling, stadsägan nr 427 + 430 + 1154 å Brännkyrka, stadsägan nr 534 + 618 i 16 roten (i det sista exemplet har roteindelning, som använts vid kvartersredovisningen, lagts till grund jämväl för stadsägornas indelning i ägotrakter). Hinder föreligger ej för numrering efter skilda system inom samma registerområde, så att därinom förekommer dels stadsägor, betecknade med endast nummer, och dels stadsägor betecknade med nummer och församling eller ägotrakt.

Registerbeteckningarna för stadsägor, som bildas efter registrets uppläggande, åsätts enligt olika regler för skilda fall. En grundläggande skillnad i avseende å beteckningarna föreligger mellan å ena sidan sådana nytillkommande stadsägor som redovisas som stadsägoenheter, dvs. på särskilda upplägg, och å andra sidan sådana stadsägor som registreras i nya rum på befintliga upplägg. (Jfr skillnaden i motsvarande hänseende mellan jordregisterfastighet på särskilt upplägg och jordregisterfastighet i nytt rum på befintligt upplägg.)

Stadsäga som registreras på nytt upplägg erhåller närmast lediga stadsägonummer. Detta gäller oavsett hur stadsägan tillkommit (sammanläggning, avstyckning etc.). Består stadsägan av flera områden åsätts varje område särskilt nummer, och stadsägans beteckning blir då av typen 865 + 866. Eftersom numreringen sker med användande av närmaste lediga nummer inom registerom-

rådet resp. församlingen eller ägotrakten visar beteckningen inte stadsägans samband med den eller de stadsägor, varav stadsägan bildats.

För nya stadsägor som registreras på befintligt upplägg gäller däremot som princip, att beteckningarna härleds ur beteckningen för den stadsäga, för vilken upplägget är inrättat, eller ur beteckningen för den på upplägget registrerade stadsäga, varav den ifrågasvarande nya stadsägan bildats. Har den nya stadsägan bildats av mark från stadsäga som omfattar flera områden utgår beteckningsföreskrifterna vidare i viss utsträckning från den principen att av den nya beteckningen skall framgå från vilket av stadsägoområdena den nya stadsägan bildats. De nu angivna principerna söker gällande regler tillgodose enligt två olika metoder.

Den ena metoden, tillämplig i flertalet fall av registrering på befintligt upplägg, är att använda ett befintligt nummer jämte ett bokstavstillägg. Genom avstyckning bildad stadsäga åsättes sålunda stamfastighetens nummer jämte närmast lediga littera. Vid avstyckning från stadsägan 387 erhålles alltså t. ex. 387 A (resp. B etc.). Genom avstyckning från 387 A bildas t. ex. 387 G. Om så erfordras användes två eller flera bokstäver, sålunda att efter utnyttjande av A—Ö utnyttjas AA—AÖ etc. Består stamfastigheten av flera områden med särskilda nummer väljes som beteckning på avstyckad stadsäga numret för det område, vartill det avstyckade området hört, jämte bokstavstillägg. Stadsäga, bildad på det sättet att från stadsägan 388 + 389 + 390 avstyckats en del av stadsägoområdet 389, betecknas alltså t. ex. 389 A (resp. B etc.). — Metoden med ett nummer och ett bokstavstillägg tillämpas även vid delning av stadsäga genom åtgärd av klyvningskaraktär (laga skifte), ehuru då enligt något an-

norlunda regler. De nya stadsägorna åsätts därvid beteckningar, bestående av numret för stadsägoenheten — dvs. den stadsäga för vilken upplägget är inrättat — med bostavstillägg. Ingår i stadsägoenhetens beteckning flera nummer betecknas de nya stadsägorna med ett av dessa nummer jämte bokstavstillägg. Eftersom lagaskifteslott kan omfatta mark inom flera stadsägoområden, till skillnad mot vad som i princip gäller för fastighet som nybildas genom avstyckning enligt FBLS, har inte uppställts någon regel att en genom laga skifte nybildad stadsägas nummerdel skall utgöras av numret för område var till marken hört. I stället väljes t. ex. det lägsta i stadsägoenhetens beteckning förekommande numret. Vid delning av stadsägan 140 + 143 + 177 kan alltså de nya beteckningarna bli 140 A och 140 B. Detta beteckningssätt tillämpas oavsett om de nya stadsägorna omfattar ett eller flera områden. Eftersom alltså beteckningen för stadsäga, bildad genom delning av klyvningskaraktär, inte lämnar någon upplysning om antalet i stadsägan ingående områden — i motsats till vad som i allmänhet är fallet beträffande andra stadsägor — har föreskrivits att för sådan stadsäga särskild upplysning om skiftenas antal skall lämnas i stadsägens rum i stadsägboken.

Beteckning bestående av ett nummer med bokstavstillägg skall åsättas även vid sammanläggning, om samma nummer ingår i beteckningarna för de stadsägor som sammanläggs. Sammanläggs sålunda stadsägorna 2 A och 2 B skall den nya stadsägan betecknas t. ex. 2 C.

Den andra metoden att beteckna ny stadsäga på befintligt upplägg kommer till användning vid sammanläggning av stadsägor, i vilkas beteckningar ett och samma nummer ej ingår. Den för detta fall tillämpliga föreskriften innebär att

den nya stadsägan betecknas med de förutvarande stadsägornas beteckningar i förening. Stadsäga, som bildas genom sammanläggning av stadsägorna 388 A och 389 B (registrerade på upplägget för stadsägan 388 + 389 + 390), erhåller därigenom beteckningen 388 A + 389 B. Stadsäga, som bildas genom sammanläggning av stadsägan 388 + 389 + 390 och stadsägan 388 B erhåller på motsvarande sätt beteckningen 388 + 389 + 390 + 388 B (möjligen kan här alternativt åsättas t. ex. beteckningen 388 C).

Som framgår av exemplen i föregående stycke kan bokstavstillägg förekomma även i registerbeteckningar som innehåller flera nummer. I de anförda exemplen utgör resp. bostav ett tillägg till det nummer, efter vilket bokstaven står. Enligt numera ändrade föreskrifter gällde tidigare, att det i vissa fall skulle åsättas bokstavstillägg som hade karaktär av tillägg till en serie av flera nummer. Sålunda skulle vid klyvning av stadsägan 239 + 240 + 245 + 267 de nya lotterna normalt betecknas 239 + 240 + 245 + 267 A, 239 + 240 + 245 + 267 B osv. Sådana beteckningar kan därför alltjämt förekomma. FRF i nu gällande lydelse utesluter f. ö. ej helt åsättandet av nya sådana beteckningar. Efter sammanläggning av stadsägan 3 + 4 D med stadsägan 3 + 4 G kan sålunda den nya fastigheten åsättas t. ex. beteckningen 3 + 4 L.

För såväl stadsägor som andra fastigheter gäller huvudregeln att en redan använd registerbeteckning inte skall användas som beteckning på nybildad fastighet. Ett undantag härifrån gäller emellertid vid sammanläggning av stadsägor, som tidigare tillhoppa utgjort en stadsäga. I detta fall skall sistnämnda stadsägas beteckning utgöra registerbeteckning för den nybildade fastigheten. Om alltså stadsägan 127

genom t. ex. laga skifte kluvits till två stadsägor, 127 A och 127 B, vilka sedermera sammanläggs, skall den sålunda uppkomna stadsägan betecknas 127.

Enligt en annan för stadsägoregistrering speciell regel skall avstyckning från stadsäga i visst fall föranleda ändring av stamfastighetens registerbeteckning. Avstyckas nämligen från stadsägan 3 + 4 + 7 hela stadsägoområdet 3 (eller vad som efter tidigare verkställda avstyckningar återstår av nämnda stadsägoområde) skall, efter registrering av det avstyckade området på nytt upplägg under närmast lediga stadsägonummer, t. ex. 811, numret 3 utslutas ur stamfastighetens registerbeteckning. Stamfastighetens nya beteckning blir alltså 4 + 7.

I stadsägoboken sker för varje stadsäga anteckning i följande hänseenden:

Registerbeteckning, gällande och förutvarande.

Särskilt namn (fastställt namn skall antecknas, vid tiden för stadsägobokens uppläggande brukligt namn må antecknas).

Areal (fastighetens totalareal).

Mättningsförrättningar som övergått stadsägan (även ägoutbyten och gränsbestämningar).

Stadsägans beteckning i fastighetsboken vid tiden för stadsägobokens uppläggande.

I kolumn för särskilda anteckningar införes i förekommande fall uppgifter i flera olika hänseenden t. ex.:

Andel i samfällad mark (sålunda att samtliga områden i bihang B, vari stadsägan äger del, uppräknas).

Servitut, som besvärar stadsägan (endast servitut tillkomna vid fastighetsbildning; servitut tillkomna 1918 eller senare skall antecknas, servitut tillkomna tidigare må antecknas).

Antal skiften (i fall då till följd av klyvning flera skiften hör till stads-

ägan; jfr ovan i detta avsnitt). Det bör här anmärkas, att de före klyvningen befintliga stadsägoområdesnumren utgår från registerkartan till följd av klyvningen, och att nya för resp. skiften utmärkande beteckningar ej åsätts. På registerkartan tecknas stadsägans registerbeteckning på vart och ett av de till stadsägan hörande skiftena, varvid beteckningen föregås av ordet »Till» på alla skiften utom ett.

Uppgift om stadsägan varit föremål för delning (klyvning) eller avstyckning eller ingått i sammanläggning, med hänvisning till resp. nya beteckningar, upplägg eller rum.

Hänvisning till upplägg varifrån stadsägan må ha överförts.

Uppgift om att i stadsplan meddelats bestämmelser angående till stadsägan hörande områdes användande för visst ändamål (specialområde).

Uppgift om fastställd generalplan, byggnadsplan, utomplansbestämmelser eller av Kungl. Maj:t (enligt äldre lag) meddelade särskilda byggnadsföreskrifter.

Uppgift om godkänd avstyckningsplan enligt äldre lag.

Uppgift att beslut enligt 3 kap. lagen om enskilda vägar meddelats om vägförenings väg, belägen på stadsägan.

Uppgift om beslut rörande fast fornlämnning på stadsägan enligt 3 eller 4 § lagen om fornminnen.

Uppgift om fastställd tomtindelning (genom hänvisning till bihang A, tomtbildningslängden).

Bihang A

Mark inom stadsregisterområde skall vara redovisad antingen i tomtboken (tomter), stadsägoboken (stadsägor), bihang B (samfällad mark) eller i bihang C (vägar, gator m. m.). Dessa fyra avdelningar av stadsregistret täcker tillsammans hela registerområdet.

Till bihang A, tomtbildningslängden, återstår därför icke någon mark. Tomtbildningslängden utgör i stället i princip en minneslista, innefattande upplysningar om de planer, enligt vilka nya tomter är avsedda att bildas, eller m. a. o. upplysningar om de jämlikt BL (och motsvarande äldre lagstiftning) fastställda tomtindelningarna.

Tomtbildningslängden är uppställd som en förteckning över de administrativt bildade tomterna, där tomterna införes i särskilda rum i första hand i tidsföljd efter datum då tomtindelningarna faststälts. För varje tomt meddelas uppgift om för tomten gällande tomtindelning, tomtens beteckning, tomtens areal och längden av dess särskilda sidor samt beteckning och areal för varje i tomten ingående särskild tomt-del (t. ex. 324,4 m² av stadsägan nr 6). Vidare antecknas bl. a. hänvisning till de ställen i tomtboken, stadsägoboken, bihang B eller bihang C, där den mark som är avsedd att ingå i tomten är redovisad, samt upplysning om verkställd tomtmätning och om meddelad särskild lagfart å tomt-del (på grundval av uppgift från inskrivningsdomaren).

Emellertid har fastställd tomtindelning enligt gällande rätt betydelse ej blott såsom plan för blivande fastighetsbildning. Tomtindelningen har även viss fastighetsbildande verkan. Enligt 1 kap. 3 § FBLS gäller nämligen, att om lagfart sökes å sådan del av fastighet eller i fastighetsindelning ej ingående område, som genom tomtindelning blivit utlagd till tomt eller tomt-del, eller om administrativt bildad tomt skall införas i tomtboken, tomten eller tomt-delen skall anses vara genom fastställelsen å tomtindelningen avstyckad från fastighet eller område, som tomten eller tomt-delen förut tillhört. I det i lagrummet behandlade fall, att administrativt bildad tomt skall införas i tomtbo-

ken, är tomtindelningens avstyckande funktion sammankopplad med den rättsliga tomtbildningen. Registreringen i fastighetsregistret sker genom det ifrågavarande områdets avförande från det ställe, där marken dittills varit redovisad (tomtboken, stadsägoboken, bihang B eller bihang C), och dess samtida upptagande på den nya tomtens rum i tomtboken. I det i lagrummet avsedda fall, då lagfart sökes å område som blivit utlagd till tomt eller tomt-del, sker avstyckningen genom tomtindelningen i förening med lagfartsansökningen. Sådan avstyckning föranleder, trots att området genom avstyckningen får anses ha avskiljts från stamfastigheten, likväl inte att det avstyckade området avföres från det ställe i registret där marken dittills varit redovisad och inte heller att området upptages i fastighetsregistret som en särskild fastighet under ny beteckning. Den inträffade förändringen i fastighetsindelningen kommer emellertid till synes i bihang A. Där skall nämligen, som redan sagts, i rummet för resp. administrativt bildade tomt bl. a. anges av vilka särskilda områden (tomtdelar) tomten enligt den fastställda tomtindelningen skall bildas samt införas uppgift om meddelad lagfart å tomt-del.

Bihang B

I bihang B redovisas samfäll mark. Varje vid stadsregisters uppläggande befintligt samfällt område upptages för sig i särskilt rum i bihanget under särskild beteckning. Detsamma gäller samfällt område, som nybildas efter registrets uppläggande. Samfällt område upptages i bihang B utan avseende vid om området är beläget inom byggnads-kvarter eller t. ex. i gata. Redovisning i bihang C ifrågakommer alltså normalt inte för samfällt område. (Att samfäll mark likväl kommit att bli redovisad i

bihang C i stället för i bihang B i vissa fall framgår av nästa avsnitt.) Avstyckas samfällt område eller del därav, registreras det avstyckade området som tomt, stadsäga eller bihang C-område enligt de allmänna reglerna för registrering av sådana objekt. Mark, som efter avstyckningen återstår av det samfällda området, kvarstår i bihang B utan ändring av redovisningsrum eller beteckning.

Samfällt område betecknas med en eller flera bokstäver ur lilla alfabetet. Som beteckningar utnyttjas därvid i allmänhet först bokstäverna a—ö, därefter i mån av behov aa—aö, ba—bö etc. Även andra sätt att bilda bokstavs-beteckningarna är emellertid möjliga. Beteckning med t. ex. fyra bokstäver kan därvid förekomma (jfr exemplet saba i lantmäteristyrelsens tillämpningsföreskrifter).

Enligt numera gällande tillämpningsföreskrift skall littereringen av områdena i bihang B ske i löpande följd med littereringen av områden i bihang C (jfr nedan). Detta kan innebära att områden av dessa båda kategorier erhåller sina beteckningar ur en och samma genomlöpande beteckningsserie, så att t. ex. områdena a—l samt å utgöres av bihang B-områden medan områdena m—z samt ä utgöres av bihang C-områden. Det förekommer emellertid även att beteckningarna väljs på sådant sätt, att av beteckningen omedelbart skall framgå om området är redovisat i bihang B eller bihang C. Så t. ex. åsätts i Stockholms stad områden i bihang B beteckningar med en eller två bokstäver, medan områden i bihang C betecknas med tre bokstäver. Även ett dylikt system uppfyller vad som får antagas vara det huvudsakliga syftet med nyss berörda tillämpningsföreskrift, nämligen att förebygga att områden i bihang B resp. C erhåller lika bokstavs-beteckningar.

Några särskilda regler om separata beteckningsserier inom särskilda delar av registerområdet, svarande mot de regler som möjliggör sammanförande av kvarter till stadsdelar eller rotar samt numrering av stadsägor församlings- eller ägotractsvis, finns inte. I allmänhet sker littereringen i en serie för hela registerområdet, vilket inte utesluter att viss del av en bokstavsserie kan vara reserverad för viss stadsdel, ägotrakt el. dyl., i vilket fall bokstavs-beteckningarna är omedelbart upplysande om lokaliseringen, i varje fall för den som är förtrogen med det tillämpade systemet. Undantagsvis förekommer också att beteckningarna åsätts ägotractsvis på sådant sätt, att ägotrakten måste anges för att områdena skall vara entydigt definierade.

De samfällda områdena införes i bihang B i bokstavs-följd enligt deras beteckningar. För varje område införes uppgift huvudsakligen om följande förhållanden:

Områdets beteckning.

Områdets areal.

Ändamål (i fall då området undantagits såsom samfällt för visst ändamål, t. ex. såsom väg eller kvarnplats).

Skifteslag eller fastigheter, för vilka området är samfällt.

Mättningsförrättning, vid vilken området undantagits eller lämnats oskiftat.

I kolumn för särskilda anteckningar införes i förekommande fall uppgifter om bl. a. följande förhållanden:

Servitut, som är lokaliserat till området. (Sådana servitut antecknas i första hand i rummen för delägarfastigheter, som besväras av servitutet, enligt regler som berörts i avsnittet om stadsägoboken ovan. Anteckning må emellertid göras även i bihang B.)

Delning (laga skifte) eller avstyckning av området eller del därav, med

hänvisning till resp. nya beteckningar, upplägg eller rum.

Planer, byggnadsreglerande bestämmelser och andra offentligt rättsliga begränsningar enligt i stort sett samma regler som enligt ovan gäller för stadsågor.

Bihang C

Bihang C skall utgöra en förteckning över »vägar, gator, torg och andra allmänna platser ävensom sådana vattenområden, som ej veterligen höra till en eller flera fastigheter enskilt» (7 kap. 1 § FBLS). I princip skall denna förteckning endast innefatta mark av angiven beskaffenhet som staden äger. Denna begränsning framgår inte av det nyss återgivna stadgandet men kommer till synes i de närmare registreringsföreskrifterna. Sammanställes reglerna för bihang C med reglerna för stadsregistrets övriga delar framgår vidare, att mark som hör till fastigheter, enskilt eller samfällt, i princip redovisas i tomtboken, stadsågoboken resp. bihang B även i de fall marken användes eller är avsedd att användas som gata, torg eller annan allmän plats. Mark i tomtboken, stadsågoboken eller bihang B överföres till bihang C först om marken enligt stadsplan skall utgöra t. ex. gata och staden förvärvar marken, eller om staden redan äger marken och densamma genom nytillkommen stadsplan avsetts för t. ex. gatuändamål. Därvid gäller emellertid som princip, att endast sådan mark överföres som utgör hel fastighet eller som frånskilts genom avstyckande åtgärd.

Att gatumarken m. m. kommit att i fastighetsregistret utgöra en särskild kategori av mark, åtskild från fastigheterna och den för fastigheter samfällda marken, torde ha sin huvudsakliga grund i historiska förhållanden. Främst märkes, att gatumark m. m. i allmän-

het inte omfattas av i städerna tidigare förekommande officiell fastighetsredovisning. Detta gäller flertalet av de tomt- och jordeböcker, fastighetsförteckningar m. m., som förekom i städerna i olika former före stadsregisterförfattningarnas tillkomst, och även de fastighetsböcker, som upplades för inskrivningsväsendet enligt 1875 års stadganden om fastighetsbok för stad. Härigenom har beträffande gatumark m. m. i stor utsträckning uppkommit det förhållandet, att upplysningar om äganderätten till sådan mark samt om markens rättsliga ursprung och eventuella samband med fastighetsindelningen inte på lättillgängligt sätt stått till buds. Detta torde sammanhålla med att behov av officiell äganderätsredovisning inte ansetts föreligga i samma utsträckning beträffande gatumark m. m. som beträffande mark för enskilt begagnande. Gatumarken har i huvudsak ansetts stå utanför indelningen i sådana objekt.

Att bihang C närmare avgränsades så, att i princip endast staden tillhörig mark skall redovisas däri, torde sammanhålla med att större delen av gatumarken m. m. i städerna på olika grunder ansetts tillhöra staden, samtidigt som det beträffande sådan mark i enskild ägo ansågs möjligt och lämpligt att låta marken ingå i fastighetsindelningen (vari här innefattas jämväl den samfällda marken). I de äldsta städerna torde gator m. m. och även vattenområden av ålder ha ansetts tillhöra staden. Inom senare tillkomna städer och stadsområden utgör gatorna m. m. ofta den rest, som återstått sedan staden till enskilda utdelat mark som staden förvärvat genom t. ex. donation från kronan. Vid ändringar av gators sträckning har varit vanligt att staden genom köp eller annat fång förvärvat den erforderliga nya gatumarken.

Principen att i bihang C endast skall

redovisas staden tillhörig mark har en annan innebörd vid stadsregisters uppläggande än vid dess fortsatta förande. Olikheterna framträder såväl i de faktiska förutsättningarna för registrering- en som i de meddelade registreringsföreskrifterna och i tillämpningen. Förhållandet framställdes av fastighetsregisterkommissionen i ett år 1926 utgivet meddelande (XIX s. 72) på följande sätt. (Här kan anmärkas att framställningen avser gatumark men i huvudsak äger tillämpning även på annan mark i bihang C.)

Med avseende å gatumarken i äldre städer föreligger givetvis i stor omfattning det förhållandet, att staden ej erhållit eller sökt lagfart å sådan mark. Det oaktat skall givetvis mark, som nu utgör gata, och å vilken ingen annan än staden gör anspråk eller vilken uppenbarligen ej är annan tillhörig, redovisas i fastighetsregistret såsom gatumark. Såsom sådan bör därför upptagas mark, som staden till gata förvärvat, även om vissa brister skulle vidlåda fången. Sedan fastighetsregistret anmålts upplagt, bör givetvis icke till formulär 7 (dvs. bihang C) överföras någon staden förut ej tillhörig mark, med mindre staden erhållit lagfart å eller fått vilande förklarad sökt lagfart å fång till marken såsom gatumark. Vid registrets uppläggande torde det däremot för marks upptagande i formulär 7 vara tillräckligt att staden förvärvat eller eljest anses äga marken — — —

Med uttrycken »gator, torg och andra allmänna platser» i det för bihang C grundläggande stadgande, vilket återgivits i det föregående, torde i princip åsyftas sådan staden tillhörig mark, som utgör gata resp. torg eller annan allmän plats enligt av ålder bestående stadsplan eller som skall utgöra gata etc. enligt fastställd stadsplan. Dessa uttryck har därför en relativt klar innebörd.

Vad som skall anses utgöra staden tillhöriga »vägar» och till följd därav upptagas i bihang C är inte lika klart. I början torde ha förekommit att uttrycket vägar ansetts anknyta enbart till markens faktiska användning. Snart

stadgade sig emellertid det betraktelsesättet, att det på något sätt borde ha officiellt avgjorts, att marken skulle användas som väg. I enlighet härmed har mark ingående i allmän väg som regel redovisats i bihang C. I början skedde detta även i fall då staden inte var markägare utan endast såsom väghållare innehade nyttjanderätt. Denna redovisning torde ha grundats på 7 kap. 8 § FBLS, vari meddelas stadgande av innebörd att redovisningen vid uppläggande av stadsregister skall ske i enlighet med innehavet om äganderätten är föremål för tvist. Efter tillkomsten år 1930 av lagstiftning om vägrätt har ansetts att i allmän väg ingående mark, vartill staden inte har äganderätt och vartill endast vägrätt föreligger för väghållaren, vid uppläggande av stadsregister inte skall upptagas i bihang C utan i stället redovisas såsom ingående i vederbörande stadsäga eller samfälliga område. — Såsom vägar i bihang C har även ansetts böra eller åtminstone kunna upptagas mark, som skall användas som väg enligt t. ex. stadsfullmäktiges beslut eller av magistraten godkänd avstyckningsplan.

Att »vattenområden» angivits skola ingå i bihang C får ses mot den bakgrunden, att rättsutvecklingen i städerna i ej ringa utsträckning inneburit att staden är ägare till vattenområden inom stadens gränser. Emellertid är frågor om äganderätten till vatten ofta mycket svårutredda. Detta torde vara anledningen till att stadgandet utformats så; att vattenområden, som »ej veterligen» hör till en eller flera fastigheter enskilt, skall redovisas i bihang C. Härigenom har erhållits en presumptionsregel, som lett till att vattenområden hänförts till bihang C i sannolikt ganska talrika fall, då rätten till området varit oviss. Har emellertid utretts, att vattenområde hör till fastighet enskilt eller är samfällt,

skall området redovisas i stadsägoboken resp. bihang B. Att vattenområde hör till fastighet enskilt innebär normalt att det hör till en vid stranden belägen stadsäga. Vattenområdet redovisas som hörande till fastighet även i det fallet att fastigheten ägs av staden. — Allmänt vattenområde intas i bihang C i den mån det ligger inom stadsregisterområdet.

Föreligger vid uppläggande av stadsregister tvist om äganderätt gäller, som redan nämnts, som huvudregel att marken i fråga skall redovisas i enlighet med innehavet. Denna regel har i vissa fall lett till att mark, beträffande vilken äganderätten varit oviss, upptagits i bihang C, nämligen i fall där staden haft eller ansetts ha marken i sin besittning. Särskilt gäller detta mark ingående i allmänna vägar (jfr ovan).

För jämförelsens skull kan i detta sammanhang nämnas, att om vid uppläggande av stadsregister oklarhet föreligger om äganderätten till annat område än vattenområde, och därvid regeln om redovisning i tvistiga fall enligt innehavet inte är tillämplig, den principen gäller att varje särskilt sådant område skall upptagas som en stadsäga och således redovisas i stadsägoboken.

Redogörelsen ovan har anknytning till städerna, och närmast till de städer som fanns vid tiden för stadsregisterförfattningarnas tillkomst. Reglerna om bihang C är emellertid tillämpliga även beträffande övriga stadsregisterområden, dvs. nytillkomna städer, vissa köpingar och municipalsamhällen och andra orter samt områden, som införlivats med tidigare stadsregisterområden. Den historiska bakgrunden är emellertid inom dessa områden en annan än i de äldre stadsområdena. Därjämte har vid uppläggandet av stadsregister inom de nyss nämnda områ-

dena i allmänhet redan funnits fastighetsredovisning i form av jordregister. På grund härav torde förhållandena inom dessa områden i väsentligt mindre omfattning än i de äldre stadsområdena ha gett anledning att vid uppläggande av stadsregister upptaga mark i bihang C.

I bihang C upptages vägar, gator, torg, allmänna platser och vattenområden i särskilda rum, i allmänhet i en löpande följd. Rum inrättas för varje väg, gata etc., varinom mark som skall vara redovisad i bihang C finns. Varje sådan i särskilt rum redovisad enhet betecknas med fastställt namn, vedertagen benämning eller annan liknande beteckning. Ex.: Storgatan, Stadsparken, Allmän väg, Östersjön. Rummen ordnas vid uppläggandet alfabetiskt efter beteckningarna, medan däremot rum som inrättas vid registrets fortsatta förande ordnas kronologiskt.

Som komplement till nyss angivna beteckningar kan förekomma bokstavs-beteckningar, bestående av bokstäver ur lilla alfabetet. Bokstavs-beteckningar är inte obligatoriska, men torde vara vanliga. Bokstavs-beteckning användes för att beteckna särskild del av sådan enhet, som enligt ovan är upptagen i särskilt rum, och kan således åsättas gatudel mellan två tvärgator, gatukorsning el. dyl. Bokstavs-beteckning kan också användas som beteckning för helt sådant område, som är upptaget i särskilt rum, nämligen om namn eller motsvarande beteckning saknas för området. Litterering skall ske i löpande följd med littereringen av områden i bihang B. Jfr i övrigt beträffande bokstavs-beteckningar redogörelsen för bihang B ovan.

Redovisningen av områden i bihang C är i flera avseenden tämligen flytande. Beträffande registerkartan har inte uppställts någon fordran på att skillnads-

linjer skall inritas mellan varandra angränsande områden i bihang C. Två varandra korsande gator kan var för sig upptagas i bihanget utan att det anges, att gatukorset mellan dem hör till den ena eller den andra av gatorna. Har bokstavs-beteckning satts ut för gatukorset kan denna beteckning vara påförd båda gatorna, varvid gatukorset framstår som hörande till två områden i bihang C. Vid uppläggande av stadsregister behöver inte ske någon redovisning av den rättsgrund, varpå stadens rätt till området vilar (jfr ovan). I samband härmed står att skillnad heller inte görs mellan olika delar av t. ex. en gata, även om delarna har olika ursprung eller om staden har klar åtkomst till den ena delen men inte till den andra eller om delarna är olika intecknade eller eljest olika belastade av rättigheter. Beträffande mark, som vid registrets fortsatta förande överföres till bihang C från annan del av registret, göres visserligen anteckningar om överförandet såväl på den plats där marken dittills varit redovisad som i rummet för det område i bihang C som marken påföres. Förändringen blir alltså redovisad på sådant sätt, att man kan se från vilken fastighet eller samfällighet marken överförts. Men på registerkartan behöver specificerad redovisning av tillökningsmarken inte göras. Denna sammansmälter redovisningsmässigt med det område i bihang C som påföres marken i fråga, oaktat någon fastighetsbildningsåtgärd innebärande sammanläggning, med därtill hörande reglering av eventuella inteckningar, inte företages.

I överensstämmelse med vad som ovan sagts om den tämligen flytande redovisningen i bihang C står även att denna förteckning normalt inte lämnar upplysning om däri upptaget områdes areal. I FRF finns inte något stadgande

om arealredovisning i bihang C, och någon kolumn för areal fanns inte i det ursprungliga formuläret för förteckningen. På föranstaltande av fastighetsregisterkommissionen infördes visserligen redan kort efter tillkomsten av FRF en arealkolumn i formuläret, men kommissionen föreskrev i huvudsak endast att med magistratens (numera KB:s) medgivande arealuppgifter må införas samt att, där arealuppgift införes, genom punkterad linje på registerkartan eller på annat sätt skall framgå vilket eller vilka områden i de särskilda rummen som redovisas. Där arealredovisning sker erhålles sålunda enligt dessa föreskrifter också en bättre specialisering av redovisningen i bihang C över huvud taget. Det bör emellertid framhållas, att de föreskrivna punkterade linjerna i princip endast har till syfte att anknyta arealredovisningen till kartan. Något krav att på kartan skall redovisas gränser av rättslig art mellan de olika områdena i bihang C har inte uppställts. I formuläret till förteckningen finns heller inte någon kolumn, som svarar mot t. ex. stadsägoboken's kolumn för mättningsförrättning som senast övergått stadsågan eller kolumnen i bihang B för mättningsförrättning, vid vilken området undantagits eller lämnats oskiftat.

De närmare reglerna för förandet av bihang C förbigås här. Det skall dock nämnas, att uppgift om fastställd tomtindelning införes i bihang C på motsvarande sätt som i andra delar av registret, således genom hänvisning till bihang A, tecknad i kolumnen för särskilda anteckningar i rummet för vederbörande område.

Skall mark i bihang C enligt stadsplan ingå i byggnadskvarter eller specialområde överföres marken till tomtboken eller stadsägoboken i den mån vederbörlig fastighetsbildningsåtgärd

sker. Principen är således densamma som för mark i bihang B.

Den mark, som redovisas i bihang C, står som ovan framgått utanför den reguljära fastighetsindelningen. Redovisningen i bihang C är vidare, som även framgått, mera primitiv och mindre specialiserad än redovisningen av mark som ingår i fastighetsindelningen. Motsvarande gäller i stort sett även för redovisningen i fastighetsboken av mark i bihang C. De här berörda omständigheterna har visat sig medföra olägenheter ur flera synpunkter, särskilt när mark i bihang C till följd av ändrad stadsplan skall tagas i anspråk för fastighetsbildning och bebyggande. Förhållandena har föranlett, att stadsregisterförarna ofta söker undvika att vid registrets förande upptaga mark i bihang C. Marken redovisas i stället som stadsägor, vilket medför fördelar ur flera synpunkter. Det har även förekommit, att mark punktvis eller systematiskt överförts från bihang C till stadsägoboken i andra fall än då sådant överförande direkt föranledes av gällande föreskrifter.

Registerkarta

Upprättandet av registerkarta har i formellt hänseende reglerats som en särskild förrättning, vilken föregår själva registeruppläggandet. Den redovisning av stadsägoindelningen, som därvid skall ske, ävensom förrättningsmannens förslag till tomt- och stadsägobeteckningar, är föremål för särskild fastställelse av KB.

Registerkartan, vilken skall omfatta hela registerområdet, har efter fastighetsregistrets uppläggande i första hand till ändamål att utvisa den enligt registret föreliggande fastighetsindelningen. Kartan upptager därför gränser och

beteckningar (namn, nummer, littera) för:

Tomter och byggnadskvarter samt stadsdelar eller rotar i fall då sådan indelning ligger till grund för numrering av kvarter.

Stadsägor och församlingar samt ägotrakter i fall då sådan indelning ligger till grund för stadsägonomreringen. (Församlingsindelningen redovisas oavsett om den ligger till grund för stadsägonomreringen eller inte.)

Områden i bihang B (samfällda områden).

Områden i bihang C (vägar, gator, torg och andra allmänna platser samt vissa vattenområden; att redovisningen på kartan av områden i bihang C är ofullständig i vissa avseenden har berörts ovan).

Beträffande redovisningen på kartan av stadsägobeteckningar kan som huvudprincip sägas gälla, att stadsägoområdenas nummer men inte stadsägornas beteckningar anges. Består stadsäga av endast ett område har stadsägans visserligen samma nummer som området, men det framgår inte av kartan huruvida område med därå utsatt nummer utgör särskild stadsäga eller ingår i stadsäga som omfattar flera områden. Består stadsäga av flera områden, vart och ett med visst nummer, antecknas stadsägans av dessa nummer bestående beteckningar inte på kartan. I sådana fall emellertid, då stadsäga består av flera områden utan särskilda nummer, vilket är förhållandet beträffande stadsägor som efter registrets uppläggande bildas genom åtgärd av klyvningskaraktär (jfr ovan), antecknas stadsägans beteckning, t. ex. 140A, på vart och ett av områdena, varvid beteckningen föregås av ordet »Till» på alla områden utom ett. Även på område som utbrytes genom laga skifte av samfällad mark skall antecknas stadsägans beteckning före-

gången av ordet »Till». Avstyckas från stadsägan 474 + 475 + 476 en del av området 474 på sådant sätt att av detta område återstår två restdelar, skall den ena delen på registerkartan betecknas 474 och den andra »Till 474» (i detta fall ej »Till 474 + 475 + 476»). Även i andra fall än de nu nämnda kan förekomma »tillområden» på registerkarta.

Förutom fastighetsindelningen redovisas på registerkartan bl. a. administrativ tomtindelning samt huvuddragen av stadsplan, byggnadsplan och fastställd generalplan. Stadsplan och tomtindelning är vid stadsregister av betydelse inte bara som information om planförhållandena utan, som ovan framgått, även som grund för själva fastighetsredovisningen och för bihang A.

Såvitt beträffar terrängdetaljer är endast föreskrivet att kartan skall upptaga märkligare offentliga byggnader. Vidare redovisas i allmänhet vattenområden (strandlinjer). Med KB:s medgivande må dessutom berg, mossar m. m. upptagas på registerkartan, där det prövas kunna i väsentlig mån underlätta återfinnandet av särskilda fastigheter.

Beträffande vissa sådana privaträttsliga eller offentligrättsliga begränsningar, varom anteckning skall ske på det ställe i registret där marken i fråga är redovisad, sker inte någon särskild redovisning på kartan. Detta gäller t. ex. servitut, utomplansbestämmelser, byggnadsföreskrifter och avstyckningsplan, beslut om vägförenings väg samt beslut om fast fornlämning.

Å andra sidan gäller beträffande redovisning av vägrätt, att område som är föremål för sådan rätt (allmän väg) utmärkes på registerkartan, medan uppgift om vägrätten däremot inte införes i det skrivna registret. Detsamma gäller sådan nyttjanderätt för allmän väg, som tillskapats enligt expropriationslagen.

(Allmän väg till vilken väghållaren har äganderätt utgör i princip särskild stadsäga om staten är väghållare men redovisas i bihang C som staden är väghållare; jfr ovan.)

Vid tillkomsten av stadsregisterförfattningarna var frågan om registerkarta föremål för omfattande diskussion. I 1911 års förslag till förordning angående fastighetsregister hade föreslagits att registerkartan i allmänhet skulle grundas på mätning enligt numerisk metod och att i samband med registerkartans upprättande gränsbestämning skulle företagas av alla fastighetsgränser (med vissa undantag), som inte förut blivit i laga ordning bestämda. Förslaget utgick från det betraktelsesättet, att det med hänsyn till fastighetsregistrets uppgift såsom underlag för fastighetsboken var nödvändigt ur rättssäkerhetssynpunkt med en hög grad av noggrannhet och säkerhet i redovisningen av fastigheternas gränser. Förslaget rönt emellertid kritik ur kostnadssynpunkt, vilket ledde till att kraven på mätning och gränsbestämning slopades. I 1914 års förslag gavs registerkartan karaktär av översiktskarta. Kartan skulle ha till uppgift att underlätta kontrollen av att inga luckor eller dubbelföringar förekom vid fastighetsredovisningen samt i övrigt såsom en orienteringskarta underlätta återfinnandet av de särskilda fastigheterna. Det framhölls att det inte kunde ifrågasättas att registerkartan skulle ha vitsord framför »specialkartorna», varmed bl. a. torde ha avsetts fastighetsbildnings- och gränsbestämningsskartor. I 7 kap. 6 § FBLS har på grundval av 1914 års förslag stadgats, att registerkarta såvitt möjligt skall upprättas med ledning av förut befintligt kartmaterial. Saknas för visst område sådant material gäller som huvudregel att mätning skall ske. Därvid skall användas grafisk metod, såvida inte sta-

den eller vederbörande sakägare vill bekosta mätning efter numerisk metod. Redovisning helt utan mätning, dvs. på grundval av en skiss, är också tillåten, om så kan ske utan fara för osäkerhet eller oreda.

Vid registerkartas ajourhållning läggs nytillkommande linjer in med ledning av kartan till resp. akt — fastighetsbildning, stadsplan etc. — som föranlett förändringen.

Registerkartorna torde, till följd av de regler som gäller för upprättandet, från början i allmänhet ha framställts genom sammanställning av befintligt material, ofta av ojämn beskaffenhet. Utvecklingen har emellertid gått i den riktningen att registerkartor i allt större utsträckning grundats på nymätning. Detta gäller såväl registerkartor som upprättats vid uppläggande av stadsregister för nya områden som även registerkartor som i samband med renovering (omritning) ersatt äldre registerkartor. För renovering av registerkarta erfordras medgivande av KB.

15 Fastighetsregistrens tekniska anordning

Såväl jordregistren som stadsregistren består av böcker (band) i stora format, vari införingarna i allmänhet sker för hand med bläck. För vissa ofta återkommande införingar används stämplor.

Tidigare förekom endast fasta bokband. Registren är därför till största delen upplagda i sådana. I de fasta banden består ett upplägg av en vänstersida och en högersida. Varje rum på upplägget sträcker sig då över båda sidorna. Upplägget kan fortsätta över flera dubbelsidor, beroende på antalet objekt (fastigheter etc.) som skall redovisas på upplägget. Tillkomsten av nya fastigheter vid registrens förande föranleder att uppläggen tillväxer eller att nya upplägg inrättas. Vidare skall en viss

inbördes ordning föreligga mellan uppläggen och de till ett upplägg hörande bladen om möjligt komma i omedelbar följd efter varandra. Med tanke härför lämnades vid registrens uppläggande reservutrymmen enligt vissa grunder, som i princip innebar att hänsyn skulle tagas till den väntade framtida utvecklingen inom varje särskild ort. Givetvis kunde det icke undvikas att utvecklingen ofta blev en annan än den förutsedda. I avsevärd utsträckning har det därför blivit nödvändigt att fortsätta snabbt växande upplägg på ny plats i bandet eller i ett nytt band, supplementband. Så kan ha skett i olika omgångar, med påföljd att ett upplägg kan förekomma på olika platser i ett eller flera band. Detta gäller särskilt jordregistret, eftersom en sådan enhet, för vilken jordregisterupplägg är inrättat, dvs. i allmänhet ett jordebokshemman, kan omfatta stora markarealer, vilka vid urbanisering kan bli uppdelade i ett mycket stort antal fastigheter, ej sällan flera hundra. Å andra sidan gäller beträffande många registerupplägg, att därå upptagen enhet ej alls eller endast i obetydlig omfattning har berörts av åtgärder av sådan art som föranleder införingar i registret. Det för uppläggets tillväxt anslagna utrymmet har förblivit outnyttjat.

Till följd av de ovan berörda olägenheterna med fasta band föreskrev lantmäteristyrelsen beträffande jordregistret år 1928 att supplementband, som därefter erfordrades, skulle inrättas som skruvliggare. Skruvliggare är av lösbladstyp och medger därför insättning av nya blad samt omflyttning av insatta blad. I likhet med de fasta banden är skruvliggarna så anordnade, att varje rum sträcker sig över en vänster- och en högersida. År 1937 infördes för jordregistret lösbladsband i ett utförande, som innebär att varje sida i bandet inne-

håller alla de kolumner, som skall finnas på ett upplägg. Ett rum sträcker sig därvid över blott en sida, och ett upplägg som påbörjas på en framsida (högersida) fortsättes på baksidan. Detta system ger ytterligare ökad flexibilitet.

För stadsregistren öppnades möjlighet att använda lösbladsband genom en särskild kungörelse härom år 1950 (SFS 516). Lösbladsband må användas för såväl tomtbok och stadsägobok som för bihang B och C. Lösbladsbanden för stadsregister är utformade efter samma principer som lösbladsbanden för jordregister. För både jordregistren och de stadsregister, som redan upplagts i fasta band (m.a.o. den allt övervägande delen av registren), gäller att lösbladsband i princip införes endast i den mån registrens tillväxt föranleder därtill. I stort sett gäller därför att de redan upplagda fasta banden, liksom skruvliggarbanden i den mån sådana inrättats för jordregistret, måste användas parallellt med de nytillkommande lösbladsbanden. Endast genom överflyttning — och därmed sammanhängande omskrivning — av uppläggen i de gamla banden till nya band kan en fullständig övergång till lösbladsband ske. Sådan överflyttning av upplägg skall enligt gällande föreskrifter ske i vissa fall. Någon allmän överflyttning till lösbladsband har emellertid inte kunnat komma i fråga.

Emellertid tillväxer fastighetsregistren ej blott genom nytillkommande upplägg och nytillkommande fastigheter på uppläggen utan även genom nya införingar i rummen för befintliga fastigheter och andra objekt. Det inom ett rum befintliga reservutrymmet är därvid ibland så knappt, att nya anteckningar måste införas på annan plats, nämligen i första lediga till upplägget hörande rum, vilket kan vara beläget på ett helt annat ställe i bandet eller i ett annat band. Från sådant fortsättnings-

rum kan senare behövas ytterligare fortsättning, som därvid måste placeras i första då lediga rum, varigenom uppkommer ytterligare hopp i redovisningen. Nu angivna olägenheter är främst märkbara i jordregistret, där rummen har en fast höjd om fem skrivrader. Vid lösbladssystem blir dessa olägenheter ej helt undanröjda med mindre än att varje rum får omfatta ett helt blad, så att fortsättningsblad vid behov kan inskjutas för varje rum. En dylik flexibel men genomsnittligt sett utrymmeskrävande disposition av lösbladsbanden har ej genomförts beträffande jordregistret men däremot i huvudsak beträffande stadsregistret.

Fastighetsregisterbanden är vidlyftiga till formaten, i runda tal 50×35 cm för fasta band och 40×50 cm för lösbladsband. Ett band väger normalt 7,5—10 kg.

Till fastighetsregistren hör vissa hjälpregister. Över de i jordregister intagna fastigheterna skall föras namnregister, omfattande de i uppläggens överskrift upptagna namnen (Åby N:r 1 etc.) samt i förekommande fall namn, som kan vara införda i jordregistrets kolumn för särskilt namn å fastigheten. Namnregistret, som i likhet med jordregistret är ordnat sockenvis, tjänar genom förekommande hänvisningar som en ingångsförteckning till jordregistret och utgör dessutom en sammanställning till grund för behandlingen av namnsättningsfrågor. Även beträffande namnregistret har uppläggen i fasta band inneburit olägenheter. I många fall har uppkommit behov av omskrivning av namnregistret. Enligt numera gällande föreskrifter skall vid sådan omskrivning namnregistret anordnas enligt lösbladssystem i särskilda pärmar.

Till stadsregister föres ett register till tomtboken och tomtbildningslängden,

specialiserat på namn (kvarter m. m.) och tomtnummer, samt ett namnregister till stadsägoboken, upptagande de särskilda namn på stadsägor, som i vissa fall finns angivna i stadsägoboken. Dessa båda register är i detta sammanhang av intresse såtillvida att FRF beträffande dem alltifrån början särskilt medgivit användande av kortsystem.

Lösbladsband skall vara försett med låsinrättning. Nyckeln skall förvaras under registerförarens ansvar. (Beträffande stadsregister gäller dessutom att nyckeln skall förvaras under lås.) Blad, varå införing skett, får ej uttagas i annat sammanhang än för registrering eller därmed sammanhängande åtgärd. I detta sammanhang kan även nämnas, att den möjlighet att för införingar använda skrivmaskin, som ett lösbladssystem i princip ger, har begränsad praktisk betydelse vid fastighetsregistrering på grund av det stora bladformatet och avsaknaden i övrigt av blanketteknisk anpassning till skrivmaskin.

Utdrag av fastighetsregistren upprättas i förekommande fall på dubbelark i format A4 (tidigare folio). Dessa blanketter utgör, i stort sett, förminskade kopior av formulären i de fasta banden och är inte speciellt tillrättalagda för maskinskrift. I allmänhet torde utdragen skrivas ut för hand.

Registerkarta till stadsregister är fördelad på blad med i allmänhet 60×80 cm rityta. Till kartan bör enligt gällande föreskrifter användas vitt ritpapper. Beträffande kartans skala gäller regler, som i princip innebär att skalan skall anpassas till kartans ändamål och de föreliggande förutsättningarna, men de flesta registerkartor torde vara upprättade i skala 1:2000. I denna skala redovisar ett normalblad med nyss angivna rityta ett markområde om $1,2 \times 1,6$ km.

Vid redovisning på registerkartan av

skedda förändringar raderas kartans tidigare innehåll i erforderlig mån. Om blad av kartan på grund av införande av förändringar eller av andra skäl blivit ottydligt eller oanvändbart får det omritas, varvid KB:s medgivande skall inhämtas före utbytet av bladen. Vid omritning skall ev. verkställd nymätning beaktas.

Fastighetskarta, som föres inom jordregisterområde där ekonomisk karta i skala 1:10000 utgivits, består av ekonomiska kartans blad (svarttrycket) på genomsynligt material. Dessutom föres en kopia av samma blad på papper som arbetskarta. Ekonomiska kartans bladformat är 50×50 cm, motsvarande 5×5 km på marken. Specialbladen, som upprättas för tätorter och vissa andra områden, skall ha skalan 1:2000 och ekonomiska kartans bladformat. Bestämmelsekartan skall ha samma format, bladindelning och skala som ekonomiska kartan och upprättas på genomsynligt material.

Vid ajourhållning av fastighetskarta och bestämmelsekarta raderas utgångna gränser och tecken bort och ersätts med nya.

16 Fastighetsregistrens primärmaterial. Arkiv

I stort sett gäller att de kartor och handlingar, som ligger till grund för uppgifterna i fastighetsregistren, arkiveras i anslutning till registren. Vidare är införingarna i fastighetsregistren försedda med hänvisning till arkivakt, varå resp. införing grundats. Den som vill ta del av en uppgift i fastighetsregistret har därför möjlighet att samtidigt utnyttja primärmaterial, som sålunda utgör ett komplement till själva registret. Bl. a. innehåller akterna de kartor, som upprättats vid olika fastighetsbildningsåtgärder. Inom områden, där re-

gisterkarta och ekonomisk karta saknas, kan med ledning av kartmaterialet i akterna upprättas sammanställningskartor, t. ex. sådana översiktskartor, som omnämnts i avsnittet om jordregistret ovan.

De föreskrifter, som gäller för arkivering, innebär i princip beträffande akter till grund för införing i jordregister att akterna förvaras i länslantmäterikontorets förrättningsarkiv, dvs. helt samordnat med jordregistret. Akter, som föranleder införing i stadsregister, arkiveras i viss mindre utsträckning hos registerföraren och i övrigt hos vederbörande byggnadsnämnd. Nämndens arkiv är vad lokalerna beträffar i allmänhet samordnat med stadsregistret. I de fall stadsregistret föres av överlantmätaren har samordning mellan register och arkiv uppnåtts därigenom att ett särskilt exemplar av stadsregistret (med bihangen B och C och registerkartan) förvaras hos byggnadsnämnden. Detta exemplar skall aktualiseras minst en gång årligen.

I viss mindre utsträckning gäller att originalakt, som legat till grund för införing i fastighetsregister, ej arkiveras på ovan angivet sätt i anslutning till registret. Så t. ex. arkiveras akter rörande laga skifte eller ägoutbyte inom stadsregisterområde hos överlantmätaren, sedan registrering skett hos registerföraren. I dessa fall arkiveras emellertid en kopia av akten hos byggnadsnämnden.

Att registreringsåtgärderna ej alltid grundas på originalakt utan på kopia el. dyl. beröres i det följande. Har registreringen grundats på kopia el. dyl. är det detta material som arkiveras i anslutning till registret.

Största delen av de uppgifter, som redovisas i fastighetsregistren, är grundade på fastighetsbildningsmyndighe-

ternas förrättningsakter. Dessa akter tillhandahålles registerföraren i original. Införing i jordregistret av förrättningar som fastställs, dvs. i huvudsak förrättningar enligt fastighetsbildningslagstiftningen, kan i allmänhet ske samtidigt med fastställelsen, eftersom överlantmätaren är såväl registerförare som, i allmänhet, fastställelsemyndighet. I övrigt, dvs. beträffande förrättningar som skall föranleda införing i stadsregister samt beträffande lagakraftvinande förrättningar såväl på landet som i stad, är genom särskilda föreskrifter sört för att förrättningsakterna insändes till registerföraren i nära anslutning till att förrättningen fastställs eller vinner laga kraft.

Även sådana införingar, som föranleds av planer och liknande beslut enligt BL, sker i viss utsträckning på grundval av originalakten; särskilt gäller detta vid införing i stadsregister. I stort sett gäller emellertid eljest beträffande införing i fastighetsregister till följd av offentligrättsliga begränsningar m. m. (planer, förbud), att registerföraren till grund för införingen erhåller avskrift av beslutet och tillhörande bestämmelser jämte kopia av karta. Även åtskilliga andra slag av åtgärder delges registerföraren på liknande sätt. Vid expropriation av område sker sålunda registreringen på grundval av ett till registerföraren översänt exemplar av i målet ingiven karta och beskrivning jämte sådant utdrag av handlingarna i målet och domstolens dom, att därav framgår vilket område som avses med expropriationen. Sammanläggning registreras i allmänhet på grundval av utdrag av ägodelningsdomarens protokoll. För vissa fall är formen för underrättelse till registerföraren ej närmare reglerad. Detta gäller t. ex. för sådan uppgift om beviljad särskild lagfart å tomtedel, som inskriv-

ningsdomaren i vissa fall skall lämna registerföraren. I dylika fall torde underrättelsen lämnas på olika sätt, antingen genom utdrag ur lagfartsprotokoll eller lagfartsakt eller genom kopia av lagfartsbevis eller genom särskilt iordningsställt skriftligt meddelande.

Systemet för information till fastighetsregistren är nästan uteslutande uppbyggt på sådant sätt, att de akter eller meddelanden, som författningsenligt skall föranleda registrering, översändes till registerföraren automatiskt. I viss mindre utsträckning förekommer dock att registreringsåtgärd skall ske på ansökan av enskild rättsägare. Sålunda skall tomt i vissa fall införas i tomtbok först då tomtens ägare gjort framställning härom.

Fastighetsbildningsakterna är i allmänhet innehållsmässigt disponerade enligt vissa föreskrifter på sådant sätt, att de uppgifter som kommer i fråga för införing i fastighetsregistren relativt snabbt kan återfinnas på vissa bestämda platser i akten. Beträffande de flesta fastighetsbildningsåtgärder av enklare beskaffenhet återfinnes dessa uppgifter i en på kartan tecknad beskrivning i tabellform. I andra fall återfinnes vissa uppgifter på kartan och övriga uppgifter i vissa särskilda beskrivningar (delningsbeskrivning etc.) i handlingarna. Den formella standardiseringen av primärmaterial med tanke på registreringsåtgärdernas underlättande är emellertid på det hela taget, dvs. sammanfattningsvis för alla olika slag av primärmaterial, mycket ofullständig.

17 Information från fastighetsregistren

Fastighetsregistren är offentliga och hålles tillgängliga för envar. Detsamma gäller de med registren sammanhörande arkiven. På begäran meddelas utdrag ur registren, i princip mot ersättning

men för offentlig myndighet i regel avgiftsfritt.

Fastighetsbildningsmyndigheterna har — särskilt om fastighetsregistret föres på annan ort eller eljest utom nära räckhåll — i stor utsträckning behov av registerutdrag. De utdrag, som successivt samlar sig hos dessa myndigheter, ordnas efter samma grund som registret och ajourhålls, varigenom efter hand bildas en mer eller mindre fullständig avskrift av registret av betydelse för den praktiska verksamheten.

Vissa förändringar i fastighetsindelningen rapporteras till inskrivningsdomaren, till den lokala skattemyndigheten och till pastor. Detta gäller i huvudsak sådana förändringar, som innebär nybildning av fastighet eller ändring av fastighets registerbeteckning, däremot inte förändringar av fastighets omfång eller konfiguration. Förändringarna redovisas periodiskt på särskilda avier, lika utformade för de tre mottagarna, varför de utskrivs på en gång med genomslag och lika även för de båda typerna av fastighetsregister (formulär Hb och formulär 14). Avierna till inskrivningsdomaren översändes veckovis i sådan tid, att de är vederbörande tillhanda före första inskrivningsdag efter registreringen. De båda övriga avierna översändes månadsvis till lokala skattemyndigheten, varifrån det ena exemplaret sändes vidare till pastor.

Beträffande de informationer från fastighetsregistren, som behövs för de vart femte år återkommande allmänna fastighetstaxeringarna, är någon aviseringsordning inte föreskriven. Taxeringsmyndigheterna låter för ändamålet verkställa särskilda utdrag.

18 Fastighetsregistrens rättsverkningar

Fastighetsregistren i allmänhet

Fastighetsregistrens huvuduppgift är att

redovisa fastighetsindelningen och lämna uppgift om de beteckningar, som vid registreringen åsatts fastigheterna. Redovisningen grundar sig på akter rörande fastigheters tillkomst, förändring och upphörande samt, beträffande äldre förhållanden varom dylika akter saknas, på vissa äldre officiella förteckningar, såvitt beträffar landsbygden främst jordeböckerna. Detta material benämnes här fastighetsakterna.

Eftersom fastighetsbeteckningarna tillkommer vid registreringen kan registren i avseende på dessa sägas ha rättsverkan. Å andra sidan kan sägas att tillkomsten av en beteckning inte innebär att något nytt rättsfaktum tillskapas. De vid registreringen åsatta beteckningarna erhåller emellertid officiell karaktär och får därigenom särskild betydelse. De läggs till grund för all officiell fastighetsredovisning och utgör i princip det enda beteckningssystem som i avtal och andra privata urkunder rörande fast egendom ger entydighet och fullständighet i objektangivelsen utan utnyttjande av sådana beskrivande upplysningar som hänvisningar till fastighetsakter eller terrängdetaljer.

Fastighetsregistrens funktion att redovisa fastighetsindelningen kan uppdelas i två delfunktioner, nämligen dels att redovisa vilka fastighetsindivider som finns och dels att redovisa varje särskild individs omfång och läge. Redovisningen i det förstnämnda avseendet framgår omedelbart av fastighetsregistren eftersom varje fastighet utgör redovisningsenhet och, som nyss berörts, åsatts särskild beteckning. Redovisningen upptager dessutom i princip även hänvisning till tillkomstakten. Redovisningen av fastigheternas omfång och läge sker i vissa avseenden, t. ex. beträffande fastighets areal, genom direkta upplysningar i registret, men i övrigt, t. ex. beträffande läge, gränser

och fördelning på fastighetsområden, genom hänvisningar till vederbörande fastighetsakter.

Fastighetsregistrens rättsliga betydelse ligger främst i deras faktiska redovisningsfunktioner i ovan berörda avseenden. Fastighetsregistrens redovisning av indelningen i fastighetsindivider läggs till grund för bl. a. fastighetsböckerna och därmed för inskrivningsväsendet. Redovisningen av fastigheternas areal tjänar som stomme för arealredovisningen vid fastighetstaxeringen.

Däremot har fastighetsregistrens redovisning av fastighetsindelningen i stort sett inte några självständiga rättsverknningar. Fastighetsregistreringen är från rättslig synpunkt sekundär och passiv i förhållande till fastighetsakterna. Det är de åtgärder, genom vilka fastigheterna tillkommit, förändrats och bestämts, som är normerande för fastighetsindelningens beskaffenhet när frågor härom uppkommer i mål vid domstol eller i förrättningar för gränsbestämning eller fastighetsbildning. Uppdagats att redovisningen i fastighetsregister strider mot innehållet i de normerande akterna skall registret rättas. Detta gäller i princip såväl fall då fastighetsbestämmande dom eller förrättning ger vid handen att registreringen är felaktig som även fall då fel uppdagats i annat sammanhang. Särskilda föreskrifter finns beträffande förfarandet vid rättelse.

Från huvudregeln att registreringen saknar rättsverknningar finns vissa undantag, som skall beröras nedan.

Redan registrens funktioner av mera faktisk art ställer vissa krav på tillförlitlighet eller trovärdighet. Denna egenkap söker det gällande registersystemet förläna registerinnehållet genom regler, som noga anger vilka slag av akter som skall utgöra registreringsunderlag samt hur uppläggande och fö-

rande av register skall tillgå. Registreringsunderlaget utgöres i princip endast av domstolars och myndigheters domar och beslut, däremot i stort sett inte av privata urkunder. Avgränsningen mellan officiella och privata urkunder framträder exempelvis i föreskrifterna rörande registrering av avsöndring, enligt vilka avsöndring — dvs. en privat rättshandling om överlåtelse av jordområde före år 1928 — skall registreras om den är fastställd eller lagfaren men inte eljest. Regler finns bl. a. om registerförare, andra myndigheters medverkan i bestämda situationer, t. ex. vid registers uppläggande, primärmateriallets tillhandahållande, tidpunkt för registrering, registerformulär, besvärsordning och förfarande vid rättelse i register. Genom dessa regler är det bl. a. sörjt för att registreringen behandlas under ämbetsansvar av myndigheter med erforderlig sakkunskap. Några särskilda regler om att registerförare vid registrering av viss fastighetsakt skall pröva aktens giltighet eller rättsenlighet finns däremot inte. Detta torde sammanhånga med det ovan anmärkta förhållandet att endast akter avseende myndigheters åtgärder är föremål för registrering.

Sedan fastighetsregistren tillkom på grundval av 1908 och 1917 års författningar har såväl officiella register som lagstiftning rörande fast egendom i successivt ökande grad anknutits till fastighetsindelningen. Sålunda är fastigheterna i åtskilliga fall objekt för stadganden som tillkom genom lagen om fastighetsbildning i stad av år 1917 och lagen om delning av jord å landet av år 1926. Genom 1932 års lagstiftning om fastighetsböcker för landet blev bestämt att dessa böcker skulle läggas upp på grundval av fastighetsindelningen. Även i andra lagar har anknutits till fastighetsindelningen, t. ex. i

1930 års lag om avstyckning från fastighet vid ändring i rikets indelning och i 1952 års sammanföringslag.

Vanligen är anknytningen i fall som de ovan berörda att tolka på det sättet att det är den *rätteligen* föreliggande fastighetsindelningen som åsyftas med anknytningen. Fastighetsindelningen enligt fastighetsregistren har i dylika fall inte någon självständig rättslig betydelse. I en del fall har emellertid anknytningen angivits avse den *enligt fastighetsregistren* föreliggande fastighetsindelning. Härigenom har tydligen registreringen erhållit självständig betydelse för vad som vid tillämpningen av ifrågavarande lagar skall anses utgöra fastighetsindelningen.

Stadganden, som på sistnämnda sätt anknyter till den enligt registren föreliggande fastighetsindelningen, återfinns i 3 § lagen om sammanläggning av fastigheter å landet (fastighet må ej ingå i sammanläggning innan den blivit upptagen i jordregistret), 13 kap. 11 § jorddelningslagen (ägolott skall vid laga skifte i regel utläggas för varje särskilt jordregisternummer) samt i 1 § lagen om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m., dvs. 1953 års legaliseringslag (lagen är tillämplig endast på i jordregistret upptagen fastighet). Här kan även nämnas att vissa av stadgandena i lagen 1932 om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet uttryckligen anknyter till fastighetsindelningen enligt fastighetsregister, nämligen 3 § första stycket (fastighetsboken skall uppläggas på grundval av upprättat fastighetsregister) och 4 § (fastighet skall i fastighetsboken upptagas under den beteckning som den har i fastighetsregistret). Samtidigt stadgas emellertid i 3 § tredje stycket, att med fastighet i samma lag förstås vad som enligt gällande bestämmelser skall såsom särskild fastighet redovisas

i fastighetsregister. (Frågan om tolkningen av dessa till synes motstridande stadganden må här lämnas därhän.)

Vissa särskilda förhållanden vid stadsregister

Vissa särskilda förhållanden med hänsyn till frågan om verkan av fastighetsregistrering föreligger vid stadsregister. Den i föregående avsnitt berörda huvudprincipen, att redovisningen i fastighetsregister inte äger vitsord gentemot fastighetsakterna vid prövning av frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet, är visserligen tillämplig även för stadsregister. Emellertid var den fastighetsindelning, som förelåg i städerna vid tiden för stadsregisterförfattningarnas tillkomst och registrens uppläggande, annorlunda beskaffad än fastighetsindelningen på landet. Den var även mera svåråtkomlig i tillgängliga officiella urkunder. Vid uppläggande av stadsregister företas därför som förberedande åtgärd en utredning i särskild ordning rörande fastighetsindelningens beskaffenhet. Denna särskilda utredning innefattar även upprättandet av registerkartan och benämnes i 7 kap. lagen om fastighetsbildning i stad, där de grundläggande reglerna om förrättningen finns, förrättning för registerkartas upprättande. Förrättningen är enligt dessa regler att uppfatta som ett led i registeruppläggandet. Den verkställs emellertid av särskild förrättningsman och är beträffande bestämmandet av stadsägoindelningen och fastighetsbeteckningarna föremål för särskild fastställelse. Förrättningen tillgår i huvudsak så att förrättningsmannen *ex officio* företar viss utredning och upprättar karta med vissa tillhörande längder, samt därefter genom kungörelse »i den ordning, som i staden brukas» uppmanar fastighetsägare, in-teckningshavare och andra som vill uttala

sig angående utredningen att inom viss tid göra skriftlig framställning hos KB (förr magistraten), som efter att ha hört inskrivningsdomaren beslutar angående stadsägoindelning och beteckningar och därvid tillser att erforderliga rättelser och tillägg blir införda. Handlingarna överlämnas sedan till registerföraren, som utför övriga i registeruppläggandet ingående åtgärder.

Det tillgängliga underlaget för uppläggande av fastighetsregister var i städerna annorlunda beskaffat än på landet. Kronans jordebok, som fick utgöra stomme för jordregistret, fördes inte i städerna. De förteckningar, som för jämförliga ändamål fördes i städerna, var av växlande beskaffenhet. Underlaget för den utredning, som skall företas vid uppläggande av stadsregister, är på grund härav samt på grund av skiljaktigheter i fråga om systemen för jorddelning av mera oenhetlig beskaffenhet än det aktmaterial som ligger till grund för jordregister.

Nu inställer sig frågan om de särskilda förhållanden och regler rörande stadsägoindelningen, som ovan berörts, medför att redovisningen av denna indelning har längre gående rättsverknningar än vad redovisning i fastighetsregister eljest har. Det som kan tala för att så bör vara fallet är främst att de för stadsägoredovisningen normerande dokumenten och förhållandena inom de områden för vilka bestämmelserna om stadsregister tillkom, dvs. främst de då befintliga städerna, är av mera blandad beskaffenhet och i stor utsträckning sämre tryggade ur bevis-synpunkt än de urkunder som ligger till grund för övrig registrering av fastighetsindelningen. Samtidigt är förfarandet vid utredning och redovisning av stadsägoindelningen mera utbyggt, särskilt genom det nödvändiga kravet på kartredovisning, än vad som gäller

för fastighetsutredning vid uppläggande av jordregister. Härtill kommer beträffande stadsägoutredningen den omständigheten att förfarandet är fristående från registeruppläggandet i övrigt (jfr ovan). Dessa omständigheter kan utgöra skäl att förläna stadsregistrets stadsägoredovisning självständig verkan i förhållande till registreringsunderlaget i större utsträckning än vad som är fallet vid fastighetsregistrering i övrigt.

Emellertid synes detta i huvudsak inte vara fallet. Att den enligt utredningen föreliggande redovisningen åtminstone i stort sett inte är avsedd att äga vitsord gentemot de urkunder och förhållanden, som ligger till grund för utredningen, framgår av stadgandet i 7 kap. 8 § FBL. (En helt annan sak är att förrättning för upprättande av registerkarta och över huvud taget det utredningsarbete som skall göras vid uppläggande av stadsregister rent faktiskt har avgörande betydelse som grund för stadsregistrets fastighetsredovisning.) I motiven har uttalats att »den på magistraten ankommande prövningen, vilket område ett visst fång eller en viss in-teckning må hava avsett, väl är bestämmande för fastighetsindelningen vid fastighetsregistrets upprättande, men givetvis icke föregriper den prövning, som kan äga rum genom rättgång. Magistraten bör över huvud taget ej inlåta sig på att pröva uppkommen tvist om äganderätt — — —» (1911 års bet. s. 257). I överensstämmelse härmed innehåller stadgandet, att förrättning för registerkartas upprättande ej må uppehållas av tvist om ägande- eller besittningsrätt, utan skall vederbörande områden upptagas i enlighet med innehavet vid tiden för förrättningen. Med besittningsrätt torde här avses främst den särskilda form av besittningsrätt, som tidigare var vanlig i stä-

derna och som brukar benämnas ständig besittningsrätt (ofri grund). Dessutom har givits regler, av vilka framgår att i fastighetsregistret — således även i stadsägoredovisningen — skall iakttagas de ändringar, som föranledes av att genom utslag, som rör fastighetsområde eller gränser, »visst område frångått fastighet för att läggas till annan fastighet eller bilda särskild fastighet» (31 § FRF). Reglerna anvisar även ändringsåtgärder för det fall att utslag i annat hänseende ger vid handen att redan gjord anteckning i fastighetsregistret är oriktig (31 §).

Att den enligt utredningen föreliggande stadsägoindelningen åtminstone i stort sett inte kunnat ges rättsverkan gentemot de grundläggande omständigheterna torde bl. a. sammanhånga med förfarandets från rättslig synpunkt något summariska karaktär. Till närmare belysning av frågan om utredningens karaktär kan återges följande utdrag ur ett yttrande av fastighetsregisterkommissionen i ett mål om gränsbestämning (kommissionens meddelande XXXII, utgivet år 1930, s. 30—31):

Upprättandet av ett fastighetsregister innebär uppenbarligen vad namnet anger, ett förtecknande av de fastigheter, som det berörda området omfattar, således ett angivande av de rättsligen bestående fastigheterna. Vid upprättandet av fastighetsregister för stad har emellertid den principen fastslagits, att varje del av stadsområdet skall på ett eller annat sätt redovisas. Denna princip kan nödgå till ett redovisande av mark, som vid ett slutligt rättsgiltigt avgörande icke står sig, ett tillskapande av fastigheter, som icke äro a priori fastigheter i rättslig mening, utan snarare äro att betrakta såsom markområden, som upptagas såsom fastigheter i avvaktan på, att ett slutgiltigt rättsavgörande skall träffas beträffande områdenas rätta natur och art.

För en närmare förståelse av dessa spörsmål torde vara skäl att något utveckla de grunder, efter vilka den fastighetsindelning tillkommer, som får sitt uttryck i magistratens (här överståthållarämbetets) fastighetsindelningsbeslut.

I 7 kap. 9 § 2 st. FBL anges bl. a., att vid

fastighetsindelningens bestämmande skall såsom stadsäga anses område, som vid mätningsförrättning utlagts såsom särskild fastighet eller som eljest i ägarens hand må anses såsom särskild fastighet, *så ock varje stadsägoområde i övrigt*. I anslutning härtill är i 2 § 1 mom. FRF stadgat, att i fråga om redovisning å registerkartan av särskilda fastigheter och områden skall iakttagas, att där skola på olika sätt utmärkas — förutom (rättsligen bildade) tomter, samfälliga områden samt väg, gata eller annan allmän plats — område, som vid mätningsförrättning blivit utlagd såsom särskild fastighet (stadsäga), sådant vattenområde, som *ej veterligen* hör till en eller flera fastigheter enskilt, vilket redovisas i ett särskilt bihang C till registret, samt slutligen *varje område, som där-efter kan återstå*, vilket område skall betecknas såsom stadsäga. Av 7 kap. 9 § 2 st. FBL jämförd med 5 § FRF torde framgå, att område av sistnämnda slag, som i förstsagda lagrum torde avses med uttrycket 'varje stadsägoområde i övrigt', också skall indelas till fastighet, stadsäga.

Vad nu anförts torde giva vid handen, att den genom fastighetsindelningsbeslutet framkomna markredovisningen redan apriori i vissa delar icke kan anses slutgiltig. Så är förhållandet med vattenområden, beträffande vilka, på grund av de ovissa och svårutredda förhållandena ofta föreligger omöjlighet att i den administrativa ordning, vari registret uppgöres, verkställa en juridiskt riktig utredning, liksom ock med de markområden, som återstå efter övriga områdens klarläggande och om vilka vid registreringsarbetet någon klarhet icke kunnat vinnas. Enda skillnaden mellan dessa två slag av områden är, att vattenområdena icke redovisas såsom i sig själva utgörande fastigheter, utan upptagas utom fastighetsindelning och redovisas i bihang C på samma sätt som gator och allmänna platser, under det man beträffande de markområden, om vilka klarhet icke kunnat vinnas, valt att redovisa dem såsom stadsägor dvs. i fastighetsindelningsbeslutet angiva dem vara fastigheter.

Att beträffande en stadsäga av sistnämnda slag hävda, att den såsom genom fastighetsindelningsbeslutet tillkommen, ehuru en närmare undersökning givit vid handen att den i själva verket icke varit en självständig fastighet, likväl måste såsom sådan bibehållas, torde vara att tillägga fastighetsindelningsbeslutet en alltför stor betydelse. Likaväl som här torde föreligga ett typiskt exempel på fall, då domstols lagakraftvunna utslag efter rättegång kan medföra ett dylikt områdes avförande såsom

särskild fastighet ur registret, bör ock frågan om områdets egenskap av särskild fastighet eller icke kunna komma under bedömande vid gränsbestämningsförrättning, eftersom ju i rättegång, som tillkommer i anledning av klagan över förrättningen, just kan vara fråga om dessa förhållanden. Vid bestämmandet av gränserna för en rättslig fastighet kan ofta komma i fråga att bedöma, huruvida därtill hör vattenområde. Den omständigheten, att detta vattenområde i registret är upptaget i bihang C och således ej redovisat såsom del av stadsägan kan icke hindra att detsamma, i den omfattning det visar sig tillhöra annan fastighet, också inmätas i denna. Skulle vid förrättningen utrönas, att hela det såsom en stadsäga upptagna området hör till en eller flera andra fastigheter, skola alltså denna fastighets eller dessa fastigheters gränser kunna uppdragas så, att hela stadsägan faller innanför dessa gränser.

Det tillgängliga rättsfalls materialet beträffande frågan om stadsägoindelningens betydelse som norm vid fastighetsbestämmande avgöranden är knapphändigt bl. a. såtillvida att det endast innehåller ett begränsat antal varianter av tänkbara konkreta förhållanden. Rättsfallen lämna exempel på att registrerad fastighet haft annan omfattning beträffande gränssträckning och ägoområden än registret utvisat, att registrerad fastighet helt saknat konkret förankring och sålunda rätteligen varit obefintlig samt att som fastighet ansetts objekt, som icke varit registrerat som fastighet. Fastighetsbestämmande åtgärd synes ha aktualiserats främst i fall, då de normerande förhållandena utgjorts av äganderättsförhållanden. Några tillämpningsfall, där fråga varit om inteckningsförhållandenas betydelse som norm, har icke påträffats.

I vissa särskilda avseenden torde den vid registeruppläggandet gjorda stadsägoredovisningen ha normerande betydelse för frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet. Sålunda torde redovisning av sänjedelning — varvid

sämjelotterna upptagits som särskilda stadsägor — medföra att sämjedelningen sedermera icke kan hävas. Vidare har redovisningen vid registerkartans upprättande ansetts avgörande för frågan om viss fastighet är tomt eller stadsäga.

Enligt de ursprungligen gällande bestämmelserna skulle stadsägoindelningen i viss utsträckning ske på grundval av markägarens önskemål. Objekt, som eljest skulle ha redovisats som en stadsäga, kunde nämligen uppdelas i flera stadsägor i enlighet med framställning från ägaren, om ägaren var kronan, staden eller allmän inrättning eller stiftelse (FBL 7:9 sista stycket). Bestämmelserna i fråga upphävdes år 1948. Något fall varvid stadsägoindelning, verkställd med stöd av dessa bestämmelser, kommit under domstols prövning har icke påträffats. Fastighetsregisterkommissionen har uttalat, att där est icke indelningsförslag inlagts å särskild karta, som åberopats vid framställningen om uppdelningen, och denna karta alltså får anses såsom normerande, registerkartan läser skola följas vid gränsbestämning inom det uppdelade området (meddelande V s. 27).

I fråga om järnvägsmark föreligger vissa särskilda förhållanden. Områden hörande till järnväg, å vilken lagfart i särskild ordning beviljats eller som tillhör staten, skall inom stad eller annat stadsregisterområde utgöra en enda stadsäga (FBL 7:9 fjärde stycket). Beträffande frågan om vilken mark som skall anses höra till järnvägsstadsäga resp. till angränsande fastighet torde som huvudregel få antagas gälla det samma som beträffande stadsägoindelningen i allmänhet, nämligen att äganderättsförhållandena — framgående av t. ex. expropriationsakt — icke genom stadsägoindelningen förlorar sin betydelse såsom primär norm för fastig-

hetsindelningen. Däremot är det tydligt att redovisningen av all järnvägsmark inom en stad såsom en enda stadsäga ter sig som en form av sammanläggning. Stadsägoindelningen har ur denna synpunkt fastighetsbildande verkan beträffande järnvägsmark. Här skall icke närmare ingås på denna fråga. Dock skall framhållas, att beträffande järnvägar, lagfarna i särskild ordning, dvs. de järnvägar som anlagts såsom enskilda järnvägar, finnes stadgat att järnvägen i hela sin sträckning skall anses som en sammanhängande fast egendom (1880 års förordning angående lagfart m. m. av järnväg). Redan i och med sådan järnvägs tillkomst i laga ordning torde alltså få anses ha skett en inskrivningsrättslig sammanläggning. Å andra sidan är den för stadsägoredovisningen uppställda regeln tillämplig även på järnväg som anlagts såsom statsbana, oaktat där direkt motsvarighet till nyss berörda inskrivningsrättsliga reglering saknas. Vidare har i praxis ansetts att enskild järnvägs nedläggande icke skall medföra förändring i dess redovisning i fastighetsregister oaktat nedläggande torde innebära att järnvägen upphör att utgöra sådant enhetligt inskrivningsrättsligt objekt, som avses i 1880 års förordning. I samband med nedläggandet av viss enskild järnväg beslöt nämligen Kungl. Maj:t att i huvudsak lämna utan åtgärd en framställning om föreskrifter angående järnvägsmarkens redovisning i jordregister och stadsregister (Mättnings- och fastighetsregisterväsende 1953 s. 15—17). I detta sammanhang kan anmärkas, att lantmäteristyrelsen i sitt remissyttande i detta ärende bl. a. framhöll, att gällande regler för registrering av järnvägsmark i stadsregister delvis är ganska invecklade och inkonsekventa. Vissa reformer torde vara av behovet påkallade, men genomförandet härav bör,

uttalade styrelsen vidare, ske i samband med den allmänna revision av registreringsbestämmelserna, som skall verkställas i samband med revision av fastighetsbildningslagstiftningen.

I anslutning till frågan om stadsregistreringens rättsverkningar bör även nämnas, att administrativt bildade tomter blir rättsligen bestående tomter genom registrering i tomtboken (utom i det fallet att tomt bildas genom sammanläggning). Registreringen utgör alltså här, på i princip samma sätt som är avsett att gälla vid fastighetsbildning enligt förslaget till ny fastighetsbildningslag, avslutande moment i fastighetsbildningsproceduren.

2 Vissa utländska system

Detta avsnitt är för fastighetsregisterutredningens räkning utarbetat av lantmätaren Alfr. Örbeck.

21 Inledning

Fastighetsregistret i Sverige motsvaras i de flesta andra länder av *katastern*. Denna är en metodiskt uppställd förteckning i förening med ett kartverk. Registerenheten är parcellen, dvs. i princip varje jordstycke som tillkommer en och samma person med viss rätt, t. ex. äganderätt. Så gott som alla europeiska katasterverk grundar sig på en för katasterändamål verkställd uppmätning av dessa markparceller. I vissa fall kan registreringen omfatta även andra slag av enheter.

Nästan alla katasterverk har tillkommit som en följd av de grundskatte-reformer, som genomfördes i de västeuropeiska länderna efter franska revolutionen. De är alltså ursprungligen skattekatastrar (undantag är t. ex. Ba-

den, Monaco, Schweiz) och grundar sig på beskattningslagar från början eller förra hälften av 1800-talet. I katastern lämnades därför, förutom informationer om parcellens omfattning och storlek, uppgifter om dess avkastning eller värde samt om dess ägare. Inmätningen av parcellerna skedde under tidsnöd och med enkla metoder.

På grund av arbetsuppgiftens stora omfattning tog i varje land uppläggningsarbetet av katastern så lång tid i anspråk — upp till 50 år i de största länderna — att de första katasterverken var föråldrade redan från början. Ajourhållningen skulle med den allt snabbare samhällsutvecklingen komma att bli en svår uppgift.

Katastern utvecklades med förändringarna i samhällsstrukturen. Med industrialiseringen kom de gamla reglerna för beskattning av jord att bli föråldrade. I samband därmed bortföll katasterns ursprungliga uppgift att direkt tjäna beskattningen av jorden. Grundskattekatastrarna förlorade emellertid ej därmed sin betydelse. De innehöll uppgifter, som kunde användas av förvaltning och näringsliv för många ändamål. Vidare kom de att användas som bevismedel i fråga om jordegendomar- nas omfattning och gränser. Katasterns nya funktioner ledde till en utveckling från skattekataster mot dels rättskataster och dels kataster för flera olika ändamål.

Utvecklingen mot rättskataster förutsågs redan i den sammanställning av lagar och instruktioner rörande beskattning och kataster, som under namnet »le Recueil Méthodique» utgavs i Frankrike år 1811 och kom att bli förebild för många katasterverk. Däri framhålles katasterns betydelse som rättsgrund vid bevisning i fråga om fast egendom. Katastrarna hade ej från början rättsverkan. Att många katastrar tagit åt

sig viss rättskraft och andra är på väg att få sådan, är en följd av att man vid upplägget av de register, som motsvarar de svenska fastighetsböckerna, började använda katasterbeteckningen som benämning på inskrivningsenheten (parcellen). Eftersom fastigheten individualiserades i fastighetsböckerna genom katasterbeteckningen ansågs katasterns uppgift om parcel-lernas gränser kunna få avgörande betydelse vid bestämmande av fastighets omfattning. Förutsättningen för en sådan funktion var dock att gränsernas fastläggande ingick som ett led i katasterföringen, att fastighetsgränserna markerades på varaktigt sätt i samband med katastermätningarna och att dessa sistnämnda utfördes med tillräcklig noggrannhet ävensom att katastern ständigt hölls aktuell.

Föreskrift om utmärkande av fastighetsgränser finns i ett flertal länder, t. ex. Elsass-Lothringen i Frankrike, Schweiz och Tyskland (Bayern, Hessen, Rheinland-Pfalz, Baden-Würtemberg, Niedersachsen, Saargebiet). I Belgien och Frankrike med undantag av Elsass-Lothringen är gränsmarkering icke obligatorisk. I Holland måste gränsmarkering ske innan ny mätning verkställs, och i Luxemburg måste gränserna markeras där katastern förnyas samt i fall av ändring i fastighetsindelningen. I Österrike föreskrivs markering av gränserna vid delning av fastighet, och i Polen skall gränserna för fastigheter, som tillhör staten, utmärkas med tydliga och varaktiga markeringar. I åtskilliga länder har, där gränsmarkering är beroende av markägarens initiativ, sådan markering föreskrivits såsom ett villkor för att få viss fastighet upptagen i katastern och därmed införd i fastighetsboken.

Katasterns rättsverkningar i fråga om gränser hör nära samman med fastig-

hetsbokens rättsverkan. I länder (t. ex. Tyskland och Schweiz) med rättsligt skydd för den som i god tro förlitar sig på fastighetsbokens innehåll, utsträcks detta skydd vanligen även till fastighetsgränserna.

I katastern intagna beskrivande uppgifter, såsom ifråga om brukningssätt, läge och storlek, tillmäts givetvis inte någon rättsverkan.

Utvecklingen mot flerändamålskataster är en följd av friheten i katasterns utformning sedan dess funktion att direkt tjäna beskattningen upphört. Man försöker numera göra katastern mera mångsidig så att den jämte sin primära funktion som fastighetsregister kan ge ett fylligare underlag för värdering, planläggning, belåning, statistik, forskning och vetenskap samt för framställning och ajourhållning av topografiska kartverk och de ekonomiska kartor, som i en del länder upprättas för att fylla luckorna mellan sistnämnda kartverk och katasterkartorna.

I arbetena med katasterns förnyande, ajourhållning och anpassning efter ändrade förhållanden och stegrade anspråk har man i möjligaste mån tillvaratagit framstegen inom mätningstekniken. För att göra katasterkartorna lättillgängliga för bl. a. planläggnings- och ekonomiska ändamål gör man dem numera reproducerbara.

Även de skrivna registren är föremål för modernisering. De nya förteckningarna upprättas på lösa blad, vilket gör dem mera översiktliga och lätthanterliga och ger möjlighet att använda moderna kontorsmaskiner för utskrift och duplicering. Övergång till hålkort och användning av hålkortsmaskiner för katasterns upplägning och förande har skett i Österrike och Hessen (Västtyskland) och är på väg i flera länder.

Som exempel lämnas nedan viss re-

dogörelse för katasterförhållandena i Frankrike, Holland, Österrike och Schweiz.

22 Frankrike

Frankrikes första kataster, »le Cadastre Napoléonien», tillkom efter lagstiftning år 1807. Arbetena med katastern igångsattes påföljande år och avslutades år 1850. Det färdiga katasterverket bestod av

översiktskartor i skalan 1:5 000, utvisande bl. a. kommunernas indelning i katastersektioner om 200 à 400 hektar,

sektionsvis upprättade katasterkartor i skalan 1:2 500,

le tableau indicatif des parcelles, en förteckning till grund för

les matrices, vilka utgjordes av kommunvis och efter ägare upplagda register, som för varje ägare redovisade de honom tillhöriga parcellerna med angivande av bl. a. parcellens läge och nummer, dess areal och bruknings sätt, värdeklass och skatt.

Katastern var upprättad för skatteändamål. Redan när den var färdigställd konstaterades den vara föråldrad och behäftad med fundamentala fel. År 1898 utfärdades en lag som tillät kommunerna att under vissa villkor renovera sin kataster. Den renoverade katastern skulle stödja sig på rikstriangelring och kartorna skulle ajourhållas. Innehållet i registren skulle i huvudsak vara detsamma som i den gamla katastern. Renoveringen fick av ekonomiska skäl begränsad omfattning.

I lag år 1930 föreskrevs slutligen en allmän renovering av katastern, dock utan ändring av dess väsentliga fiskalska syfte. Fullständig förnyelse skulle enligt denna lag ske endast om en sådan var ofrånkomlig på grund av långtgående förändringar i parcellindelningen. I de flesta kommunerna inskränktes renoveringen till att på ett enkelt sätt bringa den gamla katastern à jour. Ka-

tasterförteckningarna omarbetades för att underlätta ajourhållningen.

Renoveringen av katastern hade den 1 januari 1964 omfattat 30 250 av landets 38 000 kommuner. Den beräknas kunna avslutas omkring år 1972. Intill dess får man räkna med två kategorier: Kommuner med gammal och kommuner med renoverad kataster. I båda fallen omfattar katastern, som är upplagd kommunvis, i huvudsak följande delar:

Le plan cadastral, uppställd i bokform (75 × 105 cm) och bestående av

a) en översiktskarta i liten skala, oftast 1:10 000, visande kommunens område med dess indelning i katastersektioner samt dess uppdelning på »feuilles parcellaires», detaljkartor;

b) sektionsvis upprättade detaljkartor i någon av skalorna 1:5 000, 1:2 500 och 1:1 250 beträffande gamla kartor och renoverade sådana samt 1:4 000, 1:2 000 eller 1:1 000, ibland 1:500, då det är fråga om kartor upprättade efter år 1836.

Le registre des états de section, ett i numerisk ordning upprättat register över de på kartan redovisade parcellerna. De senast upprättade registren är påfallande enkla och innehåller i huvudsak endast uppgift om läge och areal samt hänvisning till ägarens upplägg i katastermatrisen.

La matrice cadastrale, en efter ägare upprättad förteckning vilken för varje ägare anger de parceller inom kommunen som tillhör denne. Parcellerna, betecknade genom sektionslittera, nummer och ortsläge, inskrivs med areal, »nature» (ägoslag), värdeklass och beskattningsbar avkastning (för bebyggd parcell anges endast »nature» och avkastning). Den gamla katasterns matrisblad är sorterade efter nummer på ägarnas upplägg och fast inbundna. Hos den renoverade katastern inskrivs obebyggda och bebyggda parceller på skilda blad i olika färger eller på skilda delar av samma blad. Matrisbladen är lösa och sorteras i alfabetisk ordning efter ägarnas namn. En tabell med ägarnas namn i ordning efter uppläggsnummer inleder matrisen.

Renoveringen sker i vissa fall genom »revision» och består då av en på enkelt sätt utförd komplettering av det gamla kartmaterialet. I andra fall fordras en

fullständig »refection», vilken grundar sig på nymätning, terrester eller fotogrammetrisk. Efter renoveringen ajourhålls såväl kartorna som sektionsregistren och matriserna. Kostnaderna härför åvilar staten, men markägarna skall själva förete de handlingar som visar skedda förändringar.

Vid »revision» av katastern utreds parcellernas omfattning genom inventering på marken, utförd av en katastertjänsteman biträdd av en därför utsedd kommission. Markägarna underrättas om inventeringen. Vid »refection» förfar man på samma sätt, men proceduren är förenad med en obligatorisk avgränsning av all egendom. Avgränsningen sker i samarbete med markägarna men är ingen formell gränsbestämning. Den biträdande kommissionen, »la Commission communale de délimitation», har endast en medlande funktion. Varken vid »revision» eller »refection» sker någon markering på marken av fastighetsgränserna (ett år 1955 utfärdad dekret säger uttryckligen att »Cette délimitation n'entraîne pas l'obligation du bornage»). Markering av gränser är i Frankrike obligatorisk endast i Elsass-Lothringen.

Katasterväsendet i Frankrike omhänders efter en omorganisation år 1941 av »le Service du Cadastre», som utgöres av »le Service central», den centrala myndigheten, »le Service régional», bestående av nio tekniska direktioner vilka har överinseendet över de tekniska arbetena, samt »le Service départemental», vilken jämte en »bureau du Cadastre» är inrättad i vart och ett av de departement vari Frankrike är indelat. Chefen för le Service départemental är vad beträffar de lantmäteritekniska arbetena ställd under »le Directeur technique régional» samt i övrigt under »le Directeur des Impôts» (en skattemyndighet). Varje departe-

ment är indelat i minst tre distrikt med personal som svarar för de lantmäteritekniska arbetena med katasterns renovering och ajourhållning. Även privata lantmätare sysslar enligt uppdrag med katasterns renovering. Katasterkartorna med tillhörande handlingar förvaras hos le bureau du Cadastre. Dessutom har varje kommun ett exemplar av sin kataster förvarat hos mären, där materialet är tillgängligt för allmänheten.

23 Holland

Sedan Nederländerna år 1810 för en kort tid införlivats med Frankrike och fransk rätt blev gällande i landet, bl. a. skattelagarna och den år 1807 utfärdade lagen om inrättandet av »le Cadastre Napoleonien», påbörjade man år 1811 parcellmätningen och markvärderingen för upprättandet av en skattekataster i Nederländerna. Arbetena fortsattes efter det Nederländerna år 1815 återvunnit sin självständighet. De franska föreskrifterna var övergångsvis gällande till år 1825. År 1832 var arbetena avslutade, och katastern kunde tagas i bruk. Genom lagstiftning vid upprepade tillfällen har katastern anpassats till befolkningstillväxten och utvecklingen i övrigt. Tidigt insåg man nödvändigheten av den äldre katasterns ajourföreling. Genom pågående nymätning är den numera föremål för ett systematiskt förnyande. På grund av ändrade regler för beskattningen har katastern numera sin huvudsakliga betydelse för fastighetsredovisningen och inskrivningsväsendet.

Registerenheter grundar sig på en djuptgående indelning. Med parcell menas inte bara varje särskilt markområde, som är i en och samma ägares hand och som är föremål för samma slag av brukande. Om en sådan parcell genom-

skäres av diken, vägar, o. dyl., registreras nämligen varje del av parcellen som en enhet för sig.

Katastern är upplagd kommunvis och omfattar i huvudsak följande delar:

Katasterkartorna. De äldre katasterkartorna upprättades allt efter detaljtätheten i skalorna 1 : 1 250, 1 : 2 500 och 1 : 5 000. Vid nymätningar använder man nu skalorna 1 : 1 000 och 1 : 2 000, i en del fall 1 : 5 000. På översiktskartor i mindre skala visas indelningen i katastersektioner samt bladindelningen.

Vid ajouurföring ändras ej originalkartan (»minuutplan») utan detta sker på en noggrann kopia av denna (»bijblad»). Varje ändring av fastighetsindelningen redovisas på en kopia av detta bijblad (en s. k. »hulpkaart») varefter radering och kompletteringsritning sker på nämnda bijblad.

De kadastrale legger (katasterliggaren), vilken i sin äldsta form var färdig år 1832 och förnyades år 1875. I denna liggare antecknas på ett samlingsblad (»leggerartikel») alla parceller som tillhör en och samma person med samma slag av sakrätt (ägenderätt eller arrende med sakrättslig verkan, »erfpacht»). På bladet anges i dess huvud artikelnummer samt ägarens (rättsinnehavarens) namn, yrke och hemort. I bladets parcellförteckning antecknas för den ifrågakvarande parcellen dess katasterbeteckning, art (ägoslag, bebyggelse), areal och beskattningsbara nettoavkastning. Förteckningen innehåller vidare hänvisning till motsvarande nr och band i hypoteksregistret samt anteckningar om förändringar och var dessa bokförts.

Register kadaster no. 71, ett hjälpregister med en sektionsvis ordnad förteckning över alla parcellerna i nummerordning med angivande av kartblad och artikel i katasterliggaren för varje parcell.

Namnförteckning i form av ett kortregister, som i alfabetisk ordning upptar namnen på de i katasterliggaren antecknade personerna med hänvisning till dels vederbörandes artikel i katasterregistret och dels band och nummer i det offentliga register vari vederbörandes fång registrerats.

Katasterns rättsverkningar är beroende av bl. a. sättet för fastighetsbokföringen och sambandet med denna samt proceduren med gränsernas upptagande vid katastern upprättande eller för-

nyande. I Holland är fastighetsbokföringen passiv. Den offentliga inskrivningen av fång, belåningar, servitutsupplåtelser o. dyl. är endast en registrerings- och arkiveringsåtgärd utan samband med någon prövning av rättsgiltigheten. En överlåtelse kan visserligen ej ske utan registrering, men denna garanterar ej att överlåtelsen är laglig. Registreringen medför, att den överlåtna parcellen förs över från säljarens till köparens artikel i katasterliggaren. Förfarandet skyddar icke tredje man, som i god tro förlitar sig på de offentliga registren.

Vid upprättandet av den ursprungliga katastern inmättes parcellgränserna sådana de som ägenderättsgränser kunde iakttagas på marken. I fall av oenighet mellan ägarna hände det ibland att gränsen utan vidare åtgärd togs upp på kartan såsom stridig. Det har ej funnits något tvång att utmärka fastighetsgräns på marken. Numera gäller att ny mätning ej sker, om gränserna ej är markerade eller på annat sätt tydliga på marken.

Katastern i Holland är under namnet »Dienst van Kataster en Hypotheken» underordnad skatteväsendet. Denna »Dienst» består av två med varandra nära förbundna delar, en administrativ och en mätningsteknisk. Med hänsyn till den administrativa verksamheten är landet uppdelat i åtta förvaltningsområden, »Directies van s'Rijks belastingen» under ledning av var sin direktör. Inom varje sådant förvaltningsområde finns ett antal »hypotekskontor», inom hela landet numera tillhoppa 25 stycken. Chef för hypotekskontoret är en »hypotheekbewaarder», vars uppgift bl. a. är att registrera överlåtelser, pantsättningar, servituts- och vissa arrendeupplåtelser m. m., dvs. att handha fastighetsbokföringen. I mätningstekniskt hänseende är landet indelat i två »divisies van de landmeetkundige dienst».

Chefen för en sådan division har uppsikt över ett antal katasterbyråer, inrättade i samma antal och inrymda i samma byggnad som hypotekskontoren. Varje byrå har en katasterlantmätare som chef. Byråns uppgift är att föra och ajourhålla katastern och den skall därför bearbeta varje förändring av parcellindelningen. Vidare har byrån att inom sitt distrikt, vilket till omfattningen sammanfaller med hypotekskontorets, i förekommande fall svara för den äldre katasterns förnyande.

Jämte de nämnda katasterbyråerna omfattar mätningväsendet en fastighetsregleringsavdelning med 12 Ruilverkavelingsbureaus, en avdelning med byråer för specialmätningar, däribland nymätningar för katastern, en avdelning som svarar för rikstriangelnätet, en fotogrammetrisk avdelning samt en avdelning som dels utbildar karttekniker och dels är ett centralt ställe för större beräknings- och kartarbeten.

För undvikande av dubbelarbete samarbetar katastern med Rijkswaterstaat, som upprättar kartor för anläggning av vägar och kanaler, samt med bl. a. vissa kommunala organ.

Kartorna och handlingarna rörande katastern förvaras på hypotekskontoret och hålls där tillgängliga för allmänheten, som har möjlighet att få utdrag eller avskrifter av registren och av kartorna fotokopior och även sammanställningar i mindre skala. Alla reproduktionsarbeten, även de för katastertjänsten, göras på en särskild reproduktionsavdelning vid katasterbyrån i Amsterdam. Hos denna avdelning förvaras på filmbas gjorda kopior av landets katasterkartor. Dessa hålls ständigt å jour, och man kan därför alltid erhålla kopior, som visar det gällande tillståndet.

Försök pågår i avsikt att undersöka möjligheterna att utnyttja hålkort i ka-

tastern. Ävenså överväger man att arkivfotografera en del av katastermaterialet för att spara utrymme och göra det lättillgängligt genom upprättande av ett »skuggarkiv» på filmkort.

24 Österrike

Katastern inrättades år 1817 genom ett kejserligt »Patent» med enhetliga bestämmelser för dåvarande Österrike-Ungern. Liksom i Frankrike och många andra länder upprättades den för skatteändamål. Katastermätningarna, vilka utfördes med stor omsorg, anslöts till ett åren 1817—1818 etablerat och därefter utbyggt triangelnät. År 1861 var denna första katastermätning avslutad. Resultatet förelåg i form av kartverk, ett för varje Katastralgemeinde (av vilka det kan gå flera på en kommun), om tillhoppa 164 357 blad jämte tillhörande beskrivningar och register.

De ursprungligen upprättade kartorna, vilka hållits å jour, ligger ännu till grund för katastern även om omfattande nymätningar företagits framför allt i tätbebyggelseområdena. De till katastern hörande förteckningarna grundar sig även på de först upprättade. Vissa innehållsmässiga förändringar har vidtagits, och vidare har man beträffande förteckningarna liksom i fråga om katasterarbetet i dess helhet sökt tillvarata teknikens utveckling. Österrike är i detta hänseende känt för sin år 1956 påbörjade omläggning till hålkortsbearbetning av katastermaterialet.

Katasterenheten är parcellen. Såsom parcell betecknas varje särskilt markområde, som är i en och samma ägares hand och som har en och samma användning. Detta för med sig att man vid katasterns förande har att ta hänsyn till ej endast förändringar av indelningen i »huvudparceller» utan även ändringar av markanvändningen inom dessa.

Katasterkartorna («die Katastralmappen») är i allmänhet upprättade i skalan 1 : 2 880 (1 tum på kartan = 40 famnar på marken). För tätbebyggda områden används skalorna 1 : 720 och 1 : 1 440, för betes-, skogs- och alpmråden skalan 1 : 5 760. För översiktsändamål upprättas kartor i skalorna 1 : 50 000.

Vid tidpunkten för omläggning till hålkortsbearbetning bestod de viktigaste delarna av katasterns »Schriftoperat» av följande förteckningar (vilka i stort sett bibehölls oförändrade även efter omläggningen):

Das Grundstückverzeichnis, en förteckning där alla parcellerna inom en Katastralgemeinde är upptagna i nummerordning. För varje parcell anges bl. a. ägoslag, areal, bonitetsklass, nettoavkastning samt ägarens namn med hänvisning till var han kan återfinnas i Grundbesitzbogen och i fastighetsboken.

Der Grundbesitzbogen, en alfabetiskt efter ägare ordnad egendomsförteckning. Varje ägare har ett numererat upplägg, på vilket alla parceller införs som tillhör den ifrågakvarande ägaren. För varje parcell antecknas i stort sett samma uppgifter som i Grundstückverzeichnis. Genom nersummering ges uppgift om egendomens hela areal.

Der Kulturflächenausweis, en förteckning som i sammandrag för varje Katastralgemeinde redovisar summa areal och nettoavkastning för olika ägoslag.

Vidare fanns vissa hjälpförteckningar, t. ex. en ägareförteckning med uppgift om ägarens upplägg (nr) i Grundbesitzbogen, samt »das Liegenschaftverzeichnis», vilken upptar fastighetsbokens upplägg i nummerordning och ger uppgift om vilka parceller som är införda på upplägget och om vederbörande ägares nr i Grundbesitzbogen.

Inskrivningsväsendet, som är anpassat till katastern, är framför allt i fråga om de materiella reglerna mycket likt det svenska. Motsvarigheten till Sveriges fastighetsbok är *das Grund-*

buch, vilken förs särskilt för varje Katastralgemeinde. Den består av fast bundna upplägg, ett för varje inskrivningsenhet. Denna kan utgöres av flera parceller, om dessa har samma ägare och samma gravationsförhållanden. Fastighetsboken förs vid allmän domstol. Beslut om inskrivning sker efter ansökning och föregås av rättslig prövning. De till grund för inskrivningen liggande handlingarna arkiveras i avskrift. Vid sidan av fastighetsboken förs en karta, *die Grundbuchsmappe*, vilken är en kopia av katasterkartan och genom mätningsväsendets försorg hålles i ständig överensstämmelse med denna.

Alla ändringar i fråga om parcellindelning och äganderätt skall införas i såväl katastern som fastighetsboken. Detta för med sig ett omfattande utbyte av informationer mellan de båda myndigheterna.

Österrike omfattar ca 8 000 Katastralgemeinden med omkring 12 miljoner parceller. Alla förändringar i äganderätt och markanvändning skall bokföras, och detta skall samtidigt ske i ett flertal förteckningar och hjälpregister. På grund av arbetsvolymen och det förhållandet, att flertalet införingar är siffermässiga eller lätt kan översättas till kod, fanns goda förutsättningar för omläggningen till hålkortsbearbetning. Omläggningen sker i en takt av omkring 1 000 Katastralgemeinden per år och är alltså ännu ej slutförd.

Den centrala myndigheten för mätningsväsendet är »Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen». Arbetsuppgifterna är fördelade på 12 avdelningar, därav 6 katasteravdelningar. En av dessa sex avdelningar ombesörjer katasterns förande, och till denna avdelning hör de 70 distrikt, »Vermessungsämter», vari landet är indelat. Hålkortsbearbetningen utföres av en särskild byrå hos den centrala myndigheten i

Wien, där även det centrala hålkorts-kartoteket (»die Fortführungskartei») förvaras.

En förutsättning för införandet av hålkortsbearbetning var att alla bestående delar av katasterhandlingarna i möjligaste mån skulle bibehållas i oförändrad form. Man hade övervägt mera genomgripande förändringar, bl. a. inrättandet av Grundstück- och Grundbesitzer-kartotek, men de strandade bl. a. på att man ansåg tidsvinsten ej stå i rätt förhållande till nackdelen av att förändra framför allt den överallt välkända och inarbetade »Grundbesitzbogen». Det nu införda systemet är alltså tills vidare en blandning av nytt och gammalt. Omläggningen har emellertid medfört väsentliga vinster. På grund av minskad insats av mänsklig arbetskraft har personal kunnat frigöras för andra trängande uppgifter. Den rådande eftersläpningen har inarbetats, katastern kan i vissa delar ajourföras kontinuerligt samt i övrigt årligen snabbt revideras, och en aktuell överensstämmelse kan upprätthållas mellan katastern och fastighetsbokföringen.

En av fördelarna med hålkortsbearbetningen är att samma hålkort kan användas för maskinell utskrift av tre olika förteckningar, vilkas överensstämmelse inbördes och med grundmaterialet därmed omedelbart garanteras. De tre förteckningarna är de ovan nämnda Grundstückverzeichnis, Grundbesitzbogen och Kulturflächenausweis, av vilka ingen ändrats beträffande grundinnehållet. Vissa ändringar har däremot gjorts i fråga om den yttre formen. Bl. a. har formulären anpassats till det maskinella förfarandet och som lösblad upprättats i formatet A4.

De tre förteckningarna översänds till respektive Vermessungsamt tillsammans med en omgång hålkort, »Fortführungs-

karten», vilka är identiska med de centralt förvarade huvudkorten, »die Grundkarten». På die Fortführungskarten införs ändringar fortlöpande med klarskrift. Vid tillkomsten av en ny parcell lägger man upp ett nytt kort. I Grundstückverzeichnis görs anteckning om varje ändring. På detta sätt får man på varje Vermessungsamt en fortlöpande ajourföring av katastern. En gång om året insänds alla kort, som rör ändringar, till centralbyrån, där man stansar därav föranledda nya kort, utskriver reviderade förteckningar och upprättar en kompletterande omgång Fortführungskarten.

Den österrikiska katasterns uppgift är vad beträffar fastighetsredovisningen att ge en i möjligaste mån riktig bild av förhållandena på marken. De tidigare mätningarna avsåg ofta omarkerade gränser. Någon allmän skyldighet att utmärka fastighetsgräns finns ej. Enligt bestämmelserna för katasterns ajourhållning skall dock nya gränser utmärkas på marken vid fränskiljande av del av parcell. Utvecklingen är på väg mot rättskataster.

25 Schweiz

I Schweiz där delstaterna, kantonerna, i stor utsträckning har kvar sin självständighet infördes år 1912 gemensam lagstiftning på civilrättens område. Denna innehöll bl. a. regler om fastighetsbokföringen och katastern. Under loppet av 1800-talet, med början redan år 1803 i kantonen Vaud, infördes kataster efter franskt mönster i åtskilliga av kantonerna. I vissa andra kantoner påverkades man av de tyska bestämmelserna. Samtliga kantonala katastrar upprättades för skatteändamål men man insåg snart deras betydelse för fastighets- och äganderättsredovisningen.

Enligt de år 1912 genom civillagen

(Zivilgesetzbuch, Code Civil) införda, hela landet gällande bestämmelserna skall alla sakrätter registreras i en *fastighetsbok* («Grundbuch», «Registre foncier»). Förutsättningen för fastighetsbokens upprättande och förande är att fastighetsregister, *kataster*, upplagts. De tidigare gjorda katastermätningarna hade endast omfattat omkring $\frac{1}{3}$ av landarealen och kunde endast delvis utnyttjas för den nya katastern, varför omfattande katasterarbeten förestod. Enligt en år 1923 fastställd plan skall arbetena med inrättandet av den nya katastern samt fastighetsbok för hela landet vara avslutade under år 1976. Åtgärderna är en kantonal angelägenhet. I varje kanton finns en katasterbyrå som svarar för katastern samt organiserar och kontrollerar mätning- och kartläggningsarbetena, vilka i övrigt som regel uppdragas åt privat verksamma lantmätare. Katastern upprättas kommunvis eller, i stora kommuner, för sektion av kommun.

Vid förnyandet av katastern för en kommun är första åtgärden att i vederbörlig ordning bestämma kommunens gränser, varpå följer bestämning och utmärkande på marken i laga ordning av samtliga fastighetsgränser. (Enligt art. 668 i civillagen är gränserna bestämda genom katasterkartan och gränsmärkena på marken. Vid skiljaktighet mellan karta och gränsmärken skall den förra förutsättas vara den riktiga.) Därefter förtätas stornätet för att gränsmätningen skall kunna anslutas till riksnätet och punktkoordinater i dettas system erhållas, varefter detaljmätning utföres och karta upprättas, allt enligt ingående föreskrifter. Parcellerna numreras fortlöpande inom hela registerområdet. Det färdiga katastermaterialet består av bl. a. följande delar:

Katasterkartorna. Dessa upprättas med

hänsyn till graden av parcellering, byggnadsintensitet, markvärde m. m. i någon av skalorna 1 : 250, 1 : 500, 1 : 1 000, 1 : 5 000 (stora betesmarker) och 1 : 10 000 (alpina områden).

Översiktskarta i skalan 1 : 5 000 eller 1 : 10 000, upprättad genom sammanställning av katasterkartorna och fotogrammetrisk eller terrester kompletteringsmätning. Den förses med nivåkurvor (10 m ekvidistans) och används bl. a. för planläggningsändamål samt för framställning av topografiska kartor i mindre skala.

Le rôle des bien-fonds, ett sektionvis upprättat register som upptar parcellerna i nummerordning och med utrymme för kommande införingar innehåller anteckning om bl. a. kartblad, ortsläge, ägare, areal, ägoslag och bebyggelse (med brandförsäkringsbelopp).

Le registre des propriétaires, ett kommunvis efter ägare i alfabetisk ordning upprättat register som i nummerordning anger de varje ägare tillhöriga parcellerna.

Les bulletins de propriété, en förteckning som utgör en sammanställning av de båda ovan nämnda registren och alltså för varje ägare anger de honom tillhöriga parcellerna med uppgift om dessas areal, ägoslag osv. Vidare finns uppgift om upplägg i fastighetsboken, med vilken förteckningen ständigt hålls à jour.

När arbetena med upprättandet av den nya katastern slutförts, översänds allt materialet till katastermyndigheten för kontroll, varefter det utställes på kommunalkontoret för granskning för att slutligen fastställas av »le Conseil d'état».

Katastern hålls ständigt à jour. Varje kanton är indelad i »arrondissements de mise à jour». Inom varje sådant distrikt (flera kommuner) svarar en »géomètre conservateur» (privat byrå) enligt uppdrag för ajourhållningen.

Sedan katastern renoverats, läggs fastighetsboken upp. I dennas huvudbok («registre principal» eller »grand livre») göres som regel ett upplägg för varje fastighet. På detta upplägg antecknas fastighetens alla tekniska och rättsliga karaktäristika och införes där-

efter successivt alla förändringar i de sakrätter, som rör fastigheten. (Med fastighet menas här ej endast markparcell utan även vissa beständiga rättigheter av servitutstyp samt gruvor.) Inskrivning sker efter ansökning. Det är inskrivningsåtgärden som konstituerar sakrätten. Vid förvärf av visst område av fastighet skall sökanden inge fångeshandlingen jämte karta och handlingar rörande mättningsförrättning avseende

området. Först genom inskrivningen är området vederbörligen avskilt från stamparcellen.

Den schweiziska katastern är en rättskataster som garanterar riktigheten av de på kartorna redovisade gränserna. Katastern utgör primärmaterial för fastighetsboken, vilken anger de sakrätter som rör viss fastighet sådan denna till omfattning och gränser finns upptagen på katasterkartan.

Den schweiziska katastern är en rättskataster som garanterar riktigheten av de på kartorna redovisade gränserna. Katastern utgör primärmaterial för fastighetsboken, vilken anger de sakrätter som rör viss fastighet sådan denna till omfattning och gränser finns upptagen på katasterkartan.

Den schweiziska katastern är en rättskataster som garanterar riktigheten av de på kartorna redovisade gränserna. Katastern utgör primärmaterial för fastighetsboken, vilken anger de sakrätter som rör viss fastighet sådan denna till omfattning och gränser finns upptagen på katasterkartan.

Den schweiziska katastern är en rättskataster som garanterar riktigheten av de på kartorna redovisade gränserna. Katastern utgör primärmaterial för fastighetsboken, vilken anger de sakrätter som rör viss fastighet sådan denna till omfattning och gränser finns upptagen på katasterkartan.

Den schweiziska katastern är en rättskataster som garanterar riktigheten av de på kartorna redovisade gränserna. Katastern utgör primärmaterial för fastighetsboken, vilken anger de sakrätter som rör viss fastighet sådan denna till omfattning och gränser finns upptagen på katasterkartan.

Den schweiziska katastern är en rättskataster som garanterar riktigheten av de på kartorna redovisade gränserna. Katastern utgör primärmaterial för fastighetsboken, vilken anger de sakrätter som rör viss fastighet sådan denna till omfattning och gränser finns upptagen på katasterkartan.

Den schweiziska katastern är en rättskataster som garanterar riktigheten av de på kartorna redovisade gränserna. Katastern utgör primärmaterial för fastighetsboken, vilken anger de sakrätter som rör viss fastighet sådan denna till omfattning och gränser finns upptagen på katasterkartan.

Den schweiziska katastern är en rättskataster som garanterar riktigheten av de på kartorna redovisade gränserna. Katastern utgör primärmaterial för fastighetsboken, vilken anger de sakrätter som rör viss fastighet sådan denna till omfattning och gränser finns upptagen på katasterkartan.

Den schweiziska katastern är en rättskataster som garanterar riktigheten av de på kartorna redovisade gränserna. Katastern utgör primärmaterial för fastighetsboken, vilken anger de sakrätter som rör viss fastighet sådan denna till omfattning och gränser finns upptagen på katasterkartan.

AVDELNING III

Principer till grund för uppbyggnad av ett
nytt fastighetsregister

AVDELNING III

Principer till grund för uppbyggnad av ett
nytt lastighetsregister

KAPITEL 5

Allmänna synpunkter på en reformering av samhällsbyggnadens informationssystem

Den reformering av fastighetsregistreringen som är anförtrodd fastighetsregisterutredningen skall såsom av 1 kap. framgår ske under hänsynstagande till bl. a. registrets roll i samhällsplaneringen och dess samband med det under revision varande folkbokförings- och uppbördsväsendet. Men hänsyn härtill och till behovet av en genomgripande reform mot bakgrund av de i 3 och 4 kap. redovisade bristerna har fastighetsregisterutredningen funnit det nödvändigt att göra en bedömning av riktlinjerna för en sannolik framtida utformning av samhällsbyggnadens officiella informationssystem. Om ett nytt register nu byggs upp utan beaktande av dessa riktlinjer föreligger risk att det efter en relativt kort funktionstid måste undergå en kostsam och besvärlig omformning. Framställningen kommer att i huvudsak begränsas till redovisningen av grunddata.

1 Reformbehovet

Samhället undergår f. n. en allt snabbare omvandling genom näringslivets utveckling, den allmänna standardhöjningen, samhällets urbanisering, befolkningens rörlighet och den intensivare markanvändningen med fler och större investeringar för olika ändamål. I anslutning därtill pågår en samhällsplanering som utvecklas och intensifi-

eras alltmer. Den inbegriper utom annat alla former av lokalisering och dimensionering av anläggningar och byggnader för olika slag av mänsklig aktivitet, bostäder, arbetsplatser, områden för rekreation och fritidsbebyggelse samt kommunikationer och serviceanläggningar (skolor, sjukhus, detaljhandel etc.). För en meningsfull planering erfordras inte enbart ett program för en önskvärd framtida utveckling utan dessutom kännedom om befintliga förhållanden och förefintliga planer såväl på kort som lång sikt samt möjligheter att göra prognoser för den väntade utvecklingen i olika avseenden. För samhällsplaneringen krävs numera ett informationsunderlag som möjliggör sådana prognoser och samordnade planeringsinsatser på relativt lång sikt, bl. a. i fråga om stora samhällsinvesteringar vid tätorternas utbyggnad, glesbygdens utveckling, anläggning av skolor, vägar, flygfält etc.

Planering sker i vitt skilda former. Den snabba samhällsutvecklingen ställer t. ex. allt större krav på statsmakternas aktiva insatser för samordning och maximalt utnyttjande av samhällsresurserna. Aktiviteten tar sig uttryck i lokaliseringspolitiken, bostadspolitik, skolpolitiken, jord- och skogsbrukspolitiken, socialpolitiken och olika slag av försvarsåtgärder m. m. Det alltmer komplicerade samspelet mellan de faktorer som påverkar utvecklingen med-

för att åtgärder inom ett område får återverkningar inom helt andra. För erhållande av optimal effekt krävs därför en långt driven samordning och integration inom olika områden av den offentliga sektorn. Först därigenom kan åstadkommas en totalplanering där samhällets samtliga resurser utan hänsyn till geografisk eller annan uppdelning är inordnade. Detta förhållande accentuerar statsmakternas behov av lämplig dataredovisning.

Landsting och andra kommuner har sedan länge omfattande samhällsfunktioner och har under senare tid ålagt allt fler. Deras behov av lämplig dataredovisning för samhällsplaneringen, inte minst den långsiktiga, är uppenbart. Beträffande primärkommunerna har detta behov blivit mera framträdande genom pågående kommunindelingsreform, som i anslutning till det inom kommunblocken pågående samarbetet kräver ökade möjligheter till planering av större regioner.

Näringslivet utvecklas mot större företagsenheter med ökande investeringar per arbetstagare och påverkas av den ökade integrationen av världshandeln, teknikens landvinningar och de ofta förekommande ändringarna i marknadsförhållandena. Detta medför behov av både långtidsplanering och större flexibilitet hos företagen. Även näringslivet ställer därför allt högre krav på dataunderlag lämpat för beslut i lokaliserings-, rationaliserings-, investerings-, marknadsföringsfrågor m. fl.

Planläggningen inom vårt totala försvar för att möta en krigssituation omfattar numera de flesta samhällsaktiviteter. Behovet av lämplig dataredovisning inte minst för långsiktig planering är påtagligt.

Det komplicerade samspelet mellan olika allmänna och enskilda intressen gör att den enskilde, som samhällsmed-

lem i allmänhet, som markägare eller innehavare av därmed jämförligt intresse, har ett allt större behov av klar och lätt tillgänglig information om rättsliga och faktiska förhållanden som kan beröra honom till följd av det allmännas, näringslivets eller enskildas åtgärder. Ansvällningen av den data-mängd som berör den enskilde är dessutom så stor att kravet på service från myndigheter och organ i form av information om dessa data ständigt ökar. Denna service ligger dessutom i myndigheternas intresse även därigenom att den utgör ett medel att få största och snabbast möjliga effekt av beslut och åtgärder.

Nuvarande redovisning av data som är av intresse i samhällsbyggandet är behäftad med påtagliga brister. Dessa framgår av den i 3 och 4 kap. lämnade analysen av gällande system och kan sammanfattas i följande fyra punkter.

1. Registren ur vilka data skall hämtas har ofta en *otillfredsställande teknisk och organisatorisk utformning*. De kan vara upplagda på blanketter eller i böcker eller i kartotek, som förutsätter manuell hantering i alla avseenden, t. ex. för införing eller uttagande av data, kopiering etc., med därav följande kostnader och andra olägenheter. Dessa redovisningsformer lägger också effektivt hinder i vägen för hantering av större informationsmängder. Även i de fall register är uppbyggda med utnyttjande av moderna tekniska hjälpmedel kan den snäva verksamhetsinriktningen försvåra sammanställning av data ur skilda register och den önskvärda avseringen dem emellan. Orsaken kan vara avsaknad av enhetliga identifierings- och klassificeringsbegrepp eller bristande teknisk samordning. Dessa brister kan föranleda att data som insamlats blir så svåra att sammanställa

att myndigheter och andra tvingas till tidsödande och kostsamma inventeringar beträffande samma data. Exempel på sådan dubbelinventering synes vara delar av folkräkningen och bostadsräkningen. Därvid insamlas informationer som delvis redan finns i offentliga register.

2. *Dataredovisningen är splittrad* på en mångfald register och registersystem.

Föremål för registrering är exempelvis fysiska personer, företag och företagare, fastigheter, markens beskaffenhet i olika avseenden, anläggningar av skilda slag och motorfordon. Registreringen av fysiska personer är enbart den synnerligen omfattande. Kommittén för maskinell databehandling redovisar, som framhållits ovan i 3 kap., i betänkandet *Automatisk databehandling* 64 personregister och anger att förteckningen representerar blott ett urval av personregister som förekommer i allmän förvaltning och att det totala antalet register helt visst är mycket större. Över företag och företagare finns också ett stort antal register upplagda hos olika myndigheter. Kommittén redovisar där 23 register som utvisar en stor variation i fråga om såväl registreringsprincip som innehåll.

Också i fråga om redovisning av mark- och anläggningsdata finns ett flertal register. Den primära fastighetsregistreringen sker i fastighetsregistret (jordregistret och stadsregistret). Vid sidan därav redovisas fastigheterna i andra register, där själva fastighetsredovisningen är sekundär men där redovisningen av andra data kan vara av primär art. Splittringen i fastighetsredovisningen har bl. a. påpekats i de i 1 kap. nämnda motionerna. Som exempel kan nämnas den i myndigheternas samhällsplanerande arbete och i privat verksamhet ständigt återkommande si-

tuationen att söka uppgifter om namn jämte adress på ägare till viss mark. För detta erfordras normalt inhämtande och sammanställande av data ur fastighetsregistret (ev. med därtill hörande arkiv), fastighetsböckerna och register från folkbokförings- och uppborðsväsendet, vilka alla förvaras hos olika myndigheter, inte sällan på skilda orter. Ett annat exempel kan avse det fall att myndighet eller ägare eller spekulant till fastighet önskar besked om vilka särskilda begränsningar som gäller i ägarens förfoganderätt till fastigheten eller vilka befogenheter ägaren har utanför fastighetens gränser. Därvid kan en omfattande utredning bli nödvändig med nuvarande redovisningsformer. Det kan i detta sammanhang hänvisas till uppställningen i 2 kap. ovan över de olika begränsningar i förfogandet som kan förekomma. Inte endast olika typer av begränsningar redovisas i skilda register utan så är fallet också med en och samma typ. Sålunda registreras servitut i fastighetsregister, fastighetsböcker, vattenbok eller inte alls och får i sistnämnda fall sökas i konstituerande beslut t. ex. i domböcker, akter till fastighetsbildnings- och vägförrättningar i länslantmäterikontors eller byggnadsnämnds arkiv eller i akter till syneförrättningar hos olika organ.

Redan uppdelningen på ett så stort antal register av datainnehållet rörande de företeelser som är föremål för redovisning är irrationell och kräver onödigt stor arbetsinsats. Hos olika myndigheter och organ förs dessutom inte sällan register med till stor del samma innehåll. Detta innebär utom ökade kostnader för dubbelredovisningen onödigt omfattande avisering mellan registren och ökad rapportskyldighet till registren från myndigheter och allmänhet. Rapportkravet ökar vidare med

den ibland förekommande begränsningen av ett registers användningsområde på grund av registrets snäva verksamhetsinriktning. För datakonsumenterna medför splittringen stora svårigheter att erhålla överblick över vilka data som finns och vetskap om var de finns.

3. *Nuvarande statistik- och annan dataredovisning sker nästan uteslutande per administrativa eller andra enheter* (valdistrikt, taxeringsdistrikt, socken, församling, kommun eller län). Vid folkräkningarna sker därutöver numera genom manuell beredning av underlagsmaterialet viss redovisning för tätorter. Bristen på en neutral rumsredovisning är emellertid framträdande. Redovisningen medger inte f. n. tillräckligt noggrann geografisk anknytning av data och ger därmed en onyanserad bild av lägesberoende samband och konkurrensförhållanden. Redovisningsenheterna är för stora och heterogena och binder bearbetningen av dataunderlaget till den administrativa indelningen, som dels ändras tid efter annan och därigenom försvårar rättvisande jämförelser mellan olika tidsperioder, dels ofta mindre väl överensstämmer med det önskvärda bearbetningsområdet, t. ex. det näringsgeografiska eller det av naturliga gränser omgivna området eller det aktuella planeringsområdet. Den bristande lägesangivningen medför också svårigheter att studera flyttningsrörelser av olika slag och att uppsöka objekt såväl på kartor som i terrängen.

4. *Den ofullständiga redovisningen av data* medför att uppgifterna i ett register kan verka missledande eller att trots viss redovisning särskilda undersökningar erfordras för att tillräcklig information skall erhållas. Ofullständigheten kan bestå i att hela grupper av data inte redovisas, att informationen inom en grupp är ofullständig eller inte

tillräckligt differentierad eller att enskilda upplysningarna är otillförlitliga t. ex. till följd av bristande aktualitet. Nyss anförda brister i fråga om redovisningen av begränsningar i fastighetsägares förfogande kan utgöra exempel även på sådana ofullständigheter i dataredovisningen. Ett annat exempel är fastighetsregistrens arealuppgifter.

På grund av samhällsutvecklingen har behovet av statistik och andra informationer om samhället kommit att aktualiseras i olika sammanhang. I anslutning till lokaliseringsberedningens verksamhet har inom inrikesdepartementet inrättats en expertgrupp för regional utredningsverksamhet (ERU). Denna expertgrupp, som fått till uppgift att biträda med uppläggningsenheten av den regionala utredningsverksamheten enligt riktlinjerna för lokaliseringspolitik, har genom beslut den 27 september 1965 tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att utreda »statistikbehov och statistikproduktion för regionala utredningar» (SSRU). Arbetsgruppen skulle utreda behovet av data för regionala undersökningar och på grundval därav undersöka möjligheterna att tillgodose behovet på kort och på lång sikt genom löpande statistikproduktion eller engångsundersökningar. Arbetsgruppen som nyligen avgivit en första delredovisning av sitt arbete har uppgivit sig vilja belysa databehovet inom största möjliga del av samhällsplaneringen. Gruppen har funnit att en stor del av statistikbehovet bestäms av vissa typer av undersökningar som är gemensamma för flera olika delar av samhällsplaneringen. Hit hör främst de grundläggande analyserna av och prognoserna för befolkningens och näringslivets utveckling. Tre huvudtyper av dylika undersökningar urskiljes, nämligen demo-

grafiska framräkningar, kombinerade befolknings- och näringslivsprognoser samt prognoser med anknytning till s. k. interregional input-outputanalys.

Arbetsgruppen har försökt bedöma databehovet för planeringen inom viktigare delar av olika samhällssektorer, t. ex. näringslivets lokalisering, bostadsbyggandet, undervisningsväsendet, hälsovården, socialvården, trafiken m. m. För var och en av dessa sektorer redovisas dels exempel på i planeringssammanhang redan verkställda prognoser och analyser samt vilka data som därvid kommit till användning dels i vissa fall även vilka ytterligare data som kan tänkas bli erforderliga för den fortsatta och måhända annorlunda och mera omfattande samhällsplaneringen framdeles.

Gruppen har även berört frågan om för vilka geografiska områden statistik skall redovisas. Man har funnit att huvuddelen av den statistik som behövs för den regionala planeringen bör produceras för de administrativa områden till vilka planeringsfunktionerna främst är knutna nämligen kommuner, kommunblock och län. Oftast behövs emellertid även data som belyser situationen inom delar av administrativa områden. Detta ställer krav på information om församlingar och tätorter och/eller tillgång till koordinatsatta data. Arbetsgruppen har understrukt de stora fördelar för olika delar av samhällsplaneringen som införandet av koordinatsatta data skulle innebära.

Beträffande behovet av redovisning av markanvändningen har arbetsgruppen påvisat ett omfattande behov av information även för andra verksamheter än de areella näringsgrenarna, t. ex. för beräkningar av trafikalstringen och framtida markbehov i tätorterna. Produktionen av markanvändningsstatistiken måste enligt arbetsgruppen ges hög prioritet. I första hand anses ytmätning-

ar av tätorternas och olika tätortsfunktioners »arealkonsumtion» böra redovisas, t. ex. bostadsarealer, fritidsarealer och servicearealer. Arbetsgruppen har med hänvisning till fastighetsregisterutredningens arbete framhållit att om koordinatsättning av fastigheter och eventuellt av byggnader infördes skulle en maskinell avgränsning och ytmätning t. ex. av tätorter kunna genomföras förhållandevis enkelt. Om användningssättet för olika fastigheter eller delar därav även kunde anges i samband med koordinatsättningen anser gruppen att en redovisning även av olika funktioners arealer i varje fall i viss utsträckning skulle erhållas.

I sin genomgång av databehovet för olika sektorer inom samhällsplaneringen har gruppen även redovisat en jämförelse mellan det beräknade behovet av data och nuvarande tillgång och konstaterat att behovet av data är betydligt större än tillgången.

Arbetsgruppen har slutligen även kommit med en rad förslag om ändringar och utökningar av nuvarande statistik- och dataproduktion. Bl. a. föreslås att koordinatsättning av viktigare basdata om befolkningen infördes, att ett med koordinater försett byggnadsregister överväges samt att en kontinuerlig redovisning av näringsgrenstillhörighet, pendling, yrke och utbildning infördes med sådana integreringsmöjligheter till andra register att koordinatsättning kan erhållas även av dessa data.

Den samlade effekten av bristerna i nuvarande informationsredovisning är att angelägna data saknas eller är bristfälligt redovisade och att de data som finns samlade hos myndigheter och näringsliv inte kan tillnärmelsevis fullt utnyttjas. För samhällsplanering m. m. tvingas myndigheter och andra av dessa

skäl till tidsödande och kostsamma inventeringar även om erforderliga data redan har insamlats.

2 Bedömning av riktlinjerna

21 Allmän målsättning

Bristerna i samhällsbyggandets nuvarande informationssystem är som visats i många avseenden så väsentliga att en reform framstår som oundgängligen nödvändig. Detta reformbehov vidgas i accelererad takt med samhällets framåtskridande. Förutsättningarna för en reform framstår med den pågående snabba tekniska utvecklingen som synnerligen goda. Sålunda har skapats helt nya system för informationsbehandling av olika slag, i datamaskin, genom datatransmission etc. Möjligheter har därmed öppnats till en integrerad behandling av stora informationsmängder, redovisade på skilda håll och hos olika myndigheter. Även enskilda samman slutningar och organ kan på detta sätt som datakonsumenter stå i teknisk direktförbindelse med informationssystemen. Informationerna kan snabbt förmedlas mellan skilda myndigheter och organ. Genom sådan förmedling kan förfrågningar efter data eller inrapporteringar av uppgifter av olika slag enkelt vidarebefordras till och från myndighet, andra organ och allmänheten. Den tekniska utrustning som kan bli erforderlig vid informationsbehandlingen synes på grund härav, särskilt på sikt, finnas tillgänglig.

En reformering av dataredovisningen i samhällsbyggandet torde komma att inriktas på att tillgodose statens och kommunernas behov av informationer för samhällets planmässiga utbyggnad ävensom för rationalisering av civil och militär förvaltning. Näringslivets intres-

se av att få tillgång till en för dess fortsatta utveckling betydelsefull dataredovisning synes i väsentlig grad sammanfalla med angivna inriktning. På samma sätt torde det förhålla sig med de krav som kan uppställas från allmänhetens sida, varvid av särskilt intresse blir att rättsförluster ej skall behöva uppkomma på grund av otillfredsställande publicering av olika slag av rättsförhållanden som berör den enskilde.

I överensstämmelse med dessa riktlinjer torde ett allmänt informationssystem få byggas upp som ger statliga och kommunala myndigheter, näringslivet och enskilda tillgång till betydelsefulla informationer utan större tidsutdräkt och arbetsinsats än som rimligen kan behöva tålas. Av väsentligt intresse är därvid att den nu rådande splittringen mellan skilda register och registersystem undanröjs. Vidare måste objekt, som direkt eller indirekt är knutna till visst geografiskt läge, redovisas med ett godtagbart angivande av detta läge. Systemet bör vara sådant att informationer, efter sådan lägesangivning, skall kunna snabbt sammanställas för valfria områden. På samma sätt bör informationer som eljest är samhörande, kunna sammanställas i grövre eller finare grupperingar, t. ex. klassificerade med avseende på funktioner, företagstyper, olika slag av objekt etc.

Målsättningen kan ur datakonsumentens synpunkt uttryckas så att betydelsefulla data skall för olika slag av projekt eller verksamheter kunna snabbt erhållas och vid behov sammanställas inom visst, med hänsyn till projektets eller verksamhetens omfattning avgränsat område. I målsättningen måste emellertid också ingå att detta allmänna system konstrueras med beaktande av att registeruppläggandet, registervården och aviseringen till och från register kan åstadkommas på rationellast möjliga sätt

och inte förorsakar större kostnad än att den totala effekten av registerarbetet och registerutnyttjandet blir optimal.

22 Enhetligt nät av informationssystem

Mot bakgrund av denna målsättning synes enligt fastighetsregisterutredningens uppfattning reformeringen av den dataredovisning som är av intresse i samhällsbyggandet få inriktas på att anordna all sådan redovisning efter enhetliga normer. Detta kan dock inte leda till att samtliga informationer samlas i ett informationssystem. Den stora, ständigt växande datamängden i ett enda system skulle göra det oöverskådligt och ohanterligt. Ett sådant steg måste bedömas vara orealistiskt.

Det är alltså ur praktiska synpunkter uteslutet att tänka sig annat än att flera informationssystem skall konstrueras. Dessa måste vara sinsemellan så uppbyggda att nuvarande splittring i redovisningen så långt möjligt undviks. Systemen skall självfallet kunna kommuniceras och sålunda vara inordnade i ett enhetligt nät av informationssystem. Den enhetlighet som måste eftersträvas kan uttryckas så att systemen skall vara väl lämpade för en integrerad informationsbehandling.

Med den angivna målsättningen och med de i det följande diskuterade allmänna synpunkterna på riktlinjerna för en reformering av samhällsbyggandets informationssystem torde uppbyggandet av nya register bli ett arbete på relativt lång sikt. Det mål statsmakterna kan vilja uppställa torde få förverkligas genom successiv anpassning av redovisningen allt efter som fråga om reformering inom visst område blir aktualiserad. Punktinsatser torde komma att avse särskilt eftersatta områden eller områden där en reform även eljest be-

döms ge hög effekt eller områden som äger nära samband med någon pågående reform.

Vid sådana successiva revisioner är det synnerligen angeläget att varje delreform sker med beaktande av de i dagens komplicerade samhälle föreliggande kraven på total överblick och på inpassning av de enskilda samhällsbyggnadsåtgärderna i ett större sammanhang. I annat fall kan olika grenar av redovisningen för samhällsbyggandet utvecklas i skilda riktningar och på sådant sätt att informationer från dem inte kan enkelt och snabbt sammanställas och att den erforderliga, allmänna överblicken blir svår att åstadkomma. Det är sålunda inte tillräckligt att en registerrevision samordnas endast i förhållande till den redovisning med vilken registret har ett mera direkt samband innehållsmässigt eller till följd av det berörda registerorganets huvudsakliga verksamhetsområde. *Samordning måste ske med all informationsredovisning av betydelse för samhällsbyggandet.*

I tekniskt avseende är det ytterst betydelsefullt att uppbyggandet av systemen sker på sådant sätt att snabba och enkla kommunikationer kan åstadkommas mellan registersystemen inom samhällsbyggandets ram. Vidare bör de tekniska lösningarna vara sådana att såvitt kan bedömas även kommande behov kan tillfredsställas. *Registren måste vara inordnade i ett enhetligt, flexibelt nät av informationssystem.*

23 Nätets uppdelning på skilda informationssystem

Fastighetsregistreringens avgränsning mot annan fastighetsredovisning är inte utan vidare klar (se t. ex. de i 1 kap. omnämnda motionerna vid 1964 års riksdag). Behov föreligger vidare av en

vidgad redovisning av data om fastigheter. Med hänsyn härtill anser sig fastighetsregisterutredningen böra diskutera riktlinjerna för fördelningen av data på skilda register.

Vid bedömning av detta problemkomplex synes ett flertal skilda faktorer bli av betydelse. De i samhällsbygget erforderliga informationerna är av ytterst varierande slag och berör ett flertal olika objekt, t. ex. fastigheter, personer, bostäder och anläggningar, företag, motorfordon. Datakonsumenterna torde av naturliga skäl uppställa kravet inte bara att informationerna blir föremål för en enhetlig redovisning utan även att data av samma slag redovisas tillsammans. Därigenom vinnas en ökad grad av överskådlighet. Avgränsningen av data mellan skilda register bör med hänsyn härtill ske på ett sätt som för datakonsumenterna ter sig naturligt och föranleder minsta möjliga tidsutdräkt och arbetsinsats vid inhämtande av informationer ur register.

Sist anförda synpunkt ger inte omedelbart en klar inriktning. Med beaktande enbart av denna skulle det kunna te sig fördelaktigt om alla data, som är erforderliga i viss verksamhet, hänfördes till ett enda register. Denna princip tillämpas i tämligen stor utsträckning f. n., vilket framgår av den ovan nämnda inventering av förefintlig dataredovisning som verkställdes av kommittén för maskinell databehandling. Erfarenheterna därav är emellertid inte goda. Avgränsningen mellan registren blir oklar. Dubbelredovisning av data blir vanlig, särskilt av de informationer angående befolkning och näringsliv som är mera generellt beaktansvärda. En verksamhetsanknuten indelning av datainnehållet mellan skilda register torde därför få avfärdas som huvudprincip. Därtill kommer att synpunkten om en för datakonsumenterna naturlig för-

delning av datamängden snarare pekar mot att data av samma slag redovisas tillsammans. Bästa överskådligheten torde därvid erhållas om data rörande samma objekt redovisas i samma register.

De för bedömning av fördelningsproblemet relevanta omständigheterna synes i anslutning till den ovan diskuterade allmänna målsättningen innebära att ett register i princip bör omfatta alla de data som ifrågakommer för registrering rörande visst slags objekt. I ett sådant nät av renodlade objektregister blir antalet register minsta möjliga, varigenom splittring av redovisningen undviks.

Beträffande vissa slag av objekt torde dock anledning visa sig föreligga att föra skilda register, dock under förutsättning att de förses med i huvudsak olika datainnehåll rörande objekten. Skäl härför kan vara t. ex. att datamängden rörande visst objekt är särskilt stor och till sina användningsområden mycket artskild eller att sekretesshänsyn föranleder därtill. Verksamhetsinriktningen, som nyss avvisades som huvudprincip för fördelning av data mellan olika register, synes sålunda kunna tillmätas betydelse vid uppdelning av en så stor datamängd att en redovisning därav i ett enda register skulle bli oöverskådlig, likaså t. ex. då fråga uppkommer om viss uppgift skall bli föremål för särskild registrering eller redovisas som en egenskap hos objekt i annat register eller — undantagsvis — antecknas i skilda register.

Av vad ovan sagts följer att dubbelredovisning skall undvikas. Denna princip kan dock inte fullt ut upprätthållas. Sålunda torde som nyss antyddes samma uppgift undantagsvis få införas i skilda register då det framstår som mest rationellt att omedelbart ha tillgång till uppgiften i de olika verksam-

heter som i första hand betjänas av de skilda registren och de tekniska systemen inte är så anordnade att uppgift i ett av registren direkt står till förfogande i båda verksamheterna.

Självfallet måste objekts identifieringsbegrepp antecknas i skilda register i den utsträckning det är erforderligt för att knyta data i olika register till objektet och för att underkasta data i skilda register en integrerad informationsbehandling (se nedan om integration mellan register).

Är datamängden rörande visst slag av objekt mycket stor kan i vissa fall en uppdelning efter registermyndigheternas normala arbetsområden visa sig lämplig, vilket i praktiken ofta torde vara samma sak som den ovan diskuterade möjligheten till datafördelning efter olika slag av verksamheter. En sådan uppdelning synes emellertid inte utan vidare böra komma till stånd. Något hinder mot att olika registerorgan svarar för skilda delar av ett register synes nämligen inte föreligga. Genom en anordning av detta slag kan den nödvändiga tekniska och innehållsmässiga samordningen lösas utan stora ingrepp i den administrativa apparaten. Registerorganen kan föra register från sina tjänsteställen och ansvara för större eller mindre del av innehållet i registret. Den tekniska behandlingen av hela registret och dess innehåll kan t. ex. handhas av det registerorgan, som svarar för huvuddelen eller den primära delen av registret eller av annat lokalt, regionalt eller centralt organ. Övriga registerorgan ävensom större datakonsumenter får då i lämplig form hos sig tillgängligt hela registret eller speciella delar därav. De kan också ha möjlighet att komplettera detta material med speciella data som är av intresse inom endast deras arbetsområde.

24 Samordning mellan nätets informations-system

Den enhetlighet i informationsredovisningen i samhällsbyggandet, som krävs enligt vad ovan anförts i detta kapitel för att systemen skall fungera rationellt, innebär att de olika register och andra datasamlingar, som man vill anknyta till nätet av system, skall kunna undergå en integrerad informationsbehandling. För detta ändamål måste kommunikationer upprättas mellan registren, så anordnade att de ger den erforderliga samordningen.

Bortsett från frågan om en organisatorisk samordning av skilda organ som handhar förändret av olika register, ett problem som nu inte behandlas, synes en samordning av olika registerorgans insatser i administrativt hänseende böra ske för att skapa kommunikationer mellan registret för lösning av de uppkommande samordningsproblemen. Härigenom bildas utom annat underlag för en tids- och kostnadsbesparande teknisk samordning. Föreskrifter torde därvid få meddelas angående detta samarbete mellan registerorganen i skilda avseenden. Informationssystemen bör inte minst beträffande denna samordning vara så uppbyggda att uppgiftslämnare och datakonsumenter ges en tillfredsställande service. Normerande för omfattningen därav torde få bli den tidigare i detta kapitel angivna allmänna målsättningen i fråga om den samlade effekten av registerföring och registerutnyttjande.

Samordningsproblem uppkommer både vid registerföringen och vid utnyttjandet av registren.

För införing i register infordras eller inströmmas enligt givna föreskrifter informationer av olika slag och från skilda håll. En grupp utgöres såvitt an-

går fastighetsredovisning av förrättningsakter, domar eller andra handlingar, varur uppgifter hämtats enligt bestämt mönster. En annan grupp är meddelanden, som inforrats eller eljest inflyter från allmänheten, myndigheter eller andra organ. En tredje omfattar meddelanden mellan olika register. Därutöver kan i register införas data som registerföraren på annat sätt får tillgång till, t. ex. utredningar, meddelanden etc. Till registerföring hör också registerförarens arbete med att till andra register eller eljest till myndigheter eller till andra organ eller allmänheten enligt gällande föreskrifter lämna meddelande om verkställd införing i register.

En del av nu angivna meddelanden benämnas ofta avier och arbetet därmed avisering. Då dessa begrepp synes ha en oklar innebörd anser sig fastighetsregisterutredningen böra för sin del avgränsa dem. Med avi förstår utredningen ett författningsreglerat meddelande till registerförare, innehållande uppgift för införing i register, eller från registerförare med uppgift angående verkställd införing i register. Avisering kan alltså ske också mellan olika register, varvid en avi kan vara utskriven och sänd eller i annan form överförd direkt mellan registren.

De samordningsproblem mellan register som uppstår *vid registerföring* hänför sig väsentligen till *avisering* mellan skilda register. Vid sidan därav kan som i allmänna målsättningen ovan antytts tänkas förekomma *förmedling* av informationer via ett register till ett annat av uppgift, som lämnas från allmänheten, myndigheter eller andra organ, eller från ett register via ett annat av uppgift angående verkställd införing i register.

Datakonsumenterna torde emellertid vara mer intresserade av den samord-

ning som kan åstadkommas mellan register *vid registerutnyttjande*. Denna kan ta sig uttryck i att en hos visst register efterfrågad upplysning förmedlas från det register där den är redovisad. En sådan *förmedling* av informationer från officiell dataredovisning till myndigheter och andra torde för framtiden kunna te sig som en naturlig service.

Samordningsproblemet vid registerutnyttjande får emellertid större dimensioner vid efterfrågande av stora datamängder ur skilda register. Dessa bör därvid levereras i form av en *sammanställning* av data.

En ändamålsenlig lösning av dessa samordningsproblem förutsätter en integration mellan skilda register. Kravet på sådan integration föranleds i väsentlig grad av det tidigare i förevarande kapitel behandlade behovet att i samhällsbyggandet sammanställa datamängder ur skilda register. Möjligheter därtill erfordras för t. ex. statistiska bearbetningar, prognos- och planeringsverksamhet och prognoskontroll. Detta accentueras av behovet av lägesredovisning av fastigheter. Skall informationer från olika register kunna sammanställas för valfritt område krävs nämligen ett system där de däri ingående registren kan tekniskt samordnas.

Integrationen kan också påkallas av de krav som allmänheten samt olika statliga, kommunala och andra organ torde komma att uppställa att deras rapportskyldighet till samhället skall inskränkas så mycket sig göra låter. Önskemålet i detta avseende torde bli att en uppgift skall behöva rapporteras endast till ett register och att om möjligt olika slag av uppgifter skall kunna inlämnas i ett sammanhang för att sedan vidarebefordras till berörda register. Genom en sådan förmedling av in-

formationer till andra register kan i framtida informationssystem olika slag av uppgifter alltid inges till samma ställe, varvid det får bli det mottagande registerorganets skyldighet att förmedla dem till rätt register. På samma sätt kan förmedling ske av utgående informationer angående registerföring.

Ur enbart datakonsumentens synvinkel torde det önskemålet kunna ställas på systemet att efterfrågan av data i allmänhet skall kunna riktas blott till ett register även om efterfrågade data redovisas i olika register. Sammanställningen och redigeringen av data synes därvid böra vara en intern fråga inom informationssystemet. Ett sådant förfarande motiveras dels av kravet att det objektsanknutna informationssystemet ur datakonsumentens synpunkt skall fungera lika tillfredsställande som ett register avpassat för konsumentens verksamhetsområde, dels att det organ som handhar den tekniska skötseln av registret bättre kan överblicka de integrationsmöjligheter, redigerings- och kostnadskrav som ligger i systemet.

Ett nät av renodlade objektregister skulle i princip ej kräva någon avisering mellan registren. Det torde emellertid vara omöjligt att konsekvent fullfölja objektregisterprincipen. Av praktiska skäl måste som tidigare angivits stundom en uppdelning av datamängden rörande vissa slag av objekt ske. Vidare torde viss anpassning av registerinnehållet till verksamhetsinriktning vara ofrånkomlig, särskilt i uppbyggnadsskedet. Dessa förhållanden föranleder avisering mellan registren. I vilken utsträckning sådan avisering och därav följande dubbelredovisning framdeles blir erforderlig är som av följande avsnitt framgår i hög grad beroende av utformningen av de tekniska system som kommer till användning vid registeruppbyggnaden och de möj-

ligheter till integrerad informationsbehandling som dessa medger.

En förutsättning för att integration av olika register skall vara möjlig är att samhörande poster i de skilda registren innehåller ett gemensamt identifierande begrepp, en integrationsnyckel. I den mån de olika registren innehåller informationer rörande samma slags objekt vållar detta krav inga större svårigheter under förutsättning att objekten i fråga erhåller samma identifikationsbeteckning i de båda registren (folkbokföringsnummer, fastighetsbeteckning osv.). Beteckningen kan då tjänstgöra som integrationsnyckel.

Då olika register innehåller data rörande skilda slag av objekt måste tillses att posterna i registren byggs upp så att samhörande poster innehåller de gemensamma beteckningarna (vanligen objektsbeteckningar). Med hänsyn till bl. a. kravet på en begränsning av mängden uppgifter per objekt är det önskvärt att systemet innehåller så få sådana beteckningar som möjligt. Att de begrepp som tjänstgör som integrationsnycklar skall åsättas samma beteckning i hela systemet är givet även om bristerna i detta avseende för närvarande är stora. I vilken utsträckning de skilda registren skall förse med dessa beteckningar för möjliggörande av direktkontakter beror på kontaktfrekvensen mellan registren och kostnaderna för ajourhållning av integrationsnycklarna. För sammanställning av uppgifter ur två register kan man på grund av låg kontaktfrekvens och kostnaderna för ajourhållning få nöja sig med att gå över ett tredje som har nycklar till de båda aktuella registren. Ajourhållningsfrågan medför även krav på användandet av integrationsnycklar som föranleder så liten ajourhållning och avisering som möjligt. Identifika-

tionsbeteckningen bör således vara en relativt stabil företeelse och de skilda objektens anknnytning till denna av viss varaktighet. De viktigaste elementen i samhällsbyggandet varom uppgifter behövs sammanställas såväl för civila som militära ändamål är befolkning, fastigheter, bostäder, anläggningar, arbetsplatser, serviceinrättningar, motorfordon, fritidsaktiviteter av olika slag, myndighets beslut etc. Samtliga de objekt som ingår i dessa element har vid varje tidpunkt i olika avseenden entydig anknnytning till viss eller vissa fastigheter och det stora flertalet även till viss eller vissa personer. Nuvarande redovisning är också i stor utsträckning uppbyggd på grundval av detta förhållande. Det synes därför naturligt att fastighetsbeteckningen och folkbokföringsnumret kommer att fungera som två av huvudnycklarna i det ovan skisserade systemet av register. Fastighetsbeteckningens roll härvidlag förstärks ytterligare av vad nedan anföres om lägesangivning av data. Såväl fastighetsbeteckningen som folkbokföringsnumret uppfyller till stor del de krav som ovan ställts på en lämplig integrationsnyckel.

Utöver vad ovan nämnts om behovet av lämpliga integrationsnycklar måste för att informationsutbyte skall vara möjligt den tekniska utformningen av registren ägnas stor uppmärksamhet. Härvid ställs på registren dels krav på en rationell utformning med hänsyn till behovet av registren i det dagliga arbetet dels ett hänsynstagande till de stora datamängder som vanligen måste kunna sammanställas och bearbetas för t. ex. statistik, prognos- och planeringsverksamhet. Om kontaktfrekvensen mellan två register är förhållandevis hög kan det t. ex. vara erforderligt att det ena finns sorterat utom på huvudbegreppet (vanligen objektets beteck-

ning) även på den i varje post ingående integrationsnyckeln.

25 Lägesredovisning av data

De brister som vidlåder nuvarande dataredovisning gäller som framhållits inledningsvis i förevarande kapitel bl. a. den omständigheten att läget för skilda företeelser i allmänhet redovisas endast per administrativ eller liknande enhet. Ett undantag däriifrån är fastigheterna, vars lägen är generellt redovisade på registerkartor eller andra kartor med anknnytning till registret, dock inte på ett sådant sätt att läget anges av en numerisk, bearbetningsbar storhet. Dessa brister måste betecknas som väsentliga. Behov föreligger av en redovisning som är oberoende av administrativ indelning och som med acceptabel noggrannhet anvisar läget för data som direkt eller indirekt är markbundna. Denna lägesredovisning bör dessutom vara så anordnad att en sammanställning på ett enkelt sätt kan ske av önskade uppgifter för valfritt område.

I geodetiska sammanhang har data sedan lång tid tillbaka redovisats i rätvinkliga koordinatsystem. Lägesangivning i planeringssammanhang förutsätter ett enhetligt koordinatsystem för landet. Vissa offentliga kartor utges numera i ett sådant för landet enhetligt koordinatsystem (t. ex. topografiska kartan, ekonomiska kartan). I detta system, som är så anordnat att hela landet faller inom första kvadranten, dvs. med positiva tal för x och y , kan varje punkt i landet entydigt anges till sitt läge med ett koordinatpar (x positiv i nordlig riktning och y positiv i östlig). På detta sätt kan alla data, som är geografiskt anknutna, lägesanges. Metoden har tillämpats utomlands. I Sverige har den introducerats av pro-

fessor Torsten Hägerstrand som använt den såvitt angår bl. a. befolkningens mantalsskrivningsplats. Den systematiska avläsningen och redovisningen av objekts lägen i ett enhetligt koordinat-system samt utnyttjandet av koordinaterna för sammanställning av data inom valfritt avgränsade områden brukar benämnas koordinatmetoden.

Att vid varje tillfälle då lägesangivning av ett visst slags objekt erfordras ta ut koordinater för dessa skulle föranleda ett enormt arbete och skulle inte kunna ge den behövliga redovisningen med önskad snabbhet. Angeläget är dessutom att lägesangivningen blir föremål för en enhetlig redovisning och att denna kan i anslutning till officiell registrering lätt ajourhållas. Den bör också ge direkt jämförbara uppgifter. En generell lägesangivning av vissa objekt med konsekvent redovisning och ajourhållning torde därvid vara enda framkomliga vägen.

Fastighetsregisterutredningen har efter en ingående utredning av dessa problem funnit att en generell lägesredovisning av fastigheter genom angivande av koordinater för representativa punkter inom fastigheterna kan ske och att en sådan redovisning, som enkelt kan ajourhållas, tillgodoser det huvudsakliga behovet av lägesredovisning. Genom en sådan koordinatregistrering av landets totala fastighetsbestånd blir nämligen alla data som direkt eller indirekt är redovisade i anslutning till fastighetsindelningen lägesangivna. Redan i dag förekommer sådan redovisning i stor utsträckning. Förutom data i fastighetsregister blir sålunda automatiskt lägesangivna alla data beträffande befolkningen och fastigheter, som är redovisade i registren inom folkbokförings- och beskattningsväsendet, likaså data angående äganderätt och andra rättigheter till fastighe-

ter, som finns upptagna i fastighetsböckerna, samt data som indirekt t. ex. via person och dennes mantalsskrivningsplats kan anknytas till viss fastighet. Även data, som redovisas i folk-, bostads-, jordbruks- och företagsräkningarna ävensom i lantbruksnämndernas centralregister och RLF:s jordbruksregister, är knutna till fastighetsindelningen. Det torde dessutom vara möjligt att ur grundmaterial eller på annat sätt komplettera andra såväl civila som militära register med fastighetsbeteckningar.

En koordinatredovisning av fastigheter synes kunna ske med rimlig arbetsinsats därigenom att den kan erhållas som en produkt jämsides med den redovisning av fastigheternas särskilda områden, som utredningen föreslår. Genom lägesredovisning av fastigheter på detta sätt bortfaller också i väsentlig mån arbete med och kostnader för lägesredovisning av ett flertal typer av objekt, vilka såsom belägna på eller anknutna till fastighet kommer att bli direkt eller indirekt lägesangivna.

Genomförandet av en sådan koordinatregistrering kommer enligt utredningens mening inte att lösa hela det behov av lägesbestämning av objekt som föreligger. Den utgör den nödvändiga initialinsatsen för koordinatmetodens generella tillämpning och kan vid behov kompletteras med särskild lägesbestämning av objekt om t. ex. större krav på exakthet föreligger eller för speciella ändamål som ej helt tillgodoses genom den generella lägesbestämningen.

26 Rationella tekniska hjälpmedel

De problem angående samordning mellan olika register, som behandlats tidigare i detta kapitel, kan ur tekniska synpunkter betecknas som dels ett da-

tatransportproblem, dels ett internt hanterings- och redigeringsproblem för det registerorgan som ansvarar för sammanställningen. Såväl avisering och förmedling som leverans till datakonsumenter av informationer innebär en transport av data från uppgiftslämnare till register, mellan register och till datakonsument. Denna överföring av informationer kan ges på många olika sätt, från läsning och handskrift till maskinbehandling utan egentlig manuell arbetsinsats. Det är emellertid också så att valet av teknisk lösning i stor utsträckning påverkar informationsnätets utformning i olika avseenden t. ex. antalet register, möjligheterna till integrerad informationsbehandling och den innehållsmässiga avgränsningen mellan registren. Uppbyggnaden av samhällsbyggandets informationsnät är därför i väsentlig utsträckning ett tekniskt ekonomiskt problem.

Den förut angivna skissen av en förväntad utveckling av samhällsbyggandets allmänna informationssystem förutsätter ett effektivt utnyttjande av tillgängliga tekniska hjälpmedel. Redan i målsättningen för en reformering av gällande informationssystem har upptagits krav på snabb service från registren. Den i anslutning därtill skisserade utformningen av informationssystemet med ett relativt begränsat antal skilda register med i princip olika registerinnehåll leder vidare till att de tekniska hjälpmedlen måste ha en förhållandevis stor kapacitet. Målsättningen påverkar emellertid inte enbart den interna behandlingen av registren utan ställer också stora krav på anordnandet av de externa kontakterna. Detta följer särskilt av det föreliggande behovet att data från olika register snabbt och enkelt skall kunna sammanställas. Denna integration genomförs naturligtvis på bästa sätt om den tekniska utrustningen

är så enhetlig för de olika registren, att data ur ett register utan förarbete kan bearbetas av de tekniska hjälpmedlen i varje annat register inom systemet såväl lokalt, regionalt som i rikssammanhang. Flexibiliteten hos en sådan enhetlig utrustning måste vara mycket stor, eftersom utrustningen skall användas för flera register med sannolikt mycket varierande omfattning, aktivitet och normala användningsformer. Härutöver kommer behovet av anpassning till de av samhällsutvecklingen betingade ändringarna i registeruppbyggnaden. Dessutom måste naturligtvis på informationssystemets tekniska utformning ställas krav på säkerhet och med hänsyn till prisutveckling, arbetskraftstillgång m. m. liten manuell insats.

De långtgående principiella krav som sålunda torde böra ställas på den tekniska sidan av ett framtida integrerat informationssystem synes bli bäst tillgodosedda vid utnyttjande av ADB-hjälpmedel. Kommittén för maskinell databehandling, som haft i uppdrag att analysera olika tekniska hjälpmedels användbarhet, har i den utredning som redovisats i betänkandet Automatisk databehandling från delvis andra utgångspunkter än de i detta kapitel diskuterade konstaterat att det finns mycket stora användningsmöjligheter för ADB inom statsförvaltningen. Detta synes inte minst gälla i registreringssammanhang. De riktlinjer som angivits i betänkandet har sedermera konfirmerats av riksdagen i fråga om reformeringen av folkbokförings- och uppbördsväsendet genom 1963 års beslut om anskaffande av datamaskiner till länsstyrelsernas datakontor. Inom detta redovisningsområde som har väsentlig betydelse för samhällsbyggandets informationssystem kommer alltså ADB att utnyttjas. Detsamma gäller företagsregistrering.

Vad sålunda anförts synes ur principiell synpunkt tala för att ADB-utrustning är det hjälpmedel som vid betraktande av informationssystemet som helhet generellt borde användas för de däri ingående registren. Konsekvenserna härav torde vara att vid framtida reformer eller uppbyggnad av nya register, som är av intresse ur samhällsbyggnadssynpunkt, angivna princip torde böra tillmätas väsentlig betydelse. Vid ett ställningstagande måste som av målsättningen i avsnitt 21 ovan framgår tillses att nyttan av registreringen ställs i relation till nedlagda registreringskostnader. Situationer torde då kunna finnas, i vilka ADB inte är det optimala valet av hjälpmedel om hänsyn tas enbart till det aktuella registret. I sådana fall synes det emellertid vara angeläget att, för integration med andra register, även de allmänna synpunkterna beaktas, varvid ADB som tekniskt hjälpmedel kan komma i fråga enbart på grund av behovet av kommunikation med andra register. I de fall annat hjälpmedel skulle visa sig vara mest fördelaktigt även vid en allsidig prövning, bör tillses att registeruppbyggnaden så långt som möjligt underlättar integrationen med andra register under betraktande av att integrationen normalt torde komma att genomföras med utnyttjande av ADB.

Datamaskinsystem tillverkas i olika storlekar och konfigurationer av en mängd olika företag. Man har således relativt stor möjlighet att anpassa maskinvalet efter behoven och kan därigenom hålla kostnaderna nere. Tidigare har nämnts att integrationen av registren lättast genomförs om den tekniska utrustning som används vid registerförandet är enhetlig. Att ADB utnyttjas behöver emellertid inte innebära att detta krav är uppfyllt. Någon egentlig standardisering förekommer

inte f. n. och skilda maskintyper kan i dag praktiskt taget omöjliggöra integration. Till och med då skilda maskiner av samma fabrikat kommer till användning kan svårigheter uppstå på grund av att t. ex. olika programmeringsystem utnyttjas. Framdeles synes det kravet i vart fall få ställas att de datamaskinsystem som kommer till användning inom samhällsbyggandets informationssystem är förenliga.

Den snabba utvecklingen på datamaskinteknikens område synes, i enlighet med vad kommittén för maskinell databehandling diskuterat i det nämnda betänkandet, gå emot större, snabbare och flexibelt uppbyggda enheter som vid behov sammanlänkas med andra liknande maskinsystem. Av stort intresse är också utvecklingen av data-transmissionstekniken, som gett möjligheter till snabb och säker överföring av data. Kraven på sådan överföring blir allt större. Detta i förening med utvecklingen inte minst på kostnadsidan torde snart leda till ett ökat utnyttjande av denna teknik. Redan nu finns ett antal anläggningar, såväl statliga som icke statliga, i drift inom riket. Av intresse är även möjligheterna till bildöverföring, som torde kunna underlätta utnyttjandet av de till vissa register hörande arkiven.

I avsnitt 24 ovan har betonats att behovet av dubbelredovisning i registren och till följd därav avisering mellan dem och rapportering till dem i hög grad sammanhänger med hur snabbt önskade uppgifter ur skilda register kan sammanställas. Av betydelse är då i vilken utsträckning avancerade ADB-system kommer att utnyttjas. Mot bakgrund av utvecklingen synes det på sikt sannolikt att den framtida dataredovisningen kommer att betjänas av ett antal större datacentraler som allt efter omständigheterna handhar informations-

behandlingen för ett eller flera register. De skilda registren torde allt efter de varierande kraven på snabb kommunikation på olika sätt komma att kunna stå i förbindelse via datatransmission med varandra men även med större datakonsumenter. I sina mest avancerade delar skulle systemet då kunna utformas så att datacentral direkt stod i förbindelse, förutom med register- och statistikorgan som centralen betjänar, med andra datacentraler och med datakonsumenter. Varje uppgift som infördes i ett av registren skulle därvid vara åtkomlig för alla datakonsumenter som hade direkt anknnytning till systemet. I ett så integrerat system skulle ajourhållningen bli enkel, allmänhetens uppgiftslämnande samt olika statliga, kommunala och andra organs rapportskyldighet och arbete med inhämtande av sådana rapporter kunna inskränkas till ett minimum och behovet av skrivna register begränsas till vad som av säkerhetsskäl ansågs nödvändigt. Vid mindre behov av snabba kommunikationer skulle registerförare och datakonsumenter kunna få utdrag från registren i lämplig form t. ex. listor eller kort, magnetband eller hålkort.

De krav i olika avseenden som måste uppfyllas vid en fullständigt integrerad databehandling av skisserat slag i samhällsbyggandet är stora. En sådan uppbyggnad synes få ses som slutmålet för en successiv reformering av informationssystemet. De tekniska förutsättningarna att nå detta mål måste bedömas som goda.

Vid pågående och framtida reformer torde emellertid en mängd praktiska omständigheter därjämte få beaktas, såsom den faktiska tillgången på datamaskiner och deras utnyttjande, behovet av integration med andra, redan reformerade register, effekten av den aktuella reformen med hänsyn till dess begränsade omfattning m. m. Under alla förhållanden synes reformarbetet böra bedrivas så att utblickarna framåt tillmäts den betydelsen vid övervägandena att ett uppbyggt system kan bedömas senare bli anslutet till ett mer avancerat system utan alltför genomgripande förändringar. Härigenom påverkas inte blott den tekniska utformningen. I omvänd riktning röner systemutformning, avgränsning mellan skilda register m. m. inflytande av valet av tekniska hjälpmedel.

KAPITEL 6

Fastighetsregistreringens inordnande i samhällsbyggandets integrerade informationssystem

1 Inverkan på fastighetsregisterreformen

Genom analysen av gällande fastighetsregistersystem i 4 kap. synes behovet av en genomgripande revision av fastighetsregistreringen vara klart dokumenterat. Bristerna i nuvarande informationssystem över huvud i samhällsbyggandet, vilka sammanfattas ovan i 5 kap., är emellertid av den art att de skärper detta reformbehov, eftersom målsättningen för en reform måste påverkas av de vidare krav som numera enligt fastighetsregisterutredningens mening bör uppställas på all redovisning av de i samhällsbyggandet erforderliga informationerna. En revision av fastighetsregistreringen, som torde få ske i anslutning till en sådan vidare målsättning, synes vara i hög grad angelägen och utgör ett viktigt led i en allmän reformering av informationssystemen i samhället.

När det gäller att bedöma inverkan på fastighetsregisterreformen av de diskuterade sannolika riktlinjerna för en allmän reformering av samhällsbyggandets informationssystem torde dessa riktlinjer i första hand få anses innebära att fastighetsregistreringen inte kan ses som en isolerad företeelse utan måste inordnas i ett vidare sammanhang. Redogörelsen för gällande system och den tidigare i detta kapitel förda diskussionen visar nämligen att det råder ett nära samband mellan de data som

avser fastigheter och andra uppgifter som är nödvändiga i samhällsplaneringen och dess fullföljande i praktiska resultat. Dessa skilda informationer om befolkning, fastigheter, markbeskaffenheter etc. måste normalt utnyttjas tillsammans i olika slag av verksamhet som bedrivs av myndigheter, näringsliv och enskilda. Det är vidare vid behov av såväl små som stora informationsmängder ofta angeläget att snabbt få tillgång till en sammanställning av informationer från skilda håll.

Vad i 5 kap. anförts bör för fastighetsregistreringens del innebära att ett nytt system för fastighetsredovisning byggs upp, vari fastighetsregistreringen inordnas, med ändamålsenlig avgränsning mot andra register och med tillgodoseende av kravet på enhetlighet för att ge tillfredsställande möjligheter till integration med skilda register i samhällsbyggandet. Detta förutsätter ett avancerat tekniskt system. Utvecklingen inom detta område går mycket snabbt och ger möjlighet till alternativa lösningar av hög klass.

Fastighetsregistersystemets beroende av riktlinjerna för en fortsatt, vidare reformering påverkas därjämte av den roll fastighetsregistreringen ges i ett integrerat system. Denna roll belyses därav att — med den betydelse innehav av fast egendom och egendomens indelning i fastigheter har — förändringarna i fastighetsindelningen är av väsentligt intresse i vida sammanhang. Slutstenen

i dessa förändringar genom fastighetsbildning eller på annat sätt är redovisningen av åtgärderna i fastighetsregister. Denna redovisning aviseras därför åt olika håll och ligger till grund för registreringsåtgärder i andra register. Fastighetsregistret uppbär sålunda rollen som basregister för all fastighetsredovisning och för annan redovisning av data som är knutna till fastighetsindelningen. Fastighetsregistreringens betydelse i detta sammanhang ökar genom kravet på enhetlighet i informationssystemet. Vid ett gemensamt utnyttjande av flera register torde fastighetsbeteckningen ofta bli det gemensamma identifikationsbegrepp, som är nödvändigt för en integrerad behandling.

En väsentlig del av de behövligen informationerna är vidare mer eller mindre geografiskt bundna till visst läge. Fastighetsregisterutredningen föreslår därför som redan tidigare sagts att fastighetsbeståndet i landet skall bli föremål för en generell lägesangivning med hjälp av koordinatmetoden. Redovisningen därav kommer enligt förslaget att ständigt hållas å jour. Fastighetsregistret blir härigenom i stor utsträckning förmedlare av den i samhällsbygget så angelägna lägesredovisningen. Denna kommer nämligen inte enbart att bli av betydelse för data i fastighetsregistret utan kan utnyttjas för lägesbestämning av alla objekt, som i olika register redovisas till fastighetsindelningen, och av objekt i andra register, som direkt eller indirekt kan integreras med fastighetsregistret.

2 Fastighetsredovisningens fördelning på olika register

I 5 kap. har vid diskussionen om riktlinjer för förekomsten av skilda officiella register framhållits att olika re-

gister torde böra förekomma, avgränsade så att varje register omfattar data rörande ett visst slags objekt, och att en begränsning av antalet register torde vara nödvändig.

Vidare uttalades att anledning i vissa fall kan finnas att föra skilda register för samma slag av objekt under förutsättning att de förses med i huvudsak olika datainnehåll rörande objekten.

Dessa principer synes vara tillämpliga inte minst beträffande fastighetsredovisningen som f. n. är splittrad och ofullständig. Statliga och kommunala myndigheters behov av informationer om den fasta egendomen är så framträdande att en generell och ändamålsenlig redovisning av erforderliga data bör ske om förvaltningsapparaten i detta hänseende skall kunna fungera rationellt. En reform på detta område synes kunna ge en väsentlig rationaliseringseffekt. Förhållandet är lika med näringslivets organ och enskilda, vilka torde anse sig kunna fordra en tillfredsställande service inom ett område som sedan länge ansetts falla inom de statliga funktionernas ram. Härtill kommer att en bristande eller splittrad publicitet angående rättigheter till fast egendom kan förorsaka rättsförluster och olägenheter av ekonomisk art.

När det t. ex. för en samhällsplanerande myndighet, en fastighetsägare, en spekulant till fastighet etc. gäller att utreda de begränsningar som på grund av särskilda beslut eller rättshandlingar råder i fråga om rätten till förfogande över viss eller vissa fastigheter — en problemställning som är mycket vanlig — ter sig svårigheterna inte sällan alltför stora för att utredningen skall kunna fullföljas. Besvärigheter av annan art uppkommer när någon har behov av uppgifter vem som äger viss mark och ägarens adress. Problem av detta slag uppstår ständigt

t. ex. i myndigheternas verksamhet med fastighetsbildning, annan samhällsplanering m. m., varvid sådana uppgifter måste sammanställas för större områden med många fastigheter. I fastighetsbildningsverksamheten och därmed jämförliga verksamheter föreligger sålunda behov av informationer om fastighetsägare och deras adresser kontinuerligt. Samma är förhållandet, ehuru inte med samma frekvens, i fråga om inteckningsbelastning m. m. Behovet av sådana uppgifter ökar dock vid fastighetsbildning snabbt med en vidgad användning av omreglerande fastighetsbildningsinstitut men är också påtagligt vid sammanläggning.

En nära samordning av register som innehåller fastighetsdata är på grund av vad sålunda framhållits ofrånkomlig. Den redovisning som härvid är av särskilt intresse är fastighetsregistret, fastighetsböckerna och fastighetsredovisningen till grund för folkbokföring och beskattning. Annan officiell fastighetsredovisning är av ringa omfattning och torde från fall till fall få anordnas efter vad som prövas lämpligt, dock med beaktande av huvudprincipen att splittring bör undvikas och att antalet register bör nedbringas.

I vad mån sambandet mellan de nämnda fastighetsredovisningarna är så väsentligt att de vid en reform bör sammanslås till ett enda register torde få bedömas med beaktande av ett flertal faktorer, av vilka en del nyss antytts. I de i 1 kap. nämnda motionerna har sambandet ansetts starkt och ett direkt samgående mellan dessa register har påyrkats.

Utan tvivel kan åtskilliga omständigheter framhållas som talar för eller emot ett sådant fullständigt sammanförande. I fastighetsregisterutredningens uppdrag ingår inte att utreda denna fråga, och utredningen saknar där-

för anledning att uppehålla sig vid detta alternativ. Som redan framhållits ankommer det emellertid på fastighetsregisterutredningen att beakta behovet av samordning mellan fastighetsregistrering samt folkbokföring och redovisning för beskattning ävensom behovet av en ändamålsenlig dataredovisning till grund för samhällsplaneringen. Även om utredningen i sitt arbete utgår från förekomsten i organisatoriskt avseende av skilda redovisningar i fastighetsregister och fastighetsböcker ävensom för folkbokföring och uppboord, anser sig utredningen därför och med fullföljande av principerna i 5 kap. böra diskutera frågan om den tekniska samordningen av dessa redovisningar.

Innan denna fråga behandlas bör framhållas att problemet om avgränsning mellan å ena sidan fastighetsregistreringen och å andra sidan annan redovisning med anknytning till fastigheter måste tas upp till diskussion. Denna avgränsning gäller i nu förevarande sammanhang endast det datainnehåll som skall redovisas i fastighetsregistret och kan därför lämpligen anstå till 9 kap.

3 Samordningen med annan redovisning

31 Fastighetsböckerna

Behovet av ömsesidigt utbyte av informationer mellan fastighetsregister och fastighetsböcker är synnerligen framträdande. Redan under förarbetena till nuvarande bestämmelser angående fastighetsregistrering framhölls inskrivningsväsendets behov av kännedom om fastighetsbeståndet, inte enbart såvitt angår fastighetsindividerna utan även beträffande fastigheternas omfattning på marken. En katasterkarta ansågs t. ex. äga väsentlig betydelse även för

inskrivning av rättighetsförvärv till fast egendom.

Utvecklingen har därefter gått mot ett ökat utnyttjande av den fasta egendomen för fastighetskredit och för belastning med särskilda rättigheter av olika slag. Den numera komplicerade användningen av marken, särskilt i tätorter, har nämligen framkallat ett behov av att fastigheterna, även om de tillskapas för att utgöra lämpliga enheter för sina ämdamål, ofta måste sammanknytas i rättsliga samband av olika slag för ökad planmässighet och ett mer ekonomiskt utnyttjande av mark och anläggningar. När sådana samband konstitueras genom privata rättshandlingar skall de för framtida säkerhet lämpligen inskrivas i fastighetsboken, men inskrivningsmyndigheterna har med gällande system att handlägga ärenden utan informationer om de faktiska omständigheterna kring de väsentliga problem som är avsedda att lösas genom rättshandlingen och den därpå följande inskrivningen. Det kan ifrågasättas huruvida inte den service som samhället i detta avseende lämnar den enskilde är alltför abstrakt.

Fastighetsbildningsorganens behov av informationer från fastighetsböckerna är vidare så påtagligt att de nu förefintliga bristerna härutinnan måste betecknas som allvarliga och hindrar ett rationellt utnyttjande av arbetskraften. Vid strängt taget varje förrättning som handläggs — antalet uppgår årligen till flera tiotusental — erfordras kännedom om lagfarna ägare till de berörda fastigheterna. Arbetet med införskaffande av dessa uppgifter är omfattande och kontinuerligt.

Vid fastighetsbildning är därjämte kännedom om inskrivningarna i inteckningsspalten i fastighetsboken av stort intresse, och behovet därav sträcker sig vid varje tillfälle till de senast

verkställda inskrivningarna för att rättsförlust inte skall behöva riskeras. Förrättningsmännen har nämligen vid omreglerande fastighetsbildning att beakta utom annat olika slag av rättigheter till fast egendom. Denna åtgärdstyp tilltar ständigt i användning, vilket i ökad utsträckning kommer att bli fallet om fastighetsbildningskommitténs förslag till fastighetsregleringsinstitut genomförs. Sålunda skall förrättningsmännen i enlighet med föreskrifter i fastighetsbildningslagstiftningen efter ett visst mönster tillse att skada ej uppkommer för innehavare av inteckningar och motsvarande rättsägare, vilka inte är att anse som sakägare vid fastighetsbildning och sålunda inte kan själva bevaka sin rätt. Förrättningsmännens åliggande i detta avseende som ofta föreligger är med hänsyn till rättssäkerheten krävande och förutsätter kännedom om den aktuella inteckningsbelastningen i berörda fastigheter. — Inskrivna servitut och andra rättigheter är det vid sidan härav nödvändigt att äga vetskap om. Deras förekomst är av stor betydelse för planläggning av en ändamålsenlig fastighetsindelning, och de kan vid fastighetsreglering få upptäckas utan ersättning, vilket självfallet bör undvikas. — Att sammanläggningsförfarandet skulle kunna i väsentlig mån rationaliseras efter en lämplig samordning av inskrivningsväsende och fastighetsregistrering är naturligt och har framhållits i fastighetsbildningskommitténs betänkande.

De fördelar för fastighetsbildningsverksamheten som en samtidig tillgång till fastighetsregister och fastighetsböcker skulle medföra i enlighet med vad nu antytts skulle i väsentlig grad komma även annan samhällsplaneringsverksamhet till godo, inte minst den planläggning som sker enligt byggnadslagstiftningen. Vid all sådan planlägg-

ning erfordras en ingående kännedom om de inskränkningar, som gäller med avseende på markens utnyttjande, och — för utställning av plan — om fastighetsägare och deras adresser.

För den enskilde medför splittringen mellan fastighetsböcker och fastighetsregister med därtill hörande arkiv väsentliga olägenheter. För ett klarläggande av de rättsliga sambanden mellan viss fastighet och andra ställs alltför stora krav på den enskilde i fråga om kunnande och tålmod. Det framstår för honom ofta som nära nog oförklarligt t. ex. att ett servitut som avtalats vid avstyckning inte får inskrivas i fastighetsböckerna och alltså inte kan sökas där, medan ett servitut instiftat genom avtal, som har karaktären av privat rättshandling, skall inskrivas och alltså inte kan sökas i fastighetsregistret med därtill hörande arkiv.

Olägenheterna av splittringen mellan fastighetsregister och fastighetsböcker är som ovan visats väsentliga.

När nu fastighetsregisterutredningen har att — med bibehållande av skilda fastighetsredovisningsorganisationer — söka råda bot på bristerna synes någon annan väg inte kunna tänkas än att föreslå ett sammanförande av registren i tekniskt avseende till ett enda register.

Förutsättningar för en utredning härom har numera uppkommit genom att Kungl. Maj:t den 17 december 1965 givit statsrådet och chefen för justitiedepartementet bemyndigande tillkalla sakkunniga för viss utredning om fastighetsböckernas förande. I inskrivningskommittén, som på grund härav tillsatts, befinner sig utredningsarbetet i inledningsskedet. Ett gemensamt konstruktionsarbete har därför ännu inte kunnat komma till stånd. Fastighetsregisterutredningen bygger emellertid upp sitt principförslag så att det på detta stadium skall kunna behandlas

fristående. Självfallet måste därefter ett nära samarbete etableras vid den närmare utformningen av ett nytt register.

De i 5 kap. uppdragna principerna talar för ett sammanförande av registren. Redovisningarna avser samma objekt. Av särskild vikt är att ajourhållningen av de båda registren måste i stor utsträckning i tiden vara samordnad. Så är fallet redan nu, och någon annan lösning kan inte tänkas. Den omfattande informationsmängden och de täta ajourhållningstillfällena förutsätter att ungefär samma typ av informationsmedium måste komma till användning, med redovisning av uppgifterna per fastighet och med möjlighet till införande av ny uppgift utan omskrivning av hela registret.

Registren har väsentligen samma användningsområde och måste normalt utnyttjas tillsammans. En splittring medför i detta avseende stora olägenheter. Gränsdragningen mellan informationsinnehållet i de skilda registren ter sig ofta för registeranvändarna som oklar även om fackmannen i detta avseende inte har några egentliga svårigheter. Vad särskilt angår systemens utnyttjande inom de myndigheter som har att föra registren — dessa grundar i inte ringa utsträckning sina åtgöranden på varandras beslut — är behovet av det andra organets register framträdande, och en tillgång till detta skulle i hög grad bidra till ökad rationalitet i arbetet. Uppenbart är att detta behov stegras i takt med utvecklingen i enlighet med vad tidigare anförts.

Den omständigheten att skilda delar av registret förs av olika organ synes, som i 5 kap. framhållits, inte vara av någon avgörande betydelse i fråga om att sammanhålla samhällets informationsredovisning i ändamålsenliga enheter.

Mellan fastighetsregister och fastig-

hetsböcker föreligger viss skillnad i fråga om registrens huvudfunktioner. I fastighetsböckerna sker i första hand en publicering av rättsförhållanden till skydd för enskild rätt, t. ex. i fråga om rättighets bestånd vid överlåtelse, företrädesordning till grund för åtgärder enligt utsökningslagen. Naturligtvis kommer denna publicering att vara till väsentlig nytta jämväl i myndigheternas verksamheter i samhällsbyggandet. På samma sätt förhåller det sig ofta med de anteckningar av särskilda slag som införs i fastighetsbok. Fastighetsregistrets huvudfunktion synes, som nedan framhålles, vara att ligga till grund för samhällsverksamheter av olika slag. Att systemet med en vidgad informationsredovisning dessutom får en viktig funktion i fråga om publicering av rättigheter är dock klart. — Den nu berörda skillnaden i funktionshänseende synes vara utan betydelse för frågan om ett förenhetligande av registren. Däremot kan den naturligtvis komma att tillmätas vikt vid gränsdragningen mellan de olika registerdelarnas innehåll.

Den väsentliga innebörden i att två system med bibehållande av särskilda registerorganisationer sammanförs i tekniskt avseende till ett enda registersystem synes vara att enhetliga typer av tekniska hjälpmedel kommer till användning inom hela systemet och helst även samma tekniska utrustning. Först härigenom kan på ett rationellt och i övrigt ändamålsenligt sätt informationer överföras mellan de olika delregistren och registerorganisationerna inom systemet och de innehållsmässiga gränsdragningsproblemen reduceras. Vidare bör läsbara media byggas upp enhetligt i fråga om typ och format så att delregistren kan sorteras tillsammans och vid praktisk registeranvändning utnyttjas som ett enda register. De skilda

registerorganisationerna bör sålunda ha tillgång till var sitt, ständigt ajourhållet exemplar av det totala registret, dels för eget bruk och dels för extern användning. Olägenheter av förefintlig splittring torde inte kunna undanröjas på annat sätt. Med skilda registerorganisationer synes emellertid de vid registreringen grundläggande akterna komma att bli förvarade på olika håll. Nackdelarna av registerarkivets uppdelning på detta sätt synes dock inte vara av den art att de väsentliga vinsterna av en teknisk samordning inte bör tas till vara. — Ett arrangemang i överensstämmelse med vad nu sagts förutsätter självfallet en reglering av vissa administrativa rutiner av detaljkaraktär.

Ett sammanförande på angivet sätt av fastighetsregister och fastighetsböcker synes inte fullt ut komma till sin rätt om inte det enhetliga registersystemet ges ett namn, som av myndigheter och allmänhet uppfattas som ett uttryck för den officiella informationsredovisningen angående den fasta egendomen i nu berörda avseenden. Fastighetsregisterutredningen kommer i detta betänkande att använda sig av arbetsnamnet grundregister.

Grundregistret blir med denna uppläggning den samlade enheten för skilda delregister, sannolikt fastighetsregister, lagfartsregister, tomträttsregister och inteckningsregister. Även annan informationsredovisning angående den fasta egendomen till grund för samhällsbyggnadsåtgärderna kan komma att ingå i grundregistret.

32 Folkbokförings- och beskattningsväsendet

Mellan fastighetsregistrering och folkbokföring råder f. n. ett nära samband. Personredovisningen sker i anslutning till fastighetsindelningen och på grund

härav aviseras från fastighetsregistret för tillgodogörande i bl. a. denna redovisning de förändringar i fastighetsindelningen som är av intresse. Fastighetsbeståndet redovisas f. n. i mantalslängdens fastighetsliggare, som dock föreslagits bli slopad. (Angående fastighetslängd för beskattningsändamål se nedan). I denna liggare upptas förutom fastigheternas registerbeteckning huvudsakligen ägnarnas namn och adresser.

Folkbokföringen, som i många hänseenden är sammanförd med taxerings- och uppbördsväsendet och som även i fortsättningen kommer att vara anknuten till fastighetsindelningen, är av väsentligt intresse i olika sammanhang. I dagens samhälle med den intensifierade samhällsplanering som bedrivs av stat, kommuner och andra intar nämligen informationer om befolkningen en framträdande plats. Detta torde belysas av den omfattande, ytterst splitttrade personredovisning som nu förs.

Informationsbehov angående befolkningen uppträder ofta, som redan framhållits, i sådan verksamhet där fastighetsförhållanden av olika slag är föremål för behandling. Kännedom om fastighetsindelning, fastighetsägare och deras adresser är därvid regelmässigt av intresse samtidigt. Ofta erfordras därjämte vetskap om befolkningens fördelning efter bostadsplats. Inhämtande av personuppgifter från befolkningsredovisningen innebär sålunda ett kontinuerligt arbete vid utnyttjande av fastighetsregistret.

Detta ömsesidiga samband mellan fastighetsregistrering och folkbokföring accentueras genom samhällsutvecklingen och påverkas också av den reform av fastighetsregistreringen som fastighetsregisterutredningen föreslår. Folkbokföringens anknytning till fastighetsindelningen ger nämligen efter refor-

men särskilda fördelar därigenom att den lägesangivning av fastigheter som föreslås kan användas även för befolkningen. Fördelarna blir för samhällsplaneringen särskilt framträdande om de båda redovisningarna byggs upp med samma principiella tekniska hjälpmedel. Fördelarna kommer emellertid samhällsplaneringen till godo även på det sättet att det ständigt återkommande behovet vid fastighetsbildning och annan samhällsverksamhet att få tillgång till fastighetsägarnas adresser blir tillfredsställt. Detta är så angeläget att, om folkbokföringen inte skulle vara anordnad på sätt den nu är, det skulle bli nödvändigt att i anslutning till fastighetsregistreringen eller på annat sätt registrera landets fastighetsägare med uppgift om fastighetsinnehav och bostadsadresser.

För totalförsvarets personalplanering och annan försvarsplanering torde lägesangivning av fastigheter och därmed av befolkningen lämna ett värdefullt underlag.

Även sambandet mellan fastighetsregistrering och redovisningen av fastigheter för beskattningsändamål är starkt. Fastighetsbeståndet redovisas i den för beskattningsändamål upprättade fastighetslängden, som innehåller uppgifter om fastighets registerbeteckning (den avisering som sker från fastighetsregistret utnyttjas därvid), fastighetsägares namn och adress samt därutöver uppgifter om taxeringsvärde, fastighetens art och skattepliktsnatur m. m. Vissa av de informationer som insamlas angående fastigheterna för beskattningsändamål är av väsentligt intresse i samhällsplaneringen. Vid fastighetsbildning utnyttjas de ofta för jord- och skogsbruksplanering, och i värderingssammanhang används informationerna regelmässigt.

Sambandet mellan fastighetsregistreringen och redovisningen inom folkbokförings- och beskattningsväsendet är som sålunda framgått av stor betydelse, och allt eftersom samhällsplaneringen intensifieras vidgas intresset av ett gemensamt utnyttjande av dessa redovisningar. Enligt fastighetsregisterutredningens mening är sambandet av den art att ett gemensamt utnyttjande av registren kan ske på ett tillfrädsställande sätt genom lämpligt uppbyggda kommunikationer dem emellan. Behovet av integration av redovisningarna torde få betecknas som uppenbart. Väsentliga rationaliseringsvinster torde kunna göras med en sådan integration, såväl för folkbokföringen och fastighetsregistreringen som i samhällsplaneringssammanhang. En förutsättning härför är dock att samordningen mellan registren får lämplig omfattning och blir tekniskt ändamålsenligt anordnad, vilket innebär att de tekniska systemen måste kunna samköras. Härigenom ges möjlighet till rationell sammanställning av data från registren och underlättas den erforderliga aviseringen dem emellan.

Den närmare omfattningen av samordningen mellan fastighetsregistrering samt folkbokföring och beskattningsredovisning upptas till behandling senare. Dock kan här framhållas att genom en tekniskt lämplig samordning öppnas möjlighet att från fastighetsregistret avisera uppgift om nyttkommande fastigheter och i vissa fall andra förändringar i fastighetsindelningen till folkbokförings- och beskattningsväsendet på ett enkelt sätt. Därjämte torde det komma att visa sig lämpligt att uppgift även om fastighetsbelägenhet i förhållande till ecklesiastik och viss administrativ indelning m. m. aviseras på samma sätt. Från folkbokföringen och beskattningsredovisning-

en synes till fastighetsregistret böra aviseras uppgift om ägare och deras adresser för utnyttjande i den dagliga fastighetsbildningsverksamheten och eljest.

Den pågående reformeringen inom folkbokförings- och beskattningsväsendet synes, ur de synpunkter fastighetsregisterutredningen har att anlägga i fråga om allmänna riktlinjer för ett framtida informationssystem i samhällsbyggandet, komma att medföra väsentliga vinster. Kombinationen av denna reform och revisionen av fastighetsregistreringen, vilka äger ett nära samband, synes kunna skapa en grundval vid uppbyggandet av ett enhetligt informationssystem i samhällsbyggandet.

4 Fastighetsregistrets funktioner

Mot bakgrund av ovan förddiskussion om fastighetsregistrets inordnande i nätet av integrerade informationssystem och avgränsningen mot annan fastighetsredovisning behandlas nedan fastighetsregistrets funktioner till grund för uppbyggnaden av ett nytt fastighetsregistersystem.

41 Identifiering av fastigheterna

Före de nuvarande fastighetsregistrens tillkomst identifierades fastigheterna på en mångfald olika sätt. Gemensamt för dessa var att en eller flera av en fastighets egenskaper uppräknades. Som berörts i 4 kap. fick detta svåra följas. Dels var ingalunda alltid en använd identifiering entydig, dvs. beskrivningen kunde passa på flera fastigheter, dels kunde olika identifieringsbegrepp användas för en och samma fastighet vid olika tidpunkter och vid samma tidpunkt i olika fastighets-

redovisningar. Tillsammantaget blev följderna härav oreda och oklarhet. Fastigheterna var redan då objekt för en mångfald åtgärder, t. ex. fastighetsbildning, överlåtelse, inskrivning och viss beskattning, och bristerna blev därför kännbara. De nuvarande registren tillskapades med bl. a. den grundläggande funktionen att på ett entydigt och särskilt angivet sätt identifiera fastigheterna. Detta lät sig göra genom att varje fastighet i fastighetsregistren erhöi en beteckning enligt ett visst beteckningssystem och genom att åtgärd som påverkade fastigheten förtecknades i anslutning till denna beteckning. Dessa vid fastighetsregistreringen åsatta beteckningar aviserades sedan till annan officiell fastighetsredovisning och användes i dessa och på kartredovisningar. Härmed åstadkoms det mått av reda och klarhet som varit en förutsättning för den vidgade betydelse fastighetsindelningen sedermera fått i skilda sammanhang och för tryggheten i besittningsrätten till fast egendom. Genom denna ökning av fastighetsindelningens betydelse har omvänt behovet av en god fastighetsidentifikation blivit starkare. Att redovisa fastighetsindividerna med sina särskilda beteckningar kan därför alltjämt sägas vara fastighetsregistrets primära funktion.

Enbart detta förtecknande av landets fastigheter spelar en väsentlig roll i olika sammanhang. Vid nuvarande fastighetsregisters tillkomst åberopades i första hand deras betydelse för inskrivningsväsendet. Uppenbart är också att detta numera inte skulle kunna fungera utan fastighetsregistret som grundval.

Fastighetsregistrets roll som förteckning över fastigheter var emellertid redan vid fastighetsregisterförordningarnas tillkomst betydligt mera vidsträckt. Under förarbetena omnämndes t. ex. registrens betydelse för fastighetsbildning

och beskattning. Numera bygger de arbetsformer som i stor utsträckning tillämpas i praktisk verksamhet på detta officiella förtecknande av fastigheter. Så är fallet i alla de skilda samhällsverksamheter där innehav av fast egendom är av betydelse eller där markanvändningsfrågor eljest är föremål för behandling. Som exempel kan nämnas all fysisk samhällsplanering, verksamhetsplanering i stor omfattning, beskattning, folkbokföring, fastighetsomsättning, fastighetsbelåning, fastighetsförvaltning o. s. v. I flertalet fall då myndighet eller annat organ har skyldighet eller eljest anledning att föra register över uppgifter av olika slag som är knutna till fastighet används fastighetsregistret som basregister (t. ex. folkbokföring, beskattning, planering, fastighetsförvaltning).

Fastighetsregistrets funktion i nu förevarande avseende påverkas av i vilken utsträckning registret ges direkt betydelse för frågan om fastighets existens.

Den fasta egendomen indelas i fastigheter genom fastighetsbildning eller andra åtgärder med fastighetsbildande verkan (t. ex. expropriation). Fastigheten tillkommer f. n. i det ögonblick åtgärden blir slutligt gällande. Nyttillkommen fastighet beskrivs och omtalas vanligen i den grundläggande akten med angivande av en siffer- eller bokstavsbe-teckning. När fastigheten därefter tas upp i registret erhåller den en beteckning enligt visst system. Registreringen innebär således en fristående, identifierande och beskrivande åtgärd rörande redan tillkomna fastigheter. Under den tid som förflyter mellan tillkomsten och registreringen kan i praktiken vissa svårigheter uppkomma t. ex. i in-teckningshänseende. Men genom strävanden att åstadkomma samordning mellan tidpunkterna för tillkomst och registre-

ring har förhållandet att fastighet kan existera utan att vara registrerad och därmed åsatt särskild beteckning fått begränsad betydelse.

Enligt förslaget till ny fastighetsbildningslag skall registreringen inlemmas i fastighetsbildningen på sådant sätt att fastighetsbildningen fullbordas och fastigheterna tillkommer tidsmässigt sett vid registreringen. Därmed tillkommer och identifieras fastigheten i samma ögonblick. Publiceringen i fastighetsregistret med åtföljande avisering av beteckningen jämte angivande av fastighets identitet blir det konkreta tecknet på fastighetens existens.

42 Informationsredovisning för rationell samhällsverksamhet

Redan vid nuvarande fastighetsregisters tillkomst var avsikten att ge registren en vidare funktion än att enbart vara en förteckning för angivande av fastigheternas officiella beteckningar. Uppenbarligen tänkte man sig att i registren skulle tas in inte endast sådana uppgifter om fastigheterna att deras identitet blev klarlagd. Förordningarnas innehåll och motiven ger vid handen att man därutöver avsåg att underlätta myndigheternas verksamhet genom att ge en mera vidsträckt informationsredovisning. Motsvarande fördel var sannolikt avsedd att ges de enskilda fastighetsägarna vid deras efterforskning av viss fastighets omfattning m. m.

Utän tvivel har fullföljandet av statsmakternas intentioner i dessa hänseenden fått genomgripande verkningar. Särskilt må erinras om de sedermera i lantmäteriinstruktionen införda bestämmelserna om fastighetskarta och bestämelsekarta. Självfallet har bestämmelserna tillkommit i det dubbla syftet att rationalisera verksamheten och att, genom att skapa ökad kännedom om

verksamhetsföremålen och därmed ge underlag för planläggning, plangenumförande av olika slag, värdering m. m., bidra till materiellt goda lösningar.

Som utredningen sökt belysa i 3 och 5 kap. befinner sig samhället i dag i ett helt annat läge än vid de nuvarande registerförfattningarnas tillkomst. Detta gäller både intensiteten i den fasta egendomens utnyttjande och egendomens allt högre värde, det allmännas ledande roll och progressiva verksamhet, behovet av aktiv samhällsplanering och kravet på rationalisering av offentlig och enskild verksamhet.

Behovet av en officiell informationsredovisning av landets fastighetsbestånd är på grund av denna utveckling framträdande. Bristerna i nuvarande informationssystem måste emellertid som framgår av 5 kap. betecknas som väsentliga. Den splittrade, ofullständiga och tekniskt ofullgångna redovisningen ger inte ett tillräckligt underlag för en rationell samhällsverksamhet som motsvarar behovet. Fastighetsregistrets funktion att, såvitt angår fastighetsbeståndet i landet, vara ett sådant underlag, är sålunda f. n. inte tillgodosedd. En reformering av fastighetsredovisningen synes på grund härav ha goda förutsättningar att verka effektiviseringsbefrämjande och därmed stå i överensstämmelse med de principer för rationalisering av offentlig verksamhet som uttalats i skilda sammanhang och som bl. a. kommit till uttryck i allmänna verksamstadgan.

Samhällsbygget i allmänhet

Varje rationell åtgärd i samhällsbygget måste inledas med informationsinlämning för beskrivning av utgångsläget. Detta fordras bl. a. för att samordna det enskilda projektet med andra projekt, kortsiktigt med hänsyn till genomförandet och långsiktigt med hän-

syn till funktionen. Så snart fråga är om en verksamhet som tar i anspråk visst utrymme av marken måste därvid inhämtas data om fastigheterna och de markanvändningsreglerande bestämmelser som direkt eller indirekt är knutna till fastigheterna. Detta gäller oberoende av om åtgärden kräver fastighetsbildning eller ej.

Planeringen bedrivs vanligen antingen sektorsvis för visst eller vissa ändamål — exempelvis väg- eller skoländamål — eller också sker en mer eller mindre översiktlig helhetsplanering för ett visst område (del av kommun, kommun, region, kommunblock, län). Sektorsplaneringarna måste emellertid bedrivas med ett så stort mått av allsidig information om helheten att resultaten utan större konflikter sammanflyter till en harmonisk enhet. Vid sidan av denna allsidiga information fordras naturligtvis djupgående uppgifter angående förhållanden som mera direkt berör sektorn i fråga. Dessa senare data insamlas emellertid ofta från fall till fall av de eller det organ som svarar för planeringen och vanligen fordras inte bara en sammanställning av redan insamlade data utan också särskilda fältinventeringar.

Den snabba omvandlingen av samhället har också lett till att planeringsarbetet måste bedrivas alltmer kontinuerligt och till att planeringsresultaten successivt måste omprövas. Kraven på s. k. rullande planering har stigit.

Samhällsplaneringen försvåras idag i väsentlig mån därav att inventeringsarbetet blir alltför omfattande, tidsödande och dyrbart. Dessa förhållanden poängteras därav att förekommande planering vanligen sker i form av sektorsplanering och av kraven på rullande planering. Dessa svårigheter synes inte kunna undanröjas på annat sätt än att inventeringsdata i större utsträck-

ning än f. n. hålls aktuella i officiell generell informationsredovisning. Först därigenom synes på ett rationellt sätt resultaten av skilda sektorsplaneringar låta sig harmoniskt förenas och den omprövning av riktlinjer och prognoser som utgör den rullande planeringens kärna verkligen bli möjlig att göra.

Fastighetsregistret har därvid inom samhällsbyggandet funktionen att tillhandahålla data om marken och dess indelning i fastigheter som lämpligen kan redovisas per fastighet och som utgör det mått av aktuell information om fastighetsindelning och markanvändning som krävs för att tillgodose angivna syften.

I fråga om markanvändning blir behovet av redovisning angående de aktuella bestämmelser som gäller i detta avseende alltmer markerat. Den fasta egendomen d. v. s. marken är ett nödvändigt underlag för nära nog all samhällelig verksamhet. Ett visst utrymme av marken krävs ju för verksamheten oberoende av om marken används som produktionsmedel eller ej. Då olika verksamheter allt mera kommit att konkurrera om det begränsade utrymmet och antalet verksamheter successivt ökat har markanvändningen i allt större utsträckning behövt regleras av jord- och planpolitiska bestämmelser. Indelningen av marken i fastigheter har dels givit det erforderliga underlag till vilket dessa bestämmelser kunnat knytas och dels blivit ett medel för genomförandet av de syften som legat bakom de bestämmelser som utformats. Vid markkrävande samhällsverksamhet bör de bestämmelser som på detta sätt knutits till fastigheterna beaktas, och en inventering av de gällande bestämmelserna är en nödvändig förutsättning för att realistiska handlingsalternativ skall kunna utformas. Men framförallt röner själva genomförandet av föreslagna alternativ

stor påverkan av fastighetsindelningen och därtill direkt eller indirekt knutna bestämmelser.

I de samhällsverksamheter som på ett eller annat sätt avser fastigheter är emellertid inte endast kännedom om fastighetsbeståndet och möjligheterna att förfoga över fastighet med hänsyn till offentligrättsliga, förfoganderättsbegränsande bestämmelser av intresse. Begränsade sakrätter har i allt större utsträckning kommit till användning i det moderna samhället. Särskilt är detta fallet inom tätorterna. Här kan uppvisas en tämligen rik flora av rättighetstyper i fråga om art och tillkomstsätt (se 2 kap. ovan). Som framhållits i 5 kap. är dessa rättsförhållanden ofullständigt publicerade, och i den mån publicering förekommer är den ytterst splittrad. Stora svårigheter föreligger att skaffa sig en säker kännedom om vad som i detta hänseende gäller inom ett område som är föremål för en samhällsätgard.

Att vetenskapen om förefintliga rättigheter i hög grad påverkar val mellan olika planläggningsalternativ ligger i sakens natur. Erfarenheten visar att sådana problem ständigt uppkommer både vid översiktlig planläggning, detaljplanläggning och inte minst vid planläggning i samband med fastighetsbildning. Även genomförande av olika planer genom fastighetsbildning och på annat sätt röner inverkan av förekomsten av rättigheter. Ett exempel på detta är rättigheternas betydelse i värderingssammanhang. De har därvid ett inflytande av ungefär samma slag som uppkommer av de offentligrättsliga förfoganderättsbegränsningarna. Värdet av en fastighet kan ju inte bestämmas enbart med hänsyn till dess fysiska omfattning, läge och beskaffenhet i övrigt utan också till föreliggande möjligheter

att nyttja densamma, t. ex. i fråga om rättigheter utanför fastighetens gränser, begränsningar i förfogandet av den mark som hör till fastigheten och skyldigheter som är förknippade med fastigheten.

Värderingstillfällena blir allt vanligare på grund av takten i samhällets omvandling. Värdering förekommer därvid inte blott i officialsammanhang, t. ex. vid expropriation och fastighetsbildning. Tillgänglig statistik visar att årligen 3—4 % av fastighetsbeståndet är föremål för äganderättsövergång och att motsvarande tal inom urbana områden kan vara det dubbla (Statistisk årsbok och SOU 1966: 24). Någon form av värdebestämmande sker normalt i dessa situationer. Därtill kommer värdering vid t. ex. kreditgivning.

Frågan om publicering har också väsentlig betydelse för den enskilde, ett spørsmål som behandlas i ett följande avsnitt. Oberoende av vad där sägs måste det för offentlig verksamhets rationella bedrivande betecknas som ett oavvisligt krav att rättigheter och belastningar av nu ifrågavarande slag blir på ett enhetligt och även i övrigt ändamålsenligt sätt officiellt redovisade.

En stor del av dessa rättigheter och belastningar tillkommer genom fastighetsbildning eller därmed jämförlig åtgärd. Enligt gällande rätt kan rättigheter, även en del av dem som tillkommit på annat sätt, i viss utsträckning bli föremål för behandling vid fastighetsbildning. Denna möjlighet föreslås i föreliggande förslag till ny fastighetsbildningslag bli väsentligt vidgad. Att ett framtida fastighetsregister måste få funktionen att innefatta redovisning av rättigheter till och belastningar i fast egendom synes därför vara ofrånkomligt. Viss sådan redovisning förekommer redan i nuvarande stadsregister.

Frågan om den principiella avgräns-

ningen av vilka rättighetstyper som bör tas upp i fastighetsregister diskuteras i 9 kap. rörande fastighetsregistrets innehåll.

Fastighetsregistrets funktion i samhällsbyggandet betingas inte endast av fastighetsindelningens betydelse i rättsligt och ekonomiskt avseende. Fastigheterna utgör nämligen den minsta enheten i den officiella indelningen av marken. En uppgift med referens till viss fastighet är därför relativt väl lägesbestämd. Detta torde utom annat vara ett skäl till att bl. a. befolkningen officiellt redovisas med anknytning till fastighetsindelningen.

Varje form av fysisk planering resulterar i anvisning på områden för utövande av mänskliga aktiviteter, det må vara boende, rekreation eller arbete i olika former. Det är därför självklart att befolkningens storlek och struktur och inte minst dess geografiska fördelning har en central roll i nästan all planering. Genom att fastigheten eller dess beteckning inte direkt utgör en ur lägesynpunkt matematiskt bearbetningsbar lägesangivning har emellertid de grundläggande analyserna av befolkningsförhållandena vanligen fått ske för församlingar, kommuner och tätorter fastän dessa enheter inte alltid varit direkt relevanta för planeringen. I den utsträckning utredningar för andra områden än dessa enheter skett har stora tidskrävande manuella insatser utförts och stora kostnader nedlagts.

Som i 5 kap. framhållits skulle en matematiskt bearbetningsbar lägesangivning av fastigheterna i betydande utsträckning öka möjligheterna att lägga relevanta data till grund för planering. Detta gäller inte bara data angående befolkningen utan givetvis också alla de data som redovisas eller kommer att

redovisas med anknytning till fastighet och data som redovisas per person.

Fastighetsregistret kommer därför att bättre fylla sin funktion i samhällsbyggandet om däri tillhandahålls en på angivet sätt ordnad lägesangivning av fastigheterna. Utformningen av koordinatmetoden kommer att behandlas i 13 kap.

Fastigheterna används emellertid inte endast för att ge lägesanknytning i statistiska sammanhang. De utgör själva enhet i t. ex. statistiken över fastighetsbildningsverksamheten och bildar grundval för statistiken över bruksenheter och taxeringsenheter. Även i statistiken över köp och försäljningar av fast egendom, t. ex. köpeskillingsstatistiken, är helt naturligt fastigheten enhet.

Med hänsyn till betydelsen i samhällsbyggandet av de data som bör redovisas i fastighetsregistret och den stora användningen av statistik i samhällsplaneringsmetodiken måste fastighetsregistret fungera som ett lämpligt underlag för statistiska bearbetningar både av periodisk och tillfällig karaktär samt för såväl administrativa som valfria geografiska enheter.

Fastighetsbildningsverksamheten

Fastighetsbildningsverksamheten skiljer sig i fråga om behovet av informationsredovisning inte på något avgörande sätt från övrig verksamhet inom samhällsbyggandet. De funktioner i samhällsbyggandet som tillkommer fastighetsregistret och berörs i föregående avsnitt innefattar även fastighetsbildningen.

Det ligger emellertid i sakens natur att fastighetsregistrets rationaliserande funktion blir av särskild betydelse i fastighetsbildningsverksamheten. Den aktuella fastighetsindelningen utgör ut-

gångsläget, och målet för denna verksamhet är en förbättrad fastighetsindelning.

En inte ringa del av verksamheten består i att skaffa kännedom om den rådande fastighetsindelningen, om rättsliga förhållanden som berör fastigheter och om de planer och beslut som skall vara vägledande eller bindande för markens disposition. Detta arbete har under senare tid blivit vidlyftigare allt eftersom nya planer och beslut med betydelse för fastighetsbildningen framkommit och konkurrensförhållandena mellan olika slag av markanvändning blivit allt vanligare. En annan orsak till ökningen i arbetsmängden är den förändring som samhället kännetecknas av och de därav följande upprepade förändringarna av planer och beslut. Samtidigt med denna utökning av arbetet med informationsinhämtning har starka krav ställts på förenkling av och snabbhet vid fastighetsbildningen. Vid sidan av dessa allmänna intressen skall vid fastighetsbildning även bevakas olika slag av enskilda intressen.

I många fall är fastighetsbildningsmyndigheten det första organ som får kontakt med olika påtänkta verksamheter och projekt t. ex. en ifrågasatt fritidsbebyggelseverksamhet. Översiktliga bedömanden blir bl. a. därför ofta ett viktigt led i fastighetsbildningsorganens verksamhet mot bakgrund av fastighetsbildnings- och byggnadslagstiftningen m. fl. och de bestämmelser och beslut som reglerar markanvändningen inom det för de föreslagna åtgärderna aktuella området. På grundval därav — ofta genom rådgivning — kan omöjliga projekt avstyras på ett tidigt stadium eller ledas in på mera realistiska spår.

Emellertid är underlaget för beslut eller rådgivning inte sällan svävande, inte därför att projektet i och för sig är svårbedömbart utan därför att de infor-

mationer som måste vara kända är svårtillgängliga. En snabb, lättillgänglig och samlad information om privaträttsliga förhållanden samt om aktuella bestämmelser och beslut m. m. skulle inte bara förenkla genomförandet av fastighetsbildningsförrättningarna utan även begränsa de fall då en formell prövning behövde företagas av myndighet.

Fastighetsregistren har hittills varit den primära källan för detta informationshämtande, och genom successiva förändringar har vissa nya slag av informationer som bort beaktas vid bl. a. fastighetsbildning upptagits i registret. Med sin otidsenliga, stela uppbyggnad har emellertid registersystemet varit illa ägnat att motta utökningen av innehållet. Följden har blivit att information som bort registreras inte kunnat upptas i registret, att användningen av registret blivit besvärlig och att själva registreringen blivit tungrodd.

Ett nytt system för fastighetsregistrering måste undanröja dessa funktionella och innehållsmässiga brister. Fastighetsregistret måste ha funktionen att på ett lättillgängligt sätt leverera den aktuella information om fastigheterna som behövs som underlag för fastighetsbildning och därmed sammanhörande verksamhet. Att i ett sammanhang åstadkomma den erforderliga standardhöjningen är av skäl som skall beröras nedan i 9 kap. inte möjligt vad beträffar alla före registeromläggningen vidtagna åtgärder av karaktär att mot bakgrund av ovanstående diskussion böra redovisas i fastighetsregistret. Men vid fastighetsbildningsförrättning sker ofta en omfattande utredning som enligt ovan erfordras för fastighetsbildningsärendets avgörande. Inte sällan måste en sådan utredning avse mer än en fastighet och det utredningsresultat som utgör ett delresultat i arbetet kommer alltså att i större eller mindre utsträckning

beröra flera fastigheter. I nuvarande registersystem finns endast begränsade möjligheter att tillvarata dessa delresultat till båtnad vid kommande utredningar. Följaktligen måste inte sällan stora delar av utredningarna upprepas då någon av de berörda fastigheterna på nytt berörs. Detta kan också uttryckas så att registret bör ges funktionen att ta till vara och tillhandahålla information från gjorda utredningar.

Som tidigare berörts innehåller fastighetsregistret i stor utsträckning hänvisningar till akter i arkiv, oftast det arkiv som hålles av registerföraren själv eller eljest i nära anslutning till registret. Registret kan därför i viss utsträckning ses som arkivregister. Emellertid är registret i detta avseende ingalunda fullständigt. Ett relativt stort antal akter, t. ex. angående fastighetsbestämning, och vägförrättning samt av utredande, teknisk eller historisk art, föranleder ej alltid registrering i fastighetsregistret.

Samtliga akter i arkiven upptas däremot i de föreskrivna arkivregistren — kronologiska och vanligen också alfabetiska register. De senare har liksom fastighetsregistret funktionen att underlätta utredningsarbetet. Arkivakterna är där ordnade t. ex. per kvarter, hemman, förrättningstyp och dylikt. De alfabetiska registren medger således ingång i arkivet med andra argument än fastighetsregistrets och ingång till flertalet akter i arkivet.

Emellertid torde fastighetsregistret kunna fylla sin funktion i samhällsbyggandet och speciellt i fastighetsbildningsverksamheten på ett effektivt sätt endast om ett större antal akter föranleder registrering än för närvarande. Därmed närmar sig det antal akter som föranleder registrering i fastighetsregistret till motsvarande antal i det alfabetiska registret. Ett utnyttjande av

moderna hjälpmedel för vården av fastighetsregistret medger dessutom ingång inte endast med fastigheten som argument utan även med andra argument såsom grupper av fastigheter och slag av upplysning.

Beroende på valet av tekniska hjälpmedel och organisationen av registret synes emellertid en samordning kunna ske mellan fastighetsregistret och det alfabetiska registret. Olika lösningar finns. De kommer att behandlas i ett följande betänkande.

I lantmäteristyrelsens och överlantmätarnas uppgifter ingår att leda och övervaka fastighetsbildningsverksamheten. Som ett led i detta arbete ingår att de lokala fastighetsbildningsorganen via överlantmätarna till styrelsen lämnar årsredogörelser för sin verksamhet. Ett rationellt fastighetsregister synes kunna förenkla delar av arbetet med denna informationsgivning. Statistik över vidtagna fastighetsbildningsåtgärder synes nämligen i stor utsträckning kunna framtagas direkt ur registret såvida detta behandlas med härför lämpad teknisk utrustning.

Stomme för redovisning av informationer av mera speciell karaktär

De nuvarande fastighetsregistren lämnar på grund av sin stela uppbyggnad små möjligheter att i speciella fall utöka informationsmängden då särskilda omständigheter gör detta önskvärt. Detta kan också uttryckas så att registren är dåligt ägnade att utgöra stomme för redovisning av informationer av mera speciell karaktär. Kraven på publicering synes böra ställas lika högt inom t. ex. glesbygd som tätort men efterfrågan på informationer och tillgången till sådana kan väsentligt växla i olika områden. Detta torde leda till att fastighetsregistret vid sidan av ett för riket

generellt författningsreglerat innehåll bör erbjuda en stomme för redovisning av mera speciella informationer.

Dessa informationer kan vara av växlande art. Således kan det i vissa fall vara rationellt att från grundhandlingarna hämta ut fler informationer än som inrymmer i det författningsreglerade innehållet för att begränsa arbetet med informationssökning i akterna och för att förbättra förutsättningarna för statistiska bearbetningar. I andra fall kan det vara fråga om ett slag av informationer som inte primärt berör fastigheterna — och därför lämnats utanför registrets innehåll — men för vilket man funnit det rationellt att utnyttja fastighetsregistersystemet som stomme eller fastigheterna som ingång. I åter andra fall kan det vara fråga om informationer, vilka ej medtagits i registret därför att f. n. rutiner generellt sett saknas för deras ajourhållning. För lokala områden kan i sådana fall förutsättningar redan finnas för en enkel ajourhållning och om möjligt bör då fastighetsregistret kunna upptaga denna information.

Helt allmänt kan sägas att målet inte kan sättas så högt att via det författningsreglerade innehållet alla de behov och önskemål tillfredsställs som kan vara betingade av lokala omständigheter och tillfälliga situationer. Då samtidigt dessa behov kan vara helt legitima bör fastighetsregistret ges funktionen att lämna en stomme för redovisningen.

En vidgad informationsredovisning i fastighetsregistret kan naturligtvis förekomma som officialredovisning efter överinseende registermyndighets medgivande. Sannolikt torde andra organ eller företag, som håller sig med ajourförd kopia av registret, finna det rationellt att komplettera sitt exemplar med speciella upplysningar som är av intresse för organet eller företaget.

43 Publicering med hänsyn till enskilda intressen

Fastighetsindelningen möjliggör som framhållits i bl. a. motiven för förslaget till ny fastighetsbildningslag individualisering av rättigheter och skyldigheter som hänför sig till den fasta egendomen. Bland rättigheterna intar i gällande rättssystem äganderätten en särställning med hänsyn till de vittgående rättsverkningar som knutits till densamma. Rättigheterna kan i övrigt vara av många olika slag (servitut, nyttjanderätt, pant rätt m. fl.) och tillkomma på många olika sätt. Förutom i fråga om dessa rättigheters belastning kan med fastighet vara förenade skyldigheter av olika slag och andra inskränkningar i ägarens möjligheter att nyttja sin fastighet. Dessa belastningar kan innefatta såväl privaträttsliga som offentligrättsliga förfoganderättsbegränsningar och prestationsförpliktelser. En sammanställning av vissa slag av här avsedda företeelser har intagits i 2 kap. ovan.

En ändamålsenlig redovisning av dessa företeelser är naturligtvis av största intresse i samhällsbyggandet, inte minst vid fastighetsbildning. Vad ovan under avsnitt 42 anförts om behovet av informationsredovisning för en rationell samhällsverksamhet avser sålunda bl. a. informationer om rättigheter och belastningar av olika slag, vilka gäller i eller till förmån för fastighet. I samma avsnitt har uttalats att det för dessa allmänna rationaliseringsintressen måste betecknas som ett oavvisligt krav att rättigheter och belastningar blir officiellt redovisade på ett enhetligt och även i övrigt ändamålsenligt sätt. En fastighetsregisterfunktion att i lämplig omfattning redovisa rättigheter och belastningar av privaträttslig art samt offentligrättsliga bestämmelser måste betecknas som framträdande.

Ett speciellt intresse av allmän natur är vidare att ett lämpligt forum för offentliggörande av reglerande bestämmelser för markanvändningen medför att dessa når beaktande från de enskilda snabbare och säkrare. Därmed ökas effekten av myndigheternas åtgöranden.

Emellertid finns vid sidan av dessa skilda publiceringskrav ur allmän synpunkt starka enskilda intressen av en ändamålsenlig publicering av rättigheter och belastningar. Som tidigare framhållits föreligger f. n. stora svårigheter att utreda frågan om vilka belastningar som gäller i viss fastighet eller visst markområde. I den mån redovisning förekommer därav är den ytterst splittrad. I äldre tid saknade detta förhållande större betydelse. De offentliga begränsningarna var få. Inte heller de privaträttsliga uppvisade den omfattning och variationsrikedom som förekommer i dagens samhälle. Dessutom var fastighetsinnehavet tämligen stabilt och äganderättsövergång skedde ofta genom arv eller överlåtelse till anhöriga eller ortsbor som kände den överlåtna egendomen och dess nyttjandemöjligheter.

Nu mera är de offentliga rättsliga bestämmelserna vanliga och tenderar att öka. Servitutsinstitutet har vidare kommit till användning i stor omfattning, och rättslig och ekonomisk gemenskap mellan fastigheter åstadkommes genom fastighetssammanslutningar av olika slag. En fastighetsägare eller tilltänkt köpare har därför i brist på godtagbar publicering inte längre samma möjligheter att göra sig underrättad om privata och offentliga åtgärder av betydelse för rätten att utnyttja viss fastighet. Fastighetsomsättningen ökar också starkt varför de tillfällen då anledning att göra efterforskningar därom tilltar. Vidare förändras i allt större utsträck-

ning användningen av marken till andra ändamål än tidigare, ofta i förening med större eller mindre investeringar, varvid kännedom erfordras om förändringens tillåtlighet.

Med den rörlighet som numera kännetecknar befolkningen är dessutom allmänheten i behov av en officiell och säker informationsredovisning av ett flertal markanvändningsreglerande bestämmelser. Detta behov torde komma att starkt stegas.

Riksdagen uttalade i anledning av motioner år 1960 (se tredje lagutskottets utlåtande nr 24 s. 6) att det syntes påkallat att viss översyn kom till stånd rörande principerna för registrering av sådana av myndighet meddelade beslut som inskränker ägares rätt att förfoga över sin fastighet. Sådana beslut borde i rimlig utsträckning kunna utläsas ur sådana källor som fastighetsregister och fastighetsbok. Det syntes lämpligt att 1954 års fastighetsbildningskommitté upptog denna fråga vid sin översyn av bestämmelserna om fastighetsregister. Frågan torde även, anförde utskottet vidare, kunna komma att beaktas vid utformande av de bestämmelser angående inskrivningsförfarandet som kunde förordas av förslag i anledning av lagberedningens då ännu inte framlagda betänkande angående ny jordabalk.

I propositionen med förslag till naturvårdslag (prop. 1964: 148 s. 47) uttalade chefen för jordbruksdepartementet att det kunde ifrågasättas huruvida inte marks avsättande till naturreservat, liksom en del andra beslut enligt nya lagen, borde antecknas i fastighetsboken eller fastighetsregistret. Denna fråga torde, anförde departementschefen vidare, komma att övervägas i samband med den översyn, som enligt vad tredje lagutskottet anförde (se ovan), kunde förväntas komma till stånd vid blivande

revision av jordabalken och av bestämmelserna om fastighetsregister.

Utom vad tidigare nämnts om publiceringskravet för samhällsverksamheter av olika slag bör till särskild behandling upptas frågan om beaktande av visst enskilt intresse vid omreglerande fastighetsbildningsåtgärder.

Utän att här lämna en redogörelse för det komplicerade sambandet mellan särskilda rättigheter och fastighetsreglering kan det emellertid framhållas att en rättighet — i första hand är här fråga om servitut eller servitutsliknande rättighet — kan gå förlorad eller minska i värde vid fastighetsreglering utan att ersättning därför utgår. Risken för ett sådant otillfredsställande resultat sammanhänger i första hand med att rättigheten kan vara okänd vid förrättningen. Denna risk föreligger för såväl rättigheter som tillkommit genom domstols beslut eller vid förrättning (officialrättighet) som rättigheter som konstitueras genom privat rättshandling.

Är det fråga om officialrättighet kan detta ha sin grund däri att rättigheten tillkommit genom åtgärd som inte redovisats till arkivet i anslutning till fastighetsregistret eller att, trots samvetsgrann fastighetsutredning, beslutet om rättighetens bildande inte återfunnits. Rör det sig i stället om servitut som tillkommit t. ex. genom avtal kan det bero på att det inte inskrivits i fastighetsboken (har det tillkommit efter år 1875 torde rättighetshavaren då få stå sitt kast) eller att det trots detta inte är känt vid förrättningen. Det är nämligen inte sörjt för att förrättningsmännen skall ha en kontinuerlig tillgång till informationsredovisningen i fastighetsboken. Har förrättningsmannen, som brukligt, tagit del av fastighetsboken under arbetet med förrättningen kan det emellertid förekomma att rättighet in-

skrivits därefter men före det förrättningen blivit slutligt gällande.

Vad nu senast sagts om servitut har tillämpning även såvitt angår panträtter. Vid fastighetsreglering beaktas inteckningshavares rätt enligt visst system. Detta förutsätter emellertid att förrättningsmannen och fastställelsemyndigheten har kännedom om förekommande inteckningar. Detta är dock inte ordnat.

Den tidigare uttalade uppfattningen att fastighetsregistret bör ha funktionen att redovisa rättigheter och belastningar är på grund av vad nu sagts starkt motiverad även med hänsyn till enskilda intressen. Nu föreliggande brist på samordning mellan fastighetsregister och fastighetsböcker, vilken är grunden till risk för skada av vissa tredjemansintressen, har ovan i detta kap. föreslagits undanröjd.

44 Betydelse för kommunindelningens beskaffenhet m. m.

I 7 kap. kommer att behandlas bl. a. frågan om fastighetsindelningens och därmed fastighetsregistreringens samband med indelningen i förvaltningsområden. Därvid framhålls att indelningen i registerområden bör ansluta till den primärkommunala indelningen på sådant sätt att en kommuns yttergränser alltid också utgör gräns för registerområde.

Omvänt får härigenom fastighetsregistret funktionen att vid varje tidpunkt ange vad som utgör kommuns område. Detta kan ske på det enkla sättet att kommun anges omfatta samtliga fastigheter och samfälligheter i ett eller flera hela registerområden. Då det från andra synpunkter är önskvärt att till registret hör en karta som redovisar fastigheters och samfälligheters läge

och omfattning kommer också registret att kunna ge en kartmässig redovisning av kommuns omfattning.

På sådan registerkarta torde även bö-

ra redovisas församlingsindelningen och andra indelningar av kommun av betydelse för offentlig verksamhet, t. ex. folkbokföring, beskattning, val.

Indelningen i församlingar och församlingens omfattning

Enligt 1 § 1 stycket i förordningen om församlingar och församlingens omfattning skall församlingens omfattning bestämmas genom beslut i kommunstyrelsen eller genom beslut i kommunfullmäktige. Beslutet skall vara motiverat och innehålla en förklaring till beslutet. Beslutet skall också innehålla en förklaring till hur den kommunala myndigheten har utövat sin verksamhet inom församlingens omfattning. Beslutet skall också innehålla en förklaring till hur den kommunala myndigheten har utövat sin verksamhet inom församlingens omfattning. Beslutet skall också innehålla en förklaring till hur den kommunala myndigheten har utövat sin verksamhet inom församlingens omfattning. Beslutet skall också innehålla en förklaring till hur den kommunala myndigheten har utövat sin verksamhet inom församlingens omfattning.

Enligt 1 § 2 stycket i förordningen om församlingar och församlingens omfattning skall församlingens omfattning bestämmas genom beslut i kommunstyrelsen eller genom beslut i kommunfullmäktige. Beslutet skall vara motiverat och innehålla en förklaring till beslutet. Beslutet skall också innehålla en förklaring till hur den kommunala myndigheten har utövat sin verksamhet inom församlingens omfattning. Beslutet skall också innehålla en förklaring till hur den kommunala myndigheten har utövat sin verksamhet inom församlingens omfattning. Beslutet skall också innehålla en förklaring till hur den kommunala myndigheten har utövat sin verksamhet inom församlingens omfattning.

KAPITEL 7

Indelningen i registerområden. Samband med indelningen i förvaltningsområden

1 Nuvarande indelning i registerområden. Sockenindelningens innebörd

Som ovan framhållits i redogörelsen för jordregistret och stadsregistret är den yttersta ramen för jordregistret länet, varinom fastigheterna var avsedda att redovisas sockenvis i alfabetisk och numerisk (alfanumerisk) ordning såväl i själva registret som i det särskilda namnregistret. Enligt 22—26 §§ JRF skulle jordregistret uppläggas för en socken i sänder, vilket framkallat betraktelsesättet, att det finns ett särskilt jordregister för var socken. Oberoende av vilken terminologi som används har sockenindelningen i JRF givits den betydelsen att, förutom att fastigheterna som nämnts är ordnade sockenvis, sockennamnet måste vid angivande av en fastighetsbeteckning uppges för att fastigheten skall vara identifierad. Dessa dubbla rekvisit torde få innefattas i definitionen på vad som numera brukar benämnas registerområde. I de fall olika socknar i landet har helt identiska namn måste därjämte länet uppges för att fastigheten skall i rikssammanhang vara klart identifierad.

I fråga om stadsregistret utgör staden registerområde eller — i den mån jordregister föres för del av staden — den totala stadsregisterdelen i staden. Vad nu sagts om stad gäller också samhälle å landet (i förevarande fall köping och municipalsamhälle med stadsregister).

Förs stadsregister för annan ort i landskommun utgör orten registerområde, och om i en och samma landskommun finns flera orter, var för sig med stadsregister, omfattar varje ort eget registerområde (normalt torde dock kommunens namn eller länet få anges för att fastighet i sådan ort skall vara klart identifierad). Om område av landskommun införlivas med stad upphör enligt 1 § JRF sockenegenskapen inom området. Staden — eller stadens totala jordregisterdel — utgör då registerområde. Detta anses gälla även för det fall att det införlivade området omfattar två eller flera socknar eller delar därav. Kravet att fastigheterna inom ett registerområde skall vara ordnade alfanumeriskt anses därvid vara uppfyllt genom att ett enda namnregister upprättas för hela jordregisterdelen av staden.

Ett registerområde definieras med angivna båda kriterier och förutsätter alltså en faktisk redovisning i ett sammanhang av en samling fastigheter. Av själva definitionen framgår att fastighet (fastighets enskilda mark, jfr nedan) inte kan vara redovisad i eller höra till två registerområden.

Ett registerområde är sålunda inte i första hand ett territoriellt område. En förändring av gränsen på marken mellan två fastighetsindivider som hör till skilda registerområden (t. ex. genom ägoutbyte eller genom gränsbestämning inom ramen för sakägarnas avtalsfrihet)

medför att registerområdets omfattning automatiskt ansluter sig till denna ändring. Däremot är det tydligt att ett registerområde i ett visst ögonblick har en bestämd omfattning på marken.

Indelningen i registerområden har betydelse, förutom för själva fastighetsregistreringen, väsentligen i två olika avseenden, dels vid tillämpning av vissa bestämmelser i fastighetsbildningslagstiftningen, dels till grund för indelningen i förvaltningsområden av olika slag (kommunal, ecklesiastik och administrativ, här sammanfattningsvis benämnda administrativ indelning, samt judiciell).

Det resonemang som nyss fördes angående innebörden av begreppet registerområde kompliceras i någon mån av den situation som kan inträda vid ändring av indelningen i registerområden, föranledd av beslut i administrativ ordning angående förändrad indelning »med avseende på fastighetsredovisningen» eller i fråga om upprättande av stadsregister för del av socken. Sådana beslut brukar beträffande tidpunkten för ändringen innebära att beslutet skall träda i tillämpning fr. o. m. ett följande årsskifte. Anteckning av beslutet skall ofördröjligen ske i registret. Uppenbart är att ändringen i den faktiska fastighetsregistreringen inte kan ske nyårsnatten, utan ganska lång tidsrymd torde med gällande registreringssystem nästan alltid förflyta till dess beslutet hunnit fullföljas.

Fråga uppkommer då vilken verkan som skall anses följa av ett administrativt beslut om ändring av indelningen i registerområden. Innebörden torde kunna begränsas så att, förutom att registreringen skall ändras i överensstämmelse med beslutet, detta skall ske när så blir möjligt och givetvis med minsta tidsutdräkt efter årsskiftet. Med denna verkan i fråga om indelningen i

registerområden föreligger inga problem i begreppsmässigt hänseende. Ett annat alternativ är att beslutet anses få den effekten redan vid årsskiftet att indelningen i registerområden omedelbart blir ändrad. Men eftersom den faktiska registreringen såsom nyss anförts ej torde kunna medhinnas genast, uppkommer en diskrepans mellan denna beslutade, formella indelning i registerområden och den faktiska.

För fastighetsregistreringens del är den berörda frågeställningen utan egentligt intresse. Så synes även vara fallet i fråga om registerområdets betydelse för indelningen i olika förvaltningsområden, som närmare behandlas i det följande av detta avsnitt. Ett ställningstagande skulle emellertid kunna tänkas bli nödvändigt vid tillämpning av lagbestämmelser, vari indelningen i registerområden tillmäts betydelse. Med hänsyn till vad nyss anfördes angående betydelsen av indelningen i registerområden, torde därvid fastighetsbildningslagstiftningen närmast komma i fråga. Stadganden av angivna slag finns i sammanläggningslagen som innehåller förbud mot sammanläggning av fastigheter i skilda socknar samt i 8 kap. 7 § och 13 kap. 23 § jorddelningslagen som förutsätter visst iakttagande av bl. a. sockenindelningen vid ägoutbyte och laga skifte. Vidare innehåller 1930 års lag om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m. bestämmelse om fastighetsdelning vid överflyttande av del av fastighet från ett förvaltningsområde till ett annat sådant område, vartill i denna lag socken räknas.

I sistnämnda lag är lagtexten klart utformad med tanke på uppkommen skillnad mellan den faktiska indelningen i registerområden och själva beslutet om indelningsändring. Frågan om beslutets verkningar i tidsmässigt hänseende är irrelevant.

Av förarbetena till jorddelningsla-

gen och sammanläggningslagen synes framgå att lagstiftaren med angivna bestämmelser avsett att ge stadga åt den indelning, vilket återspeglas i jordregistret. Därmed torde knappast kunna avses annan sockenindelning än den faktiskt förefintliga. Emellertid skulle en sammanläggning av fastigheter eller ett ägoutbyte mellan fastigheter på ömse sidor om en beslutad gräns för registerområde motverka beslutet därigenom att ett ökat behov skulle uppkomma av delning av fastighet enligt 1930 års lag, vilket synes mindre ändamålsenligt. Spärren mot ägoutbyte och laga skifte över sockengräns är dock inte utformad med hänsyn till intresset att undvika ett olämpligt resultat i angivna hänseende. Sammanläggningshindret skulle däremot kunna vara effektivt, om med socken menas inte endast den faktiskt redovisade utan även den formellt beslutade. Med en sådan tolkning skulle alltså samma principiella spörsmål vara reglerat på olika sätt i skilda avsnitt av fastighetsbildningslagstiftningen, vilket dock med denna lagstiftnings nuvarande systematik inte är helt ovanligt. Vidare skulle sambandet mellan fastighetsbildning och indelning i registerområden vara för sammanläggningsfallet i detalj reglerat även för de mera ovanliga situationerna, vilket i övrigt inte synes vara fallet.

Det torde sålunda kunna bedömas som sannolikt att det i fastighetsbildningslagstiftningen inte förutsättes en temporär, formell sockenindelning vid sidan av den faktiskt redovisade och att hela problemställningen angående förefintligheten av en formell sockenindelning saknar reell betydelse. Någon djupare analys av detta spörsmål torde i detta sammanhang inte erfordras. Fastighetsregisterutredningen vill endast studera hur gällande principiella system fungerar.

Även andra oklarheter förekommer såvitt gäller sambandet mellan fastighetsbildning och indelning i registerområden. Vid delning av registerområde eller vid införlivning med stad eller köping av område, som omfattar del av registerområde med viss aktuell omfattning, eller liknande åtgärder förekommer t. ex. att Kung. Maj:ts beslut därom i vissa fall formuleras så att det skulle kunna tolkas som ett fastlåsande för framtiden av den nya gränsen mellan registerområdena i visst läge på marken. Beslut av detta innehåll torde avges i samband med sådan ändring av administrativ indelning, att den administrativa gränsen bindes på detta sätt. En tolkning med angiven innebörd skulle kunna tänkas förutsätta ett förbud mot förändring av registerområdesgränsen genom fastighetsbildning, men något sådant förbud finns ej intaget i fastighetsbildningslagstiftningen. Om emellertid en föreslagen förändring genom fastighetsbildning skulle åstadkommas, saknas å andra sidan en lagreglering av spörsmålet att åter bringa indelningen i registerområden i överensstämmelse med den administrativa indelningen, vilket är önskvärt.

Mark som är samfällad för två eller flera fastigheter intar i fråga om indelning i registerområden en från fastigheternas enskilda mark något avvikande ställning. I den mån en samfällighet är redovisad i fastighetsregister ingår den på samma sätt som fastigheternas enskilda mark utan vidare i visst registerområde. Så är förhållandet med samfälligheter inom stadsregisterområde. På samma sätt kunde det förhålla sig under jordeböckernas tid med sockenallmänningar. I själva jordregistret redovisas emellertid inte samfällad mark med undantag av vad som brukar benämnas gemensam ägovidd (jfr även formulär

P till jordregistret). Ett annat undantag från huvudregeln kan sådan allmänning anses utgöra som upptagits i jordregistret som särskild fastighet. Bakgrunden till en sådan redovisning torde emellertid ha ansetts vara att allmänning inte är samfällad i vanlig mening ehuru det finns ett sakrättsligt samband mellan allmänningsfastigheten och »delägande» fastigheter.

De egentliga, utanför stadsregisterområdena belägna samfälligheterna, vilka som nämnts inte redovisas i fastighetsregister, brukar väl anses ingå i de registerområden inom vilkas aktuella område de ligger eller i allmänhet i det registerområde som innefattar samtliga delägande fastigheter. Detta problem torde i det särskilda fallet inte erfordra någon lösning förrän det blir aktuellt att uppta samfälligheten (eller andelsfastighet i samfälligheten) i fastighetsregister eller att bestämma kommuns omfattning i det fall kommunen anses bestå av viss eller vissa socknar. Några egentliga svårigheter att bestämma sockentillhörighet torde normalt ej behöva föreligga. Svårigheter inträder först i fråga om områden som är samfällda för fastigheter i annan socken än den inom vars aktuella område samfälligheten är belägen, vare sig alla fastigheterna (fastigheternas enskilda mark) tillhör annan socken eller endast vissa av dem. I sistnämnda fall tillhör sålunda de olika fastigheterna skilda socknar, och samfälligheten utgör s. k. flersockensamfällighet. I tveksamma fall torde behov kunna uppkomma av ställningstagande i särskild ordning (jfr 14 § JRF).

Då viss samfällighet anses höra till ett registerområde men delaktighet i densamma tillkommer fastighet i annat registerområde, föreligger en till synes komplicerad situation, enär fastighetens andel i samfälligheten utan tvekan ingår i fastigheten men samfälligheten

inte tillhör samma registerområde som fastighetens enskilda mark (t. ex. när fastighet inom jordregistersocken har andel i samfällad mark inom stadsregisterområde som omfattar del av den ursprungliga socknen). Med beaktande av detta fall synes alltså ett registerområde få anses i territoriellt hänseende omfatta den mark som enskilt ingår i registerområdets fastigheter (enligt den faktiskt föreliggande redovisningen, oberoende av eventuellt beslut om ändrad indelning) ävensom de samfälligheter, som är redovisade till registerområdet eller eljest anses ingå däri. Delas emellertid genom laga skifte en samfällighet, som ingår i annat registerområde än viss delägande fastighet, på sådant sätt att enskild mark utlägges för fastigheten, övergår denna mark genom laga skiftet till det registerområde fastigheten tillhör. Eventuellt uppkommen olämplighet, t. ex. enklavbildning, får hävas genom ändring i indelningen, vilket kan ske genom beslut av Kungl. Maj:t i administrativ ordning eller genom en fastighetsreglerande fastighetsbildningsåtgärd.

I fråga om *sockenindelningens innebörd* må — utöver redan förda principiella diskussioner om registerområde i allmänhet — framhållas att jordregistret skulle upprättas i anslutning till den bestående sockenindelningen. Därmed avsågs indelningen i jordebokssocknar. Därifrån skedde dock enstaka undantag, varigenom begreppet jordregistersocken kom att införas som en självständig företeelse. Sedan jordeboken numera i allt väsentligt upphört att föras, har sockenbegreppet vilket behållits i JRF kommit att i fastighetsregistersammanhang avse jordregistersocken som sålunda utgör vad ovan benämnts registerområde.

Sockenbegreppet har i doktrinen och

förarbeten till olika lagstiftningar givits en diffus innebörd, vilket kommit att spela viss roll i fastighetsbildnings- och fastighetsregistersammanhang. Fastighetsregisterutredningen, som har att i det följande till behandling upptaga frågan om sockenindelningen skall behållas i ett nytt fastighetsregister eller ersättas av annan indelning, vill här kortfattat diskutera detta spörsmål.

Socken är en gammal företeelse och torde i början av historisk tid ha avsett den kyrkliga menighet som hade att hålla egen kyrka och präst. Socknens territorium blev så småningom de hemman m. m. som tillhörde menigheten. De förvaltningsuppgifter som ankom på kyrksocken vidgades med seklen i betydande omfattning och hade under 1800-talet kommit att omfatta frågor, som ansågs sträcka sig långt utöver kyrkliga uppgifter. Genom 1862 års förordningar om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad, om kommunalstyrelse i Stockholm och förordningen samma år om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd åstadkoms skillnad mellan de borgerliga och kyrkliga funktionerna. Därigenom tillskapades de borgerliga primärkommunerna av typisk förvaltningskaraktär. Den gamla förvaltningssocknen, kyrksocken, bibehölls med begränsade uppgifter och synes numera fullständigt ha övergått till att kallas församling, en benämning som tidigt uppkom. Huvudprincipen för indelningen blev att varje socken (kyrksocken) på landet skulle för sig utgöra särskild kommun. Den kyrkliga indelningen, som numera undantagslöst benämnes församlingsindelning eller ecklesiastik indelning, skulle således även bestämma indelningen i borgerliga kommuner.

För beskattningsändamål beslutade statsmakterna under 1500-talet att jordeböcker skulle upprättas. Detta sked-

de sockenvis. Jordebokssocknar kom av naturliga skäl att i huvudsak sammanfalla med förvaltningssocknarna (kyrksockenarna). Av olika anledningar visade sig dock behov uppkomma att vid redovisningen av jorden i jordeboken mer eller mindre avvika från indelningen i kyrksockenar. Skiljaktigheter mellan indelningarna i jordebokssocknar och kyrksockenar blev därför inte helt ovanliga. Tillkomsten av jordeboken föranledde särskilt med hänsyn till dessa skiljaktigheter att två olika sockenbegrepp upptod. Dessa synes med anknytning till principiella beteckningsätt kunna kallas förvaltningssocken och redovisningssocken.

Genom 1862 års delning av förvaltningssockenbegreppet i kommun och församling kunde skäl föreligga till antagande att detta sockenbegrepp skulle vara att anse som utmönstrat (att den gamla kyrksocken i fortsättningen skulle få betydelse vid bestämning av en kommuns aktuella omfattning behandlas i det följande). Kvar skulle då stå endast begreppet jordebokssocken. Som anförts innebar jordebokens tillkomst införande av en redovisning av en bestående eller för särskilda ändamål jämkad sockenindelning. I jordeboken för en socken redovisades av naturliga skäl hemman eller motsvarande enheter. Jordebokens redovisning blev av passivt slag på samma sätt som sedermera jordregistret, och en jordebokssocken kunde då betecknas som sammanfattningen av de hemman och motsvarande enheter som redovisades dit. Därav synes på sätt framgår av det principiella resonemanget ovan böra slutas att ett odelat hemman ej kunde tillhöra två jordebokssocknar och att en jordebokssockens gräns ej kunde vara bunden i visst läge på sådant sätt att den var oberoende av förändringar av hemmansgräns som samtidigt utgjorde

gräns för jordebokssocknens territorium.

Utvecklingen i fråga om sockenbegreppet blev emellertid splittrad, och vid behandlingen av frågor som rörde detta spörsmål synes det redan år 1862 upphävida förvaltningssockenbegreppet ha kommit att influera på debatten. Redan dessförinnan synes man dessutom vid handläggning av ärenden angående socknar ha blandat ihop begreppen.

Dessa principiella problemställningar upptogs till behandling av skifteslagstiftningskommittén i det år 1911 avgivna betänkandet. Den diskussion som däri fördes om jordebokssockenbegreppet synes dock knappast vara renodlad från den gamla förvaltningssocknen. Som exempel kan anföras att i jorddelningslagen, i vilken det angivna betänkandet så småningom resulterade, kom att inflyta uttrycket »skilda socknar eller andra förvaltningsområden» varigenom socken kom att betecknas som förvaltningsområde och att begreppsmässigt jämföras med andra förvaltningsområden. Motsvarande betraktelsesätt återspeglades sedermera i 1930 års lag om delning av fastighet i anledning av ändring i rikets indelning.

Som ytterligare exempel på behandlingen av sockenbegreppet i 1911 års betänkande kan nämnas att gräns mellan jordebokssocknar ansågs kunna vara antingen beroende eller oberoende av fastighetsgräns. Uppfattningen att sådan gräns kunde vara oberoende av fastighetsgräns synes som förut framhållits strida mot själva definitionen på registerområde. Den förutsätter att i sockenbegreppet inlägges någonting annat än rena redovisningssynpunkter. Den omständigheten att sockengräns i äldre tid blivit föremål för bestämning vid domstol eller i administrativ ordning (i senare fallet som en separat åtgärd eller i samband med gränsens tillkomst) tor-

de inte heller böra tolkas så att gränsen mellan jordebokssocknar därmed fått en begreppsvidrig karaktär.

För fastighetsregisterutredningen tillgängliga beslut synes sålunda i allmänhet kunna tolkas på ett sätt som inte behöver strida mot redovisningssockenbegreppets innebörd. Besluten torde i vissa fall avse en bestämning av gränsen mellan kyrksocknar och i andra fall en bestämning av den redan förefintliga gränsen mellan jordebokssocknar (eller mellan hemmanen i olika socknar). I en annan ärendetyp har ny gräns tillskapats i samband med delning (eller annan förändring) av jordebokssocken eller sockengräns fastställt inom område där sådan gräns saknats, t. ex. över allmänning. Det torde knappast kunna göras gällande att gräns mellan jordebokssocknar i allmänhet bestämts på sådant sätt att gränsen skulle vara för framtiden bunden och oberoende av by eller hemmansgräns. Skulle ett beslut i visst fall anses böra tolkas så att gränsen blivit för framtiden fastlåst i visst läge på marken uppkommer det spörsmål som i principiellt avseende diskuterats ovan. Denna problemställning har som därvid framhållits inte förutsatts i gällande lagstiftning.

De situationer då ny sockengräns i äldre tid tillkom genom beslut i administrativ ordning intar en särställning. I de fall det verkligen rört sig om en gräns mellan jordebokssocknar, vilket det ingalunda alltid synes ha varit fråga om, kan beslutet inte ha fått någon mening på annat sätt än att redovisningen i jordeboken skulle förändras i överensstämmelse med beslutet. Innan detta skett kan den faktiska indelningen i jordebokssocknar ej ha förändrats, och detta vare sig det varit fråga om överflyttning av hemman till annan socken, delning av socken eller bestämmande av sockengräns över allmänning. I sist-

nämnda fall kan avsikten ha varit att allmänningssmedel skulle i jordeboken redovisas till vederbörlig socken. I vad mån ett beslut i dessa situationer skall anses omedelbart ha givit upphov till en formell, ej faktisk genomförd sockenindelning eller det skall anses att verkningarna av beslutet skall begränsas till att utgöra underlag för åtgärder för en ändrad redovisning torde få ses på samma sätt som ovan angivits i det principiella resonemanget.

Öklarheten i sockenbegreppet synes ända in i aktuell tid medföra komplikationer. Stundom formuleras beslut angående indelningsändringar så att viss fastighet skall »i kommunalt och eklestiastiskt hänseende ävensom i avseende å fastighetsredovisningen överflyttas till» annan »socken samt förty förläggas från» viss kommun och församling till annan kommun och församling. Såvitt fastighetsregisterutredningen kan finna synes denna formulering förutsätta en vidare innebörd i sockenbegreppet än i avseende å fastighetsredovisningen.

Sockenbegreppet lever kvar också i vissa andra, mera speciella sammanhang. I Dalarna och Norrland, där hel socken i ett sammanhang ofta blev föremål för storskifte eller laga skifte, ett system som delvis tillämpas även vid nu pågående laga skiften i Dalarna, avsattes ofta mark som samfällad för hela skifteslaget. Så skedde också vid avvitringsarna i Norrland. Genom tillkomsten av sådana samfälligheter, som kom att utgöra adpentinenser till de delägande fastigheterna, skapades en sakrättsligt verksam gemenskap mellan de mantalssatta fastigheterna i socknen. I den utsträckning dessa samfälligheter består med i princip oförändrad delaktighet fortlever denna sockengemenskap. Den är oberoende av administra-

tiva beslut om ändring av indelningen i jordregistersocknar. Man kan alltså här tala om ett speciellt sockenbegrepp.

En sockenindelning av detta slag föreligger också i fråga om vissa andra gemensamma tillgångar, som vanligtvis kvarlever sedan lång tid tillbaka. Exempel på dessa är de äkta sockenallmänningarna, de sockenallmänningar som uppkommit genom delning av häradssamfund, ävensom sockenmagasin, rotehållarkassor m.m. Allmänningsskogarna i Norrland och Dalarna utgör ett annat exempel. De har tillkommit i samband med avvitring, storskifte eller laga skifte och har sålunda samma ursprung som de ovan nämnda sockensamfälligheterna.

Alla dessa sockentillhörigheter utgör en tillgång för ägarna till de mantalssatta fastigheterna, men arten av den rättsliga anknytningen mellan ägarna och tillhörigheterna växlar. De förvaltas på olika sätt, t. ex. enligt lagen om bysamfälligheter, lagen om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna, häradssamfundslagen eller vid s. k. jordbruksstämma enligt kommunallagstiftningen, vilket sistnämnda förvaltningsinstitut dock är under avveckling.

Det nu avhandlade sockenbegreppet synes i förevarande diskussion om indelningen i registerområden vara utan intresse. Fastighetsregisterutredningen har dock anledning att i viss omfattning återkomma till problemet när det gäller redovisning av samfällad mark i fastighetsregister.

Frågan om *sambandet mellan administrativ indelning av olika slag och indelningen i registerområden* synes i gällande system vara komplicerad. Med detta sammanhänger också spørsmålet om samspel mellan administrativ indelning och fastighetsbildning. Bakgrunden härtill torde vara att finna i de tid efter

annan förändrade allmänna principerna för sambandet mellan olika indelningar och i oklarheten i sockenbegreppet.

I 1862 års kommunallagstiftning, varigenom förvaltningssocknens (kyrksocknens) kompetens uppdelades på primärkommunen och kyrkoförsamlingen och varigenom detta sockenbegrepp torde vara att anse som utmönstrat, föreskrevs att varje socken (kyrksocken) skulle bilda kommun. Vissa avsteg därifrån tilläts dock. Indelningen i kommunindivider torde numera vara entydigt, men kommunernas omfattning på marken är ofta föremål för oklarhet. En klar redovisning därav finns inte. När behov föreligger att bedöma viss kommuns omfattning måste inte sällan en djupgående utredning ske. Därvid blir den år 1862 gällande indelningen i kyrksocknar av grundläggande betydelse, men inte heller denna var föremål för en tydlig redovisning. Normalt rådde emellertid en överensstämmelse mellan indelningarna i kyrksocknar och jordebokssocknar, även om avvikelserna var talrika. Därtill kom att en kommun av misstag ibland fick omfatta en jordebokssocken i stället för en kyrksocken, då avvikelse dem emellan förelåg (se oregelbundenhetskommitténs betänkande s. IV). Under alla förhållanden är förutom kyrkoböckerna och andra urkunder den tidigare redovisningen i jordeboken och den nuvarande redovisningen i fastighetsregister som ofta grundar sig på jordeboken en betydelsefull källa vid avgörande av en befintlig kommuns omfattning, varvid måste beaktas alla de tillfällen till avvikelser därifrån som antytts. Därjämte måste iakttagas att samfälligheter inte redovisas i själva jordregistret (se dock ovan vad sagts om s. k. gemensam ägovidd och om allmänningar) och att de inte utan vidare kan hänföras till visst registerområde.

Därtill kommer alla de förändringar som skett genom Kungl. Maj:ts beslut om ändrad kommunindelning, både i mera generella sammanhang och vid separata åtgärder.

Sambandet mellan indelningarna i kommuner, församlingar och registerområden vilket dock i princip upprätthölls blev genom alla de möjligheter till avvikelser som sålunda funnits ofta brutet. I ett betänkande år 1882 av den s. k. oregelbundenhetskommittén uttalade sig denna för principen att varje hemman och lägenhet skulle i såväl kyrkligt som administrativt, judiciellt och kommunalt hänseende tillhöra en och samma enhet och att varje sockens jordebok och kyrkobok sålunda skulle uppta samma hemman och lägenheter. Kommittén avsåg alltså även den kamerala indelningen i jordebokssocknar. Åtskilliga förändringar skedde i överensstämmelse med kommitténs förslag.

Samma problem upptogs på nytt av den s. k. kommunala nybildningskommittén i ett betänkande år 1917. Däri föreslogs att angivna samband mellan olika indelningar skulle lindras, dock ej helt upplösas. Under en följd av år därefter tillämpades denna nya princip i en del fall som avsåg sammanläggning av hela kommuner eller församlingar eller delning av socken, kommun eller församling. Den stora kommunindelningsreformen i början av 1950-talet, som innebar en omfattande sammanläggning av kommuner, berörde t. ex. inte indelningen i församlingar och socknar. Vid gränsförskjutningar mellan två enheter synes däremot förändring ha beslutats med avseende å alla förekommande indelningar.

Oklarhet i fråga om administrativ indelning kan också tidigare ha uppkommit genom att ny sockengräns bestämts utan att det klart framgått vilket slags socken som avsågs eller, om beslutet

avsåg jordebokssocken, utan att detta faktiskt fullföljts.

I väsentlig utsträckning försvåras emellertid utredningar angående omfattningen av viss kommun (eller angående konsekvenserna med avseende på kommunindelningen av ett område för registerområde ändrats) därigenom att gräns för kommun, som omfattar ett eller flera registerområden, anses kunna vara antingen beroende eller oberoende av gränsen för registerområdet. Samma problem kan uppkomma i fråga om en med fastighetsgräns sammanfallande kommungräns som ej utgör gräns för registerområde.

Av den principiella diskussionen ovan angående registerområde framgår att omfattningen av ett registerområde på marken är beroende av förändring mellan fastighet som hör till registerområdet och fastighet i annat sådant område och att registerområdet ansluter sig till sådan förändring. I fråga om ett förvaltningsområde (t. ex. kommun) är problemställningen uppenbarligen en annan. I vad mån ett förvaltningsområdes omfattning på marken ändras i och med förändringen av fastighets omfattning i förhållande till fastighet i annat förvaltningsområde är helt betingat av den principiella grund, som bestämts eller anses gälla för förvaltningsområdets omfattning.

Om t. ex. vid nybildning av ett förvaltningsområde beslutet formuleras så att området skall bestå av vissa fastigheter kan detta tas som uttryck för en avsikt att förvaltningsområdet skall omfatta samma territorium som just dessa fastigheter. Om fastigheterna genom fastighetsbildning erhåller en totalt sett ändrad utformning ändras därmed automatiskt även förvaltningsområdet. Beslutet kan emellertid i stället ges en sådan lydelse att förvaltningsområdet upp-

ges skola utgöras av ett bestämt område på marken, t. ex. genom hänvisning till karta som bilägges beslutet. Detta kan då anses innefatta ett ställningstagande även till områdets framtida omfattning efter det att fastighet därinom undergått sådan förändring att den t. o. m. helt flyttats utanför området. Dessa skilda situationer brukar uttryckas så att — om det här förutsättes att beslutet jämväl inneburit att de nybildade förvaltningsområdena skall motsvaras av nya registerområden med samma omfattning och att fastighetsregister upplagts i överensstämmelse därmed — förvaltningsområdets omfattning i förra fallet är beroende av gränsen för registerområdet och i senare fallet inte beroende av samma gräns.

Dessa typexempel har generell innebörd. För varje primärkommun eller församling i landet måste t. ex. med detta betraktelsesätt, vid bedömning av förvaltningsområdets omfattning eller vid förändring av detta eller av registerområdet, ställning tagas till huruvida ett sådant beroendeförhållande som nyss nämnts föreligger eller inte. Ofta krävs för detta en djupgående utredning, och inte sällan inträffar att klarhet inte kan vinnas. Vid ställningstaganden av detta slag synes vikt läggas väsentligen vid beslutets ordalydelse, där beslut om kommunens eller församlingens omfattning finns. Sannolikt är dock att beslutsmyndigheten inte kan tänkas ha valt den ena eller andra lydelsen i någon avsikt att skapa ett beroende eller oberoende mellan angivna indelningar. Vanligen synes det vara tillfälligheter som dikterar lydelsen, t. ex. förekomsten av fastighetsgräns på den plats där förvaltningsgränsen önskas placerad, formen för utredningen till grund för beslutet, utredarens inställning, tillgängligt kartunderlag m. m.

Den nu angivna uppfattningen om

beroende respektive inte beroende gräns för förvaltningsområde, vilken synes vara tämligen allmänt utbredd, medför väsentliga olägenheter. En närmare analys av gällande system i detta avseende synes inte vara av något intresse för ett ställningstagande till ett framtida system för sambandet mellan administrativ indelning och indelningen i registerområden.

Den diskussion som nu förts om administrativ indelning har väsentligen tagit sikte på primärenheterna i de kommunala och ecklesiastiska indelningarna (primärkommun resp. församling). Det torde då böra undersökas huruvida likartade problem kan föreligga beträffande enheter av högre ordning. Oberoende av huruvida dessa har borgerligt eller kyrkligt kommunala förvaltningsuppgifter (landstingskommuner och pastorat) eller lyder direkt under statlig förvaltning (län), torde de (liksom stiftet) vara uppbyggda med de angivna primärenheterna som byggstenar. Detta synes följa bland annat av valsystem, besvärsvägar och överinseendefunktioner av olika slag. En ändring av indelningen i primärenheterna torde alltså alltid innebära eller samordnas med motsvarande ändring beträffande dessa större enheter. På grund härav synes den i detta avsnitt behandlade frågan om sambandet mellan registerområden och administrativ indelning kunna begränsas till primärenheterna. Den omständigheten att länsgräns tidigare i vissa fall blev föremål för särskild bestämning, t. ex. genom s. k. länegränssynerätt, i en sträckning som avvek från gränserna för såväl redovisningsområden som primära förvaltningsområden torde numera kunna lämnas därhän. Antingen har bestämningen sedermera följts i indelningshänseende eller också är bestämningen utan mening (fastig-

hetsregisterutredningen saknar möjlighet och motiv till ett ingående studium av sådana inadvartenser).

På samma sätt torde anledning finnas att i nu förevarande sammanhang beakta endast primärkommunerna i fråga om de förvaltningsenheter som av särskilda skäl tillskapats genom sammanförande av två eller flera primära enheter till förvaltningsdistrikt för olika ändamål (fögderier, tidigare landsfiskalsdistrikt, åklagardistrikt, polisdistrikt etc.). En likartad ställning i nu förevarande hänseende har de administrativa enheter som tillkommit genom uppdelning av primärenhet (valdistrikt etc.). — En annan sak är att det kan finnas anledning att nedan i betänkandet behandla spörsmålen om redovisning av indelning i förvaltningsområden av olika slag.

Det återstår då att undersöka huruvida indelningen i registerområden har någon direkt betydelse för *den judiciella indelningen*. Den överordnade indelningen i hovrätternas domkretsar synes därvid vara utan intresse, enär denna bygger på underrätternas domkretsar. Rådhusrätts förvaltningsområde är staden och häradsrätts tingslaget.

Indelningen i tingslag synes inte klart definierad i annat avseende än beträffande antalet och namn. Varje tingslags omfattning torde bygga på historisk grund i den mån förändringar inte åstadkommits genom Kungl. Maj:ts beslut. Någon primärredovisning av tingslagets omfattning synes, såvitt fastighetsregisterutredningen kunnat finna, inte föreligga. Sannolikt bygger tingslaget på den gamla häradsindelningen där sådan funnits, men inte heller denna är föremål för redovisning. Den uppfattningen torde ofta göra sig gällande att ett härad skulle definieras som sammanfattningen av vissa angivna jordbokssocknar. Detta synes komma till ut-

tryck t. ex. i 2 § häradsallmänningsslagen angående kretsen av de rättssubjekt, till vilka sådan allmänning hör, och i en år 1935 verkställd utredning angående tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen (se SOU 1935: 4 s. 31).

Mot denna bakgrund skulle anledning finnas till antagande att den judiciella indelningen på landet bygger på de primärenheter som numera motsvarar jordebokssocknarna, nämligen jordregistersocknarna. En sådan uppfattning kan vinna stöd i bestämmelsen i 10 kap. 10 § RB angående fastighetsforum, för vilket redovisningen i fastighetsböckerna i enlighet med indelningen i jordregistersocknar torde anses normerande.

Det är emellertid inte uteslutet att de borgerliga primärkommunerna i andra fall anses utgöra byggstenar i den judiciella indelningen. Så kan t. ex. vara fallet vid avgörande av frågan om rätt personligt forum, varvid mantalsskrivningsorten har betydelse, vid behandling av vissa spörsmål i samband med tingshusbyggnadsskyldigheten (tingshusbyggnadsdistrikten torde i praktiken anses äga samband med den kommunala indelningen) och vid tillämpning av vissa bestämmelser i rättegångsbalken (se t. ex. 4 kap. 5 §). Av intresse är också bestämmelsen i 1 kap. 1 § RB om omfattningen av rådhusrätts domkrets, vilken utgöres av staden. Vad nu anförts torde dock inte nödvändigtvis utgöra stöd för den senast diskuterade uppfattningen, inte heller den omständigheten att tingslagen i viss statistik redovisas bestå av kommuner (se t. ex. folkräkningen 1960 del IV tab. 7).

Spörsmålet om vilken primär indelning som är grundläggande för den judiciella berör inte fastighetsregisterutredningens utredningsuppdrag på annat sätt än att följdverkningarna måste beaktas av ett ställningstagande an-

gående vad som i framtiden skall utgöra registerområde och angående det samband mellan indelningen i registerområden och annan indelning, som utredningen torde ha att föreslå. Av intresse är därvid att konstatera bl. a. att enligt intentionerna bakom rättegångsbalken en kommun inte är avsedd att vara delad mellan två tingslag. Huruvida detta gått att fullt ut realisera synes vara beroende av det ovan förda resonemanget om den primära indelning som ligger till grund för den judiciella.

Som ovan visats innehåller fastighetsbildningslagstiftningen bestämmelser som har till ändamål att samordna fastighetsbildning med indelningen i registerområden. I nuvarande system ingår ett behov av liknande *samordning mellan fastighetsbildning och indelning i förvaltningsområden*. Bestämmelser i sådant syfte finns också intagna gällande rätt.

Sålunda avser de tidigare omnämnda stadgandena i 8 kap. 7 § och 13 kap. 23 § jorddelningslagen inte blott sockenindelningen utan även indelningen i »andra» förvaltningsområden, varmed torde avses kommun och högre enheter men även församling. Viss spärr mot ägoutbyte och laga skifte över gräns för sådana förvaltningsområden är därigenom föreskriven.

1930 års lag om delning av fastighet vid ändring av rikets indelning innehåller motsvarande krav på hänsynstagande till gräns för förvaltningsområde. Oklarheten i lagtext och motivering har dock givit anledning till skilda uppfattningar om denna lags tillämpningsområde.

Slutligen bör framhållas att, medan sammanläggningslagen för landsbygdens del innehåller förbud mot sammanläggning i skilda registerområden (socknar), lagen om fastighetsbildning i stad

går längre och förbjuder sammanläggning av stadsägor i skilda församlingar — någon sockenindelning finns ju inte i stad. Inom stad kan sålunda fastigheter i skilda församlingar sammanläggas med varandra endast inom den del där jorddelningslagen och sammanläggningslagen är tillämpliga.

Såsom torde framgå av den i detta avsnitt lämnade redogörelsen för registerområden, sockenindelning och sambandet med indelningen i förvaltningsområden i gällande redovisningssystem kan tolkningssvårigheter och andra besvärligheter lätt uppkomma vid en oklar bestämning av begreppet registerområde och av ett svåröverskådligt samband mellan administrativa och judiciella indelningar och indelningen i registerområden. Fastighetsregisterutredningen återkommer till detta spörsmål nedan där förslag utarbetas för att i möjligaste mån undanröja de nu föreliggande olägenheterna.

2 Samband med olika indelningar i förvaltningsområden

21 Samband med kommunal indelning

Vid behandlingen av frågan om vad som i fortsättningen skall utgöra registerområde måste utredningen i första hand diskutera det grundläggande problemet om den primärkommunala indelningens betydelse för fastighetsregistreringen och det samband dem emellan som bäst tillgodoser föreliggande intressen.

Den kommunala indelningen har med hänsyn till kommunernas omfattande kompetens väsentlig betydelse för samhällets utbyggnad och administration. Detta förhållande accentueras genom den nu pågående successiva indelningsreformen i anslutning till indelningen

i kommunblock efter främst näringsgeografiska riktlinjer. För statlig och kommunal planeringsverksamhet erfordras en väl uppbyggd dataredovisning och statistik i anslutning till den kommunala indelningen. Fastighetsregistret bör fylla en väsentlig funktion i dessa avseenden, och en integration med annan dataredovisning är oundgängligen nödvändig.

Vad sålunda anförts utgör starka skäl för att den primärkommunala indelningen bör bli grundläggande för indelningen i registerområden. I vad mån så kan ske torde få bli beroende av huruvida de väsentliga nackdelar, som är förknippade med nu gällande system för indelning i registerområden och dennas samband med indelningen i förvaltningsområden av olika slag, därigenom kommer att undanröjas eller inte.

Ovan har analyserats principerna i gällande system för indelningen i registerområden, registerområdets betydelse i olika avseenden och sambandet mellan indelningarna i förvaltningsområden och registerområden. Det framgår därav att begreppet registerområde ofta ges en oklar innebörd (särskilt gäller detta sockenbegreppet) och att sambandet mellan registerområden samt administrativ och judiciell indelning inte är entydigt. Detta medför bl. a. att lagregler för beaktande av olika slag av indelningar blivit invecklade och svårtillämpade och att svårigheter ofta föreligger att utan djupgående utredningar ange omfattningen på marken av ett förvaltningsområde eller att klarlägga effekten på övriga indelningar av att en av indelningarna ändras.

Mot bakgrund av denna redogörelse finner fastighetsregisterutredningen att vad ovan anförts om betydelsen av den kommunala indelningen står väl i linje med önskemålet om förenkling av systemet rörande samband mellan borgerlig

primärkommun och registerområde. Olägenheterna med gällande system torde nämligen enklast kunna avhjälpas om begreppet registerområde i alla sammanhang anses ha en logisk och entydig innebörd och om indelningen i primärkommuner anges vara utan undantag grundläggande för indelningen i registerområden. Varje kommuns yttergränser skulle då utgöra gräns jämväl för registerområde. Ändras gräns för kommun genom beslut i administrativ ordning skulle följden bli att, utan föreskrift därom i det särskilda fallet, fastighetsregistreringen skulle anslutas till den nya kommunindelningen. Vid genomförande av ett sådant enhetligt system i överensstämmelse med vad som i stor utsträckning redan gäller måste tillses att nu förefintliga skiljaktigheter mellan indelningen i kommuner och registerområden undanröjs. Att särskilda problem dock kan uppträda under ett tidsintervall i nära anslutning till ändring i kommunal indelning behandlas nedan i avsnitt 23.

Med registerområde förstår fastighetsregisterutredningen sammanfattningen av de fastigheter och samfälligheter som i fastighetsregister redovisas tillsammans i föreskriven ordning och på sådant sätt att registerområdets namn måste vid angivande av fastighets eller samfällighets beteckning uppges för att enheten skall vara fullständigt identifierad. Eftersom såväl fastigheterna som den samfällda marken enligt fastighetsbildningslagstiftningen kan genom fastighetsbildning förändras till sin omfattning på marken är ett registerområde inte i första hand ett territoriellt område, men det är tydligt att ett registerområde vid varje tidpunkt har en viss omfattning på marken.

Spörsmålet huruvida indelningen i socknar och andra registerområden skall bibehållas inom kommun är be-

roende av frågan om det registerbeteckningssystem som skall gälla i framtiden. Denna fråga kommer att behandlas i 8 kap. och i anslutning därtill tas frågan om indelningen i registerområden upp till diskussion.

Skall angivna princip om överensstämmelse mellan indelningarna i kommuner och registerområden kunna upprätthållas måste jämväl förändring av gräns för registerområde som sammanfaller med kommungräns få den verkan att även kommunindelningen ändras på samma sätt. Denna princip gäller enligt gängse uppfattning redan nu för flertalet kommungränser i landet. Övriga anses däremot i allmänhet vara beroende av fastighetsgräns. Som framgår av redogörelsen ovan i detta kapitel måste omfattande utredningar ofta verkställas för att klarlägga vilketdera alternativen som skall anses gälla. Fastighetsbildningskommittén har emellertid i sitt förslag till ny fastighetsbildningslag utgått från den förenklade principen att varje kommungräns som sammanfaller med fastighetsgräns skall vara beroende av denna (se 3 kap. 15 § och 4 kap. 41 § och motiven därtill). Kombinerat med vad ovan sagts om den kommunala indelningens grundläggande betydelse kommer sålunda principen om överensstämmelse mellan indelningarna i kommuner och registerområden att kunna upprätthållas även i fråga om ändringar av kommungräns genom fastighetsbildning. Detta skulle då gälla alla kommungränser oberoende av sättet för deras tillkomst. Det självklara intresse som föreligger av att kommunindelningen inte får försämrats genom sådana åtgärder och den omständigheten att starka kommunala intressen kan göra sig gällande har förutsetts i fastighetsbildningskommitténs förslag, och kommunerna har tillagts rätt att föra talan och få indelningsintresset prövat

i princip i den ordning som gäller för ändring i kommunal indelning.

Angivna princip om kommunindelningens grundläggande betydelse för fastighetsregistreringen synes få den effekten att omfattningen på marken av en kommun kan beskrivas med ledning av fastighetsregistret som den totala omfattningen av fastigheter och samfälligheter inom visst (vissa) registerområde(n). Därigenom blir det möjligt att frigöra sig från den med nuvarande system alltjämt betydelsefulla, år 1862 föreliggande indelningen i kyrksocknar och från äldre tid gällande redovisning av olika slag ävensom därefter inträffade förändringar. Visserligen innebär nyss angivna princip — såsom redan nu är fallet beträffande av fastighetsindelningen beroende kommungränser — att ett ingående fastighetsutredningsarbete ofta krävs för klarläggande av kommunindelningen. Men som av det följande i detta betänkande framgår är ett hela landet omfattande registerkartverk erforderligt för att fylla fastighetsregistrets övriga funktioner. Sedan detta upplagts, kommer också den kommunala indelningen att automatiskt bli redovisad med därav följande fördelar.

Med den primära roll kommunindelningen sålunda avses spela för fastighetsregistreringen saknas anledning att som i gällande rätt bibehålla ett svåröverskådligt samband mellan reglerna för fastighetsbildning och indelningar av olika slag i redovisnings- och förvaltningsområden. Det står bäst i överensstämmelse med det föreslagna systemet att det ifrågavarande sambandet avser enbart den primärkommunala indelningen. Härigenom skyddas automatiskt indelningen i registerområden. Fastighetsbildningskommitténs förslag bygger också på denna princip.

22 Samband med annan indelning i förvaltningsområden än den primärkommunala

Som av redogörelsen ovan i detta kapitel framgår ansluter sig administrativa indelningar till den primärkommunala indelningen med kommunerna som byggstenar. Det föreslagna systemet kommer härigenom att tillgodose intresset av enkelhet och smidighet även beträffande dessa, vilka automatiskt blir anpassade till förändringar i den grundläggande kommunala indelningen.

I fråga om den judiciella indelningen synes systemet, såvitt fastighetsregisterutredningen kan finna, inte medföra några olägenheter. Utredningen anser sig få förutsätta att den judiciella indelningen kommer att anknyta till den kommunala indelningen och följa förändringarna i denna. Den oklarhet som för närvarande synes kunna råda om rätt judiciell indelning, i varje fall i vissa avseenden t. ex. i fråga om fastighetsforum, skulle med det av fastighetsregisterutredningen föreslagna systemet i allt väsentligt försvinna. En förutsättning för att den judiciella indelningen skall kunna grundas enbart på den kommunala indelningen kan dock vara att det av fastighetsregisterutredningen här föreslagna systemet genomförs.

23 Särskilda problem vid ändring i kommunal indelning

Genom det angivna systemet, som sålunda sammanfattningsvis innebär att begreppet registerområde ges en logisk, entydig innebörd, att den primärkommunala indelningen blir primär också i förhållande till fastighetsbildning och indelningen i registerområden och att indelningarna i primärkommuner och registerområden sammanhålls, synes de med gällande bestämmelser förenade,

väsentliga nackdelarna bli eliminerade. Emellertid kvarstår även i det nya systemet vissa av de problem som med gällande regler uppträder vid ändring i den kommunala indelningen.

Som tidigare sagts skall enligt förslaget, utan föreskrift därom i det särskilda fallet, indelningen i registerområden anslutas till ändring i kommunal indelning. Åtgärder härför bör då vidtas i så nära anslutning till det aktuella årsskiftet som möjligt. Att nedbringa detta tidsintervall är med nuvarande fastighetsregistersystem förenat med svårigheter. Om, som fastighetsregisterutredningen i det följande föreslår, nya tekniska, rationella hjälpmedel utnyttjas vid fastighetsregistrering, synes emellertid det av ändringen föranledda registreringsarbetet kunna fullgöras i omedelbar anslutning till årsskiftet. En tidsbegränsad diskrepans mellan den kommunala indelningen och registerområdes omfattning torde behöva uppkomma endast i det fall överflyttning till annan kommun avser del av fastighet. Visserligen kan i normalfallet fastighetsbildningsåtgärden ske i så god tid att den blivit slutligen gällande före årsskiftet, varvid registreringen kan ske vid det nya årets ingång. Men man synes inte kunna bortse från att besvär över förrättningen eller andra förhållanden kan omöjliggöra en registrering vid denna tidpunkt. Olägenheterna därav är dock begränsade om blott verkningarna i alla övriga avseenden knyts till ändringen i den kommunala indelningen och kortast möjliga skiljaktighet mellan indelningarna eftersträvas.

Likartade problem kan uppkomma i de fall ändringen i den kommunala indelningen åstadkommes därigenom att registerområdes omfattning förändras genom fastighetsbildning. En sådan åtgärd kan ju antas bli gällande när som helst under ett år. Verkningarna av åtgärder i fråga om den kommunala indelningen kan då föreskrivas inträda omedelbart vid registreringen eller vid kommande årsskifte. I förra fallet kan vissa olägenheter tänkas uppkomma i beskattnings- och folkbokföringshänseende, om inte särregler tillskapas för att motverka dem. I senare fallet kan en tidsbegränsad skiljaktighet bli följden mellan kommunal indelning och indelning i registerområden. Denna problemställning är inte ny och föranledes inte av det system fastighetsregisterutredningen föreslår. Spörsmålet synes inte vara av någon större betydelse och kan lösas efter riktlinjer som anses önskvärda. I nu förevarande sammanhang saknas anledning att ytterligare behandla detta detaljspörsmål.

24 Hänförande av samfällighet till viss kommun

24 Hänförande av samfällighet till viss kommun

Med den bundenhet mellan kommunal indelning och registerområden som fastighetsregisterutredningen föreslår är en riktig redovisning i fastighetsregistret ett väsentligt problem även ur kommunal indelningssynpunkt. Förutom de direkta skiljaktigheter mellan indelningarna som nu otvivelaktigt föreligger och som måste undanröjas, torde oklarhet ibland visa sig uppkomma vid bedömning av fråga till vilken kommun viss enhet hör. Detta torde särskilt gälla samfälld mark, vilken ju för närvarande i allmänhet inte är redovisad i jordregistret. Ett upptagande av samfälligheterna i ett nytt fastighetsregister torde komma att aktualisera sådana problem. Visserligen är det uppenbart att flertalet samfälligheter utan vidare måste anses tillhöra kommun inom vars aktuella område de ligger. Samfälligheter inom annan kommun än delägande fastigheter kan anses svårare att hänföra till viss kommun. Utgör samfällig-

heten särskild taxeringsenhet — så kan vara fallet då den står under förvaltning enligt lagen om bysamfälligheter — synes redovisningen i taxeringshänseende kunna vara vägledande. I övriga fall anser fastighetsregisterutredningen att samfällighet utan särskilt beslut därom i administrativ ordning skall hänföras till kommun på sådant sätt att enklavbildningar undviks. Ligger samfällighet vid gränsen mellan två kommuner torde registerföraren med ledning av tidigare meddelat beslut eller på annat sätt få sluta sig till rätt kommuntillhörighet.

25 Samband med församlingsindelning m. m.

De principer som i detta kapitel ansetts böra ligga till grund för ett samband mellan kommunal indelning och indelning i registerområden gäller inte i något avseende förhållandet mellan församlingsindelningen och fastighetsindelningen inom kommunerna. Med hänsyn till att församlingarna ofta omfattar tämligen små territorier torde det — i syfte att ernå en ändamålsenlig fastighetsstruktur — komma att bli en inte ovanlig företeelse både i tätorter och glesbygd att mark överförs från fastighet i en församling till fastighet i en annan eller att sammanläggning sker av fastigheter i skilda församlingar. Att märka är att församlingsgräns inte utgör hinder för sammanläggning eller annan fastighetsbildningsåtgärd enligt det av fastighetsbildningskommittén avgivna förslaget till ny fastighetsbildningslag.

Skulle ett samband mellan indelningarna i församlingar och fastigheter upprätthållas på samma sätt som föreslagits i fråga om kommunal indelning måste följden efter hand bli en oregelbunden församlingsindelning med ofta förekommande enklavbildning. Olägen-

heterna härav skulle bli påtagliga. Detta skulle inte sällan bli fallet i fråga om åtgärder av olika slag där församlingsindelningen är av betydelse. Svårigheter skulle också förefinnas att vid behov hålla den aktuella församlingsindelningen i minnet.

Särskilt stora skulle emellertid nackdelarna kunna bli för befolkningen. Ett överförande av mark från fastighet i en församling till fastighet i en annan skulle, om byggnad på marken bebos av på fastigheten kyrkobokförda personer, få till följd en överflyttning även av dessa, vilket uppenbarligen inte varit syftet med fastighetsbildningsåtgärden. En sådan inte avsedd verkan kan innebära att en med hänsyn till belägenhet, vägförbindelse m. m. lämplig församlingstillhörighet blir bruten.

Vad sålunda sagts talar för att församlingsindelningen inom en kommun får behålla sin stabilitet. Erfordras en ändring av den ecklesiastika indelningen kan detta ske i administrativ ordning på sedvanligt sätt. Församlingsindelningen inom en kommun synes således alltid — i överensstämmelse med synpunkter som vid kontakter framförts från Svenska pastoratens riksförbund — böra vara oberoende av fastighetsindelningen. Senast i samband med genomförande av en ny fastighetsbildningslagstiftning bör denna princip lagfästas. En lagföreskrift härom skulle sannolikt bli av betydelse för flertalet från kommungräns fristående församlingsgränser i landet, enär de församlingsgränser som redan nu anses vara oberoende av fastighetsgräns torde vara i minoritet.

Ett fullföljande av denna princip kommer att medföra att en fastighet blir belägen i mer än en församling i större utsträckning än vad nu är fallet. Vissa olägenheter följer naturligtvis därav, t. ex. att, om person är kyrkobokförd

på fastigheten, redovisning måste ske på vilken församlingsdel av fastigheten han bor eller att, med hänsyn till att kommunalskatt i viss utsträckning är beroende av fastighets taxeringsvärde, en sådan fastighets taxeringsvärde måste delas upp på de skilda delarna. Dessa olägenheter är emellertid obetydliga i förhållande till fördelarna. Därjämte bör framhållas att de i hög grad skulle bli reducerade vid genomförande av den fastighetsregisterreform som utredningen föreslår.

Enligt det registerinnehåll som skisseras i ett följande kapitel skall nämligen församlingsindelningen redovisas i fastighetsregistret. Fastighets eller fastighetsdels församlingstillhörighet kan därvid lätt aviseras från fastighetsregistret till berörda organ.

Den diskussion som nu förts avser, som framhållits, församlingsgräns inom kommun. Församlingsgräns som sammanfaller med kommungräns bör där emot följa samma regler som denna. Så är i princip fallet redan nu. Ett annat ställningstagande skulle leda till att diskrepanser ofta skulle kunna uppkomma mellan indelningarna i kommuner och församlingar. Olägenheterna därav skulle bli omfattande, bl. a. med hänsyn till sambandet i flera avseenden mellan kommunal och ecklesiastik förvaltning och beskattning. Vidare skulle befolkningsredovisningen, vilken sker församlingsvis, inte ansluta till kommunindelningen. De nackdelar som

skulle uppkomma därav ligger i öppen dag.

Behovet av överensstämmelse mellan kommunal och ecklesiastik indelning såtillvida att en kommun bör bestå av en eller flera hela församlingar är så framträdande att kammarkollegiet synes böra få i uppdrag att utreda frågan om att i full utsträckning åstadkomma en sådan. Självfallet synes några åtgärder inte behöva vidtas med församlingsgränser i anslutning till kommungränser som beräknas inom kort skola bortfalla genom kommunsammanslagning.

Vad här ovan anförts om församlingsgränser synes böra gälla även gränser för särskilda kyrkobokföringsdistrikt, där sådana finns, ävenså gränser för municipalsamhällen.

26 Genomförande

De i förevarande avsnitt 2 framförda förslagen om ett samband mellan kommunal indelning och indelningen i registerområden och om att förefintligt samband inom kommun mellan församlingsindelning och fastighetsindelning skall upphävas kräver för genomförande att principerna intas i lag. Sådana lagbestämmelser äger åtminstone i visst avseende nära samband med pågående revision av fastighetsbildningslagstiftningen. På grund härav finner fastighetsregisterutredningen inte anledning att nu utarbeta utkast till lagtext och motiv.

KAPITEL 8

Fastighetsregistreringens enhetlighet. Registerenheterens beteckningar

1 Enhetligt registersystem. Registrats fysiska omfattning

Av 4 kap. framgår att de nuvarande formerna för förändring av fastighetsregister är behäftade med påtagliga brister. Inte minst gäller detta förekomsten av två vitt skilda system, jordregister och stadsregister. Orsaken till en sådan uppbyggnad av fastighetsregistreringen var olika, historiskt betingade förutsättningar i stad och på landsbygden. Betydande skillnader förelåg nämligen i fråga om beskattningssystem, former för överlåtelse av jord och fastighetsbildning. Den därav följande officiella fastighetsindelningen på landet redovisades i kronans jordebok, som inte fördes i stad.

Nackdelarna av skilda system framträdde emellertid inte i så hög grad under fastighetsregistrens första tid. Då förelåg fortfarande en skillnad i samhällstyp mellan stadskommuner och landsbygdskommuner. Vidare var det inbördes beroendet mellan tätort och landsbygd i näringsgeografiska och andra avseenden föga utvecklade i jämförelse med dagens situation. Det ökade beroendet mellan tätort och omland har lett till att kommunindelningen alltmer anpassats till en näringsgeografisk indelning i kommuner vilka, vare sig de utgör stad eller inte, i strukturellt hänseende föret väsentliga likheter.

Denna utveckling har fått konsekvenser inom en rad områden genom att för-

fattningskomplex gjorts generellt tillämpliga, oberoende av kommuntyp. Så är t. ex. fallet med kommunallagen och byggnadslagen. Förslag därom föreligger också inom fastighetsbildningens område. Även i övrigt har de skilda kommuntyperna alltmer närmat sig varandra. En motsvarande konsekvens för fastighetsregistreringens del synes ofrånkomlig. Att bibehålla skilda registersystem för olika slag av kommuner är så mycket mindre befogat som utvecklingen synes peka mot införande av en enhetlig kommuntyp.

Redan i gällande rätt har emellertid möjligheter införts att tillämpa registersystemet oberoende av kommuntyp. Ett avgörande argument för val av system synes därvid vara att skillnaderna i samhällets struktur anses motivera det ena eller andra systemet, främst med hänsyn till behovet av en mer eller mindre detaljerad redovisning. Fråga uppkommer då huruvida olika system kan för framtiden vara motiverade av att informationsbehovet växlar inom olika delar av samhället, t. ex. i tätorter och glesbygd. Härvid torde få framhållas att mängden av data och behovet av informationer av naturliga skäl är större i tätort än i glesbygd och att även arten av informationer varierar, vilket påverkar behovet av systematiserad redovisning. Av betydelse kan jämväl vara att efterfrågefrekvensen rörande uppgifter om fastigheter är större inom områden med livlig samhällsverksamhet än inom mer

extensivt utnyttjade trakter och att uppgifterna kan ha större eller mindre inverkan vid åtgärder av olika slag, som berör den fasta egendomen, t. ex. ändringar i fastighetsindelningen, värdering av fastighet etc. Dessa synpunkter synes utgöra skäl för att ett fastighetsregisters innehåll bör anpassas till bl. a. urbaniseringsgraden. En stor del av innehållet torde emellertid vara av allmängiltig karaktär, oberoende av samhällstyp, och anledning torde saknas att redovisa dessa ensartade uppgifter på olika sätt. För skilda organ och enskilda, som har behov av service från fastighetsregistreringens sida i ett eller annat avseende och i större eller mindre omfattning, torde vidare en enhetlig redovisning vara av väsentligt intresse. Att vid sidan därav registreringen måste avse skilda uppgifter inom olika områdestyper är uppenbart, men denna skillnad i informationsredovisningen är inte av någon principiell art och det får anses uteslutet att för detta ändamål föreslå helt olika registerformer.

Vad sålunda anförts visar att varken de olika kommutyper som f. n. finns eller samhällets växlingar från tätort till glesbygd föranleder något behov av skilda registersystem. Förekomsten av olika registerformer medför dessutom väsentliga olägenheter. Särskilt gäller detta gränsområdena mellan skilda registerområden. En sådan gräns mellan registerområden blir ofta till hinder vid planläggning och plangenomförande, antingen så att de utgör en viss spärr mot åtgärder som kan vara angelägna eller så att särskilda åtgärder måste vidtas för att få gränsen ändrad. Anses en föreslagen gräns mellan två sådana områden böra gå över fastigheter, blir följden enligt gällande regler att dessa fastigheter måste undergå delning enbart av registreringstekniska skäl. I 1930 års lag om delning av fastighet i anledning av änd-

ring i rikets indelning är denna fråga närmare reglerad.

Men även utan att sådana frågor aktualiseras föreligger ofta behov av att sammanställa data av olika slag beträffande fastigheter inom olika registerområden. Svårigheterna blir därvid påtagliga, då de olika registerformerna uppvisar stora olikheter. Nackdelar av detta slag uppkommer inte blott i fråga om lokala, begränsade områden, som sträcker sig över gränser för olika system, utan de torde vara minst lika påfallande i vidare sammanhang, t. ex. för redovisning på riks- och länsnivå av statistik eller i folkbokförings- och uppbördssammanhang.

Skulle problemet gälla att för första gången upprätta ett fastighetsregister över landet skulle det numera — med hänsyn till de i 5 kap. diskuterade allmänna principerna för dataredovisning och till vad nu anförts — inte kunna komma i fråga att föreslå mer än ett enda system. När nu två skilda system med helt olika uppbyggnad redan används kommer frågan i ett delvis annat läge. Visserligen inverkar detta inte på behovet av ett enhetligt system, och olägenheterna av skilda system har erfarenhetsmässigt visat sig vara stora, men för en övergång till enhetlighet krävs att skillnaderna mellan systemen utjämnas, vilket kan tänkas medföra nackdelar. I den utsträckning en sådan utjämning skulle bli följden redan på grund av behovet av modernisering av fastighetsregistreringen och förändringen sålunda skulle få ske även om ett enda system nu fanns är därom inte mycket att säga. Men om därutöver önskemålet om enhetlighet skulle föranleda eljest inte nödvändiga förändringar, torde få bedömas huruvida förändelarna av reformen skulle överväga därav uppkommande olägenheter.

Bristerna i nuvarande system är så

väsentliga att en revision av fastighetsregistreringen bör bli en genomgripande reform. Flertalet förändringar i förhållande till de nu förefintliga registerformerna torde därvid bli av den art att skillnaderna mellan systemen blir utjämnade. Av intresse i detta sammanhang synes på grund härav vara endast fastigheternas registerbeteckningar. Dessa är konstruerade efter helt skilda principer för jordregisterfastigheter och stadsregistrets stadsägor. Tomtbeteckningarna är däremot i princip av samma typ i båda systemen även om inom stadsregistret finns flera varianter och beteckningsproblemet i fråga om tomterna är kvantitativt större inom stadsregistret.

De nuvarande beteckningssystemen är i vissa avseenden mindre ändamålsenliga och oberoende av önskemålet om ett enhetligt fastighetsregister synes frågan om fastigheternas beteckningar böra överses. De normer som det i sådant avseende finns anledning att uppställa torde få bli av samma innehåll oberoende av nuvarande skilda system. Några egentliga svårigheter synes inte uppkomma att skapa enhetlighet i fråga om fastighetsbeteckningarna, och då fördelarna därav i väsentlig grad torde överstiga olägenheterna, kommer fastighetsregisterutredningen att föreslå en sådan reform. Frågan därom behandlas i avsnitt 2 i detta kapitel.

På grund av vad sålunda anförts anser fastighetsregisterutredningen att ett nytt fastighetsregister bör byggas upp i ett enhetligt system för hela landet. Därmed förstår utredningen ett till sin systematiska uppbyggnad enhetligt register inom vilket anpassningen till skilda förhållanden och därav föranledda skillnader i informationsredovisningen åstadkommes i takt med utvecklingen och på grundval av successivt gjorda utredningar. Utredningen låter

inte enhetligheten avse registrets innehåll. Vid sidan av en viss fixerad grupp uppgifter oberoende av registerområdets karaktär skall registret för särskilda områden kunna innehålla en efter förhållandena anpassad grupp. Enhetligheten syftar i stället på själva systemet, dvs. sättet och formen för redovisningen.

Enligt vad som framgår av 4 kap. ovan skall inom stadsregisterområden allmänna platser och sådana vattenområden som ej veterligen hör till en eller flera fastigheter enskilt inte anses ingå i fastighetsindelningen och de skall på grund härav inte redovisas till viss fastighet utan upptas i ett särskilt bihang till fastighetsregistret, benämnt bihang C. Praktiska skäl har emellertid medfört att bihang C inte sällan upphört att föras och ifrågavarande områden har då hänförts till fastigheter och har därmed kommit att ingå i fastighetsindelningen. Därmed har man ansett sig vinna väsentliga förenklingar vid genomförandet av aktuella stadsplaner, som i avsevärd omfattning tillkommit genom revisioner av äldre planer, varvid allmänna platser enligt sådan plan kommit att ingå i byggnadskvarter. Därjämte har skapats ett klarare underlag för instiftande av servitut i gatumark. Till fastighetsregisterutredningen har överlämnats exempel på tidsödande och kostsamma utredningar angående äganderätts- och inskrivningsförhållanden beträffande kvartersmark, som i enlighet med äldre stadsplan redovisats i bihang C.

Fastighetsregisterutredningen anser att de motiv som brukar anföras mot en särredovisning i bihang C är bärande och att uppenbara fördelar är förenade med ett inbegripande av bihang C-områdena i fastighetsindelningen. Utredningen föreslår därför att ifrågavarande

de områden framdeles skall redovisas i fastighetsregistret som ingående i fastighetsindelningen. Detta har också förutsatts i förslagen till ny fastighetsbildningslag och ny jordabalk. Den närmare utformningen av förslaget i denna del kommer att sedermera upptagas till behandling av fastighetsregisterutredningen.

Inte heller allmänt vattenområde skall f. n. redovisas till fastighet i fastighetsregister. I jordregister skall sådant område inte alls redovisas, och i stadsregister torde det skola upptagas i bihang C. Huruvida en redovisning till fastighet framdeles skall bliva fallet har varit föremål för utredning av kammarkollegiet i en dagtecknad promemoria, som inte lett till författningsreglering.

Med reservation för behandlingen av allmänt vattenområde skulle därmed för framtiden den klara och rediga principen kunna uppställas att all mark i landet ingår i fastigheter och skall redovisas i fastighetsregistret.

2 Registerområden och registerbeteckningssystem

21 Översikt av gällande system

Som närmare utvecklats ovan i detta kapitel är inom de delar av landet där jordregister förs socknen registerområde på landsbygden. I stad finns inte någon sockenindelning och då jordregister förs för stad utgör stadens jordregisterdel registerområde. Inom områden med stadsregister är i stad kommunen registerområde eller, om både jord- och stadsregister finns, stadens stadsregisterdel. Förs stadsregister för ort inom landskommun är orten registerområde. Med registerområde menas i alla dessa fall sammanfattningen av de fastigheter och samfälligheter som i fastighetsregister redovisas tillsam-

mans i föreskriven ordning och på sådant sätt att registerområdets namn måste anges för att en fastighet eller samfällighet skall vara entydigt identifierad. Man kan om man så vill uttrycka saken så att registerområdets namn ingår i en fastighets registerbeteckning, varvid namnet självfallet utsluts i alla de situationer då det av sammanhanget framgår till vilket registerområde fastigheten hör.

I 4 kap. har även framhållits att jordregisterfastigheternas beteckningssystem har historisk bakgrund och ansluter sig till jordebokens redovisning av byar, hemman och s. k. jordebokslägenheter (för de sistnämnda gällde i stort sett samma regler som för hemman och de omnämns därför ej i det följande). En by bestod av två eller flera hemman med i princip samma namn (tillägg till namnet kunde dock förekomma) men med skilda ordningsnummer. Hemman kunde också ligga för sig med särskilt namn (och ordningsnummer 1) och kallades då gård eller enstaka hemman. Varje hemman upptogs vid jordregistrets uppläggande på särskilt upplägg med namn och nummer hämtade från jordeboken. För att särskilja fastigheter, som tillkommit genom uppdelning av ett hemman, åsattes dessa en exponentssiffra efter hemmansnumret (basnumret). Fastigheten i uppläggets första rum erhöll exponentssiffran 1, och ett odelat hemmans registernummer blev alltid av typen 1¹. En jordregisterfastighets registerbeteckning består sålunda av namn och registernummer. — Mot jordregisterfastigheternas beteckningar brukar riktas anmärkningarna att namnet stundom är sammansatt och därmed rätt otympligt och att registernumret med sin exponentssiffra inte passar väl för maskinskrift. I andra sammanhang än vid själva fastighetsregistreringen, som ju måste följa

bestämmelserna i jordregisterförordningen, skrivs registernumret därför ofta på en enda rad med bas- och exponentnummer åtskilda av ett kolon (1:1). Jordregisternamnet torde såvitt angår by- och hemmansnamn i allmänhet vara väl lokaliserande. Det återfinns t. ex. vanligen på topografiska kartan och används ofta som postadress. Inte sällan har emellertid inträffat att tätorter vuxit upp med helt nya namn som ej återspeglas i jordregistret. Jordregisternamnet kan i sådana fall vara intetsägande eller missvisande.

Även tomternas beteckningar grundar sig i allmänhet på ett sedan gammalt vedertaget system. Kvarteren torde normalt redan tidigt ha åsatts särskilda namn och tomterna inom kvarteren ibland ha givits sina särskilda nummer. Sannolikt har dock tomtnummer börjat införas tämligen sent. Tomterna identifierades i äldre tid bl. a. genom angivande av angränsande objekt och längden av tomternas sidor, en identifikation som fortfarande återspeglas i fastighetsregistret, ehuru tomterna numera alltid är numrerade. Den officiella beteckningen för tomt i stadsregister och i jordregister med tomtbok har modellen »tomten nr 10 i kvarteret Giraffen». Tomtbeteckningssättet är inte helt enhetligt, då vissa äldre lokala system bibehållits, t. ex. med numring av tomterna utan iakttagande av kvartersindelningen. — Mot tomtbeteckningarna brukar anmärkas att kvarteret i de snabbt växande tätorterna är en alltför liten enhet för att namnet — såsom i äldre tid — skall vara lokaliserande. Denna olägenhet försöker man avhjälpa genom att för viss del av registerområdet välja namn ur viss kategori (t. ex. fåglar). Vidare brukar framhållas att beteckningen är omständig. I andra sammanhang än vid

fastighetsregistrering används därför ofta modellen »Giraffen 10». Kvarteren är i en del registerområden numrerade, sannolikt för att underlätta hanteringen. I Göteborg är t. ex. samtliga kvarter numrerade stadsdelsvis vid sidan av den konventionella namnsättningen.

Stadsregistrets stadsägor är numrerade, vanligtvis i löpande följd genom hela registerområdet. Ibland är registerområdet indelat i ägotrakter med sina särskilda namn och med särskilda nummerserier för varje ägotrakts stadsägor. Består stadsäga av flera områden ingår samtliga områdens nummer i registerbeteckningen. — Stadsägebeteckningen är i sistnämnda avseende otymplig. Beteckningen är inte lokaliserande i annan mån än i förekommande fall till ägotrakt. Dessutom kan dock fackmannen, som känner till systemet för numreringen inom visst registerområde, ibland av första eller de första siffrorna i beteckningen utläsa en viss lokalisering.

Såsom antytts i denna översiktliga redogörelse för de olika registerbeteckningssätten är olägenheter förenade med de nuvarande systemen. De största nackdelarna ligger emellertid däri att flera olika beteckningssätt finns. Detta föranleder att fastigheter med skilda beteckningstyper måste i fastighetsregister redovisas i olika avdelningar och att fastighet utan annan anledning än denna skiljaktighet allt som oftast måste överföras från en avdelning till en annan och ibland — efter ändrade förutsättningar vilka numera med levande planer är tämligen vanliga — återföras till samma avdelning den tidigare tillhörde med ty åtföljande beteckningsbyten. Nya beteckningar måste också i princip generellt åsättas vid övergång från jordregister till stadsregister, ehuru de fördelar man vill vinna med en så-

dan övergång inte kan vara förknippade med beteckningssystemet. De olägenheter som i sådana sammanhang uppkommer var tidigare obetydliga, men med införlivning av stora områden med stad och tätorternas snabba tillväxt har deras omfattning ökat.

De skilda beteckningstyperna medför också väsentliga olägenheter vid sammanställning av data för områden som omfattar fastigheter med olika slag av beteckningar, i statistiska sammanhang och vid bearbetning av data med församlingar, kommuner, län eller riket som enheter. Det har t. ex. framhållits för fastighetsregisterutredningen att skilda beteckningstyper medfört olägenheter vid den pågående reformeringen av folkbokförings- och upphördsväsendet.

22 Principiella överväganden i beteckningsfrågan

Som framgår av bl. a. 10 kap. nedan anser fastighetsregisterutredningen att ett nytt fastighetsregister skall med hänsyn till de väsentliga fördelar som uppkommer därav byggas upp och föras med hjälp av modern teknisk utrustning. För detta ändamål synes ett enhetligt beteckningssystem vara nära nog ofrånkomligt. I samma riktning pekar vad ovan sagts om införande av ett enhetligt registersystem. Då olägenheterna av nu rådande splittring i fråga om beteckningarna är väsentliga och då några direkta hinder inte synes föreligga att utjämna skiljaktigheterna i beteckningssätten, föreslår utredningen att ett enhetligt beteckningssystem skall införas. Utredningen förutsätter därvid att det beteckningsbyte som måste förknippas med registerreformen skall reduceras till vad som är oundgängligen nödvändigt för att ett enhetligt system skall kunna införas och nuvarande olägenheter

skall undanröjas. Även med denna förutsättning kommer reformen att medföra att ett relativt stort antal fastigheter i landet måste ges nya beteckningar med därav följande nackdelar. Dessa nackdelar torde emellertid få bedömas som obetydliga jämfört med vad som skulle bli följden om nu gällande fastighetsregisterformer med helt skilda beteckningssätt skulle bibehållas. Den pågående snabba urbaniseringen och en fortgående övergång till registerform med ett helt avvikande beteckningssystem skulle nämligen sannolikt föranleda beteckningsbyten i betydligt större omfattning. — Frågan om tomtbegreppet är i beteckningssammanhanget inte av någon avgörande betydelse. Oberoende av beteckningssystemet kan självfallet en fastighets karaktär av tomt på betryggande sätt anges i fastighetsregistret om begreppet tomt skall bibehållas.

För införande av ett enhetligt beteckningssystem torde, förutom det anförda kravet att minsta möjliga antal fastigheter skall erhålla helt nya beteckningar, få uppställas principen att systemet skall på ett smidigt sätt tillåta bearbetning av fastighetsregistrets data med moderna tekniska hjälpmedel och att beteckningarna därför lämpligen skall kunna uttryckas numeriskt. Vidare bör beteckningen vara lokaliserande inte blott för fackmannen utan även eljest. Därigenom underlättas i betydande grad olika, särskilt lokala organs och enskildas handhavande av fastigheter och därtill knutna uppgifter. Detta torde innebära att i beteckningen bör ingå ett namn med anknytning till en av folk i allmänhet känd traktindelning. Detta namn bör dessutom inte vara långt eller tungt.

De anförda kraven på fastighetsregisterbeteckning kan förefalla strida mot varandra, men så synes ej behöva

bli fallet. Om registerområdena och de trakter i vilka ett registerområde enligt vad nyss sagts bör indelas åsätts sina särskilda nummer, blir hela registerbeteckningen en sifferbeteckning (ett numeriskt identifikationsbegrepp) och kan i denna form lämpligen användas vid databehandling. Så kan också eljest ske i internt bruk och vid avisering mellan olika registerorgan. I andra sammanhang torde beteckningar med namn komma att utnyttjas.

En fastighets identifikationsbegrepp bör av naturliga skäl vara lätthanterligt. Detta understryks av det alltmera uppkommande behovet av bearbetning av data som är knutna till fastighetsindelningen. En sådan behandling underlättas och blir i väsentlig mån billigare av att identifikationsbegreppet nedbringas till det minsta möjliga. På grund härav synes det vara uteslutet att tänka sig en indelning av ett registerområde i mer än en serie av trakter som får ingå i fastighetens identifikationsbegrepp. I den mån upplysningar ur lokaliseringssynpunkt erfordras utöver denna uppgift om lokal kan information därom intas i fastighetsregistret utanför identifikationsbegreppet.

Utredningen tar senare i detta kapitel upp frågan om fastigheternas sifferbeteckningar och diskuterar först uppbyggnaden av beteckningssystemet ur mera allmänna synpunkter. Innan så kan ske måste spørsmålet om vad som skall utgöra registerområde behandlas.

23 Registerområden

Frågan om den principiella framtida omfattningen av ett registerområde är i första hand ett registerbeteckningsproblem. Registerområdets namn (eller annan beteckning) måste ju anges för att en fastighet skall vara entydigt identifierad. Uppordnandet av fastigheter-

na i ett register kommer självfallet att följa indelningen i registerområden, och ett sådant uppordnande har därför ovan upptagits som ett av kriterierna på ett registerområde. Ett argument för val av registerområde blir därför jämväl behovet att i samhällslivet sortera data av olika slag, som knyts till fastigheter, i anslutning till en i andra sammanhang allmänt accepterad och betydelsefull indelning. Riket i sin helhet och länen får anses uteslutna som indelningsgrund i fastighetsregistersammanhang redan därför att fastighetsbeteckningarna i så fall skulle bli för otympliga eller inte kunna ges den lokaliseringseffekt som enligt vad ovan anförts är önskvärd.

I 7 kap. har föreslagits att på grund av den primärkommunala indelningens betydelse den framtida fastighetsregistreringen skall anslutas till denna indelning så att ett registerområde inte skall (annat än temporärt) kunna omfatta mark i skilda kommuner. Gränserna mellan kommuner blir därför utslagsgivande för indelningen i registerområden. Vad sålunda anförts utgör därjämte goda skäl för att indelningen i kommuner och registerområden bör så fullständigt sammanfalla att en kommun i princip skall omfatta endast ett registerområde. Skulle det nu gälla att helt oberoende av rådande system föreslå regler för en fastighetsredovisning i landet, skulle enligt fastighetsregisterutredningens mening anledning saknas att frångå en sådan princip. Spørsmålet kompliceras av att de nuvarande registerbeteckningarna på landsbygden bygger på indelningen i socknar.

Innebörden i begreppet socken har belysts ovan, och därav framgår att socknen numera i författningsmässigt hänseende nästan uteslutande har betydelse som registerområde. (I praktiken lever ibland den äldre betydelsen av

förvaltningsområde kvar.) Fråga uppkommer nu om sockenindelningen kan och bör slopas som underlag för indelningen i registerområden för att kommunen i stället skall överta denna uppgift. Några olägenheter av en sådan åtgärd med hänsyn till de funktioner socknen kan ha i andra hänseenden torde inte kunna uppkomma, då dessa funktioner inte behöver påverkas av ändrade regler för fastighetsregistrering.

Sockenindelningens tidigare praktiska roll i ekonomiskt och näringsgeografiskt avseende har numera helt förfallit. Detta har klart kommit till uttryck i de i början av 1950-talet genomförda och nu pågående kommunindelningsreformerna. Tätorter växer upp oberoende av socknarnas omfattning. Jordbrukets och skogsbrukets rationalisering fortgår på samma sätt utan beaktande av sockengränser. Det i sammanläggningslagen införda förbudet mot sammanläggning av fastigheter i olika socknar har därigenom blivit ett hinder i samhällets strukturomvandling. I fastighetsbildningskommitténs förslag till ny fastighetsbildningslag har detta hinder mot fastighetsbildning hävts, varjämte även annan fastighetsbildning än sammanläggning föreslagits få ske utan beaktande av sockengräns. En naturlig följd av en lagstiftning med sådant innehåll, mot vilket ingen remisskritik framkommit, kommer att bli en påtaglig splittring av den nuvarande sockenindelningen inom kommunerna med en omfattande enklavbildning och andra oregelbundenheter. Härigenom kommer sockenindelningen att i stor utsträckning sakna ett reellt underlag. Ur angivna synpunkter, som torde framstå som särskilt bärande, synes fog numera knappast kunna anses föreligga för ett bibehållande av sockenindelningen.

Det torde då få undersökas huruvida

sockenindelningen kan slopas av registreringstekniska skäl. Ovan har framhållits som princip att ett registerområde bör indelas i trakter med kända namn så att en fastighetsbeteckning verkar lokalisera till ungefärligt läge och att kravet på identifikationsbetecknings lätthanterlighet förutsätter endast en serie av traktindelning. Kommuner-na är eller blir vid pågående reform så stora att behovet av sådan indelning är framträdande. På landsbygden synes för detta ändamål den nuvarande indelningen i socknar eller byar (hemman, gårdar) kunna komma i fråga. En generell genomförd traktindelning på grundval av socknarna torde dock få anses utesluten, enär detta skulle förutsätta namnbyte för samtliga jordregisterfastigheter och dessa omfattar en stor majoritet av landets fastighetsbestånd. Detta bör ej hindra att denna lösning kan tillgripas när särskilda skäl föreligger därtill, t. ex. när socknarna i en landsända överlag är små, varvid by- eller gårdsnamnen torde vara av mindre betydelse ur lokaliseringssynpunkt. I sådana fall kan by- eller gårdsnamnen intas i fastighetsregistret som information utanför fastighetsbeteckningen.

I normalfallet torde emellertid by- eller gårdsnamnen böra bibehållas som traktnamn. De fyller i bygden i allmänhet på ett utmärkt sätt denna funktion. I stora kommuner kan emellertid dessa traktnamn på det kommunala planet ej anses ge tillräcklig anvisning om läget, men då såsom framgår av detta kapitel fastighetsregisterutredningen föreslår att fastighetsregistret skall ge information om till vilken eller vilka församlingar fastighet hör och församlingarnas namn är väl kända synes anvisningen om läget bli tillfredsställande.

Vid slopande av socknarna som registerområden, varvid kommunen i stället får överta denna roll, uppkommer;

i de fall socknarna ej heller får utgöra underlag för traktindelning, särskilda problem på grund av att två eller flera byar (hemman, gårdar) i skilda nuvarande socknar inom samma kommun kan ha samma namn. Frekvensen av sådan namnöverensstämmelse är självfallet större ju flera socknar som ingår i kommunen och ökar genom de pågående kommunsammanläggningarna.

Angivna problem är inte oväsentligt och måste lösas, enär fastigheter i samma registerområde inte kan ha samma namn och nummer. Av det följande framgår att utredningen föreslår ett utnyttjande inom nuvarande stadsregisterområden av stadsdelsnamn som trakt-namn, ingående i fastighetsbeteckningarna. Inte heller med detta får fastigheternas beteckningar utanför stadsregisterdelen överensstämma. För att få en uppfattning om storleksordningen av detta spörsmål har fastighetsregisterutredningen med hjälp av datamaskin upprättat förteckningar över nuvarande namn på jordregisterenheter och stadsdelsnamn i landets registerområden, upptagna i alfabetisk ordning, dels registerområdesvis och dels kommun-blocksvis. Av den sistnämnda förteckningen synes i full utsträckning framgå omfattningen av det berörda problemet både för dagen och inom förutsebar framtid. Förteckningarna kan därjämte tjäna som underlag för en allmän översyn av traktnamn och traktindelning och behandlas mera fullständigt i det följande.

Av förteckningarna framgår visserligen att namnöverensstämmelsen är rätt omfattande inom kommunblocken, vilka i nu förevarande sammanhang torde med tanke på utvecklingen böra tillmätas väsentlig betydelse. Olika vägar torde emellertid finnas att undanröja dessa svårigheter. Som exempel kan nämnas möjligheterna att bibehålla namnet och

särskilja fastigheterna i de nuvarande registerområden med olika siffergrupper, t. ex. skilda hundratal, eller att där detta är erforderligt och lämpligt kombinera nuvarande sockennamn och by-namn. En annan möjlighet har ovan anförts nämligen att i landsända med övervägande små socknar låta dessa övergå till att bli trakter inom registerområde. Fastighetsregisterutredningen, som närmare behandlar dessa frågor i det följande i anslutning till spörsmålen om översynen av traktnamnen, finner inte svårigheterna och olägenheterna i anledning av dessa förändringar i fastighetsbeteckningarna så stora att de kan få utgöra hinder mot att slopa sockenindelningen som underlag för indelningen i registerområden.

Ett annat registreringsproblem i sammanhanget är att nuvarande förrättingsarkiv innehållande de dokument, till vilka hänvisas i fastighetsregistret i fråga om t. ex. fastighets tillkomst, omfattning, förändringar etc., är för landsbygden ordnade sockenvis med skilda arkivaktsnummerserier för de olika socknarna. Vid ett slopande av sockenindelningen måste även detta beaktas. Dessa aktnummer är dels antecknade på alla arkivakter (kartor och handlingar), dels uppförda i arkivförteckningarna och dels införda i fastighetsregistret, ofta på ett flertal ställen. De har dessutom under årens lopp blivit omnämnda vid utredningar, i tjänsteskrivelser m. m. i stor utsträckning. En total omnumrering av akterna skulle därför medföra stora svårigheter och kostnader, även om arbetet därmed inte skulle kunna betecknas som ogenomförbart. Sålunda kunde nycklar upprättas för att underlätta en övergång från gammal till ny numrering och tvärtom, och i fastighetsregistret torde de gamla numren kunna ersättas av de nya maskinmässigt

utan annan manuell insats än programmering.

Arbetet därmed synes emellertid inte komma att stå i proportion till de fördelar ur registreringssynpunkt varom nu är fråga, varjämte vissa olägenheter skulle kvarstå. Enklare synes vara att behålla nummerserierna i anslutning till de nuvarande socknarna och att ersätta sockennamnen med en kod (bokstavs- eller sifferbeteckning). Denna beteckning kan maskinmässigt införas i fastighetsregistret. Arkivakterna kan föras med den. I övrigt kan en kodnyckel vara tillfyllest. Fördelarna med detta system är stora. Det står nära den reform av arkiveringen i länslantmäterikontoren som i viss utsträckning redan inletts. Så har skett i något län där av utrymmesskäl de olika sockendelarna av arkivet lagts tillsammans utan reservutrymme, varvid nummerserierna sockenvis avslutats och nya nummerserier påbörjats, omfattande hela länet. Utrymmesvinsterna har därvid blivit betydande. En lösning efter dessa riktlinjer synes sålunda väl genomförbar.

Vad sålunda i detta avsnitt om registerområden anförts synes visa att väsentliga fördelar skulle vara att vinna med att låta kommunindelning och indelning i registerområden i princip fullständigt sammanfalla och att de olägenheter som kan vara förknippade därmed inte är av beskaffenhet att böra hindra en sådan lösning. Huruvida särskilda skäl sedermera skall yppa sig att undantagsvis frångå angivna princip undandrar sig för närvarande ett bedömande. Fastighetsregisterutredningen föreslår att indelningarna i kommuner och registerområden skall sammanfalla och att en kommun sålunda skall i princip bestå av ett enda registerområde.

24 Fastighets registerbeteckning

Som principer ur mera allmän synpunkt för uppbyggande av fastighets register-

beteckning har tidigare uttalats att ett enhetligt beteckningssystem skall införas, att minsta möjliga beteckningsbyte bör ske och att registerområde bör indelas i lokaler, trakter, vars namn skall ingå i registerbeteckningen för att ungefärligt ange fastighets läge.

Inledningsvis torde böra anmärkas att en sådan trakt eller annan grupp av fastigheter, på samma sätt som ett registerområde, primärt måste utgöra en samling av fastigheter och sålunda ej i första hand ett territoriellt område men att de självfallet vid viss tidpunkt har en avgränsad omfattning på marken på samma sätt som den enskilda fastigheten. En annan lösning, dvs. med en geografiskt bunden omfattning av en registertrakt till visst område på marken, skulle medföra väsentliga olägenheter med automatiska beteckningsbyten och delning av fastigheter enbart av registreringstekniska skäl som följd. Traktnamnet måste emellertid ha en geografisk anknytning till viss trakt för att namnet skall vara lokalisering. Detta är naturligt i de fall traktnamnet tillkommit med i första hand sådan anknytning, t. ex. en stadsdel. En by är emellertid primärt ej knuten till viss lokal på marken utan omfattar en samling fastigheter, men dess läge har hittills i allmänhet varit i princip stabilt och goda skäl finns att räkna med att det geografiska läget, även om det är sekundärt, kommer att i huvudsak behållas.

Det är alltså av intresse att konstatera att sådana trakter vars namn skall ingå i en fastighets registerbeteckning kan vara antingen primärt geografiskt knutna till visst läge på marken eller i första hand avse en samling fastigheter. Problemet är utan praktisk betydelse om det blott tillåtes att en fastighet i det första fallet med viss trakts namn (t. ex. stadsdelsnamn) kan vara helt eller delvis belägen utanför trakten. Några stör-

re olägenheter behöver inte uppkomma därav. Det förhåller sig ur praktiska synpunkter på samma sätt med fastighet som har bys namn, om fastigheten helt eller delvis ligger inom område som anses utgöra annan by. Principen att det i fastighetsbeteckningen ingående namnet skall anvisa den ungefärliga lokalen synes emellertid vara så angelägen att tämligen fria möjligheter synes böra införas för registermyndighet att besluta om namnbyte där detta finnes påkallat av att fastighet ligger inom gränserna för annan trakt än dess namn anger vare sig detta förhållande redan gäller eller härrör från att fastigheten flyttats.

I fråga om den närmare utformningen av registerområdes indelning i trakter må följande anföras.

För städernas del synes den indelning i stadsdelar som nästan överallt förekommer utgöra en utmärkt traktindelning till grund för fastighetsbeteckningarna. I äldre stadsområden är den välkänd av alla, och i införlivade områden brukar stadsdelarna ansluta sig till den före urbaniseringen gällande indelningen i byar eller hemman, vilka på samma sätt är allmänt kända. Därtill kommer att stadsdelsindelningen redan utnyttjas i angivna syfte (jfr t. ex. vad ovan anförts om kvartersnumreringen i Göteborg). Där stadsdelsindelning ej finns inom stadsregisterområde, måste en sådan indelning åstadkommas, varvid olika faktorer torde få påverka indelningen, t. ex. bebyggelsegeografiska synpunkter, indelningen i valdistrikt etc. Stadsdelarna har också i allmänhet eller kan ges en lämplig omfattning.

Trakterna bör inte med hänsyn till önskemålet av en tämligen stabil traktindelning göras för små. Stora trakter innebär naturligtvis i viss mån en försämring av den lokaliseringseffekt man vill uppnå med traktnamnets angivande.

Men å andra sidan kommer en indelning i relativt små trakter inom ett under expansion varande tätbebyggelseområde att vålla många problem vid fastighetsregistrets förändring. Fall kan dock förekomma, där relativt små trakter är fullt motiverade och lämpliga, t. ex. på grund av att de är avskilda med naturliga gränser (ex. vis Lilla Essingen i Stockholm). — Kvarteren är däremot, som redan framhållits, för små och namnen för okända för att de skall kunna komma i fråga som grund för en traktindelning vid fastighetsregistrering. Att kvartersindelningen dock bör tillmätas en väsentlig betydelse vid konstruktion av ett beteckningssystem framgår av det följande.

På landsbygden sammanfaller ofta indelningarna i socknar och församlingar. Församlingsnamnet och by- eller hemmansnamnet blir i allmänhet väl lokalisering. På sätt ovan sagts bör församlingsnamnet ingå i fastighetsregistret som information utanför identifikationsbegreppet. Den traktindelning som nu används, indelningar i byar och hemman, är så generell att det inte kan komma i fråga att nu överge den. Om så skedde skulle landets samtliga jordregisterfastigheter få ges nya beteckningar. Dessutom skulle anledning saknas till en så drastisk åtgärd, då by, och hemmansnamnen i allmänhet är välkända och därmed lokalisering. Som huvudregel bör därför gälla att denna traktindelning behålls. Därvid bör emellertid de nuvarande beteckningarna överses så att onödiga dubbelnamn och eljest omständliga namn justeras. Utredningen återkommer till detta problem.

Emellertid är indelningen i byar och hemman inte alltid lämplig. I vissa fall ger den knappast besked om läget och i andra kan den vara direkt missvisande. Så kan vara fallet då nya tätorter uppkommit med namn som inte bygger på

den gamla kamerala indelningen i jordboken. På samma sätt som nyss anfördes om namnbyte beträffande fastighet i annan trakt än namnet anger synes registermyndighet böra ges möjligheter till förändrad namnsättning i fall som nu antytts och i därmed jämförliga situationer.

En fastighets registerbeteckning bör, liksom hittills i allmänhet är fallet, bestå av förutom namnet ett registernummer. Bokstäver bör därvid med hänsyn till moderna bearbetningsmetoder inte komma i fråga.

I gällande system är som ovan visats detta nummer konstruerat på olika sätt för de olika slagen av registerfastigheter, jordregisterfastigheterna, tomterna och stadsägorna. Införs som nu föreslagits stadsdelarnas namn som traktnamn på grund av lokaliseringsintresset och ersätts de i förekommande fall förefintliga bokstäverna i stadsägobeteckningarna med siffror, närmar sig beteckningstyperna varandra. Därvid bör de nuvarande stadsägobeteckningarna jämväl förenklas därigenom att alla stadsägor betecknas enhetligt, vare sig de består av ett eller flera fastighetsområden. Införande av enhetligt beteckningssystem medför att de olika typerna (jordregisterfastigheter, tomter och stadsägor) försvinner. De får därefter alla benämnas fastigheter eller registerfastigheter. Beteckningsfrågas samband med tomtbegreppet behandlas i ett följande avsnitt.

Kvarteren har ibland åsatts nummer. Som förut sagts har t. ex. i Göteborg kvarteren numrerats stadsdelsvis. Detta nummer torde böra utnyttjas i registerbeteckningen. En nuvarande tomts blivande registernummer torde på grund härav böra bli kvarterets nummer åtföljt av tomtens nuvarande nummer. Härigenom erhålls i dylika fall en fullstän-

dig kontinuitet mellan de nuvarande beteckningarna och de blivande, om man ens kan tala om nya beteckningar. Införande av stadsdelsnamn i registerbeteckningarna torde få förutsätta att alla nuvarande kvarter i landet, som innehåller färdigbildade fastigheter vid övergången till ett nytt fastighetsregister-system, numreras stadsdelsvis och att detta nummer tillsammans med tomternas nummer får utgöra de nuvarande tomternas blivande registerbeteckningar. Därmed skapas bästa kontinuiteten med gällande beteckningar.

En uppbyggnad av de nuvarande tomternas beteckningar på angivet sätt, som synes ligga närmast till hands och innebär minsta förändring om stadsdelsnamnet införs i beteckningen, ger en lösning som helt överensstämmer med jordregisterfastigheternas. De senare är till antalet som förut framhållits i stor majoritet, och inom stadsregisterområdena torde tomternas antal ungefär motsvara stadsägornas.

Ett motsvarande beteckningssystem för de nuvarande stadsägorna kommer att innebära en tämligen fullständig beteckningsförändring, men redan förut har principen om enhetlighet diskuterats och motiverats. Att de nuvarande stadsägornas beteckningar skall innehålla stadsdelsnamnet har ovan uttalats. Hur numreringen skall ske kan bli föremål för alternativa lösningar. Beträffande stadsägor i kvarter synes hinder inte behöva föreligga att vid övergången till nytt system beteckna dem på samma sätt som de nuvarande tomterna. Kvarternsnumret är därmed givet som en del av stadsägans registernummer, och detta får då kompletteras med ett nummer, ett fastighetsnummer, motsvarande en tomts nummer inom kvarteret. Vad nu sagts om kvarter inom stadsplan kan med fördel tillämpas även beträffande kvarterens motsvarighet inom byggnadsplan.

Anledning kan finnas att kvartersnumret används i registerbeteckningen inte endast för fastigheter som helt ligger inom kvarteret utan även för fastigheter som med mindre delar ligger utanför, t. ex. i gatumark eller i annat kvarter. En fastighet inom kvarter, vilken i sin beteckning åsatts kvartersnummer, kan vidare komma att vara belägen utanför kvarteret efter fastighetsbildning av omregleringstyp, vilket ligger i systemets natur. Detta kan undantagsvis komma att föranleda en beteckningsförändring, dock efter beslut därom i det särskilda fallet. — Kvartersnamnen torde få införas som information i fastighetsregistret utanför fastighetsbeteckningen beträffande fastigheter som ligger inom kvarter.

Övriga stadsägor, dvs. sådana som inte är helt eller huvudsakligen belägna inom kvarter eller motsvarighet därtill, kan givetvis numreras i löpande följd inom stadsdelen, varvid dock bör beaktas att stadsäga, vars beteckning innehåller bokstav, hänförs till samma grupp som fastighet, varifrån den härleds. Denna numrering får då ske i samma nummerserie som kvarteren. En sådan lösning synes i många fall bli lämplig. Mot densamma torde kunna riktas anmärkningen att, i de fall antalet odelande stadsägor inom en stadsdel är mycket stort, antalet gruppnummer skulle kunna bli större än vad som kan anses lämpligt ur tekniska synpunkter. Fler-talet fastigheter skulle också i dessa fall komma att innehålla fastighetsnumret 1, vilket skulle kunna anses som ett meningslöst tillskott, ditsatt endast på grund av kravet på enhetlighet.

Vad sålunda anförts kan utgöra skäl till att, förutom i kvartersfallet och de fall då stadsäga är delad, sammanföra stadsägor i fastighetsgrupper, här benämnda block, med gemensamt nummer, inom vilka fastigheterna åtskiljs genom

särskilda nummer. Fördelarna därav kan i fall som nyss nämnts vara så stora att fastighetsregisterutredningen anser att sådan möjlighet bör införas efter bedömning i det särskilda fallet. Det blir härvid endast fråga om en engångsåtgärd vid övergång till ett nytt fastighetsregistersystem, och det kan ifrågasättas huruvida det ens är nödvändigt att tillämpa en enhetlig princip för denna blockbildning. Ofta kan finnas anledning att i ett block sammanföra fastigheter, som före stadsregisters uppläggande redovisats tillsammans på grund av gemensam härledning — detta torde i varje fall delvis framgå av kartbilden. I andra fall kan näraliggande fastigheter sammanföras, efter gränser eller ett tänkt rutsystem. Det torde ej heller vara omöjligt att i viss utsträckning ansluta till gällande numrering av stadsägor. Vägledande för omfattningen av dessa block torde utom en naturlig samhörighet mellan fastigheter få bli det högsta tillåtna antalet siffror i blocknumret och fastighetsnumret. Den nu aktuella numreringen av jordregisterfastigheter, vilka som nämnts är i stor majoritet, ger en anvisning om att det erfordras tre siffror i varje grupp. De få fall i landet som f. n. finns med fler än 999 fastigheter (levande och avförda) inom ett block kan lätt lösas genom en uppdelning av blocket.

I diskussionen har här använts uttrycksätten att trakt indelas i block med blocknummer samt dessa i fastigheter med fastighetsnummer. Dessa uttryck föreslås bli generella. Nomenklaturen blir alltså att ett registerområde är indelat i trakter, dessa i block och dessa slutligen i fastigheter. En fastighetsregisterbeteckning består då av namn och registernummer. Det senare är indelat i två siffergrupper, vilka benämnes blocknummer och fastighetsnummer, förslagsvis åtskilda av kolon enligt viss

hävd. En trakts namn kan sålunda motsvaras av namnet på stadsdel, by, enskilda hemman eller gård (i undantagsfall socken), och ett blocks nummer av hemmansnummer, kvartersnummer etc. Benämningarna trakt och block i nu avsedda betydelse torde komma att bli av enbart registreringsteknisk art och sålunda användas uteslutande i registreringsansammanhang.

Med det förslag utredningen här framfört har utredningen beaktat vad lantmäteristyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 april 1962 (se avsnitt 1 i 1 kap. ovan) efter framställning från byggnadsnämnden i Stockholms stad föreslagit beträffande beteckningar på fastigheter inom byggnadskvarter, som inte undergått tomtindelning.

25 Samfällighets registerbeteckning

Den samfälliga marken redovisas enligt gällande föreskrifter i stadsregistret med bokstavs-beteckningar på registerkartan och i bihang B. Av anteckningarna på kartan framgår emellertid inte alltid om ett med bokstav betecknat område är samfälligt eller ej, enär de områden som inte ingår i fastighetsindelningen utan är upptagna i bihang C vanligen är redovisade på samma sätt. För redovisning av samfälliga områden på fastighetskartan inom jordregisterområden föreskrives i lantmäteristyrelsens anvisningar såvitt angår specialbladen att samfällighet skall betecknas med bokstaven s och arkivnumret för akten till den fastighetsbildningsförrättning varvid samfälligheten tillkommit.

För redovisning av samfälligheter i ett nytt fastighetsregister torde kunna uppställas samma principer som ovan angivits beträffande fastigheter. Med hänsyn till att behovet att kunna knyta data av olika slag till viss enhet gäller för samfälligheter på samma sätt som

för fastigheter torde få krävas att beteckningen är entydigt identifierande.

Mot bakgrund härav föreslår fastighetsregisterutredningen att samfällighet skall i fastighetsregistret ges en registerbeteckning, innehållande traktnamn och registernummer. För att tydligt kunna skilja mellan de olika enheterna fastighet och samfällighet bör av själva beteckningen tydligt framgå om en enhet är samfälligt. I överensstämmelse med viss hävd synes därför bokstaven s böra ingå i registerbeteckningen för samfällighet.

Samfälligt område bör i princip anses ingå i den trakt, i anslutning till vilken den är belägen även om de delägande fastigheterna ej hör till denna trakt. I annat fall skulle lokaliseringseffekten av namnsättningen gå förlorad. Inom trakt bör samfälligheterna numreras i löpande följd. Bildar av jordpolitiska skäl två eller flera områden tillsammans en samfällighet åsätts de samma nummer inom den trakt där det mest betydelsefulla området ligger.

Förslaget innebär sålunda att en samfällighet skall ges en beteckning av modellen »Berga s 27». Antalet siffror lär ofta inte komma att överskrida två. Tre siffror är disponibla för ändamålet.

26 Sifferbeteckning

Enligt de principer som tidigare av utredningen angetts för konstruktion av fastighets registerbeteckning skall denna på ett smidigt sätt tillåta bearbetning av fastighetsregistrets data med moderna tekniska hjälpmedel. Beteckningarna skall därför lämpligen kunna uttryckas numeriskt.

Med beaktande därav skall enligt utredningens förslag ovan fastighets officiella registerbeteckning bestå av ett traktnamn med åtföljande registernummer, det senare sammansatt av ett

blocknummer och ett fastighetsnummer. För att sådan beteckning skall vara en för hela landet entydig identifikationsbeteckning måste i förekommande fall även registerområdets (kommunens) och länets namn anges.

Med angivna beteckningssystem kan en beteckning lätt omvandlas till ett helt numeriskt begrepp. Länen och kommunerna har redan sina officiella nummer (vardera bestående av tvåsiffriga tal) som användes i skilda sammanhang. Om även trakterna numreras, vilket bör ske som en fastighetsregistreringsåtgärd, kan fastighetsbeteckning uttryckas helt numeriskt. En trakt nummer torde få bli tresiffrigt.

Fördelen med en sådan sifferbeteckning är att den väl ansluter till fastighetsregisterbeteckning som är alfanumerisk. De sex sista siffrorna blir nämligen lika i båda beteckningarna. Länets och kommunens nummer är normalt kända av fackmännen och även i viss utsträckning eljest.

Mot denna sifferbeteckning kan anföras att den kan anses alltför omfattande och därmed svår att minnas (13 siffror), men detta uppvägs enligt fastighetsregisterutredningens mening av vad nyss sagts om beteckningens likhet med den alfanumeriska beteckningen. Vid angivande av beteckning vid arbete inom visst län kan vidare länets nummer utelämnas. På samma sätt kan ske med kommunens nummer om av sammanhanget framgår vilken kommun ifrågasatt åtgärd avser. I bearbetningssammanhang torde beteckningens längd kunna accepteras.

Fastigheternas sifferbeteckning är avsedd att användas vid databehandling, vid internt bruk och vid avisering mellan olika registerorgan, dvs. av fackmän. I andra sammanhang torde den alfanumeriska beteckningen normalt komma att nyttjas.

Vad här ovan sagts om fastighetsbeteckning gäller också i tillämpliga delar samfällighetsbeteckning.

Vid övergång till ADB inom folkbokförings- och uppbördsväsendet har för databehandling m. m. fastigheterna åsatts särskilda nummer i löpande följd inom församling med reserverade vakanser att komma till användning efter tillkomst av nya fastighetsbeteckningar. Detta system har varit erforderligt med hänsyn till de splittrade beteckningssystem som förekommer f. n. När nu fastighetsregisterutredningen föreslår ett för hela landets fastighetsbestånd enhetligt beteckningssystem, som möjliggör användning av en sifferbeteckning enligt vad ovan sagts, synes frågan kunna komma i ett annat läge. Utredningen har vid kontakter med centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden erfarit att det av utredningen föreslagna sifferbeteckningssystemet vid lämplig tidpunkt torde, med hänsyn till de förbättrade integrationsmöjligheter som härigenom erhålles, komma att införas i den ADB-mässiga fastighetsredovisning som kommer att finnas hos länsstyrelserna.

Det är att förmoda att de föreslagna sifferbeteckningarna, om systemet genomförs, kommer till allmän användning vid databehandling, där informationer som är knutna till fastigheter ingår i bearbetningen.

27 Tomtbegreppet

Som framgår av tidigare avsnitt i detta kapitel föreslår utredningen att ett enhetligt fastighetsregister skall införas för hela riket och att fastigheternas registerbeteckningar i detta system likaledes skall vara enhetligt uppbyggda. Anledning saknas därefter att upprätthålla någon skillnad mellan de nuvarande fastighetstyperna jordregisterfastigheter, tomter och stadsägor. Alla dessa registerenheter kan i stället benäm-

nas fastigheter (registerfastigheter). Denna nomenklatur används i föreliggande förslag till ny jordabalk och även i andra sammanhang.

Tomtbegreppet används emellertid i viss utsträckning i gällande lagstiftning och även i övrigt och har varierande innebörd. Inte alltid framgår tydligt vilken betydelse som avses.

Ofta har uttrycket tomt inte något samband med fastighetsbegreppet. Man talar t. ex. om tomt i betydelsen tomtplats. I allmänhet avses därmed ett område som är bebyggt med bostadshus eller annan byggnad eller eljest är i ordningställt för bostadsändamål eller liknande, vare sig detta område motsvarar en hel fastighet eller utgör del av t. ex. en jordbruksfastighet. Denna betydelse torde avses t. ex. i brottsbalken. Med sådan tomt har ägoslaget tomt nära samband, likaså tomt eller tomtplats som är avsedd för ändamål som nu sagts utan att ännu ha kommit till användning därför (jfr 29 § byggnadsstadgan och koncessionslagstiftningen). Nu angivna innebörd i uttrycket tomt torde vara den som närmast ansluter till gängse språkbruk och är sannolikt av mycket gammalt ursprung (jfr landskapslagarna).

Tomts officiella karaktär torde ha utvecklats ur detta allmänt förekommande tomtbegrepp. Kvarteren i stad kom efter hand att bli indelade i tomtar genom officiella administrativa åtgärder, tomtindelningar. Ett sålunda vid en tomtindelningsplan utlagt område har sedermera benämnts administrativ tomt eller administrativt bildad tomt. När av sådan tomt bildades en i rättsligt avseende fristående enhet, bl. a. äganderättsligt, blev den en rättsligt bildad eller rättsligen bestående tomt, dvs. en typ av fastighet (se gällande regler om fastighetsregister i 4 kap. ovan).

Eftersom de administrativa åtgärderna för indelning av kvarter inom stadsplaneområden i byggnadslagstiftningen benämnas tomtindelning föreligger f. n. anledning att bibehålla begreppet administrativ tomt.

Nuvarande fastighetsregisters invecklade och svåröverskådliga uppbyggnad grundar sig i inte ringa mån på förekomsten av olika fastighetstyper och reglerna för deras redovisning i registrens skilda delar. En registerkonstruktion helt oberoende av dessa typer synes vara en nödvändig förutsättning för att åstadkomma ett rationellt fastighetsregister. Begreppet rättsligen bestående tomt kan därför inte behållas. En utmönstring därav framstår som oundviklig.

Vid en fastighetsregisterreform erfordras självfallet nya författningsbestämmelser. De nuvarande tomtreglerande bestämmelserna till grund för fastighetsregistrering kommer i detta sammanhang att föreslås utgå, bl. a. bestämmelserna härom i 1 och 7 kap. FBLS.

Ett successivt genomförande av fastighetsregisterreformen bl. a. därigenom att enhetlighet i fråga om fastigheternas registerbeteckningar åstadkoms före registeromläggningen torde kunna ske så att nuvarande tomtböcker och stadsägoböcker preliminärt bibehålls som skilda delar av stadsregistret. Även tomtbok till jordregister måste därvid kvarstå som särskild registerdel. Fastighet som är upptagen i tomtbok kan då i författning tills vidare betecknas som rättsligen bestående tomt, fastän den är betecknad på samma enhetliga sätt som andra fastigheter.

Med denna tillfälliga, mindre tillfredsställande lösning kan ändringar i fastighetsbildningslagstiftningen undvikas till grund för den första etappen i reformen. Under pågående mera all-

männas revision av denna lagstiftning kan detta vara förenat med vissa förändringar. Sådana ändringar som i och för sig inte synes bli särskilt genomgripande, skulle föranleda partiella ändringar jämväl i byggnadslagstiftningen, vilken även föreslagits skola undergå en allmän revision.

I byggnadslagstiftningen används begreppet tomt i stor omfattning och på ett inte sällan oklart sätt. Detta problem torde sannolikt kunna lösas smidigt vid en genomgripande reform. En partiell ändring synes, om den skulle genomföras, böra ske så att det administrativa tomtbegreppet som ovan sagts kvarstår, medan uttrycket tomt i betydelsen fastighet, som bildats i överensstämmelse med fastställd tomtindelning, utrensas. Förutom vad ovan sagts om fastighetsregistreringssynpunkter på detta spörsmål bör framhållas att detta begrepp numera väsentligen förlorat sin ursprungliga, då tämligen klara betydelse.

Under den tid stadsplanerna var rätt statiska förelåg inte så ofta behov att ändra gällande tomtindelningar. En rättsligt bildad tomt stod på grund härav nästan utan undantag i överensstämmelse med den aktuellt gällande tomtindelningen. Karaktären av tomt innebar då regelmässigt att tomten kunde bebyggas. Detta medförde också att därmed följde vissa skyldigheter i fråga om gatumarken och gatubyggnadskostnaderna.

I takt med den allt snabbare utvecklingen undergår numera stadsplanerna ofta revisioner. Dessa dynamiska, s. k. levande planer föranleder i stor omfattning behov av ändring i förefintliga tomtindelningar. Rättsligt bildade tomter kommer därmed ofta att strida mot stadsplanen och mot de ändringar av tomtindelningarna som sker för att ansluta till planen. Den omständighe-

ten att en tomt är rättsligt bildad är på grund härav numera ingen garanti för att den får bebyggas.

Inte heller innebär detta tomtbegrepp numera att de skyldigheter, som åvilar markägare i fråga om gatumark och gatubyggnadskostnad, är enbart knutna till rättsligt bildad tomt. Av 155 § BL framgår att lagstiftaren i väsentlig mån frigjort sig från tomtbegreppet i detta avseende.

Något behov av att behålla fastighetstypen rättsligt bestående tomt i byggnadslagstiftningen synes på grund av vad sålunda sagts inte föreligga. Tvärtom skulle ett avlägsnande därav komma att medföra att lagstiftningen skulle bli klarare.

Frågan om i vilket sammanhang och på vilket sätt en ändring i byggnadslagstiftningen för detta ändamål skall ske faller utanför ramen för fastighetsregisterutredningens arbete. Utredningen har emellertid ansett sig böra bedöma konsekvenserna av en ändring i fråga om tomtbegreppet. Det har därvid syntts vara enklast att illustrera tankegången genom ett skissartat utkast till ändringar i byggnadslagstiftningen. Detta utkast är således inte bearbetat i syfte att kunna ligga till grund för författningsändringar. I skissen har upptagits även vissa jämkningar som, utan att vara direkt föranledda av det rättsliga tomtbegreppets utrensande, dock äger ett nära samband därmed.

Vid ett slopande av begreppet rättsligt bildad tomt måste det i BL uppställda kravet att bebyggelse skall ske å fastighet, särskilt avsedd och lämplig för ändamålet och inordnad i en ändamålsenlig fastighetsindelning (tomt), ersättas med annat krav med samma materiella innebörd.

En generell ändring med beaktande av dispensfallen skulle emellertid strida mot BL:s systematik som innehåller

krav på att tomtindelning skall ske. Med hänsyn till att detta krav dessutom i fastighetsbildningskommitténs förslag till ny fastighetsbildningslag föreslagits slopat torde ändringen lämpligast kunna ske genom ett samtidigt borttagande av detta krav (37 §, 38 § första stycket BL). Kvar måste dock självfallet stå bestämmelsen att nybyggnad inte må ske i strid mot tomtindelning, där sådan gäller.

Ändringen kan då lämpligen ske i den formen, att kravet att fastighet för nybyggnad skall motsvara administrativ tomt kompletteras med en bestämmelse, att nybyggnad jämväl må ske å särskilt för ändamålet avsedd fastighet inom byggnadskvarter. Därjämte erfordras ett planpolitiskt krav som måste ta sikte både på den aktuella fastigheten och på dess inordnande i gällande planer (38 § BL första stycket).

Med borttagandet av det obligatoriska kravet på tomtindelning och den rationalisering detta innebär sammanhänger problemet med de olägenheter gällande tomtindelningar, som efter stadsplaneändring strider mot stadsplanen, medför. Visserligen kan de genom särskilda åtgärder upphävas eller ändras men det är onödigt omständligt. En regel att tomtindelning, som skulle komma att strida mot stadsplan efter ändring därav, förfaller genom fast-

ställelsen av ändringen skulle verka förenklande. Krav måste dock ställas att osäkerhet inte behöver råda huruvida tomtindelning gäller eller ej. På grund härav kan den anordningen tänkas att det på kartan rörande stadsplaneändring antecknas att viss eller vissa tomtindelningar helt eller delvis kommer att förfalla genom ändringen. Genom planens utställning får markägarna besked om åtgärden även beträffande tomtindelningsfrågan, 33 § BL, 23 § BS. Att tomtindelning, som genom stadsplaneändring kommer att helt eller delvis falla utanför byggnadskvarter, automatiskt blir upphävd till denna del genom planändringens fastställelse ligger liksom nu i sakens natur.

Redaktionella ändringar föranleds därav i 37 § andra och tredje styckena, 38 § andra stycket, 54 och 155 §§ BL samt i 32, 36 och 67 §§ BS. I 141 § BL synes det bli enklast och mest konsekvent att låta ändringen bli av saklig natur, vilket bör innebära att bestämmelsen utgår. 163 § BL synes ev. kunna kvarstå oförändrad på grund av dess ringa betydelse.

I övrigt torde på alla de ställen där tomt förekommer i författningstexten i BL och BS detta uttryck få avse område som enligt nu gängse betraktelsesätt utgör administrativ tomt.

Skiss till ändringar i byggnadslagstiftningen

(Gällande lydelse)

33 §.

Tomtindelning så ock ändring

Byggnadslagen

(Föreslagen lydelse)

33 §.

— — — — — länsstyrelsen.

Medför ändring av stadsplan, att tomtindelning helt eller delvis ej längre kommer att överensstämma med planen, och har vid ändringen anteckning härom skett, vare tomtindelningen i anmärkta avseende förfallen genom ändringens fastställelse.

(Gällande lydelse)

37 §.

Inom byggnadskvarter vare nybyggnad icke tillåten å mark som ej blivit indelad till tomter.

Är fråga väckt om ändring av tomtindelning, må nybyggnad ej företagas å tomt som beröres därav innan frågan slutligt prövats.

Utan hinder av vad i första och andra styckena sägs må dock Konungen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, myndighet som Konungen bestämmer meddela tillstånd till nybyggnad, när särskilda skäl äro därtill och nybyggnaden prövas ej medföra hinder för lämplig tomtindelning inom kvarteret.

38 §.

Nybyggnad må ej företagas i strid mot tomtindelning eller å tomt som icke är rättsligen bestående.

Ej heller må nybyggnad ske, innan skyldighet att anordna utfartsväg och avlopp från tomten som enligt denna lag åligger ägaren eller att utgiva det bidrag till kostnad för gata som belöper å tomten blivit fullgjord eller nöjaktig säkerhet blivit ställd.

När särskilda skäl — — — — — första stycket.

54 §.

Vill ägare av tomt verkställa nybyggnad därå innan gata, till vilken tomten enligt stadsplanen har utgång, blivit upplåten till allmänt begagnande och allmän avloppsledning anlagts, skall han anordna utfartsväg och nödigt av-

(Föreslagen lydelse)

37 §.

Är fråga väckt om tomtindelning eller ändring av tomtindelning, må nybyggnad ej företagas å mark, som berörs därav innan frågan slutligt prövats.

Utan hinder av vad i första stycket sägs må dock Konungen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, myndighet som Konungen bestämmer meddela tillstånd till nybyggnad, när särskilda skäl äro därtill och nybyggnaden prövas ej medföra hinder för lämplig tomtindelning inom kvarteret.

38 §.

Inom byggnadskvarter må nybyggnad ej ske annat än å fastighet, som motsvarar tomt och ej heller i strid mot tomtindelning. Finnes ej tomtindelning må nybyggnad ske å fastighet, som är lämplig för det med fastigheten avsedda ändamålet, under förutsättning att återstoden av byggnadskvarteret kan indelas i lämpliga fastigheter.

Ej heller må nybyggnad ske, innan skyldighet att anordna utfartsväg och avlopp från fastigheten som enligt denna lag åligger ägaren eller att utgiva det bidrag till kostnad för gata som belöper å fastigheten blivit fullgjord eller nöjaktig säkerhet blivit ställd.

54 §.

Vill ägare av fastighet inom byggnadskvarter verkställa nybyggnad därå innan gata, till vilken fastigheten enligt stadsplanen har utgång, blivit upplåten till allmänt begagnande och allmän avloppsledning anlagts, skall han

(Gällande lydelse)

ske jämväl av tomtindelningen, eller är gällande tomtindelning eljest icke ändamålsenlig, har nämnden att vidtaga åtgärd för ändring av denna, när så kan ske och nämnden finner det erforderligt.

36 §.

Vad i detta kapitel stadgas om tomt skall gälla även *annan* för bebyggande avsedd fastighet.

Med gata — — — — —

67 §.

1 mom. Länsstyrelsen äger för särskilt fall medgiva avvikelse från fastställd generalplan eller stadsplan, såvida byggnadsnämnden tillstyrkt åtgärden och det tillämnade byggnadsföretaget ej avsevärt försvårar markens användning för det i planen avsedda ändamålet. Föreligga särskilda skäl för tillstånd till nybyggnad, som skulle innefatta tätbebyggelse, inom område vilket icke ingår i stadsplan eller byggnadsplan, må sådant tillstånd lämnas av länsstyrelsen. Om särskilda skäl äro därtill och åtgärden finnes icke utgöra hinder för framtida lämplig tomtindelning, må länsstyrelsen meddela tillstånd till nybyggnad å mark inom byggnadskvarter utan hinder av att *marken icke blivit indelad till tomter eller att fråga väckts om ändring av bestående tomtindelning*. Länsstyrelsen må ock med avseende å visst byggnadsföretag medgiva mindre avvikelse från vad i denna stadga eller med stöd därav föreskrivits om byggnads yttre och inre anordnande, såvida företaget bedömes vara tekniskt tillfredsställande och icke medför avsevärd olägenhet ur annan synpunkt.

Föreligga särskilda skäl att någon vid nybyggnad tillåtes frångå gällande tomtindelning eller bygga å *tomt, som*

(Föreslagen lydelse)

ske jämväl av *tomtindelning, som icke genom planändringen förfallit*, eller är gällande tomtindelning eljest icke ändamålsenlig, har nämnden att vidtaga åtgärd för ändring av denna, när så kan ske och nämnden finner det erforderligt.

36 §.

Vad i detta kapitel stadgas om tomt skall gälla även för bebyggande avsedd fastighet.

i 75 §.

67 §.

1 mom. Länsstyrelsen äger för särskilt fall medgiva avvikelse från fastställd generalplan eller stadsplan, såvida byggnadsnämnden tillstyrkt åtgärden och det tillämnade byggnadsföretaget ej avsevärt försvårar markens användning för det i planen avsedda ändamålet. Föreligga särskilda skäl för tillstånd till nybyggnad, som skulle innefatta tätbebyggelse, inom område vilket icke ingår i stadsplan eller byggnadsplan, må sådant tillstånd lämnas av länsstyrelsen. Om särskilda skäl äro därtill och åtgärden finnes icke utgöra hinder för framtida lämplig tomtindelning, må länsstyrelsen meddela tillstånd till nybyggnad å mark inom byggnadskvarter utan hinder av att fråga väckts *om tomtindelning eller ändring av bestående tomtindelning*. Länsstyrelsen må ock med avseende å visst byggnadsföretag medgiva mindre avvikelse från vad i denna stadga eller med stöd därav föreskrivits om byggnads yttre och inre anordnande, såvida företaget bedömes vara tekniskt tillfredsställande och icke medför avsevärd olägenhet ur annan synpunkt.

Föreligga särskilda skäl att någon vid nybyggnad tillåtes *bygga i strid mot bestämmelserna i 38 § första styc-*

(Gällande lydelse)

icke är rättsligen bestående, må medgivande därtill lämnas av länsstyrelsen, såvida åtgärden ej kan antagas medföra hinder för ett ändamålsenligt ordnande av fastighetsförhållandena inom kvarteret.

2 mom. Där så — — — — — må återkallas.

3 mom. Där åtgärd, — — — — — tillståndet gives.

(Föreslagen lydelse)

ket byggnadslagen, må medgivande därtill lämnas av länsstyrelsen, såvida åtgärden ej kan antagas medföra hinder för ett ändamålsenligt ordnande av fastighetsförhållandena inom kvarteret.

28 Översyn av nuvarande registernamn*Inventering*

De i jordregisterbeteckningarna ingående namnen fordrar en översyn av olika skäl, vilka i huvudsak redovisats tidigare i detta kapitel. En revision av namnen torde böra komma till stånd i följande två typfall.

Fastigheter i skilda socknar i samma kommun eller i skilda kommuner, som skall sammanläggas, har i stor utsträckning samma namn och blocknummer, vilket vid ett slopande av sockenindelningen eller vid sammanläggning av kommunerna inte kan få förekomma. Sådant traktnamn inom jordregisterområde får inte heller överensstämma med stadsdelsnamn eller annat namn som skall användas som traktnamn inom stadsregisterområde, om de skilda registerområdena skall ingå i samma kommun. Namnrevision kan i sådana fall undvikas endast om fastigheter i trakter med samma namn inom kommun åtskiljs med olika blocknummer, vilket undantagsvis kan ske.

Jordregisternamnen är vidare i intressanta omfattning olämpliga

antingen genom att en naturlig trakttillhörighet brutits i samband med att avsevärd lägenheter eller fastigheter som avskilts från samfälld mark eller bildats genom sammanläggning åsatts namn som inte fyller uppställda krav att vara allmänt kända och därigenom ungefärligt ange fastighets läge,

eller genom att trakterna i vissa fall blivit alltför små, vilket bl. a. försvårar namnredovisning på karta,

eller därigenom att olika former av dubbelnamn, t. ex. namn med för- eller efterattribut (Norra Mellösa, Dalby Östergården) förekommer i en utsträckning som inte är befogad

eller så att namnen är för långa.

Utredningen har skaffat sig kännedom om dessa problem genom att med hjälp av datamaskin upprätta förteckningar över namn på jordregisterenheter och stadsdelsnamn i hela riket. Traktnamnen (Dalby, Mellösa etc.) är upptagna, i alfabetisk ordning, i en förteckning registerområdesvis och i en förteckning kommunblocksvis. Av den sistnämnda förteckningen synes i full utsträckning framgå omfattningen av de berörda problemen både för dagen och för överblickbar framtid.

Arbetet har tillgått så att förteckningar först upprättats efter stansning från de i lantmäteristyrelsens arkiv förvarade jordeboksutdragen. Förteckningarna har därefter genom medverkan av rikets överlantmätare och stadsingenjörer kompletterats och rättats. Efter kompletteringsstansning har den slutliga förteckningen registerområdesvis utskrivits. Sortering har sedan skett i datamaskin i alfabetisk ordning inom kommunblocken, varefter förteckningen över de kommunblocksvis ordnade traktnamnen skrivits ut. Antalet namn är mycket stort. Förteckningarna har

på grund härav blivit omfångsrika, vardera en pappersbunt med en tjocklek av ungefär 45 cm.

Förteckningarna har skrivits i tre exemplar varav ett kvarligger hos utredningen, ett skall tillställas lantmäteristyrelsen och ett, efter uppdelningen av förteckningarna länsvis, utsänts till överlantmätnarna för att vara tillgängliga för länets registerförare ävensom för statliga och kommunala myndigheter i övrigt och andra som kan ha intresse därav.

I förteckningarna har jordregisternamnen inte alltid skrivits i överensstämmelse med jordregistret. Sålunda skiljer sig i vissa fall stavningen, när gammalstavning används i jordregistret, varjämte vissa olikheter föreligger i fråga om användning av gårdsnamn i bestämd resp. obestämd form.

Namnsorteringen har skett så att i kommunblocksförteckningen likalydande namn skrivits i följd med angivande av sockentillhörighet i bokstavsordning. Inom kommunblock har, när likalydande traktnamn förekommer i skilda registerområden, dubletterna markerats med ett S. För namn inom registerområde som med bortseende från attribut erhåller samma namn och hemmansnummer (där sådant nummer anges) har dublett utmärkts med D. Vidare anges i förteckningarna längden på traktnamn indelade i klasser efter namnets längd. Sålunda upptas antalet namn med mer än 30 bokstäver (1 st.), med ett antal fr. o. m. 21 t. o. m. 30 (39 st.), och med ett antal fr. o. m. 15 t. o. m. 20 (1 958 st.).

Nedan lämnas ett sammandrag för riket av vissa uppgifter ur listorna:

Antal kommunblock	282
Antal kommuner (städer, köpingar, landskommuner)	995
Antal registerområden (stadsregister, jordregister)	3 600

Antal jordregisternamn och stadsdelsnamn	124 000
därav avförda namn	15 000
Antal S-fall	11 000
därav lägenheter och jämförbara	2 400
Antal D-fall	3 400
därav lägenheter och jämförbara	1 300

Bland avförda namn finns dels namn på jordregisterenheter som avförts på grund av omregistrering, dels namn på sådana enheter som upphört att existera, t. ex. efter sammanläggning. För den förra gruppen erfordras som bl. a. av 9 kap. kommer att framgå ingen omregistrering vid övergången till nytt beteckningssystem. Inom den senare gruppen torde ett relativt stort antal utgöras av S- och D-fall. Dessa måste undergå beteckningsändring efter samma principer som gäller för levande fastigheter. Här finns emellertid inte något fastighetsägareintresse att beakta. — Jordregistrens upplägg för lägenheter torde normalt endast uppta ett fåtal fastigheter per upplägg. Uppgiften om antal lägenhetsnamn bland S- och D-fallen ger därigenom upplysning om i vilken utsträckning namnändringar torde beröra endast ett fåtal fastigheter.

Principer för en revision

Grundläggande principer för en revision är — förutom att fastighetsregisterbeteckning (namn och registernummer) inom ett registerområde måste vara entydigt identifierande — att namnet skall ansluta till en i orten känd traktindelning. Speciella namn utan anknytning till trakt bör undvikas. Ibland kan det dock vara ändamålsenligt att göra undantag härifrån. Detta gäller särskilt i sådana fall då registernamnet ger särskild upplysning av värde om fastighetens karaktär och därmed i viss mån om läget. I sådana fall

torde vid behov blocken få skiljas genom olika blocknummer. Som exempel kan nämnas namn av typen Järnvägen, Motorvägen etc. avseende fastigheter av relativt stor omfattning.

Efter omläggning till nytt fastighetsregistersystem bör nya traktnamn undantagsvis komma i fråga och endast då särskilda skäl föreligger därtill. Förhållandena kan ju vara eller bli sådana att registernamnen inte överensstämmer med allmänt kända traktnamn. Vanligaste skälet därtill är att nya tätorter tillkommit eller växer upp eller att vid tillväxten av en tätort särskilda namn utbildas för skilda exploateringsområden. En anslutning av registernamnen till sådana allmänt accepterade områdesnamn bör kunna ske. Däremot skall enstaka fastigheter som bildas t. ex. genom avstyckning eller sammanläggning inte kunna i princip åsättas särskilda namn.

Förutom den anförda principiella synpunkten om anslutning till i orten kända namn bör framhållas att en jämförelsevis stabil traktindelning är motiverad även därav att trakterna skall numreras i bokstavsordning inom ett registerområde. Detta nummer skall som sagts i 8 kap. ingå i registerenheter sifferbeteckningar. Vid numreringen torde vakanser böra lämnas mellan numren för att vara disponibla för ev. nytillkommande traktnamn. Dessa vakanser måste bli begränsade. Om de inte blir tillräckliga måste omnumrering av trakterna i viss utsträckning ske. Olägenheterna därav är påtagliga.

En namnrevision föranleds i första hand av sockenindelningens slopande och kommunsammanläggningarna.

Olika lösningar torde här kunna tänkas för att undvika namnöverensstämmelse. Trakter kan i vissa fall behålla sina namn och blocken skiljas genom olika blocknummer. En annan lösning

är namnförändring, antingen så att ett nytt traktnamn med anknytning till bygden används eller så att kombination sker t. ex. av sockennamn och traktnamn e. d.

Speciella problem uppkommer i bygder där socknarna är mycket små, och där många socknar skall ingå i samma kommunblock, t. ex. på Gotland. Lämpligaste lösningen torde där vara att, på sätt framförts av överlantmätaren i länet, socknarna får bilda trakter. Blocknumren får därvid generellt ändras. Exponentnumret kan däremot behållas som fastighetsnummer. De nuvarande hemmans- eller gårdsnamnen bör antecknas på fastigheternas registerkort.

I anslutning till angivna revision av traktnamn inom jordregisterområden måste traktnamn åsättas inom stadsregisterområdena efter samma principer som nu uttalats.

I fråga om det andra typfallet bör namnrevisionen syfta till att fastigheter, som är belägna i eller invid trakt med lämpligt, lokalisering namn men som efter avsöndring, avstyckning, sammanläggning eller på annat sätt kommit att åsättas ur nu förevarande synpunkter olämpliga namn, i beteckningshänseende inordnas i trakt, där den ligger. Så kan också behöva ske med vissa namn av speciella slag, som fanns intagna redan i jordeboken.

Onödiga attribut bör utrensas och systemet med dubbelnamn i princip utgå. Skäl kan dock finnas att undantagsvis behålla attribut eller dubbelnamn i de fall en revision skulle föranleda att likhet med andra traktnamn skulle uppkomma och detta inte kan undvikas på annat lämpligt sätt. I vissa undantagsfall kan finnas anledning att tillskapa nya dubbelnamn, nämligen då en inte tillåten namnöverensstämmelse därmed skulle kunna und-

vikas och dubbelnamnet blir lämpligt, dvs. inte för tungt och långt.

Alltför långa namn bör skäras ned, och i författning bör anges att trakt-namn över viss längd inte får före-komma. Vid en bedömning av detta spörsmål måste dels beaktas kostnads-synpunkten att inte större utrymme reserveras i maskinminne, på hålkort eller på blankett än som anses erforder-ligt och dels önskemålet att inte åstad-komma ett stort antal namnförändringar enbart av detta skäl. Som nyss sagts finns enligt förteckningarna i hela ri-

ket endast 40 trakt-namn med mer än 20 bokstäver. Dessa bör kunna förkortas. Utredningen föreslår att det maximala antalet bokstäver i trakt-namn bestäm-mes till 20.

Den närmare utformningen av prin-ciperna för de beteckningsbyten som avhandlas i detta avsnitt kommer att utarbetas inom fastighetsregisterutred-ningen.

I viss utsträckning erfordras för ge-nomförandet av nu angivna principer en reglering härav i författning. Se 16 kap.

KAPITEL 9

Fastighetsregistrets innehåll och uppbyggnad i stort

1 Principiell avgränsning och målsättning

Ovan i 5 kap. har utredningen gett synpunkter på en reformering av samhällsbyggandets informationssystem. Därvid har uttalats att all informationsredovisning av betydelse för samhällsbyggandet måste samordnas och att de erforderliga registren måste inordnas i ett enhetligt flexibelt nät. Redovisningen bör vara uppdelad på skilda, inbördes integrerbara informationssystem, och i varje sådant system bör i princip tillhållas data rörande en viss objekttyp. Dessa data får karaktären av egenskaper och företeelser med anknytning till de redovisade objekten.

I ett informationssystem med fastigheter som objekt bör i enlighet härmed redovisas egenskaper och företeelser med anknytning till fastigheter. Fastigheten som objekt har beskrivits i 2 kap. Där har bl. a. klarlagts att en fastighet vid varje tidpunkt har en viss fysisk omfattning och att den utgör rättsfigur i det juridiska systemet, vilket innebär att de därmed sammanhängande egenskaperna och företeelserna är av fysisk och rättslig art. Båda dessa arter måste således bli föremål för officiell fastighetsredovisning.

Såsom beskrivits i 3 och 4 kap. är informationerna om fastigheter för närvarande uppdelade på flera officiella register. På sätt behandlats i 5 och 6 kap. ovan torde detta problem få lösas så

att informationsredovisningen angående fastigheter även i fortsättningen i viss utsträckning får ske i skilda system. Sålunda torde, vid sidan av fastighetsregistret, vilket som hittills av naturliga skäl kommer att innehålla den primära fastighetsredovisningen, den redovisning av fastigheter som sker inom folkbokförings- och beskattningsväsendet få bibehållas. Ifrågavarande redovisning har nämligen ett alldeles speciellt syfte. Detta hindrar inte att informationer i folkbokförings- och beskattningsväsendets redovisning allt som oftast måste sammanställas med data från övrig fastighetsredovisning och att vissa av dem bör aviseras till fastighetsregistret med hänsyn till dettas rationella användningsområde. Med ändamålsenlig teknisk utformning och samordning torde sådan sammanställning och avisering inte bli nämnvärt svår.

Fastighetsregistret och fastighetsböckerna har däremot i flera avseenden likartade funktioner, och data från de båda registren används i många verksamheter regelmässigt tillsammans. Goda skäl talar som i 6 kap. anförts för att dessa båda informationssystem sammanförs till ett gemensamt grundregister. Den organisatoriska frågan om vem som skall ansvara för grundregistrets förande synes inte vara av någon avgörande betydelse. En mera fullständig teknisk samordning synes nämligen inte i och för sig förutsätta att grundregistrets skilda delar (fastighetsregister samt register över lagfarter,

tomträtter, inteckningar m. m.) förs av samma myndighet. Med en teknisk samordning blir frågan om gränsdragning mellan fastighetsregistret och de övriga i grundregistret ingående registren mindre betydelsefull och lättare att lösa.

Mot bakgrund av vad sålunda anförts finner sig utredningen böra arbeta med det målet beträffande innehållet att i fastighetsregistret bör intas de data om egenskaper och företeelser med direkt anknytning till fastigheter eller eljest av betydelse för fastighets användning som inte lämpligen har sin primära plats i annan redovisning. Därvid synes hänsyn få tas till att informationer kan vara av särskilt intresse inom verksamhetsområde vartill viss redovisning är knuten i organisatoriskt avseende. Även om dubbelredovisning i princip bör undvikas kan sådant intresse undantagsvis motivera att viss information redovisas i två register.

Målet för fastighetsregisterreformen bör vidare i analogi med den målsättning som ovan i 5 kap. skisserats för hela samhällsbyggandets informationssystem vara att registret för skilda slag av projekt och verksamheter skall snabbt kunna lämna önskade informationer om fastigheter inom visst, med hänsyn till projektet eller verksamheten avgränsat område och vid behov leverera dessa uppgifter tillsammans med data om andra objekt, vilka hämtats från andra register och sammanställts med fastighetsinformationerna.

2 Fastighetsregistrets rättsverkningar

Såsom berörts ovan (4 kap. 18) gäller för närvarande i stort sett, att fastighetsregistrens redovisning av fastighetsindelningen inte är av rättsligt normerande art. Frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet avgörs på grundval av vittnesbörden från de åtgärder,

genom vilka fastigheterna bildats, förändrats och bestämts, inte på grundval av fastighetsregistrens innehåll. Vissa undantag har berörts i 4 kap. Där har även nämnts, att registreringen i vissa fall har rättsverkan i fastighetsbildningssammanhang (ex. registreringsvillkoret vid sammanläggning). Den publicering av servitut, planer och bestämmelser, som i viss omfattning sker i fastighetsregistren, är utan betydelse för giltigheten och innebörden av ifrågavarande rättsliga förhållanden och torde även i övrigt sakna rättsverkan. En självständig funktion har fastighetsregistren i avseende på fastighetsbe-teckningarna, vilka i regel tillkommer vid registreringen (jfr 4 kap. 14 och 18 samt 6 kap. 41).

Enligt förslaget till ny fastighetsbildningslag skall redovisningen i fastighetsregister få ökad rättslig betydelse i visst avseende. Det fastslås nämligen i ett särskilt stadgande i lagförslaget, att med fastighet skall förstås sådan enhet som är i registret redovisad som särskild fastighet (1 kap. 2 § andra stycket). Redovisningen i registret blir därigenom avgörande för vad som skall anses utgöra fastighet, dvs. för indelningen i fastighetsindivider. I avseende på fastighetsindelningens beskaffenhet i övrigt, t. ex. fastighets omfång och läge, framläggs däremot inte något förslag till ändring av nu gällande princip.

Lagförslaget upptar även, förutom nyss berörda stadgande, en grundläggande regel att fastighetsregister skall föras över fastighetsbeståndet i riket (1 kap. 2 § första stycket) samt vissa grundläggande föreskrifter om fastighetsregister (19 kap.), däribland regler om vilka objekt som skall registreras som fastigheter (1 §).

Den föreslagna legaldefinitionen av fastighetsbegreppet är enligt stadgandets lydelse avsedd att gälla vid till-

lämpning av fastighetsbildningslagen. Emellertid torde definitionen även komma att läggas till grund för lagstiftning och rättstillämpning inom andra områden. Bl. a. kan regeln, särskilt med hänsyn till att den skall iakttagas vid fastighetsbestämning enligt nya lagen, analogiskt komma att tillämpas när frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet undantagsvis skall prövas enligt allmänna rättegångsregler.

Om än den nya regeln således kan komma att få generell tillämpning är å andra sidan innebörden härav övervägande formell, eftersom regeln inte ger registret vitsord angående fastighetsindelningens beskaffenhet i annat avseende än i fråga om indelningen i fastighetsindivider. Ingenting hindrar att viss registerfastighets hela redovisade innehåll av mark m. m. vid fastighetsbestämning befinns rätteligen tillhöra annan fastighet. Har ett avgörande med sådan innebörd träffats torde den förstnämnda fastigheten böra avföras ur registret såsom rätteligen obefintlig. Även oriktigheter i registreringen, som påträffas utan samband med fastighetsbestämning, skall enligt lagförslaget, såsom också enligt gällande registreringsbestämmelser, kunna rättas (se 19 kap. 4 § med motiv). Vidare bör nämnas, att fråga huruvida objekt, som tillkommit innan nya lagen träder i kraft, rätteligen skall vara registrerat som fastighet eller inte avses bli prövad enligt nu gällande regler. (Se 19 kap. 1 §. Eventuellt är det möjligt att finna en övergångsregel, som mera konkret än den föreslagna, men utan ändring av den huvudsakliga innebörden, anger vilka objekt som rätteligen skall utgöra fastighet. Detta är emellertid en detaljfråga, som inte behandlas här.)

Såvitt angår fastigheter som bildas

enligt nya lagen märks, att fastighetsbildningsåtgärd normalt avses bli slutligt gällande först genom registrering (se 16 kap. 9—10 §§). Någon sådan tidsskillnad mellan fastighetsbildningen och registreringen, som kan förekomma enligt nu gällande regler, skall alltså framdeles inte kunna uppkomma. Därigenom förhindras sådana avvikelser mellan rätteligen föreliggande och registrerad fastighetsindelning, som med nuvarande regler föreligger under tiden mellan fastighetsbildningen och registreringen.

De av fastighetsbildningskommittén föreslagna reglerna om fastighetsregister har begränsat syfte. Frågan om reformering av fastighetsregistreringen låg utanför ramen för det framlagda betänkandet. De i lagförslaget intagna stadgandena om fastighetsregister är avsedda att kunna tillämpas även vid bibehållande av de nuvarande registren.

Det nya fastighetsregistrets rättsverkningar torde nu få upptagas till diskussion från vidare utgångspunkter. I förevarande principbetänkande gäller därvid endast att — utan slutligt ställningstagande — söka skissera i vilken huvudsaklig utsträckning redovisningen i fastighetsregistret bör utgöra norm vid avgörandet av frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet. Detaljfrågor torde få upptagas i samband med det slutliga ställningstagandet. Bl. a. torde detta få bli fallet med frågan huruvida den principiella samordning mellan registerområdesindelning och kommunindelning, som förordats i 7 kap., medför att redovisningen i fastighetsregistret bör vara omedelbart normerande för kommunindelningen. Även frågan huruvida redovisningen i fastighetsregister bör ges sådan verkan, att felaktigheter däri kan föranleda statligt ersättningsansvar, torde få övervägas senare.

När det gällt att utreda innebörden av viss fastighetsbildningsåtgärd, t. ex. vid tvist, har hittills normalt förelegat tre upplysningskällor, nämligen förrättningshandlingar, förrättningskarta och vid förrättningen utsatta gränsmärken. Vilket av dessa vittnesbörd som skall tillmätas avgörande vikt i fall då vittnesbördet är inbördes motstridande bestämdes tidigare i princip på det sättet, att man sökte utreda vilket av de aktuella vittnesbördet som var det primära, logiskt sett och enligt den ifrågavarande förrättningstypens natur. Om t. ex. det primära var ett vid förrättningen meddelat beslut, att en gräns skulle ha ett visst läge, men utmärkandet på marken inte skett i överensstämmelse med beslutet, lades innehållet i beslutet till grund för tvistens avgörande, vilket alltså innebar att man frångick den linje som utmärktes på marken och i vilken måhända de vid förrättningen utsatta gränsmärkena ännu stod kvar. En dylik logisk princip tillämpas ännu vid tolkning av inbördes motstridande delar av akten — karta och handlingar — men i fråga om den inbördes värderingen av aktens och markens vittnesbörd skedde en betydande förskjutning genom 1932 års ägränslagstiftning, som innebär att utmärkandet av gräns på marken normalt skall vara avgörande, oavsett att kartan och handlingarna vid förrättningen må ha utgjort den primära normen och utstakningen alltså skett felaktigt.

Grunden till 1932 års lagstiftning — som är avsedd att upptagas i nya jordabalken — kan sägas vara att utmärkandet på marken är en effektivare form för publicering av förrättningens resultat, varigenom hävden oftare anpassar sig till gränsmärkena i terrängen än till redovisningen i akten. De år 1932 införda gränsreglerna ger alltså

ökad stabilitet åt den synbara besittningen och torde därmed också, åtminstone i allmänhet, öka säkerheten i fastighetsomsättningen.

Någon anledning att vid tvister om fastighetsindelningens beskaffenhet fästa avgörande vikt vid fastighetsregistrets redovisning har hittills i huvudsak inte förelegat. Anledning härtill kan emellertid uppkomma framdeles. Först kan här erinras om den ovan berörda, av fastighetsbildningskommittén föreslagna sammankopplingen av fastighetsbildningen och registreringen, som innebär att registreringen blir ett avslutande led i fastighetsbildningsproceduren. Detta innebär att det vid tolkning av fastighetsbildningsåtgärder finns anledning att i det skriftliga aktmaterialet i princip räkna in även uppgifterna i fastighetsregistret. Eftersom redovisningen där skall grunda sig på och utgöra ett utdrag ur redovisningen i akten är det väl i allmänhet inte sannolikt att registrets uppgifter kan tillföra tolkningen något av värde, och inte heller naturligt från processuell synpunkt att vikt fästes i sådant sammanhang vid dessa uppgifter. Undantagsvis kan dock så tänkas vara fallet.

Framför allt är det emellertid anledning att överväga vilken betydelse fastighetsregistrets publiceringsverkan bör tillmätas i detta sammanhang. Om fastighetsregistret ger en på längre sikt avsevärt effektivare publicering i förhållande till berörda rättsägare än de egentliga fastighetsakterna och dessa rättsägare alltså förlitar sig på registrets redovisning kan det finnas skäl att på liknande grunder som 1932 års gränslagstiftning ge vitsord åt den bevisform som visat sig ha den största genomslagskraften. En sådan ordning skulle då vara till övervägande fördel för den redbara fastighetsomsättningen. Här bör tilläggas, att en bedömning

av registrets publiceringseffekt i förhållande till fastighetsakterna bör grundas på förutsättningen att ett nytt fastighetsregister kommer till stånd i enlighet med de riktlinjer fastighetsregisterutredningen skisserar i detta betänkande, bl. a. således innefattande registerkarta och områdesredovisning, samt på att fastighetsbildningslagstiftningen reformeras på grundval av framlagt lagförslag.

Det kan i detta sammanhang erinras om att ett annat officiellt register med publiceringsfunktion, nämligen fastighetsboken, enligt framlagt lagförslag avses få väsentligt ökad rättslig betydelse i förhållande till registreringsunderlaget. Härom hänvisas till 3 kap. 5. Nämda reform har samma principiella grund, nämligen intresset att skydda redbara rättsförvärv, som görs i förlitan på det officiella registrets uppgifter. Ett motsvarande förstärkande av fastighetsregistrets betydelse i förhållande till fastighetsakterna skulle stå väl i linje med förslagen rörande fastighetsboken.

På vissa håll utomlands, där fastighetsregister av katastrofyp föres (t. ex. Tyskland och Schweiz) har katastrofens redovisning tillagts bindande verkan i fråga om fastighets omfattning (se 4 kap. 2 ovan; jfr även Rodhe: Om fastighetsindelningen, s. 343). Denna utveckling har haft samband med att i dessa länder redovisningen av äganderätt och andra rättigheter i fastighetsboken (grundboken) har en hög grad av rättsligt garanterad säkerhet. Det har ansetts, att då även katastrofens uppgifter om vilka delar av jordytan som de av grundboken garanterade rättigheterna avser bör åtnjuta offentlig trovärdighet; eljest skulle det av grundboken givna rättsskyddet hänga i luften. Det kan här erinras om att det i Sverige vid stadsregisterförfattningarnas tillkomst var ifrågasatt att stads-

registerkartan med hänsyn till registrets funktion såsom underlag för fastighetsboken skulle utformas på sätt som närmast anknyter till principerna för en rättskataster (jfr 4 kap. 14 ovan).

Vid ställningstagande till frågan om registrets rättsverkningar måste emellertid noga övervägas om fördelarna av att övergå till ett sådant register är tillräckligt påtagliga och betydande i förhållande till de skäl som talar för ett register i huvudsak utan rättsverkningar. Det gäller därvid först att söka bedöma den ovan berörda frågan om fastighetsregistret kan väntas få så dominerande betydelse ur publiceringssynpunkt i förhållande till fastighetsakterna, att det är motiverat att lägga tyngdpunkten av rättsverkningarna hos registret i stället för hos akterna. Fastighetsregisterutredningen anser — preliminärt — inte att detta är fallet. För Sveriges del synes det riktigast att anlägga det betraktelsesättet, att fastighetsakterna och fastighetsregistret tillsammans utgör ett system för publicering av rättsliga förhållanden, dvs. främst själva fastighetsindelningen. Fastighetsakterna är i princip officialakter, vilka samlas och hålls tillgängliga i offentliga arkiv i anslutning till fastighetsregistret. Normalt tillställs dessutom de berörda sakägarna en kopia av akten. Om fastighetsregistret skall utformas som en från rättslig synpunkt självständig upplysningskälla måste redovisningen där bli mera omfattande och utrymmeskrävande än som erfordras om registret tilldelas rollen av en lättillgänglig sammanfattning av fastighetsakterna med hänvisningar i erforderlig omfattning till dessa. Ett register med den sistnämnda funktionen torde kunna göras mera lätthanterligt och ur publiceringssynpunkt lika effektivt som ett register med mera fullständig redovisning.

Synpunkten att fastighetsakterna och

fastighetsregistret tillsammans utgör ett förhållandevis lämpligt redovisnings-system ur publiceringssynpunkt torde förtjäna att anföras även vid jämförelse med utländska katastrer. Det torde i viss utsträckning förhålla sig så, att man utomlands inte haft tillgång till ett samlat officiellt aktmaterial angående fastighetsindelningen, svarande mot fastighetsakterna. Efter uppläggandet i dylika fall av en kaster har, vid dennas ajourhållande, samlats ett primärmaterial som motsvarar fastighetsakterna och som anses höra till katastern. Sådana katastrer bör närmast jämföras med det system, som fastighetsakter och fastighetsregister tillsammans bildar i Sverige.

Vid jämförelser med fastighetsboken bör uppmärksammas, att underlaget för denna i princip utgöres av privata urkunder, medan underlaget för fastighetsregistret i huvudsak består av myndigheters beslut. När fastighetsboken tilläggs offentlig trovärdighet sker detta särskilt mot bakgrund av risken att de grundläggande urkunderna, trots den prövning som skett vid inskrivningen, kan vara behäftade med ogiltighet. Beträffande officialakter torde det inte finnas anledning att i motsvarande grad räkna med risk för nullitet.

Härtill kommer att en övergång till fastighetsregister med rättsverkan måste kräva avsevärd kostnad och arbetsinsats. Vill man exempelvis ge redovisningen på registerkartan normerande betydelse för gränserna krävs att kartan upprättas med hög noggrannhet och att särskilda rättsliga former — förrättning e. dyl. — tillskapas för konstaterande i sådant sammanhang av ovissa gränssträckningar. Det var dylika omständigheter som utgjorde anledning till att stadsregisterkartan inte gavs sådan noggrann karaktär som först hade föreslagits (jfr ovan). Avstår man från att ge fastighetsregistret

normerande verkan i gränsfrågor och nöjer sig med att registrets redovisning på karta och i skrivet register göres normerande för frågor i övrigt om fastighetsindelningens beskaffenhet, såsom i fråga om visst fastighetsområde hör till den ena eller den andra av två fastigheter eller om visst område är samfällt eller delat, torde likväl vid det nya registrets upprättande sannolikt krävas förhållandevis vidlyftiga rättsliga former, varjämte en betydande risk för tvister och mer eller mindre opåkallade utredningar föreligger.

De nu anförda synpunkterna synes närmast ge vid handen, att redovisningen i fastighetsregistret i huvudsak inte bör förlänas självständigt vitsord i frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet. Det nya fastighetsregistret synes alltså böra i princip äga samma rättsliga karaktär som de nuvarande fastighetsregistren. De begränsade förslag angående fastighetsregistrets rättsverkan i fastighetsbildningssammanhang, som framlagts i 1963 års förslag till lag om fastighetsbildning, är emellertid i huvudsak av den beskaffenheten att de bör genomföras.

Om sålunda fastighetsregistret i stort sett inte erhåller rättsverkan i avseende på redovisningen av fastighetsindelningen torde heller inte böra komma i fråga att förläna rättsverkan åt registrets redovisning av andra rättsliga förhållanden. För övrigt torde beträffande flertalet rättigheter och bestämmelser, som kan komma i fråga för redovisning, liknande synpunkter göra sig gällande på förhållandet mellan registret och registreringsunderlaget som de vilka ovan anförts beträffande själva fastighetsindelningen.

Det bör slutligen understrykas, att det är angeläget att alla möjligheter att upprätthålla och stärka fastighetsregistrets faktiska trovärdighet beträffande förhållanden av rättslig betydelse

tillyaratas. Om registret inte uppfyller ganska högt ställda anspråk i detta avseende förlorar dess publiceringsfunktion avsevärt i betydelse.

3. Fastighetsregistrets innehåll

31 Innehållets allmänna art

Av 5, 6 och 8 kap. framgår att behovet av data i samhällsbyggandet torde få tillgodoses därigenom att skilda register för olika objekt, innehållande sådana data, förs efter ett enhetligt tekniskt system, som möjliggör en integrerad behandling av data från skilda register. Därvid har framhållits att ett starkt behov föreligger av en sådan redovisning av en stor mängd data att de förhållanden, som är avsedda att anges eller belägas därav, anknyts till sitt rätta geografiska läge.

Med ett enhetligt tekniskt system för dataredovisning och med angivna integrationsmöjligheter är det för fastighetsregistrets nyttiggörande i samhällsbyggandet erforderligt att däri redovisa data som motiveras av fastighetsregistrets primära uppgift att vara en förteckning över fastigheterna i landet. Därav följer omedelbart krav på sådan redovisning att fastigheternas aktuella omfattning kan utläsas, likaså sådana tillägenheter till och belastningar i fastigheterna som konstituerats vid fastighetsbildning eller som eljest tillskapats genom åtgärder vilka primärt framgår av förrättningsarkivet. På grund av sambandet därmed och med hänsyn till ett naturligt krav på enhetlighet för att underlätta för organ och enskilda att kunna få uppgift om fastigheterna och de rättsliga relationerna i anslutning därtill erfordras en redovisning av olika slag av fastighetsrättsliga förfoganden avseende fastigheterna och om offentlig-rättsliga inskränkningar eller belast-

ningar i övrigt av betydelse för fastighets utnyttjande och som inte bör redovisas i annan ordning. Med hänsyn till fastighetsregistrets naturliga användningsområde vid fastighetsbildning och annan samhällsverksamhet torde i fastighetsregistret därjämte böra intagas vissa uppgifter angående den aktuella markanvändningen och fastighetens ägare och belägenhet. I sistnämnda avseende hänvisas till vad ovan anförts om koordinatuppgifter.

32 Allmänna synpunkter på innehållets omfattning, kvalitet och fullständighet

Då fråga uppstår huruvida uppgift av visst slag skall föras i registret bör man beakta att en införing i huvudsak inte innebär annat än att uppgifter av detta slag görs mera lättåtkomliga än de är i grundhandlingarna. Förbättringen av åtkomligheten är emellertid beroende dels av möjligheterna att komma åt grundhandlingarna som sådan och ifrågavarande slag av uppgift i denna, dels av formen för redovisning i fastighetsregistret. Den senare skulle kunna utformas som en direkt upplysning (t. ex. Areal: 3,78 ha), som en hänvisning till viss akt i ett arkiv (t. ex. Areal: Se akt 478) eller som en kombination av bådadera (t. ex. Areal: 3,78 ha enligt akt 478).

Mot en redovisning av karaktären akthänvisning talar kravet att data i fastighetsregistret skall kunna integreras med andra register. Det får nämligen anses föga praktiskt för en konsument av upplysningar ur fastighetsregistret att som upplysning få endast en hänvisning till viss akt i visst arkiv. Detta gäller i synnerhet om konsumenten befinner sig på annan plats än arkivplatsen, ett förhållande som med ökande spridnings- och integrationsmöjligheter blir vanligare. Och även

om konsumenten befinner sig vid arkivplatsen saknar han på grundval av enbart registret praktiskt taget möjlighet att bedöma om den aktuella akten har intresse i sammanhanget eller ej.

Mot en redovisning av karaktären direkt upplysning talar å andra sidan att upplysningarna i registret i praktiken kommer att tillmätas stor tilltro. Detta föranleder både ett krav på hänvisning till upplysningens källa, dvs. en akthänvisning, och ett krav på försiktighet med enbart direkta upplysningar såvida de måste grunda sig på tolkning av grundhandlingen.

Kombinationen av direkt upplysning och hänvisning till grundhandling torde vara den form som bäst fyller kraven på en upplysning i fastighetsregistret. Den förenar naturligtvis fördelarna både med en direkt upplysning och med en källhänvisning.

Beträffande vissa data i fastighetsregistret kommer emellertid att framgå av själva registersystemet att de generellt hämtas från viss källa och att det uppenbarligen inte är förenat med någon förm av tolkning att hämta visst data ur grundhandlingen. I sådana fall torde källhänvisning kunna undvaras.

Redovisningen i fastighetsregistret torde således vanligen böra få formen antingen av direkt upplysning i kombination med akthänvisning eller av enbart direkt upplysning.

Nytan vid varje efterfrågetillfälle av att ha en upplysning registrerad torde bli beroende såväl av redovisningssättet i registret som av förvaringssättet för och redovisningssättet i akten. Den verkliga båtnaden är dock den som erhålles om också efterfrågefrekvensen tas med i bedömningen. Det är t. ex. uppenbart att ett visst slag av uppgift, för vilket nytan av en registrering kan bedömas vara låg vid varje enstaka efterfrågetillfälle, kan få prioritet fram-

för en annan typ av uppgift, för vilken motsvarande nytta är hög, om efterfrågefrekvensen för den förstnämnda är större än för den senare upplysningen.

Vid bedömningen av frågan om visst slag av upplysning skall registreras eller inte måste emellertid nyttan jämföras med den insats som krävs för införing och ajourhållning av detta slag av upplysning i registret. Med hänsyn till insatsen för ajourhållning kommer därmed, om övriga förhållanden är egala, upplysningar som ofta eller gradvis förändras att vara mindre lämpade för registrering än andra.

Ovan har frågan om registerinnehållets omfattning diskuterats ur renodlade rationalitetssynpunkter. Bl. a. har således konstaterats att efterfrågefrekvensen skulle påverka bedömningen av om visst slag av information skulle ingå i registret eller ej. Eftersom efterfrågan på fastighetsuppgifter torde stå i relation till samhällsaktiviteten i stort och omsättningen på fastighetsmarknaden och dessa stegras med urbaniseringsgraden skulle följderna bli ett med registerområdets urbaniseringsgrad variabelt datainnehåll.

Mot en fullständig anpassning kan bl. a. anföras att registrets funktion att publicera data om fastigheter till skydd för skilda intressen talar för att omfattningen av redovisningen borde vara lika för hela riket. Samhällets service bör nämligen i ett sammanhang som har så stor rättslig anknytning som fastighetsregistret vara lika stor oberoende av vilket område servicen avser.

En sammanvägning av skilda synpunkter leder till att registrets författningsreglerade omfattning i principellt avseende bör vara enhetlig, oberoende av samhällstyp. Vid sidan härav kan för vissa vanligen urbana områden ytterligare slag av upplysningar få redovisas i registret.

Ovanstående får inte förväxlas med det förhållandet att flera slag av upplysningar vanligen finns att redovisa per fastighet inom ett urbant område än eljest, vilket torde medföra att mängden informationer per fastighet troligen blir större inom urbana områden. Vidare torde just genom den högre aktiviteten inom sådana områden registrets information snabbare bli fullständig än inom andra. I huvudsak ställs således målet för omfattningen på registret lika högt över hela landet men målet torde kunna uppnås snabbare inom tätorter än inom utpräglad glesbygd.

Fastighetsregistrets kvalitet synes kunna uppdelas i själva upplysningens kvalitet, tillförlitligheten i förmedlingen av själva grundhandlingen eller dess innehåll till registerföraren och tillförlitligheten vid själva införingen i registret.

Frågan om vilka krav som skall ställas på grundupplysning som direkt eller indirekt införs i fastighetsregistret är så till vida enkel att handlingen på ett korrekt sätt skall återge förhållandet i fråga. Den faktiska motsvarighet som detta krav skall få är emellertid svår att fixera generellt och torde inte kunna bedömas så att vissa grundhandlingar (akter) kan accepteras och andra inte. En och samma handling kan nämligen innehålla uppgifter av varierande tillförlitlighet. Man torde här kunna särskilja fyra olika grupper av upplysningar.

Den första gruppen utgörs av uppgifter angående förhållanden som konstituerats genom myndigheters beslut. Denna grupp torde bli den helt dominerande i registerinnehållet. Det torde här inte vara nödvändigt att registerföraren åläggs att bedöma huruvida be-

slutet är giltigt eller ej (jfr fastighetsbildningskommitténs förslag till ny fastighetsbildningslag, 16 kap. 9 §).

Den andra gruppen kan utgöras av uppgifter angående förhållanden som konstituerats genom privata rättshandlingar, såväl dubbelsidiga som ensidiga. Här torde risken för ogiltighet vara större än i föregående grupp, och följaktligen måste registerföraren här iaktta större försiktighet vid registreringen. Det är emellertid såväl praktiskt omöjligt som onödigt att registerförarens granskning sträcks längre än till en kontroll att vissa formella krav är uppfyllda och att rättshandlingen inte eljest synes strida mot lag.

Den tredje gruppen utgörs av uppgifter från officialutredningar, dvs. utredningar verkställda av myndighet enligt åliggande (jfr domskäl). Här föreligger genom själva systemet garantier för att den myndighet eller tjänsteman som utfört utredningen har erforderlig kompetens och därmed också vissa garantier för att lämnade uppgifter är tillförlitliga. Den grundläggande skillnaden föreligger dock mellan ovan berörda grupper av uppgifter och den nu aktuella att den senare inte erhåller rättsverkan. Det bör måhända påpekas att till denna grupp bör hänföras alla sådana uppgifter i en handling som inte nämnts i själva beslutet och att således en och samma akt kan innehålla uppgifter hänförliga till såväl den ovan först nämnda gruppen som till den här aktuella tredje gruppen.

Den fjärde gruppen av uppgifter är sådana som lämnats av myndighet i andra fall än dem tredje gruppen avser. Här föreligger generellt inga garantier för att myndigheten är sakkunnig inom det gebit uppgiften avser och inte heller några regler för den bakomliggande utredningens djup.

Det är naturligtvis en förutsättning för varje införing i registret att registerföraren erhåller kännedom om att sådan åtgärd företagits som skall föranleda registrering i någon form. Möjligheterna härför är väsentligt olika beträffande åtgärder som vidtas efter övergången till i detta betänkande föreslagna registerform och åtgärder som vidtagits före.

Beträffande åtgärder som vidtas efter det den föreslagna registerformen träder i funktion synes genom ett reglerat aviseringssystem garantier kunna skapas för att registerföraren erhåller underlag för införingarna i registret. Den bevakning, som krävs för att systemet skall fungera även efter förändringar i samhället av sådan karaktär att nya slag av uppgifter bör införas i registret eller att nya myndigheter etc. blir ansvariga för upprättandet av grundhandlingen, kan ske av den centrala registermyndigheten.

Beträffande äldre åtgärder måste synpunkterna bli skilda beroende på om de upplysningar som skall införas om viss åtgärd redan i nuvarande system är föremål för registrering eller om så inte är fallet. De förstnämnda upplysningarna hämtas då från de nuvarande registren. Dessa torde utan särskild kontroll, annat än då särskilda skäl skulle kunna föranleda det, få accepteras som en tillfredsställande grundhandling för det reformerade registret.

Som redan påpekats i flera sammanhang föreligger emellertid stora brister då det gäller nuvarande fastighetsredovisnings omfattning. Flera nya slag av upplysningar kommer därför att föreslås ingå i det reformerade fastighetsregistret. Vanligtvis kommer beredandet av tillgång till grundhandlingar som beskriver sådana äldre åtgärder och hämtandet av de relevanta upplysning-

arna ur dessa att orsaka ett omfattande arbete i form av arkivutredning m. m. Med hänsyn till bristen på arbetskraft och den rådande arbetsbelastningen inom de ifrågakommande verksamheterna, framförallt lantmäteriet, torde därför ett sådant arbete i form av en engångsinsats vanligtvis få undvikas.

Själva införandet av en upplysning i registret från en tillgänglig grundhandling bör ske utan sökande i grundhandlingen efter relevanta data. Konsekvensen härav synes vara att grundhandlingen, t. ex. en förrättningsakt, bör innehålla en sammanfattning som till sitt innehåll och sin uppbyggnad så nära som möjligt ansluter till den införing som skall baseras på handlingen. Härmed skulle inte bara vinnas att registerförarens införing praktiskt taget helt fick formen av en avskrift av en bestämd del av akten utan även att den person som är ansvarig för handlingen och bäst känner dess innehåll får rekommendera det registerinnehåll handlingen bör föranleda.

Den ovanstående diskussionen har förts utan de särskilda aspekter som bör anföras med tanke på de båda nedan föreslagna redovisningssätten i fastighetsregistret, nämligen i registerböcker och på registerkarta. Kartredovisningen är endast avsedd att vara en illustration av fastighetsindelningen m. m. och har dessutom till uppgift att utgöra en ingång till det skrivna registret och arkivet ävensom att länka samman fastighetsindelningen med primärt områdesanknutna data. Kartredovisningen är således inte avsedd att vara normerande för t. ex. sträckningen av fastighets eller servitutsområdes gränser.

Registerkartans begränsade funktion medför att registerföraren kan tillåta sig att då fråga är om oklara, vanligen äldre fastighetsbildningsåtgärder m. m.

ange det enligt hans utredning sannolika läget för viss fastighet, servitutsområde m. m. även utan avgränsning av fastigheten eller området.

För ett visst område och vid en viss tidpunkt måste fastighetsregistret ha en fixerad omfattning, dvs. det skall innehålla upplysningar av vissa angivna slag. Fråga uppkommer då om de krav som bör uppställas på fullständigheten av införingarna för visst slag av upplysning.

Ovan har närbesläktade frågor berörts. Där har t. ex. påtalats att det är en förutsättning för varje införing i registret att registerföraren får kännedom om att sådan åtgärd företagits som skall föranleda införing i registret. Vidare har påpekats att en införing knappast får underlåtas av det skälet att tveksamhet råder om var eller hur den skall göras i registret.

Bristande fullständighet torde således kunna uppkomma av skilda skäl. Det vanligaste kommer otvivelaktigt att bli att registerföraren saknar kännedom om en åtgärd. Som antytts ovan är stora problem förenade med att ge registerföraren kännedom om alla relevanta åtgärder som företagits före en övergång till ny registerform om de inte föranlett registrering i de nuvarande registren.

Registret kan med enkla medel göras fullständigt beträffande införingar om åtgärder som företas efter övergången till ny registerform eller efter övergången till ny omfattning på registret. Härför fordras endast uppbyggnaden av ett lämpligt aviseringssystem.

Att omedelbart nå fullständighet beträffande äldre åtgärder skulle däremot kräva koncentrerade insatser för komplettering av registerinnehållet. Detta skulle endast kunna göras beträffande ett begränsat antal slag av informationer. Man torde därför få acceptera att

innehållet får en varierande fullständighet. Ett sådant accepterande förutsätter emellertid, dels att för varje slag av upplysning kan anges om fullständighet föreligger eller ej och dels att registersystemet är sådant att innehållet successivt når en allt större fullständighet.

Den högsta graden av fullständighet måste i princip uppnås redan vid omläggning till ny registerform i fråga om befintligheten av fastighet och torde dessutom — med eller utan en mindre insats i samband med registeromläggningen — kunna uppnås beträffande sådana informationsslag som i nuvarande registerformer redovisats fullständigt eller nästan fullständigt.

För övriga slag av informationer torde böra skiljas på det fall då en utredning skett i syfte att nå fullständighet och de fall då sådan utredning saknas. Utredningar med detta syfte torde ofta komma att utföras i samband med att en fastighet berörs av förrättning och således som led i den gängse fastighetsbildningsverksamheten. I andra fall torde sådana utredningar komma att ske i ett sammanhang för visst område, t. ex. en tätort. Successivt ökar härigenom registrets fullständighet.

33 Informationstillströmning och informationsurval

Informationstillströmning

I 4 kap. har informationstillströmningen enligt nuvarande registersystem beskrivits. Där har nämnts att registrering sker på grundval av handlingar som vanligen automatiskt tillställs registerföraren. Handlingarna, som åtminstone beträffande fastighetsbildningsåtgärder och därmed jämförliga är original, arkiveras vanligen i anslutning till registret och hänvisning sker från registret till viss arkivakt. Akterna

utgörs av fastighetsbildningsakter och därmed jämförliga samt avskrifter av domar och administrativa myndigheters beslut. Därutöver grundas registrering i viss begränsad utsträckning på utredningar av fastighetsbildningsmyndigheter. I föregående avsnitt har allmänna synpunkter lämnats på tillströmningen och urvalet av informationer.

Även i ett framtida system kommer huvudparten av informationerna i registret att vara grundade på fastighetsbildningsakter och därmed jämförliga samt avskrifter av domar och administrativa myndigheters beslut. Där emot torde i större utsträckning än i nuvarande system registrering få grundas på utredningar, framförallt av fastighetsbildningsmyndigheter. Detta beror på den vidgning av innehållet som blir en följd av registrets föreslagna funktioner. Information om äldre åtgärder, som bör föranleda registrering, men som enligt gällande system inte behövt beaktas, torde i huvudsak komma att få registreras på grundval av utredningar av detta slag. I de fall sådana utredningar företas i samband med fastighetsbildningsförrättning och ingår i förrättningsakten kommer informationerna att automatiskt delges registerföraren. I övriga fall torde genom arbetsordningar och instruktioner kunna tillses att registerföraren delges resultaten av utredningarna. Det synes också lämpligt att ifrågavarande utredningar intas i det till registret knutna arkivet.

Som framgår av de följande avsnitten 34, 35 och 36 bör i fastighetsregistret i begränsad utsträckning intas information (t. ex. om fastighets ägare) som primärt registreras i andra register. Här kan bli fråga om registrering på grundval av avier (korta meddelanden eller avskrifter) från andra register. Omfattningen härav samt den ordning i vilken detta skall ske är frå-

gor som utredningen återkommer till i detaljbetänkandet då registerinnehållet och registersystemet utformats.

Urval av informationer ur akter m. m.

Det ligger i registrerings natur att informationen måste införas kortfattad. Därmed framstår det som klart att registreringen inte alltid kan lämna en i detalj fullständig information. För att få sådan måste således grundhandlingen finnas tillhands och tilläggas bör att registret i de flesta avseenden helt passivt, dvs. utan rättsverkan, återger grundhandlingens innehåll. Registret kan således inte ses som helt fristående från de arkiv som innehåller grundhandlingarna för registreringen. Samtidigt är det en av registrets viktigaste funktioner att begränsa den ofta tidsödande och dyrbara arkivutredningen.

De ovan anförda synpunkterna på registreringen talar för att registrets informationer i betydande utsträckning får formen av såväl en beskrivning av den bakomliggande åtgärden som en hänvisning till den akt vari den fullständiga beskrivningen ges. Vägledande beträffande beskrivningens utförlighet bör därvid vara vad som bedöms vara optimalt ur rationalitetssynpunkt. Av stor betydelse är naturligtvis att beskrivningen i registret blir så belysande som är möjligt med hänsyn till det begränsade utrymme som av ekonomiska skäl kan ställas till förfogande. Avgörande betydelse torde härvid böra läggas vid att informationsbeskrivningen utformas på sådant sätt att registeranvändaren i olika situationer utan arkivkonsultation kan avgöra om åtgärden är av intresse eller ej. Detta torde i de flesta fall vara möjligt genom att beskrivningen av åtgärden sker med avseende på art, tid och läge.

Synpunkter på grundhandlingarnas utformning

Med hänsyn till den vikt som av rationalitetsskäl måste tillmätas beskrivningen av viss åtgärd i registret måste det av grundhandlingen klart och enkelt framgå vilken eller vilka åtgärder som redovisas. Eljest torde registreringsarbetet bli alltför betungande. Idealet är givetvis om i grundhandlingen ingår en sammanfattning som direkt är avpassad för registreringen. En sådan sammanfattning torde också enklast och bäst utföras av den tjänsteman som utformat grundhandlingen såvida denne har tillräcklig kännedom om registersystemet.

Beträffande fastighetsbildningsmyndigheterna som ofta kommer att tillställa registret information och också ofta kommer att använda registret torde sådan kännedom snabbt uppkomma. Förrättningsakter och utredningar från dessa torde därför kunna kompletteras med blanketter som komprimerat sammanfattar handlingen och således dels anger vad förrättningen eller utredningen resulterat i och dels har sådan utformning att de direkt kan utgöra underlag för registreringen.

Beträffande andra myndigheter, för vilka såväl informationslämnandet till registret som utnyttjandet därav inte kan väntas bli lika omfattande, torde förhållandena bli annorlunda. Det bör emellertid med enkla medel gå att låta utforma även deras handlingar till grund för registrering på sådant sätt att liknande rationaliseringseffekter uppstår vid registreringen som beträffande handlingar från fastighetsbildningsmyndigheterna. Eftersom det också för dessa andra myndigheter måste vara ett intresse att uppnå effektivast möjliga beskrivning av åtgärderna vid publiceringen i fastighetsregistret torde en medverkan kunna påräknas.

Samordning med arkiv och arkivregister

Som ovan nämnts kommer beskrivningen av ett förhållande i registret ofta att ske med samtidig hänvisning till viss akt (grundhandling). En av denna beskrivnings viktigaste funktioner blir att ge sådan upplysning om förhållandet att den i skilda registeranvändningssituationer kan ge underlag för en bedömning om förhållandet är av intresse eller inte och följaktligen begränsa det antal fall då en sådan bedömning kan ske först efter en aktkonsultation.

Till följd av den med nödvändighet kortfattade beskrivning som kan ges i registret och inte minst med hänsyn till att grundhandlingen i de allra flesta avseenden äger vitsord framför registerinformationen kommer registret i många fall att fungera som huvudsakligen en ingång till akterna i olika arkiv. För att informationshämtandet i sådana fall skall kunna gå smidigt skulle det vara ett önskemål om samtliga grundhandlingar i original eller därmed jämförbar kopia förvarades i ett arkiv som lokalmässigt vore samordnat med fastighetsregistret. Emellertid ligger en av de största fördelarna i användning av moderna tekniska hjälpmedel för registervården däri att registret kan få en betydligt större spridning. Dessutom har den i 5 kap. gjorda bedömningen av samhällsbyggandets framtida informationssystem bl. a. mynnat i att förmedling av information mellan olika register framdeles torde bli allt vanligare. Följaktligen torde det framdeles ofta förekomma att registeranvändaren befinner sig på annan plats än vid ett arkiv som innehåller ett stort antal av de akter vartill registerinformationen refererar.

En komplett arkivaktshållning i anslutning till varje kopia av registret är ett helt orealistiskt önskemål. Å andra

sidan framstår det som angeläget att en registeranvändare som befinner sig på annan plats än arkivet behöver vända sig till ett så begränsat antal arkiv som möjligt för att få tillgång till eller kopior av relevanta akter. Således skulle det vara ett önskemål om det i anslutning till vissa av registren fanns arkiv innehållande samtliga de handlingar i original eller därmed likvärdig kopia vartill nämnda register refererar.

Då det gäller handlingar vilka utgör underlag för registrering av information som primärt redovisas i fastighetsregistret torde arkiven också böra göras fullständiga. Beträffande handlingar som ligger till grund för en registrering som primärt sker i andra register kan möjligen kraven ställas något lägre. Två olika lösningar synes kunna diskuteras i sådana fall. Den ena innebär att kopior av lämpliga delar av de akter, vartill fastighetsregistrets sekundärt redovisade information refererar, tillställs registrets arkiv i anslutning till aviseringen av informationen från andra register. Lösningen innebär den fördelen ur fastighetsregistersynpunkt att i anslutning till huvudexemplaren av registret finns fullständiga arkiv. Detta torde utan tvekan effektivisera registeranvändningen vid dessa register och även eljest genom att arkivservice behöver begäras endast från ett arkiv. I gengäld medför lösningen att kopiering av grundhandlingarna eller del därav måste ske i ökad utsträckning. Den andra lösningen innebär att kopior av nämnda grundhandlingar ej förmedlas till fastighetsregistret. Det synes även i en sådan situation vara möjligt att registeranvändaren enbart vänder sig t. ex. till det arkiv som finns i anslutning till fastighetsregistret för att erhålla arkivservice från också andra arkiv. Detta fordrar emellertid att arkiv-

servicen uppbyggs och samordnas effektivt vid alla berörda arkiv.

Det starka samband som ofta förefinns mellan registeranvändning och arkivutredningar utgör ett starkt skäl för att akthänvisningarna i fastighetsregistret utformas på ett effektivt sätt. Några generella synpunkter härpå är svåra att ge med hänsyn till de varierande system som tillämpas vid arkiven. Vanligen torde dock förutom arkivbenämning behöva uppges serie inom arkivet, aktnummer (inom serien) och hänvisning i de fall delar av akten — t. ex. rullade kartor — förvaras på annan plats än övriga delar av akten.

Stor betydelse måste också tillmätas utformningen av akthänvisningen med hänsyn till de möjligheter som ovan i 6 kap. berörts att använda fastighetsregistrets akthänvisningar som grund för framställning av en motsvarighet till de nuvarande alfabetiska arkivregistren.

34 Innehåll med hänsyn till fastigheternas identifiering m. m.

Identifieringsbegrepp

Som framgår ovan i 6 kap. är det en primär funktion för fastighetsregistret att entydigt identifiera fastigheterna. Av 8 kap. framgår vidare hur ett enhetligt beteckningssystem för fastigheter och samfälligheter är avsett att utformas.

För närvarande används ofta som identifieringsbegrepp för fastighet inte bara den officiella fastighetsbeteckningen utan ofta denna i kombination med mantal el. dyl. och den kartbeteckning (t. ex. littera) som vid fastighetsbildningsförrättning åsätts utlagd lott. Användandet av mantalet som del av identifieringsbegreppet, vilket torde vara en kvarleva från jordebokens tid, fyller

för närvarande knappast någon funktion annat än i vissa fall då det egentligen är fråga om identifiering av samsjett och inte av fastighet. Inte ens i dessa fall ger dock mantalet en entydig identifiering. Några skäl finns därför inte att för framtiden låta mantalet utgöra en del av fastighets identifikationsbegrepp.

Den kartbeteckning som åsätts vid förrättning fyller efter fastighetens registrering inte någon uppgift i beteckningshänseende. Självfallet blir emellertid kartbeteckningen av betydelse vid avgörande av fastighets identitet i de fall flera fastigheter tillskapas genom samma åtgärd. I akten till denna finns då antecknat sambandet mellan officiell beteckning och littera. Tillräckliga skäl torde således inte finnas att framdeles låta litterabeteckningen ingå i identifikationsbegreppet.

Identifikationsbegreppet bör vara entydigt, kort och enhetligt uppbyggt. Det system som i föregående kapitel föreslagits för fastighetsbeteckningarna är uppbyggt med beaktande bl. a. av dessa krav.

Fastighets identifikationsbeteckning är inte alltid känd för registeranvändaren. I stället kan fastighetens gatuadress, ägare eller läge uppges. Dessa informationer har således inte bara betydelse som beskrivning av fastigheten utan också som hjälpmedel för fastställande av fastighets identitet.

Kontinuitet vid beteckningsbyte

Beteckningsbyte synes i det framtida registersystemet böra undvikas i andra fall än då särskilda skäl föreligger därtill. För att kontinuitet bl. a. därvid skall kunna upprätthållas fordras att registret innehåller uppgift om fastighets tidigare beteckning. Detta är synnerligen viktigt med hänsyn till att fastighets

förutvarande beteckning förekommer i äldre handlingar och på äldre kartor.

I viss utsträckning nämligen i avseende på registerområde kommer samtliga nuvarande jordregisterbeteckningar att utbytas till följd av övergången till kommun som registerområde. Även om i flertalet fall jordregisterbeteckningarna i övrigt kommer att kunna bibehållas genom att byindelningen kan fungera som traktindelning, jordregisterenheterna som block och sifferexponenterna som fastighetsnummer torde det icke bli ovanligt att jordregisterfastighet måste byta beteckning vid övergången till det föreslagna systemet.

För stadsregisterfastigheterna måste också ny beteckning åstadkommas i många fall. Ibland föreligger inte överensstämmelse mellan benämningen på registerområdet och på den kommun som skall utgöra registerområde. I de flesta fall saknas en indelning i ägotrakter eller stadsdelar eller också är nämnda indelningar inte lämpade som traktindelning. Inom stadsplanlagda områden kan kvarteren behöva åsättas nummer för att utgöra block. För stadsägorna fordras i betydande omfattning omregistrering i anslutning till trakt och blockindelning även om i vissa fall omregistreringen kan inskränkas till att i beteckningarna ingående littera utbyts mot nummer som i det föreslagna systemet skall utgöra fastighetsnummer.

Även i framtiden torde beteckningsbyten kunna bli nödvändiga under särskilda omständigheter. En sådan omständighet är att kommunindelningen ändras och därmed registerområdesindelningen. En annan situation är att den rådande traktindelningen genom en oförutsedd utveckling t. ex. av bebyggelsen blir olämplig.

Med hänsyn till att det är lämpligt att helt göra sig fri från nuvarande register-

system bör även beteckningsbyten som skett i nuvarande register anmärkas i det föreslagna. Eljest blir det i framtiden ofta nödvändigt att konsultera de äldre registren för att fastställa viss fastighets identitet.

Ovan behandlade behov av kontinuitet torde böra lösas genom att för samtliga fastigheter lämnas uppgift om den eller i förekommande fall de beteckningar som samma fastighet tidigare varit åsatt samt att för beteckning som blivit inaktuell genom omregistrering lämnas uppgift om den aktuella.

Fastighets identitet och omfattning. Åtgärdsredovisning

Som ovan berörts uppkommer ny fastighetsindivid genom en fastighetsbildningsåtgärd, tillkomståtgärden. Hänvisningen till tillkomståtgärden är alltså avgörande för fastighets identitet. Som del i denna åtgärd kommer framdeles att ingå åsättandet av den identifierande beteckningen. Individerna kan sedan med bibehållen beteckning komma att förändras genom fastighetsbildningsåtgärder som innebär att individen ändras till sin omfattning eller sitt läge. Fastighetsindivid kan också bringas att upphöra genom fastighetsbildningsåtgärd.

Att fastighets omfattning och läge skall framgå av registret är uppenbart. Detta innebär att registret bör lämna uppgift om alla de åtgärder som påverkar eller bestämmer fastighetsindelningen. En fråga som uppkommer i detta sammanhang är om registret bör innehålla en så ordnad aktuell redovisning att i anslutning till varje fastighetsbeteckning förtecknas endast de åtgärder som alltså är normerande för dess läge och omfattning och att alltså åtgärd som berört viss fastighet efter omreglering eller avskiljande av mark an-

tecknas i anslutning till beteckningarna för de fastigheter åtgärden fortsättningsvis berör. Alternativt kan i analogi med nuvarande registreringssätt åtgärden antecknas endast i anslutning till beteckningen på den fastighet den ursprungligen berörde. Följden härav blir att, av de åtgärder som vid en bestämd tidpunkt är normerande för en fastighets läge och omfattning, vissa kan vara förtecknade i anslutning till den ifrågasvarande fastighetens beteckning, andra i anslutning till beteckningarna på fastigheter från vilka den ifrågasvarande härstammar och åter andra i anslutning till beteckningarna på fastigheter som tillsammans med den ifrågasvarande berörts av omreglerande åtgärd.

Utredningen anser den första modellen vara alltför arbetskrävande såväl ur omläggningssynpunkt som ur ajourföringssynpunkt. Den är också alltför utrymmeskrävande och vansklig. Därför bör beträffande åtgärdsredovisningen tillämpas ett system som principiellt överensstämmer med nuvarande ordning.

Till skillnad från nuvarande system för redovisningen i jordregistret inbegrips alla åtgärder rörande fastighets omfång och läge, sålunda även fastighetsbestämmande och omreglerande åtgärder, oavsett om de resulterar i förändring av fastighets areal eller inte.

Denna åtgärdsredovisning i registret måste betraktas som den primära redovisningen av fastighets omfattning och läge. Men det kan inte anses praktiskt att i varje situation då fastigheten måste beskrivas i nämnda avseenden tvingas till utredning av vilka akter som är normerande och genomgång av dessa. Utredningen anser därför att det vid sidan av denna åtgärdsredovisning krävs en ständigt aktuell information om fastighets enskilda areal, en redovisning i kartform av fastighets läge och en redo-

visning av dess andelar i samfälligheter.

Ovanstående diskussion gäller såväl mark som vattenområde och fiske. Möjlighet bör — för att fastighets läge och omfattning skall kunna utläsas fullständigt — således skapas för en särskild redovisning av fiskes läge och omfattning i de många fall detta är skilt från äganderätten till vattenområdet. Detta bör kunna ske oberoende av om fisket utgör särskild fastighet, enskilt fiske eller fiskesamfällighet.

Generationsfrågor

Den ovan nämnda principen för åtgärdsredovisning förutsätter att garantier skapas för att man på ett någorlunda enkelt sätt kan få ingång till alla de åtgärdsakter som vid viss tidpunkt kan vara normerande för fastighets omfattning och läge. I första hand fordras därför att fastighets ursprung anges. De åtgärder som redovisas för ursprungsfastigheterna i olika generationer kan ju vara normerande för viss fastighets aktuella omfattning. Principen medför också att redovisningen av åtgärder måste kvarstå i anslutning till beteckning på fastighet som upphört att existera. Således måste registret redovisa information inte bara om existerande fastighetsindivider utan även om icke längre existerande sådana.

För fastighetsutredningar, och även med hänsyn till fastighetsregistrets funktion som underlag för fastighetsböckerna, är det vidare nödvändigt att härledning kan ske framåt till ny fastighetsgeneration. Detta fordrar att för fastighet som avregistrerats på grund av sammanläggning eller klyvning antecknas den eller de fastigheter vari den uppgått genom sammanläggningen eller klyvningen. Vidare krävs att för fastighet, från vilken avskilts område som för sig eller tillsammans med annat områ-

de bildat ny fastighet, uppräknas de nybildade fastigheterna. Uppräkningen av de fastigheter vartill mark avskilts och de fastigheter vari avregistrerad fastighet uppgått bör kvarstå i registret vid avregistrerad fastighet.

För att inga brott skall uppstå i härledningskedjan fordras också att fastighet som omregistreras dvs. byter beteckning efter övergången till den föreslagna registerformen finns kvar som redovisningsenhet i registret under sin föregående beteckning. I detta fall bör dock samtliga informationer överföras till fastighetens aktuella beteckning och vid den inaktuella endast ges en hänvisning om den beteckning varunder den blivit omregistrerad, samt, i förekommande fall, under vilka andra beteckningar fastigheten tidigare varit registrerad (jfr ovan i detta avsnitt).

35 Innehåll med hänsyn till rationalitets- och publiceringsintressen

Det innehåll som fastighetsregistret enligt föregående avsnitt ansetts böra ges med hänsyn till fastigheternas identifiering m. m., nämligen fastighetsbeteckning, beteckningar på de fastigheter varifrån fastigheten har sitt ursprung, vari fastigheten uppgått och vartill från fastigheten avskilts mark samt de fastighetsbildningsåtgärder som vidtagits beträffande fastigheten behövs naturligtvis jämväl med utgångspunkt från rationalitets- och publiceringsintressen. Redan i föregående avsnitt har emellertid påpekats att en redovisning av fastighets läge och omfattning via ingångsmöjligheter till de akter som är normerande inte kan anses ensam fylla kraven ur rationalitets- och publiceringssynvinkel. Vid sidan av en mera lättillgänglig läges- och omfattningsredovisning fordras också att i registret redovisas förfoganden, planer och begränsningar

som gäller för nyttjandet av fastigheten samt uppgifter som i vissa fall kompletterar bilden av fastighets aktuella beskaffenhet och faktiska användning och i andra fall utgör underlag för statistiska bearbetningar.

Fastighets läge och omfattning

Flera från varandra skilda områden på marken bildar ofta tillsammans en fastighet och möjligheten att nyttja fastigheten för olika ändamål är ofta beroende av dessa fastighetsområdens storlek, inbördes läge och figuration (fastighetens arrondering). Fastighets ändamålsenlighet för bebyggande, jord- eller skogsbruksdrift kan utgöra exempel på sådana ändamål. En lättillgänglig information om varje fastighetsområdes läge och omfattning ger således i praktiska sammanhang en betydligt bättre beskrivning av en fastighet än enbart dess totalareal.

Det förnämsta sättet att åskådliggöra fastighets form och läge är en kartredovisning. Den karta över fastighetsindelningen som sålunda bör ingå i registret ger emellertid inte ensam tillräcklig information om fastighets omfattning. En brist är att på kartan inte lämpligen kan anges varje fastighetsområdes areal samt att kartredovisad information inte med nuvarande metoder är tillrättalagd för statistisk bearbetning. Vid sidan av kartan bör därför i registret beredas möjlighet att införa områdes areal samt en bearbetningsbar uppgift om dess läge. Den senare uppgiften fyller emellertid inte bara ett behov sett ur statistiksynvinkel. Särskilt vid flerområdesfastigheter visar det sig ofta besvärligt och tidsödande att på en fastighetsindelningsskarta återfinna fastighetens alla områden och numerisk lägesinformation skulle utan tvekan förenkla detta ofta förekommande arbetsmoment.

I registret bör således ingå en karta som redovisar den aktuella fastighetsindelningen samt en skriven redovisning av förutom fastighets totalareal också varje fastighetsområdes areal och läge. Lägesinformation bör då ges i form av koordinater och på sätt som närmare anges i 13 kap. om koordinatmetoden. Att en lägesanvisning enligt nämnda metod medför väsentliga fördelar genom att den indirekt lägesanknyter också andra objekt än fastigheterna kommer också att beröras i det nämnda kapitlet.

Fastighets adress är inom tätorterna av väsentlig betydelse, både för myndigheter och enskilda. Härvidlag bör dock anges uppgift endast för fastighet med lägesadress (framför allt gatu- eller vägadress i tätorter).

Ibland förekommer att en fastighets ägare inte lärt sig fastighetens officiella registerbeteckning. För hyresgäster är detta vanligt. Inte sällan uppkommer anledning att anknyta person till fastighet, varinom han bor. En redovisning av fastighets lägesadress i fastighetregistret ger härvid möjlighet att med adressen som ingångsuppgift leta sig fram till rätt fastighet.

Samfällighetsredovisning. Fiske

Såväl andel i samfällighet som rätt till fiske utgör integrerande delar av fastighet.

En fullständig redovisning av fastighets omfattning inbegriper således också redovisning av fastighets andel i olika samfälligheter. I och för sig skulle en sådan redovisning kunna tänkas ske i anslutning till varje fastighets beteckning. Den skulle emellertid då få innehålla såväl uppgift om fastighetens andel som om omfattningen av samfälligheten. Den senare informationen skulle därvid behöva upprepas i anslutning till beteckningen för varje delägende fas-

tighet och dessutom skulle varje ändring av samfälligheten orsaka ajourföring av information för samtliga delägande fastigheter.

Med hänsyn härtill och till att åtgärd kan avse samfällighet utan att fastighets enskilda mark berörs har utredningen funnit det praktiskt att registreringstekniskt behandla samfällighet på liknande sätt som fastighet. Därav följer att samfällighet bör redovisas med uppgifter om dess läge och omfattning på likartat sätt som ovan angivits för fastighet. Uppgift om fastighets läge och omfattning i vad den avser samfällt mark (eller samfällt fiske) redovisas således genom hänvisning till beteckningen för viss samfällighet. I anslutning till dennas beteckning kan delägande fastigheter med sina andelar förtecknas.

Med hänsyn till att rätten till fiske ofta är skild från rätten till vattenområde framkommer ett behov av att ur registret direkt kunna utläsa de fall då så är förhållandet samt uppgift om de enskilda fiskeområden som ingår i fastigheten. Enskilt fiskeområde bör därvid behandlas på likartat sätt som fastighetsområde och samfällt fiske på likartat sätt som samfällt område i övrigt, dock naturligtvis med särskild markering att det är fråga om fiske.

Privaträttsliga förfoganden och begränsningar

Fastighetsregisterutredningen har sökt belysa behovet av en samlad och enhetlig redovisning av uppgifter angående rättigheter och belastningar i fastighet och vill i detta hänseende hänvisa till 2, 5 och 6 kap.

I 6 kap. har vidare föreslagits att fastighetsregister och fastighetsbok skall i tekniskt avseende sammanföras till ett grundregister bestående av t. ex. fastighetsregister, lagfartsregister, tomträttsregister och inteckningsregister. Där har

också framhållits att en samlad redovisning av ifrågavarande rättsförhållanden inte skulle vara möjlig att åstadkomma utan ett sådant sammanförande.

Vid avgränsningen av vilka rättsförhållanden som bör bli föremål för redovisning i ett tänkt grundregister synes de skilda registerdelarnas funktioner få bli avgörande. Härvid torde få uppmärksammas att fastighetsbokens nuvarande och i förslaget till jordabalk reglerade grundfunktion är att innehålla en publicering av rättsförhållanden till skydd för rättighets bestånd vid överlåtelse av fastighet ävensom att skapa en företrädesordning mellan inskrivna rättsförhållanden i fastighetsboken har också utanför denna funktion kommit att inflyta anteckningar om andra rättsförhållanden. Motivet är ett publiceringsintresse, närmast till skydd för enskilda. Självfallet blir fastighetsboken med en sådan redovisning av inskryningar och anteckningar av stor betydelse jämväl i offentlig verksamhet av olika slag.

Av fastighetsregistrets funktioner att tjäna som informationskälla för rationell samhällsverksamhet och att innehålla en publicering av rättsförhållanden måste den förre klart betecknas som grundfunktion i det avseendet att publiceringsintresset inte torde böra föranleda en mera vidsträckt redovisning än som betingas av det direkta samhällsintresset. Omfattningen av en publicering av rättsförhållanden synes sålunda bli beroende av fastighetsregistrets användningsområde i samhällsbyggandet. Härvid påverkas behovet av redovisning av den ställning och den form av skydd som rättighetshavare enligt lagstiftning ges vid olika slag av samhällsåtgärder. På grund härav synes det inte kunna bli tal om att i officiell redovisning ta in uppgifter t. ex. om nyttjanderätt grundad på privat rättshandling, i den mån detta inte föranleds av ansökan om in-

skrivning i inteckningsregister. En annan lösning skulle dessutom omöjliggöras i brist på kännedom om rättigheterna.

Mera konkret synes följande principer böra vara vägledande. Sådan rätt att nyttja annans fastighet som gäller redan på grund av lagföreskrift kan det inte komma i fråga att redovisa. Exempel härpå är rätt att ha brygga vid egen strand men på annans vattenområde (1 kap. 3 § vattenlagen), rätt att efter strandens förskjutning nyttja uppgrundad mark (1 kap. 7 § i det till lagrådet remitterade förslaget till jordabalk), rätt att använda väg inom byggnadsplan (112 § byggnadslagen).

Samtliga av domstol eller vid för rättning tillskapade rättigheter i fastighet till förmån för annan fastighet eller för person bör i princip redovisas i grundregister. Här kommer huvudsakligen i fråga servitut och servitutsliknande rättigheter, tillskapade enligt expropriationslagen, vattenlagen, fastighetsbildningslagstiftningen, byggnadslagen, lagen om enskilda vägar, förslaget till lag om gemensamma anläggningar, lagen om ägofred, lagen om husbehovsvattenledningar, lagen om elektriska starkströmsledningar och gruvlagen. De ojämförligt flesta rättigheter av detta slag tillkommer enligt fastighetsbildningslagstiftningen och lagen om enskilda vägar. — Nyttjanderätt tillskapad av domstol står i nu förevarande avseende nära servitutet, enär belastningen ofta är av samma slag som föranleds av servitut och tidsbegränsande regler inte finns. Inte alltid torde sägas ut i dom huruvida servitut eller nyttjanderätt tillskapas. Nyttjanderätt som officialrätt synes därför böra redovisas.

Vid jordpolitisk eller planpolitisk prövning är i allmänhet förmånen av rättighet som gäller för fastighet av lika stort intresse som belastningen i

fastighet. Vid samhällsätgärd som berör härskande fastighet är det därför av väsentlig betydelse att rättigheten är redovisad i anslutning till denna fastighet. I annat fall finns risk för att den förbises.

Servitut som tillkommit genom privat rättshandling är ur jordpolitisk och planpolitisk synpunkt av lika stort intresse som officialservitut. Även dessa bör därför redovisas i anslutning till härskande och tjänande fastigheter. Av naturliga skäl begränsas denna redovisning till servitut som inskrivits. Särskilda överväganden synes dock böra göras i fråga om servitut som utan inskrivning gäller mot ny ägare, dvs. servitut som tillkommit före 1876 ävensom vissa skogsservitut.

Att rättsförhållanden skall redovisas i grundregister i minst den utsträckning som föranleds av bestämmelserna i inteckningsförordningen (nya jordabalken) är självfallet.

Av stort intresse i samhällsbyggandet är den rättsliga gemenskap som kan tillskapas mellan fastigheter. I fråga om behovet av en enhetlig redovisning av dessa synes det vara tillräckligt att hänvisa till erfarenheterna med nuvarande system. Här avses företagsamfälligheter enligt lagen om enskilda vägar och vattenlagen, förslaget till lag om gemensamhetsanläggningar och förslaget till jordabalk, vidare gemensam förvaltning enligt bysamfällighetslagen, fiskevårdsområde och jaktvårdsområde.

Redovisning i grundregister av vissa av de ovan angivna företelserna förutsätter att informationstillströmningen till registerföraren sker i vidare omfattning än vad nu är fallet.

Ett tekniskt sammanförande av fastighetsregister och fastighetsbok leder

till att frågan om gränsdragningen mellan vilka rättsförhållanden som skall tas upp i det ena eller andra registret enkelt kan lösas. Uppmärksammas bör därvid att med gemensam teknisk utrustning informationer kan föras över mellan registren utan manuell insats. Om en företeelse som fullständigt redovisas i det ena registret kan en kortfattad anteckning ske i det andra, om detta skulle vara erforderligt för att skapa enhetlighet och lättillgänglighet. Informationer kan också på samma sätt föras över från en fastighet i ett register till en annan fastighet i det andra.

Något slutligt förslag i nu förevarande gränsdragningsfråga synes på nuvarande stadium i inskrivningskommitténs och fastighetsregisterutredningens arbete inte böra avgis. Som arbetshypotes kan emellertid tänkas följande.

Samtliga officialrättigheter redovisas i fastighetsregister och samtliga enligt in-teckningsförordningen (jordabalken) inskrivna rättsförhållanden i in-teckningsregister. Främst i fråga om servitut skulle emellertid därmed uppkomma en ofullständighet och splittring som både för myndigheter och enskilda skulle försvåra ett rationellt informationsinhämtande. Självfallet måste en publicering av privaträttigheterna ske i in-teckningsregistret för att detta skall kunna ge en samlad företrädesordning. En sådan bör alltså komma till stånd i samma utsträckning som sker f. n. För att få en samlad redovisning av samtliga servitut i andra sammanhang kan emellertid i fastighetsregistret införas en kortfattad anteckning om inskrivna servitut med hänvisning till plats i in-teckningsregistret eller till in-skrivningsdag. Sådan anteckning bör då i fastighetsregistret ske både vid härskande och tjänande fastighet.

I fråga om urval av informationer ur grundhandling att införas i fastighetsregister (i andra fall än såvittt angår inskrivna rättigheter) synes ambitionerna inte böra f. n. ställas för högt. En fullständig redovisning av t. ex. en servitutsåtgärd skulle i normalfallet bli synnerligen utrymmeskrävande och skulle sannolikt dra kostnader som inte skulle uppvägas av fördelarna i fråga om rationalitet i arbetet. Fastighetsregisterutredningen vill därför förorda att i fastighetsregistret införas en kortfattad beskrivning av servitutets art (t. ex. väg, skogsfång, byggnad etc.), uppgift om det rör sig om förmån eller last (vid härskande resp. tjänande fastighet) ävensom uppgift om tillkomst-åtgärd. Skulle servitutet därefter ha blivit föremål för ytterligare åtgärder (t. ex. upphörande, flyttning) kan anledning finnas att anteckna endast uppgift om dessa. Uppgift om tillkomst-åtgärden skall självfallet återfinnas i akten rörande ändringsåtgärden.

Såsom framgår av vad nu sagts kan enligt utredningens mening finnas anledning att tillämpa olika principer beträffande fullständigheten av åtgärdsredovisningarna. I fråga om fastighetsindelningen föreslås denna bli fullständig och införd uppgift om åtgärd står alltid kvar.

Här bör upprepas att nu angivna redovisning av rättsförhållanden inte kan införas i ett nytt fastighetsregister redan vid omläggningen. Bestämmelser om sådan redovisning torde få omedelbart tillämpas endast på rättsförhållanden som konstitueras därefter eller som redan nu återfinns i fastighetsregistret. Ett fullständigande beträffande andra, redan förefintliga företeelser får ske så småningom i anslutning till under hand företagna utredningar och efter avisering från in-teckningsregister.

Viss redovisning av nu ifrågavarande rättsförhållanden kan komma att ske enbart på registerkarta. Detta spørsmål diskuteras i ett följande kapitel.

Offentlighetsrättsliga förfoganderättsbegränsningar och prestationsförpliktelser

Behovet av en samlad, enhetlig redovisning av myndigheternas beslut angående tillåten markanvändning med stöd av olika lagar är sedan länge klart dokumenterat. Behovet stegras med takten i samhällets utveckling.

Viss redovisning av de markanvändningsreglerande myndighetsbesluten sker nu i det skrivna fastighetsregistret, i såväl stadsregistret som jordregistret. Vidare har i stor utsträckning särskilda förteckningar upprättats i anslutning till fastighetsregistren.

År 1957 infördes i lantmäteriinstruktionen stadganden om förande av s. k. fastighetskarta och bestämmelsekarta. På den senare skulle tas upp innehållet i beslut som nu avses. I instruktionen återfanns också regler som innebar skyldighet för överlantmätare att tillhandagå länets övriga myndigheter med uppgifter från angivna kartor. I stadsregistret skall enligt föreskrifter ske viss, delvis detaljerad redovisning av byggnadsreglerande planer. I flera stadregisterområden har vidare lagts upp kartor i överensstämmelse med nyssnämnda bestämmelser i lantmäteriinstruktionen, vilka vid sedermera företagen ändring fått en mera allmän formulering.

Erfarenheterna av den redovisning av myndighetsbeslut som sålunda förefinns måste betecknas som goda.

Efter angivna ställningstagande från statsmakterna och med de gjorda erfarenheterna saknas anledning att tillgodose föreliggande behov av informationsredovisning på något helt avvikande sätt.

I fråga om informationsmängden torde få framhållas att de goda erfarenheterna pekar mot att redovisningen bör göras fullständig. I fastighetsregistret synes sålunda böra införas samtliga byggnads- och markanvändningsreglerande och därmed jämförbara beslut av myndighet. Förfoganderättsbegränsningar som gäller generellt redan på grund av föreskrift i lag eller annan författning saknas ju anledning att redovisa.

Av särskilt intresse är planer, byggnadsförbud o. d. enligt byggnads- och naturvårdslagstiftningarna. Härtill kommer lagstiftningarna om fornminnen och byggnadsminnen. I särskild ordning meddelade beslut för viss fastighet beträffande användning av mark för skogsbruk är på samma sätt av intresse.

Fastighetsregistret synes i lämplig omfattning böra kompletteras med planer och utredningar som inte fått den officiella karaktär att de resulterat i ett formellt myndighetsbeslut. I detta avseende torde en tämligen stor handlingsfrihet få ges för att ge möjlighet att ansluta redovisningen till det lokala behovet. Vissa riktlinjer synes dock böra dras upp.

Fastighets ägare och dennes adress

Utredningen har tidigare (5 kap.) belyst behovet av information om fastighetsägare och dessas adresser i anslutning till användningen av fastighetsregistret. Den arbetsmängd som nu läggs ned på att införskaffa uppgifter därom i samhällsbyggnadsarbetet, särskilt fastighetsbildningsverksamheten, är alltför stor i förhållande till de resurser som kan och bör avdelas för ändamålet. Ett undanröjande av dessa brister är i hög grad påkallat. Med utnyttjande av ett tekniskt avancerat och enhetligt system vid förande av fastighetsregister, fastighetsböcker (med bl. a. uppgifter om lagfarna ägare) och redovisningen i anslut-

ning till folkbokföringen (med bl. a. uppgifter om fastighetsägare och deras adresser) kan detta ske enkelt, väsentligen utan manuell arbetsinsats. Rationaliseringsvinsten av att ta till vara denna möjlighet synes inte böra gå förlorad.

Hur detta skall åstadkommas synes vara ett enkelt problem, där olika alternativ kan tänkas. Vid ett tekniskt sammanförande av fastighetsregister och fastighetsbok till ett grundregister kommer aviseringen av de informationer som insamlats av folkbokförings- och uppbördsväsendet angående ägare och deras adress att gå till grundregistret. Fördelningen av dessa informationer inom grundregistret kan ske på olika sätt. Med hänsyn till lagfartsregistrets särskilda funktioner i fråga om publicering av rättsförhållanden kan skäl finnas att införa uppgifterna i fastighetsregistret. För detta talar att uppgifterna om fastighetsägare i lagfartsregister respektive fastighetslängd inte alltid är överensstämmande.

Också andra synpunkter talar för en redovisning av ägare i fastighetsregistret. Inte sällan känner en registeranvändare fastighetens ägare men ej fastighetens beteckning. Utan uppgift om ägare i registret kan det i sådant fall bli svårt att komma fram till vilken fastighet som avses och därmed få ingång i registret.

Redovisning av församlingsindelning m. m.

Enligt utredningens förslag (8 kap.) skall fastighetsregistreringen anslutas till kommunindelningen så att en kommun — med undantag för korta intervall i samband med indelningsändringar — i princip skall bestå av ett enda registerområde. En kommuns aktuella omfattning kommer därför automatiskt att framgå av fastighetsregistret.

Med en enhetlig registerkarta över hela landet är det naturligt att på denna ta upp redovisning också av en kommuns indelning i församlingar och vissa administrativa enheter. En enhetlig redovisning därav saknas f. n. och detta åsamkar berörda organ punktinsatser vid alla de tillfällen då behov därav föreligger. Ett upptagande på registerkarta skulle förorsaka en mycket begränsad arbetsinsats. Nybildad fastighets hänförande till viss enhet skulle därvid kunna anges vid den avisering av uppgifter om sådan fastighet som ändock måste ske i överensstämmelse med vad nu är fallet.

Utredningen vill alltså föreslå att i fastighetsregister upptas redovisning av indelningen i församlingar, (i förekommande fall även kyrkobokföringsdistrikt), municipalsamhällen, valdistrikt och taxeringsdistrikt. På motsvarande sätt bör den officiella tätortsavgränsningen redovisas i fastighetsregistret.

Frågan om arkivering av redovisning av indelningar som inte är aktuella är av samma art som sådan arkivering över huvud vid fastighetsregistrering och behandlas inte här.

Övriga uppgifter

I det föregående har diskuterats ett fastighetsregisterinnehåll huvudsakligen av generell karaktär, utan variationer med hänsyn till fastighets belägenhet i tätort eller glesbygd eller till markanvändningen. Flertalet av de informationer som sålunda tänkts skola inflyta i ett framtida fastighetsregister är av rättslig karaktär, ehuru självfallet av genomgripande teknisk och ekonomisk betydelse. Vissa av uppgifterna saknar rättslig anknytning, t. ex. informationer om fastighets adress, förefintligheten av bebyggelse i den mån den är känd och lägeskoordinater. Vad sålunda föreslagits innebär en mera vidsträckt redovisning

än i nuvarande system. Detta möjliggöres därigenom att utredningen föreslår ett tekniskt avancerat system, varigenom en omfattande informationsmängd enkelt kan tas emot och lagras.

Utredningen är medveten om att, när nu tekniska redovisningshinder inte behöver möta, starka krav kommer att ställas på en redovisning av ytterligare informationer av skilda slag. Detta har beaktats av utredningen. Den uppbyggnad av ett nytt fastighetsregister, som utredningen föreslår i det följande, har nämligen gjorts inte minst i avsikt att åstadkomma en mycket hög grad av flexibilitet. Uppkommande krav, nu och i framtiden, bör således kunna tillgodoses.

Man kan förvänta att behovet av ytterligare informationer kommer att visa sig ha olika karaktär i skilda samhällstyper. I tätorterna är naturligtvis markens användning för bebyggelse och den förefintliga bebyggelsens karaktär i olika avseenden av särskilt intresse, i de stora tätorterna bl. a. för sanering av stadskärnorna. I glesbygden kommer markens användning för jordbruk och skogsbruk närmast i fråga, t. ex. såvitt gäller fördelning i olika ägoslag, indelningen i brukningsenheter osv.

Oberoende av skilda användningsändamål torde finnas anledning att i fastighetsregister uppta vissa av de informationer som inhämtas från fastighetsägare, t. ex. i samband med fastighetstaxering och bostadsräkning, eller som ger upplysning om myndigheternas beslut, t. ex. i fråga om taxeringsvärden. (Frågan i vilken mån sådan dubbelredovisning bör förekomma får avgöras i enlighet med de allmänna principer som måste uppställas med hänsyn till kostnad och rationalitet i arbetet.) På samma sätt kan det förhålla sig med köpeskillingsuppgifter på grund av fastighetsregistrets roll som upplysnings-

källa vid fastighetsvärdering. Vidare torde ofta krav komma att uppställas på redovisning av fastigheter i samma ägares hand.

Den yttre ramen för ett fastighetsregister blir självfallet beroende av att systemet grundar sig på principen att registret skall utgöra ett objektregister med fastigheter som objekt och att speciella syften med en informationsredovisning kan föranleda att ett särskilt system vid sidan av fastighetsregistret anordnas. Väsentligt blir därvid att samma tekniska system kommer till användning i det avseendet att en integration mellan registren blir möjlig. Vikt bör läggas därvid att grundregistret kan tekniskt samköras med statistikredovisning av olika slag, inte minst vid huvudorganet för statistik, statistiska centralbyrån, ävensom inom totalförsvaret.

Vad sålunda antyts om behovet av att variera innehållet i fastighetsregistret ingår som en del i det problem som behandlas i närmast följande avsnitt.

36 Innehållets anpassning till informationsbehovet

På grund av de snabba förändringarna i det moderna, progressiva samhället kan och bör alltför detaljerade principer för registerinnehållets totalram inte fastläsas. I den utsträckning visst innehåll bestämts bör vidare möjligheter föreligga till ändring av gällande bestämmelser. Den grundläggande frågan är därför att skapa ett registersystem med tillräckligt stor anpassningsförmåga till varierande och förändrade förhållanden.

Även med denna utgångspunkt — dvs. att ett nytt fastighetsregistersystem ges sådan flexibilitet — är det naturligtvis nödvändigt att vid övergången fastställa vilket innehåll registret f. n. skall ha eller kunna ha och att ange formerna

för hur detta innehåll skall redovisas. Spörsmålen har tidigare berörts i 6 kap. och i förevarande kapitel.

Av det sagda framgår att registret måste kunna ges varierande innehåll. Variationer bör därvid få uppträda därigenom att nya slag av informationer upptas i registret då detta på grund av förändrade förhållanden är lämpligt, dvs. en anpassning till tiden. Vidare krävs en variation med samhällstypen, dvs. så att vissa slag av informationer registreras med hänsyn till ett områdes karaktär (storstad eller annan tätort, stadscentrum eller ytterområde, glesbygd) eller att informationer lämnas om visst förhållande med olika grad av utförlighet inom sådana skilda områden. Slutligen fordras en anpassning av registerinnehållet till typer av fastighet, (t. ex. fastighet för bebyggelse, jordbruksfastighet).

Publiceringssynpunkterna och kraven på reda och standardisering för bearbetning av informationsinnehållet medför att variationsmöjligheterna måste begränsas. Utredningen har därför funnit det ändamålsenligt att uppdelat registerinnehållet i ett för hela landet enhetligt innehåll, oberoende av fastighetsläge och art (normalinnehåll) och ett med samhällstyp och fastighetsart varierande innehåll (tilläggsinnehåll). Med tilläggsinnehåll förstås då de uppgifter som det inte är obligatoriskt att redovisa. Dessa kan innefatta andra slag av informationer än normalinnehållet eller avse en fördjupning av redovisningen beträffande visst slag av informationer.

På grund av kravet på stadga i fastighetsregistreringen torde i författning böra regleras vad som utgör normalinnehåll. Om en förändring av normalinnehållet på grund av nya förhållanden befinns befogad bör i så fall detta ta sig i uttryck i författningsändring. En sådan ändring kan t. ex. innebära att

viss information som tidigare hänförts till tilläggsinnehållet fortsättningsvis skall vara obligatorisk. Så kan bli fallet om informationen i fråga befunnits ha mera generellt intresse.

Avgörande för vad som bör hänföras till normalinnehållet torde i första hand vara kostnads-, rationalitets- och publiceringssynpunkter. Beträffande publiceringssynpunkterna kan anföras att de är relevanta i huvudsak i fråga om de rättsliga informationerna. De ställer ringa krav på utförligheten av upplysningarna angående visst slag av information. Det viktiga torde härvidlag inte vara att registret lämnar en fullständig beskrivning av visst förhållande utan att registret gör användaren uppmärksam på detta och ger hänvisning till grundhandlingen. Rationalitets- och kostnadssynpunkterna inverkar beträffande information om såväl rättsliga som faktiska förhållanden. Den skillnaden kan dock i allmänhet anses föreligga att det beträffande rättsliga förhållanden oftast blir en fråga om utförligheten i beskrivningen, dvs. om den mängd informationer från grundhandlingen som skall registreras. Såvitt gäller faktiska förhållanden blir det normalt fråga både om förhållandet över huvud taget skall anmärkas i registret och då så skall ske om utförligheten.

Ovan under punkterna 34 och 35 har fastighetsregistrets innehåll beskrivits utan att frågan om fördelningen på normalinnehåll och tilläggsinnehåll behandlats. Utan att utredningen för egen del f. n. tar ställning skall nu normalinnehållets omfattning diskuteras. Därvid behandlas först frågan om vilka slag av informationer som bör ingå i de olika delarna och sedan vilken utförlighet som bör ifrågakomma.

Det torde vara uppenbart att i normalregistret bör ingå samtliga informatio-

ner som krävs för fastigheternas identifiering m. m. Med hänsyn till rationalitets- och publiceringsintressen bör också samtliga övriga rättsliga informationer ingå däri, dvs. redovisningen av åtgärder som berört fastigheten, andelar i samfälligheter, avskild mark, privaträttsliga förfoganden och begränsningar samt offentligrättsliga förfoganderättsbegränsningar och prestationsförpliktelser. Vad beträffar redovisningen av faktiska förhållanden synes till normalinnehållet böra hänföras uppgift om omfång och läge (innefattande även uppgift om lägeskoordinater och fastighets lägesadress), församlingstillhörighet och belägenhet inom tätort och kommunernas indelningar i vissa administrativa enheter. Vidare synes däri böra ingå uppgift om ägare och dennes adress.

Redovisningens utförlighet inom normalinnehållets ram synes inte böra varieras. Svårigheterna att entydigt ange i vilka fall en sådan variation skulle förekomma skulle nämligen bli alltför stora. Några olägenheter att låta en komplettering i fråga om utförligheten i redovisningen av viss företeelse eller egenskap ingå i tilläggsdelen torde inte behöva uppkomma.

Tilläggsdelen kan omfatta dels ytterligare upplysningar, som må lämnas om i normaldelen redan angivna förhållanden, dels andra slag av informationer. Omfattningen får bestämmas med hänsyn till vad som är av behovet påkallat på grund av områdets karaktär och fastighetens art.

Till tilläggsinnehållet synes, förutom ovan antydda kompletteringar av information av olika slag, böra hänföras samtliga andra slag av informationer som enligt de föregående avsnitten kan komma i fråga för redovisning i fastighetsregistret. Dessa har där upptagits i avsnittet om offentligrättsliga förfoganderättsbegränsningar (planutredning o. d. som

inte genom beslut av myndighet fått karaktär av officiell plan eller bestämmelse) och vidare antytts i avsnittet 35 om övriga uppgifter.

Omfattningen av tilläggsdelen och informationernas inordnande i registret torde med hänsyn till de starkt varierande förhållandena knappast kunna författningsregleras. Det synes få ankomma på lantmäteristyrelsen att besluta i sådana frågor. Om viss del av tilläggsinnehållet skall föras för skilda områden i landet, måste tillses att innehållet blir ordnat på ett enhetligt sätt. I annat fall skulle svårigheter uppkomma vid en sammanställning av registerinformationer över större områden eller hela riket.

Vad nu sagts om tilläggsdel avser naturligtvis det officiella fastighetsregistret. Skulle enskilt organ i enlighet med vad i 6 kap. sagts vilja använda sig av fastighetsregistret som stomme för egen informationsredovisning kan självfallet denna tilläggsdel anordnas på valfritt sätt. Självfallet kan det ligga i organets eget intresse att samråda med registermyndigheterna så att kollision inte skall behöva uppkomma vid ev. utvidgning av den officiella tilläggsdelen, som ju kan förmodas ha intresse även för det enskilda organet.

I fråga om innehållet enligt avsnitt 35 avser utredningen att i ett följande betänkande behandla omfattningen och redovisningen därav. Vissa antaganden blir dock utredningen tvungen att göra redan nu för att få en uppfattning om den totala informationsmängden i ett nytt fastighetsregister. Detta spörsmål behandlas i ett följande kapitel.

Vissa kommentarer anser sig utredningen böra göra till behandlingen i avsnitt 35. En redovisning av bebyggelsen både i tätorter och glesbygd kommer sannolikt att bli av väsentligt allmänt

intresse. I anslutning till koordinatregistringen torde läget av byggnader, som finns upptagna på det för koordinatläsningen tillgängliga kartmaterialet, komma att bli redovisat i normaldelen av fastighetsregistret. Denna redovisning blir en automatisk följd av tillämpning av koordinatmetoden sådan utredningen konstruerat den i hithörande delar (se 13 kap.). En redovisning av förefintligheten av befintlig bebyggelse med angivande av bebyggelsens art om denna framgår av kartan är sålunda ur teknisk registreringssynpunkt lätt att åstadkomma utan stora kostnader. Problemet ligger däri att något officiellt kartmaterial med angivande av den aktuella bebyggelsen inte finns.

Att på sikt åstadkomma en sådan redovisning på karta synes inte möta några oöverstigliga svårigheter. Den av kartverket bedrivna omdrevsfotograferingen i kombination med visst inventeringsarbete, ett rapportsystem varigenom byggnadsnämnd aviserar om nyuppförda och rivna byggnader samt visst uppgiftslämnande från försäkringsbolag och enskilda torde kunna ge ett för ändamålet tillfredsställande underlag för en officiell byggnadsredovisning. På grund av sambandet med fastighetsindelningen och koordinatsättningen av fastigheter torde redovisningen lämpligen kunna ske på registerkartan.

I tätorter, särskilt de större och i stadskärnorna, finns ofta behov av en omfattande redovisning av en mängd förhållanden som avser bebyggelsen vid sidan av den nyss berörda frågan om förefintligheten av bebyggelsen och dens art. Under förutsättning att dessa uppgifter tillhandahålls (i viss utsträckning framgår de av bostadsräkningarna) finns inte några svårigheter att ta upp dem i tilläggsdelen av fastighetsregistret. Mera specifika byggnadsredovisningar kan ske inofficiellt.

Såvitt angår redovisningen av ägoslagsfördelningen inom jordbruks- och skogsbruksfastighet verkställde 1954 års fastighetsbildningskommitté viss undersökning i form av en enkät till ett flertal myndigheter och andra organ. Enkätsvaren synes inte ge något entydigt svar på frågan om behovet av sådan redovisning och möjligheterna att åstadkomma den (t. ex. genom arealräkning på ekonomiska kartan, varvid svårigheten att ajourhålla nedläggningen av jordbruksjord är påtaglig) eller om vilka ägoslag som borde redovisas. I sistnämnda avseende synes dock uppfattningen peka mot ett begränsat antal. — I brist på officiellt införskaffade data brukar i stor utsträckning utnyttjas uppgifter som inflyter från fastighetsägarna till grund för fastighetstaxeringen. Några svårigheter att, vid utnyttjandet av ADB, låta avisera dessa, liksom taxeringsuppgifter, till fastighetsregistret utan egentlig manuell arbetsinsats, finns inte.

På samma sätt torde det förhålla sig med möjligheterna att till fastighetsregistret avisera taxeringsuppgifter angående skogstillgång.

Behovet av information om markanvändningen även för andra verksamheter än de areella näringsgrenarna torde på ett lämpligt sätt i väsentlig mån kunna tillgodoses genom en redovisning av tillgängliga data i anslutning till de koordinatsatta fastighetsområdena. Anslutning till fastighetsindelningen torde enkelt kunna erhållas med hjälp av fastighetskartan och eventuellt dessutom flygbilder.

4 *Registrets uppbyggnad i huvuddrag*

Redan med de principer som diskuteras i 8 kap. om ett enhetligt fastighetsregister för hela landet och ett enhetligt

fastighetsbeteckningssystem kommer frågan om fastighetsregistrets uppbyggnad i ett väsentligt förändrat läge i förhållande till vad som f. n. gäller. Härtill bidrar vad där sagts om att all mark i landet — ev. med förbehåll för allmänt vatten — skall ingå i fastigheter och som sådan redovisas i fastighetsregister. Härigenom skapas underlag för en registeruppbyggnad utan de påtagliga olägenheter som i nuvarande system är förknippade med den splittrade redovisningen, t. ex. i form av beteckningsbyten, bristande kontinuitet i redovisningen och stora arbetsinsatser vid den ofta förekommande övergången från en registertyp till en annan eller vid överflyttning av markredovisningen från en registerdel till annan och, efter planändring, inte sällan återförande till samma registerdel som tidigare.

De nya principerna om enhetligt register och beteckningssystem medför att redovisningen av ett markområde kan överflyttas från ett ställe i registret, dvs. från viss fastighet eller samfällighet, till ett annat, dvs. till annan fastighet eller samfällighet, endast då detta betingas av fullgoda skäl. Dessa kan vara av två slag. Antingen sker sådan redovisning på grundval av att fastighetsindelningen ändrats genom fastighetsbildning eller därmed jämförlig åtgärd. Eller också upptar registreringsmyndighet fråga om beteckningsbyte för en fastighet med hänsyn till ändamålsenlighet.

41 Registrets huvuddelar

De nuvarande fastighetsregisterformererna lämnar informationer i form av såväl skriven redovisning som redovisning på karta. Ursprungligen ingick emellertid inte någon kartredovisning i jordregistersystemet. Framställningen av ekonomiska kartan och erfarenheterna

från kombinationen av skrivet register och kartverk på stadsregistersidan samt från särskilda sammanställningskartor i anslutning till jordregistret motiverade dock att på sätt framgår av 4 kap. kartredovisning år 1957 föreskrevs även för jordregistersidan.

De goda erfarenheterna hängde uppenbarligen samman med det utmärkta sätt på vilket de båda redovisningsformerna kompletterar varandra, då det som i förevarande fall är fråga om redovisning av information om markområden och företeelser knutna till markområden. Redan tidigare i förevarande avdelning har i olika sammanhang konstaterats behovet av en anpassning av sättet för informationsredovisningen till de skilda slag av data som skall bli föremål för redovisning i fastighetsregister. I ett skrivet register är det möjligt att lämna relativt stor mängd informationer om varje fastighet, men vissa av fastighetens egenskaper, såsom dess form och läge i förhållande till närliggande fastigheter eller till annan områdesindelning, är antingen svåra att beskriva i ord eller skulle bli mycket omfattande i skriven form. På en karta måste å andra sidan informationen om varje område hållas kortfattad för att inte redovisningen skall bli hopgyttad eller kräva stor skala. Samtidigt kan enbart områdesindelning med identifikationsbeteckningar lämna en fullständig information om just de egenskaper som ovan lämnats som exempel på information som är svår att redovisa i skriven form.

En redovisning i kartform har stor betydelse också som ingång till ett skrivet register. Inte sällan saknar en registeranvändare kännedom om beteckningen på fastighet han önskar studera i registret. Detta gäller inte minst fackmannen vid utredning angående aktuell fastighetsindelning inom område som är

föremål för en fastighetsbildnings- eller annan planeringsåtgärd. Via kartans fastighetsindelning med identifikationsbeteckningar kan då ingång i det skrivna registret vinnas.

Kartan utgör alltså ett komplement till ett skrivet register. Omvänt kan naturligtvis ett skrivet register ses som ett komplement till en karta. Det skrivna registret med karthänvisning fungerar då som ingång till kartredovisningen och sammanknyter de kartredovisade informationerna med informationer i andra register som kan integreras med fastighetsregistret.

Av stor betydelse är också att en registerkarta ger möjlighet att på ett enkelt sätt sammanknyta det skrivna registrets informationer med informationer som lämnas i andra kartverk, t. ex. ekonomiska, topografiska eller geologiska kartverk, om ekonomiska förhållanden, naturförhållanden och tekniska anläggningar.

Det ovan i detta kapitel diskuterade registerinnehållet kan uppdelas i dels primärt fastighetsanknutna dels primärt områdesanknutna data. Med primärt fastighetsanknutna data avses här sådana som är beroende av fastighetsindelningen och vid ändringar i denna kan bli omformade, flyttade eller upphöra att gälla. Exempel på denna typ av data är uppgift om areal, äganderätt och avtals servitut. Med primärt områdesanknutna data avses här sådana som ligger orubbade av ändringar i fastighetsindelningen. Som exempel på denna typ av data kan nämnas planbestämmelser, byggnadsförbud, lokaliserade jorddelningsservitut och vägservitut enligt lagen om enskilda vägar. Redan av definitionerna på dessa båda typer av data framgår att primärt fastighetsanknutna data i första hand bör komma i fråga att redovisa i ett skrivet register medan de primärt områdesanknutna i första

hand bör redovisas på karta. Det framgår vidare att sambandet mellan fastighetsindelningen och därtill knutna data å ena sidan och primärt områdesanknutna data å andra sidan i princip endast kan erhållas ur en kartredovisning av de senare och fastighetsindelningen.

Ett fastighetsregister kan inte rationellt fylla sin uppgift utan att på sätt är fallet med nuvarande stadsregisterkarta och i stor utsträckning med fastighetskartan till jordregistret innehålla en redovisning av de områden som ingår i de skilda fastigheterna eller samfälligheterna. En sådan redovisning, som förutsätter registerkarta, är emellertid inte endast av stor betydelse för beskrivning av registrets redovisningsenheter utan tjänar samtidigt syftet att möjliggöra den av utredningen föreslagna numeriska lägesredovisningen av enheterna.

De goda erfarenheterna av kombinationen skreven redovisning och kartredovisning i nuvarande registersystem samt ovanstående allmänna synpunkter på kombinationen och på de båda delarna var för sig medför att anledning saknas att frånga principen om kartredovisning av fastighetsregisterinformationer. På grund härav bör ett fastighetsregister av katastrof typ byggas upp, bestående av skrivet register och kartverk. Det värdefulla samspelet mellan dessa skilda registerdelar bör på lämpligt sätt utvecklas.

I ett fastighetsregister bör naturligtvis det skrivna registret byggas upp med fastigheten som primär redovisningsenhet. Som nämnts ovan i avsnitt 35 bör av redovisningstekniska skäl även samfällighet behandlas som redovisningsenhet i registret.

I vissa fall är samfällighet med behållit sakrättsligt samband mellan

denna och de delägande fastigheterna upptagen i fastighetsregister som fastighet, eller också kan ett motsvarande sakrättsligt samband förekomma (t. ex. allmänningsskog i Norrland och Dalarna, häradsallmanning). Sådan enhet benämns här samfälld fastighet. Den skall självfallet redovisas på samma sätt som andra fastigheter. Anledning torde dock finnas att registrera även angivna sakrättsliga samband.

Liksom i nuvarande system måste redan på grund av behovet av en ändamålsenlig redovisning av generationsfrågor inte enbart bestående (s. k. levande) fastigheter vara upptagna i fastighetsregister, utan även i de fall en fastighet av en eller annan anledning blivit avförd ur registret erfordras att fastighetsbeteckningen kvarstår med vissa därtill knutna data. Enligt den nomenklatur fastighetsregisterutredningen använder sig av kan en fastighet avföras ur registret på den grund att fastigheten genom klyvning eller annan fastighetsbildningsåtgärd upphör att existera. Den blir då avregistrerad. Fastighet kan också avföras, om den med bibehållen identitet blir omregistrerad, dvs. får ny registerbeteckning. Oberoende av om fastighet är bestående eller avförd är den att behandla som redovisningsenhet. Vad nu sagts bör också i tillämpliga delar gälla samfällighet.

Med hänsyn till att informationen bör göras så lättillgänglig och överskådlig som möjligt bör strävan vara att samla all information om de primära redovisningsenheterna till ett kort, en post, ett upplägg eller dylikt.

Vid sidan av dessa primära redovisningsenheter bör informationer kunna knytas till grupper av fastigheter. Detta torde ur kostnadssynpunkt bli ofrånkomligt med hänsyn till den mindre omfattande ajourföring som anknytningen till en sådan grupp kan medföra.

Förändringar i fastighetsindelningen inom gruppen behöver nämligen inte leda till någon förändring av redovisningen såvitt angår gruppanknutna data. Ett annat skäl kan vara att det är svårt att exakt bedöma vilka fastigheter ett visst förhållande berör. Det kan i sådant fall vara betydligt enklare att avgöra att de berörda fastigheterna måste ingå i en viss grupp eller flera grupper av fastigheter och anknyta informationen till gruppen eller grupperna. Vidare kan gruppredovisning användas för sammanfattning av information, som också redovisas för de primära redovisningsenheterna, och därmed fungera som en i många fall praktisk ingång i registret.

Frågan om sådan gruppindelning behandlas närmare i 12 kap. Här kan dock nämnas att de grupper av fastigheter som i första hand åsyftas är de som ingår i fastighets identifikationsbeteckning, nämligen block, trakt, kommun och län. Men även andra grupper kan komma i fråga, t. ex. fastigheterna i en bebyggelseagglomeration.

Redovisningsenheter i det skrivna registret bör alltså vid sidan av de primära enheterna fastighet och samfällighet (levande eller avförd) vara block, trakt, kommun och län samt i undantagsfall speciella grupper av fastigheter.

Fortsättningsvis talar utredningen om kort som bärare av den information som redovisas för dessa enheter utan att nu slutligt ta ställning till om redovisningen skall ske på kort eller på annat sätt. Sålunda används den nomenklaturen att information knuten till fastighet samlas på fastighetskort. Information knuten till samfällighet tas upp på samfällighetskort. Dessa två korttyper benämns primärkort. Vid sidan av dessa finns gruppkort, som i analogi med ovanstående kallas läns-, kommun-, trakt och blockkort, samt samlingskort

varmed förstås bärare av information som knutits till annan samling av fastigheter än de nämnda grupperna.

Som sökbegrepp till och förbindelse-länk mellan informationerna på fastighets-, block-, trakt-, kommun- och läns-kort kan beteckningarna på respektive enhet användas.

Även för samfällighetskort bör beteckningen utgöra sökbegrepp. Förbindelsen mellan detta kort å ena sidan samt fastighetskort och blockkort å den andra erhålls genom dubbelriktade hänvisningar, dvs. anteckning om delägande fastigheter på samfällighetskortet resp. andel i samfälligheten på fastighetskortet. Förbindelsen från samfällighetskort med trakt-, kommun- och läns korten fås direkt via beteckningssystemet.

I den mån samlingskort kommer att behövas kan fastighetssamlingen åsättas sådan beteckning att denna i största möjliga utsträckning kan användas som förbindelse-länk med informationen på de andra korten. Detta innebär att samlingen åsätts en beteckning som helt överensstämmer med systemet för beteckning av fastighet ned till den minsta grupp som omfattar hela samlingen. Förbindelsen med denna och större grupper kan då erhållas via samlingens beteckning, medan förbindelsen med fastighet och mindre grupper får anordnas genom dubbelriktade hänvisningar mellan fastighetskorten och samlingskortet.

Vissa principer för utformningen av skrivet register och registerkarta behandlas i 11 och 12 kap.

42 Informationernas gruppering

I nuvarande fastighetsregister har en begränsad mängd informationer sin givna plats vid redovisning på blankett. En relativt stor del är samlad i en enda grupp och är i kronologisk följd utan hänsyn till logiskt samband införd

i en kolumn för anmärkningar eller särskilda anteckningar. Härigenom blir registret svårsläst med påföljd att inhämtande av informationer ur registret tar onödigt lång tid och att förbiseenden lätt kan förekomma. Ett nytt fastighetsregister torde böra innehålla fler slag av uppgifter än de nuvarande. För att undanröja nu föreliggande brister och beakta behovet av en sådan utökning av informationsmängden bör uppgifterna redovisas på ett systematiskt godtagbart sätt.

Innan frågan om uppbyggnad av en registerblankett tas upp till behandling (se härom 12 kap.) kommer här att, oberoende av blankettens utformning, behandlas frågan om en ändamålsenlig gruppering av informationerna. Av intresse är därvid inte bara de skilda gruppernas olika innehåll utan i minst lika hög grad dessa gruppers ordningsföljd.

Ett fastighetsregisters primära redovisningsenhet är som framhållits i avsnitt 41 fastigheten. Hit kan också räknas den samfälliga fastigheten och samfälligheten. Som framgår av samma avsnitt kan alla dessa vara bestående som s. k. levande enheter. De kan också vara avförda. I senare fallet kan detta innebära att enheten är avregistrerad och alltså inte längre finns eller att den, med bibehållen identitet, blivit omregistrerad dvs. fått ny beteckning. Den närmast följande diskussionen förs i allt väsentligt gemensamt för dessa olika enheter i skilda situationer.

En första grupp (1) uppgifter måste helt naturligt avse *enhetens beteckning*. Här avses enhetens registerbeteckning och tillhörighet till viss kommun och visst län, ävensom enhetens sifferbeteckning. Självfallet måste av denna grupp framgå vilket slag av enhet redovisningen gäller och huruvida enheten är levande eller avförd.

En andra grupp (2) torde, i de fall enheten förut haft annan beteckning och sålunda blivit *omregistrerad från* denna med bibehållen identitet, böra ange den tidigare beteckningen. Till samma grupp hör att vid den enhetsbeteckning som vid omregistrering blivit utbytt mot en ny och som sålunda avförts, skall antecknas att enheten *omregistrerats till* en ny beteckning. — Med detta hänger nära samman de fall att fastighet tillkommit ur annan eller andra fastigheter genom nybildningsåtgärd (delning, sammanläggning), varvid den eller de förutvarande fastigheternas beteckningar måste antecknas. Fastighets *ursprung* måste sålunda redovisas.

En tredje grupp (3) avser det fall att fastigheten blivit *avregistrerad*.

Förut har framhållits att, eftersom personer inte alltid vet beteckningen på fastighet (eller samhällighet) där de bor men att då denna ligger vid gata de normalt känner *enhetens adress*, denna senare skall redovisas. Denna uppgift har logiskt sin plats i anslutning till beteckningsfrågans redovisning och tas här upp i *en fjärde grupp* (4).

Av väsentligt intresse vid registeranvändningen är uppgifter om *enhets omfång och läge*. De sammanförs här i *en femte grupp* (5). Denna blir självfallet tämligen omfattande. Här bör redovisas såväl den till enheten hörande marken som fastighets enskilda fiskelott (dvs. i de fall fisket är en från rätten till vattenområdet skild rättighet som enskilt hör till viss fastighet). Såvitt gäller marken tas här upp de olika fastighetsområdenas eller samfällighetsområdenas nummer enligt på registerkartan satt beteckning, områdenas namn och totalareal med fördelning på land och vatten, ävensom områdes lägeskoordinater och uppgift om register-

kartblad, där område återfinns. Vidare bör här anges enhets församlingstillhörighet eller, om delar av enheten ligger i skilda församlingar, de olika områdenas församlingstillhörighet. Hör vatten till område utan att vara arealredovisat i grundhandlingen kan detta antecknas med en kod (t. ex. V). Enskild fiskelott kan redovisas med totalarealen angiven, vare sig den består av rätt till fiske i ett eller flera områden.

Med föregående grupp hänger nära samman fastighets *andel i samfälligheter* (även fiskesamfälligheter). Uppgift därom med angivande av samfälligheternas beteckningar bör tas upp i *en sjätte grupp* (6). Här kan också, i varje fall t. v., antecknas fastighets mantal.

Den sjunde gruppen (7) kan avse anteckning om *delägande fastigheter* dvs. vilka fastigheter, som äger del i den redovisade samfälligheten, med angivande av delaktigheten.

Därefter synes böra komma uppgifter om samtliga de *åtgärder* som äger eller ägt betydelse för enhets omfattning. Dessa, som bildar *en åttonde grupp* (8), kan avse enhetens tillkomst och förändringar genom fastighetsreglerande åtgärd ävensom fastighetsbestämning. Här bör anges år och dag, som redan är antecknade i nuvarande register (i förekommande fall dag för förrättnings avslutande, fastställelse eller lagakraftvinnande), i framtiden dag för åtgärdens registrering. Vidare bör hänvisning ske till arkivakt samt antecknas vilket fastighetsområde som berörts av åtgärden. Sistnämnda anteckning kan vara ett motiv utom andra för ordningen emellan femte och åttonde grupperna.

I *en nionde grupp* (9) bör redovisas *avskild mark*, dvs. de fastigheter (delar av fastigheter) som genom avstyckning och därmed jämförliga områdesavskiljande åtgärder skilts från enheten. Des-

sa åtgärder som uppenbarligen kan ha betydelse för stamfastighets eller samfällighets omfattning är inte avsedda att tas upp under åttonde gruppen. Motiv är skilda behov i fråga om vilka informationer, som skall redovisas, och överensstämmelse med gällande system, som i detta avseende fungerat tillfredsställande.

Sedan fastighetsindelningsfrågor sålunda behandlats bör i *en tionde grupp* (10) upptas uppgifter om *servitut m. m.* Här avses dels servitut, vilka ju är ojämförligt vanligast, och dels de nyttjanderätter och sammanslutningar av olika slag mellan fastigheter som enligt vad tidigare sagts kan komma att redovisas i fastighetsregister. Beträffande rättigheter som gäller till förmån för fastighet antecknas uppgift om förmånen vid härskande fastighet och om lasten vid tjänande. Utom rättsförhållandets art antecknas den senaste åtgärd som avsett rättsförhållandet med uppgift om år och dag (jfr åttonde gruppen) samt akthänvisning, vidare uppgift om vilket enhetsområde (fastighetsområde, samfällighetsområde) som berörs.

De offentlighetsrättsliga *bestämmelserna* bör komma närmast därefter i *en elfte grupp* (11) samt i *en tolfte grupp* (12) *speciella upplysningar* av rättslig karaktär (jfr avsnitt 35).

En trettonde grupp (13) kan avse uppgift om fastighetens *ägare* samt ägarens *adress*.

I *en fjortonde grupp* (14) kan lämnas plats för *anmärkningar*. Med den differentiering av informationerna som skett enligt vad nu visats torde i denna grupp behöva tas upp endast ett fåtal uppgifter. Skulle så inte bli fallet enligt kommande erfarenheter, kan finnas anledning att införa en eller flera ytterligare grupper med sina speciella informationer.

Anmärkas bör att samtliga angivna grupper aldrig kan förekomma vid en och samma enhet. Följande sammanställning kan visa tänkbara möjligheter:

levande fastighet grupperna 1, 2, 4—6, 8—14,

levande samfällad fastighet grupperna 1, 2, 4—14,

levande samfällighet grupperna 1, 2, 4, 5, 7—12, 14,

avförd omregistrerad fastighet grupperna 1, 2, 14 (övriga informationer flyttas till den nya beteckningen),

avförd avregistrerad fastighet grupperna 1—3, 8, 9, 14,

avförd omregistrerad samfällighet grupperna 1, 2, 14,

avförd avregistrerad samfällighet grupperna 1—3, 8, 9, 14.

För vissa specialfall antecknas följande. I fråga om *levande* s. k. andelsfastighet kan informationer införas under grupperna 1, 2, 6, 8—10, 14. För *levande fiskefastighet* kan föranledas anteckningar i grupperna 1, 2, 5 (endast i fråga om fiskelott), 6, 8—14.

Grupperna kan sammanföras i huvudgrupper till grund för ett snabbare informationsinhämtande (se 12 kap.). Sålunda kan sammanföras:

grupperna 1—4 (beteckningsfrågor),
grupperna 5—7 (fastighetsindelningens beskaffenhet),

grupperna 8 och 9 (åtgärder av betydelse för enhets omfattning),

grupperna 10—12 (privaträttsliga och offentlighetsrättsliga förfoganden o. d.),

grupperna 13 och 14 (övriga informationer).

Den nu lämnade beskrivningen av informationernas gruppering avser registrets normalinnehåll. Tilläggsdelen kan antingen omfatta kompletterande informationer angående en egenskap eller företeelse, som finns upptagen i

normaldelen, eller avse ett annat förhållande. I förra fallet kan möjlighet finnas att ta upp informationer inom ramen för någon av de angivna grupperna. I båda fallen kan redovisningen ske efter dessa grupper. Härvid tillkommer alltså nya grupper. Som förut anförts synes det böra ankomma på lantmäteristyrelsen att handha beslutanderätten i sådana registreringsfrågor. I nuvarande skede saknas anled-

ning att söka gruppera informationer av detta slag.

Fastighetsregisterutredningen vill betona att hela det nu upptagna problemkomplexet inte kan slutbehandlas i förevarande principbetänkande. Framställningen kan ses som ett försök att visa möjlig gruppering. Sannolikt kommer synpunkter från skilda håll att kunna föranleda en omarbetning.

Förklarande text som är mycket svår att läsa och som inte är relevant för denna översikt.

Förklarande text som är mycket svår att läsa och som inte är relevant för denna översikt.

Förklarande text som är mycket svår att läsa och som inte är relevant för denna översikt.

Förklarande text som är mycket svår att läsa och som inte är relevant för denna översikt.

Förklarande text som är mycket svår att läsa och som inte är relevant för denna översikt.

Förklarande text som är mycket svår att läsa och som inte är relevant för denna översikt.

KAPITEL 10

Allmänna tekniska synpunkter på fastighetsregistersystemet

I 5 kap. har utredningen diskuterat utformningen av samhällsbyggandets informationssystem och i princip konstaterat att avancerade tekniska hjälpmedel är nödvändiga för registervärden. Vidare har anförts att ADB-utrustning är det hjälpmedel som vid betraktande av systemet som helhet generellt borde komma att användas för de däri ingående registren. I 6 kap. har utredningen behandlat fastighetsredovisningens inordnande i nämnda informationssystem och konstaterat att fastighetsredovisningen måste inordnas i systemet om inte för samhället väsentliga informationer ska bli isolerade. En sådan isolering av väsentlig information skulle nämligen få negativ inverkan inte bara vid nyttjande av information om fastigheter utan även vid nyttjande av huvudparten av den övriga information som krävs för samhällsbyggandet.

Användandet av avancerade tekniska hjälpmedel har som tidigare nämnts också inletts inom systemet genom utnyttjandet av ADB för folkbokföring och uppbörd och därmed också för fastighetsredovisningen. Samma är förhållandet med företagsregistret. Utredning härom är också startad för den fastighetsredovisning som sker inom inskrivningsväsendet. Förutsättningarna för en teknisk modernisering snarast möjligt av fastighetsregistreringen är således synnerligen goda. En sådan förbättring ökar värdet av den reform som genomförs inom fastighetsredovisning-

en för folkbokföring och uppbörd och förenklar reformen av fastighetsredovisningen inom inskrivningsväsendet vare sig dessa åtgärder kan samordnas tidsmässigt eller ej.

Av 8 kap. framgår vidare att en övergång till ett enhetligt system för fastighetsregistreringen är oundgänglig om registret skall kunna fungera rationellt och av 9 kap. att en revision av innehållet är lämplig av samma skäl. Effekten av dessa reformer blir emellertid begränsad om inte rationella tekniska hjälpmedel samtidigt kommer till användning.

Utredningen skall i det följande bygga ut diskussionen genom en närmare analys av olika hjälpmedels lämplighet för fastighetsregistreringen. Inledningsvis skall då kort behandlas vilka krav som bör ställas på hjälpmedlen för fastighetsregistrering. Därefter berörs vissa grundläggande principer för rationalisering som också bör beaktas vid fastighetsregisterreformen. Dessa principer appliceras på registersystem av tre olika typer: manuellt fört register, hålkortsregister och ADB-register. Systemen jämförs med avseende på deras möjligheter att uppfylla de ställda kraven.

1 Utgångspunkter för bedömning av hjälpmedlens lämplighet

Fastighetsregisterdata utnyttjas i stor utsträckning tillsammans med annan information. Fastighetsregistret fungerar

också som basregister för såväl officiell som annan fastighetsredovisning. Vidare används fastigheter i betydande utsträckning för lägesangivning i skilda sammanhang. Särskild hänsyn bör därför tas till integreringsmöjligheterna vid bedömningen av de tekniska hjälpmedlen.

Fastighetsregistrets informationer är i betydande utsträckning av rättslig art. Redan därav framträder kravet på säkerhet i registreringen och därmed också beträffande hjälpmedlen med stor skärpa. Visserligen kan mot detta framhållas att fastighetsregistrets egna rättsverkningar föreslås bli tämligen begränsade. Men registrets innehåll torde likväl komma att i stor utsträckning direkt utnyttjas vid utredningar beträffande rättsliga förhållanden. Att uppgifterna ej kan förvanskas eller borttappas är därför ett primärt krav på hjälpmedlen.

Arbetet med informationsinhämtning ur fastighetsregistret är ofta av sådan art att man inte på förhand kan avgöra vilka data som erfordras, utan granskningen av inhämtade data ger ofta anledning till vidgat informationsinhämtande. För att arbetet under sådana omständigheter skall löpa smidigt ställs stora krav på lättillgänglighet och snabbhet.

Utnyttjandet av informationerna blir emellertid likväl tidsödande om de inte kan framställas samlat och överskådligt. De tekniska hjälpmedlen måste alltså medge att registerinnehållet framställs på sådant sätt.

En snabb intern teknisk hantering måste emellertid kombineras med en snabb och tillförlitlig förmedling av informationer till registeranvändaren. Hela processen från den tidpunkt då grundhandlingen är fullgånngen till den tidpunkt uppgifterna inlemmas i sin praktiska funktion hos registeranvändaren bör göras kort. Kan samtidigt in-

formationerna beredas så att de bättre passar i sin nya funktion är detta givetvis en fördel.

Fastighetsregistrets innehåll måste byggas upp successivt. Nya slag av informationer kan vidare komma att hänföras till innehållet. De tekniska hjälpmedlen måste vara lämpade för denna utveckling och således vara flexibla.

Den tekniska utvecklingen som sådan måste också tillmätas betydelse. Att inte beakta tendenserna i denna vore att onödigt riskera en snar revision av hela systemet med de betydande arbetsinsatser och kostnader detta medför.

Registrets omfattning är stor. Med hänsyn härtill måste kravet på en utrymmessnål redovisning av informationerna uppställas. Den tekniska utrustningen bör alltså medge en kompakt redovisning.

Alla ovannämnda krav uppfylls i mindre eller större utsträckning av olika alternativ. Med en effektivare utrustning följer emellertid normalt högre kostnader. Dessa kan uppträda i form av ökade anskaffnings- eller driftskostnader. Effektivitetökningen vid registerhanteringen både internt men särskilt också i de verksamheter som registret betjänar måste därför ställas i relation till den kostnadsökning som kan ligga bl. a. på de tekniska hjälpmedlen. Anskaffnings- och driftskostnadsökningarna bör därför vara låga i förhållande till de effektivitetshöjningar de möjliggör.

2 Allmänt om rationaliseringsåtgärder vid registrering

Inom alla områden med ökande aktivitet uppkommer förr eller senare behov av förbättrade arbetsmetoder och kostnadssänkande åtgärder. Inom industrin framtvängades på grund av den tekniska

utvecklingen och konkurrensen effektiva rationaliseringsåtgärder redan tidigt. På kontorssidan har rationalisering blivit föremål för mera allmänt intresse först under de senaste årtiondena. Bland de faktorer som medverkat härtill kan nämnas kraftigt ökade personalkostnader samt behov av långsiktplanering, organisationsplanering och metoder för arbetsförenkling. Den fortgående mekaniseringen av kontorsrutiner och i synnerhet den snabba utvecklingen av ADB-hjälpmiddel har vidare skapat nya förutsättningar för rationaliseringen. De nya hjälpmedlen erbjuder ökade möjligheter till bl. a. integrering av större delar av den administrativa verksamheten. Detta har medfört en förskjutning från strävan efter arbetsförenkling inom ramen för bestående metoder mot nya systematiserade former för kontorsarbete och administration.

För att åstadkomma den önskade effekten av rationaliseringsåtgärderna måste emellertid samordning ske mellan manuell och maskinell arbetsfunktioner. Vissa grundläggande åtgärder som underlättar denna samordning skall något beröras.

Standardisering av arbetsfunktioner och hjälpmedel är de åtgärder som man i första hand har att genomföra. Blanketter, formulär och övrigt tryck bör sålunda förenklas och ges enhetlig utformning. Vid ett så stort system som fastighetsregistret måste vidare p. g. a. den nödvändiga decentraliseringen av arbetet särskilt uppmärksammas att samordning sker mellan skilda registerområden i vad avser metoder och blanketterföring. Medan i ett manuellt fört register, t. ex. lokalt utformade hjälpregister kan få förekomma, är sådana definitivt olämpliga i ett mera automatiserat system. Risken är nämligen stor att dessa lokala hjälpregister efter hand övertar vissa funktioner från huvudre-

gistret, som då ej kan hållas komplett i önskvärd utsträckning. Med den ökade integration som kommer att krävas dels mellan fastighetsregister för olika områden, dels mellan dessa och andra register, är det också helt nödvändigt att all information redovisas på enhetligt sätt.

Förutom standardisering av arbetsmetoderna för t. ex. registrets förande, kopiering, distribution har man vidare att försöka förenkla rutinerna och att minska arbetsvolymen, eventuellt genom ändring av externa faktorer. Viktiga åtgärder är bland annat att undersöka om varje arbetsmoment verkligen är nödvändigt eller om dubbling eller överlappning av arbetet förekommer. Ibland kan förekomma onödiga register, blanketter och rapporter. Det kan vidare befinnas önskvärt att modifiera organisationsstrukturen t. ex. för att arbetsmängden skall kunna fördelas så att köproblem dvs. »flaskhalsar» undviks.

En allmän tendens är att vid planering av ett nytt system sätta kvalitetskraven mycket högt. Ofta är dessa krav nödvändiga endast för vissa delar av systemet och medför i många fall en avsevärd fördyring av verksamheten om ej kraven bedöms restriktivt. Vissa kontroller behövs givetvis men ofta kan antalet reduceras utan att kraven på säkerhet eftersätts.

Såsom framgår av 4 kap. är den nuvarande tekniska utformningen av fastighetsregistren behäftad med stora brister med hänsyn till nutida rationalitetskrav. Sålunda är den formella standardiseringen av olika slag av primärmaterial mycket ofullständig med tanke på registreringsåtgärdernas underlättande. Vidare är formulär och blanketter illa lämpade för maskinskrift och maskinell reproduktion förutom att de är olämpligt uppställda och till stor del består av oskrivet utrymme och därför upptar

stor förvaringsplats. Övergång till enhetlig blankettstorlek, ändamålsenlig disponering av blankettutrymmet och standardisering av innehållet torde medföra avsevärda förbättringar i berörda avseenden. Hur förvaring av materialet lämpligast skall ske och i vilken utsträckning blanketter skall användas för redovisning av registrets innehåll är i hög grad en fråga om vilken teknisk utformning systemet skall få. Som framgår i ett följande avsnitt kan användning av elektroniska och fotografiska hjälpmedel medge helt nya lösningar. För vissa registeranvändningar och vid ajourföring är emellertid blanketter ofrånkomliga, varför deras utformning och förande får stor betydelse.

Den information som skall registreras kan i allmänhet ges en enkel och enhetlig form. För att undvika dubbelarbete och minska felriskerna bör den emellertid också komma registerföraren tillhanda på ett sådant sätt att särskild beredning före registreringen kan undvikas. Vissa av de förrättningsakter, beslut och handlingar som bildar grund för registreringsuppgifterna är i någon mån disponerade så att de relevanta uppgifterna ganska snabbt kan återfinnas på bestämda ställen i akten. Ofta måste dock även uppgifter sökas på en karta eller i särskilda beskrivningar. Detta medför att i många fall kvalificerad personal måste bearbeta informationen och ge anvisningar för registreringen. Större delen av detta dubbelarbete torde kunna undvikas, om akten eller handlingen redan vid tillkomsten sammanfattas på ett för registreringen ändamålsenligt sätt. I synnerhet vid användning av maskinella registreringsmetoder är det av stor betydelse för kostnader, tidsåtgång och felfrekvens att kontroll kan ske på ett enkelt sätt och att grunddata kan registreras med ett minimum av manuell arbetsinsats.

3 Tekniska hjälpmedel för omläggning till ett nytt system

Uppbyggnaden av ett nytt fastighetsregister innebär oberoende av det nya systemets natur en omskrivning av de gamla registren. Detta omfattande arbete kompliceras av att övervägande antalet uppgifter i grundmaterialet måste bli föremål för beredning i någon form innan omskrivning kan ske. Denna beredning består i enkla fall i att ge anvisningar för standardisering av text och definitioner av rubriker under vilka uppgifterna skall stå. I andra fall erfordras utredning och mera detaljerade anvisningar, t. ex. då hänvisning förekommer till fortsättningsrum, litterärbeteckningar, särskilda förteckningar och liknande. Förberedelser av dessa slag kräver i regel insatser av kvalificerad personal och resulterar ofta i ett antal uppgifter, vilka knappast kan antecknas på befintliga registerblad utan måste upptas i särskilda förteckningar. För att minska detta arbete torde det vara ändamålsenligt att använda t. ex. diktatingsapparat som sedan kan utnyttjas parallellt med det skrivna registerunderlaget vid omskrivningsarbetet. I viss utsträckning kan även snabbkopiering vara en rationell metod för sammanställning av uppgifter i handlingar som förvaras på skilda håll.

Förutom de nämnda förberedelserna tillkommer två större engångsarbeten, redigering av namnlängder och registerbeteckningar samt koordinatsättning av fastigheter och samfälligheter. Med hänsyn till den stora arbetsmängden kan det knappast komma i fråga att utföra dessa arbeten manuellt. Så mycket torde nämligen vara att vinna på maskinell behandling, både med konventionella hålkortsmaskiner och med hjälp av datamaskin, att hjälpmedel av dessa slag självklart bör användas. Registreringsar-

betet vid koordinatsättningen kan vidare i viss utsträckning automatiseras på sätt som beskrivs i kapitlet om koordinatmetoden.

Av väsentligt intresse är också frågan huruvida själva omskrivningsarbetet är beroende av om det manuella arbetet direkt kan resultera i en färdig produkt, vilket endast är tänkbart om registret i fortsättningen skall föras manuellt, t. ex. på kort, eller om resultatet skall vidarebearbetas maskinellt. I det första fallet krävs tydligen kort eller blanketter med på förhand bestämd indelning i rum och med förtryckta rubriker, en anordning som enligt vad av 12 kap. framgår inte är förenligt med ett rationellt system. Samordningen mellan t. ex. koordinatuppgifter som skall överföras från kartor och det skrivna registret eller mellan informationer från skilda register utgör ett särskilt problem, som är svårlöst utan tillgång till maskinella hjälpmedel. Man torde vidare kunna förutsätta att felskrivning eller andra uppkommande behov av rättelser måste föranleda omskrivning av hela kortet eller blanketten.

Vad sålunda anförts synes motivera användning av apparatur för stansning på hålkort eller hålremsa, ev. kopplad till skrivmaskin. Därvid åsätts varje registreringsuppgift en identifikation, varigenom uppgifterna kan sammanföras och sorteras i önskvärd ordning. Vid felskrivning eller felstansning kan t. ex. de korrekta partierna snabbt reproduceras på ett nytt kort och omskrivningen kan utföras i etapper eller i annan ordningsföljd än vad den färdiga produkten kräver, om detta är fördelaktigt ur arbetssynpunkt. Sådan utrustning torde också vara av stort värde för utskrift av registerutdrag och sammanställningar av olika slag. Om å andra sidan maskinell vidarebearbetning skall

ske är behovet av nämnd apparatur uppenbar.

Utnyttjandet av avancerad teknisk utrustning synes sålunda bli nödvändig under omskrivningsarbetet oberoende av det tekniska system som skall komma till tillämpning vid registrets fortsatta förande, inte minst genom de förbättrade kontrollmöjligheter automationen erbjuder. Även möjligheterna till en senare ändring eller utvidgning av systemet synes vara så betydelsefulla att lagring av registrets grunddata otvivelaktigt bör göras i en maskinellt läsbar form.

Ännu mer avancerad apparatur existerar med vars hjälp optisk läsning av skrift och automatisk registrering kan ske. Med hänsyn till att registerböckerna under alla omständigheter måste bli föremål för beredning i samband med omskrivningen kan det visa sig rationellt att utnyttja även sådan utrustning.

4 Tekniska hjälpmedel i ett nytt system

De krav som numera ställs på ett fastighetsregister i fråga om fullständighet, lägesredovisning, samordning och annan informationsredovisning och möjligheterna att snabbt få ut stora informationsmängder, inte sällan för valfria områden, synes ett manuellt fört register inte kunna tillgodose. Med de funktioner ett fastighetsregister idag har blir redan arbetet med förande av registret alltför stelt, kostsamt och tidsödande. Olägenheterna ligger emellertid framförallt däri att de samhällsverksamheter, för vilka krävs tillgång till uppgifter om fastigheter, inte kan bedrivas rationellt utan möjligheter till ett snabbt informationsinhämtande. Över huvud torde merkostnaderna vid användningen av ett

manuellt register för samhällsplanering bli av sådan storleksordning, att mera omfattande sammanställningar och planeringsarbeten endast undantagsvis kan utföras. Bl. a. skulle koordinatmetodens fördelar knappast kunna utnyttjas. I övrigt torde böra framhållas att de fördelar som enligt vad i fortsättningen sägs är förknippade med avancerade tekniska metoder motsättningsvis är att anse som nackdelar vid manuellt förande av fastighetsregistret.

Ett moment av omläggningen till ett nytt system för fastighetsregister bör enligt vad tidigare sagts vara att grunddata överförs till maskinläsligt medium, t. ex. hålkort, hålremsa. Det synes då föreligga starka skäl att även i fortsättningen och för övrigt vid mera kvalificerade användningssätt använda dessa hjälpmedel. Fördelarna är flera. Hålkort t. ex. kan sorteras på valfritt begrepp och skrivas ut, varigenom hjälpregister och listor av olika slag kan erhållas. Vidare kan samordning ske med andra register på enkelt sätt, oberoende av om de förs manuellt eller med hjälp av hålkorts- eller datamaskiner. Överföring av data kan med särskild utrustning ske till andra platser via telenätet. Vid ajourföring kan innehållet i kortet redigeras så att fortsättningshänvisningar undviks. Hålremsa kan i stort sett anses vara likvärdig med hålkort. En nackdel är att sortering ej kan göras. I gengäld elimineras risken för att data kommer i oordning. Vidare är överföring via telenätet möjlig med i regel billigare apparatur än för hålkort. Slutligen finns också utrustning för konvertering (omvandling) från hålremsa till hålkort och vice versa.

Vissa nackdelar finns emellertid. En stor olägenhet är att mycket manuellt arbete fortfarande måste göras vid hål-

korts- eller hålremsbearbetning. Med de stora mängder data det blir fråga om är en viss felprocent praktiskt taget oundviklig och de felaktigheter som uppkommer är dessutom besvärliga att kontrollera och rätta. Ett hålkorts- eller hålremsregister kan ej hållas å jour kontinuerligt. Kort- eller remsbearbetningen måste göras med lämpliga tidsintervall och tar förhållandevis lång tid. Ett registersystem av detta slag kan sålunda vara fördelaktigt dels om aktiviteten och ajourföringsfrekvensen är förhållandevis låg, dels om volymen inte är större än att betryggande maskinella kontroller kan införas, som motverkar felkällorna vid manuell hantering. Dessa villkor torde emellertid knappast kunna uppfyllas för fastighetsregistret.

Nackdelarna med manuell eller hålkortsmässig behandling av data kan till största delen undvikas, om mera avancerade hjälpmedel, dvs. datamaskiner, används. En datamaskin kan mycket kortfattat karakteriseras som en elektronisk minnesförsedd maskin, vars arbete styrs av ett program som är lagrat i minnet. De arbetsmoment som maskinen kan utföra är av mycket enkelt slag men utförs med ytterst hög hastighet. Det är möjligt att kombinera dessa moment och därigenom få maskinen att utföra synnerligen avancerade uppgifter snabbt. Det egentliga arbetet utförs i maskinens s. k. centralenhet, som består av ett snabbt minne, räkneorgan och kontrollorgan. En datamaskinläggning innehåller dessutom yttre enheter såsom apparatur för in- och utmatning av program och data samt vanligen ytterligare ett eller flera minnen. Varje överföring av data, såväl inom som till eller från maskinen, kontrolleras och korrigeras antingen automatiskt vid fel eller ger upphov till en utskrift av

felorsaken. Säkerheten och kontrollmöjligheterna vid användning av datamaskin kan därför anses betryggande.

Program som måste finnas i beredskap samt data lagras vanligen på magnetiska band, skivor eller blad, vilka har mycket stor lagringskapacitet i förhållande till det fysiska utrymme som krävs.

Datamaskinminnen i vilka register lagras är av två i princip olika slag, sekvensminnen och direktaccessminnen. Ett sekvensminne utgörs i allmänhet av magnetband och karakteriseras av att registerposterna är sorterade i viss ordning och blir föremål för transaktioner, dvs. behandlas en efter en i denna ordning. Behandlingen tillgår så att en post eller grupp av poster överförs till maskinens centralenhet. Efter jämförelse med transaktionsposter och eventuella åtgärder lagras posterna på ett nytt magnetband. Vid varje ajourföring överförs sålunda hela registret till nya band. Innehållet i registret före ajourföringen finns efteråt kvar på de gamla banden, som jämte transaktionsband av säkerhetsskäl i allmänhet bevaras under viss tid. Om transaktionerna endast berör en liten procent av antalet poster kommer således en hel del onödigt arbete att utföras. Detta kan dock både av tekniska och ekonomiska skäl i vissa fall tillåtas.

Ett direktaccessminne utgörs ofta av skivminnen eller då datamängden är mycket stor av bladminnen. Utmärkande för dessa minnen är att åtkomsttiden för en viss registerpost i stort sett är oberoende av var i minnet posten är lagrad. Posterna kan av detta skäl lagras i annan ordning än vad som betingas av sorteringshänsyn. Liksom vid sekvensbearbetningen överförs den post som skall behandlas till centralenheten. Efter åtgärd som berört postens innehåll lagras den emellertid åter på sin förutva-

rande plats. Endast om utrymmet blir otillräckligt behöver i vissa fall minnesutrymmet omdisponeras. Av säkerhetsskäl kopieras även i detta fall registerpostens gamla innehåll över till ett särskilt minne. Även transaktionerna bevaras. Endast en mindre del av registret blir sålunda föremål för behandling.

Frågan om vilken typ av datamaskinminne som skall användas för ett register är i hög grad betingad av registrets funktioner och användningsområden. Man kan härvidlag särskilja två huvudtyper av ADB-system för register. Det utmärkande för ett register där sekvensminnen används är att transaktionerna utförs i den ordning som posterna är lagrade (s. k. sekvensbearbetning), och att registrets innehåll omsorteras vid behov, t. ex. då en produkt skall framställas med annan ordning på den önskade utskriften. I register av denna typ sker fortlöpande förändringar, tilllägg och strykningar, men maskinbearbetningen görs sats- eller buntvis, dvs. på bestämda tider, eller då viss mängd transaktioner samlats. Till register som upplagts på detta sätt kan hänföras register för folkbokföring och uppbörd, kundregister vid försäkringsbolag och banker, register för förrädsredovisning, m. fl.

Register där direktaccessminnen kommer till användning utmärks vanligen av dels att information söks och ändringar i registerinnehållet införs vid oregelbundna tidpunkter och i godtycklig ordningsföljd, dels att omsortering endast undantagsvis sker.

Till denna typ av register som på senare tid fått ökande betydelse hör bl. a. referensbibliotek och informationscentraler vid sjukhus och universitet. Även platsbokningssystem för flyg och tåg kan härvidlag betraktas som register, i vilka transaktioner kan utföras i en viss post fram till en given tidpunkt.

Skilnaderna i olika registers ADB-system har till en del sin grund i den tekniska utvecklingens snabbhet. Tidigare kostnadsjämförelser pekade på en avsevärt bättre ekonomi för sekvensbearbetning av data än för direktaccessbearbetning. Under senare tid synes emellertid en viss utjämning ha skett.

Ett ADB-register är — riktigt utplagt — synnerligen flexibelt. Valfria utdrag och sammanställningar kan lätt och snabbt erhållas, något som är av stor betydelse bl. a. för att få lättillgängliga ingångar till akter och registrerade informationer. Ajourhållningen underlättas av att en uppgift registreras endast en gång, även om den berör flera registerposter. Överföring till övriga berörda poster kan ske maskinellt, likaså avisering mellan olika register. Vidare kan sammanhörande information alltid erhållas samlad, dvs. utan fortsättningshänvisningar, oberoende av olikheter i ursprunglig omfattning och av den ökning av registerinnehållet som med tiden äger rum. All skriftlig presentation av innehållet anpassas automatiskt till föreliggande behov, och hänvisningar blir obehövliga.

Identifiering av en fastighet görs i regel med fastighetsbeteckningen. Emellertid förekommer ofta situationer då denna är okänd men andra data finns, t. ex. ägares namn och adress eller fastighetens läge. Sökning i register under dessa betingelser är vid manuella system tidsödande, medan ADB-register och i någon mån också hålkortsregister kan ordnas så att önskad information lätt kan erhållas. Skillnaden mellan dessa senare registertyper ligger härvid huvudsakligen i snabbheten och i att man med ADB kan utföra flera arbetsmoment samtidigt såsom sökning, redigering av utskrift och kopiering.

Ett ADB-system kan utformas så att det tillåter kunden direkt kommunka-

tion med maskinregistret för frågor om såväl enstaka uppgifter som sammanställningar av mera komplicerat slag. Detta sker medelst fjärrskriftutrustning och möjliggör svar inom några sekunder eller minuter. Vidare kan ajourföring ske via sådan utrustning och registret hållas mera aktuellt än vad som är möjligt med andra metoder.

Utvecklingen och kompletteringen av ett register blir givetvis beroende av de krav på systemet som efter hand ställs. T. ex. kan nya redovisningsformer eller nya indelningsgrunder bli aktuella. Flera olika register kan tänkas bli infogade i ett gemensamt system. Behovet av information för samhällsplanering kan medföra ökade krav på analyser av skilda slag, t. ex. rörande markanvändning, befolkningsfördelning, vägnät. Uppgifter av dessa slag torde i allmänhet kunna utföras i större skala endast om datamaskiner används, såvitt inte mycket stor manuell arbetsinsats sker, i synnerhet inte om resultaten skall erhållas inom rimlig tid.

Användningen av datamaskin medger ett flertal metoder för presentationen av information. Förutom konventionella utskrifter på papper kan man numera erhålla informationen visuellt på t. ex. en bildskärm, om permanent kopia inte önskas, eller via automatisk fotografering på mikrofilm som sedan kan projiceras på både bildskärm och papper. Vidare kan information som skall redovisas på karta på liknande sätt överföras maskinellt. Dessa metoder möjliggör även att hela registret för t. ex. ett län överförs till mikrofilm i ett antal kopior varefter läsningen sker med särskild läsapparat, eventuellt kompletterad med kopieringsutrustning. Fördelarna med denna metod är bl. a. att ett arbetsregister ej blir oordnat, att det tar obetydligt med plats och är enkelt att kopiera. Denna valfrihet vid använd-

ning av ADB accentueras ytterligare av att övergång från en redovisningsmetod till en annan eller komplettering och vidareutveckling kan göras då systemet är i drift eller då ur andra aspekter tidpunkten är lämplig.

Som förut nämnts är driftssäkerheten mycket god för ett register av ADB-typ. Avbrott och fel kan givetvis ändå förekomma. Rent maskinella avbrott kan medföra olägenheter, om inte systemet utformas så att registret kan föras och användas manuellt under kortare tidsperioder. Oftast beror förekomsten av fel emellertid på den mänskliga faktorn. Just det förhållandet som gör ADB-registret lätthanterligt, nämligen den automatiska fördelningen av införd information, medför att konsekvenserna av ett manuellt fel, som inte upptäcks på ett tidigt stadium, kan bli avsevärda. Men genom att den manuella insatsen är så begränsad, och genom att ADB-metoden i förhållande till mindre automatiserade metoder ger betydligt bättre möjligheter till kontroll och bortgallring av olika slags felkällor, kan felfrekvensen vanligen hållas på mycket låg nivå. Riskerna kan sålunda minskas dels genom automatiskt utförda rimlighetskontroller och spärrar för ej tillåtliga införingar, dels genom manuell efterkontroll. Omfattningen av de kontrollåtgärder man vill utföra blir beroende på tillätlig felfrocent, kostnader för ökad maskintid samt tillgången på arbetskraft.

För registrets tillförlitlighet är frågan om möjligheterna till rekonstruktion av innehållet i registret vid förvanskning eller förstöring p. g. a. brand eller liknande en viktig faktor. I ett ADB-system förvaras i regel flera generationer av register, dvs. vid varje ändring i innehållet bevaras såväl den ursprungliga posten som själva ändringen på ett sådant sätt att rekonstruktionen ej orsa-

kar nämnvärt manuellt arbete eller tidspillan. Detta möjliggörs p. g. a. det ringa utrymme som krävs för dessa data på t. ex. magnetband jämfört med hålkort eller papper.

I ett ADB-system som tillåter frågor och svar via fjärrskriftutrustning kan överföringsfel förekomma. Vid sändning av frågor är emellertid problemen knappast allvarliga. Felaktiga identifikationsbegrepp återfinns i frågesvaret. Förvanskad frågekod resulterar i svarsdata som ej efterfrågats. Manuell kontroll av överföringen sker alltså då svaret erhållits. Helt ogiltiga begrepp och frågekoder accepteras ej av maskinen, som då begär omsändning.

Vid sändning av sammanställningar och frågesvar från maskinen är problemen inte heller så kritiska. Ett fel i överföringen påverkar inte i maskinminnet lagrad information. Utsända resultat läses och kan därvid rimlighetsbedömas. Datamaskinen sänder alltid riktig information. Den mänskliga faktorn är eliminerad och felfrocenten torde bli ytterst obetydlig. Vid sändning av mycket vital information, t. ex. då registerinnehållet skall ändras vid ajourföring, kan självkontrollerande överföringskod användas och risken för felaktig maskinell överföring helt elimineras.

Utredningen har i förevarande kapitel redogjort för vilka olika tekniska hjälpmedel som kan förekomma för fastighetsregistreringen och funnit att allt pekar på att avancerade tekniska hjälpmedel, främst ADB, bör användas. Det har emellertid inte varit möjligt att redovisa alla de detaljer som tillsammans med anförda skäl talar för ADB-alternativet. Detta sammanhänger med att valet av tekniskt hjälpmedel påverkar detaljutformningen av registret och att begreppet ADB inbegriper en hel serie tänkbara lösningar. Hittills har därför

diskussionen i huvudsak endast kunnat hållas på ett principiellt plan.

När utredningen i fortsättningen skisserar registrets utformning kommer därför ytterligare synpunkter att redovisas. Härvid kommer, för att bilden av re-

gistret skall bli mera konkret, den fortsatta diskussionen att föras med utgångspunkten att ADB i en eller annan form kommer att användas. De ekonomiska aspekterna på valet av registersystem behandlas i 14 kap.

gleichfalls bei manchen Körpern, die bei
solcher Behandlung allmählich mit der
Kohlensäure im Aether in Lösung gehen,
dann können die anorganischen Körper
mittels Ammoniak so weit abgetrennt
werden, behält man die Lösung

abzusondern, und durch Erhitzen
heller als die ursprüngliche Flüssigkeit
zu machen. Die in der Lösung verbleibenden
Körper werden durch Erhitzen allmählich
für die weitere Analyse abgetrennt, und
dann können für die Bildung der

AVDELNING IV

Fastighetsregistrets utformning

Festighetsregisterets utforming

AVDEKANTEN

KAPITEL 11

Fastighetsregistrets mediatyper

I Mediatyper

Enligt de principer som utvecklats i avd. III till grund för ett nytt fastighetsregister skall ett för hela landet enhetligt fastighetsregister bestå av två skilda huvuddelar, ett skrivet register och en registerkarta, dvs. visuella media. Vid sidan därav skall finnas ett avancerat tekniskt hjälpmedel att utnyttjas vid registerföring och användning av registret. I bl. a. 10 kap. har framhållits att ADB därvid bör komma i fråga.

I vilken omfattning dessa tre olika mediatyper — skrivet register, registerkarta, datamaskin — kommer att utnyttjas blir beroende av ett flertal skilda faktorer, såsom kravet på säkerhet, den tekniska utvecklingen samt olika användningsformer (t. ex. kontinuerlig datakonsumtion, vanligtvis från fackmännens sida, sammanställning av stora datamängder i ett sammanhang, tillfälliga utdrag ur registret).

Med de säkerhetskrav man idag har anledning att uppställa och i den tekniska utvecklingens nuvarande läge synes man kunna knyta stadgade rättsverkningar endast vid en informationsredovisning som är läsbar med mänskligt öga (klartext). Huvudexemplaret av fastighetsregistret, i det följande benämnt huvudregistret, som sålunda skall vara visuellt, måste självfallet stå direkt under registerförarens vård och ansvar. Det bör vidare vara så anordnat

att han har möjlighet svara för att delar därav inte kommer i oordning eller förkommer. Efter införing i registret av en ny information har han att ansvara för att den från datamaskinen erhållna utskriften till huvudregistret står i överensstämmelse med hans registreringsbeslut. Sannolikt finns anledning föreskriva att huvudexemplaret inte skall användas för annat än registerföring eller för registerförarens egen verksamhet.

Vad sålunda sagts gäller naturligtvis i första hand det författningsreglerade normalinnehållet i registret men torde i huvudsak böra gälla även för tilläggsinnehållet. Här finns dock anledning att inte binda utvecklingen. Lantmäteristyrelsen som enligt förslaget har att svara för föreskrifter och anvisningar om tilläggsdelens innehåll och förande kan komma att finna det ändamålsenligt att vissa informationer tas upp endast i datamaskin. Detta kan gälla informationer som endast har periodisk användning t. ex. i sammanhang där datamaskinens kapacitet att snabbt sammanställa informationsmängder bör utnyttjas.

På sätt skall visas i följande kapitel utgår fastighetsregisterutredningen från att informationerna i huvudregistret skall tas upp på kort. Dessa kort kan i utskrivet skick samlas i böcker (med blanketter i format A4) eller i någon tekniskt komprimerad form. Det skrivna registret benämnes på grund härav

registerböcker. Till dessa bör då räknas också de permanenta listor som sannolikt behöver komma till stånd, t. ex. för att visa sambandet mellan beteckningar före och efter registeromläggningen.

Registerböckernas och registerkartans principiella utformning behandlas i 12 kap.

2 Mediatypernas användning vid datakonsumtion

Med denna utgångspunkt att huvudregistret inte skall komma till någon egentlig användning vid datakonsumtion ur registret och även i övrigt framstår det som klart att registret måste finnas också i ett flertal arbetsexemplar. Behov av fastighetsregistret finns ju hos skilda organ. Sålunda krävs tillgång till hela grundregistret, på sätt tidigare utförligt visats, hos överlantmätaren, bl. a. i de lokaler som utnyttjas för fastighetsutredning, ävensom hos alla de organisationer som har att i stad och på land verkställa fastighetsbildningsförrättningar och därmed jämförbara åtgärder. Fastighetsregistret erfordras vidare hos ställiga länsorgan (t. ex. länsstyrelse, lantbruksnämnd) och kommunerna i den mån de inte har sitt behov fyllt genom en lokalmässig samordning med annat organ med tillgång till registret. Vidare kan intresseorganisationer, kreditinrättningar och andra företag vilja försäkra sig om kontinuerlig tillgång till fastighetsregistret. Vid begränsat behov av informationer finns med utnyttjande av ADB dessutom möjlighet att förse registeranvändare med kontinuerligt eller periodiskt ajourhållna utdrag ur registret avseende t. ex. visst slag av i registret intagna data, viss typ av fastigheter eller liknande.

En möjlighet att förse alla dessa användningsställena med arbetsexemplar av fastighetsregistret är naturligtvis att låta maskinellt kopiera huvudregistret. Därmed erhålls garanti för att kopiorna blir korrekta. Att kopiorna blir rätt inordnade i arbetsexemplarets registerböcker måste däremot detta exemplars handhavare själv svara för.

En annan möjlighet är att datamaskinen, samtidigt som huvudregistrets kort skrivs, också får framställa kort för arbetsexemplaren genom genomslag eller upprepad utskrift.

Ett alternativ därtill kan vara att med hjälp av ADB-utrustning framställa de skilda exemplaren i mikrofilm, som numera ger möjlighet till ett ytterst snabbt informationsinhämtande.

Vidare finns anledning räkna med att med den snabba tekniska utvecklingen en registeranvändare kan stå i direktkontakt med datamaskinen via tele-nätet. Genom datatransmission kan då på förfrågan erforderliga informationer snabbt matas ut. I vad mån ett sådant alternativ kan komma i fråga vid det kontinuerliga och successiva användande av registret som normalt förekommer vid fastighetsutredningar återstår att sedermera bedöma.

Ofta förekommer emellertid, som vid flera tillfällen tidigare framhållits, att behov föreligger både av tillgång till mycket stora informationsmängder i ett sammanhang och speciella urval. Ett manuellt hopsamlade av dessa vid slående i register måste betecknas som irrationellt och kräver ofta en omfattande, förberedande fastighetsutredning. Så blir fallet om utredningen skall avse ett givet planeringsområde, där fastighetsindelningen inte är utan vidare känd. I sådana situationer skall man naturligtvis låta datamaskinen skriva ut en lista med de önskade informationerna redigerade på för ändamålet avpassat

sätt. Ett ytterligare skäl till detta är att data ofta skall inhämtas samtidigt från skilda register, t. ex. fastighetsregister, folkbokföring, företagsregister, och avse även meddelade lagfarter. Här framstår datamaskinen som oundgänglig.

Även tillfälliga utdrag ur registret synes det ibland bli ändamålsenligt och billigast att skriva ut i datamaskin.

Ett inhämtande direkt ur datamaskin på angivna sätt i utdrag eller sammanställningar förutsätter att informationslagringen i datamaskinen är riktig och att maskinen skriver rätt. Detta problem har tidigare behandlats i 10 kap.

3 Principer för fördelningen av informationer mellan skilda media

31 Mellan visuellt register och datamaskin

I princip synes överensstämmelse komma att råda mellan informationsmängden i registerböcker och i datamaskin, även om informationerna kan samlas, grupperas och lagras på skilda sätt och olika ställen i dessa media. Avvikelse synes dock kunna förekomma av flera skäl.

Sålunda kan exempelvis, som i avsnitt 1 anförts, tänkas att datamaskinen förses med informationer utanför registrets normalinnehåll av beskaffenhet att inte behöva komma till utnyttjande i visuellt skick. Osannolikt är inte heller att det kan visa sig ändamålsenligt att i datamaskinen lagra data av den art som inte tas upp i registerbok utan på registerkarta (t. ex. fastighets belägenhet inom valdistrikt). Detta synes vara nödvändigt de gånger på kartan registrerade uppgifter är av den art att behov föreligger av maskinell databehandling för t. ex. integration med annan dataredovisning eller statistikframställning.

Däremot synes det inte vara tänkbart att informationsredovisningen blir mindre omfattande i datamaskin än i registerbok. Ett rationellt förande av registret skulle därvid i väsentlig mån omintetgöras.

32 Mellan registerbok och registerkarta

I 9 kap. har som ett av huvudmotiven för att fastighetsregistret bör bestå av både skrivet register och registerkarta nämnts datainnehållets uppdelning på primärt fastighetsanknutna och primärt områdesanknutna data. Denna indelning är givetvis av betydelse för registerinnehållets fördelning på dessa media, i det att primärt fastighetsanknutna data i första hand bör redovisas i registerböckerna medan primärt områdesanknutna i första hand bör redovisas på kartan. Ur nu behandlad synpunkt är emellertid inte gränsen mellan de båda grupperna i alla avseenden klar och entydig. Sålunda finns primärt fastighetsanknutna data som är rättsligt lokaliserade till visst område, t. ex. lokaliserade avtalsservitut, medan å andra sidan primärt områdesanknutna data ej sällan redovisningsmässigt närmast är anknutna till fastigheter, såsom t. ex. lokaliserade jorddelningsservitut. Det kan alltså föreligga skäl att den givna grunden för datafördelningen inte stelt tillämpas. Beträffande servituten bör också observeras att i allmänhet endast belastningssidan lämpligen kan åskådliggöras på karta.

En mängd andra faktorer påverkar också frågan om redovisning av data skall ske i registerböckerna, på kartan eller i bådadera. Utöver vad ovan anförts kan sålunda helt allmänt erinras om de i 9 kap. 41 anförda motiven för redovisning i registerbok och kartverk nämligen dels dessa medias egenskap att i flera viktiga avseenden komplet-

tera varandra, dels behovet av flera ingångar till registerinnehållet, vilka förhållanden båda talar för att redovisning bör ske såväl i registerbok som på registerkarta. Av inte oväsentlig betydelse är vidare det krav på enhetlighet som utredningen ansett sig böra ställa. Detta torde innebära att i nu berört avseende konsekvens i redovisningen måste eftersträvas. En registeranvändare skall exempelvis inte behöva räkna med att en viss typ av uppgifter i en del fall finns i registerböckerna medan den i andra fall återfinns på kartan.

Bland de faktorer som påverkar frågan om redovisningen av primärt områdesanknutna data kan nämnas:

1. Behovet av maskinell databehandling för statistikredovisning och integration med annan officiell redovisning. Om de data som primärt redovisas på kartan på sätt i avsnitt 31 ovan nämnts med hänsyn till behovet av integration redovisas även i datamaskin är det förhållandevis enkelt och billigt att ordna så att uppgifterna redovisas även i registerbok.

2. Behovet av en fylligare beskrivning av företeelser än den kartan kan ge.

3. Behovet av flera ingångar till de data som redovisas på kartan.

4. Behovet av lämplig publiceringsform för informationer om rättsliga förhållanden.

5. Möjligheterna att tillfredsställande redovisa det område informationen avser med hänsyn till kartans skala eller den lägesangivning som grundhandlingen anger. Kan avsedd uppgift ej registreras på karta måste den givetvis införas i registerbok.

6. Frågan om registreringsunderlagets beskaffenhet, dvs. frågan om de för redovisningen i registerböckerna erforderliga uppgifterna finns lätt tillgängliga i den akt som ligger till grund

för registreringen. I huvudsak är det här fråga om uppgift om vilka fastigheter som berörs av informationen. Skall uppgifterna om berörda fastigheter hållas å jour vid ändringar i fastighetsindelningen erfordras emellertid särskild upplysning härom i åtgärdsakt eller att förhållandet undersöks vid registrering av fastighetsbildningsåtgärden.

7. Frågan om hur många fastigheter som berörs av den företeelse som registreras på kartan. Kostnaderna för införingen i registret och för den ajourhållning som föranleds av ändringar i fastighetsindelningen blir givetvis minst om redovisning av primärt områdesanknutna data sker endast på karta. Skall redovisning ske även i registerböckerna fordras, om redovisningen skall anknytas till fastigheter och samfälligheter, dels en inventering av vilka enheter som är belägna inom berört område, dels ett utbyte av dessa enheters kort i registerböckerna mot ajourförda sådana. Om då berört antal enheter är stort blir givetvis kostnaderna för införingen i och den fortsatta ajourhållningen av registerböckerna förhållandevis stora. Sker redovisningen i det skrivna registret endast med anknytning till fastighetsgrupp minskas kostnaderna för införelse och ajourhållning mer eller mindre beroende på vilken gruppnivå informationen anknyts till.

Skall redovisning av data enbart på karta kunna ifrågakomma måste kartan som registreringsmedium helt jämföras med det skrivna registret t. ex. så att när utdrag ur registret avseende viss fastighet begärs utdraget får omfatta såväl redovisning i registerbok som berörd del av registerkarta. Detta kommer att ställa höga krav på tekniska hjälpmedel för reproduktion m. m. av kartverket.

Frågan i vilken utsträckning primärt fastighetsanknutna data bör redovisas på registerkartan synes i första hand vara beroende av om de är rättsligt lokaliserade till viss del av fastighet och samfällighet eller ej. Om de inte är lokaliserade eller lokaliserade endast till visst fastighetsområde innebär kartredovisningen ingen precisering eller närmare beskrivning av uppgiften i registerböckerna utan medför endast att man åstadkommit ytterligare en ingång till uppgiften. Är uppgiften däremot rättsligt lokaliserad till viss del av fastighetsområde ger kartredovisningen upplysningar som inte erhålls ur registerböckerna. Kartredovisningen kan då ge registeranvändaren upplysning, som innebär att förhållandet är utan intresse med avseende på det aktuella användningsbehovet, t. ex. ett aktuellt fastig-

hetsbildningsärende. Denna upplysning hade eljest inte kunnat erhållas på annat sätt än genom arkivutredning.

Om data redovisas både i registerbok och på karta innebär detta att de blir mer lättillgängliga och att den lämnade informationen blir fylligare. Värdet härav måste givetvis vägas mot kostnaderna för införelse och ajourhållning av redovisningen. Härvid kommer emellertid den tekniska utformningen av registret och de hjälpmedel som kommer till användning att få stort inflytande. Om t. ex. registerböckerna på sätt i avsnitt 2 ovan antytts framställs i form av mikrofilm med hjälp av en datamaskin bortfaller helt den manuella inblockningen av ajourförda kort i registerboken, vilket givetvis får stor betydelse för ajourhållningskostnaderna.

Vid utformningen för vidare beskatta all informationen i registret är olika omständigheter för skilda enheter och ett successivt utökning kommer att ske. Utvärdering och kartverket bör därför vara uppskattningar till varje enskild enhet. Samma åtgärder omfattar också av lösgöra till sammanhållningen med annan information än fastighetsregister.

Redovisning skall ske på ett varaktigt och i det fall möjligt skall förvaring och bevaring eller överföring mellan olika informationsposter bör således inte kunna föräskamma.

Färdigt vid ajourföring och kontroll för bör utvärderas, liksom all presentation blir ett komplement som med betydelse av övriga symponier kan tillämpas. Utvärderingen bör vidare vara sådan att utvärdering och utvärdering av alla delar bör en utvärdering till ståndard av olika slag ske. Här kan

Utvärderingen av datamaskiner och annan modern utrustning för fastighetsregister medger i princip ett snabbare och preciserat på ett löst sätt. Detta behövs för sådana register och som till exempel för fastighetsregister och andra typer av register. Utvärderingen bör emellertid inte begränsas till att utvärdera de tekniska aspekterna utan också ta hänsyn till de administrativa och ekonomiska aspekterna. Detta gäller också för utvärderingen av andra typer av register och andra typer av informationssystem. Utvärderingen bör också ta hänsyn till de tekniska aspekterna och de ekonomiska aspekterna. Detta gäller också för utvärderingen av andra typer av register och andra typer av informationssystem.

KAPITEL 12

Principiell utformning av skriven redovisning och karta

Den skiss till utformning av skriven redovisning och karta som lämnas i förevarande kapitel innehåller inte ställningstaganden i något avseende. Dessa kommer att göras i ett senare betänkande. Utredningen har emellertid funnit det lämpligt att försöka konkretisera registrets utformning, dels för att få tillfälle erhålla synpunkter för det fortsatta arbetet och dels med syftet att behandla ADB-hjälpmedlens möjligheter och ge utgångspunkter för diskussion om hjälpmedel och vid kostnadsuppskattningar.

1 Utgångspunkter vid utformningen

Utnyttjandet av datamaskiner och annan modern utrustning för fastighetsregistret medger i princip att innehållet kan presenteras på ett flertal sätt. Innehållet kan sålunda redigeras och sorteras olika, det kan presenteras fullständigt eller begränsat till informationer av vissa slag. Data från andra register kan också läggas till. Dessutom kan bearbetning av innehållet ske före presentationen. Registeranvändaren kan vidare erhålla utskrift på papper (blankett, lista), film, hålkort, hålremsa eller magnetband, och förmedlingen från datamaskinen kan ske via post eller telenät. Slutligen kan ifrågakommande informationsbärare framställas i ett eller flera exemplar. — Oberoende av vilka presentationssätt som bör komma till an-

vändning för den skrivna redovisningen och för kartan kan här vissa synpunkter ges på utformningen.

Uppgifterna bör vara lättillgängliga för användaren. Till att börja med kräver detta att informationen lätt kan förmedlas till användaren och därmed i hög grad att den är enkel att kopiera. När informationen tillställs registeranvändaren bör den vara lättläst och lättförstådd vilket torde innebära att den är väl samlad, väl redigerad och fri från svårförståeliga koder och förkortningar.

Vid utformningen bör vidare beaktas att informationsmängden i registret är olika omfattande för skilda enheter och att en successiv utökning kommer att ske. Utskrifterna och kartverket bör därför vara anpassningsbara till varierande datamängder. Samma önskemål framkommer också av hänsyn till samordningen med annan information än fastighetsregistrets.

Redovisning skall ske på ett varaktigt och i övrigt säkert sätt. Förvanskning, borttappning eller oordning mellan olika informationsposter bör således inte kunna ifrågakomma.

Enkelhet vid ajoufföring och kontroll bör eftersträvas, likaså att presentationen blir så kompakt som med beaktande av övriga synpunkter kan tillåtas. Utformningen bör vidare vara sådan att urval och stickprov blir enkla att göra. Slutligen bör en anpassning till standard av olika slag ske. Här kan

vara fråga om format, systematisk maskinskrivning etc.

2 Innehållet i skrivet register och på karta

För den fortsatta diskussionen om utformningen av det skrivna registret och registerkartan är det nödvändigt att mot bakgrund av de i 11 kap. anförda principerna söka ange vad som av det i 9 kap. angivna registerinnehållet kan tänkas bli redovisat i skilda media. Detta synes enklast ske med utgångspunkt från den i 9 kap. avsnitt 42 gjorda systematiska grupperingen av innehållet. Allmänt kan dock först konstateras att möjligheterna att på kartan redovisa annat än aktuella förhållanden är begränsade. Kartbilden kan endast i begränsad utsträckning utgöra underlag för slutsatser och antaganden angående fastighetsindelningens utveckling och andra historiska skeenden. Även om det t. ex. är möjligt att på registerkartan redovisa förekommande ändringar genom att inaktuella fastighetsbeteckningar och fastighetsgränser överkorsas kan denna redovisning bli svårtolkad och efter en tidsperiod med ett flertal ändringar helt oläslig. Det skrivna registret kan däremot genom exempelvis en kronologisk uppräknings av åtgärder som berört en fastighet möjliggöra för registeranvändaren att rekapitulera utvecklingen och ange fastighetsindelningens beskaffenhet vid varje tidpunkt.

Innehållet behandlas i det följande under de gruppnummer som angetts i 9 kap.

1. Enhets beteckning skall självfallet redovisas både i skrivet register och på registerkarta, på kartan dock endast aktuell (levande) beteckning.

2. Omregistrerings- och ursprungs-

hänvisningen lämpar sig inte för kartredovisning. Denna grupp har således sin plats i det skrivna registret.

3. Beteckning för avregistrerad fastighet kan i likhet med grupp 2 endast upptas i det skrivna registret.

4. Enhets adress avser som av 9 kap. framgår lägesadress till aktuell fastighet. Uppgiften kan bl. a. tjänstgöra som ingång i registret vid sidan av fastighetsbeteckningen. Adresserna framställs normalt ur karta som redovisar gator och fastighetsindelning. Registerkartan bör kunna tjänstgöra som sådan karta. Vid den löpande manuella användningen av fastighetsregistret kan kartan då ge registeranvändare, som t. ex. endast känner gatuadress, ingång i registret. För sådan användning är det vidare av värde att lägesadress anges i det skrivna registret.

5. I det föregående har flera gånger framhållits behovet av att de data angående fastighets omfång och läge, som sammanförts i denna grupp, åskådliggörs i såväl det skrivna registret som på registerkartan. I det skrivna registret synes böra redovisas arealuppgifter avseende såväl enhet i dess helhet som dess särskilda områden (även enskilt fiske varvid dock arealredovisning av de särskilda fiskeområdena torde kunna undvaras), förekomsten av vattenområde som utan att vara arealredovisat ingår i enhet resp. område, särskilda namn på enheter och områden, namn på kvarter vari enhetens områden ingår, områdesnummer, församlingstillhörighet, samt koordinatuppgifter och uppgift om de registerkartblad på vilka de angivna områdena är redovisade. På kartan skall redovisas enhets yttergränser (även fiskegränser) och för erhållande av samband med ovan nämnda områdesredovisning i det skrivna registret även de särskilda områdesnumren. Vidare synes av ajourhållnings-

skäl m. m. böra utmärkas de punkter för vilka koordinater uttagits. Med hänsyn till behovet av att använda kartan som ingång till registret bör troligen för orientering även ovannämnda särskilda namn redovisas på kartan. Behovet av orienteringspunkter leder till att även sjöar och naturliga vattendrag bör redovisas på kartan. Härigenom erhålles möjlighet att i varje fall på kartan antyda förekomsten av vattenområde som utan att vara arealredovisat ingår i enhet. För att sambandet mellan fastighetsindelning och av denna oberoende ecklesiastik och administrativ indelning skall kunna erhållas bör även de sistnämnda redovisas på kartan.

6. Anteckning om fastighets andel i samfällighet och om mantal lämpar sig bäst för det skrivna registret.

7. Detsamma gäller anteckning om vilka fastigheter som har andel i samfällighet och samfälld fastighet.

8. Såsom bl. a. inledningsvis i detta avsnitt antytts synes anteckning om de åtgärder som äger eller ägt betydelse för frågan om enhets läge och omfattning böra ske i det skrivna registret. I vad mån dessutom registerkartan kan och bör bidra till rationaliseringen av informationslämnandet genom att t. ex. redovisa vilka fastighetsgränser som tillkommit eller bestämts genom viss åtgärd diskuteras i ett följande betänkande.

9. Anteckning om till vilka fastigheter mark avskilts från enhet är av den art som bör redovisas i det skrivna registret.

10. De data som samlats under rubriken servitut m. m. utgör en ur redovisningssynpunkt heterogen och svårbedömd grupp. Här kan därför endast antydas tänkbara lösningar för några typer av data som ingår i gruppen. Beträffande servitut har redan i 11 kap. konstaterats att i allmänhet endast be-

lastningssidan lämpligen kan redovisas på karta. Härav följer således att anteckning om förmån för härskande fastighet bör ske i skrivet register. Att belastningar som utgör primärt fastighetsanknutna servitut, t. ex. avtalsservitut, vissa icke lokaliserade jorddelningsservitut såsom skogsfångs- och mulbetesservitut m. fl. bör antecknas på tjänande fastighet i det skrivna registret synes också naturligt. Utövningsområdet för primärt områdesanknutna servitut, t. ex. lokaliserade jorddelningsservitut, synes i princip böra redovisas på kartan i vart fall om de är lokaliserade till del av enhetsområde. De begränsningar i möjligheten till kartredovisning som kan uppkomma på grund av kartskala m. m. samt det inte minst ur publicitetssynpunkt uppställda kravet på enhetlig redovisning av likartade data talar dock för att sistnämnda servitut bör redovisas också i skrivet register. Lokaliserade avtalsservitut synes på skäl som anförts i 11 kap. i princip böra redovisas även på kartan.

Rätt till väg enligt 2 kap. EVL är primärt områdesanknuten och bör redovisas på kartan. Sådant servitut tillhör i allmänhet en sammanslutning av fastigheter (vägsamfällighet). I denna krets ingår emellertid normalt ett flertal fastigheter som avstått mark till vägen och således samtidigt är tjänande fastigheter. Att i det skrivna registret redovisa dessa företeelser på det sätt som ovan skisserats för avtals- och jorddelningsservitut torde vara överflödigt. Detta skulle nämligen innebära att i det skrivna registret antecknas att fastighet genom åtgärder vid en vägförrättning är dels tjänande dels härskande och dessutom ingår i en företagsamfällighet. Beräffande fastigheter ingående i vägsamfällighet synes det kunna vara tillräckligt att i det skrivna registret anteckna detta förhållande. Den som öns-

kar upplysning huruvida sådan fastighet belastas av vägservitut eller inte till följd av förrättningen kan undersöka detta på kartan. Servitutsbelastad fastighet som inte ingår i vägsamfälligheten kan däremot förses med anteckning om servitutet.

Vid bildandet av vägförening enligt 3 kap. EVL utgörs företagssamfälligheten av i princip samtliga fastigheter inom visst område. Det ligger då närmast till hands att lämna upplysning om tillhörighet till vägförening genom kartredovisning. Dessutom kan eventuellt anteckning göras i det skrivna registret om förhållandet. Vid vägförenings bildande beslutas vilka vägar som skall vara föreningens (vilket ej innebär omedelbar servitutsbildning) och upprättas en förteckning över den mark som är avsedd att tagas i anspråk. Vägförenings vägar kan åskådliggöras på karta. Av publicitetsskäl kan finnas anledning att i det skrivna registret redovisa vissa skyldigheter rörande vägförenings vägar.

11. I 9 kap. har konstaterats att erfarenheterna av nuvarande redovisning av offentlighetsrättsliga bestämmelser i skrivna register och kartverk är goda. Det är närmast frågan om att utveckla och kombinera nuvarande typer av redovisning. Data av denna art är primärt områdesanknutna, och redovisning på karta av gränserna för de områdena uppgifterna avser är helt naturligt av största intresse.

Den på stadsregisterkartan förekommande redovisningen av gator, kvarter och specialområden fyller också en viktig funktion. Avgörande för om och i vilken utsträckning en sådan redovisning bör komma till stånd bör måhända inte bindas till det använda planinstitutet utan i stället få bestämmas av hur komplicerade planförhållandena är.

Med hänsyn till bl. a. publicitetstressen och behovet av att ha mer än en ingång till data av nu nämnd art synes de också böra intagas i det skrivna registret.

12. Under rubriken speciella upplysningar avsedda data torde vara av den art att de lämpar sig för redovisning i det skrivna registret. Möjlighet bör dock finnas att vid behov lämna kompletterande redovisning på karta.

13. Ägares namn och adress bör redovisas i skrivet register.

14. För gruppen anmärkningar torde endast skriven redovisning lämpligen komma i fråga.

Den här förda diskussionen som är avsedd att utgöra bakgrund till framställningen i avsnitten 3 och 4 har resulterat i att data inom grupperna 1, 4, 5, 10, 11 och 12 normalt kan redovisas både i det skrivna registret och på registerkartan och grupperna 2, 3, 6, 7, 8, 9, 13 och 14 endast i det skrivna registret (med viss reservation för gruppen 8). Beträffande de förstnämnda grupperna innebär detta inte någon dubbelredovisning utan i första hand att olika sidor av ifrågavarande förhållanden åskådliggörs. Vidare kan såsom framgått inom dessa grupper undantagsvis finnas data som bör redovisas endast i det skrivna registret eller på kartan.

3 Den skrivna redovisningen

31 Standardutskrifter och speciella ändamålsanpassade utskrifter

För det skrivna registret erfordras först och främst en standardform, lämpad för registrets normala dagliga funktioner. Då upplysningar begärs om vissa fastigheter förutsättes att dessa lämnas i

form av standardutskrifter av registerkort, om inte särskild begäran om annat framställs.

Vid sidan av ovan berörda standardutskrift bör emellertid andra sätt att presentera informationen eller delar av densamma kunna ifrågakomma. Här torde kunna särskiljas två principfall. För vissa tämligen vanliga registeranvändningssituationer, t. ex. upprättande av fastighets- eller markägarförteckningar för visst område, torde böra framställas generella program enligt vilka erhålls till innehåll och utformning ändamålsanpassade utskrifter. För mera speciella situationer torde programutformning få ske i varje särskilt fall, varvid utskriften helt anpassas till ändamålet. Detta torde inte bli ovanligt då information från andra register sammanställs och eventuellt bearbetas tillsammans med fastighetsregisterinformationerna.

Som anförts i 9 och 11 kap. fordras också vissa permanenta utskrifter vid registeranvändningen. I första hand är här fråga om en förteckning som ger sambandet mellan registerbeteckningarna före registerreformen och efter densamma. För denna förteckning torde inte behövas någon ajourföring och några olika situationer som skulle motivera olika utformning torde inte finnas. Även denna lista torde således kunna framställas i standardform.

I 11 kap. har använts begreppet registerbok som sammanfattning av vad som kallats registerkort och permanenta registerlistor. De ovan behandlade standardutskrifterna avses skola användas för registerboken och dess delar. När fortsättningsvis begreppen registerbok, registerkort och permanenta listor används avses inte enbart informationsinnehållet utan även innehållets presentation i standardform.

32 Innehållets fördelning på olika redovisningsenheter

Som följd av innehållets fördelning på normalinnehåll och tilläggsinnehåll bör övervägas i vilken utsträckning dessa båda delar bör skiljas åt, t. ex. genom redovisning på olika blanketter, eller eljest presenteras olika i registerböckerna. Visserligen skulle genom en markerad åtskillnad klart framstå vad som är normalinnehåll och tilläggsinnehåll, men en sådan presentation skulle — i synnerhet då tilläggsinnehållet innebär en fördjupning av viss information som också kommer till uttryck i normalinnehållet — försvåra både registeranvändandet, genom att samhörande uppgifter skulle splittras, och ajourhållningen, genom att t. ex. flera blanketter skulle få utbytas än som skulle bli fallet vid en samlad redovisning. Övervägande skäl torde därför tala för att normalinnehåll och tilläggsinnehåll så långt möjligt presenteras samlat.

Fortsättningsvis diskuteras i första hand normalinnehållets presentation. Beträffande sättet att infoga tilläggsinnehållet kan endast vissa kommentarer göras.

I 9 kap. har anförts att registrets primära redovisningsenheter skall vara fastighet och samfällighet och att vid sidan därav redovisning bör kunna ske för block, trakt, kommun och län samt undantagsvis för speciella grupper av fastigheter. I samma kapitel och ovan i detta kapitel har gruppering skett av de informationer som föreslås bli redovisade i fastighetsregister. Dessa datagrupper kommer, som av det följande framgår, att redovisas i skilda rum. I fortsättningen hänvisas därför i detta avsnitt till rum, vilka ges samma nummer som motsvarande datagrupp.

Beträffande rummen

2 omregistrering från och till samt ursprung,

3 avregistrering,

4 enhetens adress

5 omfång och läge

6 andel i samfälligheter

7 delägande fastigheter

8 åtgärder

9 avskild mark samt

13 ägare med adress

kan, med viss reservation för rummen 6 och 7, anföras att redovisning bör ske på kort för primärenhet.

Informationer inom rummen

20 servitut m. m.

11 bestämmelser och

12 speciella upplysningar

kan däremot tänkas bli redovisade på flera olika nivåer.

Anknytning till gruppnivå (block-, trakt-, kommun- eller länskort) i stället för till primärenhet inom gruppen medför bl. a. följande fördelar.

a) Eventuellt förekommande tolkningsproblem beträffande vilka enheter som berörs av viss företeelse minskar. Det kan undantagsvis vara svårt att avgöra vilka primära enheter viss företeelse berör. Ju högre nivå uppgiften anknyts till desto enklare och säkrare blir redovisningen.

b) Arbetet vid det första antecknandet av viss företeelse och vid den fortsatta ajourhållningen blir mindre om informationen knyts till högre nivå.

Det är givetvis lättare att av registerkartan, efter det att gränserna för visst planområde inritats, utläsa t. ex. vilka trakter som avses än vilka primära enheter som berörs. Men innehåller grundhandlingen en förteckning över fastigheterna är det obetydligt mera arbetskrävande att ange dessa än de berörda grupperna.

För ajourhållningen av data anknutna till viss grupp gäller att förändringar i

fastighetsindelningen inom gruppen inte leder till någon förändring av registerinnehållet på gruppkortet. Däremot kan fastighetsbildningsåtgärder som berör mer än en grupp leda till sådana förändringar.

Emellertid måste, även i fall ändringen i fastighetsindelningen inte medför någon ändring i gruppindelningen, en utredning dock ske, som klarlägger att någon ajourhållningsåtgärd inte erfordras. Om man därför vill göra en avsevärd inbesparing av ajourhållningsarbete bör redovisning inte ske på blockkort utan på trakt- eller kommunkort. Det kan nämligen vid blockanknytning med hänsyn till nyssnämnda utredningsarbete visa sig vara obetydligt mera arbetskrävande att ombesörja ajourhållning av information anknuten till fastigheterna, i varje fall om blocken är små eller splittrade.

Frågan om anknytning till fastighet eller grupp torde inte behöva ha så stor inverkan på arbetet med själva aviseringen till och uppdateringen av datamaskinminnet vid ajourföring. ADB-systemet för fastighetsregistret kan nämligen utformas så, att omfattningen av avier och transaktionsorder ökar ganska obetydligt vid ökande antal berörda enheter. Avisering till andra register kan dessutom förutsättas ske maskinellt. Härvid märks dock, att gruppredovisad information kommer att kunna aviseras till andra register bara om dessa register är uppbyggda för att kunna motta sådana data.

c) Informationsmängden blir mindre utrymmeskrävande.

Detta gäller såväl det skrivna registret som datamaskinens minne, för det sistnämnda dock i mindre utsträckning. Beträffande det skrivna registret gäller således att uppgift redovisas på betydligt färre ställen om den anknyts till en högre fastighetsgrupp än till en

lägre. I datamaskinens minne kan emellertid informationerna organiseras så att direkt proportionalitet inte behöver råda mellan det antal gånger en företeelse beskrivs och det antal enheter företeelsen berör.

En anknytning till högre nivå synes således medföra fördelar huvudsakligen på registerföringssidan. Nackdelarna synes uppträda på registeranvändningsidan. Bland nackdelarna märks följande.

d) Informationerna för viss enhet blir splittrade.

I allmänhet efterfrågas vid utnyttjande av fastighetsregistret uppgifter för viss eller vissa fastigheter (samfälligheter). Anknyts nu informationen till viss fastighetsgrupp fordras ofta för svar konsultation av inte bara primärkortet utan även registerkartverket (i den mån informationen redovisas i detta) eller gruppkortet och grundhandlingen.

e) Informationen blir sämre specificerad.

Bl. a. blir den skrivna redovisningen sämre lokaliserad vid gruppanknytning än vid fastighetsanknytning.

Av vad ovan under punkterna b) och c) anförts framgår att fördelarna ur registerföringssynpunkt blir större vid gruppanknytning ju fler primärenheter en företeelse berör. Detta synes emellertid inte få leda till en princip att en företeelse, som berör ett stort antal fastigheter, skall anknytas till grupp. Företeelser av samma slag (t. ex. byggnadsplaner) skulle då ibland komma att anknytas till fastighet och ibland till grupp, och registeranvändaren skulle tvingas kontrollera såväl kortet för fastigheten som kortet för gruppen. En bättre lösning synes då vara att vissa angivna slag av informationer, t. ex. om områden för vägföreningar, utomplans-

bestämmelser, general- och regionplaner, alltid anknyts till grupp, medan andra redovisas på primärkort.

Vid redovisning av normalinnehållet på gruppkort kan ifrågasättas huruvida inte en anknytning till block i relativt ringa mån förenklar registerförandet jämfört med anknytning till primärenheterna. Anknytning till kommun — särskilt efter de pågående kommunsammanslagningarna — kan däremot ofta bli för »grovmaskig» ur användningssynpunkt. En redovisning på traktkort kan ofta vara den bästa lösningen. För detta synes också tala att sambandet mellan trakt och samfällighet direkt kan utläsas av beteckningarna för de båda enheterna vilket inte är förhållandet mellan block och samfällighet.

Gruppanknytning synes kunna bli aktuell t. ex. för följande uppgifter. Bland informationer hänförliga till rum 10, servitut m. fl., kan nämnas belastningssidan av kraftledningsservitut, vägförenings område, jaktvårds- och fiskevårdsområde. Bland bestämmelser, rum 11, kan gruppanknytning ifrågasättas för t. ex. regionplane-, generalplane- och strandskyddsområde samt område för utomplansbestämmelser och förbud mot nybyggnad, schaktning m. m. vid flygfält eller militär anläggning. Andel i samfällighet och samfälld fastighet (rum 6) samt deläggande fastigheter (rum 7) kan tänkas bli anknutna till trakt då fråga är om allmänningsskog och häradsallmänning.

Beträffande ajourhållningen av redovisningen inom de olika rummen kan följande synpunkter ges.

Data hänförliga till rummen

4 adress

5 omfång och läge

6 andel i samfälligheter

7 deläggande fastigheter

10 servitut m. m.

- 11 bestämmelser
- 12 speciella upplysningar
- 13 ägare och adress

torde vara av intresse för en vid krets av användare, såväl myndigheter som enskilda. Dessa användares intresse är vidare främst inriktat på gällande förhållanden, varför inaktueli information, t. ex. en tidigare gällande arealuppgift, inte torde behöva kvarstå på korten. Det är även ur utrymmessynpunkt fördelaktigt om sådana data kan avföras. Som framgår av 14 kap. kan registerinnehåll, som avförts från korten, rekonstrueras med datamaskinens hjälp.

Mot bakgrund av det sagda kan följande principer ligga till grund för redovisningen i de nämnda informationsrummen. Uppgifterna införs — inom ramen för det innehåll som skall redovisas för sådan enhet — på kort för den eller de enheter som berörs. Informationerna avförs när de inte längre är gällande (t. ex. när fastighets andel i samfällighet avstått) samt ändras eller kompletteras, när ändring skett i förhållande som är redovisat (t. ex. när arealen nedgått eller när en särskild rättighet ändrats i avseende å innehåll eller utövningsområde). Blir genom ändring i fastighetsindelningen t. ex. en förefintlig plan gällande för enhet, som tidigare inte varit berörd av planen, synes uppgift om denna böra införas på denna fastighets kort. På motsvarande sätt bör då befintlig uppgift om planen avföras från kort för enhet som efter ändringen i fastighetsindelningen inte längre berörs av planen. För fastighet som avförs bör alla upplysningar inom här ifrågavarande rum utgå såsom inaktuella.

Ovanstående innebär, att om man av det skrivna fastighetsregistret önskar inhämta upplysning om gällande förhållanden för viss enhet i något av de hänseenden som ovan angivna rum avser,

man skall ha att vända sig till den ifrågavarande enhetens kort, vilket i princip skall ge fullständig information i berörda avseende. Det skall inte vara erforderligt att studera kort för annan enhet, vare sig levande eller avförd. Att söka uppgifter om gällande förhållanden för viss fastighet på t. ex. farsfastighetens kort blir f. ö. i princip inte alltid möjligt, eftersom informationerna skall avföras från kort för farsfastighet och andra fastigheter, för vilka redovisningen förlorat giltighet.

Enligt det skisserade systemet skulle fastighetsregistret såvitt beträffar informationer inom här avsedda datarum inte komma att innehålla några upplysningar om förhållanden som gällt tidigare. Beträffande vissa informationsslag t. ex. servitut m. m. kan emellertid sådana användningsbehov föreligga, att registret bör kunna lämna vägledning för utredning om tidigare gällande förhållanden. Detta syfte kan tillgodoses t. ex. på det sättet, att uppgift om upphävande av servitut införs — med hänvisning till upphävandeakten — på de kort där förhållandet var redovisat vid tiden för upphävandet. Det kommer därigenom att via fastighetsregistret och upphävandeakten finnas erforderlig förbindelse för utredning om tidigare gällande förhållanden.

Informationer angående inaktuella förhållanden synes emellertid inte böra överföras till andra fastigheter vid ändringar i fastighetsindelningen. För avförda enheter synes dessa uppgifter lämpligen böra utgå.

Data inom rummet åtgärder (8) torde huvudsakligen komma att utnyttjas inom en mera begränsad krets av användare, främst fastighetsbildningsmyndigheterna. Det är därvid i stort sett inte erforderligt att kräva, att uppgifterna om åtgärder som avsett viss fastighet skall vara aktuella på samma sätt som uppgif-

terna i de rum som nyss behandlades. Registret behöver m. a. o. inte lämna upplysning om i vilken omfattning åtgärder, som berört viss fastighet, är normerande för alltjämt gällande förhållanden. Inte heller är det nödvändigt att kräva att fastighetskort innehåller uppräknig av åtgärder som, ehuru de har betydelse som norm för fastighetens aktuella omfång etc., företagits före fastighetens tillkomst. Det är i sådant hänseende tillräckligt om registret lämnar ingångsmöjlighet till akterna genom upplysning om fastighetens ursprung, dvs. hänvisning till farsfastighet, på vars kort åtgärderna i fråga finns antecknade. Det skulle f. ö. vara alltför arbetskrävande och många gånger vanskligt att vid förändret av fastighetsregistret tillämpa liknande principer som de vilka skisserats för ovan avsedda informationer. I stället skulle förfarandet kunna utformas i huvudsak på följande sätt:

Uppgift införs på de fastigheter, som berörs av åtgärd när åtgärden företas. Informationen kvarstår på sådan fastighet oavsett senare förändringar. Vid ändring i fastighetsindelningen sker inte något överförande av tidigare införda uppgifter från en fastighet till en annan. Informationen kvarstår för avförd avregistrerad fastighet. Såvitt beträffar omregistrerad fastighet synes det kort, som avser fastigheten med dess aktuella beteckning, böra överta de informationer av här avsett slag rörande fastigheten som influtit i registret före omregistreringen och sålunda avsett fastigheten med dess äldre beteckning. Dessa äldre data kan då lämpligen helt utelämnas på kort som avser den äldre beteckningen (avförd omregistrerad fastighet). Sådant kort skall ju innehålla hänvisning till den aktuella fastighetsbeteckningen.

Ovanstående innebär, att det vid ut-

redning om t. ex. viss levande fastighets gränser inte alltid blir tillräckligt att studera akterna rörande de åtgärder, som anges på fastighetens kort. Det kan bli nödvändigt att gå till kort för fastighet i tidigare generation (farsfastighet, avförd eller levande) eller till kort för en grannfastighet, som tillsammans med den ifrågavarande fastigheten berörts av omreglerande åtgärd, t. ex. ägoutbyte, eller till sådan grannfastighets farsfastighet etc.

Från de angivna principerna kan avsteg göras, om det anses lämpligt. Man kan t. ex. i viss utsträckning hålla uppgifterna om berört område à jour.

Beträffande informationer inom rummet avskild mark (9) torde samma princip som för åtgärdsredovisningen böra tillämpas. Förändringar för viss fastighet sker här endast genom komplettering med uppgift om avskild mark. Har avskild fastighet senare avförts (t. ex. till följd av att den ingått i sammanläggning) bör detta inte föranleda aktualisering av uppgiften på kortet för stamfastigheten. Information inom ifrågavarande grupp bör kvarstå på kort för avförd avregistrerad fastighet. För avförd omregistrerad fastighet överflyttas sådan information till kortet för fastigheten under dess aktuella beteckning.

Uppgifter rörande omregistrering och ursprung (2) är normalt inte utsatta för några förändringar och bör kvarstå på kortet för fastigheten om den avförs.

Diskussionen i det föregående har förts mot bakgrund av huvudprincipen att information som vid registreringen utretts beröra (anknutits till) viss enhet också införs på kort för denna. Frågan gäller nu i vad mån avvikelser från denna huvudprincip bör förekomma vid standardutskriften. — Att möjligheterna till avvikelse har stort värde

vid utformningen av speciella utskrifter berörs inte här.

Generellt gäller att uppgift som avser viss enhet alltid kan sägas beröra varje enhet på högre nivå varav den förstnämnda enheten utgör en del. Härav och av ADB-maskinens förmåga att snabbt sammanställa data följer att information om företeelse, som efter utredning befunnits beröra enhet på viss nivå, exempelvis fastighet, lätt kan införas på kort för enhet på högre nivå, exempelvis trakt, med eller utan uppgift om berörda enheter på lägre nivå eller på kort både för den förstnämnda enheten och högre enheter. Omvändningen, att fördela gruppknuten information på lägre enheter, är däremot i princip omöjlig. Det förutsättes nämligen vara outrett vilka lägre enheter uppgifterna berör.

Möjligheten att införa data anknuten till primärenheterna på traktkortet kan först beröras. Som exempel härvid kan användas uppgift om byggnadsplan. Eftersom informationen är anknuten till primärenheterna har datamaskinen i någon form erhållit en uppräknings av de primärenheter byggnadsplanen berör. Följande möjligheter kan då tänkas för standardutskriften:

1) Information om byggnadsplanen lämnas på korten för berörda primärenheter (huvudprincip).

2) Informationen lämnas på korten för berörda primärenheter och på korten för de trakter vari primärenheterna ingår.

a) På traktkortet uppräknas berörda primärenheter.

b) På traktkortet uppräknas inte berörda primärenheter.

3) Informationen lämnas inte på primärkortet utan på traktkortet, varvid berörda primära enheter uppges.

Alternativen 2a) och 2b) innebär i princip dubbelredovisning och blir na-

turligtvis mera utrymmeskrävande än redovisning enligt huvudprincipen. Att redovisning enligt nämnda alternativ ändå kan komma att utnyttjas sammanhänger med att ytterligare en ingång (via traktkort) till redovisningen skapas. För vissa slag av information kan den sammanställning per trakt som erhålles vara av så stort värde att nackdelarna ur registerföringssynpunkt och utrymmessynpunkt uppvägs.

Alternativ 3 torde vara praktiskt endast i de fall då registerföringen genom antecknande på gruppkort förenklas i så stor utsträckning att nackdelarna ur användningssynpunkt uppvägs. Men då standardutskriften bör utformas under hänsynstagande i första hand till registeranvändningen torde redovisning enligt nämnda alternativ bli sällsynt.

Ovan har sagts att gruppknuten information inte kan fördelas på lägre enheter (lägre grupper och primärenheter) eftersom det ligger i definitionen av gruppanknytningen att det inte utretts vilka lägre grupper eller primärenheter uppgiften berör. Det är emellertid enkelt att automatiskt införa gruppknuten information på korten för samtliga primärenheter inom gruppen. Sådan införing fungerar då som en upplysning att uppgiften kan avse primärenheten. Införing på nämnt sätt har vissa fördelar jämförd med införing enbart på gruppkort vid registeranvändningen men blir naturligtvis relativt utrymmeskrävande och kan bli tungrodd vid registerföringen. Om här avsett införingssätt kommer till användning bör på korten för primärenheterna särskilt anmärkas att ifrågavarande information eventuellt berör primärenheten.

Ett utbyggt fastighetsregister kommer till följd av innehållskompletteringen och den flexibilitet som ADB-hjälpmedlen ger att få stor betydelse för frågan

om utformningen av alfabetiska arkivregister. Denna frågas lösning som också intimt sammanhänger med redovisningen på gruppkort kommer inte närmare att utredas nu.

På utredningens nuvarande ståndpunkt har några omständigheter inte framkommit som föranleder att tilläggsinnehållet bör anknytas till och införas på kort efter andra principer än de som bestäms för normalinnehållet.

33 Registerkorten

I ett följande betänkande avser fastighetsregisterutredningen föreslå den närmare utformningen bl. a. av det skrivna registret. Utredningen vill emellertid redan här skissera en tänkbar lösning.

Oberoende av det tekniska system som kommer att tillämpas torde blanketter få konstrueras med angivande av hur informationerna skall införas på dessa. Sådana blanketter synes under alla förhållanden bli nödvändiga vid utdrag ur registret och, i varje fall på den tekniska utvecklingens nuvarande ståndpunkt, i huvudregistret. Sannolikt finns anledning räkna med att arbetsregister, i varje fall i vissa versioner, skall konstrueras på samma sätt.

En utgångspunkt är att samtliga förekommande redovisningsenheter skall redovisas för sig. Enligt skissen skall sålunda finnas särskilda kort för varje primär registerenhet (fastighet och samfällighet) och för varje grupp av fastigheter, vartill kommer att knytas informationer (t. ex. län, kommun, trakt). De förra kallas primärkort, de senare gruppkort.

Blanketterna har formatet A4. Utredningen har tänkt sig en enda blankettyper för alla förekommande fall. Denna fogas som bilaga till detta betänkande, dels utan ifyllda data och dels ifylld för en

fiktiv fastighet Aspa 2:5 och en fiktiv samfällighet Aspa s2. Fastigheten har i ett fall tänkts vara levande, i ett annat avförd ur registret i samband med att den avregistrerats efter delning (klyvning) och i ett tredje avförd i samband med att fastigheten omregistrerats och sålunda därefter upptagits under ny beteckning (Boda 2:1).

De ledande principerna för blankettens konstruktion, som saknar förebilder, har, förutom vad ovan sagts om att varje registerenhet skall redovisas på särskilt kort, varit

att informationerna skall redovisas i logisk följd, i princip oberoende av kronologisk ordning,

att redovisningen av viss typ informationer aldrig skall avbrytas i brist på utrymme med hänvisning till ett följande ledigt utrymme, dvs. att fortsättningshänvisning inte skall förekomma och

att blankettutrymmet skall utnyttjas väl utan andra tomma luckor i princip än som blir en följd av layoutsynpunkter.

Sistnämnda princip skall dock inte leda till att, om en blankett inte kommer att helt tas i anspråk för en registerenhet, redovisning av följande registerenhet skall påbörjas på samma blankett. Den grundläggande principen att varje registerenhet skall redovisas på särskilt kort har ansetts inte böra brytas. Undantag kan dock måhända visa sig lämpligt för en följd av avförda, omregistrerade fastigheter, vilka ju alltid fordrar obetydligt totalt utrymme.

Om en blankett inte räcker till för redovisning av en registerenhet kan två eller fler utnyttjas. Ett fastighetskort kan då t. ex. komma att bestå av två blad.

Dessa principer kan självfallet inte fullföljas med en låst indelning av blanketten i kolumner, rutor eller rum. Och

med rimlig arbetsinsats kan de inte heller komma till praktiskt bruk utan utskrivning av informationerna i data-maskin. Det blir nämligen erforderligt att inte bara informationerna utan även rubrikerna till dessa skrivs ut (jfr rubrikerna i huvudet till en konventionell blankett). Informationerna under en rubrik kan ju ta högst olika utrymme i anspråk vid de skilda fastigheterna eller de övriga enheterna. Vidare blir det ofta nödvändigt att vid ajourhållning öka utrymmet för en informationsgrupp för att fortsättningshänvisning skall undvikas.

Det försök till logisk gruppering av informationerna som gjorts i 9 kap. sista avsnittet har bl. a. haft till syfte att underlätta redovisningen på blankett. De där upptagna grupprubrikerna har avsetts bli rubriker för rummen på blanketten. Varje rum tar ett horisontellt utrymme på blanketten i anspråk.

De fördelar som utredningen sökt erhålla genom en tillämpning av angivna principer medför emellertid även vissa nackdelar. Rummens rubriker kan ju i höjdled inte få ett bestämt läge. Ögat måste alltså vid registerläsning uppsöka rubriken och rubriken måste läsas.

Utredningen har sökt bemästra dessa svårigheter på olika sätt. Rubrikerna har sålunda samlats till vänster i en sekundärkolumn, som väsentligen utnyttjas enbart för dessa. Vidare förses rubrikerna med nummer som den rutinerade registeranvändaren snart lär sig. I överensstämmelse med den indelning i huvudgrupper som skett i 9 kap. samlas rummen i grupper, avskilda med långa vågräta linjer, vilka alltså särskiljer följande grupper av informationer:

beteckningsfrågor,
fastighetsindelningens beskaffenhet,
åtgärder av betydelse för enhets omfattning,

privaträttsliga och offentlighetsliga förhållanden,

övriga informationer,
samt tilläggsdelen.

I särskilt hög grad torde emellertid en färgsättning av delar av blanketten bli betydelsefull för möjligheten att snabbt inhämta informationer. Två prov på färgsättning återfinns i betänkandet, se bilagorna. (Färgproven har begränsats till de blankettexemplar, som avser befintlig fastighet. Avsikten är emellertid, att även kort för samfälligheter, avförda fastigheter etc. skall ha samma färgsättning.) Det har ansetts angeläget att starkt framhäva dels redovisningsenhetens beteckning och dels rubrikkolumnen. Med en svagare färg skiljs andra sekundärkolumner åt i viss utsträckning. Det har nämligen inte visat sig lämpligt att skilja sekundärkolumnerna med tryckta linjer, enär en del av rummen måste utnyttjas med löpande text över hela blanketten (t. ex. rummen 6 och 9).

Det modulsystem som används vid systematisk maskinskrivning har tillämpats vid blankettens konstruktion.

Blanketten har utformats så att den normalt kan läsas utan bruksanvisning. Emellertid är avsikten att anvisning för blankettens användning skall tryckas och hållas tillgänglig.

Som redan tidigare framhållits är avsikten inte att vid själva övergången till ett nytt fastighetsregistersystem några egentliga fastighetsutredningar skall verkställas. Kravet att ett rationellt system införs snabbt är betydligt starkare än behovet av ett omedelbart vid övergången fullständigt registerinnehåll. Ett sådant ställningstagande är också motiverat av arbetskraftssituationen och kostnaderna för omfattande engångsutredningar. Det omedelbart tillgängliga

dataunderlaget vid systemomläggningen utgörs naturligtvis i första hand av den informationsredovisning som finns i de nuvarande fastighetsregistren (jfr 9 och 10 kap. ovan). Härtill kommer resultatet av den koordinatregistrering av fastigheter som utredningen föreslår nedan i 13 kap. i den utsträckning denna är slutförd vid övergången. Därvid erhålls både en områdesredovisning av fastighetsbeståndet och en lägesredovisning (koordinatuppgifter) jämte hänvisning till kartblad. Vidare kan finnas slutförda fastighetsutredningar hos fastighetsbildningsmyndigheterna angående t. ex. samfälligheter samt motsvarande utredningar hos rikets allmänna kartverk, verkställda till grund för fastighetsredovisningen på ekonomiska kartan. Slutligen kan vid själva övergången avisering ske från andra register, t. ex. redovisningen för folkbokföring och uppboord och ev. fastighetsböckerna, om arbetet med utnyttjande av ADB till grund för denna då lett till resultat.

Efter omläggningen till nytt system kommer förändringarna i registerinnehållet (registerföringen) att föräledas av dels sedvanlig ajourhållning av registrets informationer, dels komplettering.

Denna komplettering, som torde få ske successivt, kommer sannolikt att för hela landet ta relativt lång tid i anspråk. Tas även tilläggsinnehållet i betraktande kommer registrets innehåll att ständigt bli dynamiskt. Inte sällan kommer det att visa sig rationellt att företa en fullständig utredning angående vissa förhållanden (t. ex. samfälligheter, servitut) i ett sammanhang för ett område, exempelvis en tätort, i princip på samma sätt som i en del avseenden nu sker till grund för upprättande av stadsregister. De av rikets allmänna kartverk företagna utredningarna torde

också få betydelse. I övrigt får registret kompletteras på grundval av de utredningar som fortlöpande sker i anslutning till fastighetsbildningsverksamheten m. m. Självfallet bör också avisering från andra register utnyttjas. — I fråga om fastighetsregistrets författningsreglerade innehåll (normalinnehållet) måste tillses att även tillströmningen av informationer blir i full utsträckning föreskriven i författning.

Uppbyggnaden av det nya fastighetsregistret i föreliggande förslag sker bl. a. med den utgångspunkten att en sådan fortlöpande komplettering av registerinnehållet skall vara tekniskt möjlig. Blankettens konstruktion sådan den nyss beskrivits bygger på samma idé. Införing av nya uppgifter i anslutning till de tänkta rubrikerna kan nämligen successivt ske på sin rätta plats och utan fortsättningshänvisning, på samma sätt som ovan anförts om ajourhållning. Utrymmet för en informationsgrupp kan då vid behov utökas och nya informationsgrupper införas i sin avsedda nummerordning.

I exemplen har rubriknummer försetts med parentes i de fall utredning förutsatts inte vara tillgänglig till grund för en fullständig informationsredovisning i det rum rubriken avser. Detta visar ett sätt av många möjliga att ge upplysning om registrets fullständighet eller brist på fullständighet. Sådan upplysning kan också begränsas till under rubrik eller liknande.

Registerkorten bör förvaras i bokstavs- och nummerordning inom registerområde (kommun). De kan samlas i pärmar eller förvaras på annat sätt. Av leverantör uppvisade pärmar har en höjd av 230 mm och en tjocklek av 58 mm och rymmer lämpligen enligt uttalande 400 blad.

I de exemplar av registren som kan

komma att förvaras som mikrofilm torde kassetform komma att utnyttjas. Denna är ytterst utrymmesbesparande.

4 Registerkartan

Fastighetsregisterutredningen har i 9 kap. föreslagit att ett fastighetsregister av katastertyp byggs upp med en registerkarta som en av registrets huvuddelar. Behovet av kartredovisning har berörts på ett flertal andra ställen i betänkandet såsom i samband med frågan om fastighetsregistrets innehåll, lägesredovisning, kommunal och annan administrativ indelning.

41 Tillgängligt kartunderlag

Utformningen av den nya registerkartan bör givetvis ske med hänsynstagan- de till det kartmaterial som finns tillgängligt och är av beskaffenhet att kunna läggas till grund för en kartredovisning. Detta underlag utgörs i första hand inom nuvarande stadsregisterområde av stadsregisterkartan och inom jordregisterområde av den inom stora delar av landet förda fastighetskartan jämte specialblad och bestämmelsekartan. I de delar av riket där sådana kartor inte föreligger eller där de behöver kompletteras torde dessutom vissa sammanställningskartor och de storskaliga primärkartor, som inte sällan upprättats, företrädesvis i tätorter, kunna användas som stomme för registerkartan.

Fastighetskartan utgör som av 4 kap. framgår ett i avseende på fastighetsindelningen ajourhållet exemplar av ekonomiska kartans svartryck i skala 1:10 000.

Ekonomiska kartan redovisar i princip den vid kartans upprättande gällande fastighetsindelningen enligt jord-

registret. Avvikelser härifrån förekommer dock. Sålunda medför kartskalan att samfälligheter ofta ej alls redovisas eller blott i form av ett med »s» betecknat område,

att små fastighetsområden utlagda exempelvis vid delning av samfälligheter inte redovisas på annat sätt än att det delade området förses med beteckningen »d» och

att agglomerationer av små fastigheter utmärks med endast beteckningen »a».

Vidare redovisas vid kartans upprättande påträffade sämjedelningar, vilket innebär att den officiella fastighetsindelningen inte alltid kan utläsas ur kartbilden. Dessa avvikelser återfinns naturligtvis också på fastighetskartan.

Lantmästarestyrelsen har föreskrivit att inom områden med tätare bebyggelse överlantmätarna skall föra s. k. specialblad normalt i skala 1:2 000. Varje specialblad skall motsvara en av de 25 kvadratdecimeterstora rutorna i fastighetskartans rityta indelats. På dessa specialblad skall finnas en komplett redovisning av såväl fastigheter som samfälligheter, de senare dock endast betecknade med s samt eventuellt med akthänvisning.

Utöver fastighetsindelningen redovisas på ekonomiska kartans svartryck och därmed även på fastighetskartan en mängd topografiska och andra detaljer som vägar, järnvägar, kraftledningar, vattenområden, ägoslagsgränser, olika slags byggnader, fasta fornlämningar, olika slag av administrativ indelning och namn av olika art. Beträffande samfällighetsredovisningen på ekonomiska kartan bör uppmärksammas att enligt uppgift utredningssektionen i rikets allmänna kartverk i viss omfattning gör mer djupgående utredningar angående såväl förekomsten av samfällighet som angående i samfällighet delägande fas-

tigheter än som sedermera kommer till uttryck på den färdiga kartan. Dessa utredningar, inte minst de förminskningar av inlånat kartmaterial som därvid framställs, torde kunna bli av stort värde vid upprättandet av registerkartan.

Bestämmelsekartan normalt i skala 1:10 000 har samma bladindelning som fastighetskartan. Den redovisar yttergränserna för olika typer av planer, förordnanden och förbud och kan redovisa även förslag till planer och bestämmelser.

Fastighetskartan och bestämmelsekartan har i likhet med ekonomiska kartan en rityta på 5×5 dm. De är utförda på genomsynligt material och är inordnade i ett för riket enhetligt koordinatssystem. Kartorna upprättas i stort sett i takt med ekonomiska kartans utgivning. Hittills har ca 8 500 fastighetskartblad samt bestämmelsekartblad motsvarande omkring 6 000 blad i skala 1:10 000 upprättats. Dessutom finns specialblad. Enligt nu föreliggande planer för ekonomiska kartans utgivning som omfattar hela riket med undantag av fjälltrakterna skall totalt utges omkring 12 600 blad i skala 1:10 000 och 1 070 blad i skala 1:20 000. Man torde kunna räkna med att utgivningen skall vara avslutad mot slutet av 1970-talet.

Stadsregisterkartorna torde normalt ha upprättats i skala 1:2 000. Såväl mindre som större skalor har dock kommit till användning. Kartorna som merendels har en rityta på 6×8 dm är oftast utförda på kartpapper men kan också förekomma på genomsynligt material. Kartorna redovisar som av 4 kap. framgår i huvudsak dels fastighetsindelningen (stadsägor, tomter och samfälligheter) samt s. k. bihang C-områden dels huvuddragen av fastställda planer (vägar, gator, kvarter, byggnadsmark, specialområden m. m.) samt

tomtindelningar. Stadsregisterkartorna kan vara av skiftande geodetisk kvalitet. Direkt dåliga kartor torde dock numera höra till undantagen. De är vidare ofta anslutna till lokala koordinatssystem. Det torde finnas omkring 5 600 stadsregisterkartblad.

Enligt lantmätariinstruktionen åligger det överlantmätarna att inom de delar av landet där ekonomisk karta inte utgivits låta upprätta och föra *översiktskartor* över fastighetsindelningen samt områden för planer och bestämmelser som hör beaktas vid fastighetsbildning. Sådana kartor torde i ganska stor utsträckning finnas, men de är av mycket skiftande geodetisk kvalitet. I avseende på redovisningen av den officiella fastighetsindelningen torde de ofta, särskilt vad gäller samfällighetsredovisningen, vara fullständigare än ekonomiska kartan.

Utöver dessa kartor finns för en stor del av rikets tätorter *primärkartor* i skala 1:2 000 och större av merendels så hög geodetisk kvalitet att de uppfyller lantmäteristyrelsens föreskrifter angående grundkarta till stadsplan eller byggnadsplan. Primärkartorna torde inte minst inom sådana stadsregisterområden där nu förda registerkartor är mindre tillfredsställande kunna utgöra en god stomme för den nya registerkartan även om redovisningen av fastighetsindelningen inte alltid är helt à jour.

42 Innehållets fördelning på skilda kartor

Ovan har skisserats innehållet i registerkartverket. Följande grupper av data har där ansetts lämpade för kartredovisning.

- 1 Beteckning på levande fastighet och samfällighet
- 4 Enhets adress
- 5 Enhets omfång och läge

- 10 Servitut m. m.
- 11 Bestämmelser
- 12 Speciella upplysningar

Dessutom har ifrågasatts om gruppen åtgärder (8) möjligen bör på något sätt komma till uttryck på karta. Slutligen torde ett flertal data ingående i fastighetsregistrets tilläggsdel komma att redovisas på karta.

Redan denna uppräknig av data-grupper var och en innehållande skilda arter av data, som måste klart och entydigt kunna komma till uttryck på karta, visar att, om de ovan angivna kraven skall kunna uppfyllas, redovisningen måste fördelas på flera kartor. Dessa bildar tillsammans ett registerkartverk. Erfarenheterna från nu förekommande redovisning pekar också entydigt i samma riktning. Vid avgörandet av hur många kartor som skall erfordras vid denna fördelning av informationerna och vilka data som skall sammanföras till viss karta måste en avvägning ske mellan å ena sidan kravet att varje karta skall vara lättläst och enkel att ajourhålla och å andra sidan kravet att redovisningen inte onödigtvis splittras. Vidare måste med hänsyn till utvecklingen tillses, att kartverket blir flexibelt så att på detsamma framdeles kan registreras ytterligare informationer. Dessa krav synes bäst kunna tillgodoses genom att samhörande data redovisas på samma karta så att de skilda kartorna inom den givna ramen erhåller så långt möjligt skilda funktioner.

Ett på detta sätt uppbyggt kartverk skulle vid behov kunna bestå av tre skilda kartor, här betecknade fastighetskarta, bestämmelsekarta och plandetaljkarta ävensom eventuellt tilläggskartor.

I fråga om fördelningen av informationer dem emellan kan följande preliminära synpunkter anföras. *Fastighetskartan* skulle i huvudsak kunna uppta

i grupperna 1, 5 och 10 ingående data såsom

fastighetsindelningen i form av läns-, kommun-, trakt-, fastighets- och samfällighetsgränser samt gränser för enskilda och samfälliga fiskeområden,

aktuella fastighetsbeteckningar samt de särskilda områdesnumren eventuellt med angivande även av antalet områden för enhet,

lägena av de punkter inom område för vilka koordinater uttagits (se vidare 13 kap.),

särskilda namn på enheter och områden,

förekomsten av vattenområde som utan att vara arealredovisat ingår i enhet,

administrativa och ecklesiastiska gränser,

utövningsområdet för lokaliserade servitut (och därmed jämförliga företeelser) med angivande av servituts art eller tillkomstsätt.

Av fastighetskartan i skala 1:2 000 eller på annat sätt skulle även kunna framgå i vilken utsträckning fastighetsgräns överensstämmer med områdesgräns enligt fastställd plan. Denna upplysning synes i första hand vara av värde för att en registeranvändare skall kunna bedöma om fastighet kan bebyggas enligt gällande plan.

En redovisning på kartan av den fastighetsbildningsåtgärd som är normerande för sträckningen av fastighetsgräns skulle innebära en komplettering av den åtgärdsredovisning som förekommer i registerböckerna. Frågan härom behandlas inte i detta betänkande.

Härutöver erfordras för orienteringen att allmänna vägar, sjöar och vattendrag samt ortnamn framgår av kartbilden.

Fastighetskartan skulle med nämnda informationsinnehåll komma att i hu-

vudsak redovisa fastighetsindelningen och privaträttsliga förhållanden rörande fast egendom.

Bestämmelsekartan skulle kunna omfatta redovisning av data ingående i grupperna 11 och 12 såsom

yttergränserna för regionplaner, generalplaner, stadsplaner, byggnadsplaner, avstyckningsplaner och utomplansområden,

område för fastställd arbetsplan enligt AVL och täktplan enligt naturvårdslagen samt

förbudsområden enligt exempelvis BL, fastighetsbildningslagstiftningen, VL, AVL, EVL, naturvårdslagen, skogsvårdslagen.

Härutöver kan som i 9 kap. angivits i viss utsträckning redovisas förslag till planer och utredningar.

Bestämmelsekartan skulle således komma att redovisa data av huvudsakligen offentlighetsrättslig karaktär. Det torde inte vara ovanligt att utomplansbestämmelse-, regionplane- eller generalplaneområde täcker helt bestämmelsekartblad. För att registerförare inte sådana gånger skall onödigtvis tvingas upprätta sådant kartblad när inga andra data finns att registrera på bladet borde det vara möjligt att i avvaktan på ytterligare behov av detsamma låta redovisa förekomsten av sådana bestämmelser på fastighetskartan genom exempelvis anteckning i kartbladets ram.

Den funktion som i nuvarande fastighetsregister fylls av stadsregisterkartans detaljerade redovisning av byggnadsreglerande planer skulle i huvudsak övertas av *plandetaljkartan* som således skulle ge en detaljerad redovisning av vissa data i grupp 11, bestämmelser, och med hänsyn härtill också lämpa sig för redovisning av grupp 4, lägesadresser. På denna karta skulle således kunna redovisas

gräns enligt generalplan för trafikled eller annan allmän plats,

gräns för byggnadskvarter inom stadsplan,

gräns för byggnadsmark inom byggnadsplan,

gräns för specialområde inom stadsplan och byggnadsplan,

administrativ tomt enligt tomtindelning,

gatunamn och nummer eller motsvarande samt

kvartersnamn, med hänsyn till att kartan redovisar kvartersindelningen.

Utöver nu nämnda kartor kan vid behov upprättas tilläggskartor med funktion att redovisa sådana till registrets tilläggsdel hörande data som inte lämpligen kan införas på förutnämnda kartor. På samma sätt som i föregående avsnitt framhållits beträffande registerböckerna torde ur redovisningssynpunkt någon sträng åtskillnad inte böra upprätthållas mellan registerkartverkets normalinnehåll och dess tilläggsinnehåll.

43 Kartverkets tekniska utformning

Med hänsyn till behovet av att kunna sammanställa och enkelt kopiera de skilda kartorna torde de böra framställas på genomsynligt material. Detta material måste naturligtvis vara arkivbeständigt och fylla högt ställda krav på ritbarhet och måttbeständighet.

Med den diskuterade fördelningen av redovisningen mellan kartorna och de funktioner dessa får torde behov av en direkt sammanställning eller hopkopiering av mer än två i taget, vanligen fastighetskartan och någon av de övriga, endast undantagsvis förekomma. Skulle fler än två kartor sammanställas kan risk föreligga att den framställda produkten kan bli svårsläslig på grund av informationsmängden.

Nämnda princip innebär emellertid att bestämmelsekartan, plandetaljkartan och tilläggskartan kan bli mindre användbara i det dagliga arbetet genom att de inte direkt redovisar fastighetsindelningen eller några andra orienterande detaljer. Denna uppfattning styrks av erfarenheterna från användningen av nuvarande bestämmelsekarta. En möjlighet att avhjälpa bristen vore att på undersidan förse dessa kartor med sådant tryck från fastighetskartan att det kan filtreras bort vid kopiering. På kartorna skulle då direkt finnas redovisat en fastighetsindelning som även om den inte i alla delar är aktuell, i ett stort antal fall torde ge tillräcklig ledning för registeranvändaren. När fastighetsindelningen anses vara alltför inaktuell på ett kartblad vore det tekniskt sett enkelt att framställa t. ex. ett nytt bestämmelsekartblad med den aktuella fastighetsindelningen tryckt på undersidan.

Kartskalor, bladindelning, koordinatsystem

Vid upprättandet av registerkartverket kommer man som ovan angivits att med hänsyn till kostnader m. m. vara beroende av det kartunderlag som finns. För huvuddelen av landsbygden kommer man därför att vara hänvisad att upprätta fastighetskartan och bestämmelsekartan i skala 1:10 000. Genom den renodling av kartinnehållet på dessa som ovan skisserats torde det trots skalan vara möjligt att i normalfallet tillfredsställande redovisa angivna data på dem. Inom tätorter torde däremot på samma sätt som nu få tillgripas storskaliga kartor för i vart fall fastighetskartan och plandetaljkartan, vanligen då i skala 1:2 000. På grund av sammanställningsbehovet synes normalt även bestämmelsekartan böra upprättas i

samma skala som övriga kartor. För smärre områden på landsbygden där man av redovisningstekniska skäl upprättat fastighetskarta i skala 1:2 000 kan det dock trots detta tänkas vara lämpligt att med hänsyn till innehållet på bestämmelsekartan och behovet av översikt bibehålla denna i skala 1:10 000. Oavsett vilka skalor som kommer till användning är det ett oavvisligt krav att bladindelningen på de skilda kartorna är så anordnad att några egentliga svårigheter vid sammanställning och hopkopiering av dem inte uppstår.

Nuvarande fastighetskarta med specialblad är som nämnts upprättad i ett enhetligt koordinatsystem (ekonomiska kartans system/system 1938, 2,5 W). Ett flertal nuvarande stadsregisterkartor som kommer att ligga till grund för registerkartverket är upprättade i härifrån mer eller mindre avvikande koordinatsystem. Vid en sammanställning av kartor ur dessa skilda system uppkommer vissa svårigheter, sammanhängande med att koordinataxlarna inte är parallella samt med skillnader i skalor och utgångspunkter för koordinatangivelserna. Även om det ur flertalet synpunkter vore lämpligast att alla i registerkartverket ingående kartblad upprättades i samma koordinatsystem torde detta inte vara genomförbart. Den fördel en sådan åtgärd skulle innebära synes inte motiverad med hänsyn till kostnaderna och av andra skäl. För underlättande av registerföring och grafisk sammanställning av kartorna torde bl. a. få tillses att gränsen mellan områden, som skall redovisas i skilda system, så långt möjligt går i registerområdesgränser eller i vart fall i fastighetsgränser. De svårigheter som på grund av använda skilda koordinatsystem uppkommer i samband med lägesangivning med koordinater behandlas i 13 kap.

Rättsverkningar, tillförlitlighet, fullständighet

Redovisningen på registerkartan är inte avsedd att ges rättsverkan beträffande fastighetsindelningens beskaffenhet eller beträffande beskaffenheten och giltigheten av de redovisade rättsliga förhållandena. Med hänsyn till registrets officiella karaktär måste emellertid beträffande kartorna ställas samma allmänna krav på tillförlitlighet i redovisningen som beträffande det skrivna registret. Tillförlitligheten är bl. a. beroende av dels det geodetiska underlaget och vald skala för kartverket, dels kvaliteten på det underlag för införing på kartan som föreligger.

Inom de delar av landet där fastighetskarta, stadsregisterkartor och primärkartor föreligger torde underlaget uppfylla de standardkrav som erfordras för registerkartans upprättande. Inom områden där endast sammanställningskartor finns torde från fall till fall få bedömas om de kan ligga till grund för registerkartans framställning. Exempel på sådan för ändamålet lämpad karta är den sammanställningskarta för Malmöhus län som är under framställning på länslantmäterikontoret där. Skulle underlaget ej vara tillfredsställande synes det vara lämpligast att invänta ekonomiska kartans upprättande. Inom de delar av riket där sådan inte kommer att upprättas bör det vara möjligt att med utnyttjande av t. ex. topografiska kartan och sammanställningskartor åstadkomma registerkartor på ett för dessa områden tillfredsställande sätt.

Det kartmaterial m. m. som vid den framtida registerföringen kommer att ligga till grund för införing på kartorna torde merendels på grund av myndigheternas föreskrifter och anvisningar (1920 års mättningsförordning, verk-

ställighetsföreskrifter till mättningsförordningen, lantmäteristyrelsens och byggnadsstyrelsens m. fl. föreskrifter och anvisningar) vara av tillfredsställande beskaffenhet. Inte sällan torde dock förekomma att vid registrering ur äldre akter av förhållanden som kan ha uppmärksamats vid t. ex. utredning, det kartmaterial eller den beskrivning varpå registreringen måste grundas är mindre tillfredsställande. Särskilt vanligt torde detta bli vid den successiva registreringen av samfälligheter. Genom att redovisningen på registerkartan endast har en beskrivande funktion synes det dock kunna tillåtas att registerförare, då fråga är om oklarheter av ovan antytt slag, anger det enligt utredning sannolika läget för viss fastighet, samfällighet, servitutsområde m. m., vid behov t. o. m. utan angivande av begränsningslinjerna för fastigheten, samfälligheten eller området. Av kartbilden måste då givetvis framgå att redovisningen är behäftad med viss osäkerhet eller ofullständighet. Ett annat sätt vore naturligtvis att avstå från kartredovisning av fastigheter m. m. med oklar omfattning eller oklart läge. Ett sådant förfarande skulle emellertid inte medföra att redovisningen på kartan blev mera tillförlitlig.

I 11 kap. och avsnitt 2 ovan har som motiv för redovisning i skivet register av vissa primärt områdesanknutna data bl. a. anförts svårigheter, att med hänsyn till kartskala etc. på registerkartan redovisa vissa servitutsområden t. ex. avseende vägservitut inom byggnadsplaneområden eller smala markremsor mellan fastighetsgräns och allmän väg inom område som redovisas på karta i skala 1:10 000. Detta förhållande innebär att redovisningen på kartan inte kan i alla avseenden uppnå den önskvärda fullständigheten.

Kartbeteckningar

Den diskuterade uppdelningen av redovisningen på skilda kartor innebär att ingen av nu förekommande kartor kan i oförändrat skick ingå i det nya kartverket. Den av nuvarande kartor som närmast har sin motsvarighet i detta är bestämmelsekartan. Nuvarande fastighetskarta innehåller en mängd ur fastighetsindelningssynpunkt ovidkommande detaljer och stadsregisterkartorna utgör närmast en kombination av en fastighetskarta och en plandetaljkarta. En omformning av dessa kartor synes sålunda ofrånkomlig. Önskvärt vore givetvis då att för hela riket enhetliga kartbeteckningar infördes. Det sätt på vilket de nya kartorna kommer att framställas kan påverka utformningen av beteckningssystemet och möjligheterna att uppnå den önskvärda enhetligheten. Om kartorna framställs ur de nuvarande genom något tryckförfaran-

de kombinerat med retusch eller genom någon form av radering av inte önskvärda detaljer, kunde finnas anledning att så långt som möjligt anpassa beteckningssystemet till det nu använda. Detta torde närmast innebära ett gemensamt beteckningssystem för kartorna i skala 1:2 000 eller större skalor anpassat till stadsregisterkartorna, och ett för kartor i skala 1:10 000 och mindre skalor anpassat till ekonomiska kartans svarttryck. Med hänsyn till den normala utformningen av stadsregisterkartorna, behovet av samordning av beteckningssystemen på de funktionsskilda kartorna samt kravet att kartor i skilda skalor bör kunna genom t. ex. förminskning och hoptryckning sammanställas till ett kartblad synes det dock ligga närmast till hands att de nuvarande kartorna på sikt omritas, varvid ett helt nytt beteckningssystem skulle kunna införas.

KAPITEL 13

Koordinatmetoden

Frågan om en ändamålsenlig lägesredovisning av data till grund för samhällsbyggandet har tidigare berörts i 5, 6 och 9 kap. Det har emellertid befunnits lämpligt att ge en samlad behandling av denna fråga, vilket sker i detta kapitel. Vad utredningen här anför inskränker sig inte till principerna utan utgör en slutredovisning med förslag till koordinatregistrering av fastigheter. Arbetet med en instruktion för arbetets praktiska bedrivande kommer dock att fortgå.

1 Behovet

I inledningen till 5 kap. har behandlats behovet av en reform av samhällsbyggandets informationssystem. Bl. a. har framhållits behovet av en bättre lägesredovisning av data. Vidare har skisserats vilka krav som bör ställas på den framtida dataredovisningen i allmänhet. Tillämpade på lägesredovisningen innebär dessa

att den möjliggör samordning av vid olika tillfällen och för skilda ändamål insamlade data

att den fortlöpande kan hållas aktuell och därmed möjliggöra rullande planering och prognoskontroll

att den möjliggör utväljande av erforderliga data för varje undersökning och ändamål

att den kan registreras och bearbetas med moderna maskinella hjälpmedel

att behandling och redovisning kan ske med variabel och till varje situation anpassad noggrannhet, t. ex. så att förberedande analyser sker med en grov lägesangivning, varefter en noggrannare angivning används för konstaterat väsentliga avsnitt

att stickprovsurval kan ske
att framställning av differentierade fördelningskartor är möjlig.

Som framgår av 4 och 5 kap. uppfyller nuvarande dataredovisning endast delvis dessa krav. Lägesangivningen i redovisningar av olika slag utgörs vanligen av anknytningar till administrativa enheter, län, kommuner, församlingar etc. och i begränsad utsträckning sker anknytning till andra enheter t. ex. tätorter och regioner, naturliga jordbruksområden m. fl.

Detta innebär inte att redovisningen per de administrativa områdena m. fl. skulle vara av ringa betydelse. I stället kommer, oberoende av om bättre metoder för lägesredovisning vinner tillämpning, statistik för nämnda enheter att vara befogad som underlag för behovsberäkningar på kommun-, läns- och riksnivå dit samhällets beslutsfunktioner i stort är samlade, samt för jämförelse- och mera översiktliga lokaliseringsanalyser m. m. Införs emellertid i analyserna moment av lokalisering synes nuvarande redovisning ej vara tillräckligt flexibel.

Den metod för lägesanvisning som brukar benämnas *koordinatmetoden*

uppfyller de ställda kraven. Metoden bygger på att ett objekts läge anges i ortogonala koordinater. För att bli generella inom riket och direkt neutrala fordras tillgång till ett för riket enhetligt koordinatsystem. Vissa allmänna kartor (ekonomiska och nya topografiska kartan) utges i princip numera i ett sådant enhetligt koordinatsystem. I detta system, som är så anordnat att hela landet faller inom första kvadranten, dvs. med positiva tal för x och y , kan varje punkt i landet entydigt anges till sitt läge med ett koordinatpar (x positiv i nordlig riktning och y positiv i östlig). På detta sätt kan alla de data, som är geografiskt anknutna, lägesanges. Den systematiska avläsningen och redovisningen av objekts lägen i ett enhetligt koordinatsystem samt utnyttjandet av koordinaterna för sammanställning av data inom valfritt avgränsade områden benämns koordinatmetoden. Metoden har tillämpats utomlands. I Sverige har den introducerats av professor Torsten Hägerstrand som använt den för bl. a. befolkningens mantalskrivningsplats.

Därefter har den kommit till användning i olika sammanhang och inom skilda områden. Genomgående har konstaterats de stora fördelar som är förenade med koordinatsatta data men samtidigt också att arbetet med att framta koordinaterna (koordinatläsningen) varit mycket betungande. De positiva erfarenheterna från användningen av koordinatsatta data gjorde emellertid att intresse skapades för en generell, ajourhållen koordinatredovisning. Intresset inriktades då främst på koordinatsättning av fastigheterna. Detta sammanhänge med flera saker. Sålunda skulle därigenom även befolkningens mantalskrivningsplats lägesbestämmas. Vidare förelåg förslag om övergång till användning av maskinella hjälpmedel

för folkbokföringen och en reformering av fastighetsregistreringen var förestående. Slutligen fanns i fastighetsregistret en ständigt ajourhållen redovisning på registerkartorna.

Frågan om koordinatsättning av fastigheter togs därför år 1959 upp av de kommittéer, som hade att utreda fastighets- och befolkningsregistreringens framtida utformning, nämligen 1954 års fastighetsbildningskommitté (FBK) och uppboordsorganisationskommittén (UOK). Kommittéerna tillskrev 26 myndigheter och organisationer angående koordinatmetoden. Efter en summarisk beskrivning av metoden ställdes följande frågor.

Innan det är möjligt att i utrednings-sammanhang taga ställning till frågan huruvida koordinatbeteckningar skola åsättas fastighetsbeståndet i landet eller i varje fall i de delar där förutsättningar därför föreligga med hänsyn till ekonomiska kartans utgivande, är det för de båda nämnda kommittéerna angeläget undersöka huruvida sådana koordinatbeteckningar komma att fylla något väsentligt behov i olika avseenden. På grund härav få kommittéerna anhålla om uppgift huruvida enligt Eder mening koordinatbeteckningar å registerfastigheter skulle komma att fylla ett sådant behov.

Vid ett närmare utformande av en koordinatmetod förefinnas olika möjligheter att lösa en del detaljproblem, t. ex. frågan huruvida fastighet, som består av flera skiften eller områden eller på vilken finnas flera byggnader, skall åsättas särskilda beteckningar för varje skifte eller område och för varje byggnad och huruvida fastighet, å vilken finnes hyreshus med flera trapphus, skall åsättas särskilda beteckningar för varje ingång. Fråga har t. o. m. uppkommit huruvida särskilda beteckningar skola sättas i höjded beträffande olika våningsplan. Det är utan vidare klart att en alltför stor detaljrikedom medför ökade svårigheter och kostnader vid uppgifternas inhämtande, redovisning och ajourhållande. Det synes därför vara angeläget att uppgifterna begränsas till vad som kan vara av väsentlig betydelse. Det är för kommittéerna värdefullt att få synpunkter på dessa detaljproblem och andra frågor,

som äga betydelse vid en koordinatmetods utformning i olika avseenden.

Inledningsvis skall beträffande svaren anföras att dessa såvitt gäller detaljproblemen blev divergerande. Detta torde emellertid f. n. ha mindre betydelse eftersom fastighetsregisterutredningen, som nedan beskrivs, bedrivit en omfattande försöksverksamhet med koordinatläsning och denna givit erfarenheter som i många avseenden förenklar frågeställningarna.

I mera principiellt avseende framhölls i samtliga svar (22 st.) behovet av koordinatredovisning. I tretton svar gjordes uttalanden för ett genomförande av metoden, i åtta svar ansågs att en försöksverksamhet borde bedrivas och i ett ansågs fördelarna inte motsvara kostnaderna för metoden.

Från praktiskt taget samtliga håll underströks möjligheten att via koordinatmetoden erhålla statistik för godtyckligt valda områden. I enkätsvaren framhölls att den nuvarande officiella statistiken vanligen redovisas i tabellform och anger data för särskilda kommunala enheter. Detta begränsar i vissa hänseenden dess användbarhet. En av nackdelarna med dessa redovisningsenheter består i att de inte är stabila utan ändras, t. ex. i samband med kommunindelningsreformer, varför jämförelser i tiden försvåras. Vidare är enheterna inte alltid utövningsområden för olika verksamheter och därmed inte alltid lämpliga undersöknings- och planeringsområden. Lägeskoordinaterna skulle vidare kunna tjäna som nyckel mellan statistik som förts för vissa administrativa områden före en kommunindelningsändring eller liknande åtgärd och motsvarande områden efter densamma.

Flera av de skrivelsen tillställda myndigheterna och institutionerna framhöll också den stora betydelsen av att på ett objektivt sätt via koordinatbestämning

av fastigheter kunna lägesbestämma uppgifter från flera olika statistiska material som bostadsräkningar, folkräkningar, företagsräkningar, jordbruksräkningar m. m.

Flera tillfrågade verk och institutioner exemplifierade nyttan av koordinatmetoden inom sina verksamhetsområden. — *Arbetsmarknadsstyrelsen* anförde således att vid den regionala lokaliseringsplaneringen sammanställdes uppgifter angående befolkning, näringsliv, arbetskraftens pendlingar m. m. och att koordinatmetoden i hög grad skulle underlätta utredningsarbetet och på ett bättre sätt än som nu är möjligt klargöra befolkningens och företagens geografiska fördelning. — *Bostadsstyrelsen* framhöll att koordinatmetoden skulle få stor betydelse för styrelsens och länsbostadsnämndernas verksamhet, särskilt i fråga om långivningen i glesbygder och mindre samhällen. För att belysa utvecklingen inom dessa vore uppgifter kommun- eller församlingsvis ofta otillräckliga, varför en komplettering med uppgifter för icke administrativa områden skulle vara av stort värde. — *Byggnadsstyrelsen* omtalade sitt behov av statistiska uppgifter om befolkning, näringsliv och bostäder. Behovet av sådana uppgifter, som vore oberoende av den administrativa indelningen hade alltmer ökat p. g. a. tendenserna i bebyggelseutvecklingen och de krav vilka måste ställas på bebyggelsens planering. Särskilt för de mindre tätorterna framstod behovet av en bättre redovisning än den nuvarande som ytterst önskvärd. Vidare framhölls att identifieringen av fastigheters läge kunde göras på ett enkelt, snabbt och för de flesta planändamål godtagbart sätt. — *Lantbruksstyrelsen* yttrade, att enligt styrelsens erfarenheter vore en dylik koordinatsättning av stort värde för den maskinella bearbetningen av material

vid översiktliga utredningar rörande jordbrukets strukturförhållanden m. m. Styrelsen hade redan påbörjat dylika utredningar med användande av koordinatsättning av brukningsenheter. Sålunda hade redan samtliga jordbruksfastigheter över 2 hektar i Hallands län blivit koordinatsatta, för Gävleborgs län pågick motsvarande koordinatsättning. — *Lantmäteristyrelsen* uttalade, att vid förrättningar av större omfattning enligt enskilda väglagen eller för fastighetsregleringar kunde behov uppstå av för ändamålet speciellt insamlat statistiskt material. Sådan statistik kunde avse särskilda fastighetsförhållanden såsom arealer, ägosammansättning etc. Ofta borde sådana statistiska uppgifter redovisas i kartform, varvid tillämpning av koordinatmetoden framstod som synnerligen lämplig. Vid översiktlig planering enligt byggnadslagen i form av regionplan och generalplan, av annan översiktlig planering eller vid följan det av jordbruksutvecklingen var behovet av statistiska uppgifter stort. Det kunde vara fråga om befolkningsförhållanden — exempelvis åldersfördelning för bedömning av skolbehov — om fastighetsförhållanden — såsom taxeringsvärden etc. för information om fastighetsbeståndets art — eller om trafikförhållanden — exempelvis dess intensitet för bedömning av trafikleders dimensionering. För sådana uppgifter torde ofta den officiella statistikens primärmaterial kunna användas men ofta torde man tvingas att sammanställa för ändamålet speciellt anskaffat material. I alla dessa fall syntes redovisningen med fördel ske i kartform, varvid tillämpning av koordinatmetoden avsevärt torde underlätta, ibland t. o. m. möjliggöra en redovisning. Utom för redovisning av statistiska uppgifter kunde koordinatmetodens resultat användas såsom hjälpmedel att återfinna objekt å den eko-

nomiska kartan eller annan karta med ekonomiska kartans koordinatsystem. Att behov härav förelåg framgick av de beskrivningar av tillämpade förfaranden som gjorts i yttrandena från vissa överlantmätare. — *Statistiska centralbyrån* anförde, att de bearbetningar av riksomfattande karaktär baserade på koordinatmetoden som i första hand vore av intresse inom deras verksamhetsområde var bestämningen av tätorter — vilka då definieras operationellt som områden omfattande sammanhängande rutor med en viss befolkningstäthet — och redovisning av befolkningsdata i ett rutnätssystem. — *Statens nämnd för byggnadsforskning* uttalade att uppgörande av befolkningskartor med avseende på den totala befolkningens regionala fördelning eller motsvarande för bestämda delar av denna, såsom t. ex. skolbarnen, hade utvecklats till något av standardarbete i allt general- och regionalplanearbete. Den gängse metoden, att utifrån mantalslängdens traditionella fastighetsbeteckningar lokalisera de boende, var synnerligen tidsödande, och dessutom eliminerades möjligheterna till bruk av databehandlingsmaskiner. Med deras hjälp kunde en automatisk kartläggning och utbredningsanalys med avseende på utvalda data utföras. Differentierade befolkningskartor kunde således produceras allt efter önskemål, vilket var i det närmaste otänkbart med de gängse manuella metoderna. Dessutom kunde dessa koordinatbestämda data sorteras för särskilda önskemål oberoende av administrativa gränser. Av vikt var följaktligen att man fick en neutral koroologi, som säkrade kontinuitet i tiden oberoende av omläggningar av administrativa gränser och förändringar i vetenskapliga tänkesätt. Prognoser över folkmängdens storlek och fördelning kunde sålunda utföras i analogi med det

förslag till s. k. rullande prognoser, som långtidsutredningen förordade att den ekonomiska politiken skulle arbeta med. Det var dessutom uppenbart, att analyser av opinionsbildningens rumsliga variationer och kulturelementens utbredning med stor framgång kunde utföras, när data tillrättalagts för databehandlingsmaskiner. — *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* framhöll att koordinatmetoden skulle få stor betydelse vid planeringen av nya vägsträckningar. Den skulle kunna medge en redovisning av fastighetsbeståndet och befolkningen utefter den tänkta linjen och alternativa sådana och därmed ge bättre möjligheter att planera ur trafikekonomisk synpunkt optimala vägar. — *Länsstyrelsen i Örebro län* nämnde speciellt den nytta användning av koordinatmetoden skulle medföra vid uttagandet av fastigheter som i händelse av beredskap eller krig skall tas i anspråk för krigsmaktens, civilförsvarets och myndigheters behov, samt vid den kartläggning av befolkningstätheten på landsbygden som är nödvändig i samband med civilförsvarets utrymnings- och inkvarteringsplanering. — *Föreståndaren för geografiska institutionen vid handelshögskolan i Stockholm* fann att redan relativt små industrier och företag skulle kunna utföra marknadsundersökningar och befolkningsprognoser genom tillkomsten av koordinatmetoden. Dessa skulle sedan få betydelse för beslut om utvidgning eller nedläggning. — *Föreståndaren för geografiska institutionen vid Lunds universitet* anförde att det var en slående kontrast mellan den effektivitet med vilken händelser inom befolkningen (födelse, dödsfall, vigslar etc.) registreras med hänsyn till datum och den ineffektivitet med vilken förhållanden i rummet (bostad, arbetsplats, flyttningar etc.) registreras med hänsyn till plats. Vidare uttalades att ur ekonomisk

synpunkt vore frågorna om plats, dvs. i grunden dispositionen av marken och anläggningarna därå, minst lika betydelsefulla för samhällets välfärd som de rent sociala problemen. Som exempel på områden där koordinatmetoden kunde användas nämndes stadsplaneringen, speciellt trafikplanering. Effektiva teorier för organisation av gatunätet och bebyggelsen låg inom räckhåll. För att dessa skulle kunna tillämpas på de individer som våra städer utgjorde fordrades maskinellt bearbetningsbara ständigt aktuella empiriska data över befolkningsfördelning, företag, arbetsplatser m. m. Om sådana fanns kunde det bli rutin att före varje utbyggnad undersöka hur de därmed adderade önskelinjerna i trafiken passar in på de redan existerande. — *Föreståndaren för institutionen för fastighetsteknik* vid tekniska högskolan påpekade att snabba förändringar i landsbygdens fastighets- och bebyggelsestruktur pågick. I ett dylikt föränderligt läge vore det av stor vikt att successivt kunna överblicka befolkningsutvecklingen inom mindre delar av kommuner. Koordinatmetoden ansågs vara ett mycket användbart hjälpmedel för att framskaffa dylika data om sammankoppling skedde mellan jordregisterenheter samt folkräknings- och folkbokföringsmaterialet. Det framhölls även att RLF:s register över jordbruksfastigheter, på vars grund jordbruksräkningar och annan jordbruksstatistik i regel lägges upp, var uppbyggt på de till brukningsenheter sammanslutna registerfastigheterna. Koordinatsattes dessa skulle således erhållas en serie latent kartor med lägesbestämd befolknings- och jordbruksstatistik, vilka kartor successivt hålls à jour, varefter samhällsplaneraren vid behov kunde plocka fram de önskade informationerna. Dylika möjligheter ansågs vara ytterst värdefulla i rådande

dynamiska läge. — *Industriens utredningsinstitut* anförde att ur institutets synpunkt vore det mycket värdefullt om man med hjälp av koordinatmetoden kunde underlätta studiet av industri-företagens lokalisering. För det ändamålet skulle uppgifter om industri-läggningens belägenhet kombineras med uppgifter om bransch och antal syssel-satta, eventuellt uppdelat på arbetare och tjänstemän. Koordinatuppgifterna skulle, då de en gång blivit bestämda, påföras företagsuppgifterna till Kom-merskollegii årliga industristatistik. Därigenom skulle man på ett mycket enklare sätt än hittills, speciellt som koordinatmetoden var lämplig att bear-beta i databehandlingsmaskiner, kunna utarbete kartor över företagen och ar-betskraften inom industrin. Det var ock-så tänkbart att applicera koordinatmeto-den på de mera sällan förekommande företagsräkningarnas material för att på så sätt få lokaliseringuppgifter även för sådan industri och hantverk, som inte ingick i Kommerskollegii årliga statistik, och dessutom för andra nä-ringsgrenar som t. ex. handeln.

Av kontakter som utredningen haft med olika myndigheter inom försvaret har framgått att också där betydande intresse finns för koordinatmetoden.

2 Redovisningsobjekt

Givetvis skulle koordinatuppgifter för många olika slag av företeelser vara av stor betydelse för samhällsbyggandet. Här kan nämnas persons mantalsskriv-ningsplats, fritidsbostad och arbetsplats, den senare samtidigt företags verksam-hetsställe, kommunikationsleder och an-läggningar, anordningar för allmän, kommunal och enskild service, fastig-heter, planområden etc.

I princip kan detta åstadkommas på två sätt. Antingen kan varje objekt koordinatsättas särskilt eller kan ob-jekten anknytas till ett markområde varinom de är belägna, varefter för området utväljs en punkt som koordi-natsätts och får representera läget för området och de objekt som anknutits till detta. De två modellerna närmar sig emellertid till varandra om redovisning-en av koordinaterna sker med en så stor enhet (t. ex. mil eller km) att koor-dinaterna för det speciella objektet och området blir desamma.

Flera generella ajourhållna koor-dinatregisteringar för ett stort antal skil-da typer av objekt skulle emellertid bli mycket betungande och knappast ge den önskade redovisningen på rationellt sätt och inom rimlig tid, vartill kommer att samordningen kan bli besvärlig. Att framta koordinater vid varje tillfälle det för visst eller vissa slag av objekt vore önskvärt torde inte heller vara en rationell lösning. Erfarenheterna hit-tills visar nämligen att metoden fått begränsad användning under sådana förhållanden. Även om resultaten kunde hopsamlas och en ajourhållning ordnas skulle materialet bli för heterogent för mera allmän användning. En redovis-ning för större områden skulle också låta vänta på sig alltför länge.

Förutsättningarna för koordinatre-gistrering av fastigheter, vilka i normal-fallet utgör områden, är bl. a.

att registrering sker i ett officiellt, riket omfattande register

att registret ajourhålls kontinuerligt

att en sådan registrering skapar möj-ligheter att indirekt lägesbestämma en serie andra objekt

att fastighetsindelningen — bl. a. för fastighetsägarna — är en på marken känd indelning

att registreringen sker också på karta eller kommer att ske på sådan

att registret föreslås bli uppbyggt med ADB-hjälpmedel och

att en koordinatregistrering av fastigheterna medför fördelar av olika slag (bl. a. områdesredovisning) som inte direkt sammanhänger med koordinatmetoden.

Den officiella, riket omfattande, ajourhållna registreringen av fastigheter är naturligtvis en god utgångspunkt för en generell, ajourhållen koordinatredovisning.

Koordinatsättning av fastigheter blir särskilt användbar därigenom att fastighetsindelningen är en på marken känd indelning, att den utgör underlag för folkbokförings- och uppbördsväsendets redovisning samt för fastighetsböckerna ävensom att data för folk-, bostads- och jordbruksräkningarna inhämtas med referens till fastighet. Vidare övervägs en sådan referens för företagsregistret. Om för nämnda register och räkningar mera allmänt utnyttjas ADB-hjälpmedel skulle, efter den övergång till utnyttjande av sådana som nu föreslås för fastighetsregistret, samtliga data i de nämnda registren och räkningarna via direkt maskinell integration med fastighetsregistret bli lägesbestämda. Motsvarande möjligheter torde föreligga även för andra register som innehåller fastighetsbeteckning.

Emellertid inskränker sig inte möjligheterna till direkt integration med fastighetsregistret. De informationer som i andra register än de ovan nämnda redovisas per person (folkbokföringsnummer) eller per företag (företagsnr) skulle genom förmedling av koordinater från fastighetsregistret via befolkningsregistret respektive företagsregistret kunna lägesbestämmas.

Som tidigare nämnts finns ett stort antal register över personer och företag. I alla dessa register används inte folkbokföringsnumren och företagsnum-

ren som identifikationsbegrepp, men successivt torde — bl. a. av integrationsskäl — detta bli allt vanligare. Antalet företeelser som kan lägesbestämmas indirekt ökar därmed.

Registreringen på karta är en uppenbar tillgång såväl för uppläggnings- som för den fortsatta ajourföringen av koordinatuppgifterna. Utan tillgång till en ajourhållen kartredovisning skulle nämligen fordras betydande arbeten för att kartlägga nuläget och dessutom rutiner för det fortsatta kartmässiga ajourhållandet.

Utnyttjande av ADB-hjälpmedel vid fastighetsregistrering ger en sådan för- enklning både vid nyttjandet av koordinatmetoden och vid den i sammanhanget betydelsefulla integreringen med andra register, att värdet av metoden eljest skulle vara begränsat.

En generell koordinatregistrering för fastigheterna förutsätter en total koordinatläsning av fastighetsbeståndet. Bl. a. kan här framhållas att en sådan genomgång utan egentligt merarbete ger den redovisning av fastighetsområden som enligt vad i 9 kap. sagts är erforderlig.

Emellertid torde koordinatregistrering av fastigheter inte täcka alla förekommande behov. Den lägesredovisning som kan erhållas via integrering kan nämligen tänkas ge otillräcklig noggrannhet för speciella ändamål. Om för vissa slag av objekt eller i särskilda situationer en noggrannare lägesredovisning än den nämnda önskas, kan en speciell koordinatläsning bli erforderlig. Detta synes emellertid i allmänhet inte kunna ske i större omfattning förän härför lämpade register och ajourhållningsrutiner skapats. Som nedan visas kan dessutom registreringen utformas så att de fördelar som skulle vara förenade med speciella koordinatregistrering för vissa objekt i stort kan vin-

nas inom ramen för fastighetsregistreringen. — Beträffande trafikleder, främst allmänna vägar och gator, torde emellertid en generell koordinatregistrering böra övervägas.

3 Koordinatregistrering av fastigheter

31 Representativa koordinatpunkter

Koordinatregistrering av fastigheter kommer som berörts i föregående avsnitt att få betydelse inte enbart för lokalisering av fastigheterna utan i väsentlig utsträckning också för andra data och objekt. Dessa kan avse de områden som utgör fastigheten eller skilda punkter eller delar inom nämnda områden. Det är f. n. inte möjligt att i full utsträckning överblicka vilka olika slag av data och objekt som för praktisk användning blir lägesbestämda genom koordinatregistrering av fastigheter.

Givetvis kan finnas många olika principer att lägga till grund för valet av punkter som skall representera fastighet. Som exempel kan nämnas fastighetens gränspunkter, en centralt belägen eller en med hänsyn till skilda intressen vägd punkt inom fastigheten eller skilda punkter för att redovisa läget för bebyggelsen (centralt inom byggnad, trappuppgång m. m.).

Vid generell koordinatregistrering torde antalet representativa punkter böra begränsas bl. a. med hänsyn till kostnaderna. Valet av punkter blir därvid beroende av de praktiska användningsområdena för koordinatmetoden. Vissa av de ovan angivna alternativen torde därvid framstå som särskilt ändamålsenliga.

Så synes vara fallet med en centralt belägen punkt. Denna kan ofta vara särskilt representativ för fastigheten

som område betraktad (areella data m. m.) Vidare är den i princip vald så att de mest avlägsna delarna (punkterna) inom fastigheten ligger på kortast möjliga avstånd från punkten. Därmed blir den lämpad för lägesangivning av objekt m. m. som inte är föremål för en kartmässig redovisning och därför kan sägas ha ett inte känt läge inom fastigheten.

Kunde man utgå ifrån att intresset för olika punkter vid användning av koordinatmetoden vore lika stort och punkterna jämt fördelade inom fastigheten skulle en ytmässigt central punkt vara en god lösning.

Emellertid torde en sådan centralpunkt i vissa fall vara mindre representativ. Redan av en snabb granskning av kartbilden kan framgå att delar av fastigheten är av mindre intresse. Så är t. ex. fallet med fastighet som består av både land- och vattenområde. En intressevägning leder i sådant fall till val av en central punkt inom landområdet. Även i andra fall kan av praktiska skäl finnas anledning att frånga en ytmässigt vald centralpunkt och i stället koordinatregistrera punkt dit intresset vid användningen antas bli koncentrerat (intressecentralpunkt).

Vad nu sagts kan t. ex. gälla förhållanden inom tätort. En fastighets djup inom ett kvarter är t. ex. ofta utan någon större betydelse ur nu förevarande synpunkter. Intresset dras i stället ofta mot det ordnade trafikledssystemet. Skäl synes därför kunna föreligga att beträffande småfastigheter i tätorter inom kvarter och likartad byggnadsmark välja en punkt med systematisk anknnytning till trafikledssystemet.

För sistnämnda alternativ kan också tala att läget inom en fastighet av olika företeelser kan vara av sekundärt intresse i förhållande till den punkt där de enskilda aktiviteterna inom fastig-

heten möter samhällets engagemang av olika slag i form av t. ex. allmän trafik m. m. Detta kan leda till att som en variant av vad nyss sagts kan väljas den eller de punkter där utfart från fastigheten sker eller en punkt med anknytning till denna.

Vissa objekt och företeelser tillmäts särskilt intresse vid många slag av planering. Hit hör i första hand befolkningen. Den punkt som bäst representerar dennas bostadsplats inom en fastighet är givetvis läget för bostadshus. Ett val av detta läge som koordinatpunkt ger naturligtvis samtidigt möjligheter till en korrekt lägesangivning för data om byggnaden som sådan.

Befolkningen pendlar emellertid i stor utsträckning mellan bostad, verksamhetsställe och plats för fritidssysselsättning. Detta förhållande, som har stort intresse i planerings-sammanhang, talar för att inte enbart läget av byggnader med mantalsskriven befolkning väljs som koordinatpunkter utan även byggnader för fritidsändamål och byggnader som innehåller arbetsplatser. De senare utgör samtidigt företagens verksamhetsställen. Förutsättningarna ökar därmed för en noggrann lokalisering inte bara av befolkningen utan även av företag, serviceinrättningar m. m.

Från användningssynpunkt vore måhända ett generellt uttagande av läget för såväl centralpunkter som bebyggelsepunkter en fördel. Å andra sidan talar kostnadssynpunkter för begränsning av antalet.

Då fråga är om små fastighetsområden torde emellertid även noggrannhetsaspekter få betydelse vid valet av koordinatpunkter. För sådana fastigheter, t. ex. i allmänhet bostadsfastigheter, kommer tillämpningen av ovanstående principer att leda till punkter som kommer att ligga nära varandra. Kunde man utgå från att användningen

av koordinatmetoden skulle bli sådan att skillnaden mellan de olika koordinaterna blev betydelselös, skulle problemet vara endast teoretiskt. Detsamma skulle gälla om det vore förenat med höga kostnader eller tekniska svårigheter att mäta in punkterna med tillräcklig noggrannhet för att de skulle redovisas med skilda koordinater. Noggrannheten kan emellertid, utan att kostnaderna stiger i nämnvärd utsträckning, hållas på sådan nivå — redovisningsenheten kan vara meter eller 10-tal meter — att problemet kan ha praktisk betydelse.

För stora fastigheter kan avståndet mellan en bebyggelsepunkt och en central punkt vara stort. Val av enbart den ena punkten skulle i sådana fall sannolikt ofta begränsa metodens användningsmöjligheter.

Innan diskussionen om val av punkt förs vidare bör begreppet bebyggelse eller byggnad och noggrannheten vid koordinatuttagning behandlas.

Att vid val av bebyggelsepunkt ta hänsyn till varje byggnad som markrats på kartunderlaget är inte befogat. Som princip synes kunna användas följande. Så långt detta framgår av kartan tas hänsyn till bostadshus och övriga byggnader med självständig betydelse, dvs. alla byggnader utom de som med ledning av kartbilden bedöms vara komplement till annan viktigare byggnad vars läge skall koordinatbestämmas. Som exempel på sådana komplement till annan viktigare byggnad kan nämnas alla byggnader utom en inom ett jordbrukscentrum eller en industri- anläggning samt uthus och lekstugor till bostadshus. Byggnad inom en fastighet bör dock normalt inte kunna anses som komplement till byggnad inom annan fastighet.

Frågan påverkas av att en högre noggrannhet kan anses befogat i tätort än

på glesbygd och av att förväxlingar kan undvikas om koordinaterna redovisas med sådan noggrannhet att andra än den »rätta» punkten är uteslutna om koordinatpunkten skall uppsökas på nytt. Som ovan berörts förorsakar emellertid en ökad noggrannhet vid koordinatuttagning och redovisning endast obetydliga kostnadsökningar. Man torde därför undvika begränsningar av användningsmöjligheterna och enklast lösa problemet genom att ta ut koordinaterna med en noggrannhet som motsvarar den kartunderlaget bekvämt möjliggör, dvs. oftast redovisning med enheten 10 m för kartor i mindre skala än 1:2000 och med enheten 1 m vid 1:2000 och större skalor. Därmed vinnas också en naturlig anpassning till behovet av noggrannare koordinater inom tätort än inom glesbygd, eftersom kartor i de större skalorna normalt kommer till användning inom tätorter.

Den begränsning av antalet koordinatpunkter som bör eftersträvas med hänsyn till kostnaderna synes kunna ske så att punkter som är belägna nära varandra »sammanförs», dvs. åsätts samma koordinater.

Vilket högsta avstånd som skall bli avgörande för tillåtligheten att på beskrivet sätt »föra samman» olika punkter är svårbedömt. Avståndet är beroende av noggrannheten i koordinatangivningen på sådant sätt att redovisningsenheten (meter, 10-tal meter eller 100-tal meter) måste vara mindre än det nämnda högsta avståndet för att frågan skall ha någon relevans. Olika lösningar har diskuterats då det gäller val av ifrågavarande avstånd. En har varit att ställa avståndet i relation till redovisningsenheten, t. ex. så, att vid redovisning på meter när, avståndet sättes till 20 m, och vid redovisning på 10 meter när, till 100 m. Den större noggrannheten är i stort sett möjlig

inom tätorter. Där är fastigheterna normalt små och följaktligen blir arbetsminskningen redan vid ett högsta avstånd på 20 meter betydande. I tätorter kan vidare föreligga större behov av detaljerade bearbetningar av koordinata än eljest. Det nämnda avståndet bör därför vara litet. Å andra sidan kan bearbetningar kan bli mindre vanliga och om inte fördelarna ur bearbetningsynpunkt totalt sett är större att generellt tillämpa samma avstånd och i så fall 100 m. Vid en bedömning av detta problem synes övervägande fördelar få anses förenade med den förstnämnda större noggrannheten.

Genom tillämpning av den nämnda principen för sammanföring av punkter nedgår antalet punkter som skall koordinatbestämmas i väsentlig utsträckning. Att så blir fallet bekräftas också av den försöksverksamhet som bedrivits och beskrivs nedan. Sålunda behövs normalt koordinatuttagning ske för endast en punkt inom små fastigheter, t. ex. flertalet bostadsfastigheter. Även för stora fastigheter kommer antalet koordinatbestämda punkter att minska.

Utredningen har gjort vissa undersökningar angående olika förfaranden vid val av punkt.

En undersökning bygger på att fastighetsbeteckningen på fastighetskartan enligt en okulär bedömning utsätts nära centralpunkten. Utredningen tog därför initiativ till en undersökning om platsen för den första siffran i fastighetsnumret normalt kunde användas som centralpunkt. Av intresse var samtidigt att undersöka hur avståndet mellan bebyggelsen och en konstruerad centralpunkt kunde variera med fastighetsområdets storlek. (Jfr diskussionen ovan om ett högsta avstånd för sammanföring av centralpunkt och bebyg-

Fördelning av fastigheter i olika storleksgrupper på olika avstånd mellan konstruerad centralpunkt och utsatt fastighetsbeteckning respektive bebyggelsepunkt

Avstånd i meter	Centralpunkten—siffrans fotpunkt				Centralpunkten—bebyggelsepunkten			
	0—10 ha	10—50 ha	50—100 ha	>100 ha	0—10 ha	10—50 ha	50—100 ha	>100 ha
	%	%	%	%	%	%	%	%
0—50.....	71	33	8	0	71	13	—	—
0—100.....	86	72	29	11	86	28	13	11
0—150.....	100	82	42	22	100	43	13	11
0—200.....	—	87	67	44	—	58	17	22
0—250.....	—	92	67	44	—	70	25	44
0—300.....	—	95	75	78	—	82	33	44
0—350.....	—	97	79	78	—	85	33	44
0—400.....	—	97	83	89	—	87	54	56
0—450.....	—	97	83	89	—	93	54	67
0—500.....	—	98	88	89	—	95	58	67
500—.....	—	2	12	11	—	5	42	33

gelsepunkt.) Ovan redovisas i tabellform ett resultat av undersökningen.

Som framgår av tabellen utgör läget för den första beteckningssiffrans fotpunkt en god approximation av den ytmässiga centralpunkten åtminstone då fråga är om små fastigheter. Detta är ett skäl som talar för att man vid koordinatuttagningen på fastighetskartan uppsöker läget för beteckningen och snabbt bedömer om nämnda läge kan accepteras som centralpunkt i stället för att ständigt försöka bedöma centralpunktens läge direkt. Den första metoden är nämligen snabbare eftersom ögat får en hållpunkt och samtidigt kan några krav inte uppställas på hög noggrannhet vid bestämningen av den ytmässiga centralpunktens läge.

Även bebyggelsepunkterna är vid små fastigheter belägna på sådant sätt i förhållande till de konstruerade centralpunkterna att de förstnämnda tämligen väl kan representera även de senare. Tabellen visar t. ex. att så skulle vara fallet med drygt 80 % av fastigheterna under 10 ha, om det högsta avståndet 100 m accepteras. I det sammanhanget bör anmärkas att grundmaterialet ej

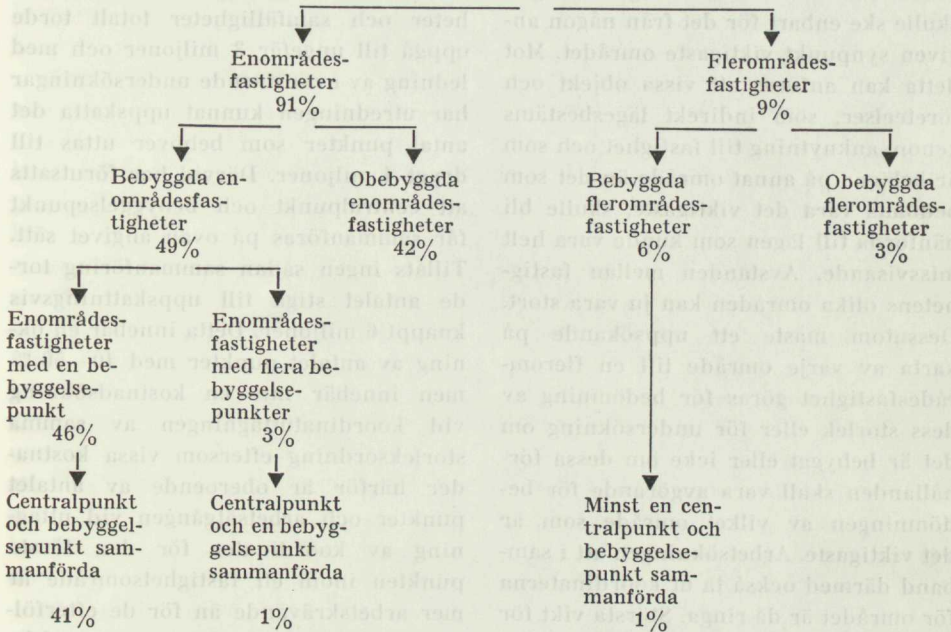
är valt på sådant sätt att fördelningen på storleksklasser skulle vara representativ för landets hela fastighetsbestånd utan snarare så att antalet fastigheter i de olika klasserna skulle bli ungefär lika stort. Materialet är dessutom litet. Eftersom antalet bebyggda fastigheter i riket i storleksklassen 0—10 ha sannolikt är långt större än samtliga andra bebyggda fastigheter leder en sammanföring av centralpunkt och byggnads- punkt, om det högsta avståndet för sådan sätts till 100 m, till en betydande arbetsbesparing. Detta styrks också av en analys av materialet från försöksverksamheten inom Östergötlands län. Nedan (se sid. 257) lämnas en översikt av materialet för de ingående jordregisterområdena (ca 8 000 fastigheter) och stadsregisterområdena (ca 2 000 fastigheter). Nämnda försöksverksamhet beskrivs i andra avseenden i avsnitt 5.

Ovanstående diskussion har förts i huvudsak som om en fastighet alltid bestod av ett enda område. Detta är också ett normalfall, ca 85 % av landets fastigheter består enligt en stickprovsv-

Försöksområde i Östergötlands län

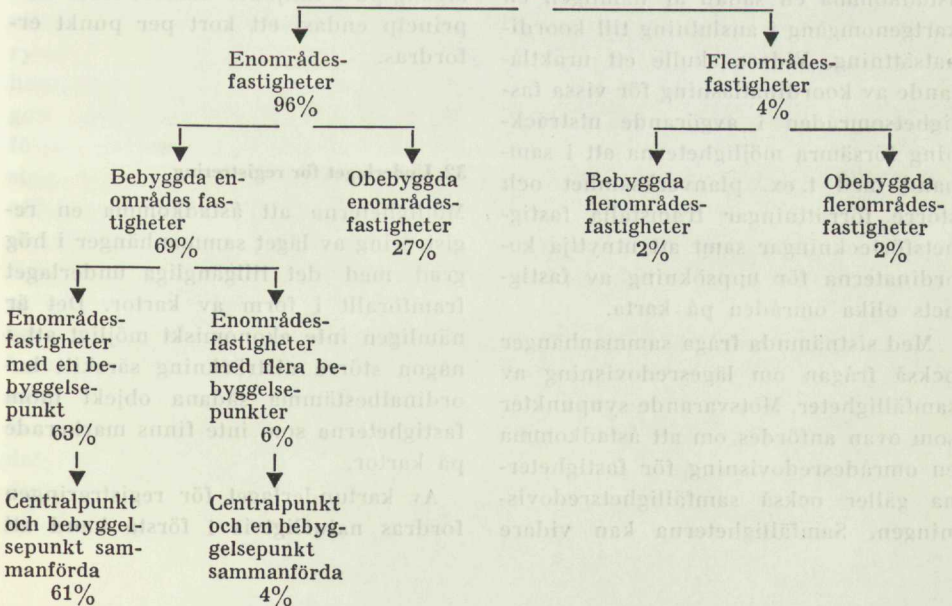
JR-OMRÅDET

SAMTLIGA FASTIGHETER 100% — Bebyggda fastigheter 55%
 — Obebyggda fastigheter 45%

SR-OMRÅDET

SAMTLIGA FASTIGHETER 100% — Bebyggda fastigheter 71%
 — Obebyggda fastigheter 29%

undersökning som utredningen företagit av endast ett område. För återstående 15 %, av vilka hälften torde omfatta två områden, skulle kunna ifrågasättas om inte koordinatregistreringen skulle ske enbart för det från någon angiven synpunkt viktigaste området. Mot detta kan anföras att vissa objekt och företeelser, som indirekt lägesbestäms genom anknytning till fastighet och som är belägna på annat område än det som bedömts vara det viktigaste, skulle bli hänförliga till lägen som kunde vara helt missvisande. Avstånden mellan fastighetens olika områden kan ju vara stort. Dessutom måste ett uppsökande på karta av varje område till en flerområdesfastighet göras för bedömning av dess storlek eller för undersökning om det är bebyggt eller icke om dessa förhållanden skall vara avgörande för bedömningen av vilket område som är det viktigaste. Arbetsökningen att i samband därmed också ta ut koordinaterna för området är då ringa. Största vikt för frågan om koordinatsättning av fastighets samtliga områden har emellertid dess samband med områdesredovisning för fastigheterna. Ett rationellt sätt att åstadkomma en sådan är nämligen en kartgenomgång i anslutning till koordinatsättning. Vidare skulle ett uraktlåtande av koordinatläsning för vissa fastighetsområden i avgörande utsträckning försämla möjligheterna att i samband med t. ex. planverksamhet och större förrättningar framställa fastighetsförteckningar samt att utnyttja koordinaterna för uppsökning av fastighets olika områden på karta.

Med sistnämnda fråga sammanhänger också frågan om lägesredovisning av samfälligheter. Motsvarande synpunkter som ovan anfördes om att åstadkomma en områdesredovisning för fastigheter-na gäller också samfällighetsredovisningen. Samfälligheterna kan vidare

vara bebyggda och ett uraktlåtande av deras koordinatsättning skulle försämla också möjligheterna till lokalisering av befolkning, företag m. m.

Med kännedom om att antalet fastigheter och samfälligheter totalt torde uppgå till ungefär 3 miljoner och med ledning av ovanstående undersökningar har utredningen kunnat uppskatta det antal punkter som behöver uttas till drygt 4 miljoner. Därvid har förutsatts att centralpunkt och bebyggelsepunkt får sammanföras på ovan angivet sätt. Tillåts ingen sådan sammanföring torde antalet stiga till uppskattningsvis knappt 6 miljoner. Detta innebär en ökning av antalet punkter med 40—50 % men innebär inte en kostnadsökning vid koordinatuttagningen av samma storleksordning eftersom vissa kostnader härför är oberoende av antalet punkter och arbetsåtgången vid uttagning av koordinater för den första punkten inom ett fastighetsområde är mer arbetskrävande än för de efterföljande punkterna inom samma område.

Utredningen har med hänsyn till felstansningar och för att inte underskatta kostnaderna kalkylerat med en hålkortsåtgång på 5 miljoner hålkort trots att i princip endast ett kort per punkt erfordras.

32 Underlaget för registrering

Möjligheterna att åstadkomma en registrering av läget sammanhänger i hög grad med det tillgängliga underlaget framförallt i form av kartor. Det är nämligen inte ekonomiskt möjligt att i någon större utsträckning särskilt koordinatbestämla sådana objekt inom fastigheterna som inte finns markerade på kartor.

Av kartunderlaget för registreringen fordras naturligtvis i första hand att

det redovisar en ajourförd fastighetsindelning. Vidare skall det kunna enkelt inpassas i ett för riket enhetligt koordinatsystem. Som underlag för koordinatläsningen kommer därför i första hand fastighetskartor och stadsregisterkartor i fråga.

Fastighetskartan upprättas i takt med ekonomiska kartans utgivning. Ekonomiska kartan är avsedd att utges för hela riket utom fjälltrakterna. Totalt planeras utgivning av ca 12 600 kartblad i skala 1 : 10 000 och 1 070 blad i skala 1 : 20 000. Den senare skalan planeras för Norrlands inland. År 1966 har ca 8 500 kartblad i skala 1 : 10 000 utgivits och utgivningstakten är ca 500 kartblad per år vilket medför att utgivningen skulle kunna vara avslutad under senare delen av 1970-talet och att vid 1970-talets början praktiskt taget hela Götaland, Svealand och Norrlands kustland skulle vara täckt av ekonomiska kartblad.

Fastighetsindelningen inom jordregisterområden redovisas på ekonomiska kartan. Vissa undantag finns dock. Sålunda medger inte kartskalan redovisning av till arealen små fastigheter och samfälligheter. De samfällda områden som redovisas, betecknas om utrymme finns med de delägande fastigheternas beteckningar, eljest med någon delägande fastighets beteckning åtföljd av »m. fl.» eller med »s». Ett avsteg från att redovisningen avser den officiella fastighetsindelningen gäller det fall att hävden avviker från den officiella indelningen. I sådant fall har i princip hävden fått vara avgörande för områdesindelningen. Dessa avvikelser kan således kvarstå även på fastighetskartan men fastighetsbeteckningen på kartorna omges då av klammer. Utöver den officiella fastighetsindelningen redovisas även fastigheternas uppdelning på sämjelotter. Beteckningarna åtföljs

då av littera. — I viss utsträckning sker redovisning av stadsägor inom stadsregisterområden.

På fastighetskartan ajourhålls fastighetsindelningen i samma omfattning som den skall redovisas på ekonomiska kartan. Därjämte skall fastighetskartan genom specialblad i skala 1 : 2 000 redovisa fastighetsindelningen inom tätorter och andra områden där behov föreligger av större fullständighet än ekonomiska kartans skala medger. Härmed torde en stor del av de på ekonomiska kartan icke redovisningsbara fastigheterna ha blivit redovisade. På specialbladen skall dessutom göras en så vitt möjligt fullständig redovisning av samfälligheterna. Samma karttecken används som på ekonomiska kartan med det undantaget att de på specialblad upptagna samfälligheterna betecknas med bokstaven s åtföljd av aktnumret för tillkomstakten.

Av intresse i förevarande sammanhang är därjämte redovisningen på ekonomisk karta och därmed på fastighetskarta av vägar och bebyggelse. Samtliga allmänna vägar och alla de enskilda vägar som är av betydelse för den allmänna samfärdseln och fastigheternas brukande medtas. Sluten bebyggelse i större tätorter återges med kvartersbeteckning (varje byggnad är således ej markerad). I övrigt redovisas varje byggnad till rätt form och storlek, dock med visst minimimått. Vid redovisningen skiljs på boningshus och övriga byggnader. Så långt möjligt redovisas också användningssättet genom upplysningsskrift såsom mekanisk industri, skola, post, telefonstation, sjukhus, hotell etc.

På fastighetskartan ajourhålls i princip inte väg- och bebyggelse-redovisningen. I dessa avseenden återger således fastighetskartan förhållandena vid tidpunkten för utgivandet av mot-

svarande ekonomiska karta. I viss utsträckning torde dock ändringar beträffande de allmänna vägarna ha beaktats.

Ekonomiska kartan och därmed fastighetskartan framställs i Gauss konform projektion och projektionssystem 2,5 W. x -koordinaterna räknas positiva mot norr med utgångspunkt från ekvatorn och y -koordinaterna positiva mot öster med utgångsvärdet 1 500 km för nämnda meridian 2,5 W. Bladindelningen för kartorna ansluter till koordinatsystemet genom att linjer som är parallella med koordinataxlarna utgör gränser för kartbladen. Bladen är i regel kvadratiska med ritytan 50×50 cm och redovisar således arealen 1 km² vid skalan 1 : 2 000, 25 km² vid skalan 1 : 10 000 och 100 km² vid skalan 1 : 20 000. Vissa andra allmänna kartor, t. ex. topografiska kartan, översiktskartan och generalkartan, utges i samma projektion och projektionssystem.

För ekonomiska kartan har av rikets allmänna kartverk gjorts vissa undersökningar om noggrannheten. Härvid har noggrannheten i kartans detaljer i förhållande till den geodetiska stommen kontrollerats. Det radiella kvadratiska medelvärdet för differenser mellan koordinater mätta på kartan och genom kontrollmätning har därvid för olika slag av detaljer befunnits ligga mellan 7 och 14 m. Noggrannheten kan därför grovt sägas vara 10 m. Maximifelen är givetvis flera gånger större. Noggrannheten i närliggande detaljers läge i förhållande till varandra är i gengäld större men begränsas nedåt av ritnoggrannheten 0,2 mm vilket på markens motsvarar 2 m vid skala 1 : 10 000.

Stadsregisterkartor finns inom de områden för vilka stadsregister skall föras. Det finns f. n. omkring 5 600 kartblad som normalt har skalan 1 : 2 000 och formatet 60×80 cm. Kartorna är

ofta anslutna till lokala koordinatsystem ibland dock till samma system som ekonomiska kartan och fastighetskartan.

På nämnda registerkartor redovisas den aktuella fastighetsindelningen (indelningen i tomter, stadsägor och bihang B-områden) fullständigt. Bihang C-områdenas redovisning är däremot i visst avseende ofullständig. Detta gäller avgränsningen mellan de olika områdena, som särskilt beträffande gatukorsningar kan medföra att deras områdestillhörighet är oklar.

Redovisningen av gator och allmänna vägar är fullständig, och i huvudsak torde även enskilda vägars sträckning framgå. Å andra sidan är redovisningen av bebyggelsen inskränkt till att gälla endast allmänna byggnader.

Noggrannheten hos stadsregisterkartorna varierar men torde nästan utan undantag vara sådan att koordinatläsningen lämpligen kan ske med redovisning på en meter när.

Som framgår av det ovanstående föreligger vissa brister i underlaget för koordinatregistrering om enbart fastighetskartan och stadsregisterkartorna skall utgöra underlag. Dessa brister kan sammanfattas sålunda

- 1) Underlag för i huvudsak landets fjälltrakter saknas.
- 2) För Norrlands inland kommer underlag att framställas först under 1970-talet.
- 3) Vissa mindre ofullständigheter föreligger beträffande redovisningen av fastighetsindelningen.
- 4) Bebyggelseredovisningen saknas inom stadsregisterområden helt och inom jordregisterområden är den inte ajourhållen.
- 5) Vägredovisningen är inte fullständig och ajourhållen, däremot gaturedovisningen.

Nedan skall redovisas vissa möjligheter att i större eller mindre utsträckning undanröja dessa brister.

För de områden av landet där ekonomiska kartan låter vänta på sig länge eller kommer att helt saknas kan redan nu i viss mån användas de *översiktskartor* som det enligt lantmäteriinstruktionen åligger överlantmätarna att föra över områden där ekonomisk karta saknas. Sådana kartor torde dock vara av mycket skiftande geodetisk kvalitet och ofta ligga i koordinatsystem som inte utan vidare kan anslutas till ett för riket enhetligt system. Det synes möjligt att med hjälp av *topografiska* kartan och *översiktskartan* i takt med framställningen av den förstnämnda lösa koordinatläsningens problemet för områden med låga värden (t. ex. fjälltrakterna) om noggrannhetskraven inte sätts för högt. Möjligen kan i detta betänkande *föreslagna registerkartor* bli färdiga tidigare och komma till användning för koordinatläsningen.

Av särskilt intresse i detta fall är emellertid den typ av *översiktskartor* (*den särskilda fastighetskartan*) som vid lantmäterikontoren är under framställning för Malmöhus och Kristianstads län. Nämnda karta sammantrycks dessutom i viss utsträckning med en förstoring av topografiska kartan till den s. k. *Skånekartan* i skala 1 : 10 000.

De brister som vidlåder redovisningen av fastighetsindelningen inom stadsregisterområdena torde inte vara större än att de kan klaras genom lämplig instruktion för koordinatläsningen. Visserligen kan det finnas stora brister hos fastighetskartan men antalet fall torde vara så få att de kan lösas genom arkivutredningar.

Bebyggelseredovisningens ofullständighet och inaktualitet torde för stadsregisterområdena i huvudsak kunna kompenseras genom att för nämnda om-

råden utnyttja s. k. *primärkartor*. Dessa finns över hela eller delar av registerområdena och återger fastighetsindelning och bebyggelse. I princip ajourføres primärkartorna, men en viss eftersläpning torde föreligga. Genom komplettering av registerkartan med denna karta torde således i princip även hänsyn till aktuell bebyggelse kunna tas inom de delar av stadsregisterområdena för vilka primärkarta förs. För andra områden, vanligen ytterområdena, torde ekonomiska kartan kunna komplettera registerkartan, dock med den skillnaden att bebyggelseredovisningen vanligen inte har samma aktualitet.

Av särskilt intresse är därvid tidsåtgången för överföring av bebyggelsepunkter från annat kartunderlag till det som skulle användas vid koordinatläsningen. Detta arbetsmoment har enligt vad framkommit vid tidsstudier befunnits ta i anspråk ca 1/2 minut per överförd punkt. Därvid har använts optisk pantograf. Då personalen inte hann skaffa sig vana vid pantografen torde ovannämnda tidsåtgång vara något för stor. I vissa fall kan också andra, snabbare förfaranden komma till användning och den angivna tidsåtgången är därför inte representativ för all överföring av bebyggelsepunkter.

Denna bristande aktualitet i bebyggelseredovisningen är emellertid ett problem som gäller också alla de områden där fastighetskartan blir det huvudsakliga underlaget för koordinatläsningen. Ekonomiska kartan, vars kartbild utgör underlaget för fastighetskartan, började nämligen utges 1935 och i ytterlighetsfallen avser således bebyggelseredovisningen en tidpunkt för 25—30 år sedan. Det kan i sådana fall tänkas att en inventering av bebyggelsen vore befogad och flera möjligheter finns att göra denna tämligen en-

kelt, t. ex. via granskning av aktuella fotokartor och flygbilder, genomgång av byggnadslov, en bostadsräkning eller fastighetstaxeringarna.

Den bristfällighet som vidlåder vägredovisningen gäller ju framförallt jordregisterområdena. Enär denna redovisning framförallt är av intresse inom tätorter torde frågan här kunna förbigås.

Koordinatregistrering har i viss utsträckning utförts tidigare. I dessa fall torde efter granskning av materialet få övervägas i vilken utsträckning det kan anslutas till fastighetsregistret. Det kan som exempel nämnas att koordinatläsning förekommit för glesbygden inom Gävleborgs län, för Sandvikens, Gävle, Örebro och Trollhättans städer, för Frövi och Hälefos köpingar samt för Fellingsbro kommun i Örebro län. Vidare har en speciell form av koordinatregistrering skett i Jämtlands län. Slutligen kan bland exemplen nämnas att koordinatläsning påbörjats inom städerna Stockholm och Lund.

Inom fastighetsregisterutredningen har bedrivits försöksverksamhet med koordinatläsning varvid registrering skett inom delar av Östergötlands och Stockholms län samt i Ilsbo socken i Gävleborgs län. Denna försöksverksamhet beskrivs närmare i ett följande avsnitt.

Ovan har i samband med beskrivningen av olika kartor lämnats vissa uppgifter om de koordinatsystem till vilka kartorna är anslutna. Inom försvaret används för lägesanvisning flera andra system, t. ex. georef (geografiskt referenssystem), UTM-koordinater (Universal Transverse Mercator) och endast i undantagsfall det system vartill t. ex. ekonomiska kartan ansluter. Det bör här påpekas att omräkning mellan de

nämnda systemen och de som nedan föreslås komma till användning kan ske i datamaskin till relativt låg kostnad och att därför koordinatuppgifterna kan utnyttjas inom försvaret.

33 Ajourhållning

Förändringar i fastighetsindelningen och bebyggelsen kan föranleda ajourhållning av koordinatuppgifterna för fastigheter. Vad beträffar de förstnämnda erhåller fastighetsregisterförarna tillräckliga informationer från fastighetsbildningsakterna och ajourhållningen bör i dessa fall ske i anslutning till registrering av fastighetsbildningsåtgärden.

Beträffande förändringar av bebyggelsen är det inte lika väl sört. Tre olika slag av förändringar kan särskiljas nämligen nybyggnad, rivning och förändring av byggnads användning.

Olika möjligheter torde finnas att lösa informationsproblemet i dessa fall. Inom område för stadsplan skulle det i huvudsak kunna lösas via byggnadslov och tillstånd till rivning samt genom medverkan från byggnadsnämnderna. I fråga om nybyggnad och förändring av byggnads användning är förhållandet detsamma inom område för byggnadsplan och för utomplansbestämmelser. I slutet av år 1965 fordrades särskilt tillstånd för nybyggnad (i huvudsak byggnadslov) inom $\frac{2}{3}$ av rikets hela landyta.

För övriga områden synes olika möjligheter kunna diskuteras. Här skall framhållas vissa informationsvägar som kan ge upplysning om förändringar av bebyggelsen, t. ex. uppgifter för bostadsräkningarna, självdeklaration och fastighetsdeklaration, uppgifter till grund för byggnadsstatistiken, brandförsäkringarna och en vidgad skyldighet att söka byggnadslov.

När fastighet för bostadsändamål byggts kan ajourföringen normalt inskränkas till en ändring av koden för koordinatpunkten från centralpunkt till centralpunkt plus bebyggelsepunkt. Då nybyggnad sker på större fastigheter måste däremot läget för byggnaden inom fastigheten göras känt för att det skall kunna avgöras om ytterligare koordinatuttagning inom fastigheten är erforderlig eller om redan uttagna koordinater kan representera också den nytillkomna byggnaden. I det senare fallet fordras endast en ajourföring av upplysningen om nämnda punkts karaktär på samma sätt som ovan nämnts.

4 Teknisk utrustning

41 I uppläggningskedet

Arbetet med koordinatbestämning för fastigheter är omfattande. Redan antalet fastigheter, ca 2,3 milj., som skall koordinatsättas belyser detta. Det är givet att de *tekniska hjälpmedel* som kan förenkla detta arbete skall användas. Utredningen gjorde därför i samband med uppläggningsen av den försöksverksamhet som nedan beskrivs en analys av de apparater för koordinatbestämning som fanns i marknaden. Särskilt efterfrågades sådana apparater som kunde anslutas till hålkorts- eller hålremsutrustning och således direkt kunde överföra koordinatuppgifterna till maskinläsligt medium. Flera sådana apparater finns i marknaden men de är dyrbara eftersom de konstruerats för mätningar med en avsevärt högre noggrannhet än den som fordras i ifrågavarande sammanhang. Vidare är de normalt utformade för mätning endast i viss skala och om mätning sker på underlag i annan skala fordras omräk-

ning. I sammanhanget bör nämnas den prototyp som utvecklats med bidrag från byggforskningsrådet.¹ På grundval av erfarenheterna av denna undersökte utredningen möjligheterna att framställa en koordinatbestämningsapparat som passade ifrågavarande ändamål. Bl. a. ställdes följande krav på apparaten. Den skulle vara enkel och snabb vid användning och medge

- 1) mätning i valfri skala för såväl x som y
- 2) direkt registrering i hålkort eller hålremsa
- 3) avläsning med en enhet motsvarande 1 : 2 000-del av skalfaktor
- 4) avläsning inom en yta av minst 65 × 85 cm.

Sedan offerter infordrats på tillverkning av en sådan »koordinatläsare» och medel av statskontoret ställts till förfogande för försöksverksamheten lät utredningen bygga en ny prototyp. Denna har sedermera ingående prövats i försöksverksamheten och har befunnits väl uppfylla de ställda kraven.

Apparaten består av tre huvuddelar nämligen ett kartbord, en analog-digital voltmeter och ett manöverbord. De olika delarna står i förbindelse med varandra och en stansmaskin. Kartbordet är ett ritbord av standardtyp vars yta klätts med plåt för att kartan skall kunna fästas med magneter. Till kartbordet hör också en högklassig ritapparat av standardtyp. Denna består av en vagn som är lagrad på en skena och kan föras i y-rikningen. På vagnen sitter en »löpare» som kan föras i x-rikningen. Till löparen är ansluten en projektor som projiserar en ljuspunkt vilken tjänar som mätpunkt på kartbordet. Löparens och vagnens läge avkänns via

¹ Nämnda prototyp beskrivs i Engwall, Ulf—Larsson, Erik: Koordinatangivningsmetoder för samhällsplaneringen. Byggforskningen. Rapport 104.

»wires» av potentiometrar som i sin tur påverkar en spänning som är lagd över desamma. Denna spänning som således blir beroende av mätmärkets läge omvandlas i analog-digital voltmetern till decimala tal — koordinaterna — som visas på en skärm framtill på voltmetern. Via manöverbordet regleras i princip de spänningar som läggs över potentiometrarna och som gör det möjligt att arbeta i valfri skala och med i viss utsträckning valfritt utgångsläge (origo) vid mätningen vilket förenklar orienteringen av kartbladet på ritbordet. I manöverbordet finns också anordningar som styr överföringen av impulserna till stansmaskinen.

Praktiskt utförs arbetet med koordinatläsaren på följande sätt. Kartbladet orienteras på kartbordet. Sedan förs mätmärket till origo på kartan (vanligen kartans nedre vänstra hörn). Utgångskoordinaterna inställs med »switch» och rattar på manöverbordet och med hjälp av skärmen som visar de inställda koordinaterna. Ljutmärket flyttas sedan till minst två andra punkter (vanligen kartans övre vänstra och övre högra hörn) för vilka koordinaterna är kända. För båda inställs med hjälp av rattar och skärm de kända koordinatvärdena. Då detta är gjort är koordinatläsaren färdig för användning. Mätmärket inriktas mot den punkt för vilken koordinater skall registreras. Vid tryckning på en kontakt överförs koordinaterna automatiskt till hålkortet i stansmaskinen. Samtidigt läses mätmärket i sitt läge genom att en elektromagnet aktiveras och fäster vid plåten på kartbordet. Likaledes samtidigt framförs bläckpatronen i en kulspeppenna på vilken kontakten är fästad vilket möjliggör markering av den inmätta punkten. Härefter frigörs mätmärket och pennan försätts ur funktion genom en ny tryckning på kontakten varefter

mätmärket kan flyttas till nästa punkt. Under tiden för denna förflyttning instansas i hålkortet identifikationen för den punkt som koordinaterna avsåg.

42 Vid ajourhållning

Den koordinatuttagning som fordras för ajourhållning av koordinatuppgifterna i fastighetsregistret får inte sådan omfattning att särskilda maskinella hjälpmedel blir erforderliga annat än i undantagsfall. De enkla koordinatografer och annan utrustning som redan torde finnas hos registerförarna bör kunna användas.

5 Försöksverksamhet m. m.

Utredningen har som ovan nämnts bedrivit försöksverksamhet med koordinatregistrering. Nedan skall om denna i huvudsak lämnas vissa resultat. Beträffande bakgrunden till förfarandet vid koordinatuttagningen, val av punkt, den använda koordinatläsaren och bearbetningen av koordinatuppgifterna hänvisas till föregående avsnitt. Andra förfaranden har visserligen prövats i försöksverksamheten men befunnits vara sämre än det som nedan beskrivs.

Försöksverksamheten har avsett koordinatregistrering inom Ilsbo socken i Gävleborgs län samt delar av Stockholms och Östergötlands län. Områden i de två sistnämnda länen har valts bl. a. därför att de ingått i fögderier där centrala folkbokförings- och uppbořdsnämnden bedrivit försöksverksamhet. I samarbete med länsstyrelsen i Östergötlands län har vidare försök skett med integrering av befolkningsregistret och de till magnetband överförda koordinatuppgifterna samt med vissa bearbetningar av det integrerade materialet.

Försöksverksamheten inom Ilsbo socken utfördes med det huvudsakliga syftet att vinna erfarenheter för uppläggning av de därefter följande, mera omfattande försöken.

51 Koordinatregistrering. Erfarenheter

Nedanstående beskrivning av en metod för koordinatbestämning av läget för fastigheter grundas på erfarenheterna från utredningens försöksverksamhet. Arbetet kan uppdelas i fyra delar nämligen förberedelsearbete, koordinatuttagning, bearbetning samt redovisning av koordinatuppgifterna.

Förberedelsearbetet innebär bl. a. inventering av tillgängligt kartunderlag inom det område där koordinatuttagning skall utföras. Här blir vanligen fråga om fastighetskartblad, specialblad till fastighetskartan, stadsregisterkartblad, primärkartblad och översiktskartor. Bladen bör betecknas och beskrivas till skala, format och koordinatsystem. Nästa moment i förberedelsearbetet är val av det lämpligaste kartunderlaget för koordinatsättning samt markering på fastighetskartblad av gränserna för de områden där annat kartunderlag än fastighetskartblad skall användas. Härfter förstärks registerområdesgränser och på kartbladen antecknas koderna för nämnda områden. I den utsträckning som är nödvändig för val av koordinatpunkt överförs sedan läget för bebyggelse till kartunderlag som skall användas vid koordinatläsningen och saknar bebyggelseredovisning. För detta ändamål kan optisk pantograf vara lämplig. Slutligen ingår i förberedelsearbetet s. k. kantstrykning. Denna gäller fastighetsområden som sträcker sig över bladkant och innebär markering av centralpunkter för sådana områden, samt strykning av be-

teckningarna på de delområden som ej innehåller centralpunkterna.

Arbetet med *koordinatuttagning* börja på fastighetskartbladen eller stadsregisterkartbladen som bearbetas bladvis i systematisk ordning tills samtliga sådana inom ett registerområde bearbetats. Härfter bearbetas samtliga specialkartblad inom registerområdet och slutligen samtliga kartblad av övrigt slag. Nämnda ordning förenklar arbetet genom att kartmaterialet under så långa perioder som möjligt är enhetligt.

Varje kartblad bör bearbetas i cirka 5 cm breda östvästliga stråk. Inom stråket uppsöks fastighetsbeteckningarna i systematisk ordning t. ex. från väster. När en beteckning påträffas inom stråket bestäms centralpunktens läge (som till följd av »sammanföring» kan vara en bebyggelsepunkt) varefter koordinater uttas för denna punkt. Därefter meddelar operatören stansbitrådet erforderliga upplysningar om punkten, vilka instansas i samma hålkort som automatiskt mottagit koordinaterna. — De erforderliga upplysningarna beskrivs nedan. — Därefter genomöks fastighetsområdet efter ytterligare punkter som enligt principerna för val av punkt skall koordinatsättas. Sedan koordinaterna för eventuella sådana punkter jämte samhörande upplysningar stansats uppsöks nästa fastighetsbeteckning och förfarandet upprepas. De punkter för vilka koordinater uttagits markeras på kartan. Genom det beskrivna förfarandet kan den manuella stansningen inskränkas till ett minimum. För uppgifterna om registerområde, kartbladsbeteckning, noggrannhet hos koordinaterna och i stor utsträckning även beträffande traktnamn kan nämligen i stor utsträckning duplicering användas. Genom att på förhand förse

korten med instansade löpnummer kan dessutom för varje punkt utom den första inom ett område underlätas stansning av s. k. kartbladshänvisning, fastighetsbeteckning och uppgift om antal områden till fastigheten. Dessa kan nämligen sedan automatiskt anslutas till koordinatuppgifterna i hålkorts- eller ADB-maskiner.

Som redan framgått överförs från kartan till hålkorten en mängd informationer utöver koordinaterna. Förutom uppgifter om fastighetens identitet — beteckning för registerområde och fastighet — hämtas vissa uppgifter som är avsedda att inflyta i fastighetsregistret nämligen kartbladsbeteckning och kartbladshänvisning (se nedan) samt uppgifter om koordinatpunktens karaktär av centralpunkt, bebyggelsepunkt eller kombinerad central- och bebyggelsepunkt och om koordinaternas noggrannhet. Med kartbladshänvisning menas en kod som lämnar upplysning om de andra kartblad än det som innehåller koordinatpunkten som ifrågavarande fastighetsområde redovisas på. Vidare medtas viss information som möjliggör kontroller av koordinatuttagningen såsom den uppgift om antalet redovisade områden till fastighet som finns på fastighetskartan.

Bearbetningen av informationerna från hålkorten avser kontroller, områdesnumrering samt i vissa fall koordinattransformationer. Områdesnumrering kan huvudsakligen ske med ADB-hjälpmedel. Kontrollerna avser att samtliga fastigheter blivit koordinatsatta, att samtliga fastighetsområden som redovisas på kartunderlaget medtagits, att koordinatuppgifterna är rimliga, att kartbladsbeteckningen är rätt, att inga otillåtna koder förekommer m. m. Samtliga dessa kontroller kan ske maskinellt med undantag av den första för vilken

motläsning mot registret måste utföras. Även denna kontroll kan dock ske maskinellt om den stansning av nuvarande register som skall ske vid övergången till nytt register samordnas med koordinatuttagningen. För koordinater som uttagits i annat koordinatsystem än det i vilket redovisning skall ske fordras koordinattransformation. Denna utförs lämpligen, även då fråga är om relativt små mängder, i datamaskin.

Redovisningen av koordinatuppgifterna bör ske på ett systematiskt sätt. För de flesta fastigheter kommer endast en koordinatuppgift att redovisas. Denna representerar då såväl det enda fastighetsområdet som den bebyggelse som eventuellt finns inom fastigheten. För ett mindre antal fastigheter (ca 15 % av samtliga) kommer flera centralpunkts-koordinater att redovisas. De kan var och en anses representera sitt fastighetsområde inom fastigheten och koordinatpunkten kan betecknas med samma nr som åsätts området (områdesnr). Redovisningen av koordinater för bebyggelsepunkter bör ske på sådant sätt att därav framgår inom vilket fastighetsområde bebyggelsen är belägen.

För varje redovisat koordinatpar bör anges om det avser centralpunkt, bebyggelsepunkt eller en punkt som både skall tjänstgöra som centralpunkt och bebyggelsepunkt. För bebyggelsepunkt bör dessutom anges om bebyggelsen är avsedd för annat ändamål (specialändamål). Till grund för avgörandet kan i uppläggningsskedet läggas vad som framgår av kartbilden. Likaså bör framgå med vilken noggrannhet koordinaterna redovisats. Vidare bör uppges numret på det registerkartblad som innehåller punkten. Via koordinatuttagningen tillförs också registret uppgift om de andra kartblad på vilka fastighetsområde kan finnas redovisat och om

det antal områden som tillhör fastigheten. I stort kan sägas att den särskilda redovisningen av fastighetsområden baseras på koordinatuttagningen.

Tidsstudier har bedrivits vid verksamheten såväl i Stockholms som Östergötlands län och redovisas i tabellform nedan. De tidsuppgifter som redovisas i nedanstående tabell avser all tjänstgöringstid. Således ingår all spilltid. Vid studierna har en längre gående uppdelning på arbetsmoment använts än vad som framgår av tabellen. Av dessa moment har till »förberedelsearbete» hänförts

I = Inventering, förteckning och beskrivning av kartmaterial.

F = Annat förberedelsearbete, nämligen val av kartunderlag, markering

av gränser för områden där annat kartunderlag än fastighetskartan i 1:10000 skulle användas, förstärkning av registerområdesgränser samt övrig beredning av kartunderlaget.

K = Kantstrykning.

U = Utredning för klarläggande av fastighetsindelningen inom områden där denna på använt kartunderlag ej var fullständig.

Ö = Överföring av bebyggelsepunkter från annat kartunderlag.

Till »koordinatuttagning» har hänförts

O = Orientering av kartblad.

L = Koordinatläsning.

S = Förstansning av uppgifter som dupliceras för längre följder av kort, samt arkivering.

Tidsåtgång vid koordinatuttagning m. m.

Försöksområde	Sortenhet	Förberedelsearbete	Koordinatuttagning	Summa
B län.....	1/100 min	15	39	54
	%	28	72	100
E län				
JR-området.....	1/100 min	27	36	63
	%	43	57	100
SR-området.....	1/100 min	20	38	58
	%	34	66	100

Den totala tidsåtgången motsvarar i de tre fallen 111, 94 och 103 punkter per timme. Sammanvägt med hänsyn till antalet punkter fås medeltalet 103 punkter/timme.

Arbetet har utförts av en mätningingenjör och ett stansbiträde. Byte av mätningingenjör skedde då arbetet övergick från Stockholms till Östergötlands län.

Erfarenheterna av försöksverksamheten har visat att såväl förberedelsearbetet som den egentliga koordinatuttagningen bör utföras av personal som

har kännedom om kartor och fastighetsbildningsfrågor. Förberedelsearbetet tar i anspråk cirka 35 % av den totala tiden för koordinatläsningsarbetet. Samma slags personal synes också böra bistå vid den bearbetning med hjälp av datamaskin som efterföljer koordinatuttagningen. Vid försöksverksamheten har denna bearbetning utförts delvis med hålkortsmaskiner och delvis manuellt. Vissa manuella moment torde också kvarstå vid användning av ADB-hjälpmedel. Dessa moment bör göras av personal av nämnt slag. En arbetsgrupp bestående av två koordinatläsaroperatö-

rer och ett stansbiträde synes vara lämplig för förberedelsearbete, egentlig koordinatuttagning och bearbetning av uppgifterna samt medföra att väntetider inte uppstår för någon i arbetsgruppen. En sådan arbetsgrupp torde kunna arbeta med en hastighet motsvarande den som erhålles om hänsyn endast tas till tidsåtgången för den egentliga koordinatuttagningen. En beräkning av denna hastighet med värden ur ovanstående tabell ger hastigheten ca 160 punkter (= hålkort) per timme. Utredningen har med hänsyn till att sämre kartunderlag möjligen kan vara vanligare inom landet som helhet än inom försöksområdena och för att undvika underskattning av kostnaderna kalkylerat med hastigheten 125 punkter per timme och arbetslag.

52 Koordinatmetodens användning

Försöken med användning av koordinatuppgifterna för delar av Östergötlands län, som sker i samarbete med länsstyrelsen, avser i huvudsak en fördelning av befolkningen på km²- och ha-rutor. Såväl totalbefolkningen som befolkningen i olika åldersklasser skall fördelas. Avsikten är att redovisningen skall ske på s. k. rutkartor. En närmare beskrivning av denna försöksverksamhet, vunna erfarenheter och resultat redovisas i stencilerad bilaga.

53 Viss utredning om koordinatmetodens användning

De ovan beskrivna svaren på FBK:s och UOK:s enkät angående koordinatmetoden redovisar en mängd olika användningsområden. I svaren har av lättförklarliga skäl inte någon ingående beskrivning av användningen kunnat ske. Detta är heller inte möjligt att göra nu. Fil. mag. Stig Nordbeck har emellertid

till utredningens förfogande ställt en beskrivning av vissa program för maskinell kartering. För utredningens räkning har han vidare utifrån särskilda utgångspunkter anvisat vissa användningsområden för koordinatmetoden.

I förevarande avsnitt 53 intas den av Nordbeck i nämnda hänseenden utarbetade promemorian.

Maskinell kartering och karteringsprogram

Som exempel på koordinatmetodens praktiska tillämpningar kommer här mycket kortfattat att behandlas program som hör till tre olika ämnesområden, nämligen sortering av data med hänsyn till olika ytor, konstruktion av isaritmer och kartering av trafikflöden.

Sorteringsprogram

Med utgångspunkt från koordinatsatta data är det enkelt att göra ett program med vars hjälp en datamaskin sorterar dem i kvadratiske celler. Resultatet blir en rutkarta. Förenklat kan principen för detta program sägas vara att maskinen använder koordinaterna för en punkt, kartans origo och rutoras bredd för att bestämma vilken cell punkten hör till. Som origo väljer man ofta kartans nedre vänstra hörn.

Något mer komplicerade blir programmen om man vill låta maskinen sortera data till godtyckliga polygoner. Det finns ett 10-tal olika program som behandlar detta problem och som bygger på skilda matematiska principer. Ett sådant program använder den matematiska satsen att en linje som går genom en punkt kommer att skära polygonens sidor ett udda antal gånger till vänster om punkten, om denna tillhör polygonen i fråga. Ett annat program arbetar med det faktum att de trianglar som en konvex polygon delas upp i av sammanbildningslinjerna mellan hörnpunkterna och den aktuella punkten alltid har samma orientering som polygonen om punkten tillhör polygonens inre. Trianglarnas orientering bestäms enklast genom att ytan beräknas enligt determinantformeln (lantmätarformeln).

Det är alltid möjligt att dela upp en konvex polygon i ett antal konvexa. Enklast sker det på så sätt att man ersätter de bägge sidorna kring en innervinkel som är större än 180° med en ny sida. Man hoppar

helt enkelt över det konkava hörnet. Vi får alltså en ny polygon, som förutom den ursprungliga även omfattar en triangel kring det konkava hörnet. Därefter upprepar vi samma manöver för den nya polygonen ända tills den blir konvex. Genom att undersöka om en punkt tillhör denna konvexa polygon och sedan bestämma om den inte tillhör någon av trianglarna kan maskinen avgöra om punkten tillhör den ursprungliga polygonen eller om den ligger utanför den.

Ett fjärde program bygger på satsen som säger att punkten tillhör polygonen om det närmaste hörnet är konkavt och om avståndet till detta hörn är lika med avståndet till närmaste sida. I fallet att punkten ligger närmare närmaste sida än närmaste hörn användes orienteringssatsen på triangeln som spänns upp av närmaste sidan och punkten.

Förutom dessa 4 program finns det ett femte, som använder satsen att en punkt tillhör en konvex polygon om avståndet från den till alla sidorna har samma tecken. Var och en av de n sidorna i en polygon spänner tillsammans med den aktuella punkten upp en triangel. Totalt har vi alltså n st. trianglar. Summan av de n vinklar i trianglarna som ligger kring vår punkt är alltid 360° om punkten i fråga tillhör polygonen och ett sjätte program utnyttjar denna sats.

De effektivaste av de här behandlade 6 programmen är de som bygger på orienteringssatsen, dvs. program nr 2, 3 och 4. Alla invecklade och krångliga specialfall går igenom utan att ställa till med något trassel. Maskinen avgör också direkt med hjälp av ett av dessa program om punkten ligger på polygonens rand. Ytan av den triangel som spänns upp av en punkt och en av polygonens sidor är lika med 0 om punkten ligger på sidan i fråga.

En tredje typ av sorteringsprogram är de med vars hjälp maskinen avgör om en punkt ligger inom ett visst bestämt avstånd från ett polygontåg, t. ex. en väg. En variant av detta program är att man skall avgöra om en punkt ligger inom ett visst givet avstånd från ett origo. Detta avstånd skall mätas längs ett polygontåg. I ett praktiskt fall kan man tänka sig origo varande en tätort och polygontågen vägnätet kring den. Resultatet blir en isokronkarta om vi arbetar med tidsavstånd. Dessa båda program är alltså ett mellanting mel-

lan sorteringsprogram och trafikkarteringsprogram.

Isaritmer och isaritmprogram

För en vanlig rutkarta gäller det att det är lätt att få fram enskilda detaljer men att det är mycket svårt att skaffa sig en överblick över ett större område. En isaritmkarta däremot ger på en gång dels de enskilda detaljerna, dels en sammanfattning av hela det karterade området. Den är därför i så måtto överlägsen en rutkarta, liksom den är mycket bättre än det vanligast använda slaget av befolkningskarta, den absoluta prickkartan.

Begreppet isaritm kan definieras som orten för punkter som har samma numeriska värde. Isaritm betyder således likavärdeslinje. Ett välkänt exempel på isaritmkartor är nivåkurvekartorna, där terrängens topografi visas med hjälp av isaritmer.

Själva den manuella konstruktionen av isaritmerna går vanligen till så att man tar reda på funktionsvärdet, dvs. värdet på den aktuella storheten i ett begränsat antal punkter, och därefter bestämmer man isaritmernas läge genom interpolering mellan de kända värdena. För det mesta använder man rätlinjig interpolering mellan närbelägna punkter. Begreppet närbelägen är emellertid inte väldefinierat utan mera ett intuitivt begrepp, vilket medför att två personer, som arbetar med samma material, kan få helt olika kartor och det är också omöjligt att använda det i samband med maskinell kartering. När man skall göra ett program för automatisk konstruktion av isaritmer måste man därför först bestämma sig för hur man skall placera de punkter för vilka man vill mäta värdet på en viss storhet. Det är inte alls ändamålsenligt att placera mätpunkterna (gitterpunkterna) helt slumpmässigt, utan man bör ordna dem i ett triangulärt system. Bestämningen av isaritmernas läge blir entydig endast i ett sådant system om man använder rätlinjig interpolering. Man behöver alltså inte införa några specialregler för hur maskinen skall interpolera i tvetydiga fall om man använder ett triangulärt gitternät.

Man måste också bestämma formen på referensytan, dvs. mätytan, då man skall skriva ett isaritmprogram som skall användas t. ex. för att konstruera en befolkningskarta. Enklast är att använda en

kvadrat, eftersom den ansluter sig till den ekonomiska kartans parallellkoordinat-system.

När man manuellt konstruerade isaritmerna lät man av hänsyn till arbetsåtgång- en avståndet mellan gitterpunkterna vara lika med sidan i referenskvadraten. Ett annat gitternät medförde att kartan ändrades och denna ändring av karbilden kunde för vissa delar av kartan bli mycket stora. Ett sätt att komma tillrätta med detta problem är att lägga gitterpunkterna tätare och samtidigt behålla referensytans storlek. Referensytorna kommer således att överlap- pa varandra. Å andra sidan sett får man akta sig för att driva denna överlappning för långt, eftersom en halvering av avstån- det mellan gitterpunkterna medför en fyr- dubbling av kostnaderna för framkörning- en av kartan. Det maximala felet i isa- ritmernas lokalisering är ungefär 30 % av avståndet mellan gitterpunkterna och det genomsnittliga felet ca 10 % av detta av- stånd, om överlappningen är 5. Det senare innebär att gitterpunktsavståndet är $\frac{1}{5}$ av referenskvadratens sida. Maskinen ger isa- ritmkartan i form av koordinater för ett stort antal punkter på isaritmerna. Remsan med dessa koordinater kan sedan placeras i en xy -plotter (xy -skrivare), som ritat den färdiga kartan. Hela konstruktionen från data, knutna till koordinatsatta punkter, fram till den färdiga isaritmkartan kan allt- så automatiseras.

När det gäller befolkningskartor har hit- tills de absoluta prickkartorna dominerat, vilket har medfört att folk har lärt sig att läsa och använda dem. Isaritmkartorna kommer antagligen att vinna alltmer ter- räng och få nya användningsområden, allt efter som den automatiska karteringstekni- ken slår igenom. Här skall endast ges exem- pel på ett sådant användningsområde. Man kan snabbt avgränsa en tätort med hjälp av en isaritmkarta. Den nu gällande defi- nitionen på en tätort som en agglomera- tion, där alla hus ligger inom ett avstånd av 200 m från något annat hus i agglome- rationen ersättes med följande: Med tätort avses en agglomeration av hus. Den begrän- sas av 1-isaritmen på en befolkningsisa- ritmkarta över agglomerationen. Referens- ytan skall vara en cirkel med 100 meters radie. Tekniken med överlappande refe- rensytor förutsättes ha använts. Naturligt- vis bibehålles kravet att agglomerationen skall ha minst 200 invånare för att kunna räknas som tätort.

Kartering av trafikflöden

Koordinaterna för ett antal resors start- punkter och mål är kända, liksom de för knutpunkterna i ett vägnät. Vi vet också vilka knutpunkter som har direkt förbin- delse sins emellan. Resorna skall nu kar- teras. Vi kan anta att den resande väljer den kortaste vägen från starten till målet, dvs. maskinen skall bestämma den kortaste ruten mellan dessa två punkter. Maskinen kan alltid bestämma längden av en rutt mellan två punkter men det är mycket sällan som denna första rutt är den kortaste. Sedan maskinen bestämt läng- den av en rutt konstrueras en ellips med resans start och mål som brännpunkter. Storaxelns längd skall vara lika med längden på den kända ruten. Det gäller nu att ingen kortare rutt än den redan kända kan gå från resans startpunkt till dess mål via en knutpunkt som ligger utanför ellipsen. Bestämning av kortaste ruten i ett vägnät går alltså till på så sätt att maskinen först finner en rutt mellan punkterna. Sedan går den från ena punkten i etapper mot den andra och eliminerar alla rutter som är längre än den första ruten. Elimineringen sker antingen med hjälp av kortaste rutt- ellipsen (summan av den redan tillrygga- lagda sträckan från startpunkten fram till etappknutpunkten och fågelvägsavståndet från etappknutpunkten till målet är större än längden på den redan kända ruten) el- ler också med hjälp av kortaste rutt-trädet, dvs. maskinen eliminerar den längsta av två rutter som går via en och samma knut- punkt.

I stället för att arbeta med kortaste väg- avstånd kan man också låta maskinen bestämma den snabbaste ruten mellan två punkter eller också den ur trafiksäkerhets- synpunkt mest riskfria vägen. Program- met blir detsamma. Det är endast väg- sträckornas längd som ändras till tidsav- stånd respektive risker.

Själva karteringen av resorna sker lämp- ligen på så sätt att man vid varje knut- punkt räknar antalet resor som passerar den och redovisar dem i form av en isa- ritmkarta.

Man kan kartera inte endast de nuvaran- de trafikvägarna utan man kan också un- dersöka vilken effekt på trafikflödet vissa trafikreglerande åtgärder kommer att få om de genomförs. Man kan undersöka vart den trafik tar vägen som blir »hemlös» om en gata enkelriktas eller om man skapar ett bilfritt centrum i en stad och vilka ga-

tor som avlastas en del av sin trafik, om en lättframkomlig gata av typ genomfartsled byggs genom en stad.

Vid en annan typ av kartering av trafik far man inte hänsyn till vägnätet utan endast resans startpunkt och mål och den rätta linjen mellan dem. Man antar helt enkelt att resan skulle gå rätlinjigt från startpunkten till målet om den kunde det. Varje sådan önskeresa kan naturligtvis markeras på en karta med hjälp av en rät linje men en sådan karta blir omöjlig att analysera om antalet resor är stort. Även om antalet är ganska måttligt, kan analysen av kartan bli mycket besvärlig. Det är därför nödvändigt att använda en annan karteringsteknik för att kartera önskeresorna. En sådan kartering skall naturligtvis utföras maskinellt av en datamaskin. Först bestämmer man vilket gitternät man skall arbeta med. Gitterpunkterna bör ligga ganska tätt. Maskinen räknar fram ekvationen för den rätta linjen mellan en resas startpunkt och mål och avgör därpå vilka gitterpunkter som ligger inom ett givet avstånd från denna rätta linje. Värdet för varje sådan gitterpunkt ökas med 1. Kartarer man endast en resa, ser man alltså var resan går fram, eftersom den på kartan är markerad med en rad eller ett par rader av 1:or. Kartarer man ett större antal resor kan man alltså för varje gitterpunkt direkt på kartan se, hur många resor som passerar den. Sedan maskinen behandlat samtliga resor bör kartan vidare bearbetas till en isaritm-karta, vilken är betydligt lättare att överblicka än den rena sifferkartan.

I stället för att öka värdet för alla gitterpunkter som ligger inom en rektangel kring den rätta linjen mellan resans startpunkt och mål med 1 och inte ändra värdet (dvs. addera talet 0 till dem) för alla dem som ligger utanför rektangeln kan man tänka sig en kontinuerlig övergång mellan dessa båda värden 1 och 0. Man ökar alltså värdet för alla de gitterpunkter som ligger närmast linjen med 1 och sedan adderar man ett mindre tal ju längre bort från linjen man kommer.

Låt oss anta att vi för samtliga industrier och andra arbetsplatser vet var de anställda bor och att deras bostäder är koordinat-satta. Vi kan då använda önskeresekart-programmet för att kartera resorna till och från arbetsplatsen, antingen på så sätt att vi karterar det totala antalet resor eller också trafiksituationen vid olika, väl valda

tidpunkter. Vi vet ju när varje anställd slutar sitt arbete och vi kan därför räkna ut var han på sin hemväg ungefär befinner sig vid en viss tidpunkt, t. ex. 5 minuter efter det han slutat sitt arbete, ytterligare 5 minuter senare, osv. Effekten av trafikreglerande åtgärder av typen bilfritt centrum och tidigare- resp. senareläggning av arbetsdagens slut för en del av arbetsplatserna visar sig också på en önskeresekarta, liksom öppnandet av nya trafikleder, t. ex. en ny bro över en flod. Vi kan alltså lägga in vissa spärrar i programmet och tvinga önskeresan att gå runt en sådan spärr, om den är av typen bilfritt centrum, respektive passera den endast på vissa ställen om den är av typen en flod som endast kan passeras vid broarna över den. Vi kan också tvinga önskeresan att följa en viss snabb genomfartsled en lämplig sträcka om den råkar skära denna led eller passera i närheten av den.

Den trafik, som genereras av ett bostadsområde i en stad, följer alltid ett visst mönster. Vet vi hur många människor det är som bor i detta område, vet vi också hur trafiken till och från området fördelar sig. Samma är förhållandet med den trafik som ett arbetsställe alstrar. Vill man förfina metoden en aning bör man ta hänsyn till de boendes respektive anställdas köns- och åldersfördelning. För ett nybyggt område behöver man dock knappast ta hänsyn till dessa faktorer, eftersom skillnaderna mellan olika nya bostadsområden i dessa avseenden är mycket obetydliga.

En datamaskin kan således med hjälp av önskeresekartprogrammet kartera den inverkan på trafiken som olika alternativ av trafikreglerande åtgärder skulle komma att få om de genomfördes. Trafikplaneraren kan sedan jämföra de olika kartorna med varandra och låta utföra det fördelaktigaste alternativet. På samma sätt kan en stadsplanerare undersöka den inverkan på trafiken som olika alternativa förläggningar av ett industriområde eller ett nytt bostadsområde kommer att få. Han kan låta kartera hur saneringen av ett gammalt bostadsområde med en ökning av antalet boende i det enligt olika alternativ kommer att påverka den totala trafikbilden. Samhällsplaneraren ges alltså möjlighet att direkt undersöka effekten av sina påtänkta åtgärder, och han kan alltså välja det bästa av sina olika alternativ, sedan han väl tagit hänsyn till framtida allmänna trafik-utvecklingstendenser av typen bilismens ge-

nombrott och att folk accepterar allt längre och längre resor till och från arbetet.

Förutom de här mycket kortfattat beskrivna sorterings-, isaritm- och trafikkarteringsprogrammen som arbetar med koordinatsatta data, kan också nämnas program av detta slag för beräkning av befolknings- och inkomspotentialer, och ett program för lokalisering av t. ex. serviceinrättningar. För att de här beskrivna programmen skall komma till praktisk användning i större omfattning och för att nya program skall kunna konstrueras måste koordinatsatta data för hela landet i större omfattning än vad som nu är fallet komma fram. Hittills har programmen använts antingen för stora regioner, då man kan arbeta med koordinatsatta data för församlingarna eller för andra smärre administrativa områden, eller också för sådana smärre områden, för vilka man gjort specialundersökning och koordinatsatt en del data som hör till en sådan specialundersökning.

En effektiviserad forskning om koordinatmetoden och dess praktiska tillämpningar inom samhällsplaneringen blir mycket dyrbar och tidskrävande om det inte finns koordinatsatta register (fastighetsregister) att tillgå. Varje forskare och samhällsplanerare måste annars själv för varje litet projekt genomföra omfattande och kostsamma koordinatsättningar av sina egna data. Risken för att fel skall smyga sig in i materialet vid en sådan lokal koordinatsättning är betydligt större än om den sker centralt av särskilt utbildad personal och helst då om den sker maskinellt. Ett koordinatsatt fastighetsregister ger oss helt andra möjligheter att snabbt och effektivt få fram de kartor vi av skilda anledningar behöver än de vi nu har.

Koordinatmetodens användningsområden

I föregående avsnitt gavs några exempel på koordinatmetodens användningsområden även om detta avsnitt främst var en teknisk beskrivning av olika karteringsprogram, vilket medförde att själva användningsområdena kom i skymundan. De skall därför behandlas mera ingående i detta avsnitt, trots att användningsområdena och användningstekniken hör intimt tillsammans.

Rent generellt kan man konstatera att vi idag har data för vissa administrativa områden t. ex. församlingar. Vi kan med hjälp av dessa data genomföra undersök-

ningar som gäller större områden t. ex. regioner. Det är således möjligt att utföra makroundersökningar som gäller förhållandena mellan olika församlingar eller grupper av församlingar men inte mikroundersökningar om förhållandena inom en församling. Vi har alltså ett stort behov av mera detaljerade och flexibla data. Detta behov kan inte tillgodoses enbart genom att man som i det s. k. Storstadsprogrammet i 1965 års folkräkning ger data för mindre områden (baselement) omfattande några kvarter. En sådan områdesindelning kommer att ändras ganska ofta och efter ett par ändringar blir det mycket svårt för att inte säga omöjligt att genomföra en undersökning där man vill ta hänsyn till förhållandena vid två olika tidpunkter. Det är ju redan nu med ett relativt begränsat antal dataområden (församlingar) mycket besvärligt att genomföra en historisk-geografisk undersökning på grund av att en del församlingars gränser har ändrats, nya församlingar har kommit till och andra har försvunnit, och det blir naturligtvis ännu svårare om man ökar antalet dataområden (baselement) kraftigt.

Godtycklig avgränsning av undersökningsområden såväl i tid som rum

Koordinatmetoden arbetar direkt med fastigheterna eller med fastighetsområden och är alltså inte bunden till någon administrativ indelning. Då förändringarna ytmässigt sett är obetydliga och fastigheterna är små jämfört med de administrativa enheterna kan material från två olika tidpunkter avseende samma område direkt köras samman utan något omfattande manuellt arbete. Vi kan också direkt köra samman ett koordinatsatt material med ett historiskt för en icke längre existerande administrativ enhet genom att använda något av de ovan beskrivna sorteringsprogrammen för en godtycklig polygon. I detta senare fall får vi naturligtvis resultatet i form av aktuella data för det äldre administrativa området.

Arbetsresor

En pendlare definieras som en person som bor i en församling och arbetar i en annan. En person hemmahörande i en liten församling behöver inte ha sitt arbete så förfärligt långt borta för att klassificeras som pendlare, medan en person som bor i en

större församling får ha en mycket längre resa till sitt arbete utan att passera församlingsgränsen. Definitionen av pendlare gör att vi kan undersöka arbetsresorna mellan församlingar och bestämma sambandet mellan avståndet bostad—arbetsplats och pendlingsintensiteten. Detta gäller endast för längre arbetsresor (pendlingsarbetsresor). Däremot har vi inga data över kortare arbetsresor, där både bostad och arbetsplats ligger i samma församling. Vi kan inte med nu tillgängliga metoder utan omfattande manuellt arbete få svar på mycket intressanta frågor av typen: Vad är det för samband mellan avståndet bostad—arbetsplats och reseintensiteten? Finns det något avstånd som dominerar och som man i så fall bör försöka få in då man planerar nya bostads- och arbetsområden? Försöker en person som söker en ny bostad att komma närmare sin arbetsplats eller finns det andra faktorer som väger tyngre än en kortare resa till och från arbetsplatsen? Vilket samband finns det mellan valet av färdväg och resans längd? Har grannarnas val av färdmedel någon inverkan på en persons val av färdmedel? Vilket samband finns det mellan ett arbetsställes (fabrik e. d.) läge inom en tätort, antalet anställda och den trafik som genereras av dessa anställdas resor till och från arbetsplatsen?

En särskild sorts arbetsresor är skolbarnens »resor» till och från skolan. En nu pågående undersökning i Lund över barnens skolvägar tar sikte på att försöka minska de risker barnen löper att bli skadade i trafiken i samband med att de tar sig till och från skolan. Koordinatmetoden används då det gäller att kartera barnens skolvägar och då det gäller att jämföra den säkraste vägen för varje enskilt barn med den väg det verkligen tar. Vidare används den då det gäller att undersöka vilken effekt på skolbarnens trafikrisker vissa ändringar i stadsplanen för med sig och hur man eventuellt kan minska skolbarnens totala trafikrisker genom att genomföra en ändrad skolområdesindelning och en ändrad lokalisering av skolorna. Dessutom undersöks sambandet mellan val av färdmedel och skolvägens längd jämte vissa kologiska grannskapseffekter.

Koordinatmetodens stora fördel då den används i samband med arbetsreseundersökningar är att alla definitioner blir entydiga och lika för hela undersökningsområdet och man slipper alltså ifrån den nu-

varande klumpiga och dåliga definitionen på pendlare.

Alternativkalkyl

Vi utgår ifrån att vi skall bygga t. ex. en serviceinrättning av något slag och att vi endast har ett fåtal alternativa byggplatser. Frågan är nu vilket av dessa alternativ som är det förmånligaste. Ett exempel av detta slag där man kan använda alternativkalkyl är Öresundsbron. Vi vet att den skall byggas antingen vid Hälsingborg eller vid Malmö. Vilken inverkan får det ena eller det andra alternativet på kostnads- och marknadsläget i Danmark och Sydsvrige? Man vet hur mycket det kostar att transportera en viss kvantitet vissa sträckor. Vi antar att vi har en fabrik i en punkt och sedan transporterar vi ut så mycket produkter, samma kvantitet till varje människa, att vi når en marknad på t. ex. 2 miljoner människor, tar reda på hur långt vi behöver gå för att få denna marknad och hur mycket uttransporten kostar. Därefter flyttar vi vår tänkta fabrik en aning och beräknar motsvarande avstånd och kostnad i denna nya punkt, flyttar fabriken igen osv. ända tills vi har gått igenom tillräckligt många punkter för att vi skall kunna rita en isaritmkarta över marknadslägets variationer. Dessa beräkningar utföres för de olika broalternativen och slutligen avgör man vilket av dessa som är det förmånligaste dvs. det som sänker kostnaderna så mycket som möjligt för så stort område som möjligt.

Koordinatmetoden kommer i detta fall in på så sätt att den tänkta fabriken läges anges med hjälp av koordinater liksom befolkningens och broarnas. Alla avstånd beräknas med hjälp av koordinater, och redovisningen av materialet sker i form av en koordinatkarta som sedan bearbetas till en isaritmkarta.

Alternativkalkylen i fallet Öresundsbron är ganska komplicerad. Brons läge påverkar marknadsläget långt upp i södra Sverige. Dessutom måste man variera inte endast den tänkta fabriken och broarnas läge utan också marknadens storlek från t. ex. 0,5 miljoner upp till cirka 5 miljoner.

I det enklaste fallet av alternativkalkyl är man endast intresserad av omgivningens inverkan på serviceinrättningen i ett par punkter. Vi återvänder till fallet med skolvägarna och antar att vi skall bygga en ny skola på en av platserna A, B och C. Är nu den nya skolans upptagningsområde

fixerat är det ingenting annat att göra än att beräkna skolbarnens totala trafikrisker för punkterna A, B och C och sedan bygga skolan på den plats som har den lägsta totala trafikrisken. Är inte upptagningsområdet fixerat måste detta bestämmas med hänsyn jämväl till övriga skolor och vi väljer det av alternativen A, B och C som ger den lägsta totala trafikrisken, då vi har tagit hänsyn till samtliga skolor. Alternativet A kan mycket väl ha högre värde på trafikrisken än B men trots detta bli det alternativ som accepteras, eftersom A medför att de andra skolorna får så lågt trafikriskvärde att det totala värdet blir lägre än om alternativet B accepterats.

Situationen att man skall välja det bästa av ett begränsat antal alternativ är mycket vanlig. Detta gäller t. ex. ofta då man skall bygga ett nytt varuhus. Tyvärr har det åtminstone hitintills varit så att man inte har utfört några beräkningar över marknadsläget utan i stället låtit andra skäl bli avgörande för valet av stormarknadens läge. Vid sådana objektiva marknadslägesberäkningar som koordinatmetoden möjliggör lägger man märke till hur små variationerna är inom en stad. Stans »bästa» läge och ett läge i stans utkant skiljer sig obetydligt ifrån varandra i marknadslägeshänseende. Ibland är utkanten det bättre läget.

Andra exempel på alternativkalkyl har redan tidigare behandlats i samband med beskrivningen av kartering av trafikflöden.

Även om det endast finns ett fåtal alternativ blir beräkningarna så omfattande att de måste utföras av en datamaskin. En annan förutsättning är att man har koordinatsatta befolkningsdata och vägnät.

Lokaliseringsberäkningar

Då det gällde alternativkalkylen behövde vi ta hänsyn till högst några tiotal olika alternativa punkter. Vid lokaliseringsberäkningar däremot måste vi i princip ta med och behandla samtliga punkter. Detta var vad vi gjorde då vi beräknade marknadsläget vid alternativa broförbindelser över Öresund. En person som vill starta en fabrik kan ta en av kartorna och se efter hur många människor han kan nå på en viss tid och hur mycket det kostar att transportera ut en viss mängd varor till var och en av dem. Han kan sedan se efter om det finns någon eller några platser som uppfyller de krav när det gäller marknadsläget m. m. som han ställt upp och sedan bygga sin fabrik.

Låt oss anta att vi skall bygga en fabrik inom ett visst område. Vi har befolkningen koordinatangiven. Vi vet också på ett ungefär hur stor del av befolkningen som kommer att söka arbete på fabriken. Antalet platssökande beror på antalet individer på det aktuella avståndet från fabriken och detta avstånd själv. Ju längre bort vi måste gå för att täcka vårt arbetskraftsbehov ju lägre procenttal av befolkningen kommer vi att få som arbetssökande. Vi vet hur mycket det kostar att transportera råvaror till fabriken och färdiga produkter från den. Vi kan också ta hänsyn till vägnätet inom området.

Den bästa platsen att bygga en fabrik på kan nu bestämmas på två olika sätt. Antingen går vi igenom samtliga gitterpunkter och ritar en isaritm-karta. I detta fall får vi automatiskt reda på den näst bästa platsen att bygga fabriken på om den bästa redan är upptagen. Eller också låter vi maskinen starta i en punkt och beräknar kostnadsläget i denna. Därefter flyttar den sig till en grannpunkt och utför beräkningarna för denna. Är då det beräknade värdet lägre än för den första punkten går maskinen ytterligare ett steg i samma riktning. I annat fall går den åt motsatta hållet och hoppar då över startpunkten. Är värdet lägre i denna nya punkt fortsätter den bakåt till nästa grannpunkt. I annat fall går den ett steg tillbaka och ett steg till höger och upprepar beräkningarna osv. ända tills den bestämt den punkt som har det lägsta kostnadsläget.

Den här beskrivna tekniken används direkt då man vill bestämma lägena för mer än en fabrik. Skall man bygga två fabriker inom området på två olika platser har man två startpunkter och den här beskrivna vandrigen modifieras nu på ett sånt sätt att man låter maskinen arbeta med de båda startpunkterna och deras efterföljare växelvis. På analogt sätt behandlas fallet flera fabriker än två.

Alla lokaliseringsprogrammen förutsätter koordinatsatta data. Noggrannheten i denna koordinatsättning bör vara så hög som möjligt.

Automatisk tätortsavgränsning

Ovan har beskrivits hur koordinatmetoden gör det möjligt att automatiskt genomföra en tätortsavgränsning med hjälp av en isaritm-karta och med bibehållande av den nuvarande definitionen på tätort. Sedan data-

maskinen väl har bestämt tätortens gränser beräknar den dess totala yta och dess folkmängd, totalt eller uppdelad på kön och åldersklasser etc.

Markanvändning

Den officiella statistiken i Sverige liksom i många andra länder ger mycket noggranna data över markanvändningen på landsbygden. Man får veta hur många hektar vall, havre, vete, råg, korn, potatis, ärtor osv. som odlas inom varje enskild församling. För tätorterna får man däremot inga som helst areella uppgifter, inte ens tätortens totala yta. Bland de data över markanvändningen i en tätort vilka man ofta efterlyser kan nämnas tätortens totala trafikmark uppdelad på underavdelningar t. ex. torg, asfalterade gator av olika bredd och standard, icke asfalterade gator, järnvägsspår etc. Andra intressanta areella data för en tätort är uppgifter om hur stor areal som används för bostadsändamål. Denna areal skulle också delas upp på underavdelningar t. ex. höghus- respektive låghusbebyggelse. På samma sätt borde man kunna få data över tätortens industrimark, rekreationsmark (parker, idrottsanläggningar m. m.), affärsmark och inte minst den obebyggda och outnyttjade tomtmarken. En annan grupp som också kommer med är den offentliga marken som används bl. a. till skolor och andra offentliga ändamål. Man får också räkna med blandgrupper; samma mark kan ju användas både för bostadsändamål och för affärsverksamhet, för att nämna ett vanligt förekommande fall.

Utan ett koordinatsatt fastighetsregister kompletterat med aktuella data över varje enskild fastighets markanvändning och en automatisk avgränsning av tätorterna torde det bli mycket kostnadskrävande att med jämna mellanrum få fram data över markanvändningen inom tätorterna. Koordinatmetoden gör det emellertid möjligt för oss att få fram dessa data snabbt och billigt, eftersom vi kan överlåta allt arbete till en datamaskin, sedan vi väl fått fram det koordinatsatta fastighetsregistret och de enskilda fastigheternas markanvändning.

Den framtida utvecklingen inom samhällsplaneringen torde föra med sig att kravet på fullständiga data angående tätorternas markkonsumtion måste tillgodoses. Ett införande av ett koordinatsatt fastighetsregister kommer alltså att underlätta en framtida kartering av markanvändningen inom tätorter.

Stickprovundersökningar och koordinatmetoden

I många fall är det onödigt eller omöjligt att behandla och bearbeta data för ett lands samtliga innevävare då man vill undersöka och bestämma vissa karakteristiska egenskaper hos befolkningen. Det är kanske tillräckligt för oss att undersöka endast en bråkdel t. ex. en hundradel eller en tusendel av befolkningen för att vi skall kunna nöjaktigt uttala oss om den aktuella egenskapen. Kan vi bestämma ett stickprov på ett sådant sätt att det har exakt samma sammansättning då det gäller de egenskaper som skall undersökas som totalbefolkningen kan vi nöja oss med ett mycket litet urval. Undersökningen blir i ett sådant fall också lätt att genomföra och föga kostnadskrävande.

Eftersom man ju inte känner fördelningen av de aktuella egenskaperna i totalbefolkningen (det är ju denna fördelning vi skall undersöka och bestämma med hjälp av stickprovet) måste man göra urvalet på ett sådant sätt att man får med de aktuella egenskaperna i samma proportioner som de finns representerade hos den totala befolkningen. Ett sådant sätt är att man väljer ut de individer som skall ingå i stickprovet fullständigt slumpmässigt. Man drar helt enkelt lott om vilka människor som skall ingå i undersökningen. Ett annat och bättre sätt är att man systematiserar urvalet på ett sådant sätt att man får med önskvärda grupper i samma proportioner som i den ursprungliga befolkningen. Man ser till att man får med olika åldersklasser, kvinnor och män, olika yrkesgrupper osv. i sitt stickprov och att dessa grupper i stickprovet har procentuellt sett samma fördelning som i den ursprungliga folkmängden. En sådan här systematiserad samplingsteknik ger oss ofta möjlighet att uttala oss om inte endast egenskaper hos den totala befolkningen utan även de olika undergruppernas egenskaper.

När det gäller sådana faktorer som ålder, kön, yrke, utbildning är det mycket enkelt att bestämma ett representativt urval eftersom det finns tillgängliga data över dessa förhållanden för varje enskild individ. Däremot är det mycket svårt och dyrbart och i många fall omöjligt att genomföra en adekvat gruppindelning ifråga om rumsliga faktorer av typen avstånd till närmaste tätort, avstånd till närmaste större stad, avstånd till väg och järnväg, läge inom glesbygd, mellanbygd eller tätort, läge i

förhållande till närmaste kust osv. När man gör en undersökning om förhållandena inom en stad och använder stickprovstekniken är det naturligt att man vill ha de i stickprovet ingående individerna så jämnt fördelade över stan som möjligt, vilket inte är möjligt utan ett omfattande arbete. Koordinatmetoden däremot medför ju att det är mycket enkelt att ange individers lägen och därmed även att utföra en rumslig sampling av dem på ett sådant sätt att de människor som tillhör stickprovet får samma rumsliga fördelning som totalbefolkningen.

Mycket ofta är man intresserad av att jämföra egenskaper hos en utvald grupp med dem hos en annan grupp eller hos totalbefolkningen. Tyvärr är det omöjligt att göra rumsliga undersökningar av detta slag nu medan ett införande av ett koordinatsatt fastighetsregister medför att vi utan större besvär kan utföra undersökningar av detta slag. Följande enkla exempel belyser några problem av det slag som kan lösas enkelt endast med hjälp av koordinatmetoden: Finns det något samband mellan en människas inkomst eller bildningsnivå och avståndet från närmaste större väg eller till närmaste tätort? Finns det någon skillnad med hänsyn till en individs val av yrke om han bor i inlandet eller vid kusten? Finns det grupper av individer som rumsligt hör tillsammans och som uppträder på samma sätt trots att de enskilda individernas sociala struktur skulle motivera ett annat uppträdande? Med andra ord: Vilken roll spelar de rumsliga faktorerna jämfört med de sociala för att bestämma en persons beteendemönster?

S a m m a n f a t t n i n g

Tyvärr är det omöjligt att redan nu förutse alla användningsområden för koordinatmetoden som ett koordinatsatt fastighetsregister kommer att göra möjliga. Vi kan dock nu konstatera att vi kommer att kunna genomföra effektiva undersökningar om förhållandena inom församlingar och tätorter vilket vi inte kan nu med gängse metoder utom i en mycket begränsad omfattning och då först efter ett synnerligen dyrbart och omfattande manuellt arbete. Undersökningar som sträcker sig över församlingsgränserna kommer också att bli lättare att genomföra och själva grunddata kommer

inte att bli beroende av församlingsgränserna vilket medför att det erhållna resultatet blir mera pålitligt och säkrare än de resultat som vi får utan att använda koordinatmetoden.

Koordinatmetoden ger oss också riktiga kartor. En koordinatkarta visar de karterade objektens verkliga lokalisering med en generalisering som är enbart beroende av den givna rutstorleken och därför lika över hela kartan och ej beroende av någon kartörs subjektiva omdömen. En jämförelse mellan en koordinatkarta och en vanlig prickkarta från samma tidpunkt ger att prickkartan innehåller mycket stora felaktigheter då det gäller att visa befolkningens fördelning. En antagen jämn fördelning av landsbygdsbefolkningen över församlingens yta ger inte mycket större fel än prickkartans skenbart exakta.

Det kan verka vara ett mycket blygsamt resultat i form av bättre och riktiga kartor som koordinatmetoden ger oss. Vi måste dock komma ihåg att den ger oss förutom vanliga kartor av enkel rutkarts- och isaritmtyp även sådana avancerade kartor som det skulle vara omöjligt att framställa med hjälp av någon annan metod. Isaritmkartor med exakt lokaliserade isaritmer, marknads- och kostnadslägeskartor, befolknings- och marknadspotentialkartor och kartor som visar trafikflöden är några exempel på kartor av detta slag. En samhällsplanerarens viktigaste instrument är utan tvekan kartor och diagram och genom att ge honom bättre och riktigare kartor än de han nu har, medför koordinatmetoden även indirekt en förbättrad och effektiviserad samhällsplanering. Direkt gör den det genom att göra det möjligt att behandla och lösa ett stort antal problem som nu inte kan behandlas utan vars lösning man måste gissa sig till.

Ännu så länge befinner sig såväl forskningen om som tillämpningen av koordinatmetoden på ett ganska förberedande stadium. Den hämmas främst av bristen på koordinatsatta data. Sedan väl denna brist har avhjälpats kommer vi att få nya användningsområden för koordinatmetoden, sådana som vi ännu inte har börjat arbeta med. Nu återstår endast införandet av ett koordinatsatt fastighetsregister för att utvecklingen av koordinatmetoden skall fortsätta och medföra en effektivare samhällsplanering.

6 Förslag till koordinatregistrering

Nedan sammanfattas de principer, vilka enligt utredningens mening bör följas vid koordinatregistreringen. Beträffande förslagen om takten i genomförandet hänvisas dock till avsnitt 7.

61 Kartunderlag m. m.

Kartunderlaget skall redovisa den aktuella fastighetsindelningen. I första hand skall användas *registerkarta till stadsregister, fastighetskarta till jordregister* eller då koordinatregistreringen följer efter övergången till ny registerform, *registerkarta till fastighetsregistret*. Andra kartor kan dock även användas om de återger den aktuella fastighetsindelningen.

Koordinatuppgifterna skall redovisas i meter då kartunderlaget är i skala 1 : 2 000 eller större och i övrigt i 10-tal meter, om inte kartunderlagets noggrannhet föranleder annat.

62 Koordinatpunkter

I princip skall minst en punkt koordinatsättas inom varje *fastighetsområde* och *samfällighetsområde*. Med sådana områden förstås här de av fastighets- eller samfällighetsgräns omgivna områden som redovisas på det vid koordinatuttagningen använda kartunderlaget. Redovisas på kartunderlaget gränser mellan olika sämjelotter får dessa anses vara områdesuppdelande.

Centralpunkt

Som centralpunkt väljs normalt platsen för fastighetsbeteckningens antecknande på kartunderlaget. Om denna befines inte vara belägen någorlunda i centrum av området, utväljes en central punkt efter en snabbedömning okulärt.

Är någon del av området mindre in-

tressant ur lägessynpunkt ges denna del mindre vikt vid bedömningen av centralpunktens läge. Sålunda skall mindre vikt normalt fästas vid sådant delområde som är vattentäckt eller utgör improduktiv mark. Detsamma skall, beträffande område inom kvarter, gälla för den del av området som ligger längst från angränsande trafikleder.

Då särskilda skäl föreligger får mer än en centralpunkt utväljas inom ett område.

Bebyggelsepunkt

Inom område med bebyggelse skall särskilda punkter väljas för bebyggelsen. I princip skall varje byggnad som utmärkts på kartunderlaget anses som bebyggelse, om den inte utgör komplement (t. ex. ladugård, gårdsbyggnad, lagerbyggnad, uthus, lekstuga) till annan närbelägen byggnad (huvudbyggnad) eller dess läge eljest är av ringa betydelse ur allmän synpunkt (t. ex. lada). Kompletterande byggnad skall kunna anses som närbelägen endast om den ligger på samma område som huvudbyggnaden. Som koordinatpunkt för bebyggelse (bebyggelsepunkt) skall väljas en punkt som väl representerar huvudbyggnadens läge.

Kombinerad central- och bebyggelsepunkt

Är centralpunkt belägen nära bebyggelsepunkt skall en punkt utväljas att representera såväl centralpunkten som bebyggelsepunkten.

Två punkter eller byggnader anses närbelägna om de bedöms ligga mindre än 20 meter från varandra i de fall koordinaterna skall redovisas i meter. Motsvarande avstånd är 100 meter då redovisning skall ske i 10-tal meter.

Varje punkt för vilken koordinater uttas skall markeras på kartunderlaget.

63 Samtidig registrering av andra uppgifter

För varje koordinatpunkt som uttages skall anges på vilket registerkartblad den är belägen. I anslutning till uttagandet av koordinater för centralpunkter skall vidare i förekommande fall registreras på vilka angränsande kartblad som delar av motsvarande fastighets- eller samfällighetsområde också redovisas. För bebyggelsepunkt skall vidare i den utsträckning det framgår av kartbilden eller eljest lätt kan inhämtas anges om bebyggelsen är avsedd för annat ändamål än bostadsändamål (specialändamål).

64 Koordinatuppgifternas redovisning

Koordinatuppgifterna skall redovisas i anslutning till motsvarande fastighetsbeteckning och sifferbeteckning (län, registerområde, trakt och fastighetsnummer). Då registerområde inte helt motsvarar kommun skall även kommuntillhörighet uppges.

Koordinatuppgifterna skall redovisas i rikets koordinatsystem eller i lokalt koordinatsystem, företrädesvis registerkartans. I båda fallen skall transformation till det andra koordinatsystemet vara förberedd.

Då fastighet eller samfällighet består av flera områden skall varje sådant område åsättas särskilt nummer inom fastigheten. Samtliga koordinatuppgifter skall redovisas med anknytning till numret på det område inom vilket de är uttagna.

I anslutning till koordinatuppgift skall vidare redovisas uppgift om kartblad, i förekommande fall hänvisning till angränsande kartblad, motsvarande koordinatpunkts karaktär av centralpunkt, bebyggelsepunkt eller kombinerad centralpunkt och bebyggelsepunkt samt i fråga om bebyggelsepunkt om

bebyggelsen är för specialändamål eller annat ändamål.

Slutligen skall av redovisningen framgå till vilket koordinatsystem (rikets eller lokalt) koordinaterna ansluter, samt koordinatuppgifternas redovisningsenhet.

65 Ajourhållning

Koordinatuppgifterna skall ajourhållas. Förändring av koordinatuppgifterna som föranleds av ändring i fastighetsindelningen skall ske i samband med att denna ändring antecknas i fastighetsregistret. Sådan ändring som har samband med bebyggelsen införes senast en månad efter det uppgift därom kommit registerföraren tillhanda. Vad nyss sagts om koordinatuppgifterna gäller i tillämpliga delar de uppgifter som enligt ovan inhämtas i samband med koordinatuttagningen.

7 Genomförandet

Som framgått av avsnitt 4 är förutsättningarna för ett genomförande av koordinatmetoden olika inom skilda delar av landet. Behovet av koordinatmetoden är dock så stort att snabbast möjliga genomförande är önskvärt.

Den tidpunkt som synes böra vara avgörande för takten i genomförandet är år 1970. Nämda år planeras en folk- och bostadsräkning och samma år skall en allmän fastighetstaxering verkställas. Vid dessa inhämtas en stor mängd informationer som utnyttjas i samhällsbyggandet. Värdet av informationen skulle avsevärt öka om fastighetsregistret vid nämnda tidpunkt vore kompletterat med koordinatuppgifter.

Vid nämnda tidpunkt kan ekonomisk karta och därmed fastighetskarta beräknas vara upprättad för följande hela

län, nämligen Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands och Gävleborgs län samt för delar av följande län, nämligen Värmlands (saknas för nordligaste delen), Kopparbergs (saknas för ungefär halva länet), Västernorrlands (saknas för den östligaste delen), Västerbottens (kustlandet färdigställt) och Norrbottens län (kustlandet och vissa mindre andra delar färdigställt).

Vidare föreligger goda möjligheter för koordinatsättning inom samtliga områden med stadsregister samt för hela Malmöhus län och Kristianstads län där en motsvarighet till fastighetskartan är under upprättande. För Blekinge län

torde i stort kartunderlag av ovan nämnda slag saknas.

Utredningen föreslår att koordinatsättning inom de sålunda kartförsedda områdena bedrivs i sådan takt att den är genomförd fram till mitten av år 1970. Vid ett omedelbart påbörjande skulle tre år stå till förfogande. Utredningen har beräknat kostnaderna för genomförandet.

Förutsättningar för kostnadsberäkningen är:

1. Antal arbetsgrupper: 6 st.
2. Antal utrustningar för koordinatuttagning: 6 st.
3. Hastighet vid koordinatregistrering: 125 pkter/timme och arbetsgrupp.
4. Antal koordinatpunkter: 4 miljoner.

Kostnader för perioden 1967—70 i 1 000-tal kronor

	Investeringskostnad	Uppläggningskostnad
Inköp av utrustningar för koordinatuttagning.....	165	
Löner för stanspersonal.....		300
Hyra av stansutrustning och datamaskintid.....		390
Inköp av magnetband, hålkort och blanketter, kostnader för transporter m. m.....		245
Summa	165	935
Totalt	1 100	

Den fråga som återstår gäller genomförandet av koordinatregistreringen inom övriga delar av landet. En möjlighet är givetvis att som ovan antytts avvakta utgivandet av ekonomisk karta och upprättandet av registerkarta. Emellertid synes den särskilda fastighetskarta som är under upprättande i Skåne kunna vara lämpad som underlag för koordinatläsning. I den takt sådana kartor upprättats i skilda delar av landet, torde därför koordinatregistrering kunna ske före utgivningen av ekonomiska kartan. I övrigt kan som alterna-

tiv till att invänta kartunderlag koordinatmetoden genomföras provisoriskt. Provisoriet skulle i huvudsak kunna innebära avkall beträffande noggrannheten i koordinatangivningen, t. ex. så att koordinaterna angavs i enheten km och att endast ett koordinatpar uttogs per fastighet. Ifrågavarande bygder är huvudsakligen glesbygder. Behovet av koordinatmetoden är dock stort, vilket sammanhänger bl. a. med befolkningsutvecklingen. Frågan härom kommer att bli föremål för fortsatt övervägande.

Angående uppläggningsarbetet skall

slutligen anmärkas att utredningen funnit att själva koordinatläsningen kan bedrivas tämligen fristående från uppläggnings- och fastighetsregistret i övrigt. I princip erfordras endast en anpassning till arbetet för övergång till enhetligt beteckningssystem. Det skulle vara en fördel om samtliga härför erforderliga beteckningsbyten vore genomförda när koordinatregistreringen påbörjas.

Vissa uppskattningar skall här göras av ajourhållningsarbetets omfattning. Det ajourhållningsarbete som föranleds av förändringar i fastighetsindelningen är därvid utan intresse eftersom det bör utföras i samband med de ajourföringsarbeten som förändringarna föranleder i övrigt och därvid orsakar ett oväsentligt merarbete. Av visst intresse är i stället den särskilda ajourföring som föranleds av förändringar i bebyggelsen.

Dessa kan uppskattas till storleksordningen 40 000 per år i hela riket. Det bör observeras att alla ajourföringar inte medför uttagning av nya koordinater.

Slutligen skall här anmärkas att koordinatuppgifterna snarast möjligt efter koordinatregistreringens slutförande bör ställas till allmänt förfogande. Inom område där koordinatregistreringen föregår övergången till ADB för fastighetsregistret i övrigt bör koordinatuppgifterna dels redovisas i en lista som nyutskrivs en gång årligen eller vid behov och under mellantiden ajourförs manuellt, dels lagras på magnetband som ajourförs en gång per år. Utdrag ur dessa bilagor till nuvarande former av register kan således erhållas i form av kopior av listan, kopior av magnetband eller i form av utskrifter från datamaskin.

KAPITEL 14

ADB-system för fastighetsregistret

Redan i 5 kap. har konstaterats att ADB generellt är det tekniska hjälpmedel som bäst lämpar sig för uppbyggnaden av samhällets enhetliga, flexibla nät av informationssystem. Vid bedömningen i det enskilda fallet om ADB skall utnyttjas måste emellertid även de särskilda motiven härför beaktas. Till grund för denna bedömning sammanfattas i detta kapitel fördelarna av att utnyttja ADB för fastighetsregistrets förande och användning och görs efter diskussion av tänkbara alternativa ADB-system en beräkning av kostnaderna av registerreformen och den fortsatta driften av registret.

1 Motiv för ADB

Fördelarna med utnyttjande av ADB för fastighetsregistrets förande och användning har tidigare i betänkandet diskuterats direkt eller indirekt på ett flertal ställen. Sålunda har i 5 kap. behandlats utnyttjandet av ADB i samhällsbyggandets nät av informationssystem, i 6 kap. fastighetsregistrets inordnande i detta system och den tekniska samordningen med fastighetsböckerna, i 10 kap. bl. a. tekniska hjälpmedel vid och efter omläggningen till ett nytt system, i 11 kap. fastighetsregistrets mediatyper, i 12 kap. bl. a. utformningen av den skrivna redovisningen med utnyttjande av ADB och i 13 kap. bl. a. ut-

nyttjande av ADB för koordinatmetoden.

Av denna diskussion framgår inledningsvis att reformen av fastighetsregistret, vilken måste betecknas som oundgängligen nödvändig, inte synes kunna ske med rimliga arbetsinsatser och kostnader utan övergång till ett ADB-system. Vidare är av tekniska och ekonomiska skäl de av utredningen framförda förslagen angående ett till förhållandena och utvecklingen anpassningsbart register inte möjliga att genomföra utan automatisk databehandling såväl för omläggning till ett nytt system som för fortsatt drift. Vid sidan av dessa grundläggande motiv för en registerreform med utnyttjande av avancerade tekniska hjälpmedel talar för en sådan revision att den medför förenklingar vid registerföringen och får genomgripande betydelse vid registrets utnyttjande i samhällsverksamheter av olika slag. De särskilda fördelarna av att bygga upp ett fastighetsregister med hjälp av ADB belyses i det följande. Med hänsyn till vad nyss sagts om möjligheterna att genomföra en reform avser denna redovisning fördelarna totalt sett av registerreformen.

Införandet av ett enhetligt fastighetsregister innebär ett inte oväsentligt minskat arbete med registerföringen. Inom länslantmäterikontoren förs vanligen både jordregister och stadsregister. För den direkta skötseln av registren svarar vanligen kvalificerade be-

fattningshavare, som specialiserat sig på respektive registertyp, jämte ytterligare biträdespersonal. Efter registerreformen blir registerföringen inom kontoren ej splittrad på detta sätt. Redan detta innebär en väsentlig arbetsrationalisering, som leder till minskad personalåtgång.

Jämfört med nuvarande komplicerade och svårtolkade regler för registerföring, särskilt såvitt angår stadsregister, innebär det av utredningen föreslagna enhetliga systemet med enhetliga fastighetsbeteckningar en avsevärd förenkling. En utförd undersökning beträffande städernas mättningsorganisationer visar att drygt 4 % av arbetstiden åtgår för registerföring. Mot bakgrund av kostnaderna för organisationerna kan med ledning härav de årliga kostnaderna enbart för denna registerföring uppskattas till 1,5—2 miljoner kr. Dessa siffror torde snarare ligga under än över de verkliga med hänsyn till att vid registerföringen arbetsandelen för högskoleutbildad eller motsvarande personal är förhållandevis hög. De angivna siffrorna för städerna ger en anvisning om de totala kostnaderna i riket för fastighetsregistreringen. En minskning av dessa kostnader med 30—50 %, torde, trots den avsedda successiva kompletteringen av registerinnehållet, ligga inom möjligheternas ram. Härtill kommer den genomgripande rationalisering av kontorsrutinerna som systemet genom införandet av ADB medför. Som exempel härpå kan nämnas att handskrift ersätts med maskinskrift, att otympliga band inte kommer till användning, att samtliga uppgifter om en enhet i princip finns på ett ställe, att registerföringspersonalen inte behöver förlora tid med att leta efter registerböckerna och vänta på grund av att böckerna är upptagna av registeranvändare vilket f. n. är vanligt

då endast ett exemplar av registret finns.

I samband med registerföringen märks också de fördelar som vinnas vid den omfattande aviseringen mellan fastighetsregistret och registren för folkbokföring och uppbörd. Denna sker f. n. med skrift på särskilda blanketter. Samma fördelar vinnas också sedermera för fastighetsböckerna om dessa förs med hjälp av ADB. Denna ömsesidiga avisering kan helt automatiseras innebärande en betydande besparing av manuell insatser.

Fördelarna vid själva registerföringen av en reform blir väsentliga. De verkligt stora vinsterna av den föreslagna reformen ligger emellertid på utnyttjandesidan. Med ADB kan registret eller registerinnehållet spridas på lämpligt sätt såväl i form av kompletta ajourhållna arbetsexemplar av registret som i form av utdrag av olika slag och tillfälliga sammanställningar. Detta innebär t. ex. att registeranvändare som besöker registerförare inte som nu behöver vänta medan registerföring pågår. Arbetsregistret på arkivställena kan vidare förvaras så att nu förekommande spilltider bortfaller för förflyttningar till följd av att det endast undantagsvis gått att ordna lokalfrågan så att utredningslokalen ligger i närheten av registerföringsplatserna. Dessa spilltider är omfattande inte minst med tanke på att det i allmänhet inte är möjligt att vid fastighetsutredning från början bedöma vilka registerband som erfordras. Detta sammanhänger bl. a. med förekomsten av successiva fortsättningshänvisningar till ett eller flera följande band.

De olika förrättningsorganisationerna kan förses med arbetsexemplar av registret för sina verksamhetsområden framställda som kopior av huvudregistret. Inom lantmäteriet torde distriktsen-

heterna f. n. normalt ha ett handskrivet utdrag av jordregistret avseende distriktets verksamhetsområde. I varje fall torde detta gälla enheter på annan ort än residensstaden. Förefintliga registerutdrag kompletteras t. ex. en gång årligen i avseende på inträffade ändringar i innehållet. Detta innebär ett avsevärt arbete då ändringar i registerinnehållet inte bara innebär tillkomst av uppgift i slutet av varje upplägg utan kan träffa vilken levande fastighet som helst i registret. Svårigheterna att under sådana omständigheter verkligen hålla utdraget komplett medför dessutom att distriktens personal ofta inte vågar helt lita på utdragen utan allt som oftast tvingas kontrollera uppgifterna genom telefonsamtal till eller besök vid länslantmäterikontoren. För enheter i residensstäderna erfordras vanligen att länslantmäterikontoret uppsöks för registerkonsultation eller i varje fall att telefonkontakt tas med kontoret.

Vid de allmänna fastighetstaxeringarna används jordregisterutdrag omfattande vissa av de i nuvarande register förekommande uppgifterna. Kompletteringen av dessa utdrag torde varje gång den sker dra kostnader av omkring en halv miljon kronor. Arbetet med denna komplettering torde vara av ungefär samma storleksordning som den förutnämnda årliga kompletteringen av distriktsorganisationernas jordregisterutdrag och ger därigenom en anvisning om kostnaderna för dessa.

För områden där överlantmätaren är stadsregisterförare sker årligen en komplettering för hand av byggnadsnämndens registerexemplar. Arbetet är betungande och innebär dessutom att nämnden och övriga registeranvändare i orten under den tid komplettering pågår måste uppsöka länslantmäterikontoret i residensstaden i alla de fall registerkonsultation är erforderlig. Härtill

kommer att byggnadsnämndens registerexemplar till följd av successivt inträffade ändringar med säkerhet är à jour endast omedelbart efter denna komplettering. Genom det föreslagna systemet kan byggnadsnämnden om så anses önskvärt förses med ett kontinuerligt ajourhållet arbetsexemplar av registret.

För den fastighetsutredning som rikets allmänna kartverk gör för ekonomiska kartans upprättande framställs jordregisterutdrag och kopior av länskontorens arkivregister. Detta arbete kommer att kontinuerligt fortgå tills den planerade utgivningen av kartan avslutats, vilket torde inträffa mot slutet av 1970-talet.

Utöver ovan lämnade exempel på större återkommande arbeten för framställning och komplettering av utdrag förekommer ständigt manuell framställning av enstaka utdrag ur såväl stadsregister som jordregister.

Större delen av kostnaderna för avskrift och komplettering av registerutdrag torde i ett ADB-system bortfalla. Särskilt gäller detta givetvis de större arbetena men även framställning av enstaka utdrag till allmänheten kommer att bli billigare, t. ex. genom att de till registerförarna framställda utskrifterna kan maskinellt kopieras. Härtill kommer den avsevärt ökade tillförlitligheten hos utdragen som systemet erbjuder trots bortfallet av manuell kontroll.

Genom utnyttjandet av ADB för fastighetsregistrets drift kan förändret av de till länslantmäterikontorens och byggnadsnämndernas arkiv hörande arkivregistren avsevärt rationaliseras. Dessa arkivförteckningar, en kronologisk och vanligen även en eller flera alfabetiska, förs nu för hand. Särskilt vid större förrättningar t. ex. vägförrättningar, planer eller förbudsområden måste införing ske på ett flertal ställen för att förteckningarna skall vara kom-

pletta. I ett integrerat ADB-system skulle förteckningarna, i den omfattning de är erforderliga efter den komplettering av registerinnehållet som förutses, kunna i allra största utsträckning aktualiseras genom själva införingen i fastighetsregistret.

I det dagliga arbetet inom rikets fastighetsbildningsväsende är de i nuvarande register lämnade uppgifterna om varje fastighet sällan tillfyllest. Som tidigare nämnts behövs exempelvis nära nog alltid uppgift om ägares namn och adress, vidare erfordras ofta uppgift om rättsliga förmåner till och belastningar i fastigheter och en komplett redovisning av förrättningsåtgärder som berört fastigheterna. Dessa uppgifter måste i dag regelmässigt vid besök eller per telefon inhämtas hos lokal skattemyndighet, vid domsagor och länslantmäterikontor eller byggnadsnämnds arkiv. Ovan i 5 och 6 kap. har belysts det omfattande arbete som med nuvarande system måste läggas ned på att införskaffa erforderliga informationer. Sålunda måste i dag vid utredningar till grund för samhällsåtgärder av olika slag (t. ex. för upprättandet av kallelisitor till förrättningar) det berörda området avgränsas på karta varefter därinom belägna fastigheter efter utredning därav förs in på en förteckning, som sedan kan kompletteras med uppgifter som manuellt plockas ut från andra register. Ofta måste dessutom arkivutredningar tillgripas för att man skall kunna få fram upplysningar om samfälligheter, servitut m. m.

Genom den avsedda, vid registeromläggningen genomförda kompletteringen av registerinnehållet kommer insparning av tid att ske i väsentlig omfattning. Den av utredningen förutsatta successiva kompletteringen av registerinnehållet kommer att ytterligare accen-

tuera detta förhållande. Genom koordinatmetodens införande och utnyttjande av ADB kommer särskilt arbetet vid större fastighetsbildningsförrättningar, vägförrättningar m. m. att avsevärt underlättas. Vad nu sagts gäller också arbete med upprättande av grundkartor och förslag till planer. Arbetsplaner enligt lagen om allmänna vägar samt upprättande av förteckningar över fastigheter och fastighetsägare som berörs av förslag till vissa förbud förutsätter ett motsvarande arbete.

Framdeles skulle sådana arbeten kunna utföras i datamaskin med generella för ändamålet gjorda program. Vidare skulle adressetiketter m. m. kunna skrivas ut i maskinen. Särskilt upprättandet av fastighetsförteckningar till stora förrättningar och förslag till planer är i dag ett mycket tids- och kostnadskrävande arbete och de besparingar som genom det skisserade förfarandet uppnås skulle bli betydande. Antalet fastställda stads- och byggnadsplaner torde enligt tillgänglig statistik uppgå till omkring 3 000 per år. Om ungefär en tredjedel eller upp till hälften av dessa antas beröra något större område, kan kostnaden för upprättandet av fastighetsförteckningar för bara sådana områden i dag uppskattas till mellan 0,5—1 milj. Härav torde en besparing på omkring 80—90 % kunna erhållas när systemet är fullt utbyggt. Motsvarande vinster uppkommer i förrättningsverksamheten. Utom rena kostnadsbesparingar kommer förfarandet att minska den väntetid som mycket ofta uppkommer genom den arbetsanhopning dessa ärenden orsakar.

I det föregående har endast i förbigående antytts de fördelar som det med hjälp av ADB förda fastighetsregistret innebär med hänsyn till integrationsmöjligheterna. Dessa fördelar är mycket

påtagliga inom såväl fastighetsbildningsverksamheten som annan samhällsverksamhet. Vid fastighetsregleringar, skogsbilvägförrättningar m. m. erfordras ofta, utom de upplysningar som erhålls ur fastighetsregistret, uppgifter ur fastighetsböckerna om lagfaren ägare, penninginteckningar m. m. och ur fastighetstaxeringslängderna om taxeringsvärdet, ägoslagsfördelning, skogsbestånd m. m. Samtliga nämnda uppgifter hämtas f. n. för hand ur dessa tre register som finns på skilda ställen och inte sällan skilda orter och sammanställs på lämpligt sätt för de aktuella fastigheterna. Tekniska hjälpmedel kan därvid komma till användning i ytterst begränsad utsträckning. I det föreslagna systemet kan, om utom folkbokförings- och uppborðsväsendets register även fastighetsböckerna finns upplagda med ADB av lämplig konfiguration, en för ändamålet redigerad lista med behövliga uppgifter framställas utan annan manuell insats än som fordras för att definiera problemet.

Ovan har närmast berörts fördelarna med den föreslagna reformen ur registerföringssynpunkt och med hänsyn till registrets användning i fastighetsbildningsverksamheten och visst detaljplanarbete. Möjligheterna till integration mellan fastighetsregistret, uppbyggt med ADB och med den föreslagna lägesredovisningen, och andra register ger emellertid vinster i vidare sammanhang. Integration kan som tidigare sagts ske t. ex. med i första hand registren för folkbokföring och uppborð men även företagsregistret, fastighetsböckerna (om dessa läggs upp med hjälp av ADB), data som redovisas i folk-, bostads-, jordbruks- och företagsräkningarna ävensom via folkbokföringsnumret med ytterligare andra register. Stora fördelar kan härmed vinnas vid planering för såväl civila som militära ändamål.

Användningsmöjligheterna har utförligt diskuterats i bl. a. 13 kap. Ju längre den av utredningen förväntade reformeringen av samhällsbyggandets informationssystem går ju större blir fördelarna. Den i 5 kap. nämnda arbetsgruppen inom inrikesdepartementet (SSRU) har i sju punkter sammanfattat fördelarna med koordinatsatta data och angivit att de skulle:

1. göra det möjligt att erhålla mera detaljerade upplysningar om förhållandena inom administrativa enheter eller tätorter; detta har speciellt värde för tämligen detaljerade former av planering. Fördelarna måste härvidlag bedömas som särskilt stora för trafikplaneringen och för sådan sektorsplanering i övrigt som berör trafikledningens utnyttjande i olika avseenden t. ex. för lokalisering av serviceinrättningar av olika slag.

2. ge möjligheter till i tiden konstanta redovisningsenheter, som blir oberoende av eventuella justeringar av administrativa gränser. Detta betyder givetvis inte att arbetsgruppen därmed anser att statistikredovisningen för administrativa enheter skulle bli obehövlig. Det är självklart att statistik måste produceras för de områden till vilka viktigare beslutfunktioner är knutna.

3. öka möjligheterna till avgränsning av funktionella undersökningsområden. Den nu oftast praktiserade metoden att anpassa det från början som funktionellt betraktade undersökningsområdet till administrativa gränser (kommun eller församling) medför i många fall otillfredsställande approximationer och kan väntas göra så i ännu högre grad i framtiden efterhand som de administrativa enheterna blir större.

4. göra det lättare att konnektera data av olika slag, i synnerhet i de fall sådana data beröres som inte redovisas för administrativa enheter.

5. ge större möjligheter att genom ADB genomföra vissa typer av undersökningar som har anknytning till den regionala planeringen. Sålunda torde exempelvis en detaljerad kartering av olika variabler lätt kunna genomföras. Vidare kan lösningar på sådana planeringsproblem, som kräver hänsynstagande till ett stort och detaljerat grundmaterial och/eller som kräver att ett flertal alternativ belyses, erhållas förhållandevis enkelt. Koordinatsatta data gör det också möjligt att utnyttja geometriska komponenter i databehandlingen t. ex. avstånd, riktning och yta. Exempel på fall där dessa fördelar kan utnyttjas är konstruktion av skolskjutsystem och alternativa beräkningar för lokalisering av olika såväl statliga som kommunala och enskilda serviceinrättningar.

6. ge grundmaterial »ur vilket statistiskt korrekta stickprov kan tagas vid studiet av olika slags lägesförhållanden» (Hägerstrand 1955). T. ex. vid undersökning angående inverkan på beteendet i olika avseenden av avståndet till olika serviceinrättningar, centralorter, arbetsplatser etc.

7. medföra möjligheter till förenkling av moment inom vissa statistikproduktioner, t. ex. skulle tätortsavgränsningar kunna genomföras automatiskt.

Värdet av nu diskuterade integrationsmöjligheter ligger emellertid inte endast i utnyttjandet av lägesangivningen som sådan utan också i att fastighetsregistrets övriga innehåll kan sammanställas med data i dessa andra register.

Något försök till ekonomisk uppskattning av de angivna fördelarna för bl. a. samhällsplaneringen skall inte göras här. Det är uppenbart att sådana fördelar vinnas redan innan ett mer omfat-

tande nät av integrerade informationssystem finns, vid exempelvis planering för lokalisering av anläggningar av servicenatur som är beroende av kunskap om befolkningsunderlaget t. ex. skolor, vägar, butiker, kollektiva kommunikationsmedel. Med de stora belopp som stat, landsting, kommuner, näringsliv och enskilda investerar i anläggningar och verksamheter av skilda slag torde den föreslagna reformen ge möjligheter till kostnadsbesparingar som, även om de i och för sig är låga i förhållande till investeringskostnaderna, uppgår till betydande belopp. Även i den allmänna samhällsplaneringen torde de ökade utredningstekniska möjligheterna medföra väsentligt förbättrat underlag, som bör resultera i ett rationellare samhällsbyggande.

De utredningstekniska fördelarna kan förutom vad tidigare anförts exemplifieras med möjligheterna att få en bild av de för tätorternas kommunikationssystem oftast dimensionerande pendlingarna mellan bostad och arbetsplats. Ett exempel av annan art utgör den hittills manuellt gjorda tätortsavgränsningen i samband med folkräkningarna. Här kan nuvarande omfattande arbete ersättas med ett snabbt automatiskt förfarande vid önskade tidpunkter.

Den av utredningen föreslagna reformen innebär ett viktigt steg vid uppbyggandet av det enhetliga, flexibla nät av informationssystem som tidigare påbörjats. Reformen innebär därvid, utom vad ovan nämnts, att redovisningen av befolkning och fastigheter inom folkbokförings- och uppbördsväsendet, där en övergång till ADB redan pågår, kan effektivare nyttiggöras i samhällsbyggandet. Detsamma gäller även företagsregistret. Tillsammans med dessa kommer ett nytt fastighetsregistersystem att

utgöra den huvudsakliga stommen i den för samhällsbyggandet erforderliga informationsredovisningen.

2 Faktorer vid val av ADB-system

Användningen av ADB-hjälpmiddel vid ett stort registers uppbyggnad och drift innebär vanligtvis omfattande förändringar i arbetsmetodik och registerutnyttjande. Hela det nya registersystemet måste därför anpassas till de nämnda hjälpmedlen. Konsekvenserna för fastighetsregisterorganisationen av införandet av ADB-hjälpmiddel har i det föregående behandlats från olika synpunkter. I det följande kommer dessa konsekvenser att beröras endast i den mån skillnaden mellan olika ADB-system ger anledning därtill.

I 10 kap. har skisserats två principiella metoder för registeruppbyggnad med användning av automatisk databehandling. En av metoderna baseras på att all maskinbearbetning av registret utförs satsvis, dvs. på bestämda tider eller då viss mängd transaktioner samlats. Den andra metoden medger momentan bearbetning, dvs. varje transaktion, såsom besvarande av fråga eller införing i registerposter, kan utföras omedelbart utan att andra i datamaskinen pågående arbeten störs. Dessa metoder bestämmer i viss utsträckning även valet av teknisk utrustning. De faktorer som framför allt påverkar systemutformningen och därmed metodvalet och valet av teknisk utrustning är emellertid registrets egenskaper och funktioner samt de krav som ställs på ett nytt system. I fortsättningen kommer de viktigaste av dessa faktorer att diskuteras med avseende på deras konsekvenser för fastighetsregistersystemet. Kostnaderna som givetvis utgör en betydelsefull faktor och begrän-

sar antalet realistiska lösningar kommer att diskuteras i avsnitt 4.

Antalet existerande (levande) fastigheter i Sverige utgör för närvarande ca 2,3 miljoner. Registren upptar därjämte ca 0,8 miljoner avförda fastigheter. Fördelningen per län framgår av nedanstående tabell. Om antalet samfälligheter överslagsvis uppskattas till ca en halv miljon kommer således fastighetsregistret att vid själva omläggningen till ett nytt system innehålla ca 3,6 miljoner registerposter. Det totala registret för riket beräknas innehålla ca 1,2 miljarder bokstäver och siffror (positioner), då det komprimerats för lagring i datamaskinminnen, t. ex. magnetband, bladminnen, skivminnen. Härvid har inbegripits innehållet i jord- och stadsregister, koordinatuppgifter samt namnregister och andra hjälptabeller. Däremot har hänsyn ej tagits till att t. ex. inskrivningsväsendets register, om detta maskinellt samordnas med fastighetsregistret, kan komma att utnyttja minnesutrymme av motsvarande storleksordning. Vidare kan registrets innehåll efter en tids drift och efter komplettering med delar av andra registers innehåll bedömas successivt öka med åtminstone 50 %. Ett register av denna storleksordning fordrar enbart för lagringen 100—150 magnetband eller 3—4 bladminnen och ett skivminne av större typ. Magnetbandsversionen är på grund av det stora antalet band relativt tungarbetad, särskilt om en enda datamaskin skall användas. Kan registret fördelas på ett antal datamaskiner blir förhållandena i berört avseende gynnsammare för magnetband. Emellertid talar, som i fortsättningen visas, andra synpunkter för användningen av direktaccessminnen.

Transaktionsfrekvensen, dvs. relativa antalet poster, som vid varje datamaskinbearbetning berörs, har för fas-

Antalet fastigheter (100-tal) i Sverige hösten 1966 enligt uppgifter från registerförarna

Län	Jordregisterfastigheter		Tomter		Stadsägor		Summa fastigheter	
	levande	avförda	levande	avförda	levande	avförda	levande	avförda
Stockholm stad	—	—	290	101	53	18	343	119
Stockholms län.	2 140	835	254	60	365	118	2 759	1 013
Uppsala	424	165	42	13	42	14	508	192
Södermanland .	353	172	93	28	57	18	503	218
Östergötland . .	444	70	128	34	128	41	700	145
Jönköping	550	270	131	34	96	29	777	333
Kronoberg	467	182	88	18	70	20	625	220
Kalmar	648	201	132	37	87	27	867	265
Gotland	264	167	23	7	10	4	297	178
Blekinge	410	137	41	14	19	7	470	158
Kristianstad . . .	827	323	144	25	123	32	1 094	380
Malmöhus	924	286	304	87	254	74	1 482	447
Halland	440	190	68	22	54	19	562	231
Göteborg o. Bo-								
hus	975	227	224	68	184	64	1 383	359
Älvsborg	999	440	98	28	133	42	1 230	510
Skaraborg	718	293	112	28	69	25	899	346
Värmland	804	379	98	25	148	38	1 050	442
Örebro	490	265	115	31	114	40	719	336
Västmanland . .	340	115	75	21	51	18	466	154
Kopparberg . . .	1 590	380	64	16	103	31	1 757	427
Gävleborg	759	311	67	21	81	28	907	360
Västernorrland.	960	380	56	17	67	17	1 083	414
Jämtland	526	214	28	6	28	10	582	230
Västerbotten . .	757	435	104	24	72	22	933	481
Norrbotten	659	277	93	29	43	12	795	318
Summa	17 468	6 714	2 872	794	2 451	768	22 791	8 276

Anm: Med tomter avses även jordregistertomter.

tighetsregistret bedömts uppgå till ca 20 % per år, en siffra som ur ADB-synpunkt kan betraktas som förhållandevis låg. Däremot är givetvis volymen av motsvarande manuella arbete mycket stort. Om t. ex. ajourföring utförs en gång i veckan kommer följaktligen ca 0,4 % av registrets poster att behöva behandlas vid varje tillfälle. Denna frekvens är mycket ogynnsam för ett magnetbandsregister, eftersom även ett fåtal förändringar medför att motsvarande magnetbands innehåll måste i sin helhet överföras till nya band. I motsats härtill kan i allmänhet datamaskinbearbetningen vid användning av direktaccessminnen inskränkas till att omfatta endast de av transaktioner berörda posterna. Vad som sagts rö-

rande transaktionsfrekvensen innefattar även aviseringar från andra register. Däremot ingår inte bearbetningar som erfordras vid utnyttjandet av fastighetsregistret, t. ex. i fastighetsbildningsverksamheten eller i samhällsplanneringen i övrigt.

Kraven på registrets aktualitet och framför allt på snabb åtkomst av i datamaskinminnen lagrad information, t. ex. i fråga om sammanställningar eller för särskilt ändamål bearbetad information, har den största betydelse för valet av metod. Även vid den dagliga användningen av registret kan lättillgängligheten av informationen variera på grund av olika distributions- och redovisningssätt. Genom att distribuera registret på t. ex. kort eller blanketter

till huvudanvändarna erhåller dessa en oftast tillräckligt snabb åtkomst av informationen. Aktualiseringen och skötseln av dessa registerutskrifter kräver emellertid ett mycket stort manuellt arbete, såväl för registerföraren som för övriga huvudanvändare. Om sålunda höga krav ställs inte bara på lättillgänglighet utan också på arbets- och personalbesparande metoder bör dataöverföring användas. I stället för registerutskrifter får användaren därvid möjlighet till direkt kommunikation med dataanläggningen. Dataöverföringen sker i skriftlig form och med en hastighet som för olika slags terminalutrustningar kan anpassas till användningsintensiteten. Metoden förutsätter momentanbearbetning i datamaskinen, dvs. omedelbar behandling av inkommande ärenden. Kraven på maskininvesteringar blir därvid relativt höga. Metoden medger å andra sidan ett effektivare utnyttjande av datamaskintiden, och flexibilitet och utvecklingsmöjligheter måste betraktas som mycket goda för ett sådan ADB-system. Metoden synes böra betraktas som ett önskvärt mål som kan förverkligas då andra med fastighetsregistret samordnade eller samarbetande register kommer in i bilden.

Det stora manuella arbetet med aktualisering och skötsel av registerutskrifter kan emellertid även till stor del undvikas med ett annat förfarings sätt. Till datamaskinen kan t. ex. kopplas en bildskärm, på vilken utskriften projiceras och automatiskt fotograferas direkt på mikrofilm. Flera tusen textsidor ryms i en kassett och användarna begagnar särskilda läsapparater. Sådana finns både med och utan utrustning för snabbkopiering. Metoden ökar kraven på datamaskintid och utrustning, men bildskärmen kan i gengäld utnyttjas för grafisk framställning av

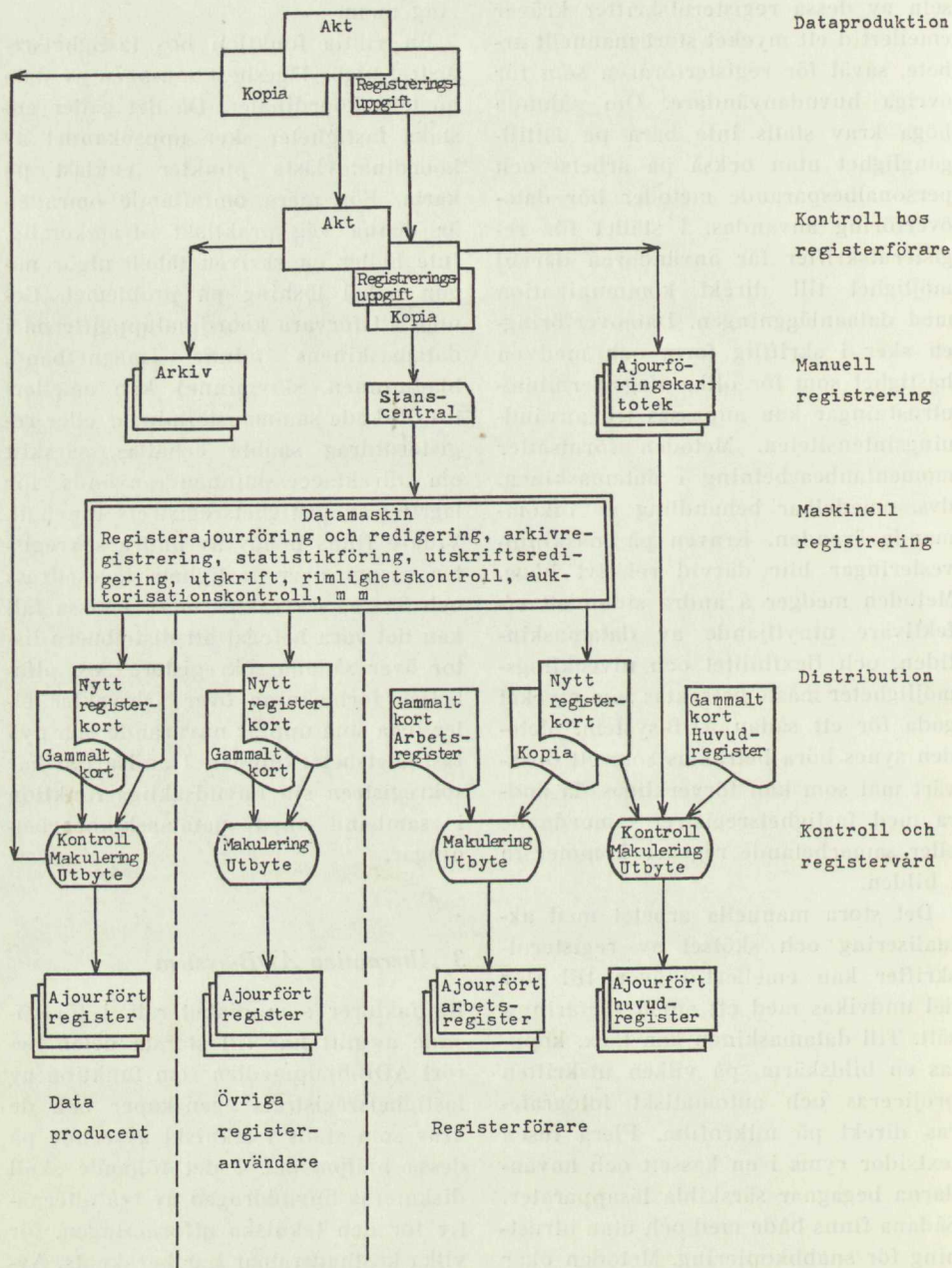
t. ex. isaritmkartor. Sådana kartor kan användas för tätortsavgränsningar, trafikplanering, skol- och industriplanering m. m.

En viktig funktion hos fastighetsregistret utgör lägesbestämningen av data medelst koordinater. Då det gäller enstaka fastigheter sker uppsökandet av koordinatavlästa punkter enklast på karta. För mera omfattande områden är denna väg praktiskt oframkomlig. Inte heller en skriven tabell utgör någon enkel lösning på problemet. Genom att förvara koordinatuppgifterna i datamaskinens minne (magnetband, bladminnen, skivminne) kan emellertid önskade sammanställningar eller registerutdrag snabbt erhållas, särskilt om direktaccessminnen används för lagring av fastighetsregistrets innehåll. Vidare finns behov av andra sökregister såsom över fastighets lägesadress och ägare, arkivakter m. fl. I vissa fall kan det vara befogat att distribuera listor över sådana sökregister, t. ex. alfabetisk förteckning över arkivakter eller lista som upptar nuvarande och nya fastighetsbeteckningar. I andra fall har sökregistren sin huvudsakliga funktion i samband med datamaskinbearbetningar.

3 Alternativa ADB-system

De faktorer som diskuterats i föregående avsnitt har till största delen berört ADB-hjälpmidlen som funktion av fastighetsregistrets egenskaper och de krav som ställs i tekniskt avseende på dessa hjälpmedel. I det följande skall diskuteras huvuddragen av två alternativ för den tekniska utformningen, för vilka kostnadsramar har beräknats. Avsikten är att ge en bild av fastighetsregistret i dess framtida funktion med tonvikt på intern organisation och drift.

Systemskiss över ajourföringsrutin

Inledningsvis skisseras en av de viktigaste arbetsrutinerna för registerförarorganisationen, nämligen ajourföringsrutinen, sådan den för båda alternativen kan tänkas bli utformad efter omläggning till automatisk databehandling. I vidstående figur visas en systemskiss över de delar av en ajourföringsrutin, som har direkt inflytande på det manuella arbetet.

Den första åtgärden som berör rutinen är upprättandet av den akt, som skall ligga till grund för registreringen. Den instans som utför detta arbete benämns här allmänt dataproducenten. I första hand avses här organ som har att handlägga fastighetsbildningsförrättningar. För övriga dataproducenter gäller vad som sägs i tillämpliga delar. I samband med upprättandet av akten ifylls ett standardformulär avsett att underlätta överföringen av uppgifterna till fastighetsregistret. Dataproducenten förutsätts vidare ha eget arbets-exemplar av registret och behålla kopia av akten eller registreringsformuläret. Efter översändningen till registerföraren utför denne nödvändiga kontroller, kompletterar vid behov registreringsformuläret och åsätter ett nummer, som är avsett för auktorisationskontroll och tecken på godkännandet av transaktionen. Formuläret och kopia därav distribueras som skissen visar. De rutiner som föranleds av fel i dessa moment har ej inritats men förutsätts givetvis finnas, så att eventuella felaktigheter ej vidarebefordras till dataanläggningen.

Efter stansning och maskinell bearbetning distribueras från dataanläggningen ett eller flera nya registerkort till alla berörda registerinnehavare. Varje kort innehåller all relevant information för att de gamla korten skall kunna makuleras. Om t. ex. en fastighet p. g. a. åtgärden avförs och ger upp-

hov till två nya fastigheter erhålls sålunda tre nya kort, av vilka ett har den avförda fastighetens beteckning. Det gamla kortet med samma beteckning skall därför makuleras. Man bör i sammanhanget observera att registerpostens tidigare innehåll alltid kan rekonstrueras, antingen maskinellt, vilket torde bli det normala sättet, eller manuellt med hjälp av maskinellt upprättade arkivaktförteckningar. Särskild arkivering av makulerade kort är därför både onödig och orationell.

Om felaktigheter upptäcks efter databehandlingen kan två förfaringsätt tänkas. Är felet av sådan natur att skyndsamt rättelse bör göras, insänds (alternativt inrings) korrigeringsuppgift, varefter särskild maskinbearbetning verkställs och det korrekta resultatet omedelbart distribueras på förut nämnt sätt. För andra slag av fel kan rättelse göras vid påföljande ajourföringstillfälle. Slutligen kan nämnas att arbetsregister som t. ex. allmänheten har tillgång till, kan vid behov erhållas nyutskrivna helt eller delvis.

Registerutdrag kommer i allmänhet att erhållas genom snabbkopiering av kort. Emellertid förekommer utredningar som fordrar uppgifter om ett flertal fastigheter. Ofta är då situationen den att endast vissa informationer om varje fastighet har betydelse och att utredningen väsentligt underlättas om viss bearbetning och sammanställning kan ske. Sådana önskemål tillgodoses genom beställning på standardiserade men ändamålsanpassade blanketter och kan oftast sändas direkt till dataanläggningen, som sedan på regelbundna tider utför beställningarna och distribuerar svaren. Undantagsvis kan erfordras speciella utredningar av komplicerad natur. Sådana avses kunna beställas vid den ADB-organisation, som har att övervaka, komplettera och ut-

veckla registersystemet. Över huvud taget torde alla registeranvändningar som fordrar särskilda förberedelser och program komma att skötas av den sistnämnda ADB-organisationen och således ej belasta registerförarna. Hit hör även föreskrivna aviseringar t. ex. till folkbokförings- och uppbördsväsendet och inskrivningsmyndigheterna samt andra användningar som kan systematiseras och därmed automatiseras. Aviseringar till fastighetsregistret berör å andra sidan registerförarna så till vida att nya registerkort distribueras. Automatiska kontroller görs härvid så att aviseringarna endast påverkar på förhand bestämda avsnitt av varje registerpost, t. ex. ägares namn och adress, markanvändning.

För att underlätta skötsel och användning av fastighetsregistret kommer vidare att hos registerinnehavarna finnas vissa hjälpregister eller listor såsom förteckning över sambandet mellan gamla och nya fastighetsbeteckningar, lista över fastighetsadresser, aktförteckningar motsvarande nuvarande alfabetiska register samt kronologiskt register. Ajourföringen av dessa listor och register utförs i tillämpliga fall regelbundet utan att särskild åtgärd erfordras av registerföraren. Efter rekvisition kan andra förteckningar erhållas liksom kompletteringar.

Vid de hittills berörda aspekterna på fastighetsregistrets tekniska och organisatoriska utformning har registret i huvudsak betraktats som en helhet. Emellertid är fastighetsregistret uppdelat geografiskt på ett antal i stort sett fristående administrativa enheter. Även av detta skäl kan olika alternativ bli aktuella.

Utredningen har bedömt att ett ADB-alternativ kan byggas på användningen av de datamaskinanläggningar som

anskaffas i anslutning till övergång till ADB inom folkbokförings- och uppbördsväsende och som placerats vid flertalet länsstyrelser. Dessa anläggningar benämns i fortsättningen länsanläggningarna. Datalagringen vid dessa maskiner är avsedd att göras på magnetband, och fastighetsregistret kan därför vid detta alternativ komma att bli upplagt på motsvarande sätt. Vidare har länsanläggningarnas stansningsutrustning och personal förutsatts kunna utnyttjas. För en rationell drift av fastighetsregistret bedöms redan i en magnetbandsversion emellertid en viss ökning av utrustningen vara erforderlig vid varje maskin, framför allt av magnetbandsstationer och vid vissa maskiner även hålremsläsare, om vid fortsatt utredning hålremsstansning visar sig fördelaktigare än hålkortsstansning. Vidare är viktiga förutsättningar för den fortsatta driften inte bara att maskintid kan erhållas för fastighetsregistret i dess nuvarande funktioner utan också för dess väntade expansion på grund av nytillkommande användargrupper och verksamhetsområden. Länsanläggningarna kan ju dessutom förväntas få tillhandahålla maskintid för andra ändamål.

Den tekniska samordningen med inskrivningsväsendet synes i princip böra medföra att samma maskinanläggningar används för registren. En sådan samordning torde i synnerhet underlätta föreskrivna aviseringar mellan registren eftersom den fastighetsredovisning inom de olika systemen som avser samma område bearbetas på samma datamaskin. En effektiv integration av de registrerade informationerna synes även i övrigt kunna åstadkommas.

Det här berörda alternativet med fastighetsregistret fördelat på länsanläggningarna har emellertid i magnetbandsalternativet vissa brister. Dels synes

magnetband som lagringsmedium för fastighetsregistret erbjuda begränsade utvecklingsmöjligheter, inte minst p. g. a. de relativt sett långa körtider som erfordras. En avsevärd förbättring i detta avseende kan dock uppnås genom användning av direktaccessminnen. Dels är de aktuella datamaskinerna av två skilda fabrikat, vilket i dagens läge medför merarbete för programmering med ökat personalbehov som följd. Det synes dock sannolikt att ett gemensamt, användbart programmeringsspråk kan åstadkommas, vilket skulle eliminera denna nackdel. Vid bearbetningar för samhällsplanering krävs vidare, där de administrativa gränserna för olika maskinsystem skärs, särskild översättning (konvertering) av datakoden för att möjliggöra samordning av informationerna. Även denna nackdel torde kunna undanröjas med lämpligt val av direktaccessminnen. Sådana lagringsmedia erbjuder, som i föregående avsnitt visats, över huvud taget bättre utvecklingsmöjligheter.

Av det sagda torde framgå dels att länsanläggningarna efter viss utbyggnad synes kunna användas för fastighetsregistret redan i en magnetbandsversion, dels att systemets effektivitet kan avsevärt förbättras för berörda maskinanvändare efter komplettering av anläggningarna med direktaccessminnen. Denna komplettering inverkar också i inte ringa grad på den service i form av snabbare resultat och högre grad av flexibilitet i systemet som kan komma registeranvändare av olika kategorier till del.

Ett andra ADB-systemalternativ baseras på användningen av en för riket central datamaskinanläggning utrustad med bl. a. direktaccessminnen såsom skivminnen och bladminnen. Till en sådan maskin kommer en förhållande-

vis stor centralenhet att behövas för ett effektivt utnyttjande av möjligheterna att överlappa olika var för sig tidskrävande arbetsmoment såsom utskrift, datainmatning från hålkort, hålremsa eller magnetband samt sökning på blad- och skivminnen. Vid vissa datamaskinrutiner, som till största delen endast innebär t. ex. utskrift, kommer följaktligen inte hela anläggningens kapacitet att utnyttjas. En datamaskin av här avsett slag är emellertid i allmänhet konstruerad så, att med hjälp av ett särskilt styrprogram den oanvända kapaciteten kan användas för samtidigt utförande av ett eller flera andra arbeten. En icke obetydlig vinst i form av effektiv maskintid för den totala anläggningen kan härigenom uppnås.

Fastighetsregistret är dynamiskt och undergår en fortlöpande utveckling. Rätt använt kan det påverka verksamheter inom många olika fält. De krav på kontinuerlig anpassning av registersystemet till de uppkommande behov som detta medför, gör att utveckling och komplettering av systemet torde få stor betydelse. Genomförandet av sådana åtgärder underlättas avsevärt, om de kan göras i ett sammanhang, på en plats och i ett maskinsystem. I synnerhet vid samhällsplanering som omfattar större områden torde konsumenten av data och datasammansättningar kunna erhålla bättre service till mindre kostnad. Då vidare ajourföring, distribution, avisering och kontroll ombesörjs på en plats kan ADB-systemet ges en effektivare utformning som kommer registerförarorganisationen till godo.

Vissa kommunikations- och samordningsproblem kan uppkomma även för detta alternativ. Kraven på avisering och integration med registren för folkbokföring och uppörd medför i detta

fall att transporter av datamängder måste göras långa distanser. Detta synes emellertid i dagens läge utan större nackdelar kunna ske per post. Vidare kommer behov av konvertering (översättning) av data till och från olika datamaskinsystem att uppstå liksom vid alternativet med länsanläggningar. I centralmaskinalternativet kan dessa konverteringar göras på liknande sätt. Samordningen med inskrivningsväsendets register synes även i detta fall böra göras tekniskt nära.

Båda alternativen erfordrar en central organisation för underhåll och utveckling av system och program samt för administration av databehandlingsverksamheten. Till dess uppgifter hör vidare att bevaka enhetligheten och kontinuiteten i registersystemet samt den tekniska utvecklingen för att rationaliseringen i möjligaste utsträckning skall förbli optimal. En väsentlig uppgift för organisationen är härvid att informera alla användare om registersystemets möjligheter i olika hänseenden. Dessa synpunkter pekar på att en sådan central organisation bör ges en fast form och att, då dess uppgifter i övrigt nära sammanhänger med övriga för rikets fastighetsregisterväsen väsentliga frågor, den torde böra knytas till lantmäteristyrelsen.

Den här skisserade organisationen kan uppdelas på system- och programmeringspersonal, driftspersonal och administrativ personal. För länsanläggningsalternativet erfordras på grund av olika maskintyper och den nuvarande bristen på gemensamt programmeringspråk en viss ökning av antalet programmerare. Vid alternativet med en central maskin torde i gengäld p. g. a. detta systems större flexibilitet få beaktas att systemutformningen här kan erfordra något större personalinsats.

Denna ökade insats beror emellertid inte på fastighetsregistrets normala funktioner utan på de samhällsplaneringsfunktioner av stor betydelse, för vilka en rationell systemutformning kan verka i hög grad kostnadsbesparande. Vid en central maskin erfordras viss driftspersonal. En jämförelse med personalbehovet för länsanläggningarna synes dock utfalla till fördel för centralmaskinalternativet.

En fråga av intresse vid val av alternativ är hur det påverkar själva omläggningen av fastighetsregistret från manuellt till automatiserat system. Man kan här skilja på tre olika moment. Det arbete som först torde böra påbörjas utgörs av koordinatuttagningen. Denna verksamhet kan i princip bedrivas utan nära tillgång till datamaskin men kräver en mängd utskrifter för bl. a. kontrollarbetet, varför transporter av hålkort och listor blir ofta förekommande. Samma sak gäller det andra momentet som består i omskrivningen av befintliga register. De datamaskinkörningar som behövs utgörs förutom av rimlighetskontroller och sorteringar till större delen av utskrifter. Kraven på datamaskinutrustning är därför ej höga, vilket talar för att körningarna utförs på närmaste tillgängliga anläggning. Givetvis bör sådana maskintyper användas att de media, som resultaten slutligen läggs upp på, kan utan extra kostnader sammanföras på en typ av datamaskinanläggning (eventuellt två för länsanläggningsalternativet).

Det tredje momentet består i den slutliga samordningen av all den information som skall ingå i fastighetsregistret. Vid denna samordning är det viktigt att beakta att — eftersom registret kan börja fungera i ADB-versionen vid olika tidpunkter i olika delar av riket — ADB-system och tek-

nisk utrustning därvid måste ha erhållit den slutligt avsedda utformningen.

4 Kostnader

På utredningens nuvarande stadium, då fullständiga ADB-system ännu ej utformats, har detaljerade kostnadsberäkningar ej utförts. Då det emellertid är önskvärt att principförslag redovisas för ett ställningstagande av statsmakterna innan utredningsarbetet i sin helhet slutförs (jfr 1 kap.), framlägger utredningen här resultat av överslagsberäkningar rörande de i föregående avsnitt skisserade alternativa ADB-systemen. För koordinatmetodens genomförande har i 13 kap. separata kostnadsberäkningar utförts, vilka i det följande kortfattat refereras.

Som underlag för de kostnadsberäkningar, som presenteras i det följande, har insamlats uppgifter av olika slag och från skilda håll. Sålunda har direkta beräkningar rörande det nuvarande antalet fastigheter i riket utförts genom registerförarnas försorg. En viss provverksamhet har företagits för bl. a. del av östergötlands län för bedömning av erforderligt arbete för koordinatuttagning. Vidare har utförts en stickprovsundersökning av innehållet i samtliga läns jordregister. Uppgifter rörande stadsregistren har erhållits från lantmäteristyrelsen. Underlaget för beräkning av kostnaderna för datamaskinbearbetningar utgör det enligt uppgift tillämpade timpriset för statliga datamaskiner av de typer, som bedöms komma till användning vid bearbetningarna. — I fråga om personal som inom lantmäteristaten beräknas komma att bli erforderlig för övergång till nytt system torde nu tillgänglig arbetskraft (ingenjörer och kontorspersonal) kun-

na utnyttjas inom ramen för uppgifter som redan ankommer på verket. Några kostnader därför har på grund härav inte upptagits i beräkningarna. Såvitt angår behovet av arbetsledning med krav på högskoleutbildning synes fastighetsregisterutredningen lämpligen böra stå till förfogande. — För den årliga driften har några personalkostnader vid registerföring inte beräknats, eftersom behovet av arbetskraft för detta ändamål kommer att minska.

Omläggningen av fastighetsregistret till datamaskinsystem och den fortsatta driften kommer under en viss tidsperiod att försiggå samtidigt men kan ur kostnadssynpunkt betraktas som två skilda aktiviteter. Den ojämförligt största delen av *omläggningen* utgör arbetet med att överföra informationerna för samtliga rikets fastigheter i nuvarande jord- och stadsregister till maskinläsliga media såsom hålkort och magnetband. I denna uppgift ingår nödvändiga manuella förberedelser och kontroll av materialet, stansningsarbete, datamaskinbearbetningar för lagring på magnetband med därav föranledda sorteringar och kontrollutskrifter. Kostnaderna för denna del av omläggningsarbetet har uppskattats till ca 4,7 miljoner kr. Av detta belopp drar stansningsarbetet största delen (ca 4 miljoner kr.). Därtill kommer datamaskinbearbetningar. Kostnaderna för dessa uppskattas till ca 0,6 miljoner kr. Jämförande beräkningar har utförts för det fall länsanläggningarna används och för användningen av en central datamaskin. Kostnaderna synes i båda fallen bli ungefär lika stora. Det bör därvid framhållas att stansningsarbetet synes försöksvis kunna ske vid länsanläggningarna under perioder, då detta är fördelaktigt ur kapacitetssynpunkt.

Ett annat större arbete utgör koordinatläsningen. Kartor som är lämpliga

för denna uppgift finns för närvarande upprättade för ca två tredjedelar av riket. Kostnaderna för preparering av detta kartunderlag, stansning, köp av koordinatläsare samt hyra av stansmaskiner har uppskattats till ca 1,1 miljoner kr. Därav beräknas kostnaderna för datamaskinbearbetningar utgöra ca 0,3 miljoner kr. För återstoden av riket avses arbetet utföras efter hand. Arbetet med denna koordinatuttagning bedöms kunna ingå i driften av fastighetsregistret, huvudsakligen i samband med ajourföringsrutinen. Koordinatmetoden redovisas i 13 kap.

De nämnda arbetena med omskrivning av register och uttagning av koordinater beräknas pågå jämsides där detta är möjligt. Efter hand som en region är klar i dessa avseenden sker samordning av de båda datamängderna. Vidare infogas de ajourföringsuppgifter som under tiden tillkommit. Då dessa arbeten slutförs är registret för ifrågavarande region i princip färdigt för drift. Arbetet med denna samordning, som utförs på datamaskin, inkluderar en utskrift av registret, som registerföraren har att kontrollera. Kostnaderna har uppskattats till ca 1,1 miljoner kr., varav ca 0,8 miljoner kr. utgör kostnader för datamaskinbearbetningarna. I sammanställningen i slutet av kapitlet är dessa kostnader fördelade på koordinatmetoden och registeromskrivningen.

Driften av fastighetsregistret med automatisk databehandling omfattar ett antal regelbundet återkommande maskinbearbetningar, av vilka de viktigaste är ajourförings- och aviseringsrutinerna. Vid kostnadsberäkningarna har dessa antagits bli utförda en gång per vecka. De av dessa bearbetningar föranledda utskrifterna avses bli distribuerade i tre exemplar, varav ett till registerföraren, ett till länslantmäterikontorets utredningsavdelning och ett

till den lokala fastighetsbildningsenheten. Följande årliga kvantiteter har beräknats.

Ajourföring 300 000 fastigheter.

Avisering till och från folkbokförings- och uppbördsväsendet samt inskrivningsväsendet 510 000 fastigheter.

Utskrifter 570 000 registerkort.

Listor motsvarande 1 miljon skrivrader.

Övriga författningsreglerade utskrifter 100 000 fastigheter.

Statistikframställning.

Kostnaderna för driften har beräknats för två alternativa systemlösningar. Det ena innebär användandet av länsanläggningarna, varvid en magnetbandsversion av registret har antagits bli använd, i varje fall i en första etapp, eftersom vid ett mera avancerat system investeringarna i utrustning till alla dessa anläggningar skulle bli stora. Datamaskinkostnaderna är exklusive investeringskostnader för bl. a. ytterligare magnetbandstationer uppskattade till ca 2,2 miljoner kr. årligen. Övriga kostnader är uppskattade till 0,6 miljoner kr.

Det andra alternativet avser en enda central datamaskin. En sådan anläggning torde för att effektivt kunna användas böra bli utrustad med direkt-accessminnen av vilka vissa torde bli exklusiva för fastighetsregistreringen. Kostnaderna för dessa, som uppvägs av besparing i maskintid för bearbetningarna, torde få belasta fastighetsregistreringen. Med dessa utgångspunkter har datamaskinbearbetningarna exklusive investeringskostnader uppskattats till ca 0,9 miljoner kr. årligen. Övriga kostnader har bedömts uppgå till ca 0,5 miljoner kr. per år.

Under utredningens fortsatta arbete med översynen av reglerna om fastighetsregister avses systemutformningen att närmare preciseras. Kostnaderna för ADB-verksamheten under registrets

	Kostnader i 1 000-tal kr. för			
	omläggning, årligen under 3 år		årlig drift	
	koordinat- metoden	registerom- skrivn. m. m.	läns- anläggning	central- anläggning
Datamaskinbearbetningar	300	250	2 200	900
Stansarbete	100	1 360	250	250
Övrigt	140	330	350	200
Summa	540	1 940	2 800	1 350

fortsatta drift kommer beträffande systemarbete, programmering och övrig organisation att därvid diskuteras utförligt.

Investeringskostnaderna för datamaskinminnen har uppskattats till 1,9 mil-

joner kr. totalt för länsanläggningsalternativet och 2,75 miljoner kr. totalt för centralmaskinalternativet. Dessa kostnader är inte inberäknade i ovanstående tabell.

TABLE 1 Summary of the 1950-51 Survey			
Type of Organization	Number of Organizations	Number of Members	
		Male	Female
Professional	100	100	100
Business	100	100	100
Service	100	100	100
Other	100	100	100
Total	400	400	400

Results with former membership type. A net 5% found the survey organization to be a better program than the 1950-51 survey. This finding for the organization all things considered is based on the comparison of the 1950-51 survey with the 1950-51 survey. The results are as follows:

Investigations of the survey results are as follows:

sketches for agencies in 1950-51.

AVDELNING V

Utredningens förslag

STUDY OF THE
LITERATURE OF
THE
MIDDLE AGES

KAPITEL 15

Sammanfattning och förslag

1 Bakgrund

Bristerna i nuvarande redovisning av informationer, som är av betydelse vid samhällsplanering och vid plangennomförande, är som utredningen sökt visa i 3, 4 och 5 kap. så väsentliga att en reformering framstår som nödvändig. Den splittrade, ofullständiga och tekniskt ofullgångna redovisningen ger inte det erforderliga underlaget för en rationell samhällsverksamhet och utgör inte heller en godtagbar publicering med hänsyn till enskilda intressen. Reformkravet har vidare sin grund däri att allt större datamängder skapas i ett progressivt samhälle och att informationsbehovet stegras i accelererad takt med samhällets framåtskridande.

Förutsättningar för mera genomgripande revisioner har numera uppkommit genom den tekniska utvecklingen. Därvid har nämligen skapats helt nya metoder för informationsbehandling. Även vid tillströmning av mycket stora datamängder kan dessa tas emot och lagras på sådant sätt att önskade uppgifter snabbt står till förfogande. En integrerad behandling kan också ske i de fall behov uppkommer av informationer i skilda register.

I detta nya läge synes enligt fastighetsregisterutredningens mening reformeringen av den dataredovisning som är av intresse i samhällsbyggandet få inriktas på att anordna all sådan redovisning efter enhetliga normer. Vid

de successiva revisioner som härvid blir erforderliga är det angeläget att varje delreform sker med beaktande av kraven på total överblick och på inpassning av de särskilda samhällsbyggnadsåtgärderna i ett större sammanhang. Varje registerreform måste ske så att det därvid uppbyggda registret kan samordnas med annan informationsredovisning av betydelse för samhällsbyggandet. Målet måste vara att de skilda registren blir inordnade i *ett enhetligt, flexibelt nät av informationssystem*.

Vid fördelningen av data på skilda register i detta nät synes framför allt rationalitetssynpunkter böra bli avgörande. Avgränsningen av de uppgifter som skall tas upp i ett register bör sålunda ske på ett sätt som för datakonsumenterna ter sig naturligt och föranleder minsta möjliga tidsutdräkt och arbetsinsats vid inhämtande av informationer ur registren. Detta synes leda till att data rörande samma slag av objekt bör redovisas tillsammans i ett register. Anledning kan dock i särskilda fall föreligga att frångå denna princip om fördelning mellan *objektregister* så att en uppdelning av uppgifter rörande visst objektslag kommer till stånd. Så kan bli fallet om t. ex. datamängden är mycket omfattande och skilda delar därav har väsentligen olika användningsområden eller sekretesshänsyn föranleder därtill.

Dubbelredovisning bör undvikas. Un-

dantagsvis torde dock samma uppgift få införas i skilda register då det framstår som mest rationellt vid registeranvändningen och de tekniska systemen inte är så anordnade att uppgifter i ett register står till förfogande vid användning av det andra.

Den enhetlighet i informationsredovisningen som krävs för att systemen skall fungera rationellt innebär att de olika redovisningarna inom nätet skall kunna ingå i en *integrerad informationsbehandling*. Kommunikationer mellan registren måste alltså upprättas. Om dataredovisningen i registren skall kunna på enkelt sätt stå till förfogande som underlag för statistikbearbetning, bör integration ske även med den ofentliga statistikproduktionen.

2 Förslag

Vad nyss sagts om bristerna i nuvarande informationsredovisning i samhällsbyggandet gäller inte minst fastighetsregistreringen. Denna företer t. ex. en numera helt omotiverad splittring i skilda avseenden, t. ex. i fråga om redovisningsformer och beteckningssystem. Den är i tekniskt hänseende otidsenligt anordnad inom stela ramar som inte medger ens partiella förbättringar eller kompletteringar av någon betydelse. Tvärtom föranleder den ökande informationstillströmningen i anslutning till fastighetsbildningsverksamhetens utveckling allt större svårigheter att föra och utnyttja registren i nuvarande utformning. Någon egentlig samordning med andra register går inte heller att åstadkomma. Gällande jordregister- och stadsregistersystem utgör på grund härav ett allvarligt hinder i strävandena att skapa en rationell samhällsverksamhet inom områden där informationer om den fasta egendomen är av betydelse.

En snabb och genomgripande revision framstår därför som ofrånkomlig. Fastighetsregisterreformen synes böra bygga på de principer för revision av dataredovisningen i allmänhet som utredningen inledningsvis skisserat. Detta innebär att fastighetsregistret — i tekniskt och administrativt avseende konstruerat som *ett av registren i samhällsbyggandets nät av informationssystem* — anordnas så att det väntas kunna ingå i en integrerad bearbetning med de övriga register, som utgör eller kan komma att utgöra delar av ifrågavarande nät.

Inom denna ram är behovet av samordning av de uppgifter som är knutna till fastigheter så väsentligt att utredningen funnit sig böra föreslå att fastighetsregister och fastighetsböcker — med bibehållande av skilda redovisningsorganisationer — sammanförs i tekniskt avseende till ett register. Skälen härtill redovisas i 6 kap. I detta betänkande används som benämning på denna sammanslagna fastighetsredovisning arbetsnamnet *grundregister*. Den huvudsakliga innebörden i att registren sammanförs på detta sätt är att enhetliga typer av tekniska hjälpmedel kommer till användning inom hela systemet och helst även samma tekniska utrustning. Först härigenom kan på ett rationellt sätt informationer överföras mellan de olika delregistren och registerorganisationerna inom systemet och de innehållsmässiga gränsdragningsproblemen reduceras. Vidare bör läsbara media byggas upp enhetligt i fråga om typ och format så att delregistren kan sammanföras och vid praktisk registeranvändning utnyttjas som ett enda register. De skilda registerorganisationerna bör ha tillgång till var sitt, ständigt ajourhållet exemplar av det totala registret, dels för eget bruk och dels för

extern användning. Olägenheterna av förefintlig splittring torde inte kunna undanröjas på annat sätt.

Grundregistret blir med denna uppläggning den samlade enheten för skilda delregister, sannolikt fastighetsregister, lagfartsregister, tomträttsregister och inteckningsregister. Fastighetsregistret kommer därvid av naturliga skäl att innehålla den primära fastighetsredovisningen.

Den redovisning med anknytning till fastigheter som sker inom folkbokförings- och beskattningsväsendet bör bibehållas vid sidan av fastighetsregistret. Ifrågasvarande redovisning har nämligen ett alldeles speciellt syfte vilket bl. a. föranleder att den är uppbyggd på sätt som avviker från vad som är lämpligt för fastighetsregistret. Detta hindrar inte att informationer i folkbokförings- och beskattningsväsendets redovisning ofta måste sammanställas med data från övrig fastighetsredovisning och att vissa av dem bör aviseras till fastighetsregistret med hänsyn till dettas rationella användning. Med ändamålsenlig teknisk utformning och samordning torde sådan sammanställning och avisering inte bli nämnvärt svår.

Bristerna i nuvarande fastighetsregistersystem ligger bl. a. i förekomsten av två vitt skilda system, jordregister och stadsregister. Orsakerna till denna uppdelning var de olika, historiskt betingade förutsättningarna i städer och på landsbygd.

Nackdelarna av skilda system framträdde inte i så hög grad under fastighetsregistrens första tid. Då förelåg fortfarande en skillnad i samhällstyp mellan kommuner av stadskaraktär och landsbygdskommuner. Vidare var det inbördes beroendet mellan tätort och landsbygd i näringsgeografiska och

andra avseenden föga utvecklade. Numera föranleder varken de olika kommuntyper som finns eller samhällets uppdelning i tätorter och glesbygd något behov av skilda registersystem.

På grund härav föreslår fastighetsregisterutredningen att ett nytt fastighetsregister byggs upp i ett enhetligt system för hela landet. Därmed förstår utredningen ett till sin systematiska uppbyggnad enhetligt register inom vilket anpassning till skilda förhållanden och därav föranledda skillnader i informationsredovisningen åstadkommes i takt med utvecklingen och på grundval av successivt gjord komplettering. Enhetligheten syftar främst på själva systemet, dvs. sättet och formen för redovisningen.

Utredningen föreslår att ett *enhetligt registerbeteckningssystem* skall införas. De beteckningsbyten som måste förknippas med registerreformen bör därvid reduceras till vad som är oundgängligen nödvändigt. En registerbeteckning bör vidare vara så vitt möjligt lokalisering inte blott för fackmannen utan även eljest. Detta innebär att i beteckningen bör ingå ett namn med anknytning till en av folk i allmänhet känd traktindelning. Detta namn bör inte vara långt eller tungt.

En fastighets beteckning bör vara lätthanterlig på grund av bl. a. det ökande behovet av att använda beteckningen som identifikationsbegrepp vid databehandling. Med hänsyn härtill är det uteslutet att ett registerområde indelas i mer än en serie av trakter som får ingå i fastighets identifikationsbegrepp. I den mån upplysningar ur lokaliseringssynpunkt erfordras utöver denna uppgift om lokal, kan information därom intas i fastighetsregistret utanför identifikationsbegreppet. I det följande uttalas att indelningen i kom-

muner och registerområden bör sammanfalla så att en kommun i princip skall omfatta endast ett registerområde. Indelningen i socknar eller andra registerområden förfaller därmed. Kommunerna blir som registerområden så stora, särskilt efter pågående reform av kommunindelningen, att behovet av en ändamålsenlig traktindelning blir framträdande.

På landsbygden bör by-, hemmans- eller gårdsnamnen bibehållas som traktnamn. För städernas del synes den indelning i stadsdelar som nästan överallt förekommer utgöra ett utmärkt underlag för traktindelning. Där stadsdelsindelning inte finns inom stadsregisterområde, kan vid behov en sådan indelning åstadkommas, varvid olika faktorer torde få påverka indelningen, t. ex. bebyggelsegeografiska synpunkter, indelningen i valdistrikt.

Vid slopande av socknarna som registerområden uppkommer särskilda problem på grund av att två eller flera byar (hemman, gårdar) i skilda nuvarande socknar inom samma kommun f. n. kan ha samma namn. Så kan också vara fallet med stadsdelsnamn. Frekvensen av sådan namnöverensstämmelse är självfallet större ju flera socknar som ingår i kommunen och ökar genom de pågående kommunsammanslagningarna.

Angivna problem är inte oväsentligt och måste lösas, när fastigheter i samma registerområde inte kan ha samma namn och nummer.

För att få en uppfattning om problemets omfattning har fastighetsregisterutredningen med hjälp av datamaskin upprättat förteckningar över nuvarande traktnamn och stadsdelsnamn. Av denna förteckning framgår visserligen att namnöverensstämmelsen är rätt omfattande inom kommunblocken, vilka i nu förevarande sammanhang torde med

tanke på utvecklingen böra tillmätas väsentlig betydelse. Olika vägar finns emellertid som framhållits i 8 kap. att undanröja dessa svårigheter.

En *fastighets registerbeteckning* bör enhetligt för hela riket bestå av förutom traktnamnet ett registernummer. Registernumret skall vara indelat i två siffergrupper (med högst tre siffror i varje grupp), vilka benämns blocknummer och fastighetsnummer, åtskilda av kolon. Benämningarna trakt och block i nu avsedda betydelser torde komma att bli av enbart registrerings-teknisk art och sålunda användas utslutande i registrerings-sammanhang.

Utredningen hänvisar i fråga om registerbeteckningssystemets närmare utformning till 8 kap. och till författningsutkastet i 16 kap.

Fastighetsregisterutredningen föreslår att samfällighet skall i fastighetsregistret ges en registerbeteckning, innehållande traktnamn och registernummer. För att tydligt kunna skilja mellan de olika enheterna fastighet och samfällighet bör av själva beteckningen framgå om en enhet utgör fastighet eller samfällighet. I överensstämmelse med viss hävd synes därför bokstaven s böra ingå i *samfällighets registerbeteckning*.

Fastigheternas och samfälligheternas registerbeteckningar skall på ett smidigt sätt tillåta bearbetning av fastighetsregistrets data med moderna tekniska hjälpmedel. Beteckningarna skall därför lämpligen kunna uttryckas numeriskt.

Med det föreslagna beteckningssystemet kan en beteckning lätt omvandlas till ett helt numeriskt begrepp. Länen och kommunerna har redan sina officiella nummer (vardera bestående av

tvåsiffriga tal) som används i skilda sammanhang. Om även trakterna numreras, vilket bör ske som en fastighetsregistreringsåtgärd, kan beteckningarna uttryckas helt numeriskt. En trakts nummer torde få bli tresiffrigt. *Fastighets sifferbeteckning* omfattar då 13 siffror.

Fastighetsregisterutredningen föreslår att indelningen i *registerområden* i princip skall fullständigt sammanfalla med kommunindelningen. Med angivna fråga sammanhänger spörsmålet om sambandet mellan registerområdena och kommunindelningen vid förändringar.

Mot bakgrund av viss redogörelse som lämnats i 7 kap. föreslår fastighetsregisterutredningen att begreppet registerområde i alla sammanhang skall ha en logisk och entydig innebörd och att *indelningen i primärkommuner* anges vara *grundläggande för indelningen i registerområden* även vid förändringar. Kommuns yttergränser blir då gräns jämväl för registerområde. Ändras gräns för kommun genom beslut i administrativ ordning blir följden att, utan att föreskrift därom i det särskilda fallet erfordras, fastighetsregistreringen skall anslutas till den nya kommunindelningen. Vid genomförande av ett sådant enhetligt system måste, i överensstämmelse med vad som i stor utsträckning redan gäller, tillses att nu förefintliga skiljaktigheter mellan indelningen i kommuner och registerområden undanröjs. (Att särskilda problem dock kan uppträda under ett tidsintervall i nära anslutning till ändring i kommunal indelning har behandlats i 7 kap).

För att denna princip om överensstämmelse mellan indelningarna i kommuner och registerområden skall kunna upprätthållas föreslås jämväl att ändring av gräns för registerområde som sammanfaller med kommungräns

får den verkan att även kommunindelningen ändras på samma sätt. Det självklara intresse som föreligger av att kommunindelningen inte får försämrars genom sådana åtgärder och den omständigheten att starka kommunala intressen kan göra sig gällande har förutsetts i fastighetsbildningskommitténs förslag.

De principer som nyss ansågs böra ligga till grund för ett samband mellan kommunal indelning och indelning i registerområden gäller inte i något avseende förhållandet mellan *församlingsindelningen* och fastighetsindelningen inom kommunerna. Fastighetsregisterutredningen föreslår därför på sätt i 7 kap. sägs att församlingsindelningen inom en kommun alltid skall vara oberoende av fastighetsindelningen. Församlingsgräns som sammanfaller med kommungräns bör däremot följa samma regler som denna.

Vad här ovan anförts om församlingsgränser synes böra gälla även gränser för särskilda *kyrkobokföringsdistrikt*, där sådana finns, ävenså gränser för *municipalsamhällen*.

Redan med de principer som diskuterats i 8 kap. om ett enhetligt fastighetsregister för hela landet och ett enhetligt fastighetsbeteckningssystem kommer frågan om *fastighetsregistrets uppbyggnad* i ett väsentligt förändrat läge. Härtill bidrar vad där sagts om att all mark i landet — ev. med förbehåll för allmänt vatten — skall ingå i fastigheter och redovisas i fastighetsregister. Härigenom skapas underlag för en registeruppbyggnad utan de påtagliga olägenheter som i nuvarande system är förknippade med den splittrade redovisningen, t. ex. i form av beteckningsbyten, bristande kontinuitet i redovisningen och stora arbetsinsatser

vid den ofta förekommande övergången från en registertyp till en annan eller vid överflyttning av markredovisningen från en registerdel till annan, och efter planändring, inte sällan återförande till samma registerdel som tidigare.

Ett fastighetsregister kan inte rationellt fylla sin uppgift utan att på sätt är fallet med nuvarande stadsregister och i viss utsträckning med fastighetskartan till jordregistret innehålla en redovisning av de områden som ingår i de skilda fastigheterna (fastighetsområden) eller samfälligheterna (samfällighetsområden). En sådan redovisning föreslås nu generellt skola införas både i skrivet register och på registerkarta.

Erfarenheterna av kombinationen skriven redovisning och kartredovisning i nuvarande registersystem medför att anledning nu saknas att frångå principen om kartredovisning av fastighetsregisterinformationer.

Utredningen föreslår sålunda att ett fastighetsregister av katatertyp skall byggas upp, bestående av *skrivet register* och *kartverk*.

Registerkartan tjänar utom annat syftet att möjliggöra den av utredningen föreslagna numeriska lägesredovisningen enligt koordinatmetoden (13 kap.) samtidigt som den praktiska tillämpningen av denna på ett rationellt sätt ger som produkt även den föreslagna redovisningen av vilka skilda områden som ingår i fastighet eller samfällighet. Lägeskoordinaternas upptagande i fastighetsregistret utgör ett från bl. a. rationaliseringssynpunkt angeläget vidgande av fastighetsregistrets innehåll. De betydande rationaliseringsvinster som i skilda samhällsverksamheter blir en följd av en fastighetsregisterreform är i inte ringa utsträckning beroende av lägesredovisningen.

Denna redovisning föreslås nu bli anordnad så att koordinater i ett för hela

riket enhetligt koordinatsystem (eller i lokala system som kan transformeras till rikssystemet) avläses på tillgängligt kartunderlag för punkter som i ett eller annat avseende är representativa för fastigheterna. Som sådan punkt kan utväljas en centralpunkt inom varje fastighetsområde (med avseende på områdets yta eller förskjuten med hänsyn till en intresseavvägning) och/eller en punkt för varje byggnad, som har självständig betydelse, dvs. inte utgör komplement till annan byggnad inom samma fastighet. Om noggrannhetskraven inte sätts för höga kan en av dessa punkter anses representera även en eller flera av de övriga inom samma fastighet. Vad här sägs om fastighet kan i princip också gälla samfällighet.

De sålunda avlästa fastighetskoordinaterna föreslås bli föremål för generell registrering i fastighetsregistret. Vid införandet av denna generella metod skall koordinatläsningen genomföras för rikets fastighetsbestånd i all den utsträckning det är möjligt med hänsyn till tillgängligt kartunderlag. Därvid skall användas en av fastighetsregisterutredningen konstruerad apparat för koordinatläsning, kopplad till stansutrustning. Detta arbete med en systematisk genomgång av fastighetsbeståndet beräknas ta ungefär tre år i anspråk. Den fortsatta ajourhållningen kan enkelt ske i anslutning till de fortgående förändringarna i fastighetsindelningen.

Genom en sådan generell koordinatregistrering av fastigheterna blir en stor mängd data lägesbestämda. Det gäller inte bara de uppgifter som finns eller blir redovisade i fastighetsregister utan också alla data i andra register som redovisas med anknytning till fastighetsindelningen. Av särskild betydelse är här t. ex. befolkningsuppgifterna ävensom uppgifter rörande fastighetstaxe-

ring, informationer om lagfarter och inteckningar i fastighetsböckerna etc. Även uppgifter som i olika register redovisas per person blir indirekt lägesbestämda.

Den närmare uppbyggnaden av det skrivna registret och registerkartverket har ovan i betänkandet (9, 11 och 12 kap.) skisserats i fråga om såväl registerinnehåll som den tekniska konstruktionen. Därav framgår att registerinnehållet är avsett att förutom att tillgodose det föreliggande informationsbehovet såvitt angår data om fastigheter eller anknutna till fastigheter. Några omfattande fastighetsutredningar synes dock inte böra företas till grund för själva omläggningen till nytt system. En övergång skulle därigenom allvarligt försenas och i betydande grad fördras. Det nuvarande huvudsakliga registerinnehållet i jordregister och stadsregister torde till en början, jämte uppgifter som framkommit vid koordinatläsningen eller eljest, få inflyta i det nya fastighetsregistret. Detta får där- efter successivt kompletteras med data som ändock framkommer vid ständigt pågående fastighetsutredningar till grund för verksamheter av olika slag, främst fastighetsbildning, eller — på samma sätt som nu — vid utredningar i ett sammanhang för en tätort eller eljest ett område med livlig samhälls- verksamhet. En sådan komplettering är möjlig att redovisningstekniskt åstadkomma på grund av den flexibilitet som utmärker det av fastighetsregisterutredningen föreslagna tekniska systemet. Dessa spörsmål har kortfattat belysts i 12 kap. avsnitten 33, 42 och 43. I det förstnämnda finns intaget ett utkast till blankett för registerkort. Även detta är konstruerat med tanke på behovet av successiv komplettering av innehållet.

Vid en reform av fastighetsregistret synes som av 10 och 14 kap. framgår en omläggning till nytt system ekonomiskt och praktiskt otänkbar med enbart manuella metoder. Moderna tekniska hjälpmedel måste komma till användning. En registerreform synes sålunda med rimliga arbetsinsatser och kostnader inte kunna ske utan övergång till ett ADB-system. Utredningens förslag till ett efter förhållandena och utvecklingen anpassningsbart register är inte heller möjligt att genomföra utan utnyttjande av avancerade tekniska hjälpmedel.

Utredningen har vidare i 14 kap. visat att vinsterna av en övergång till nytt registersystem, grundat på ADB och med lägesredovisning, är väsentliga. Detta gäller redan vid arbetet med själva registerföringen. De verkligt stora fördelarna erhålls emellertid vid registrets användning. Dessa består bl. a. däri att de samhällsverksamheter, för vilka informationer om den fasta egendomen i landet är erforderliga, inte hämmas av nuvarande synnerligen otidsenliga system utan kan i skilda avseenden försiggå betydligt snabbare, effektivare och med mindre insatser, inte minst i fråga om högskolebildad personal. De betydande rationaliseringsvinster som ernås vid omläggning till ett avancerat tekniskt system kommer inte bara fastighetsbildningsverksamheten till godo. Även samhällsplaneringen i övrigt kommer att i väsentlig mån kunna effektiviseras. Dessa vinster väger avsevärt tyngre än de med en sådan reform förknippade kostnaderna.

På grund av vad sålunda under utredningsarbetet framkommit föreslår fastighetsregisterutredningen att den reform av de nuvarande fastighetsregistren som framstår som oundgängligen nödvändig skall innefatta en *övergång till nytt fastighetsregistersystem*

grundat på ADB och med lägesredovisning enligt koordinatmetoden.

I 14 kap. konstateras bl. a. att arbetet med själva omläggningen från manuellt till automatiserat system påverkas endast i mindre grad av vilket datamaskinalternativ som väljs. Däremot framhålls att valet av ADB-system är av stor betydelse för den fortsatta driften av fastighetsregistret och påverkar den närmare utformningen av register-systemet. De i nämnda kapitel anförda förutsättningarna vid val av ADB-alternativ pekar till helt övervägande del på att direktaccessminnen borde komma till användning vid fastighetsregistreringen. Sådana minnen är av stor betydelse för utvecklings- och expansionsmöjligheterna i ADB-systemet samt för möjligheterna att effektivisera maskinutnyttjandet och att därigenom sänka kostnaderna för maskinbearbetningen. I sistnämnda avseende bör stor vikt fästas vid den minskade tidsåtgången vid ajourföring av registret och vid de ökade möjligheterna till ett rationellt utnyttjande av koordinatmetoden. På grund av vad sålunda anförts föreslår fastighetsregisterutredningen att direktaccessminnen kommer till användning i fastighetsregistrets ADB-system.

Med hänsyn till investeringskostnaderna för att utrusta länsanläggningarna med den nämnda typen av datamaskinminnen och på grund av de fördelar i övrigt som uppnås vid ett alternativ med en central dataanläggning i form av bl. a. lägre driftskostnader synes övervägande skäl tala för att fastighetsregistret utformas för drift på en *central datamaskinanläggning* utrustad med direktaccessminnen. Självklart kan valet också påverkas av statsmakternas ställningstaganden vid annan registeromläggning i statsförvaltningen eller vid andra systemomläggningar och

följaktligen även av att viss lämplig maskinutrustning kan finnas disponibel. Frågan om i vad mån kapacitet hos sådana anläggningar kan komma att finnas tillgänglig faller emellertid utanför utredningens bedömning. Förutsatt att sådan kapacitet finns och på grund av vad tidigare sagts om det angelägna i att en omläggning till ADB av fastighetsregistret kommer till stånd finner utredningen även användandet av *länsanläggningarna* acceptabelt. Det är dock angeläget att dessa kompletteras i nödvändig utsträckning och att kraven på utvecklingsmöjligheter beaktas.

Som utredningen visat i 14 kap. föranleder en övergång till ADB för fastighetsregistreringens del att, oberoende av det alternativ som väljs i fråga om utnyttjande av datamaskinsystem, åt lantmäteristyrelsen bör uppdras att handha den tekniska ledningen, inbegripet systemunderhåll efter det nya systemets införande, programmering m. m. Övergången till ett enhetligt fastighetsregister föranleder vidare att den centrala ledningen och överinseendet över fastighetsregisterväsendet, som ankommer på lantmäteristyrelsen, bör vara enhetligt organiserad. På grund härav bör inom styrelsen inrättas en särskild central enhet. Denna ledande funktion i tekniskt avseende hänger så nära samman med styrelsens uppgifter i övrigt på fastighetsregistreringens område att ett särskiljande inte bör komma i fråga.

Utredningen vill föreslå att denna dataenhet tillskapas redan fr. o. m. budgetåret efter det den föreslagna registerkungörelsen utfärdats. Tilldelning av personal bör därvid tills vidare ske endast i den utsträckning som erfordras för de föreslagna förberedande åtgärderna, främst i fråga om registerbe-teckningssystem, ävensom för de funk-

tioner som enligt gällande lantmäteriinstruktion tillkommer styrelsen i registreringsfrågor. Erforderliga fastighetsutredningar torde böra ske utanför enheten. Förslag till enhetens inordnande i styrelsen jämte personaluppsättning torde få framläggas i annan ordning.

3 Genomförande

Av de förslag utredningen framfört är flertalet av principiell art. Ett ställningstagande i dessa avseenden blir grundläggande för fastighetsregisterreformens fortsatta behandling.

Såvitt angår koordinatregistreringen av fastigheter innebär emellertid förslaget att detta skall genomföras i väsentlig mån under utredningsarbetets fortsatta bedrivande. Organisation och tidsplan har därvid närmare skisserats.

Förslaget till nytt registerbeteckningssystem synes böra förberedas och delvis genomföras före reformarbetets fortsättning i övrigt. Behovet av en delreform i detta avseende är oberoende av övergången till ett nytt tekniskt system. Ett förberedande och införande av det föreslagna beteckningssystemet skulle vidare i hög grad underlätta omläggningen till nytt registersystem. Utredningen har därför utarbetat utkast till kungörelse angående de nya registerbeteckningarna (16 kap.). Detta innehåller dessutom viss reglering av koordinatregistreringen.

Utredningen avser att omedelbart efter avgivande av detta betänkande fortsätta med sitt arbete för koordinatmetodens och de nya registerbeteckningarnas införande och med detaljutformning av nytt system. Om utredningens förslag rörande övergång till ADB godtas av statsmakterna synes ett nytt registersystem därefter kunna införas för

länen successivt, sannolikt med början för ett par län ungefär ett och ett halvt år efter principbeslutet. Övergången torde totalt kunna genomföras på ungefär tre år. En sådan grov tidsplan är självfallet beroende av huruvida tillräcklig system- och programmeringspersonal står till utredningens förfogande.

Det organisatoriska och ekonomiska ansvaret för registerreformens genomförande torde i princip böra ankomma på statsverket. Lantmäteristyrelsen bör därvid handha tillämpningen av den registerkungörelse som föreslås i 16 kap. I fråga om utfärdande av anvisningar för denna tillämpning torde samråd komma att ske med fastighetsregisterutredningen, som även bör medverka vid den arbetsledning som blir erforderlig för koordinatmetodens införande. Reformen synes härigenom inte komma att i nämnvärd utsträckning belasta högskolebildad personal i lantmäteriet.

Förevarande betänkande innehåller, som framgår av vad nu sagts om själva övergången till nytt system, *förslag* i huvudsak i principiellt hänseende men i ett par avseenden av detaljkaraktär. I betänkandet är dessutom det nya systemet skisserat i sina huvuddrag. Avsikten därmed är inte bara att ge en mera konkret bild av det tänkta systemet för att principerna skall kunna lättare bedömas utan också att ge ett underlag för en enkät angående denna *skiss*.

4 Summary

The deficiencies of the present information registration, which is important for Community planning and for the carrying into effect of plans, are in

Sweden so pronounced as to necessitate a reform. The divided, incomplete and technical imperfect registration is not giving the necessary basis for a rational community activity and does not constitute an acceptable publication with regard to private interests. The reform demand is further based on the production of more and more data and the need of information in an evermore accelerated tempo in a progressive society.

The basis for more radical revisions now exists on account of the technical development. Thereby totally new systems for information processing have been created. In this new situation it seems that the reform of the data registration of interest in Community building may be concentrated on arranging every such registration according to uniform standards. At the hereby necessary successive revisions, it is important that every partial reform will take place with attention paid to the demands for a total survey and for fitting the special measures regarding Community building in a wider context. The aim has to be the fitting of the separate registers into a uniform flexible net of information systems. This uniformity implies that the different registrations within the net must be able to fit in an integrated information processing.

The reform of the Swedish real estate register seemingly should build upon these principles. This implies an arrangement of the real estate register—in technical and administrative respects designed as one of the registers in the net of information systems in Community building—which is expected to fit in an integrated processing with the remaining registers that are or may be parts of the mentioned net.

Within this framework, the need for

co-ordination of the data connected with real estates is thus essential that the committee found it necessary to propose a technical grouping together in one register of the real estate register and the register of rights in real estates, but with separate registration organizations preserved, however. In the following, this conjoint real estate registration is called the land register. The actual reform, however, refers to the included real estate register, which for natural reasons will comprise the primary real estate registration. The registration in connection with real estates in the population registration and tax surveying system on the other hand, should be kept beside the real estate register on account of its special purpose.

To a great extent the deficiencies in the present real estate register system depend on the existence of two widely different systems, one for the towns and one for the country. The committee now proposes that a new real estate register be built up in a uniform system for all Sweden. The committee further proposes that a uniform register notation system be introduced. The notation of a real estate should comprise a name of district (village, parish, quarter of a town etc.) and a registration number. The number should be divided into two groups of digits (at most three digits per group), separated by colon. The principle of notation should be applied to all kinds of real estates, but by established usage, for certain collective estates the registration number should be replaced by a letters followed by a group with at most three digits.

The committees suggests that as a matter of principle the division in real estate registration districts should coincide with the municipal division and

in case of changes should follow the primary municipal division. The boundary of a municipality then will determine the boundary of a registration district. In order to maintain this principle of coincidence between the divisions of municipalities and registration districts, the committee further suggests that a change in the boundary of a registration district coinciding with a municipal boundary should imply the same change in the municipal boundary.

The divisions into parishes within a municipality should always be independent of the real estate division. On the other hand a parish boundary coinciding with a municipality boundary should follow the rules of the latter.

Already, by the principle of a uniform real estate register in the whole country and a uniform notation system, the question of the construction of the real estate register will come into an essentially changed state. Hereby may be avoided the substantial deficiencies that in the present system are associated with the divided registration, for instance changes of notation, lack of continuity in the registration and much work at the frequent transitions from one type of registrations to another or at the transfers of ground registrations from one part of the register to another, and after changes in plans, not unfrequently the retransfer to the same part of the register as before.

A real estate register cannot function efficiently without comprising an account of the parcels belonging to the different real estates. Such an account is now proposed to be introduced both in the written register and on the register maps. The experiences of the combination of written registration and map registration in the existing register system imply that there is no reason at

present to abandon the principle of map registration of real estate register information. Thus, the committee proposes that a cadastral register be built up and that it comprise a written register and maps.

The register map beside other thing, serves the purpose of making possible the proposed position registration by the co-ordinate method, at the same time as the practical application of this method also produces in a rational way the proposed account of the different parcels included in a real estate. The inclusion of the position co-ordinates in the real estate register constitutes an important expansion of the contents of the register. The considerable gains in economy and efficiency for various community activities that will be the result of a real estate register reform, are to a no little extent depending on the position registration.

This registration is now proposed to be arranged in such a way that in one for the country uniform co-ordinate system (or in local systems transformable into the country system), the co-ordinates are read off from available maps in order to provide points that are representative in one respect or another for the real estates. As a representative point may be chosen one centre point within each parcel and/or one point for every building of self-dependence, that is, which is not an appendix to another building within the same real estate. If the demands of precision are not too severe, one of these points might be considered representing also one or more of the other points within the same real estate.

The committee proposes that co-ordinates read off in this way, should be generally registered in the real estate register. At the introduction of this general method, the co-ordinate regis-

tration should be carried out for the real estates of Sweden to all possible extent considering the available maps. In this task will be used one by the committee designed co-ordinate reader, connected to a card punching machine. The work to go through all the real estate systematically, is estimated to go on for approximately three years. The continued updating may be performed in connection with the proceeding changes in the real estate division.

Through such a general real estate co-ordinate registration a great many data will be determined as to positions. It includes not only the data that are or will be registered in the real estate register but also all data in other registers associated with the real estate division. For instance, data on population and real estate property are of special importance. Also data registered per person will be indirectly position determined.

For economic and practical reasons a real estate register reform, though quite necessary due to the apparent deficiencies in the present register, seems to be unfeasible to carry out by use of manual methods only. Modern technical means will have to be used. It seems that with reasonable efforts a reform can not be carried out without utilizing automatic data processing (ADP).

The advantages of a change to a new register system founded on ADP and with co-ordinate registration included, are essential already in the management of the register. However, the greatest advantages are obtained in the use of the register, especially because the community activities, for which information on real estate property is essential, are to a great extent obstructed by the present obsolescent system. The great gains in efficiency obtainable in an advanced technical

system will be found not only in the surveying activity (land consolidation, cadastral work etc.) but also in an increased efficiency of Community planning as a whole. Thus, because the advantages of the discussed real estate register reform are found to be considerably greater than the corresponding costs and because a reform is strictly necessary, the Swedish Real Estate Register Committee proposes that the real estate register system be reorganized for *the use of automatic data processing and with position registration by the co-ordinate method.*

The reorganization of the register from manual to an automatic system is affected only to a lesser extent by the type of data computer to be used. On the other hand the choice of ADP system is of great importance for the continued management of the register and affects the design of the register system. The investigations made by the committee show that the most suitable types of computer storage have to be of direct access types. Such computer storages are important in considering the possibilities of development and expansion of the ADP system and for an efficient use of the computer in order to minimize the data processing costs. In this respect the decreased time consumption is important for the updating of the records in the register. The storages also increase the possibilities of an efficient use of the abovementioned coordinate method. For these reasons the committee proposes the use of direct access storages in the ADB system of the real estate register.

Two types of computer configurations have been discussed. One possibility is to use the 20 existing and planned computers in the districts (counties) of Sweden. These compu-

ters, of medium size, are intended for use in the population registration and tax surveying system. The other alternative is one computer large enough to take care of the entire real estate register. On account of the investment costs of furnishing the mentioned 20 computers with storages of direct access type and because of other advantages with one data processing centre, it seems reasonable to suggest that one large computer furnished with direct access storage be used for the real estate register.

However, if other considerations make it desirable to furnish the regional computers with suitable equipment, the committee has no objections against this alternative. The demands of development, however, must not be neglected.

The real estate register management requires a rather large organization. Most of this organization is situated in the larger towns throughout the country. In addition to the existing organization there is need of a central section to deal with the ADP system maintenance, programming etc. Further this data section should be connected to the Swedish Land Surveying Board, on account of its association with the tasks of the board in other matters concerning real estate registration.

Realization

Most of the proposals in the report are matters of principle. Decisions in these respects are essential for the continuation of the real estate register reform.

As to the co-ordinate registration of real estates, the proposal implies that

the registration will be carried out during the continued investigations of the committee. For the realization of the task, a detailed organization plan and time schedule has been outlined.

The proposal on a new notation system for real estates should be partly carried out, or, in any case, completely prepared prior to the continuation of the reform work. The need of a partial reform is in this respect independent of the introduction of a new technical system. Besides, introduction or preparation of the proposed notation system would considerably simplify the register reform.

The intentions of the committee are to proceed with the realization of the co-ordinate method and with the construction of a new register system. In case the committee proposal on the use of ADP is accepted by the government, a new register system thereafter may be introduced gradually in the country, probably beginning with a few counties about a year and a half after the decision. The total re-organization should be carried out in about three years. This crude time schedule is of course depending on available resources, such as personnel for system analysis and programming.

As previously stated about the re-organization, this report mainly comprises fundamental proposals, and besides, detailed proposals in some respects. Further, in the report the new register system is outlined, the purpose of which is not only to present a concrete picture of the intended system in order to judge the principles more easily but to found a basis for a questionnaire concerning this sketch.

KAPITEL 16

Författningsutkast

Utkast till kungörelse med vissa föreskrifter om fastighetsregister.

Kungl. Maj:t har — utöver och utan hinder av vad som gäller enligt förordningen den 13 juni 1908 (nr 74) angående jordregister och förordningen den 12 maj 1917 (nr 281) med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad — funnit gott förordna som följer.

Fastighetsbeteckningar

1 §.

Fastighets beteckning inom registerområde utgöres av traktnamn och registernummer.

Traktnamn bör utgöras av ett i orten väl känt och eljest lämpligt namn om högst tjugo bokstäver.

Fastighets registernummer består av blocknummer och fastighetsnummer, åtskilda av kolon.

Fastighetsbeteckningar i jordregister

2 §.

Traktnamn och blocknummer för fastighet i jordregister utgöres av fastighetens i uppläggets överskrift antecknade namn och nummer (jordregisterenhetens benämning).

Fastighetsnummer utgöres av fastighetens sifferexponent.

Beträffande beteckningar för tomter i jordregister gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna kungörelse om fastighetsbeteckningar i fastighetsregister såsom för stad.

Fastighetsbeteckningar i fastighetsregister såsom för stad (stadsregister)

3 §.

Fastighetsbeteckningar i stadsregister enligt hittills gällande regler skola ändras till överensstämmelse med föreskrifterna i denna kungörelse. De nya beteckningarna skola gälla från tidpunkt, som bestämmes för varje registerområde.

Ny beteckning skall antecknas på det ställe i stadsregistret, där fastigheten är redovisad, samt i tillämpliga fall på registerkartan.

4 §.

Traktnamn bör grundas på föreliggande indelning i stadsdelar, byar eller annan i orten väl känd indelning.

Blocknummer bör grundas på fastigheternas ursprung eller föreliggande kvartersindelning eller eljest fastigheternas belägenhet.

5 §.

I anslutning till beteckningsändring enligt 3 § skall upprättas beteckningsregister.

Beteckningsregister skall för varje ny fastighetsbeteckning lämna hänvisning till ställe i stadsregistret, där fastigheten är redovisad. Av beteckningsregister skall även framgå, om beteckningen avser befintlig eller tidigare befintlig fastighet. Beteckningsregister skall fortlöpande hållas aktuellt.

6 §.

Om så erfordras till följd av ändrade förhållanden eller eljest skall traktindelning, traktnamn, blockindelning eller registernummer ändras.

7 §.

Fastighet, som sedan beteckningar enligt denna kungörelse blivit gällande bildas av registrerad fastighet eller av flera sådana, skall hänföras till samma trakt och block som nämnda fastighet eller fastigheter. Fastighet, som bildas av fastigheter i skilda trakter eller block, skall utgöra särskilt block.

8 §.

Lantmäteristyrelsen beslutar om tidpunkt som avses i 3 § samt om traktindelning och traktnamn.

Registerföraren beslutar i övriga frågor enligt 3—7 §§.

9 §.

Innan lantmäteristyrelsen med stöd av 8 § beslutar i fråga om traktindelning eller traktnamn skola berörda fastighetsägare beredas tillfälle att yttra sig. De skola för detta ändamål under rättas genom posten, genom kungörelse i den eller de ortstidningar, vari kommunala meddelanden intagas, eller på annat lämpligt sätt.

I frågor om traktindelning och traktnamn, som berör ett flertal fastigheter eller eljest är av kommunalt intresse, skall kommunen beredas tillfälle att yttra sig.

Fastighetskoordinater

10 §.

För fastigheter skall anges lägesuppgift i form av koordinater.

Koordinaterna skola redovisas i särskild koordinatlista. Denna skall hållas aktuell med hänsyn till ändringar i fastighetsindelning, fastighetsbeteckningar

och, såvitt möjligt, andra förhållanden som beaktas vid koordinatregistreringen.

11 §.

Lantmäteristyrelsen beslutar om tidpunkt för koordinatregistreringens införande.

Övriga bestämmelser

12 §.

Närmare föreskrifter om tillämpningen av denna kungörelse meddelas av lantmäteristyrelsen.

13 §.

Talan mot registerförarens beslut enligt denna kungörelse föres genom besvär hos lantmäteristyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1967.

Den registerkungörelse, vartill utkast här upprättats, är avsedd att vara av tillfällig natur. Den skall gälla, vid sidan av nuvarande registerförfattningar, endast fram till tidpunkten för den mera genomgripande registerreform, som bör ske. Motiven för de föreskrifter, som utkastet innehåller, har anförts i kapitlen 1, 8, 13 och 15. Som därav framgår är föreskrifterna begränsade till två särskilda frågor, nämligen fastighetsbeteckningarna och koordinatregistreringen.

De nuvarande registerförfattningarna har bl. a. genom mängden och omfattningen av under årens lopp gjorda ändringar blivit mycket svåröverskådliga. Att arbeta in de nya bestämmelser, som nu erfordras, i nuvarande registerförfattningar skulle bereda författningstekniska svårigheter och ytterligare öka svåröverskådligheten. Utredningen

The first part of the paper deals with the
 general theory of the strength of materials
 and the second part with the application of
 this theory to the design of structures.
 The first part is divided into two sections,
 the first of which deals with the strength
 of materials under stress and the second
 with the strength of materials under strain.
 The second part is divided into three sections,
 the first of which deals with the design of
 structures under stress and the second with
 the design of structures under strain and
 the third with the design of structures
 under combined stress and strain.

The first part of the paper deals with the
 general theory of the strength of materials
 and the second part with the application of
 this theory to the design of structures.
 The first part is divided into two sections,
 the first of which deals with the strength
 of materials under stress and the second
 with the strength of materials under strain.
 The second part is divided into three sections,
 the first of which deals with the design of
 structures under stress and the second with
 the design of structures under strain and
 the third with the design of structures
 under combined stress and strain.

100
 100

FASTIGHETSREGISTER		FASTIGHETSKORT		FASTIGHETEN	
Län	Trakt	Reg-nr	Län	Kommun	ASA
05 01	001 002 005		ÖSTERGÖTLAND	BERGA	2:5
2	OMREGISTERAD		FRÅN STG 44+787 I GUSTAVSHALMS KÖPING		URSPRUNG: 2:3
4	ENHETENS ADR:		FISKARTORPSVÄGEN 24 GUSTAVSHALM		
5	OMFÅNG, LÅGE:				
	DÄRAV:				
	OMR 1		FÖRSÄMLINGS-	AREAL HA	KOORDINATER RIKS
	OMR 2		TILLHÖRIGHET	LAND	KM M AM M PKT
	OMR 3		ANTAL OMRÅDEN: 3 BERGA-ÅBY	9,1746	1275050/7898500 B
			GÅRDSSKIFTET	2,06	1275050/7898500 B
			SKOGSSKIFTET	7,00	1275420/7898520 C
			TROLLTJÄRN	0,12	1275320/7898740 C
			FISKE OMR F1, F2	-	11G1F
(6)	ANDEL I SAMF:		S2, S12, ÖRBY S4, FS3		
8	ÅTGÄRDER:				
			HEMANSKLYVNING DAAC	DAG MÅN ÅR	AKTHÄNVISNING
			FISKEDELNING DAAC	18.12 1905	72 3696 SP12 LR13
			GRÄNSBESTÄMNING	19.04 1914	72 3845 LR 1
			FREGL MARKÖVERFÖRING	03.03 1939	BN 3636 1940
				17.06 1972	4426 LP 1
9	AVSKILD MARK:		2:6-8, DEL AV DALBO 2:11		
(10)	SERVITUT NR:				
	SERV FÖRM		VÄG PÅ 2:9-10, 2:46, UPPHÄVT	ÅTGÄRD	AKTHÄNVISNING
	SERV LAST		BYGGNAD PÅ 2:9, 2:11	DOM	BN 7
	NYTTJ-RÄTT		YTVATTENSKYDD	AVTAL	IR 37
	SAMMANSLUT		TELELEDNING	VL	IR 42
			ÖNDALENS VÄGSAMF	EXPR	IR 14
				EVL	4898 SP 2
11	BESTÄMMELSER:		STRANDSKYDD	15§NVL	5044 SP 1
(12)	SPEC UPFLYSN:		AVVERKNINGSFÖRBUD	18.10 1968	SKOGSVÅRDSST
			GRUSTÄKTSPLAN	11.03 1970	5158 LP 1
13	ÄGARE OCH ADR:		S O PETERSSON STORGATAN 12 LÖVBODA		
14	ANMÄRKNINGAR:		REDOV AREAL FÖR OMR 1 OCH 2 ENL MÄTNING PÅ REG-KARTAN		

FASTIGHETSREGISTER		FASTIGHETSKORT		27.10.72		FASTIGHETEN	
Län	Trakt	Reg-nr	Kommun	BERGA		ASPA 2:5	
05	01	001 002 005	ÖSTERGÖTLAND	FRÅN STG 44+787 I GUSTAVSHAMNS KÖPING		URSPRUNG: 2:3	
2	OMREGISTERAD			FISKARTOPP SVÄGEN 24 GUSTAVSHAMN		REG-KARTA	
4	ENHETENS ADR:			FÖRSAMLINGS-TILLHÖRIGHET		KOORDINATER RIKS	
5	OMFÅNG, LÄGE:			ANTAL OMRÅDEN: 3 BERGA-ÅBY		KM M KM M PKT	
	DÄRAV:			GÅRDSKIFTET		1275050/7898500 B	
	OMR 1			SKOGSSKIFTET		1275050/7898500 B	
	OMR 2			TROLLTJÄRN		1275420/7898520 C	
	OMR 3			FISKE OMR F1, F2		1275320/7898740 C	
				S2, S12, ÖRBY S4, FS3		11G1F	
(6)	ANDEL I SAMF:			HEMMANSKLYVNING DAAC		AKTHÄNVISNING	
8	ÅTGÄRDER:			FISKEDELNING DAAC		72 3696 SF12 LR13	
				GRÄNSBESTÄMNING		72 3845 LR 1	
				FREGL MARKÖVERFÖRING		BN 3636 1940	
9	AVSKILD MARK:	2:6-8, DEL AV DALBO 2:11		DAG MÅN ÅR		4426 LP 1	
				18.12 1905		BERÖR OMR	
				19.04 1914		1-3	
				03.03 1939		F1-2	
				17.06 1972		2 F1	
10	SERVITUT MÅ:			ÅTGÄRD		BERÖR OMR	
	SERV FÖRM			DOM		AKTHÄNVISNING	
	SERV LAST			11.04 1961		BN 7	
	NYTTJ-RÄTT			AVTAL		IR 37	
	SAMMANSLUT			VL		IR 42	
				EXPR		IR 14	
				EVL		4898 SP 2	
11	BESTÄMMELSER:			15§NVL		5044 SP 1	
				STRANDSKYDD		1	
(12)	SPEC UPPLYSN:			18§NVL		SKOGSVÅRDSST	
				AVVERKNINGSFÖRBUD		5158 LP 1	
				GRUSTÅKTSPLAN		2	
13	ÄGARE OCH ADR:	S O PETERSSON STORGATAN 12 LÖVBODA					
14	ANMÄRKNINGAR:	REDOV AREAL FÖR OMR 1 OCH 2 ENL MÄTNING PÅ REG-KARTAN					

FASTIGHETSREGISTRERET 27.10.72 FASTIGHETEN
 05 01 001 002 005 ÖSTERGÖTLAND BERGA ASPA 2:5 AVFÖRD
 1
 1

2 OMBEGISTRERAD FRÅN STG 44+787 I GUSTAVSHALLIS KÖPING
 3 AVREGISTRERAD EFTER KLYVNING I 2:8,2:9
 URSPRUNG : 2:3

8 ÅTGÄRDER:
 HEMMANSKLYVNING DAAC
 FISKEDELNING DAAC
 GRÄNSBESTÄMNING
 FREGL MARKÖVERFÖRING
 AKTHÄNVISNING
 72 3696 SP12 LR13
 72 3845 LR 1 F1-2
 BN 3636 1940 2 F1
 4426 LP 1 2

9 AVSKILD MARK: 2:6-8, DEL AV DALBO 2:11
 DAG MÅN ÅR
 18.12 1905
 19.04 1914
 03.03 1939
 17.06 1972
 BERÖR OMR

FASTIGHETSREGISTRERET 27.10.72 FASTIGHETEN

1
av
1

Län Kn Trakt Rtg-nr Län Kommun
05 01 001 002 005 ÖSTERGÖTLAND BERGA

ASPA 2:5 AVFÖRD

2 OMRÄGGLSTRERAD FRÅN STG 44+787 I GUSTAVSHAMNS KÖPING
OMRÄGGLSTRERAD TILL BODA 2:1

URSPRUNG: 2:3

F A S T I G H E T S R E G I S T R E T S A M F Ä L L I G H E T S K O R T 2 7 . 1 0 . 7 2 S A M F Ä L L I G H E T E N

Län	Kommun	ASPA S2	1
05 01 001	S 002 ÖSTERGÖTLAND	BERGA	1

2 OMBEGISTRERAD FRÅN LITT AB I GUSTAVSHAMNS KÖPING

4 ENHETENS ADR: BERGGATAN 4 GUSTAVSHAMN

5 OMFÅNG, LÄGE: MARK

 FÖRSÄLLINGS-
 TILLHÖRIGHET

 AREAL HA

 TOTALT LAND

 VATTEN

 0,46

 0,00

 1275573/7898479 B 11G1E24NO

 REG-KARTA
 KM M KM M PKT

7 DELÄGARFAST: 2:4-5,2:13-15,3:1-6,4:1-2,13:1,NORRMALM 16:1,ÖRBY 4:2,4:7,5:2

8 ÅTGÄRDER:

 LAGA SKIFTE Å ASPA

 DAG MÅN ÅR

 04.11.1876

 AKTHÄNVISNING

 72 1108 SP14 LR16

 BERÖR OMR

9 AVSKILD MARK: 2:16

10 SERVITUT MM:

 SERV LAST

 YTVATTENSKYDD

 ÅTGÄRD

 VL

 DAG MÅN ÅR

 15.06.1964

 AKTHÄNVISNING

 IR 42

 BERÖR OMR

11 BESTÄMMELSER: STRANDSKYDD

 15\$NVL

 12.05.1969

 5044 SP1

FASTIGHETSREGISTRET

Län Km Trakt Reg-nr

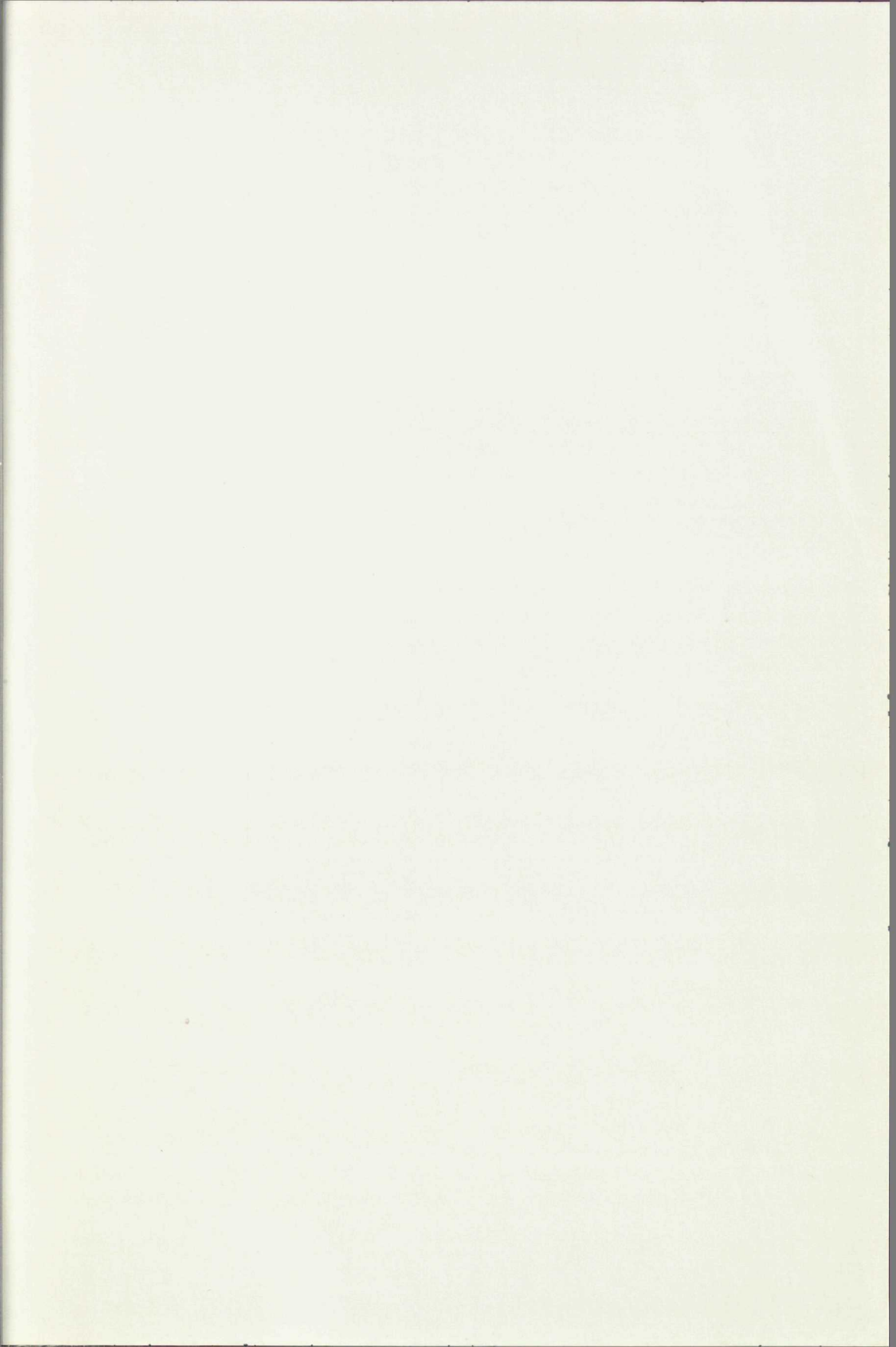
Län

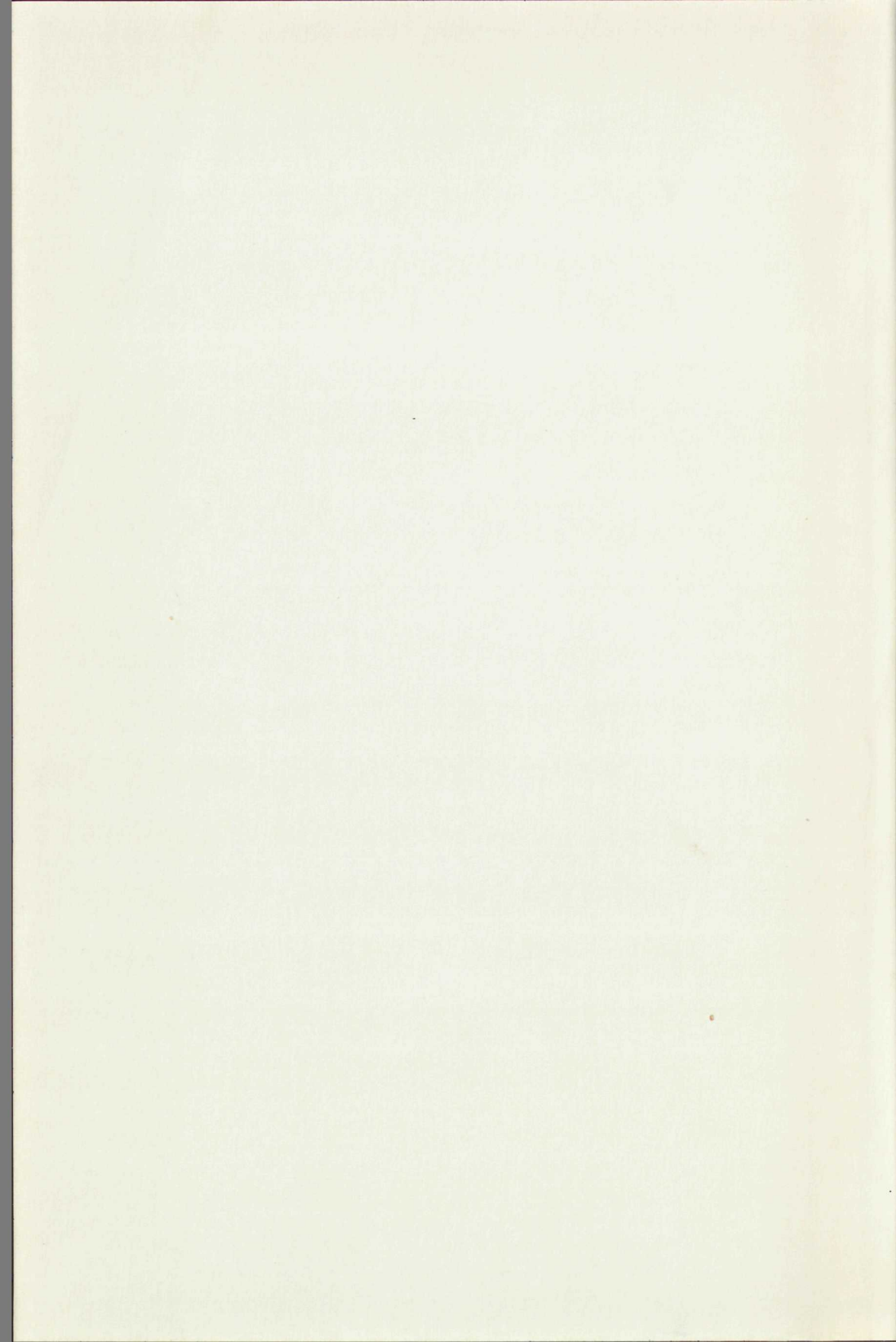
Kommun

av

Förminskad från A4-format

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1966

1. La Coopération internordique

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Lagberedningen. 1. Utsökningsrätt IV. [7] 2. Utsökningsrätt V. [38]
Hyreslagstiftningssakkunniga. 1. Ny Hyreslagstiftning. [14] 2. Undersökning angående hyressplittningen. [15]
Arbetspromemorier i författningsfrågan. [17]
Decentralisering av naturalisationsärenden m. m. [20]
1963 års markvärdekommitté. 1. Markfrågan I. [23] 2. Markfrågan II. Bilagor. [24]
Atomansvarighet III. [29]
Vägfraktavtalet I. [36]
Offentlighetskommittén. 1. Offentlighet och sekretess. [60] 2. Offentlighet och sekretess. Bilagor. [61] Utkommer senare.
Rikets vapen och flagga. [62]
Fastighetsregistrering. [63]

Utrikesdepartementet

Internationellt fredsforskningsinstitut i Sverige. [5]

Försvarsdepartementet

Tygförvaltningens centrala organisation. [11]
1965 års försvarsutredning. 1. Strategi i väst och öst. [18] 2. Svensk säkerhetspolitik. [56]
Skeppsholmens framtida användning. [27]
Militärsjukvården. [35]
Militärtandvården. [58]

Socialdepartementet

Förenklad statsbidragsgivning till hälso- och sjukvården. [6]
Omsorger om psykiskt utvecklingshämmande. [9]
Läkemedelsförmänen. [28]
Kommunerna och ungdomen. [32]
De statliga undervisningssjukhusens organisation. [37]
Vård utom skola av ungdomsvårdsskoleelever. [43]
Aktiv åldringsvård och handikappvård. [45]
Smittskyddslagstiftning. [50]
Yrkesskadedörsäkring. [54]

Kommunikationsdepartementet

Friluftslivet i Sverige. Del III. Anläggningar för det rörliga friluftslivet m. m. [33]
Luffartsverkets ekonomi och organisation. [34]
Fordonskombinationer. [41] Utkommer senare.

Finansdepartementet

1965 års långtidsutredning 1. Svensk ekonomi 1966—1970. [1] 2. Export och import 1966—1970. Bilaga 1. [2] 3. Tillgången på arbetskraft 1960—1980. Bilaga 2. [8] 4. Handelns arbetskrafts- och investeringsbehov fram till 1970. Bilaga 3. [10] 5. Utvecklingstendenser inom undervisning, hälso- och sjukvård samt socialvård 1966—1970. Bilaga 6. [13] 6. Framtidsperspektiv för svensk industri 1965—1980. Bilaga 4. [51] 7. Remissyttrandet över 1965 års långtidsutrednings huvudrapport. [59]
Ny myntserie. [4]
Ny folkbokföringsförrådning m. m. [16]
Statliga betänkanden 1961—1965. [19]
Oljebranschen. [21]
Konsumtionskrediter i Sverige. [42]
Värdesäkring av trafiklivräntor. [53]

Ecklesiastikdepartementet

Yrkesutbildningen. [3]
Arbetspsykologisk verksamhet. [40]
1962 års ungdomsutredning. III. 1. Ungdomens för- enings- och fritidsliv. [47]
Skolgång borta och hemma. [55]

Jordbruksdepartementet

Renbetesmarkerna. [12]
Bostadsarrande m. m. [26]
1960 års jordbruksutredning. 1. Den framtida jordbrukspolitiken. A. [30] 2. Den framtida jordbrukspolitiken. B [31]
Jaktstadgan m. m. [46]
Lantbruksnämndernas nya organisation m. m. [49]
Skoglig forskning. [52]

Handelsdepartementet

Ellagstiftningsutredningen. 1. Lagstiftning mot radiostörningar. [22] 2. Lagstiftning om elektriska anläggningar. [39]
Sällskapsresor. [25]
Prissamverkan och konkurrens. [48]

Inrikesdepartementet

Bostadspolitiskt kreditstöd. [44]

Civildepartementet

Centralt statligt personalutbildningsorgan. [57]

